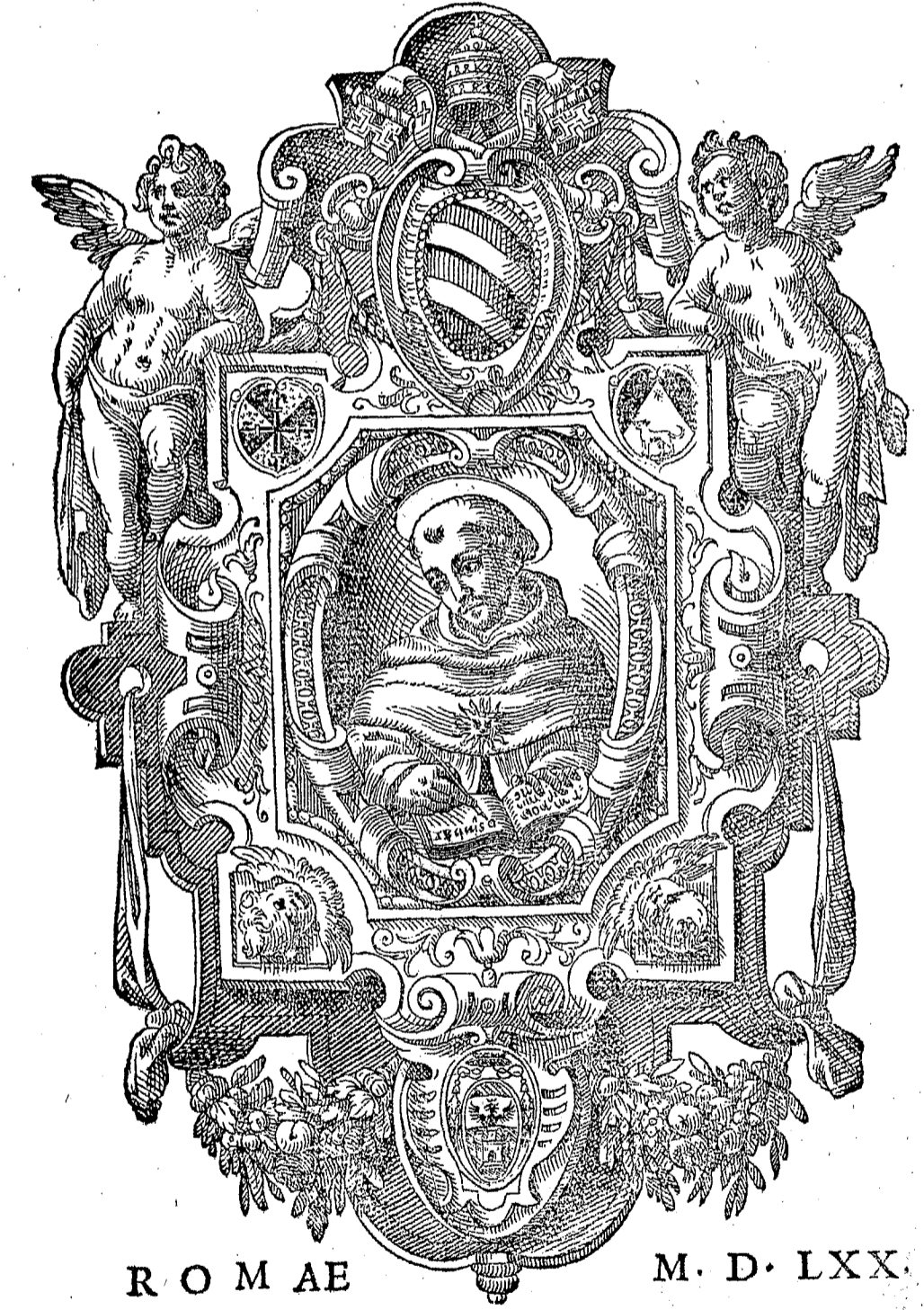

Tomus Secundus

D. THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
COMPLECTENS EXPOSITIONEM,

In Octo libros de Physico auditu,
In Quatuor libros de Cælo & Mundo, et
In Libros de Generatione, et Corruptione,
ARISTOTELIS.

*Qui autem sint integrè expositi, qui uero mortis culpa, imperfecti relictæ,
propriis manifestum est locis.*

ROMAE M. D. LXX.

2 400 40 *Stella* MADE IN JAPAN

Tomus Secundus

D. THOMAE AQUINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
COMPLECTENS EXPOSITIONEM,

In Octo libros de Physico auditu.
In Quatuor libros de Cælo & Mundo, et
In Libros de Generatione, et Corruptione,
ARISTOTELIS.

*Qui autem sint integrè expositi, qui uero mortis culpa, imperfecti relictæ,
propriis manifestum est locis.*

R O M A E

M. D. LXX.

D I V I
T H O M A E A Q V I N A T I S
D O C T O R I S A N G E L I C I

I N O C T O L I B R O S P H Y S I C O R V M A R I S T O T E L I S
E X P O S I T I O

L E C T I O P R I M A .

V I A liber Physicorum, cuius expositioni intendimus, est primus liber Scientiæ Naturalis, in eiusdem principio oportet assignare, quid sit materia & subiectum scientiæ Naturalis. Sciendum est igitur, quod cum omnis scientia sit in intellectu: per hoc autem aliquid sit

Tex. c6. 1.
Met. te. c. 2.

intelligibile in actu, quod aliquantulum abstrahitur a materia, secundum quod aliqua diuersimode se habent ad materiam, ad diuersas scientias pertinent. Rursus, cum omnis scientia per demonstrationem habeatur, demonstrationis autem mediū sit definitio, necesse est secundum diuersam definitionis modum scientias diuersificari. Sciendum igitur, quod quedam sunt, quorum esse dependet a materia, nec sine materia definiti possunt: quedam vero sunt, quæ licet esse non possint, nisi in materia sensibili, in eorum tamen definitione materia sensibilis non cadit. Et hæc differunt adinuicem, ut curuum & finium. nam finium est in materia sensibili,

d. 1031.

& necesse est quod in eius definitione cadat materia sensibilis: est enim finium nasus curuus, & talia sunt omnia naturalia, ut homo, lapis. Curuum vero, licet esse non possit nisi in materia sensibili, tamen in eius definitione materia sensibilis non cadit. Et talia sunt omnia mathematica, ut numeri, magnitudines, & figurae. Quedam vero sunt, quæ non dependent a materia, nec secundum esse, nec secundum rationem, vel quia nunquam sunt in materia, ut Deus, & aliæ substantiæ separatae, vel quia non vniuersaliter sunt in materia, ut substantia, potentia, & actus, & ipsum ens. De his igitur, est Metaphysica. De his vero, quæ dependent a materia sensibili secundum esse, sed non secundum rationem, est Mathematica. De his vero, quæ dependent a materia, non solum secundum esse, sed etiam secundum rationem, est naturalis, quæ Physica dicitur. Et quia omnino, quod habet materiam, mobile est, consequens est, quod ens mobile sit subiectum naturalis philosophiæ. Naturalis autem philosophia de naturalibus est. naturalia autem sunt, quorum principium est natura. Natura autem est principium motus, & quietis in eo in quo est. De his igitur, quæ habent in se principium motus, est scientia naturalis. Sed quia ea, quæ consequuntur aliquod commune, prius & seorsum determinanda sunt, ne oporteat ea multoties pertractando omnes partes illius repetere, necessarium fuit, quod præmitteretur vnus liber in in Scientia naturali, in quo tractaretur de his, quæ consequuntur ens mobile in communi, sicut omnibus scientiis præmittitur Philosophia prima, in qua determinatur de ijs, quæ sunt communia eorum, in quantum est ens. Hic autem est liber Physicorum,

qui etiam dicitur de Physico, sive de naturali auditu: quia per modum doctrinæ ad audientes traditus fuit. Cuius subiectum est ens mobile simpliciter. Non dico autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus, probatur in isto libro: nulla autem scientia probat suum subiectum, & ideo statim in principio de

Lib. 6. le. 5.
Tex. c6. 3.
Lect. 2.
Tex. c6. 2.

A R I S T O T E L I S
S T A G I R I T A E,
P E R I P A T E T I C O R V M P R I N C I P I S,
D E P H Y S I C O A U D I T V
L I B E R P R I M V S .

A N T I Q V A T R A N S L A T I O .

I O A N . A R G I R O P O L I
T R A N S L A T I O .

Voniam quidem intellegere & scire contingit circa omnes scientias, quarum sunt principia aut causæ, aut elementa, ex horum cognitione. Tunc enim cognoscere arbitramur vniquodque, cum causas primas, & prima principia cognoscimus, & vsque ad elementa: manifestum quidem, quod quæ sunt circa principia scientiæ, quæ de Natura est, prius determinare tentandum,

Vm circa omnes doctrinas, quarum sunt principia vel causæ vel elementa, ex horum perceptione cognitio fiat, atque scientia. Tunc enim unamquamque rem scire putamus, cum causas primas, principiaque prima, & vsque ad elementa cognoscimus: patet etiam, quæ ad principia Naturalis scientiæ pertinent, entendum esse prius determinare.

Primum, in quo ostendit ordinem procedendi in Scientia naturali. Vnde duo facit. Primo ostendit, quod oportet incipere a consideratione principiorum. Secundo, quod inter principia oportet incipere a principijs vniuersalioribus ibi. Innata autem. Primo, ponit talem rationem. In omnibus scientiis, quarum sunt principia, aut causæ, aut elementa, intellectus & scientia procedit ex cognitione principiorum, causarum, & elementorum: sed scientia, quæ est de natura, habet principia, elementa, & causas, ergo in ea oportet incipere a determinatione principiorum. Quod autem dicit intelligere, refertur ad definitionem, quod vero dicit scire, ad demonstrationem. Nam sicut demonstrationes sunt ex causis, ita & definitiones, cum completa definitio sit demonstratio, sola positione differens, ut dicitur in Primo Posteriorum. Per hoc autem, quod dicit principia, aut elementa, aut causas, non intendit ibi idem significare. Nam causa est in plus quam elementum, nam elementum est ex quo componitur res primo, & est in eo, ut dicitur. Quinto Metaphysicæ, sicut literæ sunt elementa locutionis, non autem syllabæ. Causæ autem dicuntur, ex quibus res dependet secundum esse suum vel fieri. vnde & etiam quæ sunt extra, vel etiam quæ sunt in re, causæ dici possunt, ex quibus non componitur res primo, non tamen elementa. Principium vero importat quandam ordinem alicuius processus. Vnde aliquid potest esse principium, quod non est causa, sicut id, vnde incipit motus, non tamen est causa: & punctus est principium lineæ, non tamen causa. Sic igitur per principia, videtur intelligere causas mouentes, & agentes, in quibus attenditur ordo processus cuiusdam. Per causas autem, intelligere

Leq. 16.
Tex. c6. 2.
Lect. 3.
Tex. c6. 4.

Tho. Sup. Phys. A intelligere

relligere videtur causas formales & finales, ex quibus maxime...

Tex. cō. 2.

Tex. cō. 3. Lect. 4. Tex. cō. 5.

Tex. cō. 4.

Tex. cō. 5.

2. part. 4. I.

d. 932.

2. Meta. 6. c. primi.

Lect. 1.

dentia quam in actu. Secundum igitur hunc ordinem addiscen...

Hac autem insita natura nobis est... Manifesta ad notiora natura...

Ipsum namque totum sensu notius est... Vniuersale uero totum est quoddam...

Sic etiam et nomina quodam modo sese habent ad definitionem...

habentia cognitionem in potentia & cōfusam. Sciendum autem...

Manifestat propositum per tria signa, quorum primum sumitur...

Ponit aliud signum de toto integrali & intelligibili. Definitum enim...

sed prius est notum nobis definitum, quam quod talia sunt de...

Lect. 4. Tex. cō. 4.

Tex. cō. 6.

Tex. cō. 7.

Tex. cō. 1.

Tex. cō. 1.

Tex. cō. 4. parte sequenti.

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 13.

Tex. cō. 7.

Lect. 3.

acrem, & aquam, vt vaporem. Nullus vero eorum, qui posue...

At ipsius definitio in partes singulas diuidit...

LECTIO II.

Eccesse est itaque aut unum esse principium, aut plura...

Pari modo querere videtur, & bi qui querunt quot nā sunt ea que sunt...

Oscito proemio, in quo ostensum est quoddam Scientia Naturalis...

Lect. 10. in principiis.

Lect. 3. Tex. cō. 32.

Tex. cō. 12. **e** ¶ Ostendit, quod aliquam istarum opinionum improbare non pertinet ad naturalem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod improbare opinionem Parmenidis & Melissi non pertinet ad Scientiam Naturalem. Secundo assignat rationem, quare ad presens est vtile eam reprobare ibi. ¶ Sed quoniam de natura, ¶ Circa primum duo facit. Primum ostendit, quod non pertinet ad Scientiam Naturalem improbare prædictam opinionem. Secundo, quod non pertinet ad eam soluere rationes, quæ ad probandum ipsam inducuntur ibi. ¶ Aut soluere rationem. ¶ Primum ostendit duabus rationibus, quarum secunda incipit, ibi. ¶ Simile igitur. ¶ Dicit ergo primo, quod non pertinet ad Scientiam Naturalem intendere ad perferendum de hac opinione, si ens est vnum & immobile. Iam enim ostensum est, quod non differretur intentione Antiquorum Philosophorum ponere vnum principium immobile, & ponere vnum ens immobile. Et quod improbare hanc opinionem ad Naturalem non pertinet sic ostendit. Ad Geometriam non pertinet inducere rationem contra destruentem sua principia: sed hoc vel pertinet ad aliquam aliam Scientiam particularem, (si tamen Geometria sic sit subalternata alicui particulari scientiæ) sicut Musica Arithmetica subalternatur, ad quæ pertinet disputare contra negantem principia musica, vel hoc pertinet ad Scientiam communem, scilicet Logicam, vel Metaphysicam. Sed prædicta positio destruit principia naturæ, quæ si sic solum vnum ens, & sic vnum scilicet immobile, vt sic ex eo fieri alia non possunt, sic tollitur ratio principii: quia omne principium aut est principium alicuius, aut aliquorum. Ad positionem igitur principii sequitur multitudo: quia aliud est principium, aliud cuius est principium. Qui igitur negat multitudinem, tollit principia: non igitur debet contra hanc positionem disputare Naturalis. Secundo ibi.

Tex. cō. 8. **c** Id quidē igitur, si vnum & immobile sit quod est, intendere, non de natura est intendere. Sicut enim. Geometria non amplius ratio est ad destruentem principia, sed est aut alterius scientiæ, aut omnibus communis: sic neque alicui de principiis. Non enim amplius principium est si vnum solum, & sic vnum: principium enim cuiusdam aut quorundam est.

Tex. cō. 10. **d** Simile igitur intendere est si sic vnum est, & ad aliam positionem quamlibet disputare sermonis gratia dictam, vt Heracliteam: aut si aliquis dicat hominem vnum, quod est, esse.

Tex. cō. 9. **e** Aut soluere rationē litigiosam, quod sane vtræque quidē habent rationes & Melissi, & Parmenidis, etenim falsa recipiunt, & non syllogizantes sūt. Magis autem Melissi onerosa est ratio, & non habens defectum. Sed vno inconuenienti dato alia contingunt, hoc autem videre nihil difficile.

Tex. cō. 11. **f** Nobis autem subiiciantur, quæ sunt natura aut omnia, aut quædam moueri. Est autē manifestum hoc ex inductione. Si militer autem neque soluere omnia conuenit: sed aut quæcumque ex principiis aliquis demōstrans mentitur. Quodcunque vero non, minime: vt terragonisimum, eum quidem, qui per decisiones, Geometriæ est dissoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometriæ est.

Tex. cō. 12. **Sic igitur patet, quod non est huius scientiæ contra hanc positionem disputare. Deinde cum dicit.**

e ¶ Ostendit quod non est Naturalis etiam soluere prædictorum Philosophorum rationes. Et hoc propter duas rationes, quarum secunda incipit ibi. ¶ Nobis autem subiiciantur. ¶ Probat ergo primo positum per hoc, quod non exigitur in aliqua scientia vt soluitur rationes sophisticæ, quæ manifestum defectum habent vel formæ vel materiæ. Et hoc est quod dicit, quod simile est intendere ad improbabilis rationes: aut etiam soluere litigiosam rationem: id est sophisticam. Hoc autem quod sunt sophisticæ: habent vtræque rationes & Melissi, & Parmenidis. ¶ Peccat enim in materia, vnde dicit, quod falsa recipiunt: id est falsas propositiones assument. Et peccant in forma, vnde dicit, quod non syllogizantes sunt. Sed positio Melissi est magis onerosa: id est vana & fatua: & non habens defectum: id est non inducens dubitationem, & hoc infra ostendetur. Non est autem inconueniens quod vno inconuenienti dato alia sequantur. Sic igitur concludi potest, quod non requiritur ad Philosophum Naturalem quod soluat huius rationes. Secundam rationem ponit ibi.

f ¶ Quæ talis est. In Scientia naturali supponitur quod natura lia moueatur vel omnia vel quædam: quædam dicit, quia de quibusdam est dubium si mouentur, & qualiter mouentur, puta de anima, de centro terre, de polo Cæli, & formis naturalibus & aliis huiusmodi. Et quod naturalia moueantur potest manifestum esse ex inductione, quia ad sensum apparet, quod res naturales moueantur. Est etiam necessarium motum supponi in Scientia naturali, sicut necessarium est supponi naturam, in cuius definitione ponitur motus. Est enim natura principii motus, vt infra dicitur hoc autem habito quod motus supponatur in Scientia naturali, vterius procedit ad propositum ostendendum per hoc, quod non omnes rationes sunt soluendæ: in aliqua scientia, sed solum quæ concludunt aliquod falsum ex principiis illius scientiæ: quæcumque vero non concludunt ex principiis scientiæ, sed ex contrariis principiorum, non soluuntur in illa scientia. Et hoc probat per exemplum in geometricis dicens, vt retragonisimum, id est quadraturam circuli: hanc quidem, quæ est per decisiones circumferentiæ, dissoluere pertinet ad Geometriam, quia nihil supponit contrarium principii scientiæ. Voluit enim quidam Brisso, inuenire quadraturam æqualem circulo diuidendo circumferentiã circuli in multas partes, & singulis partibus supponere lineas rectas, & sic inueniendo aliquas figuras, sicut rectilineas æquales alicui illarum figurarum, quæ continet a decisione circumferentiæ & corda, vt pluribus aut omnibus æstimabat se inuenisse figuram æqualem

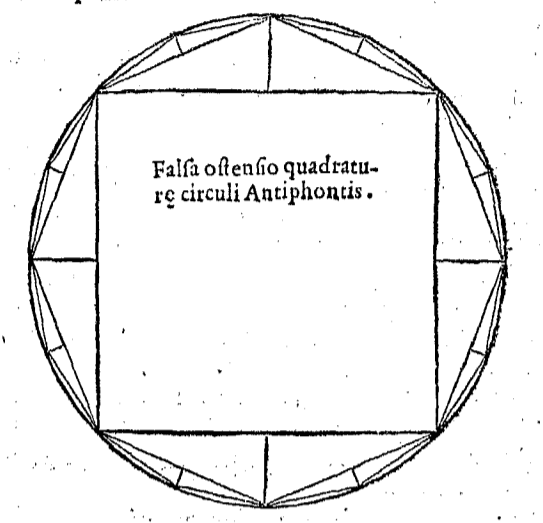
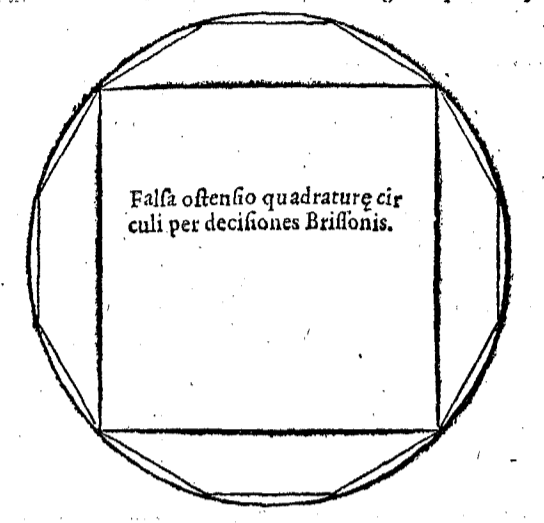
Tex. cō. 12. **g** Sed quoniam de natura quidē non autem naturales defectus contingit dicere ipsos, fortassis bene se habet aliquantum disputare de ipsis: habet enim philosophiã, hic respectus.

Tex. cō. 13. **h** Quia igitur supponebat, quod arcus non semper diuiduntur in duo media: quod est contra principia Geometriæ, huiusmodi rationem dissoluere non pertinet ad Geometriam. Quia igitur rationes Parmenidis & Melissi supponunt ens esse immobile, vt infra patebit: hoc autem est contra principia supposita in Scientia naturali, sequitur quod soluere huiusmodi rationes, non pertinet ad Philosophum Naturalem. Deinde cum dicit.

g ¶ Assignat rationem quare disputeret contra prædictam positionem. Et dicit, quod quia prædicti Philosophi loquebantur de rebus naturalibus, licet non inducerent defectus: id est dubitationes naturales, vtile est ad propositum disputare de huiusmodi opinionibus: quia & si non sit Scientia Naturalis disputare contra huiusmodi positiones, pertinet tamen ad Philosophiam primam.

LECTIO III.

Tex. cō. 14. **h** Ostendam posuit opinioniones Philosophorum de principiis, hic disputat contra eos. Et primo contra illos, qui non naturaliter de natura sicut locuti. Secundo contra illos, qui naturaliter de natura sunt locuti ibi. ¶ Sicut autem Physici. ¶ Circa primum duo facit. Primum, disputat contra positionem Melissi & Parmenidis. Secundo, contra rationes eorum ibi. ¶ Ex quibus demonstrant. ¶ Circa primum duo facit. Primo, disputat contra positionem hanc,

Tex. cō. 16. **Ens est vnum, per rationem sumptam ex parte entis, quod est subiectum in propositione. Secundo, per rationem sumptam ex parte vnius, quod est prædicatum, ibi. ¶ Amplius quoniam. ¶ Dicit ergo primo, quod id, quod maxime accipiendum est pro principio ad disputandum contra positionem prædictam, est, quod id est quod est: id est ens, dicitur multipliciter. Quædam enim est ab eis, qui dicunt ens esse vnum: quomodo accipiant ens: vtrum scilicet per substantiam, vel pro qualitate, vel pro aliquo aliorum generum. Et quia substantia diuiditur in vniuersalem, & particularem, id est substantiam primam, & secundam, & iterum in multas species, quærendum est, vtrum dicat ens esse vnum, ut hominem vnum, aut vt equum vnum, aut animam vnam: aut vt qualitatem vnã, aut album, aut calidum, aut vt aliquod huiusmodi, multum enim differret quodcunque istorum dicatur. Oportet igitur, quod si ens est vnum, quod vel sit substantia, & accidens simul, vel accidens tantum, vel substantia tantum: si autem sit substantia & accidens simul, non erit vnum ens tantum, sed duo. Nec differret quantum ad hoc, vtrum substantia & accidens sint simul in vno, vt vnum vel diuersa: quia licet sint simul in vno, non tamen sunt simpliciter vnum, sed vnum subiecto. Si vero dicatur, quod sit accidens tantum, & non substantia: hoc est omnino impossibile, nã accidens sine substantia omnino esse nō potest: omnia Tho. Sup. Phys. A 3 enim**

Lib. 1. Tex. cō. 22.

enim ac cidentia de substantia dicuntur, sicut de subiecto: & in hoc ratio eorum consistit. Si vero dicatur, quod sit substantia tantum sine accidente, sequitur quod non sit quantitas, nam quantitas accidens est. Et hoc est contra positionem Melissi: posse enim ens esse infinitum, unde sequitur quod sit quantum, quia infinitum per se loquendo, non est nisi in quantitate. Sed substantia & qualitas & huiusmodi, non dicuntur infinita nisi per accidens, inquantum scilicet, sunt simul in quantitate. Cum ergo Melissus ponat ens infinitum non potest ponere substantiam sine quantitate. Si ergo est substantiam & quantitas simul, sequitur, quod non sit tantum vnum ens, sed duo. Si vero sit solum substantia, non est infinitum: qui non habebit magnitudinem neque quantitatem. Nullo igitur modo potest esse verum quod Melissus dicit, ens esse vnum. Secundo ibi.

Tex. c6. 16.

Tex. c6. 20. * Ad meru. Tex. c6. 17.

Tex. c6. 18.

Tex. c6. 19.

& partes sint vnum aut plura. Et licet forsitan hæc dubitatio ad propositum non pertineat, tamen per se ipsam utilis est ad cognoscendum, & non solum de totis continuis, sed etiam de totis continguis, quorum partes non sunt continuae, sicut partes domus, quæ sunt vnum contactu & compositione. Et intelligendum est, quod totum secundum quod est idem parti, & non simpliciter: si autem simpliciter totum esset idem vni parti, eadem ratione esset idem alteri partium. Quæ autem vni & eidem sunt eadem, si bi inuicem sunt eadem. Et sic sequitur quod ambæ partes, si ponantur simpliciter esse idem totum, quod sint idem ad inuicem, & sic sequeretur quod totum sit indiuisibile non habens diuersitatem partium. Secundo ibi.

Præterea cum multipliciter & ipsum vnum, sicut & id, quod est, dici soleat, considerandum est quomodo ipsum, vnum, uniuersum, unum asserunt esse. Atque unum dicitur, partim continuum ipsum, partim indiuisibile, partim ea, quorum eadem atque una est ratio, ut temetipsum ac unum. Si igitur est continuum ipsum unum, multa profecto est: continuum enim in infinitum est diuisibile. Existit autem dubitatio de parte ac toto non ad sermonem fortassis accommodata, sed per ipsam consideranda, utrum unum an plura sint pars atque totum, & quo pacto sint unum vel plura, & si sint plura, quomodo modo sint plura. Et de partibus non continuis eadem sunt querenda, & si utraque pars & ipsum totum sint unum perinde atque indiuisibile: ipse profecto pars unum idem erit.

Atque si unum est ut indiuisibile, nulla sane quantitas, nulla qualitas erit. Neque igitur infinitum est id, quod est, ut dicit Melissus, neque finitum, ut Parmenides asserit. Ipse namque finis est, ut patet indiuisibile, non ipsum finitum.

At vero, si omnia, quæ sunt, ratione sunt unum, ut uestimentum ac tunica, sit ut Heracliti sententiam dicat: eadem enim erit boni malique ratio, & non boni ac boni. Quare idem erit bonum ac non bonum, & homo ac equus idem, & homo atque non homo. At sermo ipsorum, non unum ea, quæ sunt, sed nihil asseret esse. Et eadem in super ratio qualitatis, ac quantitatis erit.

a. tex. 18. infra.

sed etiam non ens vel nihil, quia quæcumque sunt vnum secundum rationem, ita se habent, quod de quocunque prædicatur vnum, & aliud: vnde, si ens & nihil sunt vnum secundum rationem, sequitur, si omnia sunt vnum ens, quod omnia sunt nihil. Tertium inconueniens est, quod diuersa genera, ut qualitas, quantitas, sint eadem secundum rationem. Et hoc inconueniens ponitur cum dicitur: Et tali & tanto. Aduertendum vero, quod sic dicitur Phylosophus dicit in Quarto Meta.

Tex. c6. 20.

Lecl. 6. Tex. c6. 69. circa fin.

Tex. c6. 21.

* Tex. c. 22. v. v. x. y. z. a.

LECTIO IIII.

Onturbati sunt autem, & Posteriores, quemadmodum & Antiqui ne forte contingat simul idem vnum esse & multa. Vnde alii quidem, est, auferebant, quemadmodum Lycophon. Alij autem dictionem mutabant, ut quæ homo non albus est, sed albat, neque ambulantem est, sed ambulat: ut non, est, adiciens, multa faciant esse vnum. Tanquam singulariter dicit vno, aut etc. Sed multa sunt que sunt, aut ratione, ut aliud albo esse & musici: si idem vero vtraque multa itaq; vnum: aut diuisione, quemadmodum totum & partes. Hic autem iam deficiebant & confitebantur vnum multa esse, tantam non conueniret idem vnum, & multa esse: non opposita autem sunt. Etenim vnum & potentia, & endelechia. Hoc igitur modo facientibus impossibile videtur quæ sunt, vnum esse.

LECTIO IIII.

ostendam quomodo Philosophus improbauit positionem Parmenidis & Melissi ponentium ens esse vnum, hic ostendit, quod ex eadem radice, quidam Posteriores Philosophi in dubitationem inciderunt quandam. Errauerunt enim Parmenides & Melissus, eo quod nescierunt distinguere vnum. Vñ, quæ aliquo modo sunt vnum, simpliciter esse vnum enunciabant. Posteriores autem Philosophi nescientes distinguere vnum, pro inconuenienti reputabant, quod idem aliquo modo sit vnum & multa: quod tamē conuicti rationibus confiteri cogebantur. Et ideo dicit, quod posteriores Philosophi turbati sunt. In dubitationem inciderunt, quemadmodum & antiqui, scilicet Parmenides & Melissus, ne forte cogebantur hoc dicere, quod idem sit vnum & multa, quod inconueniens videbatur vtrique. Et ideo primi, ponentes omnia vnum, totaliter multitudinem auferebant. Posteriores vero multitudinem aufere conabantur a quibuscumque, quæ ponerent esse vnum. Et ideo quidam in propositionibus, ut Lycophon, auferebat hoc verbum, est: dicebant enim quod non est dicendum, homo est albus, sed homo albus. Considerabant enim quod homo & albus sunt quodammodo vnum - alioquin albus de homine non prædicaretur, sed videbatur eis, quod hæc dicitio, est, cum sit copula verbalis, inter duo copularet, & ideo totaliter ab eo, quod est vnum multitudinem aufere volentes, dicebant non esse apponendum hoc verbum, est. Sed quia imperfecta oratio videbatur, & imperfectum sensum generari in animo auditoris, si ponantur nomina absque additione alienius verbi, hoc volentes corrigere, alii mutabant modum loquendi, & non dicebant homo albus propter imperfectionem orationis, nec homo est albus, ne daretur intelligi multitudo, sed homo albat, quia per hoc, quod

LECTIO IIII.

T enim Posteriores perinde atque Veteres turbabantur ne ipsi eueniat, ut res eadem simul sint unum & plura. Quapropter alij, est ipsum, auferebant, uti Lycophon. Alij dictionem transferrebant, hominem non album esse dicentes, sed albere, neque ambulanti esse, sed ambulare, ne ipsum est, ad iungentes, id, quod est unum, aut id, quod est, unice diceretur. Multa uero sunt ea quæ sunt, aut ratione: nam aliud est album, aliud musicum ratione: idem autem est vnumque, ipsum igitur unum plura nimirum est. Aut diuisione, ut totum ac partes. Sed hoc loco iam hæsitabant, atque ipsum unum multa esse iam fatebantur: proinde quæ si non posset unum ac plura esse: non tamen ea, quæ opponuntur. Est enim ipsum unum & potentia & etiã actus. Hoc igitur modo nobis aduersus hanc sententiam proferebimus, ea, quæ sunt, non posse unum esse uidentur.

LECTIO V.

Qui neque difficile est ea solvere, quibus illi homines hæc suã sententiã ostendebant: ueteres enim contendendo ratiocinatur, & Parmenides, & Melissus, nam falsa sumunt & rationes formas uiosas efficiunt. Melissi tamen ratio magis est inepta, neque ulla dubitationem habet profecto. Sed uno absurdo dato, cetera accidunt, quod quidem nullam habet difficultatem.

LECTIO V.

Ostendam quomodo Philosophus improbauit positionem Parmenidis & Melissi, hic incipit soluere eorum rationes. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quomodo rationes eorum sunt soluedæ, Secundo, soluit rationes Melissi ibi. Quod quidem igitur. Tertio, soluit rationem Parmenidis ibi. Et ad Parmenidem. Dicit ergo primo, quod non est difficile soluere rationes, ex quibus syllogizant Parmenides & Melissus, quia vtrique sophistice syllogizant, & in eo quod assumunt falsas propositiones, & in eo quod non seruant debitam formam syllogismi. Sed ratio Melissi est magis onerosa, id est non inducens dubitationem. Assumit enim, quod contrariatur naturalibus principiis, & manifeste falsum, scilicet quod ens non generetur. Vnde non est graue, si vno inconuenienti dato, alia sequantur. Secundo ibi.

Tex. c6. 23. Tex. c6. 25.

aut homo non est hoc ens, quod est alius, sed quod omnino non sit, quia ipse dicit, quod quicquid est praeter ens, est non ens, & quod est non ens, est nihil. Ex hoc ergo sequitur, quod non ens praedicatur de eo, quod vere est, quia album praedicatur de substantia, quae vere est: & tamen album non significat ens, ut dictum est. Vnde sequitur, quod ens, sit non ens. Et hoc est impossibile, quia vnum contradictorium non praedicatur de altero. Vnde, si ad euita sum hoc inconueniens dicamus, quod vere ens non solum significat subiectum, sed etiam ipsum album, sequitur, ut ens multa significet. Et ita non erit tantum vnum ens, quia subiectum, & accidens plura sunt secundum rationem. Deinde cum dicitur, quod ostendit, quod non sequitur ex ratione Parmenidis, quod sit tantum vnum propter multitudinem partium: & primo, quantum ad partes quantitativas. Secundo, quantum ad partes rationales. Quod autem diuiditur. Dicit ergo primo, quod si ens tantum vnum significet, non solum non poterit esse accidens cum subiecto, sed neque etiam ens erit aliqua magnitudo, quia omnis magnitudo est diuisibilis in partes: vtriusque autem partis non est eadem ratio, sed altera. Vnde sequitur, quod illud ens vnum, non sit substantia corpora. Secundo ibi. g. Ostendit, quod non possit esse ens substantia definitibilis. Manifestum est enim ex definitione, quod id, quod vere est, id est substantia, diuiditur in plura, quorum vnumquodque est quod vere est, id est substantia, & aliud secundum rationem. Ut ponamus, quod id vnum, quod vere est, sit homo: cum sit animal bipes, necesse est, quod animal sit, & bipes sit: & sic vtrunque eorum erit, quod vere est, id est substantia, quod si non sint substantiae, erunt accidentia, aut igitur homini, aut alteri alicui: sed impossibile est, quod sint accidentia homini. Et ad hoc ostendendum duo supponit. Primum est, quod accidens dicitur dupliciter. Vno modo accidens separabile, quod contingit inesse, & non inesse, ut sedere. Alio modo accidens inseparabile & per se: & hoc est accidens, in cuius definitione ponitur subiectum, cui accidit, sicut simum est per se accidens nasi, quia in definitione simi ponitur nasus: est enim simum nasus curuus. Secundum, quod supponit est, quod si aliqua ponuntur in definitione alicuius definiti, aut in definitione alicuius eorum, ex quibus constat definitio, impossibile est, quod in definitione alicuius horum ponatur definitio rotius definiti. sicut bipes ponitur in definitione hominis, & quaedam alia, quae ponuntur in definitione bipedis, vel animalis, ex quibus definitur homo, impossibile est, quod ponatur homo in definitione bipedis, aut in definitione alicuius eorum, quae cadunt in definitione bipedis, vel animalis.

Tex. c6. 28.

Parte secunda da. 28.

Tex. c6. 29. & 30.

Tex. c6. 29.

Tex. c6. 30.

alioquin esset definitio circularis, & esset idem prius, & posterius, & notius, & minus notum. Omnis enim definitio est ex prioribus, & notioribus, ut in Sexto Top. dicitur. & eadem ratione, cum in definitione hominis albi ponatur album, non est possibile, quod in definitione albi ponatur homo albus. His igitur positis, sic argumentatur. Si bipes est accidens homini, necesse est, vel quod sit accidens separabile, & sic contingit hominem non esse bipedem, quod est impossibile, vel erit inseparabile, & sic oportet, quod homo ponatur in ratione bipedis, quod est etiam impossibile, quia bipes ponitur in ratione eius: impossibile, est igitur, quod bipes sit accidens homini, & eadem ratione neque animal. Sed si dicitur, quod ambo sint accidentia alicui alij, sequeret, quod etiam homo accidat alicui alteri: sed hoc est impossibile: iam enim supra dictum est, quod illud, quod vere est, nulli accidit: homo autem supponitur esse illud, quod vere est, ut ex superioribus patet. Quod autem sequatur, hominem accidere alteri, si animal, & bipes alteri accidunt, sic manifestat, quia de quocunque dicuntur ambo seorsum, scilicet animal, & bipes, de eodem dicitur vtrunque simul, scilicet animal, & bipes: & de quocunque dicitur animal, & bipes, dicitur quod est ex eis, scilicet homo, quia nihil est aliud homo quam animal bipes. Sic igitur patet, quod si ponatur vnum tantum ens, non possunt poni partes quantitativae, neque partes rationales: sic igitur sequitur, quod omne ens sit de numero indiuisibilium, ne ponatur vnum ens cogatur ponere multa propter partes. Commentator autem dicit, quod ibi. ponit secundam rationem Parmenidis, ad ostendendum quod ens sit vnum, quae talis est. Ens quod est vnum, est substantia, & non accidens: & per substantiam intelligit corpus, si autem corpus illud diuidatur in duas medietates, sequitur, quod ens dicatur de vtraque medietate, & de congregato ex eis. Et hoc vel procedit in infinitum, quod est impossibile secundum ipsum, aut erit diuidere vsque ad puncta, quod etiam est impossibile, vnde oportet, quod ens sit vnum indiuisibile. Sed haec expositio est ex torta, & contraria intentionem Aristotelis, sicut fatis apparet litterarum insipientium.

LECTIO

LECTIO VII.

Tex. c6. 31.

lect. 6.

Tex. c6. 31.

Tex. c6. 31.

Tex. c6. 31.

Tex. c6. 31.

3 li. ca. & Mun. & 6. huic.

ostendam Philosophus improbat rationem Parmenidis, ducendo ad quaedam inconuenientia, hic improbat positionem quorundam, qui praedicta inconuenientia concedebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit positiones eorum. Secundo, improbat eam ibi. Manifestum autem est, quod supra Philosophus contra rationem Parmenidis duabus rationibus vsus est. Vna ad ostendendum, quod ex ratione Parmenidis non requiritur oia esse vnum propter diuersitatem subiecti, & accidentis. quae quidem ratio ducitur ad hoc inconueniens, quod non ens est ens, ut ex superioribus patet. Alia vero ratio procedebat ad ostendendum, quod non sequitur omnia esse vnum, propter hoc, quod si esset magnitudo, sequeretur magnitudinem esse indiuisibilem, quia si sit diuisibilis, erunt quaedam modo multa. Parmenidis vero vtriusque rationi acquieuerunt concedendo impossibilia, ad quae deducunt. Acquieuerunt ergo primae rationi, quae dicebat ad hoc, quod non ens esset ens, si aliquid diceret, quod ens significet vnum, vel substantiam tantum, vel accidens tantum: & per hoc vellet dicere, quod oia sunt vnum. Hinc rationi dico, acquieuerunt, quod non ens esset ens. Dicebat enim Plato, quod accidens est non ens, & propter hoc dicitur in Sexto Meta. quod Plato posuit sophistica circa non ens, quia verum fatum maxime circa ea, quae per accidens dicuntur. Sic ergo Plato intelligens per ens substantiam, concedebat primam propositionem Parmenidis dicentis, quod quicquid est praeter ens, est non ens, quia ponebat accidens, quod est praeter substantiam, esse non ens. non tamen concedebat propositionem hanc, scilicet, quicquid est non ens, est nihil. Licet enim diceret accidens esse non ens: non tamen dicebat accidens esse nihil, sed aliquid. Et propter hoc secundum ipsum non sequebatur, quod sit vnum tantum. Sed alteri rationi, quae dicebat ad hoc, quod magnitudo esset indiuisibilis, assentiebant, faciendo magnitudines esse indiuisibiles ex decisione, id est dicendo, quod magnitudinum diuisio ad indiuisibilia terminatur. Ponebat enim corpora resoluta in superficies, & superficies in lineas, & lineas in indiuisibilia, ut patet in Terio de Coelo, & mundo. Secundo ibi.

LECTIO VII.

Vidam autem rationibus vtriusque acquieuerunt. Huic quidem, quoniam omnia vnum sunt, si quod est: vnum significat: quoniam est, & quod non est. Et autem, quae decisione indiuiduas facientes, magnitudines.

Manifestum autem est, & quoniam non verum est, quod si vnum significat quod est, & non possibile est simul contradictione esse, non erit nihil, quod non est. Nihil enim prohibet quod non est, non simpliciter esse: sed non ens aliquid esse, quod non est.

Dicere igitur extra ipsum quod est, nisi aliquid erit aliud, vnum oia esse, inconueniens est. Quis enim addidit ipsum quod est, nisi quod vere est, aliquid sit? Si autem hoc, nihil tamen prohibet multa quae sunt esse, sicut dictum est. Quod quidem igitur sic vnum esse quod est impossibile sit, manifestum est.

LECTIO VIII.

Sicut autem Physici dicunt, duo modi sunt. Hi quidem enim vnum facientes, quod est corpus subiectum, aut triu aliquid, aut aliud, quod est igne densius, aere autem subtilius: alia autem generant densitate, & raritate multa facientes: haec autem sunt contraria. Vniuersaliter autem excellentia, & defectus, sicut magni

Dicit ergo primo, manifestum esse, quod non est verum, quod ista ratio Platonis sequatur, quae sic deducebat. Ens vnum significat, ponebat enim ens esse genus, & vniuocum dictum de omnibus secundum participationem primi entis. Et iterum ponebat, quod contradictione non sunt simul vera. Ex his duobus arbitrabatur sequi, non ens non esse nihil, sed aliquid. Si enim ens significat vnum, quod est substantia, oportet, quod quicquid est non substantia sit non ens, quia si esset ens, cum ens non significet nisi substantiam, sequeretur, quod esset substantia, & tunc esset simul substantia, & non substantia, quod est contradictoria simul vera esse. Si igitur impossibile est contradictoria simul vera esse, & ens significat vnum, quod est substantia, sequitur, quod quicquid est non substantia sit, non ens: sed aliquid est non substantia, scilicet accidens: igitur aliquid est non ens, & sic non est verum, quod non ens sit nihil. Ostendit autem Aristoteles hoc non sequitur, quia si ens significat principalem vnum, quod est substantia, nihil prohibet dicere, quod accidens, quod non est substantia, non sit simpliciter ens, sed tamen non propter hoc oportet, quod illud quod non est aliquid, id est substantia, dicatur absolute non ens. Licet ergo accidens non sit ens simpliciter: non tamen potest dici absolute non ens. Secundo ibi.

LECTIO VII.

Vidam autem vtriusque rationibus concesserunt. Et quidem, quae omnia vnum esse concludit, si id, quod est, vnum significat: id, quod haud est, esse dicentes. Et vero, quae ex partitione procedit indiuiduas magnitudines facientes.

Patet autem et verum non esse, si id, quod est, vnum significat, et fieri non potest, ut simul sit contradictio, non fore quicquam non ens. Nihil enim obstat, ut id, quod non est, non sit absolute non ens: sed non ens quicquam sit.

Dicere quoque si non quippiam aliud erit praeter id ipsum, quod est, vnum omnia fore, per absurdum est sane. Quis enim ipsum quod est aliud quicquam esse intelligit quam id, quod est proprie ens? Quod est si ita est, nihil tamen prohibet multa esse ea, quae sunt, ut diximus. Patet igitur, impossibile esse, ut id, quod est, hoc modo sit vnum.

LECTIO VIII.

Naturales autem dicuntur duo sunt modi. Quidam enim id quod est, vnum subiectum esse putauerunt, aut triu vnum, aut aliud, quod igne quidem spissius, aere vero subtilius est. Cetera autem generari dicunt densitate, raritateque multa facientes. haec autem sunt contraria. Et vniuersaliter excessus, atque defectus, quemadmodum Plato magnum dicit, et paruum. Verum hic quidem

niens est dicere, quod sequatur omnia esse vnum, nisi aliquid sit extra ens, quia per ens non potest intelligi nisi substantia, quae vere est: sed si substantia sit, nihil prohibet esse multa, sicut iam dictum est, etiam remota magnitudine, & accidente, quia definitio substantiae diuiditur in multa, quae sunt de genere substantiae, scilicet, homo, animal, & bipes. Et vltimus sequitur, quod secundum diuersas differentias generis sint multae substantiae in actu. Et vltimo inferit conclusionem intentam, quod non omnia sunt vnum, sicut dicebat Parmenides, & Melissus.

LECTIO VII.

ostendam Philosophus improbat opinionem de principijs eorum, qui de natura non naturaliter sunt locuti, hic prosequitur opinionem eorum, qui de principijs naturaliter sunt locuti, & non remouentes motum: & ideo vocat eos Physicos, id est Naturales. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit diuersitatem opinionum. Secundo, prosequitur vnam earum ibi. Videretur autem, dicitur ergo primo, quod est opinio Naturalium Philosophorum duo sunt modi, in quos generantur res ex principijs, quorum vnum tangebant

Tex. c6. 33.

re, & circulari: & similiter contraria, quae sunt in genere ordinis, scilicet, prius, & posterius, de quibus non fit mentio in litera, ga...

Leq. 8. Tex. cō. 33. Tex. cō. 42.

circulatum. Quod quidem igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia, manifestum est.

b Et hoc rōnabiliter. Oportet enim principia, neque ex alterutris esse, neque ex alijs, & ex his oīa: contrarijs aut primis ifunt hęc.

Propter id q̄ prima quidem, non sunt ex alijs: ob id vero, q̄ sunt contraria, non sunt ex alterutris. Sed oportet hoc in rōne considerare, qualiter cōtingat.

Accipiendum igitur est primum, quod oīum quae sunt, nihil neque facere aptum natum est: neque pati contingens a contingenti, neque fit quodlibet ex quolibet, nisi aliquis accipiat sū accidēs: qualiter n. fiet albi ex musico, nisi accidens fit albo, aut nigro musicum: sed album quidem fit ex non albo: & hoc non ex omni, sed nigro, aut medijs. Et musicum ex non musico sed nō ex omni, sed ex immusico, aut si aliquid ip̄s est medium. Neque igitur corrumpitur in contingens primum, vt album non in musicum, nisi forte sū accidēs, sed in non album, & non in contingens, sed in immusico: aut si ip̄s aliquid mediū est.

Similiter aut hoc est, & in alijs, qm̄ nō solum simplicia eorū, quae sunt, sed & composita sū eandem se habent rationē. Sed pp hoc, q̄ oppositae dispositiones non denominatae sunt, latet hoc contingens. necesse n. omne consonans ex in consonanti fieri: & in consonans ex consonāti, & corrumpi consonans in in consonantiam, & hanc non in contingens, sed in oppositam. Differt autem nihil in consonantia dicere: aut ordine, aut compositione: manifestum n. est, quod eadē fit ratio. At vero domus, & statua, & quodlibet aliud fit similiter, domus quidem n. fit nō ex eo, q̄ composita sunt, sed ex eo, q̄ diuisa sunt hęc: Sic & statua, & figuratorū aliquod ex non figurato: & vnum quodque horum alia quidem ordo, alia vero compositio quaedam

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 46.

indeterminata. Neque quodlibet fit ex quolibet, sicut Anaxagoras dixit, nisi forte secundum accidens. & hoc manifestatur prius in simplicibus. album enim non fit ex musico, nisi secundum accidens, forte, in quantum musico accidit album: vel nigrum: sed album fit per se ex non albo, quod est nigrum, vel medius color, & similiter musicus ex non musico. & nō ex quocunque non musico, sed ex opposito, qd̄ dicitur immusicum, id est quod est natum habere musicam, & nō habet, vel ex quocunque medio inter ea. Et eadem ratio non corrumpitur aliud quid primo, & per se in quocunque contingens, sicut album non corrumpitur in musicum, nisi per accidens, sed per se corrumpitur in non album; & nō in quocunque non album, sed in nigrum, aut in medium colorem. Et idem dicit de corruptione. musici, & de alijs simili bus. Et huius ratio est, quia oī, quod fit, & corrumpitur, non est antequam fiat; nec est postquam corrumpitur: unde, oportet, quod quod per se aliquid fit, & in quod per se aliquid corrumpitur, tale sit, quod in sua ratione includat non esse eius, qd̄ fit, vel corrumpitur. & similiter manifestat hoc in compositis. & dicit, qd̄ similiter se habet in compositis, sicut in simplicibus, sed magis lateat in compositis, quia opposita compositorum non sunt nominata, sicut opposita simplicium: oppositum enim domus non est nominatum, sicut oppositum albi, unde, si reducatur ad aliquam nominatam, erit manifestum. Nam oī compositum consistit in aliqua consonantia: consonans autem fit ex in consonanti: & in consonans ex consonanti. Similiter consonans corrumpitur in in consonantiam, non in quocunque, sed in oppositam. Nihil autem inter est, siue in constructione, siue in ordine, siue in compositione hęc ipsa dicantur. patet enim, eandem rationem in cunctis esse, atque domum, statua, & quoduis aliud similiter fieri. domus enim ex non compositis, sed hoc modo diuisis; & statua, figuratorumque quoduis, & non sic figurato, confici ferique videtur. Atque hęc partim ordine, partim compositioe constant. Si igitur hęc vera sunt, omnia

Idque non sine ratione. Principia namque neque ex sese mutuo, neque ex alijs, et ex ipsis omnia esse oportet. Contrarij autem primis hęc insunt. Quia namque sunt prima, ideo non ex alijs sunt, quia vero contraria sunt, ideo non ex sese mutuo sunt. Verum id ipsum quo pacto fit, & ratione, consideremus oportet. Sumendum est igitur primum, non quiduis eorum, quae sunt, in quoduis agere, neque quoduis pati a quouis aptum esse, neque ex quibuscunque quiduis fieri, nisi quis per accidens sumperit. Quo namque pacto fiet album, vel nigrum ex musico, nisi albo, vel nigro sit accidens musicum? sed album quidem fit ex non albo: atque ex hoc non quouis, sed e nigro, vel aliquo medio rum: musicum autem non musico: atque ex hoc non quouis, sed ex immusico, vel e medio, si aliquid inter ipsa medium est. Neque rursus in quoduis primum unumquodque corrumpitur, vel ut album, in non musicum, nisi id ipsum nonnunquam accidat, sed in non album corrumpitur, atque in hoc non quoduis, sed in nigrum, aut in medium. Eodem modo musicum, etiam in nō musicum: atque in hoc non quoduis, sed in musicum, vel in medium, si quid inter ipsa medium sit, corrumpitur. similiter fit, & in ceteris. nam & ea, quae non simplicia, sed composita sunt, eandem subeunt rationem. sed lateat ipsum ex eo, quia dispositiones oppositae nominibus carent. Etenim omne constructum ex in constructo: atque in constructum e constructo fiat, necesse est. Constructum etiam in in constructum, & in ipsum non quoduis, sed in oppositum necesse est corrumpatur. Nihil autem inter est, siue in constructione, siue in ordine, siue in compositione hęc ipsa dicantur. patet enim, eandem rationem in cunctis esse, atque domum, statua, & quoduis aliud similiter fieri. domus enim ex non compositis, sed hoc modo diuisis; & statua, figuratorumque quoduis, & non sic figurato, confici ferique videtur. Atque hęc partim ordine, partim compositioe constant. Si igitur hęc vera sunt, omnia

Tex. cō. 46.

Secūda pars Tex. 48.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 49.

omnia composita sunt similiter ex in compositis, sicut domus fit ex in compositis, & figuratum ex in figuratis, & in omnibus his, nihil attenditur nisi ordo, & compositio. Sic igitur quasi per inductionem manifestum est, quod omnia, quae sunt vel corrumpuntur, sunt ex contrariis, vel medijs; vel corrumpuntur in ea, media autem sunt ex contrariis, sicut colores medij ex albo & nigro. Unde concludit, quod omnia, quae sunt vel corrumpuntur, vel ipsa sunt contraria, sicut albi & nigri, vel sunt ex contrariis, sicut media. Et hoc est principale intentum, quod intendit concludere, scilicet quod omnia hęc ex contrariis: quod erat tertia conditio principiorum. Tertio ibi.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 49.

si ergo hoc verū est, quod oē quod fit, fiat, & corrumpatur quod corrumpitur, aut ex contrariis aut in contraria, & in horum media. Media autem ex contrariis sunt, vt colores ex albo, & nigro. Quare omnia erūt, quae natura sunt, aut contraria, aut ex contrariis.

Vsq; quid igitur hoc fere se cūti sunt, & aliorū plurimi, quae admodum diximus prius: omnes enim elementa, & vere sine rōne poentes. tā contraria dicunt, tanquā ab ipsa veritate coacti.

Differunt autē ab iniuicem, in eo qd̄ alij quidē priora, alij posteriora accipiunt, & qd̄ huiusmodi notiora sū rationem, illi autē sū sensum. Hi quidē n. calidum & frigidum, illi autē humidum, & siccum; alij autem impari, & parem: quidam autem concordiam, & discordiam, causam ponunt generationis: hęc autem ab iniuicem differunt secundum dictum modum.

Quare est eadē dicere quodā modo, & altera ab iniuicē: altera quidem quemadmodū videbit plurib; eadē vero sū analogiā: accipiunt n. ex eadē coordinatione. Hęc quidē n. cōtinēt, alia autē continent contrariorū. Sic igitur similiter dicūt, & aliter, & peius, & meli; . Et hi quidē notiora secundum rationem, sicut dictum est prius: illi autē secundum sensum. Vniuersale quidē n. sū rōnem notū est, singulare autē secundū sensum: rō quidem n. vniuersalis est, sensus autē particularis, vt magnū & parū secundū rōnem est: rarū autē & densum, secundū sensum. Quod quidem igitur cōtraria oportet esse principia, manifestum est.

Primo ostendit, quo modo differant in ponendo principia esse contraria. Secundo, quo modo simul differant, & conueniant. ibi. Quare est eadē dicere. Dicit ergo primo, quod Philosophi, ponentes principia esse contraria, dupliciter differant: primo quidem, quia aliqui eorum rationabiliter ponentes, accipiebant pro principijs priora contraria: alij vero minus provide considerantes, accipiebant posteriora contraria, vt principia. Et eorum, qui accipiebant priora contraria, quidam attendebant ad ea, quae erant notiora secundum rationem: quidam vero ad ea, quae sunt notiora secundum sensum. Vel potest dici, quod per hanc secundam differentiam assignatur ratio primae differentiae, nam ea quae sunt

notiora secundum rationem, sunt priora simpliciter: quae vero sunt priora secundum sensum sunt posteriora simpliciter, & priora quo ad nos: manifestum est autem, quod oportet principia esse prima. Vnde illi, qui iudicabant prius secundum id, quod est notius rationi, ponebant principia contraria, & priora simpliciter: qui vero iudicabant prius secundum id, quod est notius sensui, ponebant principia posteriora simpliciter. Vn quidam ponebant prima principia calidū, & frigidum: alij vero uero humidum, & siccum, & vtraque sunt secundum sensum notiora. Tamē calidum & frigidum, quae sunt actiuae qualitates, sunt priora humidum & siccum, quae sunt qualitates passiuae: quia actiuum naturaliter est prius passiuo. Alij vero posuerunt principia notiora secundum rationem: quorum alij posuerunt principia parem, & impari, sicut Pythagorici existimantes substantiam omnium esse numeros, & quod omnia componuntur ex pari & impari, sicut ex forma & materia: nam pari attribuebant infinitatem, & alteritati propter eius diuisibilitatem, impari vero tribuebant finitatem, & identitatem propter suam in diuisiōnem. Quidā vero posuerunt causas generationis, & corruptionis concordiam, & discordiam, scilicet, sequaces Empedoclis, quae sunt etiam secundum rationem notiora, vnde patet qd̄ in ista positionibus appareret praedicta diuersitas. Secundo ibi.

Quare eadem quodāmodo, diuersa quoque dicunt: diuersa quidem, sicut, & plurimis uidetur: eadem autem, similitudine rationis: ex eadem namque serie sumunt: contrariorum enim alia continentur, alia continentur. Hoc igitur pacto, eodem modo diuersoque, & deterius, ac melius dicunt. Et quidem ratione, quaedam sensu notiora sumunt, ut antea diximus. Etenim vniuersale quidem notius est ratione, singulare autem sensu. Ratio namque ipsius est vniuersalis, sensus vero particularis. Veluti magnum quidem, & paruum ratione: rarum autem, & densum sensu sunt notiora. Patet igitur oportere contraria principia rerum esse.

Thosup Phys. B ex or-

Thosup Phys. B ex or-

Thosup Phys. B ex or-

Thosup Phys. B ex or-

Thosup Phys. B ex or-

Thosup Phys. B ex or-

Thosup Phys. B ex or-

non musicum fit musicus. Sed in permanentibus non sic dicitur: non enim dicitur: quod ex homine fit musicus, sed quod homo fit musicus. Quandoque tamen in permanentibus dicitur, ex hoc fit hoc, sicut dicitur quod ex aere fit statua, sed hoc contingit, quia nomine aere intelligimus infiguratum, & ita dicitur hoc ratione privationis intellectus. Et licet ex hoc fieri hoc dicamus in permanentibus, magis tamen vtrumque contingit in non permanentibus dici, & hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc: siue non permanentes accipiatur oppositum, siue compositum ex opposito & subiecto. Ex hoc ergo ipso, quod diversis modo videtur loquendi circa subiectum & oppositum, manifestum est, quod subiectum & oppositum, ut homo & non musicus, & si sint idem subiecto, sunt duo tamen ratione. Deinde cum dicit,

Tex. c. 62.

At vero & in permanentibus aliquando dicitur similiter, ex aere enim statua dicitur fieri, non ex statua. Hoc autem ex opposito, & non permanenti vtrolibet dicitur, ex hoc hoc, & hoc hoc, & nanque ex musico & immusicus fit musicus. Vnde & in composito similiter est. etenim ex immusico homine, & immusicus homo dicitur fieri musicus.

h Multipliciter autem cum dicitur fieri, & horum quidem non simpliciter fieri, sed hoc aliqd fieri, simpliciter autem fieri substantiarum solum est, secundum quid aliorum, manifestum, & necesse est subiici aliquid, quod fit. Etenim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & ubi sunt in subiecto aliquo, propter id, quod sola substantia de nullo alio dicitur subiecto, sed alia omnia de substantia. Quod autem & substantia, & quaecumque alia simpliciter entia, ex quodam subiecto fiant, consideranti fiet utiq; manifestum: semper enim est aliquid, quod subicitur, ex quo fit, quod fit, ut plate, & animalia ex semine.

Tex. c. 63.

i Fiant autem quae sunt simpliciter, alia quidem transfiguratione, ut statua: alia appositione, ut quae augmentantur: alia vero abstractione, ut ex lapide Mercurius: compositione autem, ut domus: alteratione vero, ut quae conuertuntur secundum materiam. Omnia autem, quae sic fiunt, manifestum est quoniam ex subiectis fiunt.

Tex. c. 22.

k Quare ostensum ex dictis est, quoniam quod fit, semper compositum est. Et est quidem aliquid quod fit, est autem aliquid, quod hoc fit, & hoc dupliciter. Aut enim subiectum, aut oppositum dico autem opponi quidem immusicum, subiectum autem hominem dico. Et uacuitatem quidem figuram, & informitatem, uel inordinationem oppositum: aere autem & lapidem & aurum, dico subiectum.

Secunda parte huius te. Tex. c. 64.

quod fit, semper compositum esse. Atque est quidem aliquid quod fit, est autem aliquid quod istud fit, & hoc est duplex. Est enim aut subiectum, aut oppositum, atque opponi quidem immusicum, subiectum autem hominem dico. Et uacuitatem quidem figuram, & informitatem, uel inordinationem oppositum: aere autem & lapidem aurumque subiectum.

interdum eodem dicitur modo: ex aere nanque statua, non ex statua fieri dicitur, in eo tamen quod opponitur, & non permanenti, utroque dicitur modo, & ex hoc fieri hoc, ut ex immusico musico: & hoc fieri hoc, uelut immusicus musicus. Idcirco & in composito similiter dicitur: ex immusico nanque homine, atque immusicus homo musicus homo fieri dicitur.

Cum autem fieri multis modis dicitur, & quaedam non absolute fieri, sed hoc aliqd fieri: quaedam simpliciter fieri dicantur, quod quidem solis substantiis competit. In ceteris quidem patet aliquid ipsum inquam siens necessario subiici. nam & quantum, & quale, & ad aliquid, & quando, & ubi, fit aliqua re subiecta. Propterea quod substantia sola de nullo subiecto dicitur alio: cetera autem uniuersa de substantia ipsa dicuntur. At substantiam etiam & quaecumque alia simpliciter sunt, ex subiecto fieri aliquo, patet sane diligenter consideranti. Semper enim est aliquid, quod subicitur, ex quo generatur id, quod fit: plantae nanque & animalia ex semine fiunt.

Eorum autem, quae sunt simpliciter, quaedam transfiguratione sunt, ut statua: quaedam additione, ut ea, quae incrementa suscipiunt: quaedam ablatione, ut e lapide Mercurius: quaedam compositione, ut domus: quaedam alteratione, ut ea quae uertuntur materia. Atque patet ex subiectis omnia fieri, quae hoc pacto fiunt.

Quare patet ex dictis, omne quod fit, semper compositum esse. Atque est quidem aliquid quod fit, est autem aliquid quod istud fit, & hoc est duplex. Est enim aut subiectum, aut oppositum, atque opponi quidem immusicum, subiectum autem hominem dico. Et uacuitatem quidem figuram, & informitatem, uel inordinationem oppositum: aere autem & lapidem aurumque subiectum.

cum homo fit musicus, oppositum est non musicum, & subiectum est homo, & musicus est terminus factionis. Et similiter infiguratio & informitas & inordinatio sunt opposita, sed aere & aurum & lapides sunt subiecta in artificialibus.

& qualitas, & alia accidentia, quorum est fieri secundum quod, non possunt esse sine subiecto. Solum enim substantia est, non esse subiecto. Sed etiam in substantiis, si quis considerat, manifestum est quod sunt ex subiecto: videmus enim quod plantae, & animalia fiunt ex semine. Secundo ibi. ¶ Ostendit idem inducendo per modos fieri, & dicitur quod eorum quae sunt, quaedam sunt transfiguratione, sicut statua fit ex aere: quaedam sunt ex appositione, ut patet in omnibus augmentatis, sicut fluuius fit ex multis riuus: alia vero fiunt ab abstractione, sicut ex lapide fit per sculpturam imago Mercurii. Quaedam vero fiunt compositione, sicut domus: quaedam vero sunt alteratione, sicut ea, quorum materia alteratur, siue fiant secundum naturam, siue secundum artem, & in omnibus his apparet quod fiunt ex aliquo subiecto. Vnde manifestum est, quod omne quod fit, fit ex subiecto. Sed aduertendum est, quod artificialia connumerantur inter ea, quae sunt simpliciter (quamuis formae artificiales sint accidentia) quia artificialia quodammodo sunt in genere substantiae per suam materiam, vel propter opinionem antiquorum, qui similiter aestimabant naturalia ut artificialia, ut in Secundo dicitur. Deinde cum dicitur, ¶ Concludit propositum, & dicit ostensum esse ex dictis quod id, cui attribuitur fieri semper est compositum. Et cum in qualibet factione fit id, ad quod terminatur fieri, & id cui attribuitur fieri: quod est duplex, scilicet subiectum & oppositum, manifestum est quod in quolibet fieri sunt tria, scilicet subiectum, & terminus factionis, & oppositum eius. Sicut,

Tex. c. 61.

Le. 1.

LECTIO XIII.

ostquam Philosophus ostendit, quod in quolibet fieri naturalia inueniuntur, hic ex praemissis intendit ostendere, quot sunt principia naturae. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit propositum, Secundo, recapitulando ostendit quae dicta sunt, & quae restant dicenda. ibi ¶ Primum quidem igitur dicitur. ¶ Circa primum duo facit. Primo, ostendit tria naturae principia Secundo, notificat ea ibi ¶ Subiecta autem naturae. ¶ Circa primum tria facit. Primo ostendit, veritatem de principii naturae. Secundo, ex ueritate ostensa soluit praemissas de principii dubitationes. ibi ¶ Vnde est quod dicitur duo. ¶ Tertio, quia ab antiquis dictum est quod principia sunt contraria, ostendit: vtrum semper requirantur contraria, uel non. ibi ¶ Quod quidem igitur. ¶ Circa primum duo facit. Primo, ostendit duo esse principia naturae per se. Secundo, ostendit tertium esse principium naturae per accidens, ibi ¶ Est autem subiectum. ¶ Circa primum videtur ratione. Illa dicitur esse principia & causa rerum naturalium, ex quibus sunt & fiunt per se, & non secundum accidens: sed omne quod fit, est & fit ex subiecto & forma, ergo subiectum & forma sunt per se causa & principia omnis eius, quod fit secundum naturam. Quod autem id, quod fit secundum naturam, fit ex subiecto & forma, probat hoc modo. Ea, in quae resoluitur definitio, alicuius rei, sunt composita rem illam, quia vnumquodque resoluitur in ea, ex quibus componitur: sed ratio eius, quod fit secundum naturam, resoluitur in subiectum & formam, nam ratio hominis musici resoluitur in rationem hominis, & in rationem musici, si quis enim velit definire hominem musicum, oportet quod assignet definitionem hominis & musici, ergo id quod fit secundum naturam, est & fit ex subiecto & forma. Et notandum est quod hic intendit inquirere principia non solum fieri, sed etiam efficiendi, vnde significanter dicit. ¶ Ex quibus primis sunt & fiunt. ¶ Et dicit. ¶ Ex quibus primis ¶ id est, per se & non secundum accidens. Per se ergo principia omnia, quae sunt secundum naturam, sunt subiectum & forma. Secundo.

Secunda parte re. 70.

Tex. c. 65.

Tex. c. 69.

Tex. c. 66.

Tex. c. 67.

Tex. c. 68.

Tex. c. 67.

LECTIO XIII.

Manifestum igitur quod si quidem sunt causa & principia eorum, quae natura sunt, ex quibus primis sunt & fiunt, non secundum accidens, sed vnum quodque quidem dicitur secundum substantiam quod fit ex subiecto & forma, componitur enim musicus homo ex homine & musico quodammodo: resolues enim rationem in rationes eorum. Manifestum igitur est, quod fiat, quae fiunt, ex his.

b Est autem subiectum numero quidem vnum, specie vero duo. homo quidem enim & aurum, & omnino materia numerabilis est. Hoc enim aliquid magis, & non secundum accidens ex ipso fit, quod fit. Priuatio autem & contrarietates accidens. Vnum autem species, ut ordinatio, aut musica, aut aliorum aliquid sic predicantium.

c Vnde est quod sicut duo dicenda sunt esse principia, est autem sicut tria. Et est quidem sicut contraria, ut si aliquis dicat musicum & immusicum, aut calidum & frigidum, aut consonans & in consonans: est autem sicut non, ab alterutris enim pati contraria impossibile est, soluitur autem propterea, quod aliud est subiectum, hoc enim non est contrarium. Quare neque plura contrariorum sunt principia quodammodo, sed duo: ut est dicere numero. Neque iterum penitus duo propter id, quod alterum est esse ipsius, sed tria: alterum enim est esse homini, & non musico esse, & infiguratio & er-

b ¶ Adhuc tertium principium per accidens, & dicit quod licet subiectum sit vnum numero, tamen specie & ratione duo (ut supra dictum est): quia homo & aurum, & omnis materia numerum quendam habet, est enim ibi considerare ipsum subiectum, quod est aliquid positum, ex quo fit aliquid per se, &

LECTIO XIII.

Igitur eorum, quae natura constant, causa, atque principia sunt, ex quibus primis constant, ac facta sunt, non per accidens, sed unumquodque id, quod per substantiam dicitur, patet omnia fieri ex subiecto ac forma: musicus enim homo ex homine quodammodo, musicou componitur, rationes enim in illorum rationes dissolues. Vniuersa igitur quae sunt, ex hisce porro fieri patet.

Atqui subiectum ipsum, numero quidem est unum, ratione autem duo. Homo nanque & aurum, ac omnino materia numerabile est. est enim hoc aliquid magis, atque id quod fit: non per accidens est & ipso gignitur. At priuatio ipsum inquam oppositum, accidens, forma autem est unum, ut ordo, uel musica, uel eorum aliquid, quae simili modo dicuntur.

Quapropter ipsa principia, tum duo, tum tria dicenda sunt: & tum contraria. Veluti si quispiam dicat musicum & immusicum: aut calidum & frigidum, aut consonans & in consonans. Tum non contraria: fieri enim non potest ut inuicem contraria patiantur. Soluitur autem hoc quia aliud est ipsum subiectum, hoc enim non est, ut patet, contrarium. Quare principia neque plura contraria quodammodo sunt, sed duo (ut ita dicam) numero. Neque rursus penitus duo, quia ipsorum ratio est diuersa, sed tria: diuersa enim est hominis ratio, & immusici, & uacantis figura, & aere.

¶ Soluit secundum determinatam veritatem, dubitationes omnes praecedentes, & concludit ex praedictis quod quodammodo dicendum est esse duo principia, scilicet per se, & quodammodo tria; si coallescat principium per accidens cum principis per se. Et quodammodo sunt principia contraria, ut si aliquis accipiat musicum & non musicum, & calidum & frigidum, & consonans & in consonans. Et quodammodo principia non sunt contraria, si accipiantur sine subiecto: quia sic contraria non possunt pati abinuiem, nisi hoc soluitur per hoc, quia contrariis supponitur aliquod subiectum, ratione cuius adinuiem patiuntur. Et sic concludit quod principia

non sunt plura contrariorum, id est contrariis, hoc est, quam contraria, sed sunt duo tantum per se. Sed nec totaliter duo, quia vnum eorum secundum esse est alterum: subiectum enim secundum rationem est duo, sicut dictum est, & sic sunt tria principia: quia homo, & non muscus, & aqua, & insfigurata, differunt secundum rationem. Sic igitur patet, quod priores sermones disputati ad vtrunque partem, fuerunt secundum aliquid veri, sed non totaliter. Deinde cum dicitur...

Tex. c6. 68.

Quot quidem igitur principia circa generationem Physicorum, & quomodo tot sint, dictum est. Et ostensum est, quoniam oportet subici aliquid contrariis, & contraria duo esse, sed quodam non alio modo necessarium. Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere absentia & presentia mutationem.

Tex. c6. 69.

Subiecta autem natura scibili est secundum analogiam. Sicut enim ad statum aqua, aut ad lectulum lignum, aut ad aliorum aliquid habentium formam materia, & informe se habet priusquam accipiat formam, sic ipsa se ad substantiam habet, & hoc aliquid, & quod est. Vnum quidem igitur principium est, non sicut vnum existens, neque sic vnum, sicut hoc aliquid, vnum autem secundum quod ratio. Amplius autem contraria huic priuatio est. Hec autem quomodo duo, & quomodo plura dictum est.

Tex. c6. 70.

Primum quidem igitur dictum est, quod principia contraria sunt. Posterius autem, quod necesse est, & aliud quoddam subiecti & esse tria. Ex his autem nunc manifestum est, quod differentia contrariorum, & quomodo se habent adinuicem principia, & quid sit subiectum. Vtrum autem substantia species, aut subiectum, nondum manifestum est. Sed quod principia tria, & quomodo, & quis modus eorum dictum est. Quot quidem igitur & quae sint principia, ex his consideretur.

Tex. c6. 71.

Primum igitur dictum est: contra via solum principia esse. Deinde necessarium est quoddam etiam aliud subiecti, tria esse. Ex hisce vero, quae nunc diximus, patet, quoniam est differentia contrariorum: & quomodo principia se habent: & quid est ipsum subiectum. Sed utrum forma substantia sit, an subiectum, nondum emerit. Patet tamen tria principia rerum esse: & quoniam pacto atque quis ipsorum sit modus. Quot igitur & quae sint principia rerum, ex hisce quae diximus sit per spectum.

10. me. Tex. c6. 15. 24.

sciri per seipsum, cum omne quod cognoscitur, cognoscatur per suam formam, materia autem prima consideratur subiecta omni formae, sed sicut secundum analogiam, id est, secundum proportionem. Sic enim cognoscimus quod lignum est aliquid praeter formam scanni & lecti, quia quandoque est sub vna forma, quandoque sub alia. Cum igitur videamus hoc quod est aer, quandoque fieri aquam, oportet dicere, quod aliquid existens sub forma aeris, quandoque sit sub forma aquae, & sic illud quod est aliquid praeter formam aquae, & praeter formam aeris, se habet ad ipsas substantias naturales, sicut se habet ad statum & lignum ad lectum, & quodlibet materiale & informe ad formam, & hoc dicitur esse materiam primam. Hoc est igitur vnum principium naturae, quod non sic vnum est, sicut hoc aliquid, hoc est, sicut aliquid indiuiduum demonstratum, ita quod habeat formam & unitatem in actu, sed dicitur ens & vnum, in quantum est in potentia ad formam. Aliud principium autem est ratio vel forma. Tertium autem est priuatio, quae contrariatur formae. Et quomodo ista principia sint duo, & quomodo tria, dictum est prius. Deinde, cum dicitur...

Tex. c6. 79.

Tex. c6. 83.

Tex. c6. 72.

Tex. c6. 73.

Tex. c6. 73.

Tex. c6. 74.

Tex. c6. 11.

LECTIO XIII.

ostquam Philosophus determinauit veritatem de principii naturae, hic excludit Antiquorum dubitationes per ea, quae determinata sunt de principii.

LECTIO XIII.

Vod autem singulariter, sic soluitur & Antiquorum defectus dicamus post haec. Quarentes enim philosophiam, primi veritatem, & naturam rerum, diuerterunt, vt in viam quandam aliam abscedentes. ob infirmitate: & dicunt neque fieri eorum, quae videntur fieri, neque corrupti, quae videntur nullum, neque corrupti, quod est fieri contingit: est enim iam, neque ex eo, quod non est nihil vtiq; fieri: subiecti enim aliquid oportet. Et sic consequenter continget augmentantes, non esse multa dicunt, sed tantum quod est. Illi igitur talium accipiebant opinionem propter ea, quae dicta sunt.

Lex. 12.

Nos autem uno quidem modo nihil inter haec dicimus interesse, ex ente, inquam autem non ente fieri: et id quod non est, aut quod est agere quippiam, aut pati, aut quoduis hoc fieri, & medicum agere quippiam aut pati, aut e medicum aliquid esse, aut oriri. Quare cum id dicatur dupliciter, patet & ex ente fieri, aut id quod est agere, aut pati, duobus modis identidem dici, edificatur igitur medicus, non ut est medicus, sed ut edificator: & albus fit, non hoc sane, quomodo medicus est, sed quomodo niger. Medetur autem & medicinam amittit, quomodo medicus est. Atque cum maxime ipsum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, vel e medicum fieri, si illud agat, vel patiatur ut medicus, patet, & hoc, e non ente inquam fieri, id significare, ut non ens est. Quod quidem, cum non distinxissent illi, longe a veritate semoti sunt. Et ob ignorantiam hanc, adeo insuper ignorauerunt, ut nihil fieri praesens, neque aeterorum quicquam esse arbitrarentur, sed omnem tollerent generationem. Nos autem & ipsi dicimus nihil quidem fieri simpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri.

non erat generatio, neque corruptio. Et vterius, in hoc argumetantes augebant suam positionem, vt dicerent, quod non essent multa entia, sed vnum ens tantum. & hoc dicebant propter rationem praedictam. cum enim poneret vnum esse materiale principium: & ex illo nihil dicerent causari secundum generationem, & corruptionem, sed solum secundum alterationem, sequebatur, quod id remaneret semper vnum secundum substantiam. Secundo, obiectio. Et circa hoc duo facit. Primo, soluit dupliciter praedictam obiectio. Secundo, concludit principale positum. ibi. Quare secundum quod vere. Prima diuiditur in duas secundum duas solutiones, quas ponit. Secunda ibi. Alius autem quoniam. Dicit ergo primo, quod quantum ad modum loquendi non differit dicere, quod aliquid fit ex ente, vel non ente, vel quod ens, aut non ens faciat aliquid, aut patiatur, siue de quoquoque alio: & dicere huiusmodi propositiones de medico, scilicet, quod Medicus faciat aliquid, aut patiatur, vel quod ex me dico fit aliquid, aut facit, sed dicitur, quod medicus faciat aliquid, aut patiatur, vel quod ex me dico agere quippiam, aut pati, aut e medicum aliquid esse, aut oriri. Quare cum id dicatur dupliciter, patet & ex ente fieri, aut id quod est agere, aut pati, duobus modis identidem dici, edificatur igitur medicus, non ut est medicus, sed ut edificator: & albus fit, non hoc sane, quomodo medicus est, sed quomodo niger. Medetur autem & medicinam amittit, quomodo medicus est. Atque cum maxime ipsum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, vel e medicum fieri, si illud agat, vel patiatur ut medicus, patet, & hoc, e non ente inquam fieri, id significare, ut non ens est. Quod quidem, cum non distinxissent illi, longe a veritate semoti sunt. Et ob ignorantiam hanc, adeo insuper ignorauerunt, ut nihil fieri praesens, neque aeterorum quicquam esse arbitrarentur, sed omnem tollerent generationem. Nos autem & ipsi dicimus nihil quidem fieri simpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri.

LECTIO XIII.

ost haec autem & dubitationem veterum vnice hoc pacto solui dicamus. Primum namque Philosophi veritatem, atque naturam eorum, quae sunt quarentes, exorbuarunt, quasi ad aliam viam quendam, a ruditate depulsi. Atque asserunt neque fieri quicquam eorum quae sunt, neque corrupti: propterea quod necesse est quidem, omne quod fit aut ex ente, aut ex non ente fieri, generarique: neutrum autem esse potest. Neque enim fit id quod est: iam enim est. Et ex non ente nihil fieri potest: aliquid enim subiciatur oportet. Atque hoc pacto id quod deinceps accidit augentes, neque multa inquirunt esse, sed solum ipsum quod est. Illi igitur ob ea, quae dicta sunt, hanc habuerunt opinionem.

Nos autem uno quidem modo nihil inter haec dicimus interesse, ex ente, inquam autem non ente fieri: et id quod non est, aut quod est agere quippiam, aut pati, aut quoduis hoc fieri, & medicum agere quippiam aut pati, aut e medicum aliquid esse, aut oriri. Quare cum id dicatur dupliciter, patet & ex ente fieri, aut id quod est agere, aut pati, duobus modis identidem dici, edificatur igitur medicus, non ut est medicus, sed ut edificator: & albus fit, non hoc sane, quomodo medicus est, sed quomodo niger. Medetur autem & medicinam amittit, quomodo medicus est. Atque cum maxime ipsum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, vel e medicum fieri, si illud agat, vel patiatur ut medicus, patet, & hoc, e non ente inquam fieri, id significare, ut non ens est. Quod quidem, cum non distinxissent illi, longe a veritate semoti sunt. Et ob ignorantiam hanc, adeo insuper ignorauerunt, ut nihil fieri praesens, neque aeterorum quicquam esse arbitrarentur, sed omnem tollerent generationem. Nos autem & ipsi dicimus nihil quidem fieri simpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri.

quod Medicus medicatur in quantum est Medicus. Et similiter, quod Medicus fit non Medicus in quantum est Medicus: sed tunc dicimus proprie & per se Medicum aliquid facere, vel pati. Vel ex Medico aliquid fieri, quando hoc attribuitur Medico in quantum est Medicus. Per accidens autem quando attribuitur ei, non in quantum est Medicus, sed in quantum est aliquid aliud. Sic igitur patet, quod cum dicitur Medicum facere aliquid, aut pati, vel ex me...

LECTIO

ex medico fieri aliquid, dupliciter intelligitur, scilicet per se, & per accidens.

Tex. 66. 75.

opinari fieri, nec optati sunt, & aliquod aliorum prater id quod ponebat primu principium materiale, habere esse substantiale, puta, dicentes aerem esse primum materiale principiu, dicebant omnia alia significare quoddam esse accidentale.

Tex. 66. 76.

Et sic excluderat omne generationem substantialem, solum alterationem relinquentes, ex eo scilicet, quod quia non fit aliquid ex non ente per se, vel ente, opinabantur, quod nihil possit fieri ex ente, vel non ente.

Tex. 66. 77.

quod est, id est ens, per se quidem, non est ex priuatione, & hoc ideo, quia priuatio non inerat essentiam rei facte.

Secunda parte. 78. tex.

inest rei postquam facta est, sicut figuratum fit ex inguratio non per se, sed per accidens; quia postquam iam est figuratum, infiguratum non inest ei.

Tex. 66. 78.

Quare, si quod vere dicimus, defectus solunt, per quos coacti remouent predictorum quaedam, per hoc, non in tantum destiterunt priores a via in generationem, & corruptionem, & omnino mutationem. hac enim utique visa natura, omnem soluit hac ipsorum ignorantiam.

LECTIO XV.

Tex. 66. 79.

Argententes quidem igitur & alteri quidam sunt ipsam, sed non sufficienter. Primum quidem, non confidenter animal, non tamen fieri animal ex animali per se, sed per accidens.

omne corpus, nec omne non corpus, nec omne animal, vel non animal ab eo ex quo aliquid fit, sic non remouetur ab eo ex quo fit hoc ens, neque omne esse, neque omne non esse.

Ex priuatione enim, quæ est per se non ens, & quæ non mens, fieri dicimus. Afficitur itaque id admiratione, ac impossibile esse videtur ex non ente fieri. Similiter autem neque ex eo quod est, neque id quod est fieri nisi per accidens, sic autem, & hoc fieri dicimus eodem modo, cum si animal ex animali fieret, & aliquod animal ex quopiam animali, ut si canis ex equo fieret, etenim canis non solum ex animali quodam, sed ex animali etiam fieri, sed non ut est animal, iam enim id ipsum est.

Alius autem est per potentiam, atque actum, dici autem hoc, possunt potentia, atque actum, hoc autem aliis in locis exacte magis determinauimus.

Quare ut dicebamus dubitationes ille soluntur, ob quas quedam corru, quæ dicta sunt, compulsi tolluntur antiqui, ob hoc enim tantum exorbitant ab ea uia, qua ad generationem corruptionem, atque omnino mutationem accedetur.

LECTIO XV.

Ipsam igitur, & alii quidam, sed non sufficienter utique tetigere. Primum enim ex non ente simpliciter aliquid scilicet, materia, soluit omnem illorum ignorantiam.

LECTIO XV.

ostquam Philosophus exclusit dubitationes, & errores antiquorum Philosophorum, proueniens ex ignorantia materia, hic excludit errores proueniens ex ignorantia priuationis.

Tex. 66. 80.

*alias natura

Tex. 66. 81.

D. 51.

D. 167. 1037.

Tex. 66. 80.

Tex. 66. 12. Text. 66. 60.

Philosophi tetigerunt materiam, sed non sufficienter, quia non distinguebant inter priuationem, & materiam; unde quod est priuationis attribuebant materiam.

tentur simpliciter fieri aliquid ex eo, quod non est, in quantum Parmenidem recte est dicere. Postea videtur ipsis si vere est numero una, & potentia tantum unam esse.

Sed hoc differt plurimum. nos quidem enim materiam, & priuationem alteram dicimus. Sed horum, hanc quidem non esse secundum accidens materiam: priuationem autem per se non esse, & hanc quidem prope rem & substantiam aliquantulum materiam, & priuationem autem nequaquam.

Quidam autem quod non est magnum, & paruum similiter aut simul utrunque, aut seorsum utrunque. Quare penitus alter modus est hic trinitatis, & ille. Vtique quidem enim ad hoc perueniunt, quod oportet quandam supponi naturam, hanc tamen unam faciunt. nam etsi quidam dualitatem facit, magnum, & paruum ipsam appellans, nihilominus tamen idem facit, alteram enim desepxit.

Subiecta quidem materia cum forma causa est eorum, quæ sunt, sicut mater: altera vero pars contrarietatis multoties imaginabitur ad maleficium ipsi protendenti intellectum, neque esse penitus, & esse extra omne. Existente enim quodam diuino, & optimo, & appetibili, aliud quidem contrarium esse ipsi dicimus.

propositum, scilicet, quod oporteat priuationem distingui a materia. Secundo, ostendit quomodo materia corruptatur, vel generetur ibi. Corruptio autem, primo quidem ostendit dupliciter. Primo quidem ostendit, ducendo ad impossibile ibi. Aliud autem aptum naturæ, quod dicitur primo, quod ista natura, quæ subicitur, scilicet, materia simul cum forma, est causa eorum, quæ sunt secundum naturam ad modum matris: scilicet enim mater est causa generationis in recipiendo ita & materia; sed si quis accipiat alteram partem contrarietatis, scilicet, priuationem, protendens intellectum circa ipsam, imaginabitur ipsam non ad constitutionem rei pertinere, sed magis ad quoddam malum rei: quia est penitus non ens, cum priuatio nihil aliud sit quam negatio formæ in subiecto, & est extra totum ens: ut sic in priuatione locum habeat ratio Parmenidis, quicquid est prater ens est non ens: non autem in materia, ut dicebant Platonici. Et quod priuatio pertinet ad malum, hoc ostendit per hoc, quod forma est quoddam diuino, & optimo & appetibile. Diuino quidem est, quod omnis forma est quædam participatio similitudinis diuini esse, quod est actus purus. vnumquodque enim in tantum est actus, in quantum habet formam. Optimum autem est, quia actus est perfectio potentie, & bonum eius, & per consequens sequitur quod sit appetibile, quia vnumquodque suam appetit perfectio-

atione dici non potest. Secundo ibi. Manifestat intellectum opinionis platonice, & dicit quod Platonici ponebant quidem duo ex parte materie, scilicet, magnum, & paruum: sed tamen aliter quam Aristoteles, quia Aristoteles ponit ista duo esse materiam, & priuationem, quæ sunt unum subiecto, & dist-

fieri, atque oriri fatentur, ea sane ratione, qua Parmenidem recte dicere arbitrantur. Deinde, si est una numero, & una solum potentia ipsius esse videtur.

Hoc autem plurimum sane differt. nos enim materiam priuationemue, diuersa dicimus esse, atque materiam quidem, non ens esse per accidens: priuationem uero per se censemus. Et illam quidem prope, atque quodammodo substantiam: priuationem uero substantiam nullo modo esse asserimus.

At illi id quod non est, magnum, paruumque similiter inquit esse: aut utrunque simul, aut utrunque seorsum. Quare modus hic trinitatis, diuersus ab illo penitus est. Hucusque nanque progressi sunt, ut aliquam naturam oportere subijci dicant: hanc tamen unam faciunt. nam etsi quidam dualitatem facit, magnum, & paruum ipsam appellans, nihilominus tamen idem facit, alteram enim desepxit.

Etenim materies quidem permanentes una, cum forma causa est eorum quæ sunt, perinde ac mater. Aut contrarietatis altera pars, nec esse omnino per sepe ei uidebitur, qui mente ipsius maleficium intuetur. nam cum sit quoddam diuino, & bonum, ac appetibile, alterum ipsi contrarium esse dicimus.

propositum, scilicet, quod oporteat priuationem distingui a materia. Secundo, ostendit quomodo materia corruptatur, vel generetur ibi. Corruptio autem, primo quidem ostendit dupliciter. Primo quidem ostendit, ducendo ad impossibile ibi. Aliud autem aptum naturæ, quod dicitur primo, quod ista natura, quæ subicitur, scilicet, materia simul cum forma, est causa eorum, quæ sunt secundum naturam ad modum matris: scilicet enim mater est causa generationis in recipiendo ita & materia; sed si quis accipiat alteram partem contrarietatis, scilicet, priuationem, protendens intellectum circa ipsam, imaginabitur ipsam non ad constitutionem rei pertinere, sed magis ad quoddam malum rei: quia est penitus non ens, cum priuatio nihil aliud sit quam negatio formæ in subiecto, & est extra totum ens: ut sic in priuatione locum habeat ratio Parmenidis, quicquid est prater ens est non ens: non autem in materia, ut dicebant Platonici. Et quod priuatio pertinet ad malum, hoc ostendit per hoc, quod forma est quoddam diuino, & optimo & appetibile. Diuino quidem est, quod omnis forma est quædam participatio similitudinis diuini esse, quod est actus purus. vnumquodque enim in tantum est actus, in quantum habet formam. Optimum autem est, quia actus est perfectio potentie, & bonum eius, & per consequens sequitur quod sit appetibile, quia vnumquodque suam appetit perfectio-

Tex. 66. 82. Secunda parte. 81. Tex.

Philosophi

nem. Priuatio autem opponitur formae, cum non sit aliud, quam remotione eius: unde cum id quod opponitur bono & remouet ipsum sit malum; manifestum est quod priuatio pertinet ad malum. Unde sequitur, quod non sit idem quod materia, quae est causa rei, sicut mater. Secundo ibi.

e Aliud autem natum aptum appetere, & desiderare ipsum secundum ipsius naturam, quibusdam autem accidit contrarium appetere sui ipsius corruptionem, & neque sui ipsius possibile est appetere speciem, propter non esse indigens, neque contrarium. corruptiuum enim sunt aduicem contraria. Sed hoc est materia, si cut si femina masculum, & turpe bonum, non quod per se est turpe, sed secundum accidens.

f Corruptitur autem & fit, est quidem ut sic, est autem vt non. Secundum quidem enim quod est id in quo, secundum quod corruptitur, quod enim corruptitur in hoc, est priuatio: in quantum autem secundum potentiam, non per se, sed incorruptibilem, & in genitam necesse est esse ipsam. si enim fiat, subiici aliquid oportet primum, ex quo fit: hoc autem est haec natura, quare erit ante fieri: Dico enim materiam, primum subiectum vniuersumque ex quo fit aliquid cum in sit, non secundum accidens. & si corruptitur in hoc, abibit vltimum, quare corrupta erit antequam corrumpat.

g De principio autem secundum formam vtrum vnum, aut

ex directione, & ordinatione sagittantis. Nihil est igitur aliud appetitus naturalis, quam ordinatione d. ali quorum secundum propriam naturam in finem suum. Non solum autem ali quid ens in actu per virtutem actiuam ordinatur in suum finem, sed etiam materia secundum quod est in potentia. nam forma est

Alterum suapte natura affectat, atque appetit ipsum. Illis autem euenit ut contrarium, interitum appetat suum, & tamen fieri nequit, ut aut forma seipsam appetat, quippe cum non indigeat sui: aut contrarium, cum contraria mutuo seipsa corrumpant. Sed hoc est materia perinde appetens illud, atque si femina materem, & turpe appetat pulchrum: uerum non est per se, sed per accidens turpe, nec per se femina, sed per accidens.

At uero tum corruptitur, atque gignitur, tum neque sit, neque corrumpitur. Nam ut est quidem id, in quo per se corrumpitur, id enim quod corruptitur in hoc, est ipsa inquam priuatio: at suapte potentia, non per se, sed nec occidat, nec oriatur necesse est. nam si gignitur, subiiciatur aliquid primum oportet, ex quo hoc pacto nascetur, ut in sit ipsa: hoc autem est ipsius natura. Quare sit, ut sit antequam sit orta. Etenim materiam id dico, quod primum est uniuersumque subiectum, e quo quippiam eo sit pacto, ut non per accidens in sit, si corrumpitur, ad hoc vltimum sane proficietur, quare erit corrupta antequam sit corrupta.

i De principio uero formali, utrum unum sit an plura; & quod nam sit, tamen est, quod Aristoteles hic loquitur contra Platonem; qui talibus metaphoricis locutionibus utebatur, assimilans materiam matri, & feminae, & formam masculino: & ideo Aristoteles vitur contra eum metaphoricis ab eo assumptis. Deinde cum dicit.

Ostendit quomodo materia corrumpatur, & dicit, quod quodammodo corrumpitur, & quodammodo non, quia secundum quod est in ea priuatio, sic corrumpitur, cum cessat in ea esse priuatio, vt si diceremus, aes in figuratum corrumpi, quando desinit esse in figuratum. Sed secundum se, in quantum est quoddam ens in potentia, est ingentia, & incorruptibilis. Quod sic patet. si enim materia fiat, oportet ei aliquid subiici ex quo fiat, vt patet ex superioribus. Sed primum, quod subiicitur in generatione est materia, hoc enim dicimus materiam, primum subiectum, ex quo aliquid fit per se, & non secundum accidens, & inest rei iam factae. & vtrumque eorum ponitur ad differentiationem priuationis ex qua fit aliquid per accidens, & non inest rei factae, sequitur ergo, quod materia sit antequam fiat, quod est impossibile. Et similiter omne quod corrumpitur, resoluitur in materiam primam, quando igitur iam est materia prima, tunc est corruptum. Et sic, si materia prima corrumpatur, erit corrupta antequam corrumpatur, quod est impossibile. Sic igitur est impossibile materiam primam generari, vel corrumpi. Sed ex hoc non excluditur, quin per creationem in esse procedat. Deinde cum dicit.

Quia iam excluditur erroris circa materiam, & priuationem, restare videbatur vt excluderet errores, & dubitationem circa formam. Posuerunt enim quidam formas separatas, scilicet, ideas,

Aut quae sint prima Philosophiae diligenter exquisiteque officium est determinare, ac pertractare. quare haec contemplatio illo in tempore reseruetur. De naturalibus uero formis, quae oriuntur, ac occidunt, in hisce, quae posterius ostendentur, dicemus, ac pertractabimus. Hoc igitur pacto sint haec a nobis determinata: principia inquam esse, et quae, et quot numero sint. Rursum autem alio principio sumpto, dicamus.

plura, aut quot, aut quae sint per certitudinem prima Philosophiae opus est determinare. ergo in illud tempus reponatur. De physica autem, & corruptibilibus speciebus, in posterius demonstrandis dicemus. Quod quidem igitur sint principia, & quae, & quot numero, determinatum sic a nobis sit. Item autem, aliud principium incipientes, dicamus.

ideas, quas reducebant ad vnam primam ideam. Et ideo dicit, quod de principio formali vtrum sit vnum vel plura, & quot, & quae sint, pertinet determinare ad philosophiam primam, & vique ad id tempus reseruetur, quia forma est principium essendi, & ens in quantum huiusmodi est subiectum primae Philosophiae, sed materia, & priuatio sunt principia entis trans-

Primi libri Physicorum finis.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AUDITVS

LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis praclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Text. c6. 1.
Text. c6. 27.
Text. c6. 16.
Text. c6. 7.
Text. c6. 2.
Secunda parte. tex. 6.
Text. c6. 4.
Text. c6. 3.
Ibidem.

Rostquam Philosophus in primo libro determinauit de principiis rerum naturalium: hic determinat de principiis scientiarum naturalium. Ea autem, quae primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsum, & medium, per quod demonstratur. Vnde hic Secundus liber in duas partes diuiditur. In prima determinat, de quibus sit consideratio scientiarum naturalium. In secunda, ex quibus causis sit demonstratio ibi. Determinatis autem his, prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientiam naturalium ibi. Quoniam autem determinatum est, prima, diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, quot modis dicitur ibi. Videtur autem natura, prima, diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, excludit intentionem quorundam tantum demonstrare, quod natura sit ibi. Quod autem natura sit. Circa primum, duo facit. Primo notat naturam. Secundo ea, quae denominantur a natura ibi. Naturam autem habent. Circa primum, tria facit. Primo inuestigat definitionem naturae. Secundo, concludit ea ibi. Est igitur natura. Tertio, exponit ipsam definitionem ibi. Dico autem non secundum accidens. Dicit ergo primo, quod inter omnia entia, quaedam esse dicimus a natura: quaedam vero ab aliis causis, puta ab arte, vel a casu. Dicimus autem esse a natura quaelibet animalia, & partes ipsorum, sicut carnem, & ossa, & etiam plantas, & corpora simplicia, sicut elementa, quae non resoluantur in aliqua corpora priora, vt sunt terra, ignis, aer, & aqua. haec enim omnia, & similia a natura esse dicuntur. Et differunt haec omnia ab his, quae non sunt a natura: quia omnia huiusmodi videntur habere in se principium aliquid motus, & status: quaedam quidem secundum locum, sicut grauium & leuium, & etiam corpora coele-

stia: quaedam vero secundum augmentum, & decrementum, vt animalia, & planta: quaedam vero secundum alterationem, vt corpora simplicia, & omnia, quae componuntur ex eis. Sed ea quae non sunt a natura, sicut lectus, & indumentum, & similia, quae accipiunt huiusmodi praedicationem, secundum, quod sunt ab arte: nullius mutationis principium habent in seipsis, nisi per accidens, in quantum, scilicet, materia, & substantia corporum artificiatorum, sunt res naturales. Sic igitur in quantum artificialibus accidit esse ferrea, vel lapidea, habent aliquod principium motus in seipsis, sed non in quantum sunt artificiat: cultellus enim habet in se principium motus deorsum, non in quantum est cultellus, sed in quantum est ferreus. Sed videtur hoc non esse verum, quod secundum quamlibet mutationem rerum naturalium, principium motus sit in eo, quod mouetur. In alteratione enim & generatione simplicium corporum, totum principium motus videtur esse ab extrinseco agente, puta, cum aqua calescit, vel aer in ignem conuertitur, principium mutationis est ab exteriori agente. Dicunt ergo quidam, quod etiam in huiusmodi mutationibus, principium actionis motus est in eo, quod mouetur, non quidem perfectum, sed imperfectum, quod coadiuuat actionem exterioris agentis, dicunt enim, quod in materia est quaedam inchoatio formae, quam dicitur esse priuationem, quae est tertium principium naturae. Et ab hoc principio intrinseco, generationes, & alterationes corporum simplicium naturales dicuntur. Sed hoc non potest esse, quia, cum nihil agat nisi secundum quod est in actu, praedicta inchoatio formae, cum non sit actus, sed appetitudo quaedam ad actum, non potest esse principium actiuum. Et praeterea etiam, si esset forma completa, non ageret in suum subiectum alterando ipsum, quia forma non agit, sed compositum, quod non potest seipsum alterare

Tex. c6. 82.

D. 645.

Le. 2. c. 7. quod natura vno modo dicitur materia, quæ subiectur vniculque rei naturali, habenti in se principium in otus, vel cuiuscun que mutationis. nam motus est species mutationis, vt in Quinto huius dicitur. Secundo ibi.

Tex. c. 15. **¶** Ostendit, quod natura dicitur de forma. Et circa hoc, duo facit. Primo, ostendit propositum. s. q. forma sit natura. Secundo, ostendit formatum diuersitate ibi. s. Sed forma, & natura. s. Primum, ostendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, q. alio modo dicitur natura forma, & species, quæ est s. m. ratione. i. ex qua ratio rei constituitur. & hoc probat tali ratione. Sicut enim illud est ars, quod competit alicui, in quantum est s. m. artem, & artificiosum, ita illud est natura, quod competit alicui in quantum est secundum naturam, & naturale; sed illud quod est in potentia tantum, ad hoc, q. sit artificiosum, non dicimus habere aliquid esse artis, quia nondum habet speciem lecti; ergo in rebus naturalibus id quod est potentia caro, & os, non habet naturam carnis, & ossis antequam accipiat formam, s. m. quam sumitur ratio definitiua rei, per quam. s. scimus quid est caro, vel os, nec adhuc est natura in ipso antequam habeat formam: ergo natura rerum naturalium habetium in se principium motus, aliquo modo etiam forma est, quæ licet non separetur a materia secundum rem, tamen differt ab ea ratione, sicut enim res & figuratum, quauis sint vnu subiecto, tamen ratione differunt, ita materia & forma. Et hoc pro tanto dicit, quia nisi forma esset aliud secundum rationem a materia, non esset alius, & alius modus, quo materia dicitur natura, & quo forma dicitur natura. Posset autem aliquis credere, q. quia materia dicitur natura, & etia forma, q. compositum possit dici natura: quia substantia dicitur de forma, & materia, & de composito. Sed hoc excludit dicens, q. compositum ex materia, & forma, vt homo, non est ipsa natura, sed est aliquid a natura. quia natura habet rationem principii, compositum autem habet rationem principii. Vltimus autem ex

ratione pmissa pcedit ad ostendendum, q. forma sit magis natura, q. materia, quia vnum quodque magis est s. m. q. est actu, q. s. m. q. est in potentia. Vnde forma s. m. quam aliquid est natura in actu, est magis natura q. materia, s. m. quam est aliquid natura in potentia. Secunda rationem ponit ibi.

¶ Dicit, q. licet non fiat lectulus ex lectulo, vt Antiphon dicitur, fit tamen homo ex hoie. Vnde verum est quod dicitur, quod forma lecti non est natura, sed lignum, quia si lignum germinet, non fiet lectulus, sed lignum. Sicut igitur hæc forma, quæ non redit per germinationem, non est natura, sed ars: ita forma, quæ redit per generationem est natura. s. forma rei naturalis redit per generationem: fit enim ex homine homo, ergo forma rei naturalis est natura. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quæ talis est. Natura potest significari, vt generatio, puta si natura dicatur natiuitas. Sic igitur natura dicitur, vt generatio. i. natiuitas, est via in naturam. hæc. n. est differentia inter actiones, & passiones, q. actiones de nominantur a principis, passiones vero a terminis. Vnde quodque. n. denominatur ab actu, qui est principii actionis, & terminus passionis. non. n. ira est in passionibus, sicut in actionibus: medicatio enim non dicitur via in medicinam, sed in sanitatem. necesse est. n. q. medicatio sit a medicina, non in medicina. Sed q. natura dicitur, sicut generatio. i. natiuitas, non sic se habet ad naturam sicut medicatio ad medicinam, sed se habet ad naturam, sicut ad terminum, cui sit passio. id. n. quod nascitur a quodam in quoddam venit, in quantum nascitur, vnde id, quod nascitur, denominatur ab eo, in quod, non ab eo, ex quo. Id autem in quod tendit natiuitas, est forma: forma igitur est natura. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit, q. natura, quæ est forma dupliciter dicitur. s. de forma incompleta, & forma completa. Et hoc patet in generatione, secundum quod, vt puta cum aliquid fit album. nam albedo est forma completa, & priuatio albedinis est quodammodo species, in quantum

coniungitur nigredini, quæ est forma imperfecta. Sed vtrū in generatione simplici, quæ est substantiarum sit aliquid, quod sit priuatio & contrarium simul, ita quod formæ substantiales sint contrarie, vel non, considerandum est posterius in Quinto huius, & in libro de generatione.

LECTIO III. **¶** Ostendam quomodo Philosophus ostendit quid sit natura & quot modis dicitur, hic consequenter intendit ostendere de quibus considerat scientia naturalis. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit quomodo differat naturalis a Mathematica. In secunda, ostendit ad quæ se extendat consideratio sciencie naturalis ibi. **¶** Quomodo autem natura differat a Mathematica. Circa primum tria facit. Primo, mouet questionem. Secundo, ponit rationes ad questionem ibi. **¶** Et enim plana. **¶** Tertio soluitur questio ibi. **¶** De his igitur negotiis primo, quod postquam determinatum est quot modis natura dicitur, consideranda sunt in quo differat Mathematica a naturali Philosopho. Deinde cum dicit.

¶ Ponit rationes ad questionem, quarum prima talis est. **¶** Quæcumque scientia considerat eadē subiecta, vel sunt eadem, vel vna est pars alterius, sed Mathematicus Philosophus considerat de punctis, lineis, & superficies, & corporibus, & similiter naturalis, quod probat ex hoc, quod corpora naturalia habent. **¶** Plana. **¶** id est superficies, **¶** & firma. **¶** id est soliditates. **¶** & longitudines & puncta. **¶** Oportet autem, quod naturalis consideret de omnibus, quæ insunt corporibus naturalibus: ergo videtur, quod scientia naturalis & Mathematica, vel sint eadem, vel vna sit pars alterius. Secunda rationem ponit ibi.

¶ Et circa hanc rationem primo mouet questionem: vtrum Astrologia sit omnino altera a naturali Philosophia, vel sit pars eius: manifestum est enim, quod est pars Mathematica. Vnde si est etiam pars naturalis Philosophiæ, sequitur, quod Mathematica & Physica conueniunt ad minus in hac parte. Quod autem Astrologia sit Physicæ pars, probat dupliciter. Primo quidem per rationem talem. Ad quæcumque pertinet eo genere substantias & naturas aliquarum rerum, ad eum etiam pertinet considerare accidentia illarum: sed ad naturalem pertinet considerare naturam & substantiam Solis & Lunæ, cum sint quædam corpora naturalia, ergo ad eum pertinet etiam considerare per se accidentia ipsorum. Hoc etiam probatur ex consuetudine Philosophorum. Nam Philosophi naturales inueniuntur determinasse de figura Solis & Lunæ & Terræ, & totius mundi, circa quod insudat etiam Astrologorum intentio. Sic igitur Astrologia & scientia naturalis conueniunt non solum in eisdem subiectis, sed etiam in consideratione eorum.

dem accidentium, & in demonstratione earundem conclusionum. Vnde videtur, quod Astrologia sit pars Physicæ, & per consequens Physica non totaliter differat a Mathematica. Secundo ibi.

¶ Soluit præmissam questionem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionem. Secundo confirmat eam ibi. **¶** Picit autem. **¶** Circa primum tria facit. Primo soluit questionem quoddam corollariū ex prædictis ibi. **¶** Vnde & abstrahit. **¶** Tertio excludit errorem ibi. **¶** Latet autem hoc. **¶** Dicit ergo primo, q. Mathematica & naturalis determinat de eisdem, scilicet punctis, lineis, & superficies & huiusmodi, sed non eodem modo. Non enim Mathematica determinat de eis, in quantum vnum quodque eorum est terminus corporis naturalis: neque considerat ea, quæ accidentia sunt, in quantum sunt termini corporis naturalis per quem modum eis considerat scientia naturalis. Non autem inconueniens, quod idem cadat sub consideratione diuersarum scientiarum secundum diuersas considerationes. Secundo ibi.

¶ Concludit quoddam corollarium ex prædictis. Quia enim Mathematicus considerat lineas, & puncta & superficies, & huiusmodi accidentia eorum, non in quantum sunt termini corporis naturalis, ideo dicitur abstrahere a materia sensibili & naturali. Et causa, quare possunt abstrahere est ista: quia secundum intellectum sunt abstracta a motu. Ad cuius causam euidenciam considerandum est, quod multa sunt coniuncta secundum rem, quorum vnum non est de intellectu alterius, sicut album & Musicum coniunguntur in aliquo subiecto, & tamen vnum non est de intellectu alterius, & ideo potest vnu separatim intelligi sine alio. Et hoc est vnum intellectū, esse abstractum ab alio. Manifestum est autē, quod posteriora non sunt de intellectu priorum, sed e contra. Vnde priora possunt intelligi sine posterioribus, & non e contra: sicut patet, q. animal est prius homine, & prius est homo, hoc hominem: nam homo se habet ex additione ad animal, & hic homo ex additione ad hominem, & propter hoc, homo non est de intellectu animalis, nec Socrates de intellectu hominis: vnde animal potest intelligi absque homine, & homo absque Socrate, & alii indiuiduis, & hoc est abstrahere vniuersale a particulari. Similiter autē & in rerum accidentia omnia, quæ adueniunt substantiæ, primo aduenit ei quantitas, & deinde qualitates sensibiles, & actiones & passionēs, & motus consequentes sensibiles qualitates. Sic igitur quantitas non claudit in sui intellectu qualitates sensibiles vel passionēs vel motus, claudit tñ in sui intellectu substantiæ. Pōt igitur intelligi quantitas sine materia subiecta motui, & qualitatibus sensibilibus, non tamē absque substantiā. Et ideo hmoi quantitates et quæ accidentia, sunt secundū intellectū abstracta a motu, et a materia.

Tex. c. 11.

Tex. c. 12.

Tex. c. 13.

Tex. c. 14.

Tex. c. 15.

Tex. c. 16.

Tex. c. 17.

Tex. c. 18.

Tex. c. 19.

Tex. c. 20.

Tex. c. 21.

Tex. c. 22.

Tex. c. 23.

Tex. 63. 37.

ria sensibili, non autem a materia intelligibili, ut dicitur in septimo Metaphy. Quia igitur sic sunt abstracta a motu secundum intellectum, quod non claudunt in suo intellectu materiam sensibilem subiectam motui, ideo Mathematicus potest abstrahere a materia sensibili: & nihil differt quantum ad veritatem considerationis, utrum sic vel sic considerentur; quibus enim non sunt abstracta secundum esse, non tamen Mathematici abstrahunt ea secundum intellectum, mentionem: quia non asserit ea esse extra materiam sensibilem, hoc enim esset mendacium, sed considerat de eis abstrahendo a materia sensibili, quod absque mendacio fieri potest. Sicut aliquis potest considerare abedme abstrahendo a materia sensibili: licet conueniant in eodem subiecto: non tamen esset vera consideratio si assereret aliquid non esse Mathematicum. Tertio ibi.

Tex. 63. 19.

Latet autem hoc faciētes, & ideas dicētes. Physica enim abstrahit: cum minus sint abstracta Mathematicis. Fiet autem hoc manifestum si aliquis utrorumque tentauerit dicere terminos, & ipsorum & accidentium. Impar quidem enim, & par, & rectum, & curuum, adhuc autem, & linea, & figura sine motu. Caro autē & os, & homo non adhuc, sed hæc sicut naris sima, sed non sicut curuum dicuntur.

Tex. 63. 20.

Demonstrant autē & que magis Physica quam Mathematica, ut Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia: e contrario. u. quodammodo se habēt ad Geometriam. Geometria quidem enim Physicam intendit lineam, sed non in quantum est Physica. Sed perspectiua quidem Mathematicam lineam, sed non in quantum Mathematica, sed in quantum est Physica.

Tex. 63. 11.

Vniuersam autem naturam dupliciter dicitur, species & materia. sicut de simo quid sit intēdimus, sic considerandum est. Quare neque sine materia huiusmodi, neque secundum materiam.

Tex. 63. 20.

Manifestat positam solutionem dupliciter. Primo quidem per differentiam definitionum, quas assignat Mathematicus & naturalis. Secundo per scientias medias ibi. Demonstrant autem & que magis. Dicit ergo primo, quod hoc, quod dictum est de diuerso modo considerationis Mathematici & Physici, fiet manifestum, si quis tentauerit dicere definitiones naturalium & Mathematicorum, & accidentia eorum: quia Mathematica, ut par & impar, & rectum & curuum, & numerus, & linea, & figura, definiuntur sine motu, & materia; non autem caro, & os, & homo: sed horum definitio est sicut definitio simi, in cuius definitione ponitur subiectum sensibile. Et sic ex ipsius definitionibus naturalium & Mathematicorum apparet quod supra dictum est, de differentia Mathematici & naturalis. Secundo ibi.

applicat ad materiam sensibilem, sicut Perspectiua applicat ad lineam visibilem ea, que demonstrantur a Geometria circa lineam abstractam: & Harmonica, id est Musica, applicat ad sonos ea, que Arithmeticus considerat circa proportionem numerorum: & Astrologia considerationem Geometriæ & Arithmeticæ applicat ad Cælum & ad partes eius. Huiusmodi autem scientie, licet sint media inter scientiam naturalem & Mathematicam, tamen dicuntur hic a Philosopho esse magis naturales quam Mathematicæ, quia vniuersum quodque denominatur, & speciem habet a termino: unde, quia harum scientiarum definitio terminatur ad materiam naturalem, licet per principia Mathematica procedat, magis sunt naturales quam Mathematicæ. Dicit ergo de huiusmodi scientiis, quod contrario modo se habent cum scientiis, que sunt pure Mathematicæ, sicut Geometria vel Arithmetica. Nam Geometria considerat quidem de linea, que habet esse in materia sensibili, que est linea naturalis, non tamen considerat de ea in quantum est in materia sensibili, secundum quod est naturalis, sed abstracte, ut dictum est. Sed Perspectiua e contra accipit lineam abstractam, secundum quod est in consideratione Mathematica, & applicat eam ad materiam sensibilem, & sic determinat de ea, non in quantum est Mathematica, sed in quantum est Physica. Ex ipsa ergo differentia scientiarum mediaram ad scientias pure Mathematicas, apparet quod supra dictum est. Nam, si huiusmodi scientie medie, abstracta applicat ad materiam sensibilem, manifestum est, quod Mathematicæ e contra ea, que sunt in materia sensibili abstrahunt. Et per hoc etiam patet responsio ad id quod supra obiebat de Astrologia. Vnde Astrologia est magis naturalis quam Mathematica. Vnde non est mirum, si communicet in conclusionibus cum scientia naturali: quia tamen non est pure naturalis, per aliud medium eandem conclusionem demonstrat. Sicut quod terra sit spherica demonstratur a naturali per medium naturale, utputa, quia partes eius vndique & æqualiter concurrunt ad medium: ab Astrologo autem ex figura eclipsis lunaris, vel ex hoc, quod non eadem syd ea ex omni parte terre aspiciuntur.

Latent autem id agentes: & hi, qui dicunt ideas esse. Naturales enim separant formas que minus separabiles sunt, quam Mathematicæ formæ. Quod quidem esse patebit, si quis ipsarum definitiones, ipsarum inquam formarum naturalium, & accidentium dicere enitatur: etenim par quidem & impar, rectum & curuum, numerus in super, linea, atque figura sine motu nimirum definiuntur: at carnis, ossis, ac hoīs definitio sine ipso non erit. Sed hæc perinde atque nasus simus, sed non ut curuum, concanuumque dicuntur.

Hoc idem indicant, & Mathematicarum facultatum hæc, que magis sunt naturales, ut perspectiua, Musica, & Astrologia. Nam contra quodammodo se habent atque Geometria. Geometria namque de naturali quidem linea contemplatur, sed non ut est naturalis. Perspectiua uero Mathematicam quidem considerat lineam, at non ut est Mathematica; sed ut est naturalis.

LECTIO III.

Vniuersam autem naturam dupliciter dicitur, species & materia, sicut de simo quid sit intēdimus, sic considerandum est. Quare neque sine materia huiusmodi, neque secundum materiam.

Manifestat positam solutionem dupliciter. Primo quidem per differentiam definitionum, quas assignat Mathematicus & naturalis. Secundo per scientias medias ibi. Demonstrant autem & que magis. Dicit ergo primo, quod hoc, quod dictum est de diuerso modo considerationis Mathematici & Physici, fiet manifestum, si quis tentauerit dicere definitiones naturalium & Mathematicorum, & accidentia eorum: quia Mathematica, ut par & impar, & rectum & curuum, & numerus, & linea, & figura, definiuntur sine motu, & materia; non autem caro, & os, & homo: sed horum definitio est sicut definitio simi, in cuius definitione ponitur subiectum sensibile. Et sic ex ipsius definitionibus naturalium & Mathematicorum apparet quod supra dictum est, de differentia Mathematici & naturalis. Secundo ibi.

LECTIO III.

ostquam Philosophus ostendit differentiam inter naturalem & Mathematicam: hic ostendit ad quid se extendat consideratio naturalis, & circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod ad naturalem pertinere considerat formam & materiam: Secundo ostendit, quid sit terminus considerationis naturalis circa formam ibi. { Vtique ad quantum. } Circa primum duo facit. Primo ex præmissis concludit propositum. Secundo mouet dubitationes, circa determinatum ibi. { Etenim iam } Dicit

Lex. 2.

Dicit ergo primo, quod natura dicitur dupliciter, scilicet de materia & forma, ut supra dictum est. Et sic est considerandum in Scientia naturali, sicut cum intendimus de simo quid est: tunc enim non solum formam, id est, curuitatem, sed etiam materiam, id est, nasum attendimus. Vnde in scientia naturali neque est consideratio sine materia sensibili, neque etiam solum secundum materiam sed etiam formam. Et notandum, quod iste processus Arist. includit duo media: per vnum quorum sic potest argumentari. Naturalis Philosophus debet considerare de natura: sed natura est tã forma quam materia: ergo debet tam de materia quam de forma considerare. Per aliud vero sic. Naturalis differat a Mathematica, eo, ut dictum est, quod consideratio naturalis est sicut consideratio simi: sed consideratio simi est consideratio formæ, & materia: ergo & consideratio naturalis est consideratio vtriusque. Secundo ibi.

Tex. 63. 23.

Etenim iam, & de hoc dubitabit aliquis dupliciter, quia dux natura sunt, de qua est Physica, aut de eo quod ex vtrisque. Sed si de eo quod est ex vtrisque, & circa vtraque: vtrum igitur eiusdem, aut alius vtrumque cognoscere?

Tex. 63. 23.

Mouet circa præmissa dubitationem duplicem: quarum prima est. Cum natura dicatur de materia & de forma, vtrum scientia naturalis sit tantum de materia, vel tantum de forma: vel de eo, quod est ex vtroque compositum. Secunda dubitatio est. Superposito, quod de vtroque consideret Scientia naturalis, vtrum sit eadē scientia naturalis, que consideret de forma & materia: vel alia, & alia de vtroque. Secundo ibi.

Tex. 63. 24.

Soluit prædictas dubitationes, & maxime secundam, ostendens quod ad eiusdem Scientiæ naturalis considerationem pertinet considerare de forma & de materia. Nam prima quaestio satis videbatur soluta esse per hoc, quod dixerat, quod consideratio naturalis est, sicut cum intendimus de simo quid sit. Circa hoc ergo duo facit. Primo ponit quid Antiqui sensisse videntur, & dicit, quod si aliquis velit aspicere ad dicta Antiquorum naturalium, videtur, quod scientia naturalis non sit nisi de materia: quia vel nihil tractauerunt de materia, vel aliquid modicum, sicut tetigerunt eam Demo. & Empé: in quantum posuerunt aliquid fieri ex multis secundum aliquem determinatum modum motionis, vel congregationis. Secundo ibi.

Ostendit propositum tribus rationibus: quarum prima talis est. Ars imitatur naturam: oportet igitur, quod sic habeat scientia naturalis circa naturalia; sicut se habet scientia artificialis circa artificialia: sed eiusdem scientiæ artificialis est cognoscere materiam & formam vsque ad aliquem certum terminum, sicut Medicus cognoscit sanitatem vt formam, & choleram & phlegma, & huiusmodi sicut materiam, in qua est sanitas. Nam in contemperatione humorum sanitas consistit. Et similiter edificator considerat formam domus, & lateres &

ligna, que sunt materia domus: & ita est in omnibus alijs artibus: ergo eiusdem Scientiæ naturalis est cognoscere tam materiam quam formam. Eius autem, quod ars imitatur Naturam, ratio est, quia principium operationis artificialis, cognitio est: omnis autem nostra cognitio est per sensum a rebus sensibilibus & naturalibus accepta, vnde ad similitudinem naturalium in artificialibus operamur. Ideo autem res naturales imitabiles sunt per artē, quia ab aliquo principio intellectivo tota natura ordinatur ad finem suū, vt sic opus nature videatur esse opus intelligentiæ, dum per determinatam, media ad certos fines procedit: quod etiam in operando ars imitatur. Secundam rationem ponit ibi.

Nam respiciēti quidem ad materiam, materiei cognitio ad ipsum videbitur pertinere: per parum enim Empedocles, & Democritus formam, quiddamque tetigerunt.

Præterea Facultatis eiusdem est id grana cuius, finemque & ea, que horum gratia sunt cognoscere: at natura finis est, & id cuius gratia. Quorum namque motio, si sit continua, finis aliquis est, eorumque ultimum est, & id cuius gratia. Quapropter, & Poeta ridicule compulsum est ad hanc sententiam afferendam, Extremum ob quod natus erat, fatumque petiuit. Non enim quoduis ultimum finis est, sed id, quod est optimum. Artes præterea materiam faciunt, que ad simpliciter: quedam aptam idoneamque ad opus. Et utimur

enim Poeta, quod non omne vltimum sit finis, sed illud, quod est vltimum & optimum, hoc est cuius causa sit. Et quidem, quod forma sit vltimum generationis, hoc est per se manifestum. Sed quod sit cuius causa sit respectu materię, manifestat per similitudinem in artibus. Inueniuntur enim quedam artes, que faciunt materiam, quarum quedam faciunt eam simpliciter, sicut ars figuli facit lateres, que sunt materia domus: que dam vero faciunt eam operose, id est materiam præexistentem in natura disponunt ad receptionem formæ, sicut ars carpentaria præparat ligna ad formam nauis, Item, considerandum est, quod nos vrimur omnibus, que sunt secundum artem facta, sicut propter nos existentibus. Nos enim sumus quodammodo finis omnium artificialium. Et dicit. { Quodammodo. } Quia sicut dictum est in Philosophia prima, dupliciter dicitur id cuius causa sit, scilicet cuius, & quo: sicut finis domus, vt cuius, est habitator: vt quo, est habitatio. Ex his igitur accipere possumus, quod dux artes sunt principantes materiam, id est que præcipiunt artibus facientibus materiam, & cognoscentes, id est diiudicantes de ipsa, vna scilicet que vitur, & alia, que est factiua artificiali, inducens scilicet formam, & hæc est sicut Tho. Sup. Phys.

C 2 Architecto

Architectonica respectu eius, quae disponit materiam, sicut na...

*Tex. c6. 27 alias q do minantur materiae.

Tex. c6. 26.

Tex. c6. 27.

omnibus que sunt. (Sum' enim quodammodo & nos finis.) Dup...

f Amplius eorum quae sunt ad aliquid materia est: i alia enim...

g vsque ad quantum ergo Physicic' oportet cognoscere speciem, & quod quid est? Aut quem...

LECTIO V.

Eeterminatis autem his, considerandum est de causis, & quae, & quot...

tertiam rationem ponit ibi. f Quae talis est. Eorum, quae sunt ad aliquid, vna est scien...

g Ostendit quantum se extendat consideratio scientiae naturalis circa formam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quae...

f formas. Medicus enim non considerat de neruo in quantum est neruus: hoc enim pertinet ad naturalem, sed in quantum est...

quia omnia sunt gratia nostri. (Sumus enim & nos quodammodo finis.) Id enim, cuius gratia caetera sunt, dup...

f Insuper materies est eorum, quae sunt ad aliquid. Alia enim ad aliam, est formam accommodata.

At quousq; naturalē Philosophum formam & ipsum quid est scire oportet? An ut medicum neruum, uel fa...

LECTIO V.

Eeterminatis autem hisce, considerandum est de causis, quales, & quot sint numero. Nam cum haec pertracta...

est anima rationalis, secundum quod est separabilis, & sine corpore existere potens, & quid sit secundum suam essentiam separabile, hoc determinare pertinet ad Philosophum primū.

LECTIO V.

Ortquam Philosophus ostendit de quibus considerat scientia naturalis, hic incipit ostendere ex quibus causis demonstrat. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de causis. In secunda vero ostendit ex quibus causis naturalis demonstrat ibi. { Quoniam autem...

Et hoc ideo, quia hoc negocium, quo intendimus de natura tractare, non ordinatur ad operationem, sed ad scientiam: quia nos non possumus facere res naturales, sed solum de eis scientiam habere: sed nos non opinamur nos scire unumquodque, nisi cum accipimus propter quid, quod est accipere causam: un...

sciendi gratia hoc negocium est: scire autem non ante opinamur unumquodque, q vtiq; accipimus pp quid est unumquodque: hoc aut est accipere primam causam, manifestum est, qm & nobis hoc faciendum est, & de generatione & corruptione, & de Physica mutatione: quatenus scientes eorum principia, reducere in ipsa tentemus quae sitorum unumquodque.

Tex. c6. 28.

Tex. c6. 39.

Secda parte 39. tex.

Tex. c6. 70.

Tex. c6. 30.

Secda parte 32.

Tex. c6. 31.

Secda parte 30. tex.

Lexio. 13. tex. c6. 69.

Tex. c6.

cut ad materiam, consonantias musicales constituent: & cum duo vel duplum sic forma consonantie, quae est diapason, & genus duorum, quod est numerus, est causa. Sicut enim dicimus quod forma diapason est proportio duorum ad unum, quae est proportio dupla, ita possumus dicere quod forma diapason est proportio duorum ad unum, quae est multiplicitas. Et ita ad hunc modum causa reducitur omnes partes, quae ponuntur in definitione, non autem partes materiae, vt dicitur in 7. Meta. Nec est hoc contra id, quod supra dictum est, quod in definitione rerum naturalium ponitur materia: nam in definitione speciei non ponitur materia induit dualis, sed materia communis: sicut in definitione hominis ponuntur carnes & ossa, non autem haec carnes & haec ossa. Natura igitur speciei constituitur ex forma & materia communis, se habet vt formali respectu individui, quod participat talem naturam: & pro tanto hic dicitur, quod partes, quae ponuntur in definitione, ad causam formalem pertinent. Considerandum est etiam, quod duo possunt pertinere ad quiditatem rei, id est speciem, & exemplum, propter diuersas opinionones de essentia rerum. Nam Plato posuit naturam specierum esse quasdam formas abstractas, quas dicebat exemplaria & ideast & propter hoc posuit exemplum vel paradigma. Naturales autem Philosophi, qui aliquid de forma tetigerunt, posuerunt formas in materia: & propter hoc nominant speciem. Vterius autem dicit, quod alio modo dicitur causa, a quo est principium motus vel quietis, sicut consilians dicitur causa, & pater filij, & omnino commutans commutati. Circa autem huiusmodi causas considerandum est, quod quadruplex est, causa efficiens, scilicet perficiens, preparans, adiutans, & consilians. Perficiens enim est, quod dat complementum motui vel mutationi, sicut quod inducit formam substantialem in generatione. Preparans autem seu disponens est, quod aptat materiam seu subiectum ad vltimum complementum. Adiutans vero est, quod non operatur ad proprium finem, sed ad finem alterius. Consilians autem in his, quae agunt a proposito, est quod dat agenti formam per quam agit. Nam agens a proposito agit per suam scientiam, quam consilians sibi tradit: sicut in rebus naturalibus generans dicitur mouere graua vel leuia, in quantum dat formam per quam mouentur. Quartum autem modum causae ponit, quod aliquid dicitur vt finis, & hoc est cuius causa aliud fit, sicut sanitas dicitur causa ambulationis. Et hoc pater, quia respondetur ad questionem factam propter quid: cum enim querimus: propter quid ambulat? dicimus, vt sanetur, & hoc dicentes opinamur nos assignare causam. Ideo autem...

D. 976. 972. 852. 514. Lectio. 9. tex. c6. 33.

io sciendi sit causa: scire autem unumquodque non prius putemus, quam circa unumquodque propter quid est capiamus, idque sit primam causam, patet & nobis hoc esse agendum, & de generatione corruptione, & de omni naturali mutatione: ut ipsarum perceptis principiis, ad ipsa quodque eorum, quae querimus, reducere nitamur.

Vno itaque modo causa dicitur id, ex quo quippiam fit, eo pacto ut insit, ut est statua, argentumque patet, & horum genera. Alio modo forma atque exemplar: haec est autem ratio quiditatis, & huius genera, uelut eius concentus, qui sonos omnes complectitur, ipsa duorum ad unum ratio, atque omnino numerus: partes itemque, quae in ratione sumuntur. Praeterea id, unde primum principium est mutationis aut quietis: qualis est causa his qui consuluunt, & pater filij, atque omnino quod efficit eius quod efficitur, & quod mutat eius quod mutatur. Insuper ut finis, hic autem est cuius gratia caetera sunt: ueluti de ambulandi sanitas: cur enim de ambulat interrogati, quo ualeat respondemus: atque si hoc pacto dixerimus, reddidisse causam arbitratur. Et quaecumque alio mouente inter ipsum & finem sunt, ut inter Medicum sanitatemque, macies, aut purgatio, aut instrumenta: uniuersa enim haec ipsius finis gratia sunt, inter se se autem differunt: alia namque sunt opera, alia instrumenta. Causa igitur tot fere modis dicitur.

tertia: & propter hoc nominant speciem. Vterius autem dicit, quod alio modo dicitur causa, a quo est principium motus vel quietis, sicut consilians dicitur causa, & pater filij, & omnino commutans commutati. Circa autem huiusmodi causas considerandum est, quod quadruplex est, causa efficiens, scilicet perficiens, preparans, adiutans, & consilians. Perficiens enim est, quod dat complementum motui vel mutationi, sicut quod inducit formam substantialem in generatione. Preparans autem seu disponens est, quod aptat materiam seu subiectum ad vltimum complementum. Adiutans vero est, quod non operatur ad proprium finem, sed ad finem alterius. Consilians autem in his, quae agunt a proposito, est quod dat agenti formam per quam agit. Nam agens a proposito agit per suam scientiam, quam consilians sibi tradit: sicut in rebus naturalibus generans dicitur mouere graua vel leuia, in quantum dat formam per quam mouentur. Quartum autem modum causae ponit, quod aliquid dicitur vt finis, & hoc est cuius causa aliud fit, sicut sanitas dicitur causa ambulationis. Et hoc pater, quia respondetur ad questionem factam propter quid: cum enim querimus: propter quid ambulat? dicimus, vt sanetur, & hoc dicentes opinamur nos assignare causam. Ideo autem...

Improbat hanc positionem duabus rationibus, quarum prima est, quod admiratione dignum videtur, quod animalia...

Tex. 66. 47.

determinato semine oliva. Et cum ista inferiora non fiat a fortuna, dignum est admiratione...

Tex. 66. 49.

h Quomodo potest esse verum, quod caelestia corpora fieri in iis aut, quod non sunt a fortuna...

Tex. 66. 47.

Sunt autem quidam, quibus videtur esse quidem causa fortuna, immanifesta autem humano intellectui...

Tex. 66. 48.

Rimum quidem igitur, quomodo videmus alia quidem semper similiter fieri: alia autem sicut frequenter...

Tex. 66. 61.

modo se habeat de his opinionibus erit manifestum. Ideo concludit, quod ad evidentiam harum opinionum...

Et multum hoc admiratione dignum est, dicentes aequalia quidem, & plantas a fortuna, nec esse, nec fieri...

Quomodo enim, quod aliter inconueniens est, quod dicitur, adhuc inconuenientius est dicere haec...

Sunt autem quidam, quibus videtur esse quidem causa fortuna, immanifesta autem humano intellectui...

LECTIO VIII.

Rimum quidem igitur, quomodo videmus alia quidem semper similiter fieri: alia autem sicut frequenter...

ostquam Philosophus posuit opiniones aliorum de fortuna, & casu, hic determinat veritatem. Et diuidit in partes tres...

Hoc etiam ipsum, valde dignum est admiratione, nam animalia quidem & plantas, neque esse, neque fieri a fortuna dicunt...

Et alio nullo modo absurdum est id quod dicitur, quod insuper absurdum est haec illos dicere, in caelo quidem nihil a casu fieri...

Sunt autem quidam, quibus fortuna causa quidem esse, obscura tamen humana menti videtur, ut diuinum quoddam, atque excellens...

LECTIO VIII.

Rimum itaque, cum videmus alia semper eodem fieri modo, alia plerumque, patet horum neutri fortunam causam dici...

nes dicunt huiusmodi fieri a fortuna, vnde manifestum est, quod fortuna aliquid est, cum esse a fortuna, & esse ut in paucioribus conuertantur...

aliud, quod determinat ad vnum, vel sicut semper, vel sicut frequenter, & propter hoc in iis, quae sunt, praetermissa est...

Tex. 66. 49.

quod est habere impedimentum, vel non habere, est contingens. Natura autem non parat impedimentum ei, quod non potest non esse...

Tex. 66. 50.

dmōi igitur, cum sim accidens fiat, a fortuna dicimus esse. Si cur. n. & quod est, aliud quod p se ipsum est, aliud autem sim accidens, sic & causam contingit esse...

Tex. 66. 51.

e Sicut igitur dictum est, cum in iis fiat, quod propter hoc fiat, hoc fiat, tunc dicitur a casu, & a fortuna. Ipsa autem differentia horum adinuicem, posterius determinanda...

modo, ex parte cause, alio modo ex parte effectus. Ex parte quidem cause, quando illud, quod dicitur causa per accidens...

Eorum autem quae sunt, alia sunt, alia non sunt gratia alicuius.

Et horum alia per electionem sunt: alia non per electionem. ambo autem in hisce sunt, quae alicuius gratia sunt.

Talia igitur cum per accidens sunt, a fortuna dicimus esse. Nam ut ens aliud per se, aliud per accidens est, sic & causa esse potest...

Vt igitur dictum est, cum in hisce, quae alicuius gratia sunt, id fiat, sic dicitur a casu fieri, atque fortuna. Horum autem ipsorum, quam habent inter se differentiam, posterius assignabimus...

aliquid. Differentia autem casus, & fortunae posterius determinabitur. Sed nunc hoc debet fieri manifestum, quia vtrumque continetur in iis, quae aguntur propter finem...

portaret, vel semper, aut frequenter reportaret, quando venit, non diceretur esse a fortuna: sicut si aliquis frequenter, aut semper madefacit sibi pedes, quando vadit ad locum lutosum: & hoc licet non intendat, in hoc non dicitur esse a fortuna. Secundo ibi...

Tex. c. 52.

reportatio non in seipso causa est, sed ppositoru. & ab intellectu, & de fortuna venisse. Si autem pponens, & huius causa, aut semper veniens, aut sicut frequenter reportaturus, non a fortuna.

Tex. c. 53.

f Manifestum itaque, quod fortuna causa sit in accidens in his, quae in minori sunt suum propositum eorum, quae propter hoc sunt. Vnde circa idem & intellectus & fortuna est, propositum enim non sine intellectu est.

Tex. c. 54.

Lex. c. 53. LECTIO IX. Oportet definitionem fortunae, hic ex praemissa definitione assignat rationem eorum, quae de fortuna dicitur. Et primo eorum, quae dicta sunt a Philosophis antiquis de fortuna. Secundo eorum, quae ab hominibus vulgariter de fortuna dicuntur. ibi. Et fortuna dicitur. Et...

Tex. c. 55.

b Et est ut nihil a fortuna videatur utique fieri, oia quidem. n. hac recte dicitur, quoniam ratio-nabiliter. Est quidem. n. ut sit a fortuna, & in accidens. n. fit & est causa sicut accidens fortuna, ut aut simpliciter, nullius, ut domus aedificator quidem causa est. in accidens aut tamen, & venientem referendi argentum non huius causa venientem infinita sunt multitudine. Etenim videre aliquem volens, & persequens, & fugiens, & visurus.

Tex. c. 55.

c Et fortunam dicere esse aliquid extra rationem recte est. Ratio. n. aut eorum, quae semper sunt, aut eorum, quae sunt frequenter: fortuna autem in his quae sunt praeter haec, quare quoniam infinite, quae sic causa sunt, & fortuna infinita est.

Tex. c. 54.

d Tamen deficiet in quibusdam utique aliquis. Nunquid igitur quaevis utique fiant fortunae causas, ut sanitatis, aut spiritus, aut estus, sed non depilari. Sunt autem alij alij proximiores, quae sunt secundum accides causarum.

de sequitur, quod fortuna simpliciter nullius sit causa. Et hoc quod dixerat circa vranque opinionem, manifestat per exempla, & dicit, quod aedificator est causa per se domus, & simpliciter: tamen autem est causa domus per accidens. Similiter, quod aliquis veniat ad aliquem locum non causa deportandi argentum, est causa reportationis per accidens. Sed haec causa p accidens infinita est, quia in infinitis aliis de causis potest illum, puta si vadat causa visitandi aliquem, vel causa persequendi hostem, vel causa fugiendi persecutentem, vel causa videndi aliqua spectabilia: omnia autem ista, & quaecumque similia sunt causa reportationis argenti, quae contingit a fortuna. Deinde cum dicit...

Patet ergo fortunam causam esse per accidens in hisce, quae per electionem alicuius gratia sunt. Quapropter circa idem mens, fortunaque versatur, electioque absque mente non est.

LECTIO IX.

In definitis igitur causas eas esse necesse est, a quibus id fiet quod proficitur a fortuna. Vnde fortuna indefinita causa esse videtur, et immanifesta homini.

Atque aliquo modo nihil a fortuna videbitur proficisci. Haec enim omnia recte dicuntur, quia rationi consentanea sunt. Nam aliqua quidem ex parte sit, aliquid a fortuna, sit enim per accidens. Atque ut accidens fortuna causa est. Absolute autem nihil. Velut aedificator quidem est causa: per accidens autem modulator. Et ut profectus argentum recipiat, non huius gratia profectus, infinita causa multitudine esse possunt. Nam & videre aliquem volens, & persequens, & spectaturus ludos, & fugiens.

Recte etiam fortuna praeter rationem quid esse dicitur. ratio namque, aut eorum quae sunt semper, aut eorum quae sunt plerumque, a fortuna in his est, quae praeter haec sunt. quare, cum indefinita sint ea quae hoc pacto sunt causa, fortuna etiam indefinita mirum est.

In quibusdam tamen quispiam dubitauerit, si quaevis eius, quod a fortuna causa fuerint necne. Ut sanitatis, aut spiritus, aut estus, sed non depilatorum remotio. Causarum enim per accidens, alia propinquiores aliis sunt.

causa per accidens, debet dici causa eius, quod sit a fortuna, sicut patet, quod sanitatis causa per se potest esse, vel natura, vel ars medicina: causa autem p accidens, possunt dici oia illa, quibus contingentiis, contingit fieri sanitatem, sicut est spiritus. i. vitus, & estus, & abratio capitis: nunquid igitur quodlibet istorum est causa per accidens? Sed quia supra diximus, quod fortuna maxime dicitur causa p accidens ex parte effectus, prout. s. aliquid dicitur esse causa eius, quod accidit effectui: manifestum est, quod causa fortuna aliquid operatur ad effectum fortunatum: licet...

Tex. c. 56.

non intendat illud, sed aliquid aliud effectui coniunctum. Et in hoc ventus, aut aestus possunt dici cause fortunae sanitatis, in quantum faciunt aliquam alterationem in corpore: ad quam sequitur sanitas. Sed de pilario, aut aliquid aliud homini non facit manifeste aliquid ad sanitatem. Sed in inter causas per accidens...

Tex. c. 57.

e Fortuna autem bona quidem dicitur, cum bonum aliquid euenit. Praua autem cum prauum aliquid.

Tex. c. 57.

f Eufortunium autem, & infortunium est, cum magnitudinem habent haec. Quo circa, & cum parum abest, ut quis malum, seu bonum capiat magnum, infortunatum, vel bene fortunatum esse dicitur: quoniam sicut est dicit intellectus, quod. n. parum, tanquam nihil distare videtur.

Tex. c. 58.

g Amplius autem incertum eufortunium rationabiliter est. fortuna enim incerta est. Neque enim, ut semper, neque sicut frequenter possibile esse, quae sunt a fortuna quicquam.

Tex. c. 59.

h Sunt quidem igitur ambo causa, quemadmodum dictum est, secundum accidens, & fortuna, & casus in contingentiis fieri, neque simpliciter, neque sicut frequenter, & eorum quaecumque utique sicut propter aliquid.

Tex. c. 58.

i Differunt autem, quoniam casus in plus est, quod enim est a fortuna, est & a casu: hoc autem non omne a fortuna est.

Tex. c. 59.

b Fortuna quidem. n. & quod a fortuna est quibuscumque, & eucontingere utique inerit, & omnino actus est. Vnde necesse est circa practica esse fortunam. Signum autem est, quod videtur idem felicitati, aut prope. Felicitas autem praxis quaedam est. eupraxia enim est. Quare quibuscumque non contingit agere, neque a fortuna aliquid facere.

Tex. c. 64.

c Et propter hoc, neque inanimatum quippiam, neque infans, huiusmodi casus, & fortuna est causa p accidens, & vtrunque est in iis, quae contingunt non simpliciter, id est neque semper, neque frequenter, & vtrunque est in iis, quae sunt propter aliquid, ut ex supradictis patet.

LECTIO X.

Ostendam Philosophus determinavit de fortuna, & casu quantum ad ea, in quibus conueniunt, hic ostendit differentiam eorum ad inuicem. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat de differentia fortunae, & casus. In secunda, ostendit vbi maxime haec differentia consistit. ibi. Maxime autem. Prima, diuiditur in duas. In prima...

ma, ostendit differentiam inter casum, & fortunam. In secunda, recapitulat quae dicta sunt de vtroque. ibi. Quare manifestum est. Circa primum, duo facit. Primo, ponit differentiam inter casum, & fortunam, & dicit, quod in hoc differunt, quod casus est in plus fortuna, quia omne, quod est a fortuna, est a casu, sed non conuertitur. Secundo ibi...

Tex. c. 61.

Fortuna autem dicitur bona, cum bonum aliquod. Mala, cum aduersum quid euenit.

Tex. c. 60.

Prosperitas uero fortuna, ac infortunium: cum illa sunt magna. Quapropter cum parum defuit, ut malum quispiam magnum, aut bonum accipiat, infortunatum tamen illum, aut fortunatum dicimus esse. propterea quod mens perinde dicit de illo, atque si esset. Quod enim parum dicit, id quae minime distare videtur.

Tex. c. 59.

Insuper fortuna prosperitas, incerta non sine ratione dicitur esse. Nam ipsa fortuna incerta est: impossibile est enim, aut semper, aut plerumque quicquam eorum esse, quae a fortuna proueniunt.

Sunt igitur ambo casus inquam, atque fortuna, per accidens. ut diximus causa in hisce, quae non simpliciter, neque plerumque fieri possunt, atque horum in hisce, quae alicuius gratia sunt.

LECTIO X.

Intere est autem inter fortunam, & casum, nam casus ad plura sese extendit. etenim quod a fortuna proficitur, a casu est sit: hoc autem etiam non oie prouenit a fortuna.

Lec. 10. c. 9.

Fortuna namque atque id, cuius est effectrix fortuna, in iis est, quae fortunata possunt euadere, & omnino quibus actio competit. Quapropter, et necesse est circa ea fortunam esse, quae in actionem ueniunt. cuius hoc iudicium est. nam aut idem quod felicitas, aut prope esse videtur. Felicitas autem actio quaedam est. est enim actio bona. Quare quae agere nequeunt, ea nec a fortuna quicquam efficere possunt.

Et propterea, neque inanimatum uel lum, neque belua, neque puer quicquam...

pinqua felicitati, qui a coadiuuat ad ipsam. Vnde cum felicitas sit quaedam operatio, est enim eupraxia, id est bona operatio. si virtutis perfectio, ut dicitur in primo Ethic. sequitur, quod fortuna sit in illis, in quibus conuenit bene agere, vel impediri ab hoc: & hoc est bene contingere, vel male contingere. Vnde, cum aliquis sit dominus sui actus, in quantum voluntarie agit, & sequitur, quod in illis tantum contingat aliquid a fortuna esse, quae voluntarie agit, non autem in aliis. Secundo ibi...

Concludit ex praemissis, in quibus non sit fortuna, & dicit, quod propter hoc, quod fortuna non est nisi in his, quae voluntarie agunt, in de est, quod neque inanimatum, neque puer, neque bestia, cum non agant voluntarie, quasi liberum arbitrium non habentes, agunt a fortuna. Vnde neque eufortunium, neque infortunium...

PHYSICORVM

LECTIO XI.

ostquam Philosophus determinavit de causis, hic ostendit, quod naturalis ex omnibus causis demonstratur. Et circa hoc duo facit. Primo, dicit de quo est intentio.

Secunda pars 79. 122.

Tex. 66. 70.

Tex. 65. 71.

Tex. 66. 72.

Tex. 65. 71.

Tex. 65. 72.

LECTIO XI.

Voniam autem cause quatuor sunt, de omnibus erit Physici cognoscere: & in omnibus reducens ipsum propter quid, demonstrabit physice materiam, formam, mouentem, & quod est eius causa.

Veniunt autem tres in vnam multoties. Quod quidem quid est, & quod cuius causa vna est: quod vero vnde motus principium specie eadem est his: homo enim hominem generat.

Et tenetur Physicus considerare omnino quecumque mota mouent, quecumque autem non, amplius Physice sunt. Non enim in seipsis habentia motum, neque principium motus mouet, sed immobilia sunt. Vnde tria negocia sunt: hæc quidem circa immobile, alia vero circa mobile quidem, incorruptibile autem: quedam autem circa mobilia corruptibilia.

Quare propter quid, & ad materiam reducendi redditur, & in ipsum quod quid est, & in primum mouens.

De generatione enim maxime hoc modo causas considerant: quid post aliquid fiat, & quid primum fecit, aut quid finit, & sic semper quid consequenter. Duplicita autem sunt

ueantur: sed sunt immobilia, & sic non sunt naturalia, & per consequens non sunt de consideratione naturalis philosophia. Vnde patet, quod tria sunt negocia, id est triplex est studium, & intentio philosophia secundum tria genera rerum, quæ inueniuntur. Rerum enim quedam sunt immobilia, & circa hoc est vnum studium philosophia. Aliud vero studium eius est circa ea, quæ sunt mobilia, sicut sunt corpora cælestia. Tertium vero studium eius est circa mobilia, & corruptibilia, sicut sunt corpora inferiora. Et primum quidem negocium pertinet ad Metaphysicam. Alia vero duo ad Scientiam naturalem: cuius est determinare de omnibus mobilibus, & corruptibilibus, quam incorruptibilibus. Vnde male intellexerit quidam volentes hæc tria reducere ad tres partes philosophia, scilicet ad mathematicam, Metaphysicam, & physicam. Nam Astronomia, quæ videtur circa mobilia incorruptibilia considerationem habere, magis est naturalis, quam mathematica, ut supra dictum est. In quantum enim applicat principia mathematica ad materiam naturalem, circa mobilia considerationem habet. Est igitur hæc diuisio secundum diuersitatem rerum extrinsecam animam existentium, non secundum diuisionem scientiarum acceptam. Deinde cum dicitur: Ostendit propositum. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quod ad naturalem pertinet considerare omnes causas, & per eas demonstrare, quæ duo supra proposuerat. Secundo, probat quedam, quæ in hac probatione supponit. ibi. Dicendum quid igitur. Circa primum, duo facit. Primo ostendit quod naturalis omnes causas considerat. Secundo, quod per omnes demonstrat ibi. Et penitus propter quid. Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod naturalis considerat materiam, & formam, & mouentem. Secundo, quod considerat finem. ibi. Et quod quid est. Et circa primum, duo facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo, probat ibi. De generatione. Concludit ergo primo ex prædictis, quod assignatur propter quid a naturali, & reducendo in materiam, & reducendo quod quid est, id est in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi. Probatur propositum in hunc modum. Dicitur est, quod naturalis considerat ea, quæ mouentur & generabilia, & corruptibilia. quicquid ergo oportet considerare circa generationem, oportet considerari a naturali: sed circa generationem, oportet considerari formam, materiam, & mouentem. Qui enim voluit considerare circa generationem causas, hoc modo considerant, primo quid est id, quod sit post aliquid: sicut ignis sit post aerem, cum ex aere generatur ignis. & in hoc consideratur forma, per quam generatum est id quod est. Et iterum consideratur quid est quod primum fecit, id est quod primum mouit ad generationem,

LECTIO XI.

V autem quatuor cause sunt, de omnibus scire rimur ad naturalem philosophiam pertinet, atque ad omnes ipsum propter quid redigens ipse materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, at assignabit.

Tres autem in vnam plerumque accedunt. Ipsum enim quid est, & id gratia cuius, vnum sunt. Ea uero, vnde de primum effluit motus, specie cum hisce concurrunt: homo namque hominem generat.

Et omnino quæcumque motum subeunt mouent. Quæ uero tales non sunt, hæc naturalis considerationis non sunt. non enim in seipsis habentes motum, aut principium motus mouet. sed immobilia mouent. Quapropter tres sunt tractationes. Vna circa immobile. Alia circa id, quod mouetur quidem, est autem ex pers corruptionis. Tertia circa ea, quæ corruptibilia sunt.

Quare ipsum propter quid a naturali philosopho, & ad materiam, & formam, & ad id, quod primo mouit, reducende, assignatur, ac redditur.

De generatione enim maxime causas hoc modo considerant quid, post quid sit: & quid primum fecit, aut quid passum est, & sic semper quod est deinceps. Principia autem earum naturaliter mouet, duplicia sunt:

strare, quæ duo supra proposuerat. Secundo, probat quedam, quæ in hac probatione supponit. ibi. Dicendum quid igitur. Circa primum, duo facit. Primo ostendit quod naturalis omnes causas considerat. Secundo, quod per omnes demonstrat ibi. Et penitus propter quid. Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod naturalis considerat materiam, & formam, & mouentem. Secundo, quod considerat finem. ibi. Et quod quid est. Et circa primum, duo facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo, probat ibi. De generatione. Concludit ergo primo ex prædictis, quod assignatur propter quid a naturali, & reducendo in materiam, & reducendo quod quid est, id est in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi. Probatur propositum in hunc modum. Dicitur est, quod naturalis considerat ea, quæ mouentur & generabilia, & corruptibilia. quicquid ergo oportet considerare circa generationem, oportet considerari a naturali: sed circa generationem, oportet considerari formam, materiam, & mouentem. Qui enim voluit considerare circa generationem causas, hoc modo considerant, primo quid est id, quod sit post aliquid: sicut ignis sit post aerem, cum ex aere generatur ignis. & in hoc consideratur forma, per quam generatum est id quod est. Et iterum consideratur quid est quod primum fecit, id est quod primum mouit ad generationem,

Tex. 66. 74.

Id. 12. 13. per totum.

Id. 3. 14.

Tex. 66. 75.

Part. seq.

Tex. 66. 71.

Secda pars 74. 122.

Tex. 66. 74.

Secda pars 74. 122.

Tex. 66. 75.

nem, & hoc est mouens. Et iterum, quod est quod sustinuit, & hoc est subiectum & materia. Et non solum primum mouens, & primum subiectum considerantur circa generationem, sed etiam & ea, quæ consequenter sunt. Et sic patet quod ad naturalem pertinet considerare formam, mouentem, & materiam. Non tamē quilibet mouentia: sunt enim principia mouentia, quorum dupliciter sunt mota, & non mota: quorum id, quod non mouetur, non est naturale, quia non habet in se principium motus. Et tale est principium mouens, quod est penitus inanimabile, & primum omnium, ut ostenditur in 8. Deinde cum dicitur: Ostendit quod naturalis considerat etiam finem, & dicit quod etiam forma, & quod quid est, pertinet ad considerationem naturalem, secundum quod etiam finis est, & cuius causa sit generatio. Dicitur est autem supra, quod forma, & si nis coincidunt in idem. Et quia natura operatur propter aliquid, ut infra probabitur, necesse est quod ad naturalem pertineat considerare formam, non solum in quantum est forma, sed in quantum est finis. Si autem natura non ageret propter aliquid, consideraret quidem naturalis de forma in quantum est forma, sed non in quantum est finis. Deinde cum dicitur: Ostendit quomodo naturalis demonstrat per omnes causas. Et primo quomodo demonstrat per materiam & mouentem, quæ sunt cause priores in generatione. Secundo ostendit, quomodo demonstrat per formam. ibi. Et si hoc fieri debet. Tertio, quomodo demonstrat per finem. ibi. Et quia dignius. Dicitur ergo primo, quod in naturalibus reddendum est propter quid penitus, id est secundum quodlibet genus cause, ut quia hoc pertinet ad naturalem, necesse est dies fieri longiores, & frigus diminui, & calorem augeri apud eos, qui habitant in parte septentrionali. Sed tamen considerandum est, quod non solum semper ex præcedente materia, vel mouente necesse est aliquid subsequi, sed quandoque subsequitur aliquid simpliciter, id est ut semper, ut in his, quæ dicta sunt: quandoque autem ut frequenter, ut ex semine humano & mouente in generatione, ut frequenter sequitur generatum habere duos oculos: quod tamen aliquando deficit. Et similiter ex hoc, quod materia sic est disposita in corpore humano, accidit generari febrem propter putrefactionem, ut frequenter, quandoque tamen impeditur. Secundo ibi. Ostendit, quomodo sit demonstrandum in naturalibus per causam formalem. Ad cuius intelligentiam sciendum est, quod quando ex causis precedentibus in generatione, scilicet ex materia & mouente, sequitur aliquid ex necessitate, tunc ex eis potest sumi demonstratio, ut supra dictum est, non autem

tem quando sequitur aliquid, ut frequenter: sed tunc debet sumi demonstratio ab eo, quod est posterius in generatione ad hoc quod aliquid ex necessitate sequatur ex altero, sicut ex propositionibus demonstrationis sequitur conclusio: ut procedamus demonstrando sic. Si hoc debet fieri, ista & ista requiruntur: sicut si debet generari homo, necesse est, quod sit semen humanum agens in generatione: Si autem procedamus e contrario: est semen humanum agens in generatione, non sequitur, ergo generabitur homo, sicut ex propositionibus sequitur conclusio. Sed hoc quod debet fieri, id est aliquid quod determinatur generatio, erat secundum supra dicta, quod quid erat esse, id est forma. Vnde manifestum est, quod quando secundum hunc modum demonstramus, si hoc debet fieri, per causam formalem demonstramus. Tertio ibi.

quorum alterum naturale non est, quippe cum non habeat in se principium motus: atque tale est si quid moueat & non moueatur, ut id, quod est immobile penitus, & quod est omnium primum.

Et ipsum quid est, & forma: est enim finis, & id, gratia cuius catera fiunt. Quare cum alicuius gratia natura faciat, & hanc scire oportet.

Et ipsum propter quid, omnino reddendum est: velut ex hoc, necesse est hoc fieri. Ex hoc autem hoc, aut simpliciter, aut plerumque.

Et si hoc est emersurum, ut ex propositionibus ipsa conclusio. Et quia hoc erat quidam ipsa.

Et quia melius est hoc modo, non simpliciter, sed ad substantiam unius cuiusque.

Icendum est igitur, primo quidem naturam ex his esse causis, quæ alicuius gratia faciunt. Deinde de necessario, quomodo sese habet in naturalibus rebus. In hanc enim causam omnes omnia redigunt: nam (ut in quantum) cum calidum & frigidum, & unumquodque talium suapte natura

ostquam Philosophus ostendit, quod naturalis demonstrat ex omnibus causis, hic manifestat quedam, quæ supposuerat, scilicet quod natura agit propter finem & quod in quibusdam necessarium non sit, ex causis prioribus inesse, quæ sunt forma & finis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo, prosequitur propositum, ibi. Habet autem oppositionem. Dicit ergo primo, quod dicendum est primo, quod natura est de numero illarum causarum, quæ propter aliquid agunt. Et valet ad questionem de Providentia. Ea enim quæ non cognoscunt finem, non tendunt in finem, nisi ut directa ab aliquo cognoscente, sicut sagitta a sagittante: vnde, si natura operetur propter finem, necesse est quod ab aliquo intelligente ordinetur, quod est providentiæ opus. Post hoc autem dicendum est, quomodo sese habet necessarium in rebus naturalibus, utrum scilicet, necessitas rerum naturalium semper sit ex materia, vel aliquando etiam ex materia & mouente, vel aliquando ex forma & fine. Et necessitas querendi hæc, est ista: quia omnes Antiqui naturales reducunt effectus naturales in hanc causam, assignando rationem de eis, scilicet, quod

Tex. 66. 76.

LECTIO XII.

Tho. Sup. Phys. D. necesse

necesse est ea sic euenire propter materiam, utpote quia cali-

Tex. c6. 76.

Tex. c6. 87.

Secunda pars 77.

Tex. c6. 77.

taliu hanc ex necessitate sunt, & sunt, & apta nata sunt. Et nanque & si aliam causam dicant quamcunque tangentes, gaudere sinant, hic quidem concordiam, & discordiam ille vero intellectum,

Habet autem dubitatione, quid prohibeat naturam non propter aliquid facere, neque quod melius, sed sicut pluit Iuppiter, non ut frumentum augmentet, sed ex necessitate. Sursum enim ductam aquam, congelari oportet, & congelatam aquam deorsum venire: augeri autem cum hoc fiat accidit frumentum. Similiter si perditur frumentum in area, non huius causa pluit ut perdat, sed hoc accidit. Quare quid prohibet sic & partes se habere in natura, ut dentes ex necessitate oriri, anteriores quidem acutos aptos ad diuidendum, maxillares autem latos & vtilis ad conterendum cibum, cum non propter hoc facti sint, sed hoc accidit. Similiter autem est & de aliis partibus, in quibus videtur esse, quod propter hoc. Vbiunque enim omnia accidit, sicut si propter hoc fiant, hanc quidem saluata sunt ab eo, quod propter se vanum constantia apte: quęcunq; vero non sic, perdita sunt, & perduntur: quemadmodum Empedocles dixit, bouigenas viri proras. Ratio quidem igitur qua utique deficiet aliquis hęc est, & si aliqua alia huiusmodi est.

tura sit tale, hęc necessario sunt, & sunt, ac apta sunt. Etenim, si aliam causam dixerint, hic concordiam, & discordiam, ille memem tangunt illam duntaxat, deinde ualere sinunt.

Existit autem dubitatio, quid nam prohibet naturam non alicuius gratia facere, neque quia sic est melius, sed perinde ac Iuppiter, non ut frumentum augeat, sed necessario pluit. Quod enim est elevatum, id frigeat oportet: & quod frige factum est, id aquam iam factum descendat necesse est: accidit autem hoc pacto frumentum incrementa suscipere. Similiter & si cuiuspiam frumentum pereat cum est in area, non huiusce gratia pluit ut illud pereat, sed id accidit. Quare quid prohibet partes etiam in natura sic se habere, ueluti dentes anteriores quidem acutos aptosque ad diuidendum: geminos autem latos, atque vtilis ad cibum terendum necessarios ortos fuisse? nam non huiusce causa tales sunt orti, sed accidit. Eadem & de ceteris putanda sunt partibus, quę alicuius gratia constare videntur. In quibus igitur accidit, ut omnes perinde sint ortę, atque si alicuius causa fierent, ea conseruata sunt a casu conseruata sunt: in quibus autem id non accidit, ea perire ac perierunt: ut Empedocles dicit animalium ea, quę ex hominis partibus, bouisque constabant. Atque ratio quidem, qua quispian dubitauerit hęc est, & si qua sit alia similis.

sed ab eo, quod est per se vanum, id est a casu: quęcunque vero non habuerunt talem dispositionem, sunt destructa, & quotidie destruantur, sicut Empedocles dixit a principio fuisse quosdam generatos, qui ex vna parte erant boues, & ex alia parte erant homines. Hęc est ergo ratio, per quam aliquis dubitabit, vel si aliqua alia talis est. Sed considerandum est in ista ratione, quod exemplum inconueniens accipiat. Nam pluuia licet habeat necessariam causam ex parte materie, tamen ordinatur ad finem aliquem, scilicet ad conseruationem rerum generabilium & corruptibilium, propter hoc enim est generatio & corruptio in istis inferioribus, ut conseruetur perpetuum esse in eis: unde augmentum frumenti inconuenienter accipitur in exemplum; comparatur enim causa vniuersalis ad effectum particularem. Sed & hoc etiam considerandum est, quod augmentum & conseruatio terre nascuntur, accidit ex pluuia ut in pluribus, sed corruptio accidit, ut in paucioribus: unde licet pluuia non sit propter perditionem, non tamen sequitur quod non sit propter conseruationem & augmentum.

LECTIO XIII.

D. 91.

Let. 109.

Tex. c6. 78.

Tex. c6. 79.

Tex. c6. 80.

Obi opinione & ratione dicentium naturam non agere propter finem, hic improbat eam. Et primo per rationes proprias. Secundo, per rationes sumptas

ab ijs, ex quibus aduersarij contrarium ostendere nitentur. ibi Peccatum autem fit. Circa primum ponit quinque rationes, quarum prima talis est. Omnia que sunt naturaliter, aut sunt sicut semper, aut sicut frequenter: sed nihil eorum, que sunt a fortuna, vel per se vano, id est a casu, fit semper, vel vt frequenter: non enim dicimus, quod a fortuna, vel a casu fit, quod multoties pluit in hyeme, sed diceremus esse a casu, si forte multum plueret sub cane, id est in diebus canicularibus, & similiter no dicimus quod fit a casu, quod in diebus canicularibus fit cauma, sed si hoc esset in hyeme, dicunt quod fuit a casu. Ex his duobus, sic arguuntur. Omnia que sunt, aut sunt a casu, aut sunt propter finem: quę enim accidunt præter intentionem finis dicuntur accidere casualiter: sed impossibile est ea, que sunt semper, vel frequenter accidere a casu: ergo ea, que sunt semper vel frequenter sunt propter aliquid: sed omnia, que sunt secundum naturam, sunt vel semper, vel frequenter, sicut etiam ipsi consuebantur. ergo omnia que sunt a natura, sunt propter aliquid. Secunda ratio ponit ibi. b Et dicit quod in quibuscunque est aliquid finis, & priora & consequentia omnia, agunt causa finis: hoc supposito sic arguuntur. Sic aliquid agitur naturaliter, sicut aptum natum est agi: hoc enim significat quod dico naturaliter, illud scilicet, aptum natum: & hęc propositio conuertitur, quia sicut aptum natum est agi, ita agitur: sed oportet apponere hanc conditionem, nisi aliquid impediatur. Accipiamus ergo primum, quod non habet instantiam, quod sicut aliquid agitur naturaliter, sic aptum natum est agi. Sed ea, que sunt naturaliter sic aguntur, quod inducuntur ad finem: ergo sic apta sunt agi, vt sunt propter finem: & hoc est naturam app-

LECTIO XIII.

Ed impossibile est ista huc habere modum. Hęc quidem enim, & quęcunq; sunt a natura, aut semper sic sunt, aut sicut frequenter. Sed eorum quę sunt a fortuna, & per se vano, nihil: neque enim a fortuna, neque a casu videtur pluuere multoties hyeme, sed forte sub cane: neque cauma sub cane, sed si hyeme. Si igitur a casu videntur, aut propter hoc esse: sed non possibile est hoc esse, neque a casu, aut a fortuna, propter aliquid vtique erunt. At vero natura sunt huiusmodi omnia, quemadmodum & ipsi firmabant hoc dicentes. Est itaque quod propter aliquid in his, quę natura sunt & sunt.

b Amplius, in quibuscunque finis aliquid est, huius causa agitur quod prius, & quod consequenter. Ergo sicut agitur, sic aptum natum est: & sicut aptum natum est, sic agitur vni quodque, si non aliquid impediatur: agitur autem propter hoc, & aptum itaque natum est huius causa: vt si domus esset eorum, quę natura sunt, sic vtique facta esset, sicut nunc ab arte est. Si autem quę natura, non solum natura, sed arte fierent, similiter vtique fierent. secundum quod apta nata sunt: propter ergo alterum.

c Omnino autem ars alia quidē perficit, quę natura non potest operari, alia vero imitatur. Si igitur quę sunt secundum artē, propter hęc sunt, manifestum, quod quę sunt secundum naturā. Similiter autem se habet ad inuicem in iis, quę sunt secundum artē, & in iis, quę secundum naturam, posteriora ad priora.

d Maxime autem manifestum est in animalibus, quę neque arte, neque inquirendo, neque deli-

LECTIO XIII.

M possibile autem est, hęc ita sese habere: hęc enim & omnia, quę natura conseruant, aut semper, aut plerumque sic sunt. At nihil eorum hoc pacto fit, quę a fortuna casusque proficiuntur. Neque enim hyeme crebro pluuere fortuito casusque videtur, sed si id fiat cum Sol est sub cane. Neque cauma sub cane, sed si in hyeme fiat. Quod si ea, quę sunt, aut a casu, aut alicuius gratia sunt: si impossibile est hęc aut a fortuna esse, aut a casu, alicuius profecto gratia erunt: at vniuersalia natura sunt, ut & ipsi dixerunt qui hęc dicunt. Est igitur in hisce, quę natura sunt & sunt, id quod alicuius gratia fit.

Præterea in quibus est aliquid finis, in his, & id quod prius, & id quod deinceps agitur, huiusce gratia agitur. Vt igitur agitur, ita est aptum agi, & ut est aptum agi, sic vni quodque, nisi quid obstat, agitur: at alicuius gratia agitur: & aptum est igitur illius gratia agi: ueluti si domus ex iis esset, quę natura sunt, sic utique fieret, ut nunc ab arte conficitur. Quod si ea, quę natura sunt, non solum natura, sed etiam arte fierent, eodem conficerentur modo, quo apta sunt confici. Alterum igitur, alterius conficitur gratia.

Atque ars omnino alia perficit, quę natura nequit perficere, alia, imitando naturam facit. Si igitur ea, quę ob artē conficiuntur alicuius causa sunt, & ea profecto quę natura sunt, alicuius gratia fieri constat: priora namque posteriora ne similiter inter sese habent in hisce quę arte, & in hisce quę natura conficiuntur.

Maxime autem id ipsum in animalibus rationis expertibus patet, quę neque arte, neque discursione, neque nescio in animalibus, quę neque operantur per artē, neque per inquisitionem, neque per deliberationem: & tamen ita manifestum est in operationibus eorum, quod propter aliquid operantur. Propter quod quidam dubitauerunt, vtum aranei & formicę, & huiusmodi animalia operentur per intellectum, vel per aliquod aliud principium. Sed tamen Tho. Sup. Phys. D. 2. & hoc

Ostendit Philosophus ostendit quod natura agit propter finem...

LECTIO XV.

Unde autem ex necessitate est, vtrum ex suppositione sit, aut simpliciter.

LECTIO XV.

Nunc considerandum est vtrum necessarium ipsum ex suppositione, an ex simpliciter sit in ipsis rebus natura.

Nunc enim ipsum necessarium in generatione perinde esse arbitratum, atque si quisquam necessario domum extructam esse putaret...

At quamquam non sine ijs: non tamen propter hoc nisi ut ob materiam, sed et aliter quaedam conservandi causa extructa est domus.

Est autem ipsum necessarium et in doctrinis, & in hisce, quae sunt secundum naturam aliqua ex parte similiter: quoniam n. rectus hoc est,

reterialia quaeritur, vt sint apta huic dispositioni, qua requiritur finis, vt patet in terra: est n. terra hmoi. i. talis dispositionis, aut formae...

Tex. c6. 87.

Tex. c6. 88.

Tex. c6. 88.

Tex. c6. 89.

Tex. c6. 87.

Tex. c6. 90.

Tex. c6. 91.

Tex. c6. 92.

Secunda

de 91.

Dicit ergo primo, quod aliquo modo similiter inuenitur necessarium in scientiis demonstratiuis...

necesse est triangulum duobus rectis aequales habere: sed non si hoc est, illud est: sed si hoc non est, neque ille rectus est.

Et finis, qui cuius causa & principium est, a definitione rationeque sumitur: ut in hisce patet, quae per artem conficiuntur.

teriale finalis, sed magis finalis: quia finis est causa materiae, sed non e contra. Non enim finis est talis, quia materia est talis: sed potius materia est talis, quia finis est talis, vt dicitur est. Secundo ibi...

Atque finis ipse gratia cuius, quique principium est, a definitione rationeque sumitur: ut in hisce patet, quae per artem conficiuntur.

ratione reru naturaliu inuenitur id, quod est necessarium pp finem. Si. n. aliquis velit definire opus ferra, quoniam est talis diuifio, q quide non erit nisi habeat dentes, qui no erunt apti ad diuidendum nisi sint ferrei...

A R I S T O T E L I S
D E P H I S I C O A V D I T V

L I B E R T E R T I V S .

Cum Sancti Thomae Aquinatis praeclarissimis commentariis.

L E C T I O P R I M A .

Quam Philosophus determinavit de principiis rerum naturalium, & de principiis huius scientiae, hic incipit prosequi suam intentionem determinando de subiecto huius scientiae, quod est ens mobile simpliciter. Dividitur ergo in partes duas. In prima determinat de motu secundum se. In secunda de motu per comparationem ad motum.

L E C T I O I .

Voniam autem natura est principium motus, & mutationis: scientia autem nobis de natura est, oportet non ignorare quid sit motus: necessarium enim est ignorato ipso, & ignorari naturam.

Determinantibus autem de motu, tentandum est eodem aggrederi modo, & de ijs, quae consequenter sunt. Videtur autem motus esse continuorum: sed infinitum apparet primo in continuo, unde & definitio tibus continuo, contingit prius indigere multoties ratione infiniti, cum in infinitum divisibile continuo sit. Adhuc autem sine loco, & vacuo, & tempore, impossibile est esse motum. Manifestum igitur est, quod & propter haec, & propter id, quod omnium sunt communia, & universalia omnibus, intendendum est, cum proponerimus de unoquoque istorum. Posterior autem de propriis speculatio ea, quae de communibus est. Primum autem sicut diximus, de motu.

Est quidem igitur aliquid, quod actu tantum est, aliud autem tantum potentia. Er eorum, quae

Est quidem igitur aliquid, quod actu tantum est, aliud autem tantum potentia. Er eorum, quae

L E C T I O I I .

Vnum autem ipsa quidem natura motus quiescit, mutationisue principium sit, nostra autem doctrina sit de natura, non lateat nos oportet, quid nam sit motus. Nam, si ignoret ipse, naturam etiam ignorari necesse est.

Post motum vero determinationem, eritendum est de ijs etiam, quae deinceps sequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum esse videtur, & infinitum in ipso continuo primum apparet: quocirca sicut in qui continuum ipsum definiunt, in finiti ratione, saepe utantur: Continuum id esse dicentes, quod in infinitum est divisibile. Insuper impossibile est sine loco, & vacuo, & tempore motum esse. Patet igitur, partim ob haec ipsa, partim etiam quia cunctis haec communia sunt, uniuersisque competunt, unumquodque istorum proponendum esse, atque considerandum. Propriorum enim contemplatio, communium contemplatione posterior est. Atque primum ut diximus, de motu consideremus.

Eorum igitur, quae sunt, quaedam actu tantum, quaedam potentia sunt. At horum quae actu, aliud est hoc

Terminandum est de quolibet istorum: quia speculatio, quae est de propriis est posterior ea, quae est de communibus, ut in principio dictum est. Sed inter haec communia prius determinandum est de motu, quia alia consequuntur ad ipsum ut dictum est. Deinde cum dicitur.

Exequitur propositum. Et primo determinat de motu & infinito, quae intrinsece motum consequuntur, secundo de alijs tribus, quae consequuntur ipsum extrinsece, in Quarto libro ibi. Similiter autem necesse est. Prima dividitur in duas. In prima determinat de motu. In secunda de infinito ibi. Quoniam autem de natura. Circa primum duo facit. Primo praenitit quaedam ad investigandum definitionem motus. Secundo definit motum ibi. Diviso autem secundum unumquodque, Circa primum duo facit. Primo enim, praenitit quaedam divisiones: quia via ad inveniendum definitiones convenientissimas est per divisiones: ut patet per Philosophum, in secundo posteriorum, & in Septimo Metaphysicae. Secundo ostendit, quod motus in praedictas divisiones cadit ibi. Non est autem motus,

Motus, &c. Circa primum, ponit tres divisiones, quarum prima est, quod ens dividitur per potentiam, & actum. & haec quidem divisio non distinguit genera entium. nam potentia & actus inveniuntur in quolibet genere. Secunda divisio est, prout ens dividitur secundum decem genera: quorum unum est hoc aliquid. substantia, aliud quantum, aliud quale, aliud tale, aliud vero quale, vel aliud aliorentis praedicatorum. Sed eius, quod ad aliquid, aliud quidem superabundantiam, & defectum dicitur, aliud autem sine actu, & passivum, & omnino motuum, & mobile: Motuum n. motuum mobilis est, & mobile a motuo est mobile.

Tex. c6. 4.

Non est autem motus propter res, ad quas est motus. Mutatur enim semper id quod mutatur, aut sine substantia, aut sine quantitate, aut sine qualitate, aut sine loco, commune ne aut in his nullum est accipere, sicut diximus, quod neque hoc, neque quantum, neque quale sit, neque aliorum praedicatorum vllum. Quare neque motus, neque mutatio cuiuspiam praeter ea, quae diximus erit, cum nihil sit praeter ea, quae diximus.

Tex. c6. 5.

Vnumquodque autem dupliciter inest omnibus, ut hoc. Aliud quidem forma ipsius, aliud vero privatio, & sine qualitate. hoc quidem .n. albi, illud autem nigri. & sine quantitate, aliud quidem perfectum, aliud vero imperfectum. Similiter autem & sine loci mutationem, hoc quidem sursum, illud vero deorsum: aut aliud quidem graue, aliud vero leue. Quare motus, & mutationis tot sunt species, quot & entis.

Tex. c6. 4.

Tex. c6. 6.

Tex. c6. 20.

Tex. c6. 1.

Tex. c6. 5.

Tex. c6. 4.

Tex. c6. 6.

Tex. c6. 7.

Tex. c6. 11.

L E C T I O I I .

In isto autem secundum unumquodque genus, hoc quidem esse actu,

In isto autem secundum unumquodque genus, hoc quidem esse actu,

Ostendit quomodo motus reducitur ad praedictas divisiones. Er circa hoc, duo facit. Primo ostendit, quod motus non est praeter genera rerum, in quibus contingit esse motum. Secundo, quod dividitur sicut genera rerum dividuntur, ibi. Vnumquodque autem: Circa primum, considerandum est, quod est motus (sicut in praedictis) sit actus imperfectus: omne autem quod est imperfectum, sub eodem genere cadit cum perfecto: non quidem sicut species, sed per reductionem, sicut materia prima est in genere substantiae, necesse est, quod motus non sit praeter genera rerum, in quibus contingit esse motum. & hoc est quod dicit, quod motus non est. praeter res, id est praeter genera rerum, in quibus est motus, ita quod sit aliquid extraneum, vel aliquid commune ad haec genera. Er hoc manifestat per hoc,

Quod omne ens, scilicet quod mutatur, mutatur vel secundum substantiam, vel secundum quantitatem, vel secundum qualitatem, vel secundum locum, ut in quinto ostenditur. His autem generibus non est accipere aliquid commune uniuersum, quod non contineatur sub aliquo praedicatione, ut sit genus eorum: sed ens est commune ad ea secundum analogiam, ut in 4. Metaphysicae ostenditur. Unde etiam manifestum est, quod motus, neque mutatio sunt extra praedicta genera, cum nihil sit extra ea, sed sufficienter dividat ens. Quo modo autem motus se habeat ad praedicta mentum actionis, vel passionis, infra ostenditur. Secundo ibi. Ostendit, quod motus dividitur, sicut genera rerum. Manifestum est enim, quod in omnibus generibus contingit aliquid esse dupliciter, vel sicut perfectum, vel sicut imperfectum. Cuius ratio est: quia privatio, & habitus est prima contrarietas, quae in omnibus contrariis saluatur, ut in 10. Metaphysicae dicitur. Unde, cum omnia genera dividantur contrariis differentis, oportet in omnibus generibus esse perfectum, & imperfectum, sicut in substantia aliquid est ut forma, & aliquid ut privatio. Er in qualitate aliquid est ut album, quod est perfectum, aliud ut nigrum, quod est quasi imperfectum. Er in quantitate, aliquid est quantitas perfecta, & aliquid imperfecta. Er in loco, aliquid est sursum, quod est quasi perfectum: & aliquid deorsum, quod est quasi imperfectum: vel leue & graue, quae ponuntur in vbi, ratione inclinationis. Unde manifestum est, quod quot modis dividitur ens, tot modis dividitur motus, secundum diuersa genera entium, ut augmentum, quod est motus in quantitate, a generatione, quae est motus in substantia. Differunt etiam species motus secundum perfectum & imperfectum in eodem genere, nam generatio est motus in substantia ad formam: corruptio vero ad priuationem: in quantitate augmentum ad quantitatem perfectam: imminutio ad imperfectam. Quare autem non assignentur duae species in qualitate, & in vbi, ostenditur in Quinto.

Tex. c6. 2.

Lec. 1. tex. com. 2.

Tex. c6. 22.

Tex. c6. 15. & 24.

Lec. 4. tex. com. 18.

Tex. c6. 23.

Tex. c6. 16.

Tex. c6. 7.

Tex. c6. 11.

L E C T I O I I .

Vnum autem eorum quae in unoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud

Vnum autem eorum quae in unoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud

Quam Philosophus praemisit quaedam, quae sunt necessaria ad inquisitionem definitionis motus, hic definit motum. Er primo in generali. Secundo in speciali ibi. Qui quidem igitur motus. Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quid sit motus. Secundo inquirit, cuius actus sit motus, utrum mouentis, aut mobilis ibi. Mouetur autem mouens Physice. Circa primum, tria facit. Primo, ponit definitionem motus. Secundo manifestat definitionem, seu partes definitionis ibi. Quod autem hoc sit motus. Tertio ostendit definitionem esse bene assignatam ibi. Quod quidem igitur hoc

net ad predicamentū quantitatis. Exteriores autē mensuræ sunt...

Tex. cō. 23.

actio cū passione idē proprie est, sed cui insunt hæc, motus...

Quid quidem igitur motus sit, & vniuersaliter, & sū parte...

LECTIO VI.

Tex. cō. 24.

Voniam autē de natura sciētia est circa magnitudines, & tempus...

Tex. cō. 25.

Signum enim, quod huius sciētia propria consideratio, de ipso est.

Tex. cō. 6.

aliis aialibus intrinseca sunt. vnde, cū homo dicitur armatus, vel vestitus...

non erit motus secundum quem aliquid moueatur: vtpote, si aliquid incipiat dealbari...

Quid igitur est motus, & vniuersaliter, & per partes, etiam diximus.

LECTIO VI.

Vm autem sciētia naturalis circa magnitudines, motum, tempusque uersetur...

Atque sciētia huiusce contemplationem de ipso propriam esse, hoc si gno patet.

LECTIO VI.

Ostquam Philosophus determinauit de motu, hic incipit determinare de infinito.

Secūda parte. 21. tex.

Secūda parte. 27. tex.

Secūda parte. 29. tex.

Tex. cō. 26.

Tex. cō. 27.

Tex. cō. 28.

Tex. cō. 29.

Secūda parte. 25. tex.

tracta uerunt huiusmodi Philosophiam scilicet naturalem, fecerunt mentionem de infinito.

Et oēs tanq̄. principiū quoddā ponūt eorū, quæ sunt.

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

ro huic scōo quadrato, addatur scōs. quinarius, confluunt nouē narij, qui est quadratū ternarij...

Ac omnes ipsū, ut principium quoddam eorū, quæ sunt posuerunt.

Alii quidem per se, ut substantiam: non ut rei, cuique accidens, ut Pythagorici, atque Plato.

Verū Pythagorici quidē in sensibilibus ipsū ponunt non: n. se parabilem ipsum numerū faciunt...

Et illi quidem par ipsū infinitum esse dicebant: hoc enim cōprehensum, atq̄ finitū ab impari, præbet hūc...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

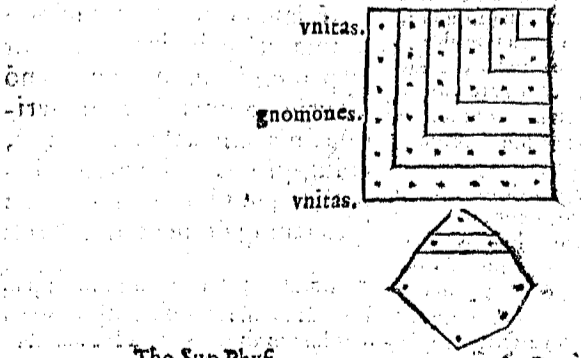
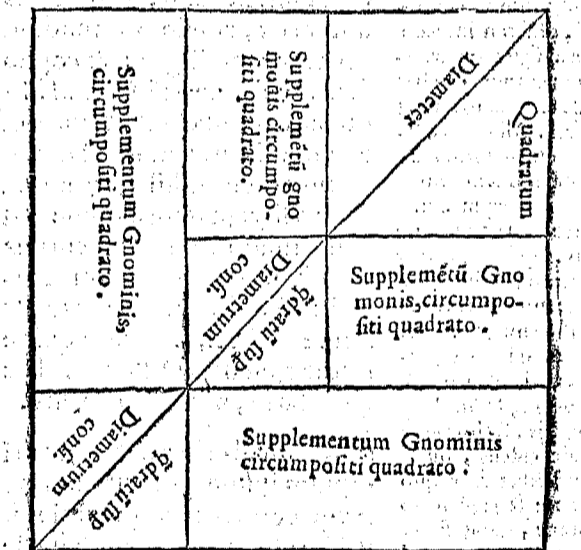
Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Et hi quæ infinitū esse parē. hic quæ. n. cōprehensū, & sub ipari reclusū adhibet iis...

Præter hoc quod Pythagorici ei quidem in sensibilibus, neque enim abstractū faciūt numerū...

Tho. Sup. Phys. f. 10. posit

¶ Ponit opiniones naturalium Philosophorum de infinito. Sciendum est ergo, quod omnes naturales Philosophi, qui sci...

Tex. cō. 28.

Qui autem de natura, omnes semper subiiciunt alteram quādam naturam dictorum elemētorum infinito, vt aquam, aut aerem, aut medium horum. Finita autem facientium elementa, nullus infinita facit. Quicunque autem infinita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras; & Democritus; illi quidem ex similibus partibus, hic autem ex omnifemina...

Tex. cō. 29.

Tex. cō. 30.

g Rationabiliter autem, & principium ipsum ponunt omnes. Neq; enim frustra possibile est ipsum esse, neq; aliā ipsi inesse potētiam, nisi sicut principium: omnia enī principium sunt, aut ex principio: infiniti autem nō est principium: esset enim utique finis ipsius. Amplius autē, & ingenitum, & incorruptibile si est quoddam principium: quodcunq; enim sit, necesse est...

simul: quod sic probat, Quod enim sit ex alio erat prius ei cōmittum, & per hoc sit, quod segeatur ab eo: sed omnia sunt, licet non simul, oportet igitur ponere unum principium generationis omnium, non solum vniuersumque. Et hoc vnum principium vocatur intellectum, cui soli competit distinguere...

Naturales autem omnes, aliam quādam semper naturam eorum, quae elementa dicuntur, ipsi infinito supponunt, ut aquam, uel aerem; uel id, quod inter haec medium collocatur, praeter eos, qui elementa finita fecerunt: nullus enim ipsorum infinitum facit. Qui uero elementa faciunt infinita, ut Anaxagoras, atque Democritus: hi infinitum ipsum tactu continuum esse dicunt. Ille quidem ex hisce, quae sunt similibus partibus, hic autem ex indiuiduis illis corpusculis, quae figuris differunt, suntque generandarum semina rerum. Atque ille quidem quāuis congeriet partem congestam esse, perinde atque totam dicebat, quia uidebat quoduis, ex quouis ori. Hinc enim & omnes res olim simul fuisse uidetur, ut hanc carnem, & hoc os, & quoduis simili modo igitur & uniuersa, & simul ergo: non solum enim in unoquoque principium est segregationis, sed in ipso etiam uniuerso: nam cum omne, quod sit, ex tali corpore fiat, omniumque sit generatio, non simul tamen, atque aliquod principium generationis esse oportet, & id sit unū quod ille mentem appellat, mensque a principio quodam operetur cum intellectu: necesse est olim omnia simul fuisse, mouerique olim cepisse. Democritus autem non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit: ipsum tamen commune corpus omnium est principium, magnitudine partium differens, atque figura. Patet igitur ex hisce, quae diximus, infiniti contemplationem, ad naturales Philosophos pertinere.

Principium autem omnes ipsum ponunt cum ratione: impossibile est enim, aut ipsum in ratione rerum esse frustra: aut aliam ullam ipsi praeter principium uim inesse. Omne enim quod est, aut est principium, aut est ex principio: at principium infiniti non est: esset enim ipsius finis. Praeterea ingenitum ipsum esse, corruptioneque uacare consent, quippe cum sit principium quoddam: nā et quod nascitur id habeat finē necesse est, & omnis corruptionis unde relinquatur quod infinitum sit principium. Sed attendendum est, quod in hac ratione uentur aequiuoce principio, & sine: nam quod est ex principio, habet principium originis infinitum

infinito autē repugnat principium & finis quantitas, uel magnitudinis. Secundum autem quod attribuebant infinito est, quod sit ingenitum, & incorruptibile. Et hoc sequitur ex eo, quod est principium: omne enim quod sit, necesse est quod accipiat finem, sicut & habet principium: & etiam cuiuslibet corruptionis est aliquis finis: finis autem repugnat infinito: esse ergo generabile, & corruptibile repugnat infinito. Et sic patet, quod nō est aliquid principium infiniti, sed magis infinitum est principium aliorum. In hoc etiam aequiuoce sumebant principium, & finem sicut & supra. Tertium autē, quod attribuebant infinito erat, quod contineret, & gubernaret omnia: hoc enim uideatur esse primi principij, & hoc dixerunt quicunque non fuerunt praeter mathematicam, quam dicebat infinitam. Alias: causae scilicet agentes; ut intellectus, posuit Anaxa. & concordia Empe. continere. n. & gubernare magis pertinet ad principium agens, quam ad materiam. Quartum autem, quod infiniti attribuebant est, quod esset quoddam diuinum: omne enim quod est immortale, aut incorruptibile, diuinum appellabant: & hoc posuit Anaximander, & plures Antiquorum Philosophorum naturalium.

accipere finem, & finis, omnis est corruptionis. Quare, sicut dicimus, non est huius principium, sed hoc aliorum uidetur esse, & continere omnia, & gubernare: sicut affirmant quicunque non faciunt praeter infinitum alias causas, ut intellectus, aut concordiam. Et hoc esse debet diuinum: immortale enim & incorruptibile est, sicut affirmant Anaximander, & Plurimi Philosophorum.

LECTIO VII.

¶ Sse autem infinitum, finis ex quinq; continetur, maxime intenditur. Ex tempore: hoc enim infinitum: & ex ea quae est magnitudinum diuisione: vtiuntur Mathematici infinito. Amplius sic utique solum non est defectum fieri, & corrumpi, si infinitum sit. Amplius inducendo finitum semper ad aliquid: quare necesse est ei nullum esse terminum, si semper inducere necesse est alterum ad alterum. Maxime autem, & magis proprie, quod communem facit dubitationem omnibus, propter id enim quod in intellectu est, non deficit, & numerus infinitae magnitudines, & quod est extra caelum. Infinitum autem cum sit extra, & corpus infinitum uidetur esse, & modi: quid enim magis vacuum hic, quod ibi? quare si quidem in vno loco, & vbique necesse est esse magnitudinem. Similiter autem & si uacuum est, & locus infinitus, & corpus infinitum necesse est esse: Contingere enim ab esse, nihil differt in perpetuis.

LECTIO VII.

¶ Ostis opinionibus Antiquorum de infinito, hic incipit inquirere ueritatem. Et primo obicit ad vtraque partem, secundo soluit ibi. Quod quidem igitur actu corpus. Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad ostendendum quod infinitum sit, secundo ad ostendendum quod non sit ibi. Habet autem dubitationem: Circa primum ponit quinque rationes, quarum prima sumitur ex tempore, quod secundum communem opinionem Antiquorum infinitum erat. Solum enim Plato generauit tempus, ut in Octauo huius dicitur. Dicit ergo primo, quod ad ostendendum infinitum esse, ex quinque rationibus accipi potest: & primo quidem ex tempore, quod est infinitum secundum illos, qui dicebant tempus semper fuisse, & semper futurum esse. Secunda ratio sumitur ex diuisione magnitudinum in infinitum: infinito enim in magnitudinibus uentur etiam Mathematici in suis demonstrationibus: quod non esset, si infinitum totaliter tolleretur a rebus: oportet igitur ponere infinitum. Tertia ratio sumitur ex perpetuitate generationis, & corruptionis secundum plurimum opinionem: si enim totaliter tolleretur infinitum, non posset dici quod gene...

Tex. cō. 31.

Tex. cō. 32.

Tex. cō. 36.

Tex. cō. 33.

Tex. cō. 30.

ratio, & corruptio in infinitum durarent: unde oportet esse esse, quod quandoque totaliter generati cessaret, quod est contra multorum opinionem: oportet ergo ponere infinitum. Quarta ratio sumitur ex apparenti ratione finitum. Vnde quidam pluribus, quod de ratione finitum sit, quod semper inchoat ab aliquo alio: quia videmus quod omnia finitum extenta diuisa ad aliquid: demonstratur igitur aliquo corpore, si illud sit infinitum, habetur propositum: si autem sit finitum, oportebit quod terminetur ad aliquid aliud, & iterum illud, si sit finitum, ad aliquid aliud: aut ergo erit procedere in infinitum, aut deuenietur ad aliquid corpus infinitum, & utroque modo ponitur infinitum: unde necesse est, quod nullus sit terminus corporum sed semper oportet, quod omne finitum includatur ab aliquo altero. Quinta ratio sumitur ab apprehensione intellectus, vel imaginationis. Unde dicitur, quod illud, quod maxime facit communem dubitationem inducentem homines ad ponendum infinitum, est ex hoc, quod intellectus nunquam deficit, quia super quodlibet finitum datum, possit aliquid addere. Existimabant autem Antiqui Philosophi quod responderent apprehensionem intellectus & sensus: unde dicebant, quod omnino, quod uideretur esse: rum: ut in Quarto Meta. dicitur: & propter hoc credebant, quod etiam in rebus esset infinitum. Inde est quod uideretur numerus esse infinitus: quia intellectus cuiuslibet numero dato ueritatem addendo, facit aliam speciem: Et eadem ratione uidentur magnitudines Mathematicae, quae in imaginatione consistunt, esse infinite: quia qualibet magnitudine data, possumus imaginari maiorem: Et eadem ratione uidentur esse extra caelum quoddam spatium infinitum: quia possumus imaginari extra caelum in infinitum quaedam dimensiones. Si autem est infinitum spatium extra caelum, necesse uidentur quod sit corpus infinitum, & quod sint mundi infiniti: & hoc duplici ratione: prima ratio est: quia, si consideretur totum spatium in finitum, totum secundum se consideratum est uisiforme: non est ergo assignare rationem, quare magis in vna parte illud spatium sit uacuum a corpore, quam in alia: si ergo in aliqua parte illius spatii inueniatur aliqua magnitudo corporalis, sicut quod est huius mundi, oportet quod in qualibet parte illius spatii inueniatur aliqua magnitudo corporalis, sicut quae est huius mundi: & sic oportet corpus esse infinitum, sicut & spatium: uel etiam oportet mundos esse infinitos, ut Democritus posuit.

est finis: quod propter (ut dicimus) huius non est principium: sed hoc principium ceterorum esse uidetur. Et continere etiam ipsum omnia, gubernareque dicitur: ut si qui praeter infinitum nullas alias causas faciunt, ueritatem aut concordiam. Et hoc esse ipsum diuinum: est enim immortale, nec unquam perire potest, ut Anaximander, & naturalium plurimi dicunt.

LECTIO VII.

¶ Sse autem infinitum in ratione rerum, ex hisce quinque maxime quispiam credit. Ex tempore: uel enim hoc infinitum. Ex magnitudinum diuisione: uentur enim & Mathematici in finitum. Ex eo praeterea, quia hoc patet dumtaxat, generatio, & corruptio nunquam deficit: si infinitum sit id, ex quo per ablationem, id quod nascitur sit. Insuper ex eo, quia finitum ad aliquid semper finitur: quare necesse est nullum esse finem, si aliud ad aliud semper finiri necesse est. Maxime uero propriissimeque ex eo, quod uniuersis communem efficit dubitationem: nam, quia mens non deficit in cogitando, & numerus, & mathematica magnitudines: & id quod est extra caelum, infinitum esse uidetur. Quod si illud sit infinitum, & corpus infinitum esse uidetur, infinitumque mundi: cur enim magis hac parte uacui quam hac, moles est collocanda? Quare si aliqua sit in parte, & ubique necesse est esse. Et insuper si sit uacuum, infinitumque locus, & infinitum corpus esse necesse est. In perpetuis enim non differunt, posse ac esse.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 11.

Th. Sup. Phys. B 2 Alia

Alia ratio est ad idem ostendum: quia, si est infinitum spatium, aut est vacuum, aut est plenum: si est plenum, habetur...

Tex. c6. 33.

Tex. c6. 34.

Secda parte 34. tex.

Tex. c6. 35.

Tex. c6. 36.

Tex. c6. 36.

circum infinitum, quod quantum est de se, transire potest, sed eius transitus non potest fieri a nobis, sicut si dicitur, profunditas maris esse infinita: vel si potest fieri, tamen vix, & cum difficultate, sicut si dicamus quod iter visus in Indiam est infinitum, & utranque istorum pertinet ad hoc, quod est esse male transibile.

Atque primum, determinandum est, quomodo dicitur infinitum. Vno quidem modo dicitur infinitum, quod impossibile est transire, ex eo quod non est aptum...

Separabile igitur a sensibilibus infinitum esse non potest, quod quidem ipsum sit infinitum. Nam, si infinitum ipsum neque magnitudo sit, neque multitudo, sed substantia, & non accidens, indivisibile erit profecto: diuisibile enim aut magnitudine, aut multitudinem esse constat.

tudo. Si autem aliquid est indivisibile non erit infinitum nisi primo modo, scilicet prout dicitur aliquid infinitum, quod non est aptum natum transiri, sicut dicitur vox inuisibilis: sed hoc est prout intentionem presentis quaestionis, qua quaerimus de infinito: & praeter intentionem eorum, qui posuerunt infinitum: non enim intenderunt ponere infinitum sicut indivisibile, sed sicut intransibile, id est quod natum est transiri, & non habet transitum.

Primo lib.

Tex. c6. 37.

Tex. c6. 38.

Tex. c6. 39.

Tex. c6. 40.

Et est talis. Minus est separabile & per se existens passio aliqua substantia: sed infinitum est passio magnitudinis, & numeri: sed magnitudo & numerus non possunt separari, & per se existere, ut in Metaphysica probatum est, ergo neque infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

Et dicit manifestum esse quod non potest poni, quod in finitum sit in actu, & quod sit sicut substantia quaedam, & sicut principium rerum: aut enim infinitum erit partibile, aut im-

Manifestum autem est quod non contingit infinitum esse, si cum actu ens, & sicut substantia, & principium: erit enim quod liber ipsum acceptum infinitum, si partibile est: infinitum enim esse, & infinitum idem est, si substantia infinitum est, & non de subiecto: quare autem indivisibile est, aut in infinita diuisibile est: multa autem infinita esse idem impossibile est.

Quantum enim quid necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est, dictum est, quod non contingit ipsum, dicere principium, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par.

Quantum enim quid necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est, dictum est, quod non contingit ipsum, dicere principium, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par.

Quantum enim quid necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est, dictum est, quod non contingit ipsum, dicere principium, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par.

Quantum enim quid necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est, dictum est, quod non contingit ipsum, dicere principium, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par.

Quantum enim quid necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est, dictum est, quod non contingit ipsum, dicere principium, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par.

erit principium, sed illud, cui accidit infinitum: siue illud sit aliqua substantia sensibilis, ut aer, sicut posuerunt Philosophi naturales: siue sit aliqua substantia intelligibilis, ut par, sicut posuerunt Pythagorici. Unde manifestum est, quod inconuenienter dixerunt Pythagorici, ponentes infinitum esse substantiam: & simul cum hoc ponentes ipsum esse diuisibile, quia sequitur quod quaelibet pars eius sit infinita, quod est impossibile, ut supra dictum est. Ultimo autem dicit, quod ista quaestio, quae est: an infinitum sit in Mathematicis quantitatibus, & in rebus intelligibilibus non habentibus magnitudinem, est magis inuisibilis quam sit pro sensu cogitatio: nos enim intendimus ad praesens de rebus sensibilibus, de quibus tradimus scientiam naturalem: utrum in ipsis sit corpus infinitum in augmentum, ut antiqui naturales posuerunt.

Præterea, quoniam pacto quippiam ipsum infinitum esse potest: si neque numerus, neque magnitudo per se esse potest: quorum per se affectus quidam ipsum est infinitum? Minus enim ipsum per se, quam magnitudinem, aut numerum esse, necesse est.

Per speciem etiam est, infinitum sic esse non posse, ut actu sit, & ut substantia, principium ue: nam infinitum erit quicquid ipsum accipias, si habet partes: est enim idem esse infiniti ac infinitum, ut patet, si infinitum substantia sit, & non in subiecto: quare sit ut ipsum, aut indivisibile sit, aut in infinita sit diuisibile: at fieri nequit, ut idem multa sit infinita. At uero non pars aeris, aer est, sic & infinitum: & pars quæuis infiniti, si substantia quaedam & principium sit, uel dicuntur. Vacat igitur paribus, atque indivisibile est: at esse non potest, id tale, quod actu est infinitum: necesse est enim ipsum quantum quid esse.

Per accidens igitur infinitum ipsum esse uidetur. Quod, si ita sit, dictum iam est antea, non posse ipsum principium dici, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare absurde dicunt profecto, qui tale illud esse censent, ut Pythagorici dicunt: nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam partiantur. Verum hæc quidem forsitan inquisitio inuisibilis est magis, si possit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinem esse. Nos autem si sit in sensibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incrementum, necne consideramus, ac perscrutamur.

Per accidens igitur infinitum ipsum esse uidetur. Quod, si ita sit, dictum iam est antea, non posse ipsum principium dici, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare absurde dicunt profecto, qui tale illud esse censent, ut Pythagorici dicunt: nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam partiantur. Verum hæc quidem forsitan inquisitio inuisibilis est magis, si possit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinem esse. Nos autem si sit in sensibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incrementum, necne consideramus, ac perscrutamur.

Per accidens igitur infinitum ipsum esse uidetur. Quod, si ita sit, dictum iam est antea, non posse ipsum principium dici, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare absurde dicunt profecto, qui tale illud esse censent, ut Pythagorici dicunt: nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam partiantur. Verum hæc quidem forsitan inquisitio inuisibilis est magis, si possit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinem esse. Nos autem si sit in sensibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incrementum, necne consideramus, ac perscrutamur.

Per accidens igitur infinitum ipsum esse uidetur. Quod, si ita sit, dictum iam est antea, non posse ipsum principium dici, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare absurde dicunt profecto, qui tale illud esse censent, ut Pythagorici dicunt: nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam partiantur. Verum hæc quidem forsitan inquisitio inuisibilis est magis, si possit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinem esse. Nos autem si sit in sensibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incrementum, necne consideramus, ac perscrutamur.

Per accidens igitur infinitum ipsum esse uidetur. Quod, si ita sit, dictum iam est antea, non posse ipsum principium dici, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare absurde dicunt profecto, qui tale illud esse censent, ut Pythagorici dicunt: nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam partiantur. Verum hæc quidem forsitan inquisitio inuisibilis est magis, si possit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinem esse. Nos autem si sit in sensibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incrementum, necne consideramus, ac perscrutamur.

LECTIO VIII.

Quænam Philosophus remouit opinionem Antiquorum, qui de infinito non naturaliter loquuntur, illud a sensibilibus separantes, hic ostendit non esse infinitum, sicut Philosophi naturales ponebant: & primo ostendit hoc per rationes logicas. Secundum per rationes naturales ibi. Phisice autem magis. Dicuntur autem primæ rationes logicæ, non quia ex terminis logicis logice procedat, sed quia logico modo procedunt scilicet, ex cõmuni & probabilius, quod est proprium syllogismi dialectici. Ponit ergo duas logicales rationes, in quarum prima ostenditur, quod non sit aliquid corpus infinitum. Definitio. n. corporis est, quod sit de terminatis planitiebus. i. superficie, sicut de finitio lineæ est, quod eius termini sint puncta: nulli autem corpore determinatum supericie, est infinitum: ergo nullum corpus est infinitum: neque sensibile, quod est corpus naturale, neque intelligibile, quod est corpus mathematicum. Quod ergo dicitur rationabiliter, exponendum est logice. Nam logica dicitur rationalis Tho. Sup Phisic. B 3 Philo-

Tex. c6. 41.

LECTIO VIII.

Ationabiliter quidem igitur speculantibus, ex huiusmodi videbitur non esse vti que. Si enim est corporis ratio, quod planitie determinatum est, non erit vti que corpus infinitum, neque

LECTIO VIII.

Igitur differendi modo considerabimus, ex hisce videtur infinitum non esse: nam, si ratio corporis est, superficie terminatum esse, non erit infinitum ullum, aut intelligibile, aut sensibile corpus. At uero neque

bile, quod est corpus mathematicum. Quod ergo dicitur rationabiliter, exponendum est logice. Nam logica dicitur rationalis Tho. Sup Phisic. B 3 Philo-

Philosophia. Secunda ratio ostendit, quod non sit infinitum...

Tex. c6. 41.

Tex. c6. 42.

Tex. c6. 43.

Tex. c6. 44.

Tex. c6. 45.

Tex. c6. 46.

Secda parte.

Tex. c6. 48.

intelligibile, neq; sensibile. At vero nec numerus sic est...

b Physice autem magis confidentibus ex his, manifestum erit...

numerus, ita ut separatus, ac infinitus; numerus enim omnis...

Sed, si magis naturaliter contemplabimur, ex hisce, quae deinceps dicentur...

Similiter etiam non potest esse, quod quilibet elementorum, ex quibus componitur corpus mixtum...

est esse quod vnum ipsorum sit infinitum, & alia finita: quia ad compositionem alicuius corporis...

Tex. c6. 46.

Tex. c6. 47.

Tex. c6. 48.

Tex. c6. 47.

pitum, ex eo alia generari dicentes: & hoc dicebant esse infinitum, non autem aerem, aut aquam...

Portet autem de omnibus his considerare, si contingat, aut non contingat...

b Aptum enim natura est omnne sensibile, alicubi esse, & loci...

c Quare si quidem sit eiusdem speciei, aut immobile erit, aut semper...

in finitum, aut oportet quod totum sit vnius speciei cum suis partibus...

ostendit Philosophus non esse corpus sensibile infinitum facta suppositione...

Taque ex his etiam de quous considerare oportet, si possit necne, infinitum esse...

Omne nanque sensibile corpus, aptum est alicubi esse, atque locus est...

Quare, si infinitum partium sit similitudine, immobile erit, aut semper...

in finitum, aut oportet quod totum sit vnius speciei cum suis partibus...

suppositione, & primo dicit de quo est intentio...

Secda parte Tex. c6. 49.

Tex. c6. 50.

Tex. c6. 51.

Tex. c6. 52.

Tex. c6. 53.

Tex. c6. 54.

Tex. c6. 55.

Tex. c6. 56.

Tex. c6. 57.

Tex. c6. 58.

Tex. c6. 59.

Tex. c6. 60.

pabit aliquod corpus sibi conuatum, id est eiusdem speciei. Nūquid igitur potest dici, quod una gleba moueatur ad hoc, quod contineat, id est quod occupet successive totum locum infinitum sicut Sol mouetur, ut sit in qualibet parte zodiaci circuli? Et quomodo poterit hoc esse, ut una gleba terræ pertranseat per omnes partes in finiti loci? nihil autem mouetur ad impossibile: si igitur impossibile est, quod gleba moueatur ad occupandum totum locum infinitum, ubi erit quies eius, & ubi motus eius? aut enim oportet quod semper quiescat, & sic nunquam moueatur: aut quod semper moueatur, & sic nunquam quiescat. Si autem dicitur alia pars diuisionis, scilicet quod corpus infinitum habeat partes dissimiles secundum speciem, sequitur etiam quod dissimilia sint loca diuisiui partium: alius est enim locus naturalis aquæ, & alius terræ. Sed ex hac positione sequitur primo, quod corpus totius infiniti non sit unum simpliciter, sed secundum quid, scilicet secundum contactum, & sic non erit unum corpus infinitum, ut ponebatur. Et quia postea aliquis non reputare hoc inconueniens, subiungit aliam rationem contra hoc, & dicit: quod si totum infinitum componitur ex dissimilibus partibus, necesse est quod huiusmodi partes dissimiles secundum speciem, aut sint specierum finitarum, aut infinitarum secundum numerum: non autem potest esse quod finitarum specierum, quia oportet, si totum est infinitum, quod quaedam sint finita secundum quantitatem, & quaedam infinita: aliter enim ex finitis numero, non componitur infinitum.

Text. 60. 49.

Text. 60. 49.

Text. 60. 50.

Text. 60. 51.

Text. 60. 52.

Text. 60. 53.

Text. 60. 54.

Text. 60. 55.

Text. 60. 56.

Text. 60. 57.

Text. 60. 58.

Text. 60. 59.

Text. 60. 60.

Text. 60. 61.

Text. 60. 62.

Text. 60. 63.

Text. 60. 64.

Text. 60. 65.

Text. 60. 66.

Text. 60. 52.

Text. 60. 53.

Text. 60. 54.

Text. 60. 55.

Text. 60. 56.

Text. 60. 57.

Text. 60. 58.

Text. 60. 59.

Text. 60. 60.

Text. 60. 61.

Text. 60. 62.

Text. 60. 63.

Text. 60. 64.

Text. 60. 65.

Text. 60. 66.

Text. 60. 67.

Text. 60. 68.

Text. 60. 69.

Text. 60. 70.

Text. 60. 71.

Text. 60. 72.

Text. 60. 73.

Text. 60. 74.

Text. 60. 75.

Text. 60. 76.

Text. 60. 77.

Text. 60. 78.

Text. 60. 79.

Text. 60. 80.

Text. 60. 81.

Text. 60. 82.

Text. 60. 83.

Text. 60. 84.

Text. 60. 85.

Text. 60. 86.

Text. 60. 87.

Text. 60. 88.

LECTIO XI.

Quam Philosophus ostendit quo est infinitum...

est decem cubitorum, nunquam pervenitur in infinitum...

Ut autem oem excedat suum appositionem...

Quonia & Plato propter hoc infinita duo fecit...

Ut autem omnem additionem exuperet...

Nam & Plato infinita duo propterea facit...

LECTIO XI.

It autem, ut infinitum sit contrario modo...

Cuius hoc indicium est, nam & annulorum cos...

Cuius vero nihil est extra, id per se etiam...

ceptam, sit quaedam alia: ita tamen, quod nunquam...

Tex. c. 61.

Tex. c. 61.

Tex. c. 62.

Tex. c. 63.

Tex. c. 69.

Tex. c. 61.

Tex. c. 62.

Tex. c. 64.

Tex. c. 64.

Secunda parte Tex. c. 61.

Secunda parte Tex. c. 64.

Tex. c. 65.

Secunda parte Tex. c. 61.

Tex. c. 66.

Singulari toto, ut est hoc particulare, vel illud...

Abest, ut hominem totum, aut arcam...

Unde melius est opinandum Parmenidem...

Quia hinc accipiunt dignitatem de infinito...

Inducit quaedam conclusionem ex dictis...

Quoniam si continet in sensibilibus...

Linea a centro ad circumferentiam ducitur...

Excludit quandam falsam opinionem ex praedicta...

Centes id esse, cuius nil prorsus abest...

Quocirca putandum est, melius Parmenidem...

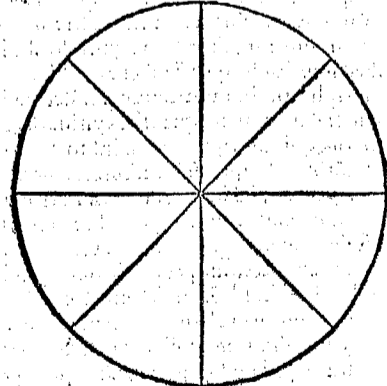
Nam hinc, & hanc praeclara de infinito conclusionem...

Nam, si in rebus sensibilibus continet...

Excludit opinionem Platonis, qui ponebat in infinitum...

Secunda parte Tex. c. 66.

Tex. c. 69.

Tex. c6. 45. toti esse in loco, ibi. Et alia quidem per se. Quia ergo dixerat, quod cui non est aliquod extra continens, non est in loco per se, concludit qd si aliquod huiusmodi corpus, quod non continetur ab alio, sicut est vltima sphaera, sit aqua, in qua magis apparet, quod dicitur propter faciliem diuisionem partium, partes eius mouebuntur, in quantum continetur subiacem, sic quodammodo in loco existentes. Sed tota aqua quodammodo mouebit, & quodammodo non. Non enim sic mouebitur, qd tota simul mutet locum, quali translatio in alium locum subiecto diuersum, sed mouebitur circulariter: qui quidem motus requirit locum partium, & non totum: & non mouebitur sursum, & deorsum, sed circulariter. Quaedam autem mouebuntur sursum, & deorsum mutantia locum secundum totum, s. corpora rara, & densa, vel graua & leuia. Secundo ponit ibi. c. Ostendit quomodo partes vltimae sphaerae sunt in loco, & dicit, qd sicut supradictum est, quaedam sunt in loco in actu, quaedam secundum potentiam, sicut est in vltima sphaera. Sed quando partes sunt separatae, & solum contiguae, sicut accidit in collectione lapidum, tunc partes sunt in loco secundum actu. Tertio ibi. d. Ostendit quomodo ex hoc sequitur, totam sphaeram esse in loco, & dicit, qd quaedam sunt per se in loco, sicut omne corpus, quod per se mouetur in loco, vel secundum loci mutationem, vel secundum augmentum, vt supra dictum est. sed caelum, idest vltima sphaera, non est hoc modo in loco, sicut dictum est, cum nullum corpus contineat ipsum: sed secundum quod mouetur circulariter, partibus sibi inuicem succedentibus, sic & locus debetur partibus eius in potentia, vt dictum est, in quantum. Vna pars eius est habitata, idest consequenter se habens ad aliam. Quaedam vero secundum accidens sunt in loco: sicut anima, & omnes formae. & hoc etiam modo caelum. Vltima sphaera, est in loco, in quantum omnes eius partes sunt in loco, ex eo, qd vnaquaeque pars eius continetur sub alia, secundum circulationem. in corpore. non circulari, pars extrema remanet non contenta, sed continens tantum, sed in corpore circulari, qualibet pars est continens & contenta, in potentia tamen. Vnde ratione omnium partium suarum, corpus circulare est in loco. Et hoc accidit esse per accidens. s. per partes, sicut supra, cum dixit, qd par-

tes corporis mouentur per accidens in loco. Deinde cum dicitur. ¶ Inducit quendam conclusionem ex praedictis. quia enim dixerat, qd corpus, quod circulariter mouetur non oportet esse in loco secundum totum, sed solum per accidens ratione partium, concludit, qd corpus supremum, mouetur solum circulariter, per hoc qd ipsum totum non est alicubi, quia quod est alicubi, ipsum est aliquid, & habet aliquid extra se, a quo continetur, sed extra totum nihil est. Et propter hoc, omnia dicuntur esse in caelo, sicut in vltimo continente, quia caeli foras est qd est totum continens. Dicit autem. ¶ fortassis: quia nondum probatum est, qd extra caelum nihil sit. Non est autem sic intelligendum, qd ipsum corpus caeli sit locus: sed quaedam superficies vltima eius versus nos, & est sicut terminus tangens corpora mobilia, quae in ipso sunt. & propter hoc dicimus, qd terra est in aqua, quae est in aere: qd est in ethere, idest igne, qui est in caelo, quod non est vltimus in alio. Secundo vero intentionem. Auer. littera ista aliter exponenda est. nam exemplum de aqua, quod primo inducit, non est referendum secundum ipsum, ad vltima sphaeram: sed ad totum vniuersum, quod quidem mouetur, in quantum partes eius mouentur, quaedam quidem circulariter, vt corpora caelestia, quaedam vero motu sursum vel deorsum, vt inferiora corpora. Quod vero postmodum inducit, qd quaedam sunt in loco actu, quaedam potentia, non est referendum ad prius dicta, sed oportet, vt propter se dictum accipere, quia enim dixerat, qd quaedam sunt in loco secundum partes, quaedam secundum totum, consequenter adiungit, qd quaedam sunt in loco secundum actu, quaedam secundum potentiam: & vltimus, qd quaedam sunt in loco per se, quaedam per accidens. Vbi notandum est, qd caelum secundum ipsum dupliciter accipitur hic. nam primo, caelum accipitur pro vniuersitate corporum, & maxime celestium. Secundo, pro vltima sphaera. Dicit ergo, qd per se sunt in loco, quae mouentur secundum locum: siue secundum totum, siue secundum partes, vt caelum, & vniuersum, per accidens autem sunt in loco, vt anima, & caelum, idest vltima sphaera: quia oportet dicere, qd omnes partes vniuersi aliquo modo sunt in loco, vltima quidem sphaera per accidens, alia vero corpora per se, in quantum ab exteriori corpore continentur. & hoc manifestum est in fine.

LECTIO VIII. ¶ Ostendam quomodo Philosophus ostendit quid sit locus, hic ex definitione data, soluit dubitationes supra postas de loco. Fuerunt autem supra postae sex rationes ad ostendendum locum non esse, quarum duas pretermitte illa, scilicet in qua inquirebatur, vtrum locus esset elementum, vel ex elementis. & iterum illam, in qua ostendebatur, quod ad nullum genus causae locus reducatur. non enim a potentibus locum, sic ponitur quasi elementum, vel causa rerum. vnde facit mentionem solum de quatuor residuis, quarum vna erat, quod cum locus non deesset corpori, nec corpus loco, videbatur sequi, quod augmentato corpore, augeretur locus. Sed hoc sequitur, si supponatur, qd locus sit spacium quoddam, coextensum dimensionibus corporis, vt intelligatur illud spacium crescere, crescere corpore. sed hoc non est necesse secundum definitionem praedictam de loco, qd sit terminus continentis. alia ratio fuit, qd si locus corporis, aliud est a corpore, quod etiam locus puncti, aliud sit a puncto: quare non videbatur possibile, qd locus sit aliud a corpore, cum locus puncti non sit aliud a puncto. Sed haec etiam ratio procedit secundum imaginationem eorum, qui opinabantur locum esse spacium cogitatum dimensionibus corporis: vnde oportebat, quod cuilibet dimensionis corporis, responderet dimensionis spatii: & similiter cuilibet puncto corporis. sed hoc non oportet dicere, si ponamus locum esse terminum continentis. Alia ratio fuit, qd si locus est aliquid, oportet quod sit corpus: cum habeat tres dimensiones rerum, & sic sequetur duo corpora esse in eodem loco. Sed secundum eum, qui ponebant locum esse terminum corporis continentis, non oportet dicere, neque qd duo corpora sint in eodem loco, neque quod sit aliquod spacium corporeum, medium inter extremitates corporis continentis: sed qd sit ibi quoddam corpus. Itaque alia ratio fuit, quod si omne quod est, est in loco, sequetur qd etiam locus sit in loco. Quae quidem ratio de facili soluitur, supposito qd locus sit terminus continentis, manifestum est enim secundum hoc, qd locus est in alio quo. in corpore continente: non tamen sicut in loco, sed sicut terminus in aliqua re finita: vt punctum in linea, & superficies in corpore. non enim necessarium est, quod omne quod est, sit in aliquo, sicut in loco, sed hoc necesse est solum de corpore mobili. motus enim induxit ad distinguendum inter locatum, & locum. Deinde cum dicitur. ¶ Assignat ex praedicta definitione rationem proprietatum loci. Et primo, quantum ad hoc, qd corpus naturaliter fertur ad proprium locum. Secundo, quantum ad hoc, qd corpus naturaliter quiescit in suo loco ibi. ¶ Et manet igitur natura. ¶ Dicit ergo primo, qd si ponatur locus esse terminus continentis, rationabiliter assignari potest causa, quare vnumquodque corpus

feratur ad proprium locum, quia illud corpus continens, ad quod consequenter se habet corpus contentum & locatum, & quod ab eo tangitur terminis simul existentibus, & hoc non per violentiam est proximum ei secundum naturam. ordo enim situs in partibus vniuersi attenditur secundum ordinem naturae. Nam corpus caeleste, quod est supremum, est nobilissimum, post quod inter alia corpora secundum ignobilitatem naturae est ignis, & sic deinceps vique ad terram. Vnde manifestum est, qd corpus inferius, quod se habet consequenter secundum situm ad corpus superius, est proximum sibi in ordine naturae. Et ideo addit qd non vi, vt ostendat naturalem ordinem situs, cui respondet ordo situs naturalis, & exculdat ordinem situs violentum, sicut aliquando per violentiam corpus terrestre est super aerem, vel aquam. & huiusmodi duo corpora se consequentia in naturali ordine situs, & in ordine naturarum, simul apparent esse, sunt impassibilia, idest cum continentur adinuicem, & sunt vnum, ad quod aptitudinem habent propter propinquitatem naturae, tunc sunt impassibilia: sed dum tanguntur distincta existentia propter contrarietatem qualitatum actiuarum, & passiuarum, sunt actiua, & passiuua adinuicem. Sic igitur proximitas naturae, quae est inter corpus continens, & contentum, est causa, quare corpus naturaliter mouetur ad suum locum, quia oportet, qd gradus naturalium locorum, respondeat gradui naturalium locatorum, vt dictum est. Sed haec ratio non potest assignari, si ponatur locus esse spacium: quia in dimensionibus spatii separatis, nullus ordo naturae considerari potest. Secundo ibi. c. ¶ Assignat causam, quare corpora naturaliter quiescant in suis locis. & dicit, qd hic accidit rationabiliter, si ponamus locum esse terminum corporis continentis, quia secundum hoc, corpus locatum se habet ad corpus continens, sicut quaedam pars ad totum, diuisa tamen. Et hoc manifestius apparet in corporibus, quae sunt facilius diuisibiles, sicut est aer, vel aqua. horum enim partes possunt moueri ab aliquo in toto, sicut locatum mouetur in loco. & hoc etiam non solum verum est secundum figuram continentis vnum sub alio: sed etiam secundum proprietatem naturae. aer. n. se habet ad aquam, vt totum, quia aqua est, vt materia, aer autem, vt forma. nam aqua est quasi materia aeris, & aer est sicut forma eius. quod ex hoc apparet, quia aqua est in potentia ad aerem simpliciter. Sed verum est, quod etiam aer est quodam alio modo in potentia ad aquam, vt determinabitur posterius in libro de Generatione. sed ad praesens tantum, necesse est hoc accipere ad ostensionem propositi. Sed hic non declaratur per certitudinem, sed in libro de Generatione declarabitur certius. ibi enim dicitur, qd cum ex aqua generatur aer, est corruptio secundum quid, & generatio simpliciter, propter hoc, qd perfectior forma inducitur, & imperfectior

Tex. c6. 44.

Tex. c6. 45.

Tex. c6. 46.

Tex. c6. 32.

Tex. c6. 47.

Tex. c6. 48.

Tex. c6. 49.

sequē. tex.

Etior abicitur. Cum autē ex aere generatur aqua, est corruptio...

idem sit subiecto locus, & vacuum, & plēnū, sed differant solum...

materia, & actus (aqua enim est vtraque: sed hoc quidem potentia, illud vero actū) se habebit...

tunc dilucidius explicabitur. Quod si idem est materies, atque actus, ambo nanque est aqua: sed alterum potentia, alterum actū, ipsa sane ad aerem, ut pars quodammodo se habet ad totum...

LECTIO IX.

LECTIO IX.

Tex. cō. 50.

Idem autem modo accipiendū Physici esse considerare de vacuo, & si est, aut non, & quomodo est, & quid est, sicut & de loco. Et nanque similem habet credulitatem, & fidem, per ea que opinantur locum. Ut enim locum quendam & vas, vacuum ponunt dicentes: videtur autē esse plenum quidē, cum habet illam molem grauem, cuius susceptiūm est. cum vero priuatum est, vacuum: tanquam idē quidem sit vacuum, & plēnū, & locus: esse autem ipsis non idē.

Idem modo autem putandū est, naturalis esse Philosophi de vacuo contemplari, quemadmodum et de loco si sit, nec ne, & quomodo sit modo: aut quid tandem sit. Et enim similiter creditur, atque non creditur, per ea, que de ipso putantur. Nam qui dicunt vacuum esse, ut locum quendam, et vas, ipsum ponunt. At plenum quidem esse videtur, cum habet eam molem, cuius est susceptiūm. vacuum autem illa eadem caret, quia idem est vacuum, plenum, & locus: esse vero ipsorum non idem est, sed diuersum.

Tex. cō. 51.

Incipere autem oportet considerationem accipientes que dicunt affirmantes esse: & iterum que dicunt non affirmantes esse; & iterum communes opiniones de ipsis.

Incipiamus autem considerationē oportet, & hęc, que dicunt, qui vacuum afferunt esse, & iis etiam, que dicunt, qui ipsum e medio tollunt, & tertio communibus de ipsis opinionibus sumptis.

D. 830.

Alii quidem igitur tētantes monstrare, quia non est, nō quod homines volunt dicere vacuū hoc arguunt, sed peccantes dicunt, sicut Anaxágoras, & qui eodem modo argumentantur, demonstrant enim, quod aliquid est aer, litigantes per vtres, & demonstrantes, quod aer est fortis, & accipientes in Clepsydris. Alii autem homines volunt vacuum esse spacium, in quo nullum est corpus sensibile. Opinantes autem omnē quod est esse corpus, dicunt omnino in quo nihil est, hoc esse vacuum.

Qui igitur non esse conantur ostendere, non id e medio tollunt, quod homines dicere vacuum uolunt. sed quod dicunt errantes, ut Anaxágoras, & qui hoc redarguunt modo. Nam aerem aliquid esse demonstrat, torquentes vtres, ac aerem roboris esse participem ostēdentes: & item ipsum in hęc uas includentes, que surripiunt aquam. At homines vacuum spacium esse uolūt, in quo nullum est sensibile corpus. Atque cum omne, quod est corpus, esse existimant id, in quo nihil est omnino, vacuum esse dicunt. Quapropter id quod est aere...

LECTIO IX.

ostquam Philosophus de terminat de loco, hic dēterminat de vacuo. & circa hoc, duo facit. Primo, manifestat suam intentionem. Secundo, prosequitur propositum, ibi. Alii quidem igitur. Circa primum, duo facit. Primo, ostendit, quod ad Philosophum naturalem pertinet determinare de vacuo. Secundo, ostendit quo ordine de vacuo determinandum sit, ibi. Incipere autē. Dicit ergo primo, quod sicut ad Philosophum naturalem pertinet determinare de loco an sit, & quid sit, ita & de vacuo: quia per similes rationes aliquid crediderunt, & didicerunt esse locū, & vacuum illi enim, qui dicunt esse vacuum, ponunt ipsum, ut quendam locum, & quoddam vas: quod quidem vas, vel locū videtur esse plenum, cum habet intra se aliquam molem alicuius corporis, sed quando non habet, dicitur esse vacuum, ac si...

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 51.

dupliciter aliqui ponebant esse vacuum, vno modo sicut separatum a corporibus, vt si diceremus spacium, quod est infra extremitates alicuius donus, esse vacuum: alio modo sicut actu existens inter corpora, quod distinguit corpora ab inuicem, vt non sint continua, vt dixerunt Democritus & Leucippus: &...

vnde plenum aere vacuum esse. igitur hoc non oportet monstrare, quia est aliquid aer: sed quia non est alterum spatium a corporibus, neque separabile, aut quod sit actū, quod distinguat oē corpus. vt sit non continuum, sicut dicunt Democritus, & Leucippus, & alii multi Physiologorum. aut & si aliquid est extra omne corpus esse, cum sit continuum. Hic quidem igitur nō secundum posita ad problema contradicunt.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 54.

enim aliquid mouetur secundum locum, non potest moueri in plenum. quia locus plenus vno corpore, non potest recipere aliud. quia si reciperet, sequeretur duo corpora esse in eodem loco, & eadem ratione sequeretur de quocunque. non enim potest assignari differentia, quare duo corpora sint in eodem loco, & non plura. Et si hoc contingit, scilicet, quod quotcunque corpora sint in eodem loco, sequetur, quod paruissimus locus potest recipere maximū corpus: quia multa parua cōstituant vnum magnum. vnde, si multa parua equalia sint in vno loco, & multa inæqualia. Sic ergo probata hac conditione, quod si motus est, vacuū est, arguebant a positione antecedētis, motus est. ergo vacuum est. Secundo ibi.

plenum, vacuum inquit esse. Non igitur id ostendere eos oportet, aerem inquam aliquid esse: sed spatium non esse quicquam præter corporum molem, aut separabile, aut actū, quod quidem uniuersum corpus se iungit, ut non sit continuum, quemadmodum Democritus, & Leucippus, & complures alii naturalium dicunt: aut etiam si quid ponitur extra corpus continuum uniuersi. Hic igitur ad propositum non recte proficiscuntur.

Sed hi magis qui vacuum esse dicunt. Atque primo quidem motum loco accommodatum non fore dicunt, qui quidem est latius, atque accretio. non enim esse motus uidetur, nisi sit vacuum. fieri nanque non potest, ut ipsum plenum suscipiatur, quod si suscepit, fuerintque duo corpora in eodem, possunt, & quotquot uolueris corpora simul esse. differentia nanque dici non potest, ob quam dictum hoc non eueniet. Quod si hoc erit, potest, & minimum suscipere maximum, quippe cum ipsum magnum multa sit parua. quare, si sit ut equalia multa sint in eodem, fieri potest, ut multa quoque inæqualia simul sint in eodem.

Melissus autem, & uniuersum ex his ostendit immobile esse. nam si mouebitur, necesse est inquit, vacuum esse. at vacuum in ratione rerum non est. Vno igitur modo ex his uacuum quid esse ostendunt.

Deinde alio modo, quia nonnulla corpora præmi, cogique uidentur. quod intueri licet cum doliā una cum utribus, ut inquit: nimium suscipiunt propterea quod corpus, quod, densatur, ea uacua, que insunt, ingrediuntur.

Præterea accretio etiam per uacuum fieri omnibus uidetur, nam alimentum quidem est corpus. fieri uero non potest, ut corpora duo sint simul.

Quæ sumitur ex augmento. augentur enim corpora per alimentum, quod corpus quoddam est. Duo autem corpora non possunt esse in eodem loco. ergo oportet esse aliquam uacuitates in corpore augmentato, in quibus recipiatur alimentum. Et sic necesse est esse vacuum ad hoc, quod recipiatur alimentum. Tertiam rationem ponit ibi.

Tho. Sup. Phys.

G. Quæ

Excludit rationes ponentium vacuum in corporibus...

Tex.65.63

Excludit rationes ponentium vacuum in corporibus...

Contingit autem densari non in vacuum...

Et augmentari non solum ingrediente aliquo...

Omni no autem, & quæ est de augmento ratio...

Excludit ratio nem, quæ procedit ex augmento...

Tex.65.64

Excludit ratio nem, quæ procedit ex augmento...

LECTIO XI.

Verus autem non est vacuum, sic diuisum...

Tex.65.34

Verus autem non est vacuum, sic diuisum...

Amplius, si est vacuum aliquid, velut locus...

Tex.65.65

Amplius, si est vacuum aliquid, velut locus...

Excludit rationes ponentium vacuum in corporibus...

Igerum partes cineris magis inspissantur humefactione...

LECTIO XI.

Possumt etiam corpora non ob ingressione...

Fiunt præterea incrementa non solum aliquo ingrediente...

Quoniam autem ea ratio, quæ de accretione fit...

Eadem est et de cinere ratio. Patet igitur per facile esse eas solvere rationes...

LECTIO XI.

Verus autem dicamus, vacuum hoc pacto separatum non esse...

Præterea, si est aliquid, ut locus corpore carens...

Et sic manifestum est, quod natura vniuersalis...

Que talis est si ponatur vacuum esse, non potest assignari causa motus naturalis...

disconuenire a corpore naturali. si ergo ponatur aliquod vacuum...

Eadem autem ratio, & ad eos locum esse aliquid opinâtes...

Accidit autem dicentibus esse vacuum, tãquam necessarium...

Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut secundum naturam...

Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut secundum naturam...

Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut secundum naturam...

esse est uacuum esse si est motus, econtra accidit...

ratio, qui loci separatam quid esse ponunt, in quem id fertur...

Atqui patet omnem motum, aut ui fieri, aut natura. Et si sit uiolentus...

Nam quo infinitum est, eo nihil infra, nihil supra...

Et hoc non accidit, si spatium sit locus, in quod totum...

Et dicit, quod, cum antiqui Philosophi ponerent quod de loci mutatio...

2.de Cr. 2 com.90.

Lec.8.c.48

¶ Circa quam considerandum est, quod solet esse quaedam dubitatio circa ea quae proiciuntur: oportet enim mouens & motum simul esse, vt infra in Septimo probatur, & tamen illud quod proicitur, inuenitur moueri etiam postquam separatum est a proiciente, sicut apparet in lapide proiecto, & sagitta emissa per arcum. Nunc

¶ Amplius nunc quidem proiecta mouentur, proiectore non tangente, aut propter antiparistatim, sicut quidam dicunt, aut ex eo quod pellit pulsus aer velociore motu, q̄ latio pulsus secundum quam fertur in propriū locum: in vacuo autem nihil horum contingit esse, neque enim erit ferri, nisi aut q̄ vehitur.

¶ Amplius nullus utiq; poterit dicere, pp quid quod mouetur stabit alicubi: quid .n. magis hic q̄ ibi? Quare aut quiescet, aut in infinitū, necesse est ferri, nisi aliquod impediens maius. Amplius aut nunc quidem in vacuo ob id quod cedit ferri videtur: in vacuo autē ubiq; similiter est huiusmodi: quare in omnem feretur partem.

¶ Amplius autem & ex his manifestum est, quod dicitur. Videmus n. idem graue & leue corpus velocius ferri propter duas causas, aut quia id differt per quod, vt per aquam, aut per terram, aut per aerem: aut quia id differt quod fertur, si alia sunt eadem, propter excellentiam grauitatis aut leuitatis.

¶ Hoc igitur, per quod fertur, causa ē: quia impedit maxime quidem, quod contra fertur, postea autem & manēs: magis autem quod nō facile diuiditur: huiusmodi autem grossus est. Id igitur in quo est A, mouebitur per B, quod autem in quo est C tempus: per ipsum autem D cum sit subtilius: sed equalis longitudo est ipsius B, quae est ipsius D, secundum analogiam impediens corporis: sit .n. B, quidem aqua D, vero aer: quanto igitur subtilius aer aqua, & i corporalibus tanto citius A p D mouebit, q̄ per B. Habet igitur

his, quae mouentur motu violento. Nunc enim dicimus, quod cessat motus violentus, vbi deficit repercussio vel impulsio aeris, secundum duas causas assignatas: oportebit ergo, quod vel quiescat omne corpus & nihil moueatur, aut si aliquid moueatur, quod moueatur in infinitum, nisi occurrat ei aliquod corpus maius, quod violentum motum eius impediatur. Ad confirmationem autem huius rationis subiungit causam, quare ponunt aliqui motum fieri in vacuo, quia scilicet, vacuum cedit, & non resistit mobili: vnde, cum vacuum similiter cedit ex omni parte, feretur in infinitum ex qualibet parte.

¶ ostendit vacuum non esse ex parte velocitatis, & tarditatis in motu. Et circa hoc duo facit: primo assignat causas, propter quas velocitas & tarditas est in motu, secundo ex illis causis argumentatur ad propositum ibi. ¶ Hoc igitur per quod fertur, &c. ¶ Dicit ergo primo, quod vnum & idem corpus graue, & quocunque aliud, vt porcella vel aliquid huiusmodi, propter duas causas velocius ferri, aut propter differentiam medii, p quod fertur, vt per aerem, vel terram, vel aquam: aut propter differentiam ipsius mobilis, quia est, vel grauius vel leuius ceteris paribus. Secundo ibi.

¶ Ex praemissis causis argumentatur ad propositum. Et primo ex differentia medii: secundo ex differentia mobilis ibi. ¶ Secundo autem hoc duo facit. Primo ponit rationem, Secundo eam recapitulando recolligit ibi. ¶ Sed sicut in capitulo. ¶ Circa primum duo facit. Primo ponit rationem, Secundo eam recapitulando recolligit ibi. ¶ Sicut enim vacuum. ¶ Ponit ergo primo tale rationem. Proportio motus ad motum in velocitate est sicut proportio medii ad medium in subtilitate: sed spatii vacui nulla est proportio: ergo motus per vacuum non habet proportionem ad motum, qui fit per plenum. Primo ergo manifestat primam propositionem huius rationis & dicit, quod medium, per quod aliquid fertur, est causa velocitatis & tarditatis, quia impedit corpus, quod mouetur: & maxime quod dem impedit, quando medium fertur in

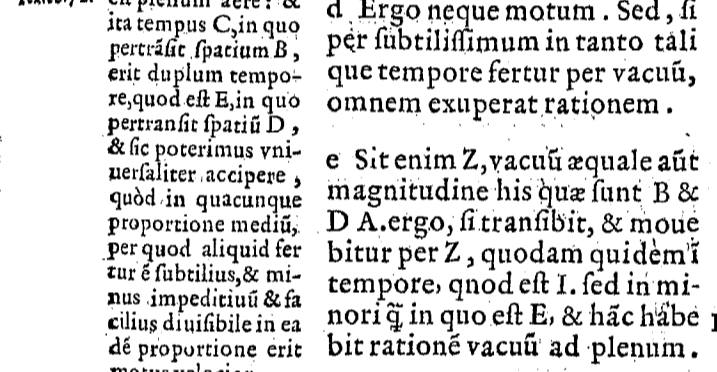
¶ Qui perspicuum id, quod dicitur ex hisce, quae deinceps dicemus erit. Videmus enim idem pondus, corpus uel celerius duas ob causas ferri. Aut quia id differt, per quod mouetur, ut si per terram vel aquam, uel aerem moueatur: aut quia id, quod fertur, differt, si sint eadem cetera ob ponderis, aut leuitatis excessum.

¶ Atque id quidem, per quod fertur causa est, propterea quod impedit: maxime quidem si contra fertur, minus autem si maneat, & magis id, quod non est facile diuisibile: quale est id, quod magis est crassum. Pondus igitur A per B quidem medium in tempore C, feretur. Per D, uero subtilius quidem illo, longitudo uero aequale in tempore E, impediens corporis ratione. Sit enim B quidem aqua, D autem aer: quanto igitur aer aqua subtilior, tanto celerius A, pondus per D, quam per B, medium feretur, ut patet. Habeat igitur eandem rationem ad

contrarium, vt patet in nauī, cuius motus impeditur a vento: secundario autem impedit, si etiam quiescat: quia, si simul moueretur cum mobili, non impediret, sed magis iuuaret, sicut fluiuis, qui defert nauem inferius. Sed inter ea, quae impediunt, magis impedit illud, quod non facile diuiditur, & tale est corpus magis grossum: & hoc manifestat per exemplum: sit enim corpus, quod mouetur A, spatium, per quod mouetur, sit B, & tempus, in quo A, mouetur per B, sit C. Ponamus autem aliud spatium, quod sit D, equalis longitudo cum B, sed tamen D, sit plenum subtiliori corpore quam

quā B, secundum aliquam analogiam, id est proportionem corporis medii, q̄ impedit motum corporis, vt puta, q̄ spatium B sit plenum aqua, spatium vero D, sit plenum aere: quanto ergo aer est subtilior aqua, & minus spissus, tanto mobile quod est A, citius mouebitur per spatium D, quam per spatium B. Quae est ergo proportio aeris ad aquam in subtilitate, eadem est proportio velocitatis ad velocitatem: & quanto est maior velocitas, tanto est minus tempus: quia velocior motus dicitur, qui est in minori tempore, per aequale spatium, vt in Sexto dicitur. Vnde, si aer est in duplo subtilior, q̄ aqua, sequetur quod tempus, in quo mouetur per B, quod est plenum aqua, sit duplum tempus, in q̄ pertransit D, quod est plenum aere: & ita tempus C, in quo pertransit spatium B, erit duplum tempore, quod est E, in quo pertransit spatium D, & sic poterimus vniuersaliter accipere, quod in quacunque proportione medii, per quod aliquid fertur, est subtilius & magis impediens in eadem proportione erit motus velocior.

¶ Demonstratio exemplaris, ostendens quod talis est proportio motus ad motum in velocitate, qualis est proportio medii ad medium in subtilitate.

¶ Sit enim Z, vacuū aequale aut magnitudine his quae sunt B & D A. ergo, si transibit, & mouebitur per Z, quodam quidem tempore, quod est I, sed in minori q̄ in quo est E, & hāc habebit rationē vacuū ad plenum.

¶ Manifestat secundam propositionem & dicit, quod vacuum non exciditur a pleno secundum aliquam proportionem: & hoc probat per hoc, quod numerus non excidit nihil secundum proportionem aliquam, sed solum attenditur proportio aliqua numeri ad numerum, vel ad vnitate: sicut quatuor excidit tria vno, & adhuc in pluri excidit duo, adhuc in pluri vnus: vnde dicitur maior proportio quatuor ad vnum, quam ad duo, vel tria. Sed quatuor non excidit nihil, secundum aliquam proportionem: & hoc quia necesse est, q̄ omne excidens datur in id, q̄ exciditur, & in excidens, i. in id, in quo excidit, sicut quatuor diuiditur in tria, & in vnum i quo excidit tria. Si ergo quatuor excidit nihil, sequitur q̄ quatuor diuidatur in aliquot, & nihil: quod est inconueniens. Vnde etiam non potest dici, quod linea excidat quatuor, nisi componeretur ex punctis, & diuideretur in ea. Et similiter non potest dici, quod vacuum habeat aliquam proportionem ad plenum: quia vacuum non cedit in compositionem pleni. Tertio ibi.

¶ Ponit conclusionem concludens, quod non est possibile esse proportionem inter motum, qui fit per vacuum, & motum, qui fit per plenum: sed si aliquod corpus fertur per quocunque subtilissimum in tanto spatio, talique tempore, motus, qui est per vacuum, transcendet omnem proportionem datam. Deinde cum dicit.

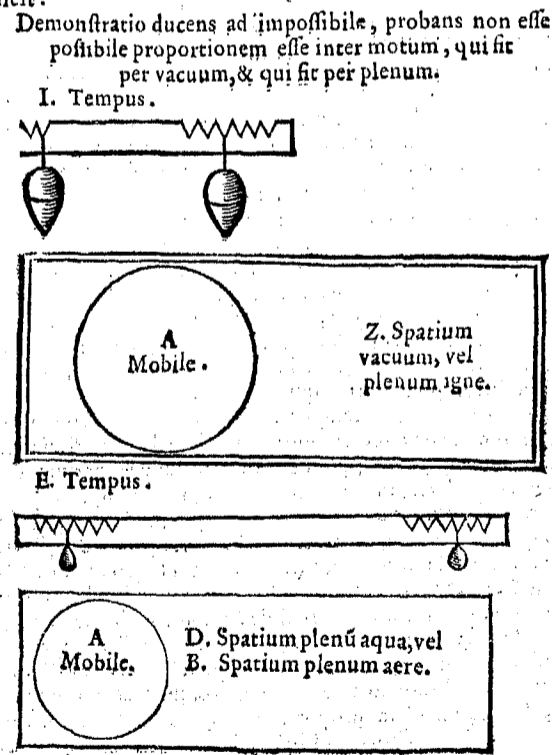
¶ Quia praedictam conclusionem ostendit ex principiis suppositis deduxerat: ne qua dubitatio oriat. de principiis praemissis, vt certior sit processus, probat eandem conclusionem deducendo ad impossibile. Si enim dicitur quod motus, qui est per vacuum, habet aliquam proportionem velocitatis ad motum, qui est per plenum, sequuntur multa inconuenientia: ponatur ergo quod spatium vacuum sit Z, quod quidem sit aequale secundum magnitudinem spatio B, quod est plenum aqua, & spatio D, quod est plenum aere. Si autem dicitur quod motus, qui est per Z, habeat aliquam proportionem secundum velocitatem ad motum qui sunt per B, & D, oportet dicere quod motus, qui est per Z, quod est vacuum, sit in aliquo determinato tempore: quia velocitates distinguuntur secundum quantitates temporum, vt supra dictum est, si ergo dicitur, quod mobile, quod est A, transeat per spatium vacuum, quod est Z, in aliquo tempore, sit illud tempus I, quod oportet esse minus quam tempus E, in quo pertransit spatium D, quod est plenum aere, & sic, haec erit proportio motus per vacuum ad motum per plenum, quae est proportio temporis E, ad tempus I, sed necesse erit ponere quod in tanto tempore, quantum est I, mobile, quod est A, pertransit quoddam spatium plenum subtiliori corpore ipso D. Et hoc quidem contingit, si inueniatur aliquod corpus, quod differat in subtilitate ab aere, quae ponebatur spatium plenum D, secundum illam proportionem quam habet tempus E,

¶ Quare neque motus. Sed, si per subtilissimum in tanto tali que tempore fertur per vacuū, omnem exuperat rationem.

ad tempus I, repta si dicatur illud corpus esse ignis, quo plenum ponatur spatium Z, secundum quod prius ponebatur vacuum: quia, si corpus, quo ponitur plenum spatium Z, est tanto subtilius corpore, quo ponitur plenum spatium D, quantum tempus E, excedat I, sequitur quod mobile, quod est A, feratur per Z, quod est spatium plenum subtilissimum corpore, & per D, quod est spatium plenum aere, transibit per Z, econverso in maiori velocitate in tanto tempore, in quantum est minus E. Si ergo nullus corpus sit, in quo est Z, sed ponatur hoc spatium vacuum, sicut & primo adhuc debet velocius moveri. Sed hoc est contra id, quod fuit positum; postquam enim erat quod motus fieret per spatium Z, quod est vacuum in tempore I, et cum in tempore I, transierat idem spatium cum est plenum subtilissimum corpore, sequitur quod in eodem tempore transiret idem mobile vnum & idem spatium, cum est vacuum, & cum est plenum. Manifestum est ergo, quod si fuerit aliquod tempus, in quo mobile feratur per quodcumque spatium vacuum, sequetur hoc impossibile quod in aequali tempore transibit plenum & vacuum: quia erit accipere aliquod corpus, quod habeat proportionem ad aliud corpus, sicut habet proportionem tempus ad tempus. Deinde cum dicitur.

Tex. 63. 73.

Tex. 63. 74.

f Summatim colligit ea, in quibus virtus consistit praemissarationis, & dicit quod sicut contingit recapitulando dicere, manifesta est causa, quare praedictum inconueniens accidat: quia scilicet quilibet motus est proportionatus cuilibet motui secundum velocitatem: quia omnis motus est in tempore, & quilibet duo tempora si sint finita habent proportionem adinueniunt: sed vacui ad plenum non est proportio, ut probatum est: unde, si ponatur motus fieri per vacuum, necesse est quod sequatur inconueniens. g. Ultimo autem epilogs conclusit, quod praedicta inconuenientia accidunt, si accipiantur diuersae velocitates motuum secundum differentiam mediolorum. Sed contra hanc rationem Arist. insurgunt plures difficultates. Quarum quidem prima est, quod non videtur sequi, si fiat motus per vacuum, quod non habeat proportionem in velocitate ad motum, qui fit per plenum. Quilibet enim motus habet determinatam velocitatem ex proportione potentiae motoris ad mobile: etiam si nullum sit impedimentum: & hoc patet per exemplum, & per rationem: per exemplum quidem in corporibus equestribus, quorum motus a nullo impeditur: & tamen eorum est determinata velocitas; secundum determinatum tempus: per rationem autem, quia ex hoc ipso quod in magnitudine, per quam fit motus est accipere prius & posterius in motu: prius autem & posterius est in motu, ex temporis ratione, sequitur motum esse in determinato tempore. Sed verum est quod huic velocitati potest aliquid subtrahi ex aliquo impediendo: non igitur oportet quod proportio motus ad motum in velocitate, sit sicut per portio impediendi ad impediendum, ita quod si non sit aliquod impedimentum, quod motus fiat in non tempore: sed oportet quod secundum proportionem impediendi ad impediendum, sit proportio retardationis ad retardationem: unde posito quod motus fit per vacuum, sequitur quod nulla retardatio accidat supra velocitatem naturalem: & non sequitur quod motus, qui est per vacuum non habeat proportionem ad motum, qui fit per plenum.

K Huic autem obiectioni Auer. i. commento suo resistere conatur. Et primo quidem conatur ostendere hanc obiectionem ex falsa imaginatione procedere: dicit enim quod ponentes praedictam obiectionem, imaginantur additionem in tarditate motus fieri, sicut fit additio in magnitudine linearum, quae pars addita fit alia parte, cui additur. Ita enim videtur praedicta obiectione procedere, ac si tardatio fiat per hoc, quod aliquis motus addatur alteri motui: ita quod subtrahendo illo motu addito per impedimentum retardans, remaneat quantitas motus naturalis. Sed hoc dicit non esse simile: quia cum retardatur motus, quilibet pars motus fit tardior: non autem quilibet pars linearum fit maior. Deinde ostendit niter, quomodo ratio Arist. necessitate habeat, & dicit, quod velocitas vel tarditas motus consistit quidem ex proportione motoris ad mobile: sed oportet mobile esse aliquo modo resistens motori, sicut patiens quodammodo est contrarium agenti, quae quidem resistentia potest esse ex tribus. Primo quidem ex ipso situ mobilis: ex hoc enim ipso quod mouens intendit

intendit transferre mobile ad aliquod vbi, ipsum, & mobile in alio vbi existens repugnat intentioni motoris. Secundo ex natura mobilis, sicut apparet in motibus violentis, ut cum graue picitur sursum, Tertio ex parte medii. Oia enim haec tria accipienda sunt simul, ut vni resistens, ad hoc, quod causetur vna causa raritatis in motu. Quia igitur mobile scorsum consideratum non potest differre a mouente: aliquid ens adu: potest inueniri resistentia mobilis ad motorem, vel ex parte mobilis tantum, sicut accidit in corporibus caelestibus, vel ex parte motus fieri per vacuum, necesse est quod sequatur inconueniens. g. Ultimo autem epilogs conclusit, quod praedicta inconuenientia accidunt, si accipiantur diuersae velocitates motuum secundum differentiam mediolorum. Sed contra hanc rationem Arist. insurgunt plures difficultates. Quarum quidem prima est, quod non videtur sequi, si fiat motus per vacuum, quod non habeat proportionem in velocitate ad motum, qui fit per plenum. Quilibet enim motus habet determinatam velocitatem ex proportione potentiae motoris ad mobile: etiam si nullum sit impedimentum: & hoc patet per exemplum, & per rationem: per exemplum quidem in corporibus equestribus, quorum motus a nullo impeditur: & tamen eorum est determinata velocitas; secundum determinatum tempus: per rationem autem, quia ex hoc ipso quod in magnitudine, per quam fit motus est accipere prius & posterius in motu: prius autem & posterius est in motu, ex temporis ratione, sequitur motum esse in determinato tempore. Sed verum est quod huic velocitati potest aliquid subtrahi ex aliquo impediendo: non igitur oportet quod proportio motus ad motum in velocitate, sit sicut per portio impediendi ad impediendum, ita quod si non sit aliquod impedimentum, quod motus fiat in non tempore: sed oportet quod secundum proportionem impediendi ad impediendum, sit proportio retardationis ad retardationem: unde posito quod motus fit per vacuum, sequitur quod nulla retardatio accidat supra velocitatem naturalem: & non sequitur quod motus, qui est per vacuum non habeat proportionem ad motum, qui fit per plenum.

Tex. 63. 75.

in hoc aut libro agitur de corpore mobili in coeli. & ideo frequenter videtur Arist. in hoc libro in suis rationibus quibusdam, quae sunt falsa, si considerentur natura determinate corporis: potest sibi autem si considerentur natura corporis in coeli. Vel potest dici, quod hic etiam procedit sicut opinione antiquorum Philosophorum, quae ponebant rarum, & densum prima principia formalia, sicut quos raritas, & densitas in infinitum augeri poterant: non sequerentur alias prior formas, sicut quae exigentiam determinarent. Deinde dicitur. h. Ostendit non esse vacuum separatim ex velocitate, & tarditate motus, sicut quod oino causa sumitur ex parte mobilis, & dicitur, quod haec, quae dicuntur consequenter, si consideretur densitas, & tarditatis, sicut quod mobilia quae feruntur, se inueniunt excellunt, quia videmus, quod per eque spatium finitum, citius feruntur ea, quae habent maiorem inclinationem, aut sicut grauitatem, aut sicut leuitatem; sicut sine maiora in quantitate, equaliter graui vel leuia existentia, sicut sine aequalia in quantitate, & sint magis graui vel leuia. hoc dico si similiter se habeant sicut figuras (nam corpus latius tardius mouetur, si deficit in grauitate, vel magnitudine, quae corpus acutius figura) & sicut proportionem, quam habent magnitudines motae adinueniunt, vel in grauitate, vel in magnitudine est proportio velocitatis. unde & oportebit ita esse etiam si fit motus per vacuum sicut corpus grauius, seu leuius, aut magis acutum velociter feratur per medium vacuum. Sed hoc non potest esse, quia non est assignare aliquam causam, per quam vni corpus alio velocius feratur, sicut motus fiat per spatium plenum aliquo corpore, potest assignari causa maioris, vel minoris velocitatis, sicut aliqua praedicta causa maiora, vel minoris, quod mouetur magis existens, ex sua fortitudine velociter diuidit medium, vel per aptitudinem figurae, quia acutum est penetrabilius: aut per inclinationem maiorem, quam habet, vel ex grauitate, vel ex leuitate, vel ex citius, vel tardius, unde sequitur, quod oia equali velocitate mouebantur per vacuum, sed hoc manifeste apparet impossibile. Patet igitur ex uelocitate motus, quod uacuum non est. Attendendum est etiam, quod in processu huius rationis est similis difficultas sicut in prima, videtur enim supponere, quod differentia uelocitatis in motibus non sit nisi per densitatem diuisionis medii, cum tamen in corporibus caelestibus sint diuersae uelocitates, in quibus non est aliquod plenum medium resistens, quod diuidi oportet per motum corporis caelestis. Sed soluetur quod haec dubitatio sicut & prius.

Patet igitur ex hisce, quae diximus si uacuum sit contrarium illius accidere, propter quod uacuum esse probant, qui ipsum asserunt esse. Hi nantque, si motus his erit, qui loco accomodatur, uacuum separatim esse esse putat hoc autem perinde est, atque si separatim quid locum asserunt esse. Quod quidem esse non potest, prius est demonstratum.

Quod quidem igitur, si uacuum sit, accidat contrarium: quod per quod probat esse uacuum manifestum est ex dictis. Hi igitur opinantur uacuum esse, si erit sicut locum motus, discretum sicut se. Hoc autem idem est ei, quod est dicere, locum esse aliquod separatum. Sed hoc quod sit impossibile esse, dictum est prius.

Tex. 6. tex. com. 37.

d. ¶ Et dicit, qm istos, qui ponunt vacuum in corporibus, vacuum est causa motus...

Tex. cō. 81.

et manifestum est, qd si quantum fuerit rarius, & magis vacuum, magis sursum feretur...

Tex. cō. 83.

¶ Et dicit, qd si rarius causat motum sursum pp vacuitate, oportebit, qd quatio aliquid est rarius...

Le. 12. t. 71

¶ Et dicit, qd si rarius causat motum sursum pp vacuitate, oportebit, qd quatio aliquid est rarius...

Tex. cō. 84.

¶ Soluit præmissam rationem. Et primo repetit eam, magis ipsam explanat, secundo soluit eam...

Tex. cō. 84.

¶ Dicit ergo primo, qd quia non dicitur esse vacuum, neq; in corporibus, neque extra...

F condensatio, quam non credebant posse fieri sine vacuo: aut qd corpus, qd habeat vltimum em eodem opinione...

¶

Deinde non esse vacuum motus sic causam, ut in ipso quid moveatur. Sed ut vres mouentur sursum, quod ad incrementum est ipsi ex eo...

¶

At enim cum vacuum quidem non esse dicimus, cetera autem uere sint dubitata, & hæc consideremus oportet...

I

Nos autem dicimus ex subiectis, qm est materia vna contrariorū calidi, & frigidi, & aliarum naturalium contrarietatum...

¶

Nos autem dicimus, que iam concessa sunt, dicimus, materiā unā esse contrariorū caliditatis, inquam, atque frigiditatis...

ex his, que supponuntur in scientia naturali. & supra etiā manifestata sunt in primo huius libri...

hoc, qd nunc est sub vno contrario, & postea sub alio, non est alia materia, sed eadem numero. Secundo ibi...

¶ Est igitur & corporis materia, & magni, & parui eadem manifestum est aut hoc. cum n. ex aqua aer fiat...

Sicut n. ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum: quia eadem est, que erat potentia, sic ex calido magis calidum, nullo facto in materia calido...

Tex. cō. 85.

¶ Est autem densum quidem graue, rarum autem leue. Amplius, sicut circuli circulario conducti in minus non aliquid accipit...

Tertia p. 84.

¶ Manifestat eadem per exempla. Et quia rarefactio, & condensatio pertinet ad motum alterationis, ponit exemplum de alii alterationibus...

Le. 13. t. 70.

¶ Et corporis ut materia eandem magni, ac parui, quod quidem ex eo maxime patet. Nā si factus est aer ex aqua...

¶ Nam ut ex frigido calidum, & ex calido frigidum fit, quia eadem potentia erit ambo: sic & ex calido fit magis calidum, nulla prorsus ipsius parte tunc emergente calida, que non erat antea calida...

Atque densum quidem est graue, rarum autem leue. Amplius, sicut circuli circulario conducti in minus non accepit aliud eoncauum...

¶ Manifestat eadem per exempla. Et quia rarefactio, & condensatio pertinet ad motum alterationis, ponit exemplum de alii alterationibus...

ista ratione, quod am bitus, id est circularitas facta, fit in aliqua parte, que primo non fuisset curuata, sed recta: sed per hoc idem ipsum, quod prius erat minus curuatum, magis curuatur...

Lec. 8. t. 48.

andem tempus esse circulationem, quia videbant tempora cir...

Tex. c6. 94.

Tex. c6. 95.

Tex. c6. 96.

Tex. c6. 97.

Tex. c6. 98.

loz, neque tardum. Et quia proposuerat, quod duratio est...

esse. Quare plura tempora simul essent.

Spheram autem uniuersam, quidam ideo tempus esse putauerunt, quia...

Cum uero motus quidam, atque mutatio quadam tempus esse maxime uideatur...

Præterea, mutatio quidem omnis celerior est, atque tardior. at tempus non est, tardum enim...

At uero non sine mutatione tempus esse uidetur. Nam, cum ipsi nihil mente mutamur...

lect. c. 101. per totum.

lect. c. 130.

lect. c. 114.

lect. c. 103.

lect. c. 108.

lect. c. 99.

lect. c. 101.

lect. c. 99.

lect. c. 101.

lect. c. 101.

lect. c. 101.

lect. c. 101.

lect. c. 101.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

sunt in esse transmutabili habent hoc ex illo primo motu, qui est motus primi mobilis.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

ostquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore, hic incipit determinare ueritatem.

Tertia 99.

Tex. 100.

Infra.

d ¶ Ostendit quomodo tempus reiteratur idem, secundum...

Tex.c.111.

Tex.c.112.

Tex.c.113.

Tex.c.97.

Tex.c.114.

d Amplius sicut contingit motum esse eundem & vnu iteru...

e Non solum aut motum tpe metimur, sed motu tps, propterea qd definiuntur se inuicem...

f Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur .n. magnitudinem quidem motus...

LECTIO XX.

Voniam autem est tempus mensura motus, & eius quod est moueri...

de tempore & motu. quia sicut motus magnitudinem imitatur in quantitate...

¶ Ostendam Philosophus determinauit de tempore secundum se...

Præterea ut motus idem, ac vnus, iterum atque verum esse potest, sic & tempus idem unumque esse potest...

Atqui non solum tpe motum, sed etiam tempus motu metimur ex eo sane, quia a sese vicissim definiuntur...

Idque accidit non sine ratione profecto. Sequitur enim magnitudinem motus: & tempus motum hoc sane, quo quanta & continua...

LECTIO XX.

Vm autem tempus mensura sit motus, ipsiusque moueri, mensuret autem motum definiendo...

in quantitate, & continuitate, & diuisibilitate, ita & tempus imitatur motum...

¶ Ostendit quomodo se habet ad alia...

¶ Ostendit quomodo se habet ad alia. Et primo ostendit, quomodo alia res sunt in tempore...

Tex.c.117.

Tex.c.115.

Tex.c.116.

Tex.c.117.

Tex.c.117.

Manifestu aut, qd & aliis hoc est in tpe esse mensurari esse ipsoru a tpe...

¶ Ostendit quomodo se habet ad alia. Et primo ostendit, quomodo alia res sunt in tempore...

¶ Ostendit quomodo se habet ad alia. Et primo ostendit, quomodo alia res sunt in tempore...

¶ Ostendit quibus conueniat esse in tempore. Et primo, qd non omnia entia sunt in tempore...

Tex.c.120.

Tex.c.115.

Et cetera etiam in tempore esse, hoc esse plane, ipsorum, inquam esse a tempore mensurari...

¶ Ostendit quibus conueniat esse in tempore. Et primo, qd non omnia entia sunt in tempore...

¶ Ostendit quibus conueniat esse in tempore. Et primo, qd non omnia entia sunt in tempore...

¶ Quoniam autem est tempus, duo facit. Primo, proponit ea, ex quibus procedit ad propositum ostendendum...

Tertia pte 93. tex.

¶ Quoniam autem est tempus, duo facit. Primo, proponit ea, ex quibus procedit ad propositum ostendendum...

¶ Quoniam autem est tempus, duo facit. Primo, proponit ea, ex quibus procedit ad propositum ostendendum...

quo modo potest accipi vt diuisio temporis secundum potens...

Tex. c. 104.

Vno igitur modo sic dicitur nunc. Deinde cum dicitur...

Tex. c. 122.

dicimus vniuersi nunc. quia venit hodie & venit nunc...

Tex. c. 123.

Secundo, mouet quæstionem ibi. Si vero neq; tempus...

Tex. c. 124.

hæc q; dico tunc, significat tempus determinatum per aliquod...

Tex. c. 125.

reprent ad præteritum, & futurum. Secundo ibi...

Mouet quædam dubitationem ex præmissis, & soluit eam. Dixit enim, quod tempus, quod dicitur tunc...

detur q; tempus non deficiat. Fortebat ergo dicere, q; si omne...

punctum est, cogitatione. Cum enim diuidimus, aliud est atque aliud punctum...

Est autem idem, & secundum idem diuisio & vno, esse autem non idem est...

Alio vero modo tempus hinc propinquum. Dicimus enim nunc accedit, quia hodie ueniet...

Ipsam autem olim, tempus est ad prius atque posterius nunc definitum, ut olim capta est Troia...

Quod si nullum est tempus, quod non sit olim: omne sane tempus erit finitum. Deficiet ne igitur tandem?

Aliud fieri nequit, si semper est motus. Aliud ne igitur, atque aliud erit? an idem sepe redibit?

Si unus idemque sit, & tempus idem ac unum erit. Sin vero non sit, nec illud unum idemque redibit...

tempus nunquam deficiet, quia tempus non potest accipi sine nunc, vt supra dictum est...

aliquod nunc temporis est principium & non finis, & aliquod est finis, & non principium...

Deinde cum dicitur. g. Ostendit quid significet hoc quod dico iam, & habet eandem significationem...

h. Ipsam autem modo prope præsentem nunc, est pars præteriti. Quando venit? modo. si sit tempus proximum præsentem...

u. Vtatio autem omnis a natura remotiora est. in tempore autem omnia sunt, & corrumpuntur. Vnde & alii quidem sapientissimè dicebant...

b. Signum autem sufficiens est, q; sit quidè nihil, nisi moueat ipsum quodammodo & agat corruptur autem, & cum nihil moueatur, & hanc maxime solemus dicere sub tempore corruptionem...

c. Quod quidem igitur tempus est, & quid est, & quot modis dicimus ipsum nunc, & quid ipsum tunc, & quid modo, & quid iam, & quid olim, & quid repente, dictum est.

d. His autem nobis sic determinatis, manifestum est, quod omnem mutationem, & omnem quod...

dis dicitur nunc, & quid significet & tunc, & modo, & olim, & iam, & repente. Deinde cum dicitur. d. Ostendit quod omnis mutatio fit in tempore, duabus rationibus...

huiusmodi, dicentes tempus esse sapientissimum, propter hoc quod generatio scientiæ fit in tempore...

Ipsam autem iam pars futuri præteritiue temporis est indiuiduo nunc instanti propinqua. Quando ambulabis, aut ambulabis? iam ambulabo, in quo futurum est...

Ipsam autem nuper, ea pars est præteritiue temporis, quæ instanti nunc est propinqua, quando uenisti? nuper inquit, si tempus instanti non sit propinquum...

u. Vtatio autem omnis a natura est dimotiuia, atque in tempore omnia sunt, & corrumpuntur. Quapropter sunt, qui sapientissimum ipsum esse dicebant...

Id indicatur ex eo satis, quia nihil quidem fit, nisi ipsum moueatur aliquo modo, atque quippiam agat. corrumpitur autem aliquid, etiam si non moueatur...

Esse igitur tempus, et quidnam sit, quotque modis nunc ipsum dicatur, et quid sit olim, quid iam, quid nuper, quid quondam, quid subito, satis per ea, quæ dicta sunt, explicauimus.

His autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationem necessario in tempore esse, & omnem quod...

dis dicitur nunc, & quid significet & tunc, & modo, & olim, & iam, & repente. Deinde cum dicitur. d. Ostendit quod omnis mutatio fit in tempore, duabus rationibus...

lect. 20. re. 117.

LECTIO XXII.

LECTIO XXII.

lect. 2. per totum.

Tex. c. 126.

lect. 1.

Tex. c. 127.

lect. 19. a. 74.

Tex. c. 128.

lect. 18. a. 105.

Tex. c. 129.

lect. 18. a. supra.

Tex. c. 128.

velocius dicitur mutari, quod transmutatur prius ad determi-

At vero prius in tempore est. Prius n. & posterius dicimus se-

LECTIO XXIII.

Ignem autem consideratione est, & quomodo

Aut, quia motus est passio que-

Vtrum autem, cum non sit

Impossibile enim, cum sit

ter in terra, in mari, & in celo. Secundo ibi.

At ipsum prius in tempore est. Prius enim atque posterius ratione distantie ad

LECTIO XXIII.

Ignem autem est consideratione, & quomodo

An quia tempus cum mensura sit

Dubitauerit autem quispiam, si

Nam si numeratum esse non

etiam quod tempus non sit numerabile, non est numerabile.

Secundo ibi. Obiicit ad ostendendum, quod non

LECTIO XXIII.

Obiicit ad ostendendum, quod non

Obiicit ad ostendendum, quod non

Obiicit ad ostendendum, quod non

Obiicit ad ostendendum, quod non

anem numeratorum ad vnam primam mensuram; conferre au-

aliud aptum natum est quam anima numerare, & animam

LECTIO XXIII.

Aut cuiuslibet, etenim generatur in tempore, & augmentatur,

h Sed est nunc, moueri vnum, & aliud, quorum vtriusque

i Aut non omnino nanque tempus, vnum similiter & simul est,

h Improbatur prædictam solutionem: contingit enim aliqua

tempus non existente anima est vterque ens, id est imper-

anima, & anima mens, impossibile est si anima non sit, tempus esse.

LECTIO XXIII.

At vero fieri potest, ut nunc unum & aliud moueatur,

h Improbatur prædictam solutionem: contingit enim aliqua

i Ostendit hoc esse impossibile. Sed duo tempora equalia simul

h Improbatur prædictam solutionem: contingit enim aliqua

tempus non existente anima est vterque ens, id est imper-

anima, & anima mens, impossibile est si anima non sit, tempus esse.

LECTIO XXIII.

At vero fieri potest, ut nunc unum & aliud moueatur,

h Improbatur prædictam solutionem: contingit enim aliqua

i Ostendit hoc esse impossibile. Sed duo tempora equalia simul

h Improbatur prædictam solutionem: contingit enim aliqua

Te. c. 130.

Te. c. 132.

Tex. c. 131.

Infra.

Te. c. 134.

Te. c. 133.

Te. c. 132.

Te. c. 131.

Te. c. 130.

teratio: sed tempus est idem, si alterationis & loci mutationis sit æqualis numerus, supposito quod sint simul, & propter hoc oportet quod motus sint alteri & diuisi ab inuicem: sed tempus in oibus est idem: quia vnus & idem numerus est eorum, quæ sunt æqualia & simul, vbicunque sint. Deinde cum dicitur...

Te. c. 133.

Le. c. 16.

Le. c. 1.

Le. c. 19. t. com. 112.

Te. c. 134.

Le. c. 16.

numeris vnus & idẽ ubiq; est, qui est equalium & simul.

Quoniam autem loci mutatio, & huius circularis: numeratur aut vnus quodq; vno quodã proximo, vnitate vnitate, equi vero equo, sic & tempus tempore quodam finito. (Menfuratur aut, sicut diximus, tempus motu, & motus tempore. hoc autẽ est quia determinato motu, & tempore mensuratur motus quantitas, & temporis.)

Si igitur quod primum mensura est omnium proximorum, circulatio, quæ regularis est mensura maxime erit, quia numerus huius notissimus est. Neq; igitur alteratio, neq; augmentatio regulares, loci autẽ mutatio est.

Vnde & vs tempus esse sphaeræ motus: quia hoc mensuratur alij motus, & tps hoc motu.

Propter hoc autẽ & consuetum dici accidit. Dicunt. n. circulum esse humanas res, & aliorum motu habent, videlicet naturalium, & generationẽ, & corruptionẽ. Hoc autẽ est, quia omnia hæc tempore diiudicantur, & accipiunt finẽ & principium, sicut si secundum quandã circulationẽ sit tps: etenim ipsum videtur circulus quidã. Hoc autẽ iterum vs ob hoc, quod huius loci mutationis mensura est, & mensuratur ipsum ab hmõ. Quare dicere esse reru, quæ sunt circuli, dicere est tempore esse quandam circulum. Hoc autem est, quia mensuratur circulatione. extra enim mensurã nihil aliud videt esse quod mensuratur: sed aut multæ mensuræ totum.

Dicitur autẽ recte, quod numerus quidem idem est, & omnium, & canum, si æqualis vterq; sit: decem aut non idem, neq; decem...

Sed in loci mutatione inueniri potest regularitas, quæ potest esse aliquis motus localis continuus, & vniformis, & talis est solus motus circularis, vt in octauo probabitur, & inter alios motus circulares, maxime vniformis & regularis est primus motus, qui reuoluit totum firmamentum motu diurno. vnde illa circulatio tamquam prima, & simplicior & regularior est mensura omnium motuum. Oportet autem motum regularem esse mensuram, seu numerum aliorum, quia omnis mensura debet esse certissima, & talia sunt, quæ vniformiter se habent. Ex hoc ergo colligere possumus, quod si prima circulatio mensuratur...

omnem motum, & motus mensuratur a tempore, inquantum mensuratur quodam motu, necesse est dicere, quod tempus sit numerus primæ circulationis, secundum quam mensuratur tempus, & ad quem mensuratur omnes alij motus temporis mensuratione. Tertio ibi.

quonia, et numerus eorum quæ sunt equalia simulque, vnus, et ibidẽ ubiq; est.

Atqui cum latio quidã sit motus, & huius species si conuersio, vnus quodq; autẽ vno quodã sibi numeratur propinquo, vnitate quidẽ vnitate, equi autẽ equo, tempus etiam hoc patet tempore profecto quodam mensurabitur definitio. Atq; motu quidẽ tempus, motus autẽ tempore mensuratur, sicut diximus. hoc autẽ ideo, quia quæ vnitas motus ac tẽporis ab eo motu, qui definitus est, tempore mensuratur.

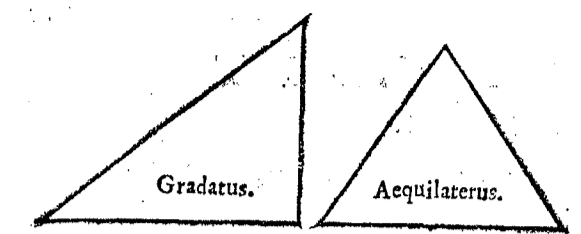
Si igitur ipsum primum propinquo omnium est mensura, vniformis sane conuersio mensura potissimũ erit, quoniam huiusmodi numerus notissimus est, ut patet: atque alteratio quidem vniformis non est, nec accretio, nec generatio, latio autem est.

Quapropter & motus ipsius sphaeræ tps, esse vs: quia ceteri motus hoc motu mensuratur, & etiã ipsum tẽpus.

Propter hoc, & id accidit, quod consuetum est dici. Res enim humanas, & ceterarum eas quæ naturalem motum, & ortum ac obitum subeunt, circulum esse dicunt. Idq; propterea, quod hæc vniversæ tempore diiudicantur, finemque subeunt ac principium, perinde atq; si rediitione quadam hoc fiat. etenim tempus ipsum, circulus quidã esse videtur. Hoc autem ideo vnus videtur, quia talis latioris est ipsum mensura, & a tali latioris ipsum etiam mensuratur. Quare dicere rerum eas, quæ sunt, circulum esse, est dicere temporis circulum quandam esse. Hoc autem ideo dicitur, quia tempus mensuratur ipsa conuersione. Id enim, quod mensuratur, nihil aliud esse videtur præter id, quod mensuratur, quàm totum, plures mensuræ.

Dicitur enim recte numerum quidem eundem esse omnium atq; canum, si est æqualis, quaternitate autem non eandem, neque quatuor eandem esse.

Sic igitur patet, quod tempus primo mensuratur, & numeratur primum motum circulem, & per eum mensuratur omnes alios motus. vnde est vnus tempus tantum propter vnitatem primi motus, & tamen quicunque sentit quemcunque motum, sentit tẽpus, eo quod ex primo motu causatur mutabilitas in omnibus mobilibus, vt supra dictum est. Deinde cum dicitur, manifestat quoddam, quod supra dixerat, qualiter sit intelligendum, dixerat enim, quod idem est numerus septem canum, & septem equorum. Quomodo igitur hoc sit verum, ostendit & dicit, quod recte potest dici, si æqualis est numerus aliquarum reru, diuersarum,

diuersarum, puta, omnium & canu, quod idem sit numerus vtrorumque, vtputa, si tam canes, quàm oues sint decem: sed non potest dici, quod hoc ipsum, quod est decem esse, sit idem canum & ouium, nõ enim eadem decem, sunt decem canes, & decem oues. Et hoc ideo, quia genus potest cum additione vnitatis, vel identitatis predicari de pluribus indiuiduis existentibus in una specie, & similiter genus remorum de pluribus speciebus existentibus sub vno genere propinquo, neque tamen species de indiuiduis, neque genus propinquo de speciebus diuersis predicari potest cum additione vnitatis, vel identitatis, & hmõi consequenter ponit exemplum. Sunt enim duæ species trianguli, scilicet Aequilaterus, id est habens tria latera æqualia, & gradatus, id est habens tria latera inæqualia: figura autem est genus trianguli sit idem ergo possumus dicere, quod aequilaterus & gradatus sit idem triangulus: sed possumus dicere, quod sunt eadem figura, quia vtrunque continetur sub triangulo, qui est vna species figure. & huius assignat rationem, quia, cum idem & diuersum seu differens opponantur, ibi possumus dicere identitatem, vbi est differentia: sed non possumus dicere identitatem, vbi est differentia, manifeste eadem sunt: sicut neque trianguli idem, qui est Aequilaterus, Gradatus, & tamen eadem figura est: quia vtraque trianguli sunt. Idem enim dicitur, cuius non differt differentia: sed non cuius differt, vt triangulus a triangulo differentia differt (alteri quidem enim trianguli dicitur figura autem non: sed in vna, & eadem diuisione. figura enim hæc quidem talis circulus est, talis vero triagulus, huius autem talis quidẽ est aequilaterus, talis vero qui gradatus. figura igitur eadẽ, & hæc triagulus. n. est, triangulus autem non idem est. Et numerus iam similiter idem. non enim differt numeri differentia numerus horum. Decem autem non idem est. in quibus enim dicitur differunt. hæc quidem enim canes, alia vero equi. Et de tempore quidem ipso, & de circa ipsum proprietatibus, huic intentioni, dictum est.

Astum est enim, quod aequilaterus & gradatus differunt ab inuicem differentia trianguli, id est quæ est proprie diuisua trianguli, & hoc ideo, quia sunt diuersæ trianguli species: sed aequilaterus & gradatus non differunt secundum differentiam figuræ: sed sub vna & eadem differentia continentur, & hoc sic patet. Si enim diuidamus figuras in suas species, quæ per differentias constituuntur, inuenitur quod alius est circulus, & alius triangulus, & sic de aliis speciebus figure: sed, si diuidamus triangulum, inuenimus quod alia species eius est aequilaterus & alia gradatus. Manifestum est igitur, quod aequilaterus, & gradatus sunt vna figura: quia continentur sub vna specie figuræ, quæ est triangulus: sed non sunt vnus triangulus, quia sunt diuersæ trianguli species. Similiter est in proposito: numerus enim diuiditur in diuersas species, quarum vna est decem, oia ergo, quæ sunt decem, dicuntur habere vnum numerum: quia nõ differunt ab inuicem secundum speciem numeri, cum contineatur sub vna numeri specie: sed nõ potest dici quod sint eadem decem, quia ea, quibus applicatur numerus denarius, differunt: cũ quædam horum sint canes, & quædam equi. Videtur autem hoc Arist. introduxisse, ne aliquis ad summam temporis vnitatem sit contentus, eo quod dicitur vnus numerum esse equalium numerorum, licet diuersorum: quia licet sit idem denarius, vel ternarius propter vnitatem speciei, non tamen est idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum materiam. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de iis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

Le. c. 171. com. 38.

¶ Ostendit de quomoto sit agendum. Et primo ostendit...

Tex. cō. 6.

¶ Secundū igitur accidens mutatio dimittatur. Iobus enim est, & semper, & omnium...

¶ Ex medio autem mutatur. Vt enim ipso, sicut quod est contrarium, ad vtrūq;...

Tex. cō. 7.

¶ Manifestat quodam quod dixerat. Et quod motus sit in medijs...

¶ Quare necesse est ex ijs, quae dicta sunt, tres esse mutationes...

¶ Quae n. est ex nō subiecto in non subiectum, nō est mutatio...

LECTIO II.

¶ Quam Phylosophus distinxit motum per se, a motu per accidens...

Tex. cō. 6.

¶ Circa primum tria facit. Primo praeimitur quaedam necessitas...

¶ Mutatio igitur ea quae est per accidens omittatur. Est enim in omnibus...

¶ Est autem e medio mutatio, nō enim ipso ut contrarium ad vtrūque...

LECTIO II.

¶ Vm autem omnis mutatio, e quopiam sit ad quippiam...

¶ Quare ex dictis tres mutationes esse necesse est. eam quae e subiecto...

¶ Ea namque, quae est e non subiecto ad non subiectum, non est mutatio...

¶ Posset. n. aliquis obicere, quod cum praemisisset quatuor modis...

Tex. cō. 8. Tex. cō. 9. l. 1. 2.

Tex. cō. 8.

¶ genere, non potest esse species illius generis. & ideo ex non subiecto...

¶ Ex nō subiecto igitur in subiectū mutatio secundū cōtradictionem...

¶ Quae vero ex subiecto, in nō subiectum, corruptio est. Simpliciter quidem...

¶ Si igitur quod nō est, dicitur multipliciter, & neq; quod est secundum compositionem...

¶ Et si omne, quod mouetur, in loco est, quod autem non est...

Tex. cō. 6.

¶ esse: quaedam vero est in oppositam negationem cuiuscunque affirmationis...

¶ Ea igitur mutatio, quae per cōtradictionem ex non subiecto est ad subiectum...

¶ Ea vero, quae ad non subiectum est ex subiecto, corruptio est: simpliciter quidem...

¶ Si igitur id, quod non est, multis dicitur modis, & neque id moueri potest...

¶ Et si omne quod mouetur in loco sit: id autem quod non est in loco non est...

¶ possibile est quod non est moueri. vnde impossibile est generationem esse motum...

Lec. 4. t. 4.

Tex. cō. 7. 8.

fit primus motuū, oportet quod omne quod mouetur, moueatur secundum locum, & ita sit in loco. Remoto enim priori, remouentur quae consequenter sunt. Deinde cum dicitur...

Tex. cō. 9.

Te. cō. 10.

h Neq; iam corruptio motus est. Contrarium n. motui motus est aut quies. Corruptio autem generationi contrarium est.

i Quoniam autem motus mutatio quaedam est, mutationes autem tres sunt dictae. Harum autem, quae sunt secundum generationem & corruptionem, non sunt motus: haec autem sunt secundum contradictionem...

LECTIO III.

Igitur praedicamenta diuisa sunt, substantia, & qualitate, & ubi, & quando, & ad aliquid, & quantitate & facere, & pati, necesse est tres esse motus...

b Secundum substantiam autem non est motus: eo quod nullum entium est substantiae contrarium.

LECTIO III.

ostquam Philoſophus diuise mutationem in generationem, & corruptionem, & motum, hic subiungit motum in suas partes. Et quia oppositorum est eadem scientia, primo assignat species motus...

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 14.

Manifestat conditionalem praemissam. Et primo ostendit quod in aliis generibus a tribus praedictis, non potest esse motus...

Neque ergo corruptio motus est. Motui nanque motus contrarius est, aut quies. At corruptio contrarium est generationi.

Cum autem omnis motus sit quaedam mutatio, tres uero sunt mutationes quas diximus, quarum duae, quae in contradictione consistunt, generatio inquam, atque corruptio motus non sunt...

LECTIO III.

Igitur praedicamenta diuisa sunt, & aliquid, & quantitas, & ubi, & quando, & ad aliquid, & quantitate & facere, & pati, necesse est tres esse motus...

Substantia uero, motus non est, propterea quod nihil substantiae contrarium est.

LECTIO III.

dubitationem quod hic dicitur, propter hoc quod idem Philosophus dicit in libro secundo de Generatione, quod ignis est contrarius aquae...

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 14.

Aristoteles dicit in 8. Metaphysicae, quod definitiones rerum sunt sicut numeri, quorum species variantur per additionem & subtractionem unitatis...

c Neque enim in adaliquid contingit aut altero mutato, verum esse alterum non mutari, quare secundum accidens motus horum est.

d Neque agentis neque patientis: neque omnino, quod mouetur aut mouentis, quia non est motus, motus, neque generationis generatio, neque omnino mutationis mutatio.

e Primum n. contingit dupliciter motus esse motus. Aut sicut in biecto, ut hō mouet, quia ex albo in nigrū mutat, an sic & motus, aut calefit, aut frigescit...

eam non est accipere duo extrema maxime distantia in illo genere, est enim accipere minimum numerum. Adualitate, non tamen maximum. Similiter inter species numerorum non est...

indifferenter recipere diuersas formas absq; ordine. Vnde Aristoteles dicit in 2. de Generatione, quod cum ex terra sit ignis, non oportet quod sit transitus per media elementa...

potest aliqua continuitas accendi in formis substantialibus, ut motus continuus possit esse de una forma in aliam secundum remissionem unius forme, & intensiōem alterius.

Probat quod non sit motus in genere actionis & passionis. Actio enim & passio non differunt subiecto a motu: sed addit aliquam rationem, ut in tercio dictum est.

Ostendit quod non est motus in genere ad aliquid. In quocunque enim genere est per se motus, nihil illius generis de nouo inuenitur in aliquo, absq; eius mutatione...

litudo. Hoc autem quod hic dicitur, in quibusdam autem videtur habere difficultatem, in quibusdam autem sic. Sunt enim quaedam relationes, quae non sunt aliquid realiter in eo, de quo praedicatur...

Aut neq; in hisce, quae sunt ad aliquid: altero enim subeunte mutationem, alterum mutationem non subiens, uero dici potest: quare motus ipsorum per accidens est.

Neque item agentis est motus, ac patientis, neque mouentis, ac eius quod mouetur. quia motus non est motus, neque generationis est generatio, neque omnino mutationis mutatio.

Motus enim dupliciter motus esse potest. Aut ut subiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutat. Et motus ne igitur hoc modo, aut calefit, aut frigescit, aut mutat locum...

refertur per aliquam relationem in ipso existentem: sed quia aliud refertur ad ipsum, ut patet per Philosophum in 5. Metaphysicae & similiter, est cum columna dicitur dextra animalis. Dextrum enim & sinistrum sunt relationes reales in animali, quia in eis inueniuntur determinatae virtutes...

mutatio est alteri, absq; mutatione sui: cui nihil de nouo aduenit, aliquid ab eis mutatione eius, cui aduenit. Vnde dicitur est quod si aliquid per sua mutatione effigatur in aliud, & qualitas per hoc effigatur in aliud, & ideo nihil aduenit illi de nouo per hoc, quod incipio esse alteri aequalis per eius mutationem.

Probat quod non sit motus in genere actionis & passionis. Actio enim & passio non differunt subiecto a motu: sed addit aliquam rationem, ut in tercio dictum est.

Probat quod non sit motus in genere ad aliquid. In quocunque enim genere est per se motus, nihil illius generis de nouo inuenitur in aliquo, absq; eius mutatione...

Probat quod mutationis non possit esse mutatio, & hoc per sex rationes. Quarum prima est, si mutationis sit mutatio, hoc potest intelligi dupliciter, uno modo ut mutatio sit mutationis sicut subiecti, quod mouetur, sicut aliqua mutatio est hominis, quia homo mouetur, puta, de albedine in nigredinem.

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 20.

Lea. 4. t. c. 20. & 22.

Tex. cō. 17.

Tex. cō. 17.

vt subiecti. Alio modo potest intelligi, vt sit motus mutatio-

Tex. c6. 12.

aut locum, mutat, aut augmen- tatur, aut diminuitur? Hoc au-

Tex. c6. 13.

f. Amplius aut in infinitum va- dit, si erit mutationis muta-

rariorum mutationes. Contingit tamen quod agrotationi succe-

aut accrescit, aut decrevit? at hoc fie- ri nequit. Mutatio nanque non subit

Præterea, si mutationis est mu- tatio, generatioque generatio, in

quandoque mutatur in scientiam, quandoque in aliquid aliud,

Tex. c6. 14.

& sic vsq; ad primam. Si ergo non fuerit prima generatio, non

Tex. c6. 15.

g. Amplius eiusdem motus cō- trarius est, & corruptio. Quare &

Tex. c6. 16.

i. Similiter autem, & quomo- do erit? non enim erit doctrina,

Tex. c6. 17.

k. Amplius, si tres species sunt motus, harum aliquam necesse

Tex. c6. 18.

l. Omnino autem, quonia motu- etur omne quod mouetur tri-

ciem generationis transeat, sicut materia ignis generati, transit

Præterea, eiusdem est contrarius motus & quies: insuper, & gene-

Et insuper quo pacto erit? non e- nim generatio perceptionis, erit per-

Præterea si tres mutationis species sunt, subiectam naturam harum ali-

Omnino autem, cum omne quod mouetur trifariam moueatur, aut quia

LECTIO III.

l. Omnino autem neque substantia, neque in relatione, neque in actione, passione uel

LECTIO III.

Stefo, qd non est motus in substantia, neque in ad aliqd, neque in actione & passione, concludit in quibus generatio sit motus.

Lec. 1. c. 6.

Tex. c6. 19. infra.

facere & pati, vt ostensum est: Relinquitur quoddam motus sit...

Leet. 3. 5. com. 19.

b Motus quidem igitur sicut qualiter, alteratio sit, huic enim alludat...

c Qui vero secundum quantum, secundum commune quidem innominatus est: sed secundum...

d Qui autem est secundum locum, & secundum proprium & commune innominatus est: sit autem...

Tex. c6. 19.

e Quae autem est in eadem specie mutatio in magis, & minus alteratio est. Quae enim ex contrario...

Leet. 4. 1. c6. 11 & 12

f Quod quidem igitur hi tres soli motus sunt, ex his manifestum est.

Tex. c6. 20.

g Immobile autem est, & quod omnino impossibile est moueri, sicut sonus inuisibilis. Et quod...

h Ostendit, qualiter sit motus in vbi, & dicit quod motus secundum locum non habet nomen commune generis...

tionem suarum specierum: sed secundum perfectum & diminutum, vt supra dictum est, & secundum hoc...

Leet. 3. 1. 10. 14. 4.

i Igitur motus, qui in qualitate est, alteratio sit, hoc enim commune nomen positum est...

k His autem, qui est in quantitate, communi quidem nomine caret: habet autem earum partium, in quas diffunditur...

l At is qui est in loco, & communi nomine caret, & proprio, latius autem communi nomine nuncupatur...

m Mutatio autem ea, quae est eadem in forma ad magis, ac minus, tale alteratio est. Ea namque mutatio, quae ex contrario...

n Ex his igitur, quae dicta sunt, patet motus has tres solum esse mutationes.

o Est autem immobile & id, quod moueri non potest, & id quod multo in tempore vix mouetur. Aut id, quod tarde admodum incipit...

p tum ad hoc quod sit alteratio, quod mutetur aliquid de contrario in contrario. Vel simpliciter, vel sic...

q Ostendit quot modis dicitur immobile, & ponit tres modos. Primo enim dicitur immobile illud, quod nullo modo est aptum...

Tex. c6. 21.

r Quid igitur est motus, & quid quies, & quot mutationes, & quales motus, manifestum ex dictis.

Tex. c6. 22.

LECTIO V.

s Ostendam dicam, quid est simul, & quid separatum, & quid est tangere, & quid est medium, & consequenter, & quid habitus: & quid continuum, & in qualibet re vnum quodque horum in esse aptum natum sit.

Tex. c6. 23.

t Ostendam dicam, quid est simul, & quid separatum, & quid est tangere, & quid est medium, & consequenter, & quid habitus: & quid continuum, & in qualibet re vnum quodque horum in esse aptum natum sit.

u Simul igitur dicuntur haec esse secundum locum, quaeunque in vno loco sunt primo. Separatum autem quaeunque sunt in altero. Tangere autem quorum vltima simul.

v Medium vero, in quod aptum natum est primum pertingere quod mutatur, quam in quod vltimum mutatur, sicut naturam continue mutationem patiens. In minus autem est medium in tribus vltimum quod continue. n. mutationis contrarium est. Continue autem mouetur, quod nihil, aut paucissimum deficit rei, non...

w Ostendam dicam, quid est simul, & quid separatum, & quid est tangere, & quid est medium, & consequenter, & quid habitus: & quid continuum, & in qualibet re vnum quodque horum in esse aptum natum sit.

x Per oppositum autem dicuntur esse separatum, vel seorsum, quaeunque sunt in alio & alio loco. Tangere autem se dicuntur, quorum sunt vltima simul. Vltima autem corpora sunt superficies, & vltima superficierum sunt lineae, & vltima linearum sunt puncta. Si ergo ponatur, quod duae lineae se tangant in suis vltimis, duo puncta duarum linearum se tangentium, continebuntur sub vno puncto loci contentis. Nec propter hoc sequitur, quod locum sit maius loco: quia punctum additum puncto nihil maius efficit. Et eadem ratione se habet in aliis. Secundo ibi...

y Quid igitur est motus, & quid quies, & quot mutationes, & quales motus, manifestum ex dictis.

LECTIO V.

z Ostendam dicam, quid est simul, & quid separatum, & quid est tangere, & quid est medium, & consequenter, & quid habitus: & quid continuum, & in qualibet re vnum quodque horum in esse aptum natum sit.

aa Simul igitur ea loco dicuntur esse, quae vno in loco sunt primo. Seorsum autem ea, quae in diuersis sunt locis. Ea dicuntur tangere, quorum extrema sunt simul.

bb Id est inter, ad quod prius accedere aptum id, quod mutatur, quam ad id, quod vltimum mutatur, secundum naturam continue subiens mutationem. atque hoc est in minimis tribus. est enim vltimum mutationis contrarium ipsum. Continue autem id mouetur, quod nihil, aut per parum rei, non temporis intermutum. Nihil enim intercapedo prohibet, fierique potest ut...

cc Medium vero, in quod aptum natum est primum pertingere quod mutatur, quam in quod vltimum mutatur, sicut naturam continue mutationem patiens. In minus autem est medium in tribus vltimum quod continue. n. mutationis contrarium est. Continue autem mouetur, quod nihil, aut paucissimum deficit rei, non...

dd Simul igitur dicuntur haec esse secundum locum, quaeunque in vno loco sunt primo. Separatum autem quaeunque sunt in altero. Tangere autem quorum vltima simul.

ee Medium vero, in quod aptum natum est primum pertingere quod mutatur, quam in quod vltimum mutatur, sicut naturam continue mutationem patiens. In minus autem est medium in tribus vltimum quod continue. n. mutationis contrarium est. Continue autem mouetur, quod nihil, aut paucissimum deficit rei, non...

ff Ostendam dicam, quid est simul, & quid separatum, & quid est tangere, & quid est medium, & consequenter, & quid habitus: & quid continuum, & in qualibet re vnum quodque horum in esse aptum natum sit.

est continuus, & sic vnus. Quatenus igitur requiruntur ad...

Tex. 66. 40.

Tex. 66. 17.

Tex. 66. 41.

Tex. 66. 42.

Tex. 66. 43.

requiritur, & sic vnus secundum speciem, quae quidem vnitas...

ue? Haerentes igitur erunt & hi qui non idem specie...

ter quidem & deinceps ex eo sunt, quia tempus continuum est...

inter quos media quies cadit. Quare si quis motus intercipitur...

Præterea motus vnus & huius dicitur, qui est perfectus...

Insuper & alio modo per dictos, vnus huius dicitur motus...

quandam formam vnitatis, & ad ipsam unitatem. Secundum...

Tex. 66. 44.

Infra.

Tex. 66. 44.

Tex. 66. 44.

Tex. 66. 45.

Tex. 66. 45.

Infra.

Primo, ponitur hunc modum vnitatis, scilicet regularis motus...

videtur vnus, sed magis regularis, sicut rectus, irregularis...

Irregularitatis autem differentia est, aliquando quidem, in quo...

Vnus igitur irregularis est, quo est continuus, minus autem...

Si autem oem, vnum contingit, & regularem esse, & non...

Vnus est igitur et huius motus, qui est difformis, & huius...

ue nienter possit contingere aliam partem. Si enim illa pars...

vnus esse videtur, sed huius potius, qui uniformis est...

Est autem uniformitas omni in motu, qui difformitas...

Difformitatis autem differentia sunt, interdum enim est...

Quapropter celeritas, tarditasue non sunt species...

Vnus est igitur et huius motus, qui est difformis, & huius...

Quod si omnis motus vnus et vniformis, & non vniformis...

Velocitas autem & tarditas se habent ad duos motus, vt dictum est...

positus

postus ex alteratione, & loci mutatione, necesse est enim ad hoc, quod motus sit regularis, quod partes conveniant ad invicem...

Tex. c. 39. 40. 41.

LECTIO VIII.

ostquam Philo- sophus de termina- tione vultate, & di- versitate motus, hic determinat de con- trarietate moruum...

Tex. c. 46.

Tex. c. 13.

Tex. c. 56.

Tex. c. 53.

Tex. c. 47.

Tex. c. 47.

Tex. c. 49.

Tex. c. 48.

agritudinem. Quartus modus est, ut accipiatur motuum con- trarietas, secundum contrarietatem termini a quo, ad terminum ad quem...

rent, non unus erunt atque continui motus. Quomodo namque fieri potest ut hisce sit unumformis, qui ex alteratione...

LECTIO VIII.

inceps desiniendum est, quoniam motus qui motu contrariis est, et de quiete simili modo. Primum autem dandiendum est, utrum contrarius motus sit hisce, qui est ex eodem vi, quo itur ad idem, ut hisce, qui est ex sanitate...

ad morbum accedunt. An hisce qui est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

est ex contrario ei, quo ad contrarium itur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur...

terminorum, ad quos motus terminatur, magis videtur esse esse con- trarietas motuum, quam contrarietas terminorum a quibus incipit motus...

Tex. c. 14.

hic quidem enim discessio con- trarietatis, ille vero acceptio. Et dicitur autem vniuersi quis, eo, in quod mutatur magis...

Relinquitur igitur, qui est in cōtraria, & qui est ad cōtraria, ex cōtrariis. Fortassis quidem igitur accidit eos, qui in cōtraria, & ex contrariis esse, sed esse forsitan non idē. Dico aut, qui in sanitate est, qui ex egritudine, & qui ex sanitate ei, qui in egritudine.

Quoniam autem differit mu- tatio a motu, (ex quodam enim subiecto in quoddam subiectu mutatio est motus) qui est ex contrario in cōtrarium ei, qui est ex contrario in cōtrarium, motus contrarius est, ut hisce, qui ex sanitate in morbum itur ei, quo sanitas & morbo acquiritur...

Manifestum est autem & ex inductione, qualia videntur cōtraria esse. Aegrotare enim ipsi sanari, & addiscere ipsi decipi, non per ipsum: incontraria, n. sicut enim in scientia est, sic & in deceptione, & per se ipsum consequi, & per alium. Et sursum motus ei, qui est deorsum: contraria enim hæc sunt in longitudine. Et qui est ad dextram, ei, qui est ad sinistram: contraria enim hæc sunt in latitudine. Et qui est ante, ei, qui est retro: contraria enim hæc sunt in altitudine.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

In motibus et naturalibus, sed in dextris, & sinistris, ante & retro, inuenit cōtrarietas i motibus, nō in naturā, sed in motū, q. est ab aia, quæ mouet in has contrarias partes. Deinde cum dicit, ostendit qualiter sit contrarietas in mutationibus. Et primo ostendit quō accipiat contrarietas mutationū in rebus, in quibus inuenit cōtrarietas. Secūdo, quō accipiatur in rebus, in quibus nō est contrarietas, ibi. Quibus autē nō est contrariū. Dicit ergo primo, quod si accipiatur contrarietas solum ex parte terminū ad quē, vt dicatur contrarius, qui est in contrarium, hoc non facit contrarietate motus, sed mutationis, quæ est generatio, & corruptio: sicut fieri album, & fieri nigrum contraria sunt. Nec oportet, quod contrarietas harum mutationū attendatur, sicut contrarietate terminū a quo, quia in generatione terminus a quo non est aliquid affirmatum, sed aliquid negatum. Sicut enim albu ex non albo, non autē ex aliquo affirmato. Non enim mutatio de subiecto in subiectum est mutatio, sed motus. Secundo ibi, Tho. sup. Phys. K. Oteq.

Patet autem ex inductione, qui cōtrarii esse videntur. Egrotare enim ipsi sanari, & discere ipsi decipi, non per seipsum contraria videntur: ex contrariis enim in contraria sunt. ut enim scientiam per se quispiam, & per alium consequi potest, sic & deceptionem. Latitudo etiā, qua supra loca petuntur, et contraria est latitudo, qua ad infra loca itur: hæc enim in longitudine contraria sunt. Et ea qua itur ad dextram, et qua sinistram petuntur, hæc enim in latitudine contraria sunt. Et ea, qua pergitur ad ea, quæ sunt ante, ei, qua itur ad ea, quæ sunt post: hæc enim in profunditate contraria sunt. Is autem, qui solum ad contrarium est, non motus, sed mutatio est: uelut album fieri non ex aliquo.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

Cum Sancti Thomae Aquinatis praeclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Qua Philosophus determinauit de diuisione motuum & quietum, in hoc Sexto libro intendit de terminare ea, quae pertinent ad diuisionem motus, secundum quod diuiditur in partes quantitatiuas. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit motum, sicut & omne continuum, esse diuisibile. In secunda ostendit, qualiter motus diuidatur, ibi. Necessesse autem & ipsum nunc. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima, ostendit nullum continuum ex indiuisibilibus componi. In secunda, ostendit nullum continuum indiuisibile esse, ibi. Manifestum autem, quod neque linea. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima, ostendit nullum continuum ex indiuisibilibus componi. In secunda, ostendit nullum continuum indiuisibile esse, ibi. Manifestum autem, quod neque linea. Prima autem pars diuiditur in duas.

LECTIO I.

I autem est continuum, & quod tangit, & consequenter, sicut definitum est prius (continua quidem quorū vltima vnum, quae vero tangunt quorū simul, consequenter aut quorum nihil est medium sui generis) impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid continuum, vt lineam esse ex punctis; si vere linea quidem continuum est, punctum autem indiuisibile.

LECTIO I.

I autem ea continua sunt, ut antea definitum est, quorum vltima sunt vnum, & ea tangunt, quorum fines sunt simul: eademque deinceps, inter quae nihil eiusdem generis cadit: impossibile est ex indiuisibilibus continuum quicquam constare, ut ex punctis lineam: si linea quidem continuum, punctum autem indiuisibile sit.

Vltima namque punctorum nec vnum sunt, quippe cum indiuisibilis res non sit, hoc quidem vltimum, illud autem alia pars quaedam. Nec etiam simul, cum nullum sit prorsus vltimum eius, quod partibus caret, vltimum enim, & id, cuius est vltimum, patet esse diuersa.

Præterea puncta, ex quibus continuum constat, aut continua sint, aut se tangunt necesse est. atque eadem est de cunctis indiuisibilibus ratio. At continua sane nequeunt esse per rationem iam dictam. Et cum quippiam tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totum partem. Cum igitur indiuisibile partibus careat, totum ipsum tangat necesse est. At ex hisce, quae hoc pacto se tangunt, nullum continuum unquam emerget. Continuum enim, habet aliam atque aliam partem: & diuiditur in partes eandem subeuntes legem, et separatas eandem loco.

At vero neque punctum ad punctum, neque nunc ipsum ad nunc ipsum

tum tangat totum. Sed ex duobus, quorum vnum totum tangat aliud totum, non potest componi continuum. quia omne continuum habet partes seinuicem, ita quod haec sit vna pars, & haec alia, & diuiditur in partes diuersas & distinctas loco, i. positione, in his quae positionem habent: quae autem sunt se tota tangunt, non distinguuntur loco vel positione. Relinquitur ergo, quod ex punctis non possit componi linea per modum contactus. Deinde cum dicitur. Probatur quod continuum non componatur ex indiuisibilibus, per modum eius, quod est consequenter. Non enim punctum se habebit consequenter ad aliud punctum, ita quod ex eis constitui possit longitudo. i. linea, aut vnum alteri nunc, ita quod ex eis possit componi tempus, quod consequenter est vnum alteri, quorum non est aliquid medium eiusdem generis, vt supra expositum est. Sed inter duo puncta semper est linea media.

h. Et dicit, quod illud quod mouetur recedendo a termino a quo recedit non simpliciter, sed secundum quid, scilicet secundum quod adhuc manet in illo, non totaliter, sed partim. quia hoc est vniuersaliter verum, quod semper eius quod mouetur, vna pars est ibi. In termino a quo, & alia in termino ad quem. nec est inconueniens, quod vnum contrarium sit secundum quod permiscetur alteri, sed quanto est magis impermiscibile, tanto est magis contrarium. Et ideo motus est magis contrarius motui, cum nunquam ei permiscetur quies, quae quodammodo permiscetur. Et vltimo epilogat, quod dictum est de motu, & quiete, quod in eis sit vnitas, & contrarietas. Deinde cum dicitur. Ponit quaedam ad manifestationem permiscionem, quae tamen in exemplaribus Graecis dicitur non haberi, & Commentator etiam dicit, quod in quibusdam exemplaribus Arabicis non habentur. vnde magis videtur esse assumpta de dictis Theophrasti, vel alicuius alterius expositoris Aristoteli. Tria tamen ponuntur hic ad manifestationem praecedentium; quorum primum pertinet ad quaestionem (quam supra posuit) de generatione generis non naturalis. Vnde dicitur, quod videtur aliquis de ipso stare: quod est generari quiete, quia si omnes motus, qui sunt praeter naturam, habent quietem oppositam, non naturalem: verum & illa quae habeat stare. i. generari, quia si dicatur, quod non sit aliqua statio quietis violentae, sequitur inconueniens. Manifestum est enim, quod id, quod per violentiam mouetur, quies manebit. i. quiescet, & hoc per violentiam, quare sequitur, quod aliquid erit quiescens non semper sine hoc quod fiat quiescens. quod videtur impossibile, sed palam est quod erit quies; quies violenta. Sicut enim mouetur aliquid praeter naturam, ita & quiescit aliquid praeter naturam. Est autem hic attendendum, quod hoc, quod hic dicitur, videtur esse contrarium ei, quod supra dictum est. Vnde Auer. dicit, quod dubitatio superius mota, hic soluitur. Sed melius est: vt dicatur, quod id, quod supra positum est, est magis verum: licet & quod hic dicitur quodammodo sit verum. quies enim violenta non habet generationem proprie, sicut procedentem ab aliqua causa per se facta quietis, sicut quies naturalis generatur. Sed habet generationem per accidens, per defectum virtutis factiuae: quia quies cessat violentiam mouentis, vel impeditur, tunc fit quies violenta. Et per hoc motus violentus in fine remittitur, naturalis autem in fine in tenditur. Sciendum tamen est, quod alia litera inuenitur in hoc loco, quam oportet ad aliam intentionem referre. Dicitur enim sic. Quod quaerit aliquis: vtrum motus extra naturam, contrarietur aliqua

Tex. c. 63.

Tex. c. 64.

Tex. c. 65.

Tex. c. 66.

Tex. c. 67.

quies non secundum naturam: non quod quies, quae est contra naturam, opponatur motui, qui est contra naturam proprie (vt supra Aristoteli docuit.) Sed hic dicitur large, & improprie, in eodem oppositio nem quietis ad motum. Et dicitur, quod irrationabile videtur, si non inueniatur quaedam quies non naturalis, manifestum est enim, quod violentiam mouentis remanebit, id est cessabit quies: & nisi quies aliqua fiat consequenter, motus non perueniet ad statum. vnde manifestum est, quod motibus violentis opponitur quies violenta: quia quod extra naturam mouetur, habet etiam extra naturam quiescere. Secundo ibi.

An ex aliqua parte quiescit, si adhuc manet? Omnino autem eius, quod mouetur, pars est illic, pars est in eo in quod mutatur. quocirca & motus magis contrarius motui, quam quies. De motu igitur quiete, quomodo vnus, vnaqueque est: & qui, & quae quibus aduersantur, satis iam diximus.

Dubitabit autem quis & de stare, si & quicunque praeter naturam motus, bis est quies opposita. Siquidem igitur non erit inconueniens, manet enim violenta. Quare quiescens aliquid erit non semper, sine fieri. Sed palam quod erit, sicut enim mouetur praeter naturam, & quiescit utique aliquid praeter naturam.

Quomodo autem est quibusdam motus secundum naturam, & praeter naturam: puta ignis, qui sursum secundum naturam, qui autem deorsum praeter naturam: vtrum hic contrarius, aut quod terra? haec enim fertur secundum naturam deorsum. Aut palam, quia ambo: sed non eodem modo. Sed qui quidem secundum naturam, secundum naturam existens, eius autem, qui ipsius, qui sursum ignis, ei qui deorsum: ut secundum naturam existens, praeter naturam existens. Similiter autem & in mansionibus.

Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim mouetur ex hoc & abiicitur, adhuc videtur habere quod abiicitur. Quare, si ipsa quies contraria ei, qui hic in contrarium, motui simul existunt contraria: si aliquatenus quiescit, aut adhuc manet. Totaliter autem eius, quod mouetur, hoc quidem ibi, hoc autem in quod mutatur. Propter quod magis motus motui contrarium, quam quies. Quis quidem igitur motus simpliciter vnus, dictum est, & de motu quidem, & quiete: quomodo vterque vnus, & qui contrarium quibusdam, dictum est.

Abiicitur. Vnde si quies, quae est hic, sit contraria motui, qui est hic in contrarium, sequitur, quod simul sint contraria: sed adhuc aliquatenus quiescit dum manet in termino a quo. Et vniuersaliter eius, quod mouetur, aliquid est in termino a quo, & aliquid in termino ad quem: vnde quies minus: opponitur motui quam motus contrarius, sicut supra expositum est. Et vltimo recapitulat, vt per se manifestum est. Ex hoc autem ipso, quod eadem verba repetantur, quae supra dicta sunt, manifestum est potest, quod non sunt verba Aristotelis, sed aliquid expositoris.

Libri Quinti Physicorum finis.

Tex. c. 1.

Tex. c. 24.

Tex. c. 24.

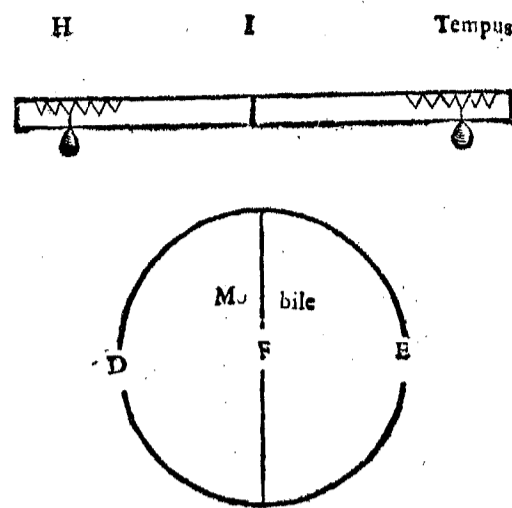
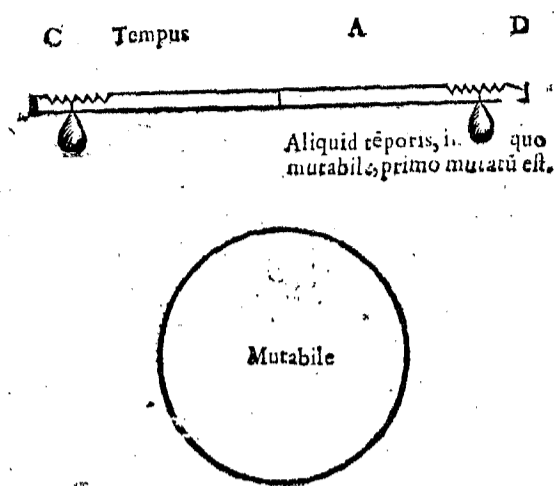
Tex. c. 2.

Tex. c. 4.

Tex. c. 6.

Infra.

Demonstratio prima, sumpta ex parte tps, ostendens q non F Demonstratio secunda, ostendens idem, quod supra sumpta est accipere primum in quo mutatu est ex pte principii.

Tex. c. 48. Ostendit idem ex parte mobilis concludens ex praemissis quod neque in ipso quod mutatur est accipere aliquid, quod primo mouetur...

g Neque igitur in eo quod mutatum est, aliquid ipsius prius est, quod mutatu est. Sit enim DF, quod primo mutatum est...

At vero nec ipsius mutati quicquam erit primum, quod est mutatum. Sit enim ipsius DF mutatum primum...

h Ostendit idem ex parte rei, in qua est motus. Permittit tamen, quod non similiter se habet de eo...

Tex. c. 49. Ostendit idem ex parte mobilis concludens ex praemissis quod neque in ipso quod mutatur est accipere aliquid, quod primo mouetur...

h Ipsum autem quod mutatur, aut secundum quod mutatur, non amplius similiter se habebit...

Ipsam autem, quod mutatur, non eodem modo se habebit. Tria namque esse dicuntur in ipsa mutatione...

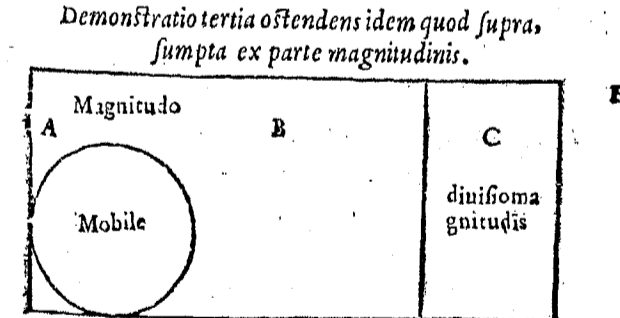
magis, vel minus alba, non est ex ipsa ratione albedinis: quia si esset separata, non diceretur secundum magis & minus...

motus erit in impartibili (sic enim oportet diuidere magnitudinem, sicut & motum, vt supra ostensum est) Si autem B C, sit diuisibile, erit accipere aliquod signum prius...

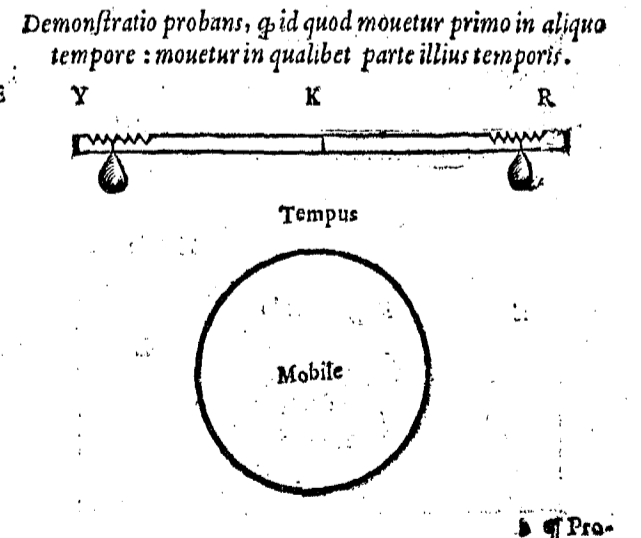
ibi. Ostensio autem hoc. Dicit ergo primo, quod omne quod mutatur, mutatur in tempore, vt supra ostensum est...

LECTIO VIII. Vniua autem omne quod mutatur, in tpe mutat: dr aut in tpe mutari, & sicut primo, & sicut scilicet alteru, vt in anno, ga in die mutatur...

LECTIO VIII. Vniua autem omne quod mutatur, in tpe mutat: dr aut in tpe mutari, & sicut primo, & sicut scilicet alteru, vt in anno, ga in die mutatur...

LECTIO VIII. Ostquam Philosophus ostendit qualiter sit accipere primum in mutatione, & qualiter non, hic ostendit ordinem eorum, quae in motu inueniuntur adinuicem...

Tex. c. 52. Tex. c. 53. Lec. I. c. c. i.

est sicut & tempus: & in ea aliquid mutatur, scilicet illud, quod mouetur secundum locum, vel quod mouetur secundum augmentum & decrementum. Sit ergo aliquid mutatum ex C in D, non autem potest dici, quod totum quod est C D, sit indiuisibile: quia oportet, quod C D sit pars alicuius magnitudinis, sicut motus, qui est ex C in D, est pars motus totius. Similiter, n. diuiditur magnitudo & motus, ut supra ostensum est. Si autem aliquid indiuisibile sit pars magnitudinis, sequitur quod duo imparabilia erunt immediate coniuncta, quod est impossibile, ut supra ostensum est, non ergo potest dici, quod totum C D sit indiuisibile. Ergo necesse est, quod id quod est inter C & D, sit quedam magnitudo, & per consequens, quod in infinitum diuidi possit. Sed semper prius mutatur in parte magnitudinis, quod sit mutatum per totam magnitudinem: ergo necesse est, omne quod mutatum est prius mutari: sicut necesse est, quod ante quamlibet magnitudinem totam, sit pars eius. Secundo ibi.

Tex. c6. 58.

Le. 6. t. c. 7.

Lec. 1. a. pri.

Tex. c6. 59.

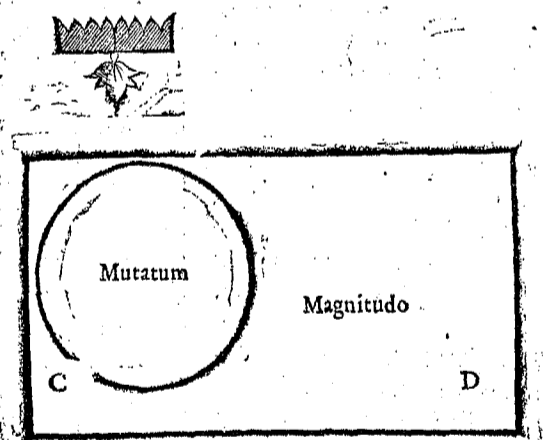
tatur. Sit enim mutatum ex C in D: ergo si indiuisibile est ipsum C D, impartibile erit impartibili coniunctum. Quonia autem hoc impossibile est, necesse est magnitudinem esse quod inter est, & in infinita diuisibile. Quare si in illa mutatur prius, necesse ergo omne quod mutatum est, mutari prius.

h Eadem enim demonstratio est, & in non continuis, ut in contrariis, & contradictione. Accipimus, n. tps, in quo mutatum est, & iterum eadem dicemus.

i Quare necesse est, mutatum omne mutari prius, & quod mutatur mutatum esse. & est ipso mutari, mutatum esse prius: ipso autem mutatum esse, mutari, & nullo modo comprehenditur primum. Causa autem huius est, non esse impartibile impartibili coniunctum. In infinitum, n. diuisio est, sicut in iis, quae augmentantur, & minuuntur lineis.

k Manifestum igitur, quod quod factum est, necesse est fieri prius, & quod sit factum esse, quacumque diuisibilia & continua sunt, non tamen semper quod sit, sed aliud aliquando, ut illius aliquid, sicut domus fundamentum. Similiter autem & in eo quod corrumpitur, & eo quod corruptum est, mox enim inest ei quod sit, & quod corrumpitur, cum sit continuum, infinitum quoddam.

Demonstratio probans, quod ante omne mutatum esse praecedat mutari.

h ¶ Ostendit, quod idem necesse est esse in illis mutationibus, quae non sunt secundum aliqua continua, sicut de alteratione, quae est inter contrarias qualitates, & de generatione & corruptione, quae sunt inter contradietorie opposita. Licet enim in his non possit hoc demonstrari ex parte rei secundum quam est motus, accipietur tamen tempus, in quo sunt huiusmodi mutationes, & eodem modo procedetur. Sic igitur in tribus mutationibus, scilicet alteratione, & corruptione, & generatione, habet locum sol a prima ratione in aliis aut tribus, scilicet augmento, & decremento, & loci mutatione, habet locum utraque. Deinde, cum dicitur.

F Sit enim ex C quippiam mutatum in D. Si igitur C diuisibile sit, partibus uacanti, partibus profecto uacans habebit. Quod, si id fieri nequeat, medium ipsum magnitudinem esse necesse est, diuisibileque esse in infinita, quare prius in illa mutatur, omne ergo mutatum, prius mutari necesse est.

Eadem est enim & in hisce, quae non continua sunt, demonstratio, ut in contrariis, & in hisce, quae contradietorie subeunt oppositionem. Sumemus enim id tempus, in quo est mutatum, & eadem rursus dicemus.

Quare mutatur ipsum mutatum, & mutatum si id quod mutatur, necesse est, atque mutari, prius est ipso mutatum esse, & mutatum esse, ipso mutari, ac nunquam primum sumetur. Causa autem huius est, partibus uacans, non esse uacanti partibus habens. In infinitum enim ipsa diuisio proficitur, ut in crescentibus, ac decrescentibus intueri lineis, licet.

Quae cum ita sint, patet necesse esse, & id quod est factum, fieri prius, & id quod sit, antea factum esse, modo diuisibilia atque continua sunt. Non tamen semper quod sit, factum est prius, sed interdum aliud; cui illius aliquid, ut in edibus, fundamentum. Similiter sit, & in eo quod corrumpitur, & corruptum. Inest enim ei quod sit, & ei quod corrumpitur infinitum quaedam; quippe cum continuum sit utrunque, & impossibile est, aut fieri.

accipere punctum in medio illius partis: & ante illud punctum medium est accipere aliquam partem lineae, & sic in infinitum, non tamen linea est infinita: quia ante primum punctum lineae non est aliqua pars lineae. Et similiter consideranda est in rotatur: quae cum quilibet pars motus sit diuisibilis, ante quamlibet partem motus est accipere indiuisibile aliquod in medio illius partis, quod est mutatum esse, & ante illud indiuisibile est accipere partem motus, & sic in infinitum. Non tamen sequitur, quod motus sit infinitus: quia ante primum indiuisibile motus non est aliqua pars motus. Illud tamen primum indiuisibile, non dicitur mutatum esse, sicut nec primum punctum lineae dicitur diuisio. Secundo ibi.

¶ Ostendit idem specialiter in generatione & corruptione. Et hoc ideo, quia aliter se habet mutatum esse ad mutari in generatione & corruptione, & aliter in aliis. In aliis enim mutatum esse, & mutari est secundum idem, sicut alteratum esse, & alterari est secundum album. Nam alterari est mutari secundum albedinem, alteratum autem esse, est mutatum esse secundum albedinem, & idem dicendum est in motu locali, & augmento, & decremento. Sed in generatione secundum aliud est mutatum esse, & secundum aliud mutari. nam mutatum esse est secundum formam: mutari uero non est secundum negationem formae, quae non suscipit magis & minus secundum se, sed mutari est secundum aliquid adiunctum negationi, quod suscipit magis & minus, quod est qualitas. Et ideo generatum esse est terminus eius, quod est alterari, & similiter corruptum esse. Et quia motus de nominatur a termino ad quem, ut in principio Quinti dictum est, ipsum alterari, quia habet duos terminos, scilicet formam substantialem, & qualitatem, dupliciter nominatur, quia potest dici & alterari, & fieri & corrumpi. Et hoc modo accipit hic fieri & corrumpi, pro ipso alterari secundum quod terminatur ad esse, vel non esse. Unde dicitur, quod illud quod factum est, necesse est.

Tex. c6. 58.

Tex. c6. 59.

Tex. c6. 60.

Tex. c6. 61.

Tex. c6. 64.

se est prius fieri, & illud, quod sit, necesse est factum esse: quacumque tamen sunt diuisibilia & continua. Quod quidem ponitur, ut Commentator dicit, ad excludendum quaedam, quae indiuisibiliter sunt absque motu continuo, sicut intelligere, & sentire: quae etiam non dicitur motus nisi aequiuoce, ut in Terio de Anima dicitur.

¶ Vel potest dici aliter, quod hoc Philosophus addidit, ut accipiat generatio est toto motu continuo precedente. sed id, quod sit prius, factum esse diuersimode inuenitur in diuersis. Quaedam enim sunt simplicia, quae habent simplicem generationem, sicut aer, aut ignis, & in istis non generatur pars ante partem, sed simul generatur totum, & partes: & in talibus id, quod factum est, ipsummet prius fieri: & quod sit, ipsummet prius factum est, propter continuitatem alterationis praecedentis. Quaedam uero sunt composita ex dissimilibus partibus, quorum pars generatur post partem, sicut in animali prius generatur cor, & in domo fundamentum: & in istis quod sit prius factum est, non ipsummet, sed aliquid eius. Et hoc est quod subdit, quod non semper id quod sit, prius ipsummet factum est, sed aliquid eius factum est, sicut fundamentum domus. Sed quia oportet deuenire ad aliquam partem, quae tota simul sit, oportet, quod in aliqua parte id quod sit, factum sit secundum aliquam terminum acceptum in alteratione praecedenti. Sicut dum generatur animal iam factum est cor, & dum generatur cor, iam factum est aliquid, non quidem aliqua pars cordis, sed aliqua alteratio facta est, ordinata ad generationem cordis, & sicut dicitur est de generatione, intelligendum est de corruptione. statim enim ei quod sit, & corrumpitur, inest quoddam infinitum, cum sit continuum, quia ipsum fieri & ipsum corrumpi continuu est. Et ideo non est fieri, nisi ubi aliquid factum sit prius: nec est aliquid factum esse, nisi si fiat prius. Et similiter dicendum est de corruptione, & de corruptum esse. semper enim corruptum esse est prius ipso corrumpi, & corrumpi est prius hoc quod est corruptum esse. unde manifestum est, quod omne quod factum est, necesse est prius fieri, & omne quod sit, necesse est prius factum esse aliquo modo. Et hoc ideo, quia omnis magnitudo, & omne tempus sunt in infinitum diuisibilia. Et ideo in quocumque tempore sit aliquid, hoc non erit sicut in primo, quia erit accipere partem priorem. Et hoc quod dictum est de generatione, & corruptione, intelligendum est etiam de illuminatione, quae est terminus motus localis corporis illuminantis, sicut generatio & corruptio est terminus alterationis.

¶ Ostendit Philosophus determinauit de diuisione motus, hic determinat de finito & infinito in motu: sicut enim diuisio pertinet ad rationem continui, ita finitum & infinitum. Sicut autem supra ostendit, quod diuisio simul inuenitur in motu, magnitudinem, tempore, & mobili, ita ostendit nunc idem de infinito. Unde circa hoc, tria facit. Primo ostendit, quod inuenitur in magnitudine, & tempore. Secundo, quod similiter cum his inuenitur etiam in mobili, ibi. ¶ Demonstrat enim his, & c. ¶ Tertio, quod similiter inuenitur in motu, ibi. ¶ Quoniam autem neque finitum, & c. ¶ Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod si magnitudo est finita, tempus non potest esse infinitum. Secundo, quod eorum uerso, si tempus est finitum, quod magnitudo non potest esse infinita. ibi. ¶ Eadem autem ratio, & c. ¶ Circa primum, duo facit. Primo, proponit, quod intendit. Secundo probat propositum, ibi. ¶ Quod igitur si aliquid mouetur. ¶ Primo ergo repetit duo, quae sunt necessaria ad probationem ostendendum, quorum unum est, quod omne quod mouetur, in tempore mouetur. Secundo est, quod in pluri tempore ab eodem mobili, pertranfitur maior magnitudo. Et ex his duobus suppositis in tendit probare tertium, scilicet quod impossibile sit in tempore infinito pertranfitur magnitudinem finitam. Quod tamen sic intelligendum est, quod non reiteretur illud, quod mouetur per eandem magnitudinem, aut per aliquam partem eius multoties: sed ita, quod in toto tempore moueatur per totam magnitudinem. Et addidit hoc, ut praeseruet se a motu circulari, qui est super magnitudine finita, & tamen potest esse in tempore infinito, ut ipse dicitur in Octauo. Secundo ibi.

Tex. c6. 37.

Tex. c6. 63.

Tex. c6. 64.

Tex. c6. 61.

Infra.

Lec. 19. 20.

per totum.

LECTIO IX.

LECTIO IX.

¶ Vniam autem omne, quod mouetur, in tpe mouetur, & in pluri maior magnitudo, in infinito tempore impossibile est moueri per magnitudinem finitam non eandem semper, & illius aliquid, quod mouetur, sed in omni per omnem.

b Quod igitur si aliquid moueat aequae velociter, necesse est finitum in finito moueri, manifestum est. Accepta, n. parte, quae surabit tota, in equalibus partibus, quot partes sunt, per totam motum est. Quare, quoniam haec finitae sunt, & quantitate uaeque finitae, & tot modis omnes, & tempus utique erit finitum.

¶ Vni autem omne quod mouetur in tempore moueatur, in maioreque maiorem magnitudinem transeat, fieri profecto non potest, ut magnitudinem infinito in tempore transeat quicquam finitum, modo non per ipsam eandem semper, nec per aliquam eius partem, sed per totam toto in tempore moueatur.

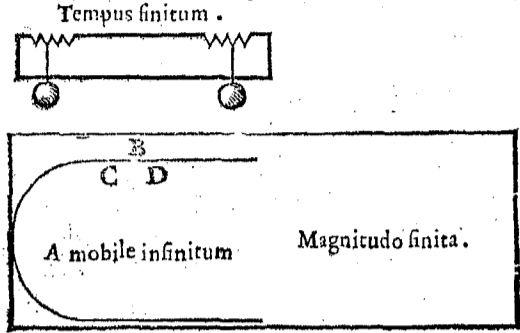
¶ Patet igitur si quippiam aequae moueatur celeritate, necesse esse finitam magnitudinem illud finito in tpe pertranfire. Sumpta namque parte quae mensurauerit totam, in tot equalibus temporibus, quot sunt magnitudinis partes, totam illam profecto magnitudinem pertranfibus. Quare, cum hauriamus quaeque finitae sit quantitates, & omnes numero sint finitae, tempus

pluri tempore ab eodem mobili, pertranfitur maior magnitudo. Et ex his duobus suppositis in tendit probare tertium, scilicet quod impossibile sit in tempore infinito pertranfitur magnitudinem finitam. Quod tamen sic intelligendum est, quod non reiteretur illud, quod mouetur per eandem magnitudinem, aut per aliquam partem eius multoties: sed ita, quod in toto tempore moueatur per totam magnitudinem. Et addidit hoc, ut praeseruet se a motu circulari, qui est super magnitudine finita, & tamen potest esse in tempore infinito, ut ipse dicitur in Octauo. Secundo ibi.

¶ Probat propositum. Et primo, si detur mobile quod aequae uelociter moueatur per totam magnitudinem. Secundo, si non uelociter, & regulariter moueatur. ibi. ¶ Sed si non sit, & c. ¶ Dicit ergo primo, quod si sit aliquid mobile, quod aequae uelociter moueatur per totum, necesse est, quod si pertranfitur finitam magnitudinem, quod hoc sit in tempore finito. Accipiat enim una pars magnitudinis: quae mensuret totum, puta si tertia, vel quarta pars magnitudinis. si ergo mobile aequae uelociter moueatur per totum, & aequae uelociter, quod aequale spatium in aequali tempore pertranfitur, sequitur quod in aequalibus temporibus, & tot quot sunt partes magnitudinis pertranseat mobile totam magnitudinem: puta, si accepta sit quarta pars magnitudinis, eam pertranfuit in aliquo tempore, & aliam partem in alio tempore aequali. & sic totam magnitudinem pertranfuit in quatuor aequalibus temporibus. Quia ergo partes magnitudinis sunt finitae numero, & unaquaeque etiam est finita secundum quantitatem: & tot modis pertranfuit omnes partes, id est in totidem temporibus aequalibus, sequitur, quod totum

zunc enim licet finitum non feratur per infinitum: tamen finitum mensurat infinitum, in quantum spatium sic iuxta singulas partes mobilis infiniti. Quia ergo hoc est impossibile, sequitur infinitum mobile non pertransire spatium finitum in tempore finito. Secundo ibi.

Demonstratio probans, quod mobile infinitum non potest pertransire magnitudinem finitam in tempore finito.

¶ Ostendit, quod non potest esse mobile infinitum, spatium existente infinito & tempore finito. Et hoc est quod dicit, quod infinitum mobile non pertransit in finitum spatium in tempore finito. In omni enim infinito est aliquid finitum: si ergo mobile infinitum pertransiret spatium infinitum in tempore finito, sequitur quod pertransiret spatium infinitum in tempore finito, quod est contra praestentia. Tertio ibi.

Tex. 65. 69.

¶ Ostendit, quod non potest esse mobile infinitum, spatium existente infinito & tempore finito. Et hoc est quod dicit, quod infinitum mobile non pertransit in finitum spatium in tempore finito. In omni enim infinito est aliquid finitum: si ergo mobile infinitum pertransiret spatium infinitum in tempore finito, sequitur quod pertransiret spatium infinitum in tempore finito, quod est contra praestentia. Tertio ibi.

¶ At vero neque infinitum, in finito tempore transibit infinitum: si enim infinitum, & finitum: in est enim in infinito finitum.

¶ Amplius autem & tempore accepto, eadem erit demonstratio.

Tex. 65. 66.

¶ Quonia autem neque finitum infinitum transibit, neque infinitum finitum: neque infinitum in infinito tempore mouetur, manifestum est quod neque motus erit infinitus in infinito tempore. Quid enim differt motus, aut magnitudinem infinitum facere? Necessarium enim si vnum infinitum est, & alterum infinitum esse: omnis enim loci mutatio in loco est.

LECTIO X.

¶ Quoniam autem omne, aut mouetur, aut quiescit quod aptum natum est, quando aptum est, & ubi, quo, & sic, necesse est quod stat: cum stat moueri, si non mouetur quiescet, sed contingit quiescere quiescere.

Tex. 65. 67.

¶ Ostendit, quod finitum & infinitum similiter inuenitur in motu, sicut in praemissis: & dicit quod quia finitum mobile non pertransit spatium infinitum, nec infinitum mobile, finitum spatium: neque infinitum mobile in tempore finito, sequitur ex his, quod non possit esse motus infinitus in tempore finito. Quantitas enim motus accipitur secundum quantitatem spatii: unde

Tex. 65. 68.

¶ Hoc autem demonstrato, manifestum est quod in tempore necesse est stare. Quod enim mouetur, in tempore mouetur: quod autem stat, ostensum est moueri: quare necesse est in tempore stare. Amplius autem, si velocius & tardius in tempore dicimus, stare autem est velocius & tardius.

Tex. 65. 69.

¶ In quo autem tempore primo id quod stat, stat in quouis huius necesse est stare. Diuisio enim

Tex. 65. 70.

non differt motum dicere in finitum, aut magnitudinem: necesse est enim, si vnum eorum fuerit infinitum, & alterum infinitum esse: quia non potest esse aliqua pars loci mutatoris extra locum.

LECTIO X.

¶ Ostendam Philosophus determinauit de ijs quae pertinent ad diuisionem motus, hic determinat de ijs, quae pertinent ad diuisionem quietis. Et quia statio est generatio quietis, ut in Quinto dictum est, primo determinat ea quae pertinent ad stationem: secundo ea quae pertinent ad quietem. ibi { Neque igitur quiescens &c. } Circa primum tria facit. Primo dicit quod omne quod stat, mouetur. Secundo quod omne quod stat, stat in tempore, ibi { Hoc autem demonstrato. } Tertio ostendit, quomodo primum dicatur in statione. { In quo autem tempore. } Primum ostendit sic. Omne quod natum est moueri, eo tempore quando natum est moueri, & secundum illud, & eo modo prout natum est, oportet quod moueatur, vel quiescat: sed illud quod stat, id est tendit ad quietem, nondum quiescit, quia contingeret, quod aliquid simul quiescens, id est in quietem tendens, quiesceret, id est in quiete esset: ergo omne quod stat, id est in quietem tendit, mouetur, quando stat. Secundo ibi.

¶ Probat quod omne quod stat, stat in tempore, duabus rationibus, quarum prima est talis. Omne quod mouetur, mouetur in tempore, ut supra probatum est: sed omne quod stat mouetur, ut nunc probatum est: ergo omne quod stat, stat in tempore. Secunda ratio est: quia velocitas & tarditas determinatur secundum tempus: sed contingit aliquid velocius, & tardius stare, id est in quietem tendere: ergo omne quod stat, stat in tempore. Tertio ibi.

¶ At vero nec infinita infinitam, finitum in tempore transit. Nam, si transit & infinita finitum sane transibit. Inest enim in infinita, finitum.

¶ Praeterea & tempore sumpto, eadem demonstratio erit.

¶ Cum igitur nec infinitam finitam, nec finitum finitum in tempore transit, patet neque motum infinitum in tempore fore finitum. Quid enim inter est motus an magnitudo sit infinitum? Nihil si utrumuis fuerit infinitum, & alterum infinitum esse, necesse est. Omnis enim latio est in loco.

LECTIO X.

¶ Vnde autem id omne moueatur aut quiescat quod aptum est moueri, quando, & ubi, & quemadmodum aptum est, ipsum profecto stans, cum stat moueri necesse est. Nam si non mouetur quiescit: at fieri non potest, ut ad quietem proficiscatur id quod quiescit.

¶ Quo demonstrato, patet necesse esse, & in tempore stare. Omne namque, quod mouetur, in tempore sane mouetur: ipsum autem stans moueri ostendimus: quare necesse est in tempore stare. Praeterea ipsum celerius ac tardius in tempore dicimus esse: at sit, ut tardius atque celerius stetur.

¶ At vero id quod stat, stat quacumque in parte temporis eius, in quo primo stat necesse est. Tempore namque

Tex. 65. 70.

unde relinquitur quod stat in vitroque. Sic enim dicitur primo stare in toto, quia stat in vtraque parte, sicut dictum est supra de eo quod mouetur. Secundo ibi.

Tex. 65. 71.

¶ Ostendit quod non est accipere aliquam partem in statione: & dicit quod sicut non est accipere aliquam partem in quiete, in qualibet tempore, in qualibet tempore, ita etiam est in statione, quia neque in ipso mouetur, neque in ipso stare potest esse aliqua prima pars. Quod si non conce datur, sic prima pars temporis in qua stat A B, quae quidem non potest esse impartibilis, quia ostensum est supra, quod motus non est in impartibili temporis, & quod semper quod mouetur, iam per aliud motum est, ut supra ostensum est. Demonstratum est, etiam nunc, quod omne quod stat, mouetur: unde relinquitur, quod A B sit diuisibile: ergo in qualibet parte eius stat. Iam enim ostensum est, quod quando in aliquo tempore dicitur stare primo, & per se, & non ratione partis, si qua libet parte illius stat, ergo cum sit pars prior toto, non erat A B primum, in quo stat: Et quia omne illud, in quo stat, est tempus, & non est aliquid indiuisibile temporis: omne autem tempus est diuisibile in infinitum: sequitur quod non erit accipere primum, in quo stetur. Secundo ibi.

Tex. 65. 72.

¶ Neque igitur quiescens cum primo quiescit. In impartibili enim non quiescit, propter id quod non est motus in atomo. In quo autem est quiescere, & moueri. Tunc enim dicimus quiescere, quod & in quo aptum natum est moueri non mouetur quod aptum natum est. Amplius autem id dicimus quiescere, cum similiter se habeat nunc ut prius, tanquam non vno quodam iudicantes, sed duobus minimis: quare non erit in quo quiescit impartibile. Si vero partibile tempus vtiq; erit, & in qualibet partium istarum quiescit: eodem enim modo demonstrabitur quo & in prioribus. Quare nullum erit primum: haec autem causa est, quia quiescit quidem, & mouetur omne

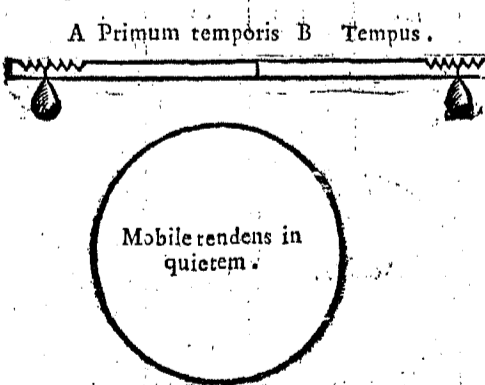
Tex. 65. 55.

Tex. 65. 73.

¶ Ostendit, qualiter dicatur primum in statione. Et circa hoc duo facit. Primum ostendit, qualiter dicatur aliquid stare in aliquo tempore primo secundum quod primum opponitur ei quod dicitur secundum partem: secundo ostendit quod in statione non est accipere aliquam partem. ibi. { Si cur autem quod mouetur. } Dicit ergo primo, quod si in aliquo tempore dicatur aliquid stare primo & per se, & non ratione partis, necesse est quod stetur in qualibet parte illius temporis. Diuiditur enim tempus in duas partes: & si dicatur quod in neutra parte stetur, sequitur quod in toto non stetur, in quo tunc ponebatur stare: ergo stans non stat. Neque etiam potest dici, quod in altera tantum parte stetur: quia sic non primo staret in toto tempore, sed solum ratione partis: unde

Salu.

Demonstratio, ostendens quod non est accipere primum temporis in statione mobilis.

¶ Ostendit idem de quiete. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod non est accipere primum in quiete. Secundo ponit quandam considerationem, per quam motus a quiete distinguitur ibi.

Tex. 65. 74.

¶ Sicut autem quod mouetur non est in quo primo mouetur, sic vtiq; neque in quo stat, id quod stat. Non enim in ipso moueri, neque stare aliquid est primum: sit enim in quo primo stat in quo A B. Hoc quidem impartibile contingit esse: motus enim non est impartibilis: propter id quod motus est aliquid ipsius. Quod autem stat demonstratum est moueri. At vero, si diuisibile in qualibet partium stat. Hoc enim ostensum est prius, quod in quo primum stat, in quolibet illius stat. Quia ergo tempus est impartibile: omne autem tempus in infinito partibile, non erit in quo primo statur.

Tex. 65. 30.

¶ Neque igitur id est in quo primo quiescens ipsum quiescit. In eo namque non quiescit, quod partibus uacat: quia non est in indiuiduo motus. In quo uero quiescit quippiam, in eo etiam & mouetur: tunc enim quiescere quippiam dicimus, quando & in quo est aptum ut moueatur, & non mouetur. Praeterea tunc quiescere quippiam dicimus, cum similiter nunc sese habet & prius, non uno quodam, sed duobus hoc minimis diiudicantes: quare id in quo quiescit, partibus non uacabit. Quod si partibile est, tempus erit profecto, atque in quantis ipsius parte quiescet. Sic enim hoc ostenditur, ut & in prioribus est demonstratum. Quare nihil erit & in hoc primum: est autem huius, haec causa, omne (inquam) quiescere, atque moueri

licet quod similiter se habeat in duobus: sed in impartibili non est accipere nunc & prius, neque aliqua duo: ergo illud temporis, in quo quiescit aliquid, non est impartibile. Iste autem probato, procedit ulterius ad principale propositum ostendendum. Si enim illud, in quo aliquid quiescit est partibile habens in se prius & posterius, sequitur quod sit tempus. (Hec enim est ratio temporis) & si est tempus, oportet quod in qualibet partium eius quiescat. Et hoc demonstrabitur eodem modo, sicut & supra monstratum est in motu & statione: quia scilicet, si non quiescit in qualibet parte: aut ergo in nulla, aut in vna tantum: si in nulla, ergo neque in toto: si in vna tantum, ergo in illa primo & non in toto. Si vero in qualibet parte temporis quiescit, non erit aliquid accipere primum in quiete, sicut neque in motu: & huius causa est: quia vnumquodque quiescit & mouetur in tempore. Sed in tempore non est accipere aliquod primum, sicut neque in magnitudine, neque in aliquo continuo, propter hoc quod omne continuum diuisibile est in infinitum, & sic semper est accipere partem, minorem parte. Et inde est, quod non erit in motu, neque in statione, neque in Thos. sup. Phys. M. 2. quiete

quiete est aliquid primum. Secundo ibi. Ponit quandam considerationem, per quam distinguitur id quod mouetur, ab eo quod quiescit. Et primo ponit eam. Secundo probat ibi. Quiescere. n. est. Circa primum præmittit duas suppositiones. Quarum vna est, qd omne quod mouetur, mouetur in tempore. Secunda est, qd omne quod mouetur, mutatur ex vno termino in alium. Ex his duobus intendit concludere tertium, scilicet qd si accipiatur aliquod mobile, quod primo & per se mouetur, & non solum ratione suæ partis, impossibile est quod sit secundum aliquid vnum & idem illius rei, in qua est motus, & eodem loco, vel in vna & eadem dispositione albedinis in aliquo tempore: ita qd accipiatur in tempore esse secundum se, & non ratione aliquid quod in tempore sit. Ideo autem oportet quod accipiatur mobile quod primum mouetur. Quia nihil prohibet aliquid moueri secundum partem: & tamen ipsum manet per totum tempus in vno & eodem loco, sicut cum homo sedet in vno loco non in toto die, sed in aliquo nuncius dicit. Secundo ibi.

Tex. c. 74

in tempore. Tempus autem non est primum, neque magnitudo: neque omnino nullum continuum. omne. n. continuum in infinita diuisibile.

Quonia autem omne quod mouetur, in tempore mouetur, & ex quodam in quiddam mutatur: in quo tempore mouetur secundum se, & non quia in illius aliquo, impossibile est tunc sibi aliquid esse primum, qd mouetur.

Quiescere enim est eo quod in eodem sit tpe quodam, & ipsum, & partium vnaquæque: sic. n. dicimus quiescere, cum in alio, & in alio ipsorum nunc, verum sit dicere qd in eodẽ, & ipsum, & partes sunt. Si autem hoc est quiescere, non contingit quod mutatur secundum aliquid esse totum sibi primum tempus. tempus. n. diuisibile oẽ. Quare in alia, & alia ipsius parte verum erit dicere, qd in eodẽ sit ipsũ & partes. Si. n. non sic est, sed in uno solo nunc non erit tẽpus vllũ sibi aliqd, sed secundum terminum temporis: In ipso autem nunc est, quod semper secundum aliquid manens, nõ in quiescit. Neq. n. moueri, neq. quiescere est in ipso nunc. Sed non moueri quidem est uerum in ipso nunc, & esse secundum aliquid, in tempore autem non contingit esse secundum aliquid quiescens: accidit. n. quod fertur quiescere.

Le. 5. c. 33

Probat propositum, & dicit qd si id quod mutatur, sit per totum aliquod tẽpus in aliquo vno & eodẽ loco, puta in vno loco, sequitur qd quiescat propter hoc qd in quodam tẽpore est in vno & eodẽ loco, & ipsum & quilibet pars eius: & iam supra dictũ est, qd hoc est quiescere, cum verum sit dicere de aliquo, qd ipsum & partes eius sunt in vno, & eodẽ in diuersis nunc. Si ergo hæc est definitio eius, qd est quiescere, & nõ contingit aliquid simul quiescere, & moueri, sequitur, qd non contingat id qd mouetur esse totum sibi secundum aliquid: id est in aliquo, puta in vno, & eodem loco sibi primum tempus, s. s. m. aliquod totum tempus, & nõ tantum secundum aliquid eius. Et quare hoc sequatur ostendit: quia omne tẽpus est diuisibile in diuersas partes, quarum una est prior altera, vnde, si per totum tempus sit in aliquo vno, uerum erit dicere, qd in alia, & in alia parte temporis ipsum mobile, & partes eius sunt in uno, & eodẽ, puta loco, qd est quiescere. Quia si dicitur quod non est in diuersis partibus temporis in uno, & eodem, sed solum in vno, & eodem est per vnum nunc, non sequitur quod sit tempus in quo est sibi secundum aliquid: id est, in aliquo vno & eodem, sed quod sit in vno & eodem secundum terminum temporis: id est secundum nunc. Licet autem ex hoc quod est aliquid esse in tempore in vno, & eodem, sequatur quod quiescat, hoc tamen nõ sequitur de nũc, si sit ibi in vno solo nunc: quia omne, quod mouetur, in quolibet nunc temporis in quo mouetur semper manens, id est existens secundum aliquid rei in qua est motus, puta secundum locum aut qualitatem, aut quantitatem, non tamen quiescit, quia nõ ostensum est, quod neque quiescere, neque moueri con-

Tex. c. 39 & 30.

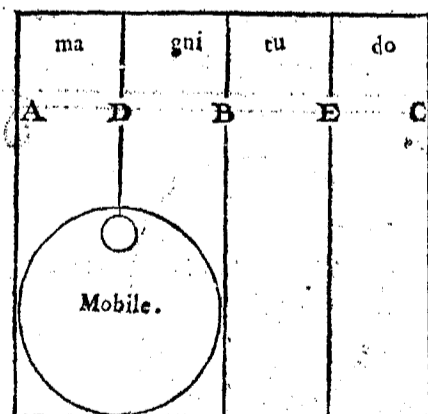
tingit in ipso nunc. Sed verum est dicere, qd in ipso nunc aliquid non mouetur, & quod in ipso nunc est alicubi, vel secundum aliquid, vel etiam illud quod mouetur. Sed non contingit illud, quod mouetur, esse quiescens in tempore secundum aliquid: accideret enim quod aliquid, dũ fertur, quiesceret, quod est impossibile. Re- linquitur ergo, quod omne quod mouetur, quoad mouetur, nõ quomodo mouetur, nõ quam est in vno & eodem per duo nũc: sed p vnum solum. Et hoc patet in motu locali. Sit. n. magnitudo AC, & diuidatur in duo media in puncto B, & accipiatur aliquod corpus, qd sit O, æquale vtrique, scilicet AB, & BC, & moueatur de AB in BC. Si autem accipiatur locus totaliter abinuitẽ distincta, nõ est hic accipere nisi duo loca: sed manifestum est quod mobile non simul, sed successiue deserit primum locũ & subintrat secundũ: vnde secundum quod locus est diuisibilis in infinitum, secundum hoc multiplicatur loca in infinitũ, quia si diuidatur AB in duo media I puncto D, & BC in duo media in puncto E, manifestum est, quod DE erit alius locus ab vtroque. Et similiter semper diuisio facta, fiet alius locus. Et idem etiam manifestum est in alteratione, quia quod de albo transit in nigrũ, per infinitos gradus albedinis & nigredinis & mediõrum colorum pertranfit. Non tamẽ sequitur, qd cũ sint infinita media

Cum autem omne quod mouetur, in tempore moueatur, atque ex quodam in quippiam mutetur: impossibile est eo in tempore, quo per se quippiam mouetur, & non in aliquo illius, ipsum in aliquo primo esse.

Quiescere namque quippiam est in aliquo eodem, & ipsum, & partem ipsius quomodo tempore quodam esse. Sic. n. quiescere dicimus, cum in alio nunc atq. alio vere dicere licet ipsum in eodem, partesq. ipsius esse. Quod si id est quiescere, non sit profecto, ut id quod mutatur in aliquo, sit totum ipso tempore primo. Est. n. diuisibile tempus omne. Quare alia in parte ipsius, atque alia vere dicere licebit, in eodẽ, & ipsam, & quamque partem ipsius esse. Quod si non sit hoc pacto in aliquo, sed uno in temporis puncto, non erit in aliquo profecto tempore ullo: sed in tẽporis tantummodo fine. In ipso uero nunc est quidem semper in aliquo, non tamen quiescit. In ipso namque nunc neque moueri quicquid, neque quiescere potest. Sed uerum quidem est in ipso nunc non moueri, atque in aliquo esse. In tempore autem ut quiescens esse non potest, eueniret enim ut id quod fertur quiescat.

quod nullo modo possit perueniri ad vltimũ, quia huiusmodi loca nõ sunt infinita in actu, sed in potentia tantum, sicut & magnitudo nõ est diuisa actu in infinitũ, sed in potentia diuisibilis.

Ostensio, quod id quod mouetur, quãdiu mouetur, nunquam est in uno & eodem per duo nunc, sed per unum solum.

LECTIO

Quoniam Philosophus determinauit de diuiso ne motus & quietis, hic excludit quedam, ex quibus errabant aliqui circa motum. Et circa hoc tria facit.

LECTIO XI.

Tex. c. 75

Primo soluit rationes Zenonis, negantis totaliter motum esse, Secundo ostendit, qd diuisibile non mouetur, contra Democritum, qui ponebat indiuisibilia moueri semper. ibi. Ostendit autem ex his. Tertio ostendit mutationem omnem esse finitam, contra Heraclidũ, qui ponebat omnia moueri semper. ibi. Mutatio autem omnis. Circa primum duo facit. Primo ponit quandam rationem Zenonis, & soluit eam, quæ pertinet ad id quod immediatè de motu præmisserat, Secundo explicat omnes rationes eius per ordinem. ibi. Quatuor autem sunt rationes. Dicit ergo primo qd Zeno male ratiocinabatur, & apparet syllogismo vtebatur ad ostendendũ qd nihil mouetur. Et id quod videtur velocissime moueri, sicut sagitta quæ fertur: & erit talis. Omne quod est in loco sibi æquale, aut mouetur, aut quiescit: sed omne quod fertur in quolibet nunc, est in aliquo loco sibi æquale: ergo & in quolibet nunc aut mouetur, aut quiescit: sed non mouetur, ergo quiescit. Si autem in nullo nunc, mouetur, sed magis videtur quiescere: sequitur quod in toto tempore nõ moueatur, sed magis quiescat. Postea autem hæc ratio soluit per id quod supra ostensum est, quod in nunc neque mouetur, neque quiescit. Sed hæc solutio intentionem Zenonis non excluderet: sufficit enim Zenoni si ostenderet possit, quod in toto tempore non mouetur, quod videtur sequi ex hoc, quod in nullo nunc eius mouetur. Et ideo Arist. aliter soluit, & dicit falsum esse, quod ratio concludit, & non sequi ex præmissis. Ad hoc enim quod aliquid moueatur in tempore aliquo, oportet quod moueatur in qualibet parte illius temporis: ipsa autem nunc non sunt partes tẽporis: non enim componitur tempus ex nunc indiuisibilibus, sicut neque aliqua magnitudo componitur ex indiuisibilibus, vt supra probatum est: vnde non sequitur, quod in tempore non moueatur aliquid ex hoc, quod in nullo nunc mouetur. Secundo ibi.

Tex. c. 86

Tex. c. 76

Tex. c. 91

Tex. c. 77

Tex. c. 77

Tex. c. 78

Tex. c. 79

Le. 5. c. 30

Le. 1.

Tex. c. 83. Secda parte.

LECTIO XI.

Eno vero prave ratiocinatur. Dicit. n. si semper omne quiescit, aut mouetur, cũ est in sibi æquali id autem quod fertur est in sibi æquali spatio in ipso nunc se per: immobilem eam esse sagittam quæ fertur. Hoc autem est falsum: tempus enim non ex ipsis nunc indiuisibilibus constat, quemadmodum nec ulla alia magnitudo.

Le. 4. tex. com. 19.

Le. 17. tex. com. 68.

Quatuor autem Zenonis de motu sunt rationes, quæ difficultatem soluentibus afferunt. At prima quidem est ea, quæ motus ex eo tollitur, quia prius ad medium, quàm ad finem id quod fertur peruenire oportet: de qua distinximus antea.

Secunda uero est ea, quæ nuncupatur achilles, quæ motus rursus ex eo tollitur, quia nunquam id quod celerissime currit, id cõsequetur, qd tardius currit. Id. n. quod persequitur eo perueniat ante necesse est, unde id quod fugit, fugã arripuit. Quare tardius ipsum semper aliquo spatio præcedat, nec esse est. Est autem hæc ratio: quia si in loco sibi æquale, aut mouetur, aut quiescit: sed omne quod fertur in quolibet nunc, est in aliquo loco sibi æquale: ergo & in quolibet nunc aut mouetur, aut quiescit: sed non mouetur, ergo quiescit. Si autem in nullo nunc, mouetur, sed magis videtur quiescere: sequitur quod in toto tempore nõ moueatur, sed magis quiescat. Postea autem hæc ratio soluit per id quod supra ostensum est, quod in nunc neque mouetur, neque quiescit. Sed hæc solutio intentionem Zenonis non excluderet: sufficit enim Zenoni si ostenderet possit, quod in toto tempore non mouetur, quod videtur sequi ex hoc, quod in nullo nunc eius mouetur. Et ideo Arist. aliter soluit, & dicit falsum esse, quod ratio concludit, & non sequi ex præmissis. Ad hoc enim quod aliquid moueatur in tempore aliquo, oportet quod moueatur in qualibet parte illius temporis: ipsa autem nunc non sunt partes tẽporis: non enim componitur tempus ex nunc indiuisibilibus, sicut neque aliqua magnitudo componitur ex indiuisibilibus, vt supra probatum est: vnde non sequitur, quod in tempore non moueatur aliquid ex hoc, quod in nullo nunc mouetur. Secundo ibi.

Si tardum incepit moueri ante velocissimum per aliquod tempus, in illo tempore pertranseat aliquod spatium: ante igitur quàm velocissimum, quod persequitur, possit attingere tardissimum quod fugit, necesse est quod yadat ab illo loco vnde mouit fugiens, vsque ad illum locum quo peruenit fugiens tẽpore illo, quo persequens non mouebatur: & oportet quod adhuc velocissimum illud spatium pertranseat in aliquo tempore, in quo tempore iterum tardius aliquod spatium modicum pertranfit, & sic semper: ergo semper tardius habet aliquid ante, id est aliquod spatium, in quo præcedit velocissimũ, quod ipsum persequitur: & ita velocius nunquam attingeret tardius: hoc autem est inconueniens: ergo magis dicendum est, quod nihil mouetur. Ad soluendum autem hanc rationem dicit, quod hæc ratio est eadem cum prima, quæ procedebat ex definitione spatij in duo media quatum ad virtutem mediũ: sed differt ab ea in hoc, quod aliqua accepta magnitudo spatij non diuiditur in duo media, sed diuiditur secundum proportionem: excessus velocioris ad tardius in motu. Nam in primo tempore, quo mouebatur solum tardius, accipitur maior magnitudo: in secundo autem tempore, in quo velocius pertranfit, prædictum spatium, cum sit minus, accipitur minor magnitudo pertranfita a tardiori, & sic semper. Vnde, quia tempus, & magnitudo semper diuiduntur, videtur accidere ex hac ratione quod tardius nunquam iungatur a velociori.

Sed hoc in idem tendit cum eo, quod in prima ratione dicebatur de diuisione magnitudinis in duo media, quia in vtraque ratione videtur accidere, quod mobile non possit adiungere vsq; ad terminum quandam, propter diuisionem magnitudinis in infinitum, quocumque modo diuidatur, scilicet, vel in duo media, sicut prima ratio procedebat: vel secundum excessum velocioris ad tardius, sicut procedit secunda ratio. Sed in hac secunda ratione apponitur, quod velocissimum non potest attingere ad tardius, dum persequitur ipsum; quod dictum est cum quadam ista gardia, id est, cum quadam magnificatione verborum ad admirationem mouenda; sed non facit aliquid ad virtutem rationis. Vnde patet, quod necesse est esse eandem solutionem huius secundae rationis & primae, sicut enim in prima ratione falsum concludebatur, quod scilicet, mobile nunquam perueniret ad terminum magnitudinis, propter infinitam magnitudinis diuisionem, ita falsum est quod vult secunda ratio concludere, quod tardius procedens, nunquam vincatur a velociori sequente: quod nihil est aliud, quam mobile non peruenire ad aliquem terminum: verum est, non quod quamdiu procedit tardius, non coniungitur sibi velocius. Sed tamen quandoque coniungitur sibi, si hoc detur, quod mobile possit pertransire finitam magnitudinem in tempore finito. Pertransit enim velocius persequens totam illam magnitudinem, qua praecedebat ipsum tardius fugiens, & adhuc maiorem in minori tempore, quam tardius moueatur ultra per aliquam determinatam quantitatem, & ita non solum attingit ipsum, sed etiam ultra transibit. Haec igitur sunt duae rationes Zenonis sic solutae. Terciam rationem ponit ibi.

Tex. 60. 80.

Tex. 60. 81.

Tex. 60. 82.

Tertia autem, quae nunc dicta est, quoniam sagitta, quae fertur, stat. Accidit autem, quia accipit tempus componi ex ipsis nunc: non dato enim hoc, nullus erit syllogismus.

Quarta autem ex his, quae mouentur stadio ex contrarietate aequalium magnitudinum, iuxta aequalia. his quidem a fine stadii, illis vero a medio equali velocitate. In quo accidere opinatur: aequale tempus dimidium duplo.

Est autem deceptio in eo, quod quidem secus motum, illud autem secus quiescens aequalem magnitudinem vel aequali velocitate, secundum aequale, ferri tempus. hoc autem falsum est.

Vt sint stades aequales magnitudines, in quibus sunt AAAA, aliae autem in quibus ipsa BBBB,

Et dicitur, quod tertia ratio Zenonis erat illa quam supra posuit, antequam inciperet rationes enumerare. quae sagitta quando fertur, quiescit: & sicut supra dictum est, hoc accidere videtur ex eo quod ipse supponit, quod tempus componatur ex ipsis nunc, nisi enim hoc concedatur, non potest syllogizare ad propositum, Quartam rationem ponit ibi.

Circa quam, tria facit. Primo, ponit rationem. Secundo, solutionem, ibi. Est autem deceptio. Tercio manifestat ipsam rationem Zenonis, per exempla, ibi. Vt sint stades aequales magnitudines, dicit ergo primo, quod quarta ratio Zenonis procedebat ex aliquibus, quae mouentur in aliquo stadio: ita quod sint duae magnitudines aequales quae mouentur iuxta aequalia: id est, per aliquod spatium stadii aequale vtrique in quantitate: & sic iste motus. Ex contrarietate, id est ita quod vna magnitudinum aequalium moueatur, per illud spatium stadii versus vnam partem, & alia versus aliam partem: ita tamen, quod vna magnitudinum mobilium incipiat moueri a fine stadii ei aequalis: alia vero incipiat moueri a medietate stadii, siue spatii in stadio dato, & vtrunque moueatur aequo velociter. Hac positione facta, opinabatur Zeno, quod accideret, quod tempus dimidium esset aequale duplo. quod cum sit impossibile, volebat ex hoc vltimus inferre, quod impossibile est aliquid moueri, Secundo ibi.

Ponit solutionem, & dicit, quod Zeno in hoc decipiebatur, quod accipiebat ex vna parte mobile moueri iuxta magnitudinem motam, & ex alia parte accipiebat, quod moueretur iuxta magnitudinem quiescentem, aequalem magnitudini motae. Et quia supponitur aequalis velocitas mobilium, volebat, quod secundum aequale tempus, esset aequalitas aequo velocitum circa aequales magnitudines: quarum vna mouetur, & alia quiescit. Quod patet esse falsum, quia cum aliquid mouetur iuxta magnitudinem quiescentem, non est ibi nisi vnus motus: sed quando aliquid mouetur iuxta magnitudinem motam, sunt ibi duo motus, & si sint in eadem parte, additur de tempore: si autem sint in oppositis partibus, diminuetur de tempore secundum quantitatem alterius motus. Quia si magnitudo iuxta quam aliquid mouetur, in eandem partem moueatur aequali velocitate, vel etiam maiori, nunquam mobile poterit eam pertransire. Si vero in notri velocitate magnitudinem moueatur, pertransibit eam quoadque, sed in maiori tempore, quam si quiesceret. Contrario autem est, si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: quia quantum magnitudo velocius mouetur, tanto mobile in minori tempore eam pertransit: quia vtrunque motus comparatur ad hoc, quod inuicem se pertransiant. Tertio ibi.

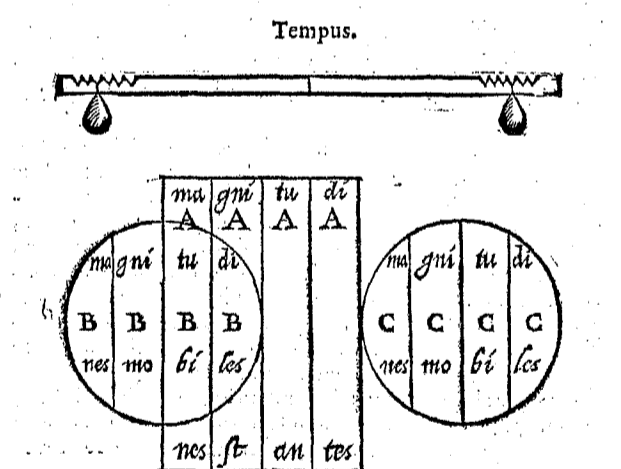
Tertia vero est ea, quae quiescere dicit sagittam cum fertur, de qua paulo ante diximus. Accidit autem id ex eo, quia tempus sumitur ex suis punctis constare. Quod si non dederis, ratio continuo expirabit.

Quarta est ea, quae de his est aequalibus mobilibus, quae propter aequales alias moles aequali celeritate: partim e calce stadii, partim e contra mouentur. Vbi fieri putat, ut duplo tempore, dimidium sit aequale.

Rationis autem fallacia in existimatione illa consistit, ea namque, quorum alterum fertur per quiescens, alterum per id quod mouetur, aequali magnitudinem celeritate aequali transire, in aequali tempore censet. hoc autem falsum est.

Sint quiescentes quidem aequales moles AAAA, sup has autem moueantur moles BBBB, incipiendo a medio

in minori tempore eam pertransit: quia vtrunque motus comparatur ad hoc, quod inuicem se pertransiant. Tertio ibi.

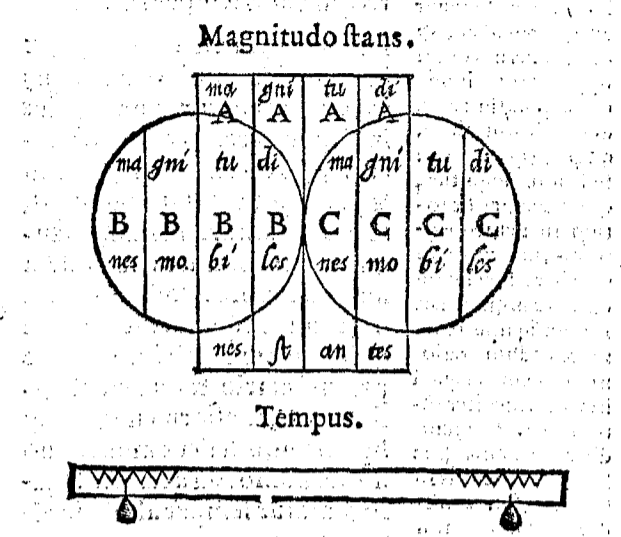

Manifestat quod dixerat in terminis. Ponatur enim, quod sint quatuor magnitudines aequales sibi inuicem, in quarum qualibet ponatur A, & sint istae magnitudines stantes, non motae: vt si intelligatur, quod sit aliquod spatium quatuor cubitorum in quodlibet describat A. Et sint aliae quatuor magnitudines aequales sibi inuicem, in quarum qualibet describat B, vt puta, si intelligamus, quod sit vnum mobile quatuor cubitorum. Incipiant autem haec magnitudines moueri a medio spatii. Sint etiam quatuor magnitudines aliae aequales numero, & magnitudine, & velocitate

ipsis B, & scribantur in istis C, & incipiant moueri ab vltimo spatii, scilicet a primo A. Hac ergo suppositione facta, contingit, quod primum B, per suum motum perueniat ad hoc, quod sit simul cum vltimo A, & iterum primum C, per suum motum perueniet, vt sit cum primo A: opposito vltimo: & simul etiam, cum hoc erit cum vltimo B, quasi transiens {secus inuicem motorum} id est iuxta omnia B, quae inuicem ei contra-mouentur. Cum autem hoc factum fuerit, constat, quod istud primum C transiit omnia A, sed ipsum B non transiit nisi media, cum ergo B, & C sint aequalis velocitatis: & aequo velox maiorem magnitudinem in minori tempore transeat, sequitur, quod tempus, in quo B peruenit ad vltimum C, sit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primum A oppositum. in aequali enim tempore, vtrunque, scilicet B, & C est iuxta vnum quodque, id est in aequali tempore C & B pertransiunt quodcumque A. Hoc igitur supposito, quod tempus, in quo B peruenit ad vltimum A, sit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primum A, oppositum, vltimus considerandum est quomodo Zeno volebat concludere, quod hoc dimidium temporis sit aequale illi duplo. Ex quo enim ponitur tempus motus ipsius C, duplum temporis motus ipsius B, ponatur quod in prima medietate temporis B quiescebat, & C mouebatur: & sic C in illa medietate temporis peruenit vsque ad medietatem spatii, vbi est B, & tunc B incipiat moueri ad vnam partem, & C ad aliam, quando autem B peruenit ad vltimum A, oportet quod pertransierit omnia C, quia simul primum B, & primum C sunt in contrariis vltimis, scilicet vnum in primo A, & aliud in vltimo. Et sicut ipse dicebat C in equali tempore fit iuxta vnum quodque B, in quanto tempore pertransiit vnum quodque ipso A. Et hoc id est, quia ambo, B, & C in equali tempore pertransiunt vnum A. Et sic videtur quod, si B in equali tempore pertransit in quanto pertransit ipsum C: quod C in equali tempore pertransit ipsum B, & ipsum A: ergo tempus, in quo C pertransit omnia B, est aequale tempori, in quo pertransiit omnia A. Tempus autem, in quo C pertransit omnia B, est aequale tempori, in quo C, vel B pertransit medietatem ipsorum A, vt dictum est. Probatur autem, quod tempus, in quo ipsum B pertransit medietatem ipsorum A, est dimidium temporis, in quo C pertransit omnia A, ergo sequitur, quod dimidium sit aequale duplo. quod est impossibile. Haec igitur est ratio Zenonis. Sed incidit in falsitatem praedictam: quia scilicet accipit, quod C in eodem tempore pertransit B contra motum, & A quiescens, quod est falsum, vt supra dictum est. Deinde cum dicit.

Tex. 60. 83.

Demonstratio, quod si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: mobile in minori tempore eam pertransibit.

At vero neque in ea mutatione, cuius termini contradictoriam subeunt oppositionem, impossibile quicquam nobis eueniet. veluti quippiam si e non albo in album mutetur, atque in neutro est, neque album, neque non album esse. non enim si non totum in utrovis sit, non dicitur album, aut non album esse. Album enim dicimus, aut non album: non quia totum, sed quia plurimis partibus sit, aut maxime praecipuis, tale. non est autem idem non esse in hoc, & non esse in hoc, totum. Similiter sese habet & in eo quod est, & in eo quod haud est, est non esse in hoc, & non esse totum in hoc, scilicet in albo, vel non albo. Et quod dictum est de albo, vel non albo, intelligendum est de esse, vel non esse simpliciter: & in omnibus, quae Tho. super Phy. M 4 oppo-

incipientes a medio ipsorum A, quae aequales sint his sibi numero, & magnitudinem: aliae autem, in quibus ipsa C C C C, ab vltimo, aequales numero his, & magnitudine, & aequo veloces ipsis B. Contingit igitur primum B, simul cum vltimo A, esse: & primum C secus inuicem motorum. Accidit autem ipsum C iuxta omnia A transire, & ipsum B secus media A. Quare medium esse tempus, aequale enim vtrunque est secus vnum quodque. Simul autem accidit, ipsum B secus omnia C transactum esse. simul enim erit primum B, & primum C in contrariis vltimis, in equali tempore ad vnum quodque factum ipsorum B quatum quidem ipsorum A, vt ait, propter ambo aequali tempore secus ipsa A fieri. Ratio igitur haec est. Incidit autem, ob id quod dictum est, falsum.

Ponit rationem, quae Zeno excluderebat mutationem, quae est inter contradictoria. Dicebat enim sic. Omne quod mutatur, dum mutatur in neutrum terminorum est: quia dum est in termino a quo, non dum mutatur, dum autem est in termino ad quem, iam mutatum est. Si ergo aliquid mutetur de vno contradictorio in aliud, sicut de non albo in album, sequitur, quod dum mutatur, neque sit album, neque non album. Quod est impossibile. Licet autem hoc inconueniens sequatur aliquibus, qui ponunt impartibile moueri, tamen nobis, qui ponimus, quod omne quod mouetur est, partibile, nullum accidit impossibile. Non enim oportet si non est totum in altero extremorum, quod propter hoc non possit dici, aut album, aut non album. Contingit enim, quod vnus pars eius sit alba, & alia non alba. Non autem dicitur aliquid album, vel non album, ex eo, quod totum sit huiusmodi, sed quia plures, & principales partes sunt tales, quae magis propriae sunt naturae tales esse: quia non idem

si tempus est diuisibile, quicquid per aliquod tempus est in vno & eodem, similiter se habet nunc & prius, quod est quiescere: sed hoc est impossibile, quod aliquid dum mutatur quiescat. relinquitur ergo quod non contingit impartibile moueri, neque aliquo modo mutari. Hoc enim solo modo posset motus aliquis esse rei indiuisibilis, si tempus componeret ex ipsis nunc, quia in nunc est semper motus esse, vel motus, & quia quod motus est, inquantum huiusmodi non mouetur, sequitur quod in nunc, nihil mouetur, sed sit motus. Sic igitur posset poni indiuisibile moueri si aliquo tempore, si tempus ex ipsis nunc componeretur, quia posset dari, quod in quolibet ipsorum nunc, ex quibus componitur tempus, esset in uno, & in toto tempore, i. in omnibus nunc esset in multis: & sic in toto tempore moueretur, non autem in aliquo nunc. Sed quod hoc sit impossibile, scilicet tempus componi ex ipsis nunc, ostensum est prius. ostensum est. n. supra, quod neque tempus componitur ex ipsis nunc, neque linea ex ipsis punctis, neque motus componitur ex momentis, ut per momentum intelligam: hoc quod est mutatum esse. Qui enim hoc dicit, quod indiuisibile mouet, aut quod motus componatur ex indiuisibilibus, nihil aliud facit quam quod tempus componatur ex nunc, aut magnitudo ex punctis, quod est impossibile, ergo & impartibile moueri. Se eadem rationem ponit ibi.

Tex. 89.

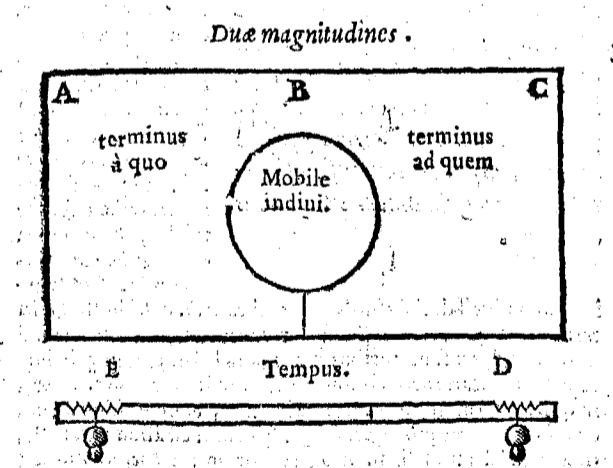
Tex. 86. 90.

Le. 1. a pri. in fin.

Amplius autem ex hiis manifestum est, quod neque punctum, neque aliud indiuisibile vllum contingit moueri. Orane. n. quod mouetur, impossibile est prius per maius moueri seipso, quam aut per æquale, aut per minus. Si igitur hoc manifestum est, quia & punctum per minus, aut æquale mouebitur primum. Quoniam autem indiuisibile est, impossibile est minus moueri prius, per æquale ergo si bis ipsi, quare erit linea expunctis sp. n. per æquale motu, omni lineam punctum mensurabit. si autem hoc impossibile est, & moueri indiuisibile impossibile est.

Amplius autem, si o[mn]ia in tempore mouentur, & in ipso autem nunc nihil; o[mn]ia autem tempus diuisibile, erit utique tempus eo tempore minus, in quo transit id quod mouetur æquale spatium sibi. Id enim in quo mouetur tempus erit planè, propterea quod omne quod mouetur, in tempore motu cietur, tempus autem omne diuisibile esse, prius est demonstratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo tempore minus, in quo motum est ipsum per æquale spatium sibi, at esse non potest: in minore. namque transeat minus, necesse est, quo continuo sit in indiuisibile, in se minus sit diuisibile; quemadmodum et tempus in tempore. Enimvero unice id quod partibus uacat atque indiuisibile moueretur, si fieri posset ut in ipso nunc indiuisibile quippiam moueatur. Eiusdem enim est rationis in ipso nunc moueri, & indiuisibile quid moueri.

Demonstratio, quod impossibile est impartibile per se moueri.

Et dicit, quod ex his, quæ sequuntur, potest esse manifestum, quod neque punctum, neque aliud quodcumque indiuisibile potest moueri. Et ista ratio specialiter est de motu locali. Omne enim quod mouetur secundum locum, impossibile est, quod prius pertranseat maiorem magnitudinem ipso mobili, quam æqualem, vel minus rem, sed semper mobile prius pertranseat magnitudinem æqualem: sibi autem maiorem, quam maiorem. Si ergo hoc ita se habet, manifestum est, quia & punctum si mouetur, prius pertranseat aliquid minus se, aut æquale sibi, quam longitudo in eum maiore se: sed impossibile est quod pertranseat aliquid minus se, quia est indiuisibile. relinquitur ergo quod pertranseat æquale sibi: & ita oportet quod numeret omnia puncta, quæ sunt in linea: quia semper punctum, cum mouetur motu æquali linea, propter hoc quod mouetur per totam lineam, sequitur quod totam lineam mensuret. hoc autem facit numerando omnia puncta: sequitur ergo quod linea sit ex punctis. si ergo hoc est impossibile, impossibile est quod indiuisibile moueatur. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea neque punctum, neque indiuisibile quicquam moueri ex his etiam patet. fieri namque non potest: ut id quod motu cietur, maius seipso transeat prius, quam aut per æquale, aut minus se moueatur. Quod si ita sit, patet quod punctum seipso minus, aut æquale prius transeat. At cum indiuisibile sit, fieri non potest, ut per minus aut æquale moueatur. per æquale ergo sibi mouebitur, quo sit, ut ex punctis linea constet. punctum enim transeundo sibi semper æquale: totam quam transeat lineam metietur. Quod si id esse non potest, fieri quoque nequit, ut indiuisibile moueatur.

Insuper, si omne motu cietur in tempore, & nihil in ipso nunc moueatur: omneque tempus sit indiuisibile, erit utique tempus eo tempore minus, in quo transit id quod mouetur æquale spatium sibi. Id enim in quo mouetur tempus erit planè, propterea quod omne quod mouetur, in tempore motu cietur, tempus autem omne diuisibile esse, prius est demonstratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo tempore minus, in quo motum est ipsum per æquale spatium sibi, at esse non potest: in minore. namque transeat minus, necesse est, quo continuo sit in indiuisibile, in se minus sit diuisibile; quemadmodum et tempus in tempore. Enimvero unice id quod partibus uacat atque indiuisibile moueretur, si fieri posset ut in ipso nunc indiuisibile quippiam moueatur. Eiusdem enim est rationis in ipso nunc moueri, & indiuisibile quid moueri.

aliquod minus mobile, quia manifestum est, quod supposita eadem velocitate, in minori tempore pertranseat minus mobile aliquod signum datum, quam mobile maius, sicut in minore tempore pars quam totum, ut ex superioribus patet. Si ergo punctum mouetur, erit accipere aliquod tempus minus tempore, in quo ipsum mouetur, sed hoc est impossibile, quia seque retur quod in illo minori tempore moueretur aliquid minus quam punctum, & sic indiuisibile esset diuisibile in aliquod minus, sicut tempus diuiditur in tempus. Hoc enim solo modo posset moueri indiuisibile, si esset possibile aliquid moueri in nunc indiuisibile: quia sicut non esset accipere aliquod minus ipso nunc, in quo mouetur, ita non oportet accipere aliquod minus mobile. Et sic patet, quod eiusdem rationis est, quod fiat motus in nunc, & quod indiuisibile aliquod moueatur: hoc autem est impossibile, quod scilicet, in nunc fiat motus: ergo impossibile est quod indiuisibile moueretur.

LECTIO XIII.

Quædam Philosophus ostendit, quod impartibile non mouetur, hic intendit ostendere, quod nulla mutatio est infinita, quod est contra Heraclitum, qui putat omnia moueri semper. Et circa hoc duo facit.

Tex. 91.

Tex. 94.

Tex. 86. 91.

Le. 5. 11. 11.

Tex. 86. 93.

Primo ostendit quod nulla mutatio est in finita secundum propriam speciem, secundo ostendit, quomodo possit esse infinita tempore ibi. Sed sic contingit. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod mutatio non est infinita secundum speciem in aliis mutationibus præter motum localem: secundum ostendit idem in motu locali ibi. Lo ci autem mutatio. Prima ratio talis est. Supra dictum est, quod omnis mutatio est ex quodam in quiddam. Et in quibusdam quidem mutationibus, quæ scilicet sunt inter contradictorie opposita, ut generatio & corruptio, vel inter contraria, ut alteratio & augmentum, manifestum est quod habeat præfixos terminos. unde in his mutationibus, quæ sunt inter contraria, ipsa contraria sunt termini, ad quos, sicut ad quemdam vltima, mutationes huiusmodi terminantur. Unde sequitur, quod cum omnis alteratio sit de contrario in contrarium, quod omnis alteratio habeat aliquem terminum. Et similiter dicendum est in augmento & decremento, quia terminus augmenti est perfecta magnitudo, & dico perfectam secundum conditionem propriæ naturæ: alia enim perfectio magnitudinis comperit homini, & equo. Terminus autem decrementi est id, quod contingit esse in tali natura maxime remotum a perfecta magnitudine. Et sic patet quod quilibet prædictarum mutationum habet aliquod vltimum, in quod terminatur: nihil autem tale est infinitum, ergo nulla prædictarum mutationum potest esse infinita. Secundo ibi.

Secundo ostendit, quod mutatio non est infinita secundum locum. Et primo ostendit, quod non est infinita secundum locum, quia si mutatio sit infinita, non erit finita, non enim omnium in contrariis est. Sed quoniam impartibile est deciduum esse sic ex eo, quia non contingit decidi: (multipliciter enim dicitur impossibile) non contingit sic impossibile decidi neque omnino impossibile factum esse fieri neque mutari in quod impossibile est mutari. Si ergo quod fertur mutatur in aliquid, & possibile est mutari, quare non erit infinitus motus, neque feretur in infinito: impossibile est enim transire ipsum. Quod igitur sic non sit infinita mutatio, ut non finiatur terminis, manifestum est.

Sed si sic contingit, ut tempore sit infinitus idem existens & vnus, considerandum est. Nō vno quidem enim facto nihil forte prohibet, ut si post loci mutationem alteratio sit, & post alterationem augmentum, & iterum generatio. sic

Procedit ad loci mutationem. Et primo ostendit, quod non est similis ratio de loci mutatione, & aliis mutationibus: non enim potest sic probari quod loci mutatio sit finita, sicut probatum est de aliis mutationibus per hoc, quod determinatur ad aliqua contraria, vel contradictorie opposita: quia non om-

LECTIO XIII.

LECTIO XIII.

Vtatio autem nulla est infinita, & quoniam enim in quippiam est omnis, & ea, quæ in contradictoriis, & ea, quæ in contrariis est. Quare mutationum quidem earum, quæ in contradictoriis sunt, affirmatio atque negatio finis est. generationis quidem id quod est, corruptionis autem id, quod non est. Mutationum uero, quæ inter contraria sunt, ipsa contraria sunt extrema: hæc enim vltima sunt mutationis, quare & alterationis omnis: ex contrariis enim quibusdam est alteratio. Similiter autem augmenti & decrementi: augmenti quidem terminus est, qui est secundum propriam naturam perfectæ magnitudinis: decrementi, qui est ab hac remotio.

Latio autem hoc quidem modo non erit finita, non enim omnis est in contrariis. Sed quoniam quod hoc pacto est, impossibile diuisum fore, ut non contingat ipsum fore diuisum, id ut diuidatur non potest. (multipliciter enim impossibile dicitur) atque quod ita est impossibile secari non possit: Et omnino quod factum fore non potest, id fieri non contingit: & id profecto quod mutatum fore non potest in id mutari nequit, in quod mutatum fore non potest. Si igitur id quod fertur in quippiam mutatur, & in illud sane fore mutatum potest. Quare motus non est infinitus, neque quicquam per infinitum feretur, fieri enim non potest, ut illud unquam pertranseat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam esse mutationem, ut non sit finibus terminata.

Verum considerandum est, si sic esse possit, ut una eademque tempore sit infinita. Nam, si non fiat una, nihil forsitan prohibet, veluti si alteratio fiat post lationem, & accretio post alterationem, & generatio rursus post illam, sic enim semper quidem locum, mutatur in aliquid: ergo impossibile est per motum peruenire in illud. Sed infinitum non potest pertranfiri. Non ergo fertur aliquid localiter per infinitum. Sic ergo nullus motus localis est infinitus. Et ita uniuersaliter patet, quod nulla mutatio potest esse sic infinita, ut non terminetur certis terminis, a quibus speciem habet. Deinde cum dicit.

Ostendit, quomodo motus possit esse infinitus tempore: & dicit, quod considerandum est utrum contingat motum sic esse motum infinitum tempore, ut semper maneat vnus, & idem numero. Quod enim motus duret per infinitum tempus, non existente uno ipso motu, nihil prohibet, quod sub dubitatione dicit, addens: quia postea de hoc inquirere. Et prohibet exemplum

exemplum. sicut si dicamus, qd post loci mutationem est alteratio: & post alterationem, est augmentum: & post augmentum iterum generatio, & sic in infinitum. sic enim semper post motum durare tempore infinito. sed non esset unus secundum numerum, quia ex huiusmodi motibus, non fit u-

enim semper quidem erit in tempore motus, sed non unus, propter id qd non est vnus ex omnibus. Ut aut fiat vnus, non contingit in finitum esse tpe prater vnum. hic autem est circulatorio.

erit tempore motus, sed non vnus: quia non est vnus ex vniuersis. Vt autem vnus infinitus tempore fiat, prater vnum non potest: hic autem est ipsa conuersio.

circularis potest durare vnus, & continuus tempore infinito, vt in Octauo ostenditur.

Sexti libri Physicorum finis.

ARISTOTELIS DE PHISICO AVDITV LIBER SEPTIMVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis praeclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Tex. com. 1.

ostquam Philosophus in praecedentibus libris determinauit de motu secundum se, & de consequentibus ad ipsum, & de partibus eius, hic incipit determinare de motu per comparationem ad motores & mobilia. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit esse primum motum, & primum motorem. In secunda inquiri, qualis sit motus primus, & primus motor. & hoc in Octauo libro ibi. Vtrum autem motus aliquando & c. Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima parte ostendit esse primum motum, & primum motorem. Et quia ea, quae sunt vniuersi ordinis habent aliquam comparationem ad inuicem: ideo in secunda parte determinat de comparatione motuum ad inuicem: ibi. Dubitauerunt autem aliqui & c. Circa primum tractat. Primo praemittit quoddam, quo indiget ad propostum ostendendum. Secundo hoc ostendit propostum ibi. Quoniam autem omne quod mouetur, tertio manifestat quoddam quod supposuerat ibi. Primum autem motus & c. Proponit ergo primo quod necesse est, omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Quod quidem in aliquibus est manifestum. Sunt enim quaedam, quae non habent in seipsis principium sui motus, sed principium motus ipsorum est ab extrinseco, sicut in his quae per uolentiam mouentur. Si ergo aliquid sit, quod non habet in seipso principium sui motus, sed principium sui motus est ab extrinseco, manifestum est quod ab alio mouetur. si uero sit aliquid mobile, quod habeat in seipso principium sui motus, circa hoc potest esse dubium, an ab alio moueatur, & ideo circa hoc instat, ad ostendendum quod ab alio mouetur. Si ergo aliquid tale ponatur non moueri ab alio: accipiat mobile A B, cui quidem moueri conueniat secundum se & primo, non autem ex eo quod aliqua pars eius mouetur: sic enim non moueretur secundum se, sed secundum partem. oportet autem, si aliquid mouet seipsum non motum ab altero, quod sit primo & per se motum. sicut si aliquid est calidum non ab alio, oportet quod sit primo & per se calidum. Hoc ergo dato, procedit ad propostum ostendendum dupliciter. Primo quidem excludenda illud, unde maxime uideri posset quod aliquid non ab alio moueatur, secundo directe ostendendo, quod nihil potest a seipso moueri. ibi. Amplius autem quod a seipso

motus, & c. Id autem, ex quo maxime videtur, quod aliquid non mouetur ab alio, est, quia non mouetur ab aliquo exteriori, sed ab ipso interiori principio. Dicit ergo primo, quod opinari quod A B moueatur a seipso, propter hoc quod totum mouetur, & non mouetur ab aliquo exteriori, simile est, ac si aliquis diceret, quod mobile, cuius vna pars mouetur, & alia mouet, moueat seipsum propter hoc, quod non discernitur quae pars sit mouens, & quae sit mota. sicut, si huiusmodi mobilis, quod est D E Z, pars quae est D E, moueat partem quae est E Z, & non uideatur quae pars earum sit mouens, & quae sit mota. Vult autem per primum mobile A B, quod totum mouetur, & a principio interiori mouente, intelligi aliquid corpus animatum, quod totum mouetur ab anima. per mobile autem D E Z uult intelligi corpus aliquid, quod non totum mouetur, sed una pars eius corporalis est mouens, & alia mota, in quo quidem mobili manifestum est quod id quod mouetur, ab alio mouetur: & ex hoc uult simile ostendere de corpore animato, quod uideretur mouere seipsum. Hoc enim ei conuenit in quantum vna pars aliam mouet, scilicet anima corpus, ut in Octauo plenius ostendetur. Secundo ibi.

LECTIO I.

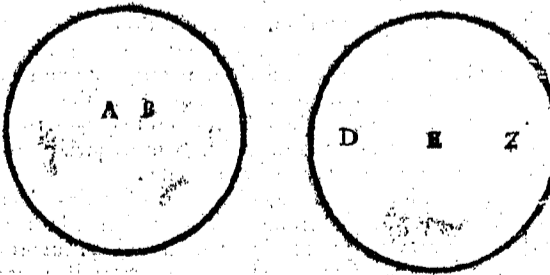
Mne aut quod mouet, necesse est ab aliquo moueri. Si igitur in seipso non habet principium motus, manifestum est, quod ab altero mouetur: aliud. n. erit mouens. si aut in seipso, accipiat A B, quod moueatur in se, & non eo quod eorum, quae huius sunt aliquid mouetur. Primum igitur opinari A B a seipso moueri per id quod totum mouetur, & a nullo exteriorum. simile est, sicut si quis ipso D E mouente E Z, & ipso moto, opinetur D E Z a se ipso moueri propter id, quod non uidetur vtrum ab utro moueat; & utrum D E ab E Z, aut E Z, a D E.

LECTIO I.

Mne quod mouetur ab alio, quo moueatur necesse est. Si igitur in se non habeat principium motus, ab alio patet ipsum moueri. si in se habeat, accipiat ipsum A B, quod quidem moueatur non ex eo, quia quid sui dicitur. Primum igitur A B putare a se moueri, quia quod totum ab externo nullo mouetur: simile est atque si quis cum ipsum D G mouet ipsum G F, simulque cum eo mouetur ipsum D G F a seipso moueri putaret, quia non perspicitur utrum ab utro moueatur, utrum D G A G F, an G F ab ipso D G.

quod non totum mouetur, sed una pars eius corporalis est mouens, & alia mota, in quo quidem mobili manifestum est quod id quod mouetur, ab alio mouetur: & ex hoc uult simile ostendere de corpore animato, quod uideretur mouere seipsum. Hoc enim ei conuenit in quantum vna pars aliam mouet, scilicet anima corpus, ut in Octauo plenius ostendetur. Secundo ibi.

Demonstratio probans, omne quod mouetur, ab alio moueri, quamuis non appareat ipsum mouens.

Tex. 1.

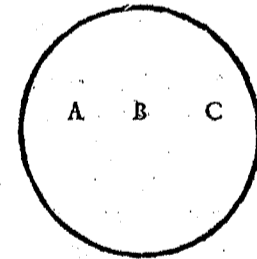
Tex. 23.

Tex. 3.

Tex. 3.

ostendit directe, quod omne quod mouet ab alio mouetur, a tali ratione. Omne quod mouetur a seipso, non quiescit a suo motu, per quietem cuiuscunque alterius mobilis. & hoc accidit quasi per se notum. Ex hoc autem ulterius concluditur, quod, si aliquid mobile quiescit ad quietem alterius, quod hoc mouetur ab altero. Hoc autem supposito concluditur quod necesse est, omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Et quod hoc sequatur ex praemissis, sic probat. Illud mobile, quod suppositum a seipso moueri, scilicet A B, oportet diuisibile esse, quia omne quod mouetur est diuisibile, ut supra probatum est. & quia diuisibile est, nullum inconueniens sequitur, si diuidatur. Diuidatur ergo in puncto C, ita quod una pars eius sit B C, & alia A C. si ergo B C est pars eius, quod est A B, necesse est quod quiescat totum A B. Si ergo non quiescat totum quiescente parte: accipiat quod totum moueat, & una pars quiescat: sed quia pars ponitur quiescere, non poterit ponit totum moueri nisi ratione alterius partis. sic ergo B C quiescat, quod est una pars, mouetur A C, quod est alia pars: sed nullum totum, cuius sola pars mouetur, mouetur primo & per se: non ergo mouebitur A B primo & per se: quod erat suppositum. Ergo oportet quod B C quiescente, quiescat totum A B. Et sic illud quod mouetur pausat: id est desinet moueri ad quietem alterius. Sed supra habitum est, quod si aliquid quiescit & desinet moueri ad quietem alterius, hoc ab altero mouetur: ergo A B ab altero mouetur. Et eadem ratio est de quolibet alio mobili, quia omne quod mouetur est diuisibile. & eadem ratio ne oportet quod quiescente parte quiescat totum, manifestum est ergo, quod omne quod mouetur ab alio mouetur.

Demonstratio probans, quod cessans a motu per cessationem alterius, ab alio mouetur.

Contra istam autem Aristot. probationem multipliciter obicitur. Obicit enim Galenus contra hoc quod dicit Aristot. quod si una tantum pars eius mobilis mouetur, & reliqua quiescat, quod totum non per se mouetur. dicens hoc esse falsum, quia ea quae mouentur secundum partem, per se mouentur. Sed deceptus est Galenus ex equiuocatione eius quod est per se. Per se enim quandoque sumitur secundum quod opponitur ei tantum quod est per accidens, & sic quod mouetur secundum partem mouetur per se, ut Gal. intellexit. Quandoque uero sumitur secundum quod opponitur simul ei, quod est per accidens, & ei quod est secundum partem, & hoc dicit non solum per se, sed etiam primo. Et sic accipit per se Aristot. hic, quod patet, quia est conclusio: non ergo mouetur per se A B, subiungit. Sed

concessum est quod per seipsum moueri primum. Sed magis urget obiectio Auicenna, qui obicit contra hanc rationem, dicens eam procedere ex suppositione impossibilis, ex quo sequitur impossibile, & non ex eo quod ponitur aliquid a seipso moueri. Si enim ponamus aliquid mobile a seipso moueri primo & per se, naturale est ei quod mouetur & secundum totum & secundum partes. Si ergo ponatur quod aliqua pars eius quiescat, erit positum impossibile. & ex hoc positum sequitur impossibile, ad quod Aristot. inducit, quod totum mouetur non primo & per se, ut positum est. Huic autem obiectioni posset aliquis obuiare dicendo, quod licet impossibile sit parte quiescere secundum determinatam naturam, in quantum est corpus talis speciei, ut para calidum vel ignis non est tamen impossibile, si ratio communis corporis consideretur: quia corpus, in quantum corpus, non prohibetur quiescere uel moueri. Sed hanc responsionem excludit Auicenna, dupliciter. Primo quidem, quia pari ratione posset dici de toto corpore, quod non prohibetur quiescere, ex hoc quod corpus est, sicut dicitur de parte. & ita superfluum fuit assumere ad probationem propostum diuisionem mobilis & quietem partis. Secundo, quia aliqua propositio simpliciter red dicitur impossibilis, si praedicatum repugnet subiecto ratione differencie specificae, quamuis non repugnet ei ratione generis. Est enim impossibile quod homo sit irrationalis, quamuis non impediatur, irrationalem esse ex hoc, quod est animal. Sic igitur simpliciter impossibile est, quod pars corporis, mouentis seipsum quiescat, quia hoc est contra rationem talis corporis, licet non sit contra rationem communem corporis. Hac igitur responsione remota, Auicenna aliter soluit, & dicit, quod aliqua condicionalis potest esse uera, cuius antecedens est impossibile, & consequens est possibile, sicut ista, si homo est asinus, est animal irrationale. Concedendum est ergo, quod impossibile est, quod, si aliquid mobile ponitur mouere seipsum, quod uel totum uel pars eius quiescat, sicut impossibile est ignem non esse calidum, propter hoc quod est sibi ipsi causa caloris. Vnde haec condicionalis est uera, si mobilis mouentis seipsum pars quiescit, totum quiescit. Aristot. autem, si uerba eius diligenter considerentur, nunquam uerit quiete partis, nisi per locutionem habentem vim conditionalis propositionis. Non enim dicit quod quiescat B C. Sed necesse est B C quiescere, quiescere & A B. Et iterum quod quiescente parte, quiescit totum. & ex hac condicionalis uera, Aristot. propostum demonstrat. Sed dicit Auicenna quod ista demonstratio non est de genere demonstrationis simpliciter, sed de genere demonstrationis quia, in quibus est usus rationum conditionalium. Est autem haec solutio conueniens quantum ad hoc quod dicit de ueritate conditionalis. Sed uideretur dicendum, quod non sit demonstratio quia, sed propter quod, continet enim causam, quare impossibile est aliquid mobile mouere seipsum. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod aliquid mouere seipsum nihil aliud est, quam esse sibi causa motus. quod autem est sibi causa aliquid, oportet quod primo ei conueniat quia quod est primum in quolibet genere, est causa eorum quae sunt post. unde ignis, qui sibi & aliis est causa caloris, est primum calidum. Ostendit autem Aristot. in Sexto, quod in motu non inuenitur primum, neque ex parte temporis, neque ex parte magnitudinis, neque etiam ex parte mobilis, propter horum diuisibilitatem: non ergo potest inueniri primum, cuius motus non dependeat

Tex. 65. 39.

Tex. cō. 33.

dependeat ab aliquo priori. motus enim totius dependet a motibus partium, & diuiditur in eas, ut in Sexto probatum est. Sic ergo ostendit Aristot. causam quare nullum mobile mouet seipsum: quia non potest esse primum mobile, cuius motus non dependeat a partibus, sicut si ostenderem, quod nullum diuisibile potest esse primum ens: quia esse cuiuslibet diuisibilis dependet a partibus, ut sic hæc conditio- nalis sit uera, Si pars non mouetur, totum non mouetur, sicut hæc conditio- nalis e- vera, Si pars non est, totum non est. Uade & Platonici, qui posuerunt aliqua mouere seipsa, dixerunt quod nullum corporeum, aut diuisibile mouet seipsum: sed mouere seipsam est tantummodo substantie spiritalis, quæ intelligit seipsam, & amat seipsam (vniuersaliter omnes operationes motus appellando) quia & huiusmodi operationes, scilicet sentire, & intelligere, etiam Aristot. in tertio de anima nominat motum, secundum quod motus est actus perfectus. Sed hic loquitur de motu secundum quod est actus imperfectus, id est existens in potentia, secundum quem motum indiuisibile non mouetur, ut in sexto probatum est, & hic assumitur. Et sic patet, quod Aristoteles ponens, omne quod mouetur ab alio moueri, a Platone, qui posuit aliquid mouere seipsum, non dissentit in sententia, sed solum in verbis.

Tex. cō. 3.

LECTIO II.

Voniam omne quod mouetur, ab aliquo mouetur, necesse est, & omne quod mouetur, in loco moueri ab altero: & mouens igitur ab altero, quonia & ipsum mouetur, & iterum hoc ab altero, non autem in infinito abibit, sed stabit alicubi, & erit aliquid, quod primo causa erit motus.

Tex. com. 4.

Si enim non est, sed in infinitum procedet, sit A quidem, quod ab ipso B mouetur: B uero ab ipso C: C autem ab ipso D, & hoc igitur modo in infinitum ascendat. Quoniam ergo simul mouens mouetur & ipsi quod mouetur, manifestum est, quoniam simul mouetur, & A & B: cum enim mouetur A, mouebitur B, & cum mouetur B, & ipsum C, & cum C ipsum D. erit igitur simul motus, qui est A, & B, & reliquorum uniuscuiusque. et accipere igitur unumquodque istorum poterimus. et namque si unumquodque ab unoquoque mouetur, nihil minus unus numero uniuscuiusque est motus, & non infiniti in ultimis, quoniam quod mouetur omne ex quodam in quiddam mouetur, aut numero accidit eundem esse motum aut genere, aut specie. Numero quidem igitur dico eundem motum, qui ex eodem in idem numero, & in tempore eodem fit, ut ex hoc albo, quod est unum numero, in hoc nigro, secundum hoc tempus, quod est unum numero, si enim secundum aliud, non adhuc unus erit numero, sed specie. Genere autem motus vnus est, qui in eodem predicamento substantie, uel alterius generis est. Specie autem, qui ex eadem specie in idem specie, ut ex albo in nigro, aut ex

Tex. 28.

Tex. cō. 32.

Tex. com. 5.

LECTIO II.

ostendam quod mouetur, ab aliquo alio mouetur, necesse est hoc etiam uerum esse in motu locali, scilicet ut omne quod mouetur in loco, ab altero mouetur. Applicat autem specialiter ad motum localem, quod supra uniuersaliter demonstratum est: quia motus localis est primus motuum, ut in Octauo ostenditur, & ideo secundum hunc motum procedit hic ad demonstrandum primum motorem. Accipiat igitur aliquid quod mouetur secundum locum hoc mouetur ab altero, aut ergo il-

Tex. cō. 55.

LECTIO III.

VM autem omne quod mouetur ab aliquo mouetur, necesse est, & id quod in loco mouetur ab alio mouetur: & id igitur quod mouet ab alio mouetur necesse est, cum mouetur & ipsum: & hoc ab alio rursus: & non in infinitum hoc proficiscitur, sed stabit tandem alicubi, atque erit quippiam, quod primo causa erit ut omnia moueantur.

Quod, si non sit ita, sed sit in infinitum proficiscitur, mouetur A quidem a B, ipsum autem B mouetur a C, & C rursus a D, & hoc in infinitum hoc modo proficiscitur. Cum igitur simul mouetur & id quod mouet, simul A & B mouebitur, nam, cum B mouetur, mouebitur & ipsum A: & item, cum B mouetur, ipsum C sane mouebitur: & similiter, cum C mouetur, mouebitur ipsum D. Motus igitur ipsius A simul erit cum motu ipsius B, & ceterorum cuiusque: & unumquodque igitur istorum, & motum cuiusque poterimus sumere. Nam & si a singulis, singula simul mouentur, non minus tamen uniuscuiusque motus vnus est numero, & non infinitus extremis, cum omne quod mouetur, e quodam ad quoddam proficiscatur. Fit enim ut aut numero, aut genere, aut specie sit idem motus. Numero igitur cum motum dico eundem esse, qui in eodem numero tempore, ex eodem in idem numero fit, ut hisce, qui hac ex albedine, quæ est una numero, hanc in nigredinem, hoc in tempore, quod sit unum numero sit. Nam, si in alio atque alio fiat, vnus specie non numero motus erit. Genere autem idem est motus, qui eodem in predicamento, aut in substantia, aut in alio genere fit. Specie uero est vnus, quod ex eodem specie ad idem specie pergitur, ut motus, qui est ex albo in nigro, aut in malo e bono. Hæc autem & in superioribus dicta sunt. Accipiat

quod unum ab omnibus, sed singula a singulis: nihilominus tamen licet sint infinita mouentia & mobilia, tamen vnuscuiusque mobilium motus est vnus numero. Et licet omnes motus sint in finiti numero: non tamen sunt in finiti in ultimis, hinc per priuationem ultimorum, sed uniuscuiusque motus est finitus habens determinatam ultimam. Et quod uniuscuiusque in finitum mobilium motus sit vnus numero & finitus, probat. Quia, cum omne quod mouetur, mouetur inter duos terminos, ex quodam scilicet, in quiddam, necesse est, quod secundum diuersum

Tex. cō. 3.

Tex. 7.

Tex. 8.

Tex. cō. 6.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 7.

Tex. cō. 8.

sum modum identitatis terminorum, etiam ipse motus sit diuersimode vnus, scilicet aut numero, aut specie, aut genere. Numero quidem est idem motus, qui est ex eodem termino a quo in idem numero, sicut in terminum ad quem: ita tamen quod sit etiam in eodem numero tempore: & cum hoc oportet, quod sit eiusdem mobilis numero. Et ad exponendum quod dixerat, subiungit quod motus numero vnus est ex eodem in idem, sicut ex hoc albo, quod significat vnum numero, hoc nigro, quod etiam nominat aliquid idem numero, & secundum hoc tempus determinatum, quod etiam est vnus numero: quia, si esset motus secundum aliud tempus, licet æquale, non esset numero vnus, sed specie tantum. Sed motus est vnus genere, qui est in eodem predicamento, uel substantie, uel cuiuscunque alterius generis, sicut omnis generatio substantie est eadẽ genere, & omnis alteratio similiter. Sed motus est specie vnus, qui est ex eodem secundum speciem, in idem secundum speciem, sicut omnis denigratio, quæ est ex albo in nigro, est eadem specie, & omnis deprauatio, quæ est ex bono in malo. Et hæc etiam in Quinto dicta sunt. His igitur duobus suppositis, scilicet quod simul mouetur & mouens & motum: & quod potest accipi motus uniuscuiusque mobilium tanquam finitus & vnus, accipiat motus huius mobilis quod est A, & sit E: & motus ipsius B sit Z, & motus CD, & omnium consequentium sit G T. Tempus autem in quo mouetur A, sit K. Sed, quia motus ipsius A est determinatus, id est finitus, etiam tempus in quo est iste motus, scilicet R, est determinatum & non infinitum: quia sicut in Sexto ostensum est, finitum & infinitum simul inueniuntur in tempore & motu. Ex dictis autem patet, quod in eodem tempore, in quo mouetur A, mouetur & B, & omnia alia: ergo motus omnium qui est E Z G T, est in tempore finito, sed iste motus est infinitus, cum sit infinito rum, ergo sequetur quod motus infinitus sit in tempore finito, quod est impossibile. Hoc autem ideo sequitur, quia in quo tempore mouetur A, mouentur omnia alia, quæ sunt infinita numero. Nec differt quantum ad propositum pertinet, utrius motus omnium mobilium sit æqualis velocitatis: aut inferiora mobilia tardius moueantur, & in maiori tempore: quia omnino sequetur quod motus infinitus sit in tempore finito, quia vnusquodque mobilium necesse est quod habeat uelocitatem & tarditatem finitam. Hoc autem est impossibile, scilicet motum infinitum esse in tempore finito: ergo & primum est impossibile, scilicet quod procedatur in mobilibus & mouentibus in infinitum. Secundo ibi.

bono in malo, hæc aut dicta sunt & in Prioribus. Accipiat igitur, qui est motus ipsius A, & sit E, & motus item ipsius C atque D, & sint G atque H. Sumatur præterea tempus in quo A mouetur, & sit K. Atque cum definitus sit motus ipsius A, definitum erit & K tempus, & non infinitum, at A & B, & ceterorum unum quodque eodem in tempore mouebatur. Accidit igitur ut motus E F G H infinitus, in K definito tempore fiat. Eo enim in tempore, quo A mouebatur, & ea omnia infinita, quæ post ipsam A collocata deinceps sunt mouebantur. quare tempore in eodem mouentur etenim motus ipsius A æqualis aut erit motui ipsius B, aut maior, nihil autem refert, accidit enim omnino, ut infinitus motus tempore fiat finitio: hoc autem fieri nequit.

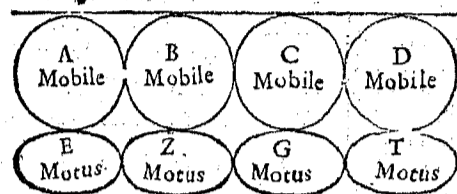
Sic igitur ut demonstrari id quod est a principio: non tamẽ demonstratur per hoc, quod nullum inconueniens accidit. Contingit enim in finito tpe infinitum motum esse, non eundem autem, sed alterum & alterum multis & infinitis motis. Quod quidem accidit & in his, quæ nunc diximus.

Sed, si id, quod mouetur primo secundum locum, & corporale motum, necesse est tangi aut cõtinuum eẽ moueti, sicut ut hoc in oibus cõtingere, erit. n. ex oib⁹, vnũ ipsum totũ: aut cõtinuum. Hoc igitur cõtingens accipiat, & sit magnitudo quidẽ aut continuum, i quo sunt A B C D, hui⁹ autẽ motus est E F G H. Differt autẽ nihil magnitudinẽ finitã, aut infinitã esse: similiter enim in finito tempore, quod est K,

A. Demonstratio, ostendens per deductionem ad impossibile quod non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, si quia infinitum mouetur in finito tempore.

Figura hæc deservit etiam textui octauo.

R. Tempus.

Ostendit quod præcedens ratio nõ efficaciter cõcludit, & dicit, quod prædicto modo ut demonstrari principia le propositionis, scilicet quod non in infinitum procedatur in mouentibus & motis, non tamen efficaciter demonstratur: quia nullum inconueniens accidit ex præmissis. Contingens est enim & possibile, quod in tempore finito sit motus infinitus: ita tamen, quod non sit vnus & idẽ, sed alius & alius, in quantum scilicet infinita sunt quæ mouentur. nihil enim prohibet infinita in tempore finito moueri simul. Et hoc cõcludebat ratio prædicta. Erant enim mobilia infinita diuersa, & sic motus eorũ erãt diuersi, quia ad vnitatem motus nõ solum requiritur unitas temporis & terminis, sed etiam vnitas motus, ut in Quinto dictum est. Tertio ibi. d. Ostendit quomodo prædicta ratio efficaciam habere possit. Et primo, quomodo habeat efficaciam ex suppositione facta. Secundo, quomodo habeat efficaciam simpliciter, ibi. Nihil autẽ differt, & c. Dicit ergo primo, quod id, quod localiter & corporaliter mouet primo & immediate ab aliquo mobili mouente, necesse est quod tangatur ab eo, sicut baculus tangit a manu: uel quod continetur ei, sicut continuatur una pars aeris alteri, & sicut pars cõtinuatũ animalis. Et hoc uidetur

Tex. cō. 35.

videtur contingere in omnibus, quod mouens semper coniungi...

Te. com. g.

est quaedam magnitudo, & continuum vocetur A B C D, & motus eius vocetur EFGH. Et quia posset aliquis dicere...

Tex. 65. 10.

LECTIO III. Rimum autem mouens non sicut cuius causa, sed vnde est principium...

Lib. 6. tex. com. 67.

Quoniam autem tres sunt motus qui sunt locum, & qui sunt qualitatem, & secundum quantitatem...

motus, quoddam est immediatum, & quoddam remotum. Intellegit autem hic de immediate mouente, & ideo dixit...

mun, notandum applicando ad determinata mobilia: esse autem contiguum, vel continuum indifferenter se habet ad rationem...

LECTIO III. Via Philosophus in demonstratione procedente supponit quod mouens est contiguum...

LECTIO III. D autem, quod primum mouet, non ut id gratia cuius caetera sunt uel sunt, sed ut id, unde est principium motus...

Cum autem tres sint motus, is, inquam, qui ad locum, is qui ad qualitatem, & is qui ad quantitatem accomodatur...

motus, quoddam est immediatum, & quoddam remotum. Intellegit autem hic de immediate mouente, & ideo dixit...

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Infra.

Offendit propositum in singulis trium praedictorum modorum. Et primo in motu locali, Secundo in motu alterationis...

Omne igitur, quod fertur, aut ipsum a seipso mouetur, aut ab altero. Si igitur a seipso, manifestum est, quod cum in ipso mouens sit, simul mouens, & quod mouetur erit, & nullum illius medium.

Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. Quia sunt ab altero motus, quatuor sunt, Pulsio, Tractio, Vectio, Vertigo. Et naque omnes alios in hos reduci accidit.

Pulsio igitur, alia est impulsio, alia expulsio. Impulsio quidem est cum mouens est, quod mouetur non deficit: Expulsio, cum expellens deficit.

Vectio autem in tribus erit motibus. Quod quidem vehitur non se mouetur, sed secundum accidens. In eo namque est in eo quod mouetur, aut super id quod mouetur, mouetur ipsum. Vehens autem mouetur, aut pulsus, aut tractus, aut vertigine ductus. Manifestum igitur, quoniam vectio in tribus motibus erit.

Tractio autem est, cum etiam ad ipsum, uel ad alterum velocior sit motus trahentis non separatus ab eo qui trahitur, & anque ad ipsum est tractio, & ad alterum. Et reliqui tractus idem specie in hos reduci: ut in spiratio, & expiratione, & spuitio, & quicquid corporum emissum, aut receptum sunt.

Manifestat autem idem in his, quae mouentur secundum locum ab alio, de quibus minus est manifestum. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit modos, quibus aliquid contingit ab altero moueri, Secundo reducit eos ad duos...

Manifestat autem idem in his, quae mouentur secundum locum ab alio, de quibus minus est manifestum. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit modos, quibus aliquid contingit ab altero moueri, Secundo reducit eos ad duos...

Manifestat autem idem in his, quae mouentur secundum locum ab alio, de quibus minus est manifestum. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit modos, quibus aliquid contingit ab altero moueri, Secundo reducit eos ad duos...

est, quod vectio in tribus aliis motibus continetur. Tertio ibi. Manifestat tertium motum, scilicet tractum. Et sciendum est, quod tractio a pulsione differt, quia in pulsione mouens se habet ad mobile, ut terminus a quo est motus eius: in tractu vero se habet ut terminus ad quem. Illud ergo trahere dicitur, quod mouet alterum ad seipsum. Mouere autem aliquid secundum locum ad se ipsum contingit tripliciter, uno modo sicut finis mouet, unde & finis dicitur trahere, secundum illud Poetae, Trahit sua quemque voluptas: & hoc modo potest dici, quod locus trahit id, quod naturaliter mouetur ad locum. Alio modo potest dici aliquid trahere, quia mouet id ad seipsum alterando aliquid, ex qua alteratione contingit, quod alteratum mouetur secundum locum: & hoc modo magis dicitur trahere ferum. Sicut enim generans mouet grauiam, & leuiam, in quantum dat eis formam per quam mouentur ad locum, ita & magnes dat aliquam qualitatem ferro, per quam mouetur ad ipsum. Et quod hoc sit verum, patet ex tribus. Primo quidem, quia magnes non trahit ferrum ex quacunque distantia, sed ex propinquo, si autem ferrum mouetur ad magnetem solum sicut ad finem, sicut graue ad suum locum, ex qualibet distantia traheret ad ipsum. Secundo, quia, si magnes aliiis perungatur, ferrum attrahere non potest, quasi aliis vim alterationis ipsius impediens, aut etiam in contrarium alterantibus. Tertio, quia ad hoc quod magnes attrahat ferrum, oportet prius ferrum sibi in eum magnetem, maxime si magnes sit paruus, quasi ex magnetem aliquam virtutem ferrum accipiat, ut ad eum moueatur. Sic igitur magnes attrahit ferrum non solum sicut finis, sed etiam sicut mouens & alterans. Tertio modo dicitur aliquid attrahere, quia hoc mouet ad seipsum motu locali tantum, & sic definitur hic tractio, prout unum corpus trahit alterum, ita quod trahens simul moueatur cum eo quod trahitur. Hoc est ergo quod dicitur, quod tractio est cum motus trahentis ad seipsum uel ad alterum sit velocior, non separatus ab eo quod trahitur. Dicit autem quod ad ipsum uel ad alterum, quia mouens voluntarium potest uti altero, ut seipso. Vnde potest ab alio pellere sicut a seipso, & ad aliud trahere sicut ad seipsum: sed hoc in motu naturali non contingit, immo semper pulsio naturalis est a pellente, & tractio naturalis ad trahentem. Addit autem quod velocior sit motus, quia contingit quandoque quod id quod trahitur, etiam per se mouetur illuc quo trahitur: sed a trahente velociori motu compellitur moueri. Et quia trahens mouet suo motu, oportet quod motus trahentis sit velocior, quam motus naturalis eius quod trahitur. Adiungit autem quod non separatus ab eo quod trahitur, ad differentiam pulsionis. Nam in pulsione pellens quandoque separatur ab eo quod pellit, quandoque vero non. Sed trahens nunquam separatur ab eo quod trahitur, quinimmo simul mouetur trahens cum eo quod trahitur.

Omne itaque quod fertur, aut a seipso mouetur, aut ab alio. Si igitur a seipso mouetur, patet, cum in ipso sit id quod mouet, simul esse, & id quod mouet, & id quod mouetur: & nihil inter ipsa medium esse.

Sin ab alio mouetur, quatuor modis mouetur. Motus enim qui ab alio afferuntur quatuor sunt, Pulsio, Tractio, Vectio, Volutio. Vectio. Etenim sit, ut omnes alii ad hos reducuntur.

Pulsio igitur, alia est impulsio, alia expulsio. Atque impulsio quidem est, cum id quod mouet, non deserit id quod mouetur, expulsio uero cum deserit.

Vectio autem in tribus erit motibus. Non enim per se, sed per accidens mouetur, quod uehitur. Ex eo namque mouetur, quia est in eo, uel super id quod mouetur. At id quod uehitur, aut pellitur, aut trahitur, aut uoluitur. Patet igitur ueritatem in tribus motibus esse.

Tractio uero est cum motus trahentis, aut ad se, aut ad aliud celerior sit motu quo trahitur, neque se igitur ab eodem. Etenim, & ad seipsum est tractio, & ad aliud. Ad has & caetera tractiones eadem specie reducuntur: ut in spiratio, & spuitio, & spuitio, & haec quibus aut emittuntur corpora, aut accipiuntur. Quarum

potest, quasi aliis vim alterationis ipsius impediens, aut etiam in contrarium alterantibus. Tertio, quia ad hoc quod magnes attrahat ferrum, oportet prius ferrum sibi in eum magnetem, maxime si magnes sit paruus, quasi ex magnetem aliquam virtutem ferrum accipiat, ut ad eum moueatur. Sic igitur magnes attrahit ferrum non solum sicut finis, sed etiam sicut mouens & alterans. Tertio modo dicitur aliquid attrahere, quia hoc mouet ad seipsum motu locali tantum, & sic definitur hic tractio, prout unum corpus trahit alterum, ita quod trahens simul moueatur cum eo quod trahitur. Hoc est ergo quod dicitur, quod tractio est cum motus trahentis ad seipsum uel ad alterum sit velocior, non separatus ab eo quod trahitur. Dicit autem quod ad ipsum uel ad alterum, quia mouens voluntarium potest uti altero, ut seipso. Vnde potest ab alio pellere sicut a seipso, & ad aliud trahere sicut ad seipsum: sed hoc in motu naturali non contingit, immo semper pulsio naturalis est a pellente, & tractio naturalis ad trahentem. Addit autem quod velocior sit motus, quia contingit quandoque quod id quod trahitur, etiam per se mouetur illuc quo trahitur: sed a trahente velociori motu compellitur moueri. Et quia trahens mouet suo motu, oportet quod motus trahentis sit velocior, quam motus naturalis eius quod trahitur. Adiungit autem quod non separatus ab eo quod trahitur, ad differentiam pulsionis. Nam in pulsione pellens quandoque separatur ab eo quod pellit, quandoque vero non. Sed trahens nunquam separatur ab eo quod trahitur, quinimmo simul mouetur trahens cum eo quod trahitur.

PHYSICORVM

Exponit autem quod dixerat... quia concingit esse tractionem ad ipsum attrahentem, & ad alterum in motibus voluntariis, ut dictum est.

& Sphatefis & cercifis. Aliud est quidem ipforum congregatio, aliud disgregatio. Et ois igitur motus qui est in locum, aggregatio & disgregatio est.

h Vertigo autem componitur quidem ex tractu, & pulsione. hoc quidem pellit mouens, illud autem trahit.

i Manifestum igitur est quod si simul pellens, & trahens est cum eo quod pellitur & trahitur, nullum medium eius quod mouetur, & mouentis est.

k Hoc autem manifestum ex dictis. Pulsio quidem aut a se ipso, aut ab alio ad aliud motus est. Tactus autem, ab alio ad ipsum aut ad aliud est. Adhuc autem synopsis & diosis.

l Proiectio autem, quando velocior motus fiat qui in natura latet fortiori facta pulsioe: & hoc facta tandiu accidit ferri, quousque fortior sit motus eius quod fert. Manifestum igitur, quoniam quod mouetur, & mouens simul sunt, & nullum medium est ipforum.

LECTIO IIII.

T vero neque alterati, neque alterantis ullum medium est. hoc autem manifestum est ex inductione. In omnibus enim simul esse accidit alterans ultimum, & primum quod alteratur.

Tex. c6. 11.

hunc texendo, quod latine dicitur rarius. Vnde alia litera habet radiatio, & horum enim duorum, & quoruncunque motum emisiuorum & receptiuorum, aliud est congregatio, quod pertinet ad attractionem, quia congregans mouet aliquid ad alterum: aliud est disgregatio, quae pertinet ad pulsionem, quia pulsio est motus alicuius ab alio. Sic ergo patet, quod omnis motus localis est aggregatio vel disgregatio, quia motus localis est ab aliquo, uel ad aliquid. Et per consequens patet, quod omnis motus localis est pulsio vel tractio. Deinde cum dicitur h Manifestum quid sit vertigo, & dicit quod vertigo est quidam motus compositus ex tractu & pulsione. Cum enim aliquid uerteretur, ex una parte pellitur, & ex alia trahitur. Deinde cum dicitur i Ostendit quod omnes quatuor motus praedicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uertio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsione & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsione & tractu, mouens & motum sunt simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum.

saliter verum esse, quod nullum sit medium inter mouens secundum locum, & motum. Deinde cum dicitur k Probat propositum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rationes ad propositum ostendendum, Secundo excludit obiectionem. i Proiectio autem & c. Prima autem ratio sumitur ex definitione virtusque motus, quia pulsio est motus ab ipso mouente, uel ab aliquo alio in aliquo alio, & sic oportet quod saltem in principio motus pellens sit simul cum eo quod pellitur, dum pellens, id quod pellitur remouet a se, uel ab alio. Sed tractus est motus ad ipsum uel ad alterum, ut dictum est, & quod non separatur trahens ab eo quod trahitur. Ex quo manifestum est in his duobus motibus, quod mouens & motum sunt simul. Secunda ratio sumitur ex congregatione & disgregatione. Dicitur enim quod pulsio est disgregatio, & tractio est congregatio. Et hoc est, quod dicitur. Adhuc autem synopsis & diosis. id est coeque gatio, & diosis. id est uisio. Non autem potest aliquid congregare uel disgregare, nisi adesse sit quae congregantur & disgregantur. Et sic patet quod in pulsione & tractu mouens & motum sunt simul. h. c. o. i. b. i. l. Excludit quaedam obiectionem, quae accidere potest circa pulsionem. De Tractatione enim dictum est, quod motus trahens non separatur ab eo quod trahitur: sed in pulsione dictum est, quod aliquid de se trahens ab eo quod pellitur, & talis pulsio uocatur expulsio, cuius species est proiectio, quae est quando pellitur cum quadam uolentia in remorem, & sic in projectione videtur, quod id quod proiectum non sit simul cum proiectente. Et ideo ad hoc excludendum dicitur, quod proiectio est quando motus eius quod fertur sit uelocior quam motus naturalis. hoc per aliquam fortis impulsionem facta. Cum enim aliquid proiectum, ex fortis impulsionem mouetur aer uelociori motu quam sit motus eius naturalis, & ad motum aeris deferretur corpus proiectum. Et quod diu durat aer impulsus, tandem proiectum mouetur. Et hoc est quod dicitur quod facta tali impulsionem, tandem accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere sit fortior motus, quam eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concluditur quod mouens & motum sunt simul, & quod inter ea nihil est medium.

aliae sunt congregationes, aliae segregationes. Et omnis igitur ad locum accommodata motio, congregatio est nimirum & segregatio.

Volutio uero ex tractione pulsioneque componitur. Mouens enim partim pellit, partim trahit id quod motum hoc agitur.

Perspicuum igitur est, si pellens ac trahens est simul cum eo quod pellitur atque trahitur, nihil esse inter ea, quorum alterum mouetur, alterum mouet.

Hoc ex definitionibus patet. Nam pulsio quidem est, aut ex se, aut ex alio in aliud motus. Tractio autem ex alio, uel ad se, uel ad aliud. Insuper com pulsio atque dispulso.

Proiectio uero est, cum motus celerior sit naturali motu corporis eius quod fertur, pulsione uehementiore nimirum facta. Quod quidem eoque fertur, quousque motus is uehementior sit illo motu. Quae, cum ita sint, patet esse simul id quod mouetur, & id quod mouet, & nihil inter ipsa medium esse.

LECTIO IIII.

T uero nec inter alterans, & id, quod alteratur, medium quicquam, quod quidem ita esse per inductionem patere potest. In uniuersis enim sit ut id, quod ultimum alterat, & id quod primum alteratur sint simul.

expulsio, cuius species est proiectio, quae est quando pellitur cum quadam uolentia in remorem, & sic in projectione videtur, quod id quod proiectum non sit simul cum proiectente. Et ideo ad hoc excludendum dicitur, quod proiectio est quando motus eius quod fertur sit uelocior quam motus naturalis. hoc per aliquam fortis impulsionem facta. Cum enim aliquid proiectum, ex fortis impulsionem mouetur aer uelociori motu quam sit motus eius naturalis, & ad motum aeris deferretur corpus proiectum. Et quod diu durat aer impulsus, tandem proiectum mouetur. Et hoc est quod dicitur quod facta tali impulsionem, tandem accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere sit fortior motus, quam eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concluditur quod mouens & motum sunt simul, & quod inter ea nihil est medium.

LECTIO IIII.

Quoties ostendit in motu locali, quod mouens & motum sunt simul, ostendit idem in alteratione, quod scilicet nihil est medium alterantis & alterati. Et hoc probat primo per inductionem. In omnibus enim, quae alterantur, manifestum est, quod simul sunt ultimum alterans, &

primum alteratum. Videtur autem hoc habere instantiam in quibusdam alterationibus. Sicut cum Sol calefacit aere sine hoc quod calefaciat orbem, medius planetarum: & piscis quidam in re delectus stupescit manus trahentis rete, absque hoc quod reuoluetur rete. Sed dicendum est, quod id passiuam recipiunt actionem actiuorum secum proprium modum, & ideo media, quae sunt inter primum alterans, & ultimum alteratum, aliquid patiuntur a primo alterante: sed forte non eodem modo, sicut ultimum alteratum. Aliquid igitur patiuntur rete a pisce stupefaciente, sed non stupefactionem: quia eius non est capax. Et orbem medii planetarum aliquid recipiunt a Sole, scilicet lumem, non autem calorem. Secundo ibi.

Probat idem per rationem, quae talis est. Omnis alteratio est similis alterationi, quae fit in sensu: sed in alteratione, quae est secundum sensum: alterans, & alteratum sunt simul: ergo & in qualibet alteratione. Primum sic probat. Omnis alteratio fit secundum qualitatem sensibilem, quae est tertia species qualitatis. Secundum illa enim alterantur corpora, quibus corpora ab inueniuntur differunt: quae sunt sensibiles qualitates, ut grauitas & leuitas, durities & mollietas, quae percipiuntur tactu: sonus & non sonus qui percipiuntur auditu. Sed tamen, si sonus in aere accipiat, est qualitas in aere, consequens aliquem motum localem: unde non uidetur secundum huiusmodi qualitatem esse primo, & per se alteratio. si uero sonus in aptitudine accipitur, sic per aliquam alterationem sit aliquid sonabile uel non sonabile, albedo & nigredo, quae pertinent ad uisum: dulcedo & amaritudo, quae pertinent ad gustum: humiditas, & siccitas, densitas & raritas, quae pertinent ad tactum. & eadem ratio est de his contrariis, & de mediis horum. Et similiter etiam sunt alia, quae sub sensu cadunt, sicut calor & frigus, & lenitas & asperitas, quae etiam tactu comprehenduntur. huiusmodi enim sunt quaedam passiones sub genere qualitatis contentae, & dicuntur passiones, quia passionem ingerunt sensibus, uel quia ab aliquibus passionibus causantur, ut in Praedicamentis dicitur. Dicuntur autem passiones sensibilibus corporum, quia sensibilia corpora secundum huiusmodi differunt, in quantum scilicet aut unum est calidum & aliud frigidum, unum graue & aliud leue, & sic de aliis: aut in quantum aliquid unum de praemissis inest duobus secundum magis, & minus. ignis enim differt ab aqua secundum differentiam calidi, & frigidi: ab aere uero secundum magis, & minus calidum. Et etiam secundum hoc attenditur sensibilibus corporum differentia, in quantum patiuntur aliquid horum, li-

Insta.

Tex. c6. 11.

Cap. de qualic.

cet non sit in eis naturaliter, sicut dicitur differre calefacta ab in frigiditate, & ea quae sunt dulcia ab his quae sunt amara, per aliquam passionem, & non ex natura. Alterari autem secundum huiusmodi qualitates est omnium corporum sensibilibus tam animatorum quam inanimatorum. Et quia in corporibus animatis quaedam partes sunt animatae: id est sentientes, ut oculus & manus, quaedam autem inanimatae: id est non sentientes, ut capilli & ossa, utque partes secundum huiusmodi qualitates alterantur: quia sensus sentiendum patiuntur. actiones. n. sensuum, ut auditio, & uisio sunt quidam motus per corpus cum aliqua sensus passione. Non enim sensus habent aliquam actionem, nisi per organum corporum: corpori autem conuenit moueri & alterari. unde de passio & alteratione magis proprie dicitur in sensu, quam in intellectu, cuius operatio non est per aliquid organum corporeum. Sic igitur patet, quod secundum quascunque qualitates, & secundum quoscunque motus alterantur corpora inanimata, secundum eodem motus, & eadem qualitates alterantur corpora animata: sed non conuertitur, quia in corporibus animatis inuenitur alteratio secundum sensum, quae non inuenitur in corporibus inanimatis. non enim corpora inanimata cognoscunt suam alterationem, sed latec ea. quod non accideret si secundum sensum alterarentur. Et ne aliquis hoc reputaret impossibile, quod aliquid alteraretur secundum sensum abque sensu alterationis: subiangit quod non solum hoc est uerum in rebus animatis, sed hoc contingit etiam in rebus inanimatis. Nihil enim prohibet, quod etiam animata corpora lateat cum alterantur. sicut cum aliqua alteratio accidit in ipsis abque alteratione sensus, ut cum alterantur secundum partes non sentitias. Ex hoc igitur patet, quod, si passiones sensus sunt tales, quod nihil est medium inter agens, & patiens: & omnis alteratio est per huiusmodi passiones, quibus alterantur sensus, sequitur quod alterans inferens passiones, & alteratum patiens sint simul, & nullum sit ipsorum medium. Deinde cum dicitur c Probat secundum, quod in alteratione sensus, alterans & alteratum sunt simul, quia huiusmodi scilicet sensus, puta uisus & aer continuus est: id est absque medio coniunctus. aeri uero corpus uisibile. & superficies quidem uisibilis corporis, quae est subiectum coloris & terminatur ad uisum: id est ad aerem illuminatum, qui terminatur ad uisum. Et sic patet quod aer alteratus, &

Omne enim quale ex eo alteratur, quia sensibile est. Sensibilia uero sunt ea, quibus inter sese corpora differunt, ut grauitas, leuitas, durities, mollietas, sonus, huius uacuitas, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, & horum media, & alia quae sub sensu sunt. quorum est & calor & frigus, & lenitas, & asperitas. haec. n. sunt passiones subiectae qualitatibus. His. n. differunt sensibilia corporum, aut in aliquo horum magis, & minus, & in patiendo aliquid horum (calefacta. n. aut frige facta, aut dulces facta, aut amaricata, aut in aliquid aliud praedictorum) Similiter & animata corporum, & inanimata, & animatorum, quae cumque partes sunt inanimatae. Et ipsi sensus alterantur: patiuntur. u. A. ctio. n. ipsorum motus est per corpus patiente sensu aliquid. Nam quae igitur inanimata alterantur & animata, in omnia haec alterantur. in autem quacunque animata alterantur: non in hoc alterantur inanimata: in enim sensus non alterantur, & latec sensum non alterantur inanimata. Nihil autem prohibet, ut & animata cum alterantur non sentiant, quando non per sensus ipsis accidit alteratio. Si igitur affectus quidem sensibiles sunt, per hos autem fit alteratio, patet iam simul esse patiens ipsum, atque affectum, & nihil inter ipsa medium esse.

Similiter & cetera, quae sensui subiiciuntur, caliditas, inquam, & frigiditas, & lenitas, & asperitas. Haec enim affectus sunt qualitatis subiectae, & his inier se differunt sensibilia corporum, aut horum gradibus. atque, quia aliquod horum patiuntur, alterari dicimus tam animata corpora, quam inanimata, & animantium partes, quae animae sunt experies (calefunt enim aut frigesunt, aut dulcia sunt, aut amara, aut aliquo alio praedictorum afficiuntur.) Ipsi quoque sensus alterantur: patiuntur enim. Nam ipsorum actio motus est per corpus, patiente aliquid sensu. Atque quibus alterantur inanimata, his uniuersis animantia etiam alterantur: at quibus animantia alterantur, hisce non alterantur inanimata. Per sensus enim non alterantur, neque sentiunt inanimata, cum alterantur. Nihil tamen prohibet, ut & animantia cum alterantur non sentiant, quando non per sensus ipsis accidit alteratio. Si igitur affectus quidem sensibiles sunt, per hos autem fit alteratio, patet iam simul esse patiens ipsum, atque affectum, & nihil inter ipsa medium esse.

Nam huic quidem aer continuus est, aeri uero coniungitur corpus. & superficies quidem lumini, uisui uero lumen cohaeret. similiter & auditus, ac odoratus primo momenti coniungitur. Sapor etiam simul est modus

tionis: subiungit quod non solum hoc est uerum in rebus animatis, sed hoc contingit etiam in rebus inanimatis. Nihil enim prohibet, quod etiam animata corpora lateat cum alterantur. sicut cum aliqua alteratio accidit in ipsis abque alteratione sensus, ut cum alterantur secundum partes non sentitias. Ex hoc igitur patet, quod, si passiones sensus sunt tales, quod nihil est medium inter agens, & patiens: & omnis alteratio est per huiusmodi passiones, quibus alterantur sensus, sequitur quod alterans inferens passiones, & alteratum patiens sint simul, & nullum sit ipsorum medium. Deinde cum dicitur c Probat secundum, quod in alteratione sensus, alterans & alteratum sunt simul, quia huiusmodi scilicet sensus, puta uisus & aer continuus est: id est absque medio coniunctus. aeri uero corpus uisibile. & superficies quidem uisibilis corporis, quae est subiectum coloris & terminatur ad uisum: id est ad aerem illuminatum, qui terminatur ad uisum. Et sic patet quod aer alteratus, &

Tho. super Phy. N alterans

per se in transmutatione virtutis, & malitie; secundo quod...

Tex. c. 19,

attingit propriae virtuti, & tunc est maxime secundum naturam...

b Fit igitur cum quoddam alteratur, & acceptio virtutis, & remotio malitie...

c Quod autem alteretur aliquid manifestum est virtus qui dem enim...

d Et totam moralem virtutem in voluptatibus, & tristitiis accidit esse...

e At vero neq; in intellectuata parte aia est alteratio...

Tex. c. 20,

iusmodi, n. passiones dicebant esse quasdam animae perturbatio...

propria virtutem est consecutum, & maxime secundum naturam...

Fit igitur cum aliquid alteratur virtutis acceptio...

Alterari autem aliquid inde patet, nam virtus quidem aut affectuum est...

Atque omnino fit, ut virtus morum in voluptatibus doloribusque consistat...

Atque neque ad partem intellectuata animae alteratio accommodatur...

ius operationibus & tristatur de contrariis. & simile est in aliis virtutibus...

120.1. 120.2. 120.10.

ipso non mutato, sed altero. Videmus autem quod nulla muta...

Cap. 5.

Hoc autem manifestum est. Secundum n. nullam potentiam motis fit in nobis scientia...

f Neque igitur actus generatio est: nisi aliquis respectio...

g Quae autem ex principio acceptio scientiae, non est generatio...

h Sic igitur huiusmodi aliquid fit ex principio in scientia existentia...

Statur autem, & pulsatur turbatio, aliquando quidem a natura...

120.11.

Quod autem dicitur residentia potest referri ad passiones par...

Quod autem dicitur residentia potest referri ad passiones par...

citur. hoc autem ita esse perspicuum inde fieri potest...

At neque ipsa operatio generatio est: nisi uisio...

Acceptio autem a principio scientiae non est generatio...

extincta perturbatio, menteque iam inde ad tranquillitatem redacta...

est enim uehemens in eis turbatio atque motus...

gilans, procedes ad actum. Ex quo patet, quod acceptio scientiae...

Le. 5. in pa.

duo in quibus alteritas ficut diffimilitudo... in generatione hoc solum considerandum...

q Et si est numerus substantia, maior & minor numerus simi- lis speciei. Sed est innominatū quod commune est, & vtrunq; sicut quæ plus passio, aut excels- lēs magis, quantū autē maius.

LECTIO IX.

Voniā autē mouēs, mo- uet semp aliquid, & in aliquo, & vsq; ad ali- quā, dico autē in aliquo, quia in tēpore: vsq; aut ad ali- quid quā tam aliquam longitu- dinem: semper enim simul mo- uet & mouit: quare quantum aliquid erit quod motum est; & in quanto.)

b Si igitur A quod est mouēs, B autem quod mouetur, quan- tumcunq; autem lōgītudo mo- ta C, in quantocunq; est in tem- pore, in quo est D. In equali igitur tēpore equalis potentia est, in qua est A medietatem ipsius B duplicem ipsius C transibit: ipsū autē C in medietate ip- sū D. sic enim erit analogia.

c Et si eadem potentia idem i hoc tempore per tātum mouet & medietatē in medietate mo- uebit: & media virtus, medium mouebit in equali tempore. Vt ipsius A potentia, sit & medietas, quæ est ipsum E: & ipsius B F sit medium. Similiter igitur se habet & secundum analogiā virtus ad graue: quare equalē, & in equali tempore mouebit.

LECTIO IX.

Orquam Philosophus ostendit q̄ motus sunt cō- parabiles adinuicem, hic docet quomodo comparen- tur. Et primo in motu locali; secundo in alijs moti- bus. ibi s̄ igitur alteratione. } Circa primum duo- fat. Primo ponit ea, secundum quæ oportet comparari motus locales adinuicem; secundum accipit regulas comparationis secundum prædicta. ibi s̄ igitur A quod est mouens. } Dicit ergo primo, quod mouens localiter semper mouet aliquid mo- bile, & iterum in aliquo tempore, & vsq; ad aliquam quanti- tatem spatij, per aliquam partem temporis. Quod iam oportet esse: quia sicut in Sexto probatum est, semper simul aliquid mouet & mouit. Probatum est enim ibi quod omne quod mo-

Tex. cō. 35.

Tex. cō. 56.

Tex. cō. 39.

Infra.

Tex. cō. 32.

ueur, iam est motum per aliquam partem spatij; & per aliquam partem temporis: vnde sequitur; quod & illud quod mouetur est aliquid quantum & diuisibile, & etiam illud, per quod mouetur: & tempus in quo mouetur. Mouens autem non omne quantum, vt in Octauo probabitur. Sed tamen manifestum est aliquod quantum esse mouēs; & de hoc mouente hic proponit regulas comparationis; Secundo ibi, b ¶ Ponit regulas comparationis. Et primo secundum diuisionem mobilis: secundo quando mouens diuiditur ibi, f ¶ Et si eadem potentia &c. } Dicit ergo primo, accipiat ali- quod mouens, qd sit A, & aliquod mobile quod sit B, & lōgītudo spatij pertrā sit C, & tempus, in quo A mouet B per C, sit D. Si ergo accipiat aliqua alia potentia mouēs equalis potētē ipsi A, sequetur quod illa potentia mouebit medietatem mobilis quod est B in eodem tempore per longitudinē, quæ sit duplā quā C, sed medietatem mobilis mouebit per totam longitūdinem C i medietate temporis, quod est D. Ex his igitur verbis Philosophi duæ regulæ generales accipi possunt: quarū prima est, quod si ali- qua potentia mouet aliquid mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, medietatem illius mobilis per duplū spatium mouebit: vel equalis potentia in eodem tempore, vel eadem in alio equali. Alia regula est, q̄ medietatem mobilis mouebit per idē spatium, equalis poten- tia in medietate temporis. Et horum ratio est, quia sic conferuabitur [eadem analogia] illi est eadem proportio. Manifestum est enim, quod velocitas motus est ex victoria potētē mouentis super mobile: quanto autem mobile fuerit minus, tanto potentia mouentis magis excedit ipsum: vnde velocius mouebit. Velocitas autem motus dimiuit tempus, & auget longitudinē spatij: quia velocius est quod in equali tempore pertrāsit maiorem magnitudinem, & equalē magnitudinem in minori tempore: vt in Sexto probatum est, ergo secundum proportio- nem qua subtrahitur a mobili, oportet subtrahi de tempore, vel addi ad longitudinem spatij, dummodo mouens sit idem vel equalē. Deinde cum dicit.

Quod, si substantia numerus est, plus erit et minus numeri speciei eiusdem. Sed ipsum commune nomine caret, atque utrunque quale est: in qualitate quidem plus affectus aut excedēs magis, in quantitate autē maius.

LECTIO IX.

Vt autem omne quod mouet & aliquid semper moueat; & in aliquo, & vsq; ad aliquod (atque in aliquo dico, quia in tempore: vsq; ad ali- quid, quia per quantitatem aliquam mouet: semper, n. simul mouet ac mouit: quare quantitas quedam erit, per quam est motus, atque in quanto.)

Hæc (inquam) cum ita sint, si A quidem sit id quod mouet, B uero id quod mouetur, & C, sit longitudo per quam, & D tempus in quo est motus; In tempore nimirum equali, potentia equalis A dimidium ipsius B, per duplū mouebit ipsius C; per ipsum autem C, in dimidio temporis D. Sic n. erit rationis similitudo.

Et si potentia eadem hoc in tempore per tantum spatium moueat, per ipsum etiam dimidium idem i dimidio sane mouebit. Et dimidium potentia dimidium per equalē spatium in tempore mouebit equali: ipsius enim potentia A, sit dimidium F, & ipsius B sit dimidium G. Vires igitur ad pondēra similiter sese habent, ut patet: quare per equalē, in tempore mouebit equali.

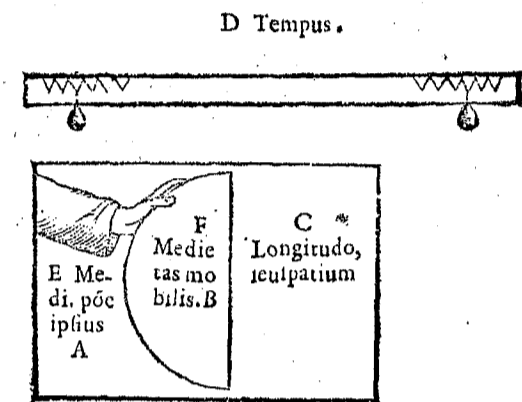
Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo secundum diuisionem mouentis. Secundo, secundum oppositam congregationem. ibi s̄ Si uero duo & vtrunque &c. } Circa primum tria facit. Primo ponit comparationem veram, Secundo, remouet comparationem falsas. ibi s̄ Est. E ipsum F. } Tertio, ex hoc soluit rationem Zenonis: ibi s̄ Propter hoc Zenonis ratio &c. } Dicit ergo primo, quod si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum spatium, ipsa medietatem mobilis in medietate temporis, per idem spatium: vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplū spatium, sicut & de equali potentia dictum est. Et vterius, si diuidatur

Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo secundum diuisionem mouentis. Secundo, secundum oppositam congregationem. ibi s̄ Si uero duo & vtrunque &c. } Circa primum tria facit. Primo ponit comparationem veram, Secundo, remouet comparationem falsas. ibi s̄ Est. E ipsum F. } Tertio, ex hoc soluit rationem Zenonis: ibi s̄ Propter hoc Zenonis ratio &c. } Dicit ergo primo, quod si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum spatium, ipsa medietatem mobilis in medietate temporis, per idem spatium: vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplū spatium, sicut & de equali potentia dictum est. Et vterius, si diuidatur

Tex. cō. 16.

Tex. cō. 16.

Demonstratio, ostendens q̄ si aliqua potentia mouet aliquid mobile, per aliquod spatium in aliquo tempore: dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit, per idem spatium in eodem tempore.

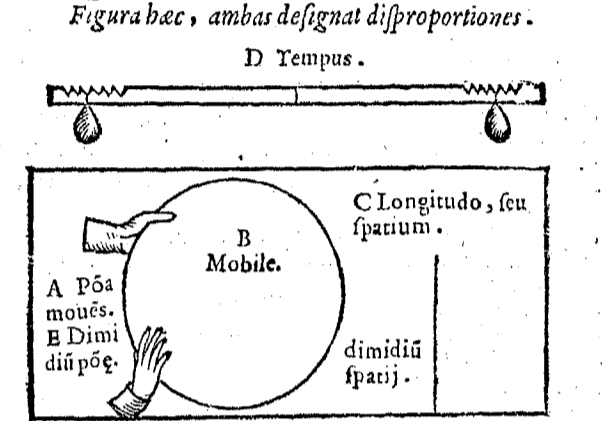
Tex. cō. 37.

Excludit duas falsas coparationes: quarum prima est, quod addatur ad mobile, & non addatur ad potentiam mouētem. Vnde dicit, q̄ sit E, quod est medietas motiū potentia moueat F, quod est medietas mobilis, tēpore D, secundum spatium C, non est necessarium q̄ ipsa potentia dimidiata, quæ est E, moueat mobile, quod sit in duplo maius quā F in equali tempore secundum medietatem spatij quod ē C: quia poterit esse quod dimidia potentia duplum mobile nullo modo mouere poterit. Sed si posset mouere, teneret hæc comparatio. Secunda falsa comparatio est, quando diuiditur mouens, & non diuiditur mobile, Et hæc excludit ibi. c ¶ Dicens quod si potentia mouens, q̄ est A, moueat mobile quod sit B, in tempore D, per spatium quod sit C, non oportet quod medietas mouētis moueat totum mobile, quod est B, in tempore D, neque etiam per quā

diuidatur potentia, media potentia mouebit medietatem mobilis per idem spatium in equali tempore. Sed hoc intelligentum est, quando potentia est talis, quod per diuisionem non corrumpitur. Loquitur enim secundum considerationem communiem, non dum applicando ad aliquam specialem naturam, sicut & in omnibus quæ præmissis. Et ponit exemplum. Si enim accipiat medietas huius potentia quæ est A, & dicatur E, & accipiat medietas mobilis quod est B, & dicatur F, sicut A mouebat B per C in tempore D, ita E mouebit F, per idem spatium in equali tempore: quia & hic etiam seruat eadem proportio virtutis motiū ad corpus ponderosum, quod mouetur. Vnde sequitur quod in equali tempore fiat motus per equalē spatium, sicut dictum est. Secundo ibi.

cinque partem spatij C, cuius partis sit proportio ad totū spatium C, sicut econuerso erat quando comparabamus A ad E, idest totam potentiam motiuam ad partem mobilis. Illa enim erat conueniens comparatio: sed hic non, quia potest contin- gere, quod medietas mouētis, non mouebit totum mobile p aliquid spatium. Si enim aliqua tota virtus mouet totum mobile, neque mouebit per quocunq; spatium, neque in quocunq; tempore: quia sequeretur quod solus vnus homo posset mouere nauem per aliquod spatium, si potentia trahentiū diuidatur secundum numerum trahentiū, & secundum longitudinem spatij, per quod omnes simul trahunt nauem. Deinde cum dicit.

Demonstratio, probans q̄ si aliqua potentia mouet aliquid mobile, per aliquod spatium, in aliquo tempore, dimidium illius potentie non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius spatij, in eodem tempore, neque in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius spatij.

At si F moueat ipsum C in tempore D per longitudinem C, non necessarium sit ut F in equali tempore duplū ipsius C moueat per dimidium spatij C. Si igitur A per C spatium totum in D tempore B mouebit, dimidium ipsius A, quod est F, non mouebit B totum in D tempore: aut in eius aliqua parte per aliquam C spatij partem: quæ rationem eandem ad totum habebit C, quā F, pars uel quæuis alia ad totū A potentiam habet. Omnino enim si forte fuerit, nullam partem mouebit. Non enim si tota vires quippiam per tantum mouerunt spatium, dimidium ipsarum per quantumuis spatij quous in tempore idem mouebit. Nam vnus eam trahet profecto nauim, quam centum traxere: si vires eorum tam in ipsorum numerum q̄ in spatij diuidatur partes, & nauim oēs simul traxere.

Quapropter, Zenonis ratio non est vera, qua concludit, quamuis partē milij facere sonum: nihil enim prohibet ut nullo in tempore eum moueat aerem, quem totus modius mouit cum cecidisset. Neque pars si per se fuerit id mouebit, quod una cum toto mouere potest: neque est enim pars vlla, nisi potentia in toto.

proet

Prout est in toto, non est diuisa in actu, sed in potentia tantum: unde non est actu ens neque vna, sed in potentia tantum, & ppter hoc non agit pars, sed totum. Deinde cum dicitur...

Tex. cō. 38.

Se moueat tantum mobile, in tanto tempore, per tantum spatium, quando coniunguntur istæ duæ potentie mouentium, mouebunt illud quod est coniunctum ex ponderibus motis per æquale spatium, in æquali tempore: quia in hoc etiam seruatur eadem analogia. Deinde cum dicitur...

Tex. cō. 39.

Num igitur sic est in alteratione, & in augmento? aliquid quidem. n. est augēs, aliquid autem & id quod augetur: in quāto autē tempore, & quantū. aliud quidē auget, aliud autē auget. Et alterans, & quod alteratur, similiter & aliquid & quātum, secundum maius & minus alterata sunt, & in quanto tempore.

Secūda 39.

In duplo duplū, aut duplum in duplo: medium autem in medio tempore, aut in medio medio, aut in æquali duplum.

Tertia 39.

Si autem alterans, aut augēs tantum in rāto tempore auget aut alteret, nō necesse est, & medium in medio, & in medio medium. Sed si cōtigerit, nihil augmentabit, aut alterabit, sicut & in graui.

duplo tempore mouebit duplum: & si moueat duplum, hoc erit in duplo tempore. Et similiter mouebit eadem potentia medium in medio tempore: aut si moueat in medio tempore, erit dimidium, quod est motum: aut si sit dupla potentia, in æquali tempore mouebit duplum. Tertio ibi.

Si uero duo quedā seorsum per tantum spatium, tanto in tempore duo seorsum pondera mouent, & composita per longitudinem æqualem, æqualiter in tempore compositum ex ponderibus utriusque mouebunt: est enim in eis eadem ratio.

Sum ne igitur eadem & in alteratione atque accretione? Est enim aliquid id, quod auget: & id etiam quod augetur: atque in tempore tanto & tantum, aliud auget, aliud augetur. Et id quod alterat, & quod alteratur similiter est & aliquid, & quantum intensiōne remissionē est alteratum & in tempore tanto.

In duplo duplum, & duplum in duplo: dimidium autem in dimidio temporis, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum.

Si uero id quod alterat, aut auget, tantum in tanto auget: aut alterat, non necesse est, & dimidium in dimidio: & in dimidio dimidium alterare, uel augere. Sed nihil (si forte fuerit) alterabit uel auget, quemadmodum & in pondere.

in motu locali: alioquin non similiter esset in his motibus, & in motu locali. In motu enim locali dictum est, quod si tanta potentia mouet tantum mobile, medietas mouebit medietatem mobilis. Hic autem dicitur, quod medietas forte nihil mouebit. Sed intelligendum est de toto mobili integro: quia uirtus motiua dimidiata, non mouebit ipsum, neque per tantam quantitatem, aut qualitatem, neque per eius medium.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AUDITU LIBER OCTAVVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Ost quàm Philosophus in precedenti libro ostendit, quod necesse est ponere primum mobile, & primum motum, & primum motorem. In hoc libro intendit inquirere, qualis sit primus motor, & primus motus, & primum mobile. Et diuiditur in partes duas. In prima præmittit quoddam quod est necessarium ad sequentem inuestigationem scilicet, motū esse sempiternum.

Tex. cō. 1.

Tex. cō. 21.

Tex. cō. 4.

Tex. cō. 1.

Secūda 1.

Tertia pri.

Tex. cō. 1.

Tex. cō. 3.

Infra

LECTIO I.

Trum autem factus sit aliquando motus, cū non esset prius, & corrumpitur iterum, sic quod moueri nihil sit: aut neque factus est, neque corrumpitur, sed erat sepe & erit. Et hoc immortale, & sine quiete existit in his quæ sunt, ut uita quedam ens natura omnibus subsistentibus.

esse quidem igitur motum omnes affirmant, de natura aliquid dicentes, propter hoc mundum faciunt, & de generatione & corruptione est cōsideratio omnibus ipsis, quod impossibile est esse, nisi sit motus.

Sed quotquot quidem infinitos mundos dicunt esse, & quosdam quidem fieri, quosdam

LECTIO I.

Tortus ne aliquando est motus, antequam non erat, uirsi que adeo corrumpitur, ut nihil penitus moueatur, an neque factus est, neque corrumpitur, sed semper erat & semper erit? Atque hoc bisce quæ sunt immortale ac inextinguibile inest, quasi sit uita quedam his uniuersis, quæ natura constant.

Motum igitur omnes inquirunt esse, qui de natura aliquid dicunt, tum quia mundum faciunt, tum quia contemplatio ipsi omnis est de generatione & corruptione, quam impossibile est esse, si non sit motus.

Verum qui mundos infinitos esse, & alios ipsorum fieri, alios corrumpi dicunt, hi motum inquirunt semper esse.

deficiat, quod nihil postmodum moueatur. Aut e contrario, neque unquam incæperit, neque unquam deficiet, sed semper erat, & semper erit. Et ponit exemplum in animalibus, propter hoc quod quidam dixerunt, mundum esse quoddam animal magnum. videmus enim quod animalia uiuunt, quamdiu apparet in eis aliquis motus: cessante autem omni motu, dicuntur animalia mori. Sic igitur in tota uniuersitate naturalium corporum, motus consideratur ut uita quedam. Si ergo motus semper fuit, & semper erit, ista quasi uita naturalium corporum, erit immortalis sine cessatione. Secundo ibi.

Respondet tacite quæstioni. In precedentibus enim libris Aristoteli locutus fuerat de motu in communi non applicando ad res: nunc autem inquirens, an motus semper fuerit, applicat communem considerationem motus ad esse, quod habet in rebus. Posset ergo aliquis dicere, quod in hac consideratione, prius erat querendum de motu, an habeat esse in rebus, quam queratur, an sit sempiternus: & præcipue, cum quidam negauerint esse motum: ad hoc responderet dicens, quod omnes, qui locuti sunt de natura rerum, affirmant quod motus sit. Et hoc patet per hoc, quod dicunt mundum esse factum: & quod omnes considerant de generatione & corruptione rerum, quæ non potest esse sine motu. Est igitur communis suppositio in scientia naturali, quod motus habeat esse in rebus. Unde de hoc non est querendum in scientia naturali: sicut nec in aliqua scientia mouetur quæstio de suppositionibus illius scientiæ. Deinde cū dicitur...

Ponit opiniones ad utranque partem, ibi: Quibusque autem. Ad euidentiam ergo primæ partis, sciendum est, quod Democritus posuit prima rerum principia corpora indiuisibilia, & semper mobilia: ex quarum congregatione dicebat mundum casualiter factum: & non solum istum in quo Tho. super Phy.

Tex. cō. 19.

nos sumus, sed infinitos alios, secundum qd accidit in diuersis...

Tex. cō. 2.

aut corrūpi sed mūdorū semp dicit esse motum. Necessarium enim est generationes & corruptiones ipsorum cū motu esse.

Qui uero mundum, aut unum, & semper eundem esse dicunt, aut unū quidem, sed non semper, hi de motu quoque similiter opinantur.

Tex. cō. 3.

e Considerandū igitur de hoc, quomodo se habet. Præopere enim non solum ad naturā considerationem scire veritatem, sed ad scientiam de principio primo.

fic consuetum est aliquid generari in quantum ex pluribus...

Sint enim generationes & corruptiones ipsorum cum motu, necesse est.

Qui uero mundum, aut unum, & semper eundem esse dicunt, aut unū quidem, sed non semper, hi de motu quoque similiter opinantur.

Atque iterum ex uno generato, plura renasci, hoc sunt, fixumque sibi non permanet eum.

Considerandū igitur de hoc, quomodo se habet. Est enim opere præteritum hanc perspicere ueritatē: & non solum ad naturalem contemplationem, sed & ad eam doctrinam, quæ circa principium primum uersatur uehementer conducit.

Deinde subduntur uerba Arist. exponentis prædicta uerba Empedo. maxime quantum ad hoc quod dixit.

Lec. vii.

LECTIO II.

ostquam mouit dubitationē de sempiternitate motus, hic ostendit motum esse sempiternum.

Tex. cō. 16.

Tex. cō. 4.

Secūda. 13.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 5.

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 6.

LECTIO II.

incipiemus autem primum ex definitis a nobis in Physicis prius.

Dicimus autem motū esse actū mobilis secundū qd est mobile: necesse ergo existere res possibiles moueri secundum unumquemq; motum.

autem prius & posterius &c. Circa primum tria faciunt. Primo præmittit quoddam, quod est necessarium ad probationem sequentem.

in quo iam incipit motum ad res applicare. Assumit ergo id quod dictum est in Tertio Physicis.

Cum enim dicit, at quo mutantur nunquam cessante recursu, id Empedocle arbitrandum est intelligere, hinc inquam illuc, & illinc huc fieri motū.

Considerandū igitur de hoc, quomodo se habet. Est enim opere præteritum hanc perspicere ueritatē: & non solum ad naturalem contemplationem, sed & ad eam doctrinam, quæ circa principium primum uersatur uehementer conducit.

Deinde subduntur uerba Arist. exponentis prædicta uerba Empedo. maxime quantum ad hoc quod dixit.

ostendit uilitatem huius considerationis: & dicit, quod considerandum est, quomodo se habeat ueritas circa hanc questionem: quia scire ueritatem huius questionis, est præopere, id est per necessarium non solum ad considerationem scientiæ naturalis, sed etiam ad scientiam de primo principio.

ostendit uilitatem huius considerationis: & dicit, quod considerandum est, quomodo se habeat ueritas circa hanc questionem: quia scire ueritatem huius questionis, est præopere, id est per necessarium non solum ad considerationem scientiæ naturalis, sed etiam ad scientiam de primo principio.

LECTIO

LECTIO II.

X bis autem ordiemur, quæ prius a nobis in libris Naturalis scientiæ sunt definita.

Dicimus itaque, motum ipsius mobilis hoc actum esse, quo mobile est: necesse est ergo res esse, quæ unoquoque motu moueri possunt.

autem prius & posterius &c. Circa primum tria faciunt. Primo præmittit quoddam, quod est necessarium ad probationem sequentem.

in quo iam incipit motum ad res applicare. Assumit ergo id quod dictum est in Tertio Physicis.

Cum enim dicit, at quo mutantur nunquam cessante recursu, id Empedocle arbitrandum est intelligere, hinc inquam illuc, & illinc huc fieri motū.

Considerandū igitur de hoc, quomodo se habet. Est enim opere præteritum hanc perspicere ueritatē: & non solum ad naturalem contemplationem, sed & ad eam doctrinam, quæ circa principium primum uersatur uehementer conducit.

Deinde subduntur uerba Arist. exponentis prædicta uerba Empedo. maxime quantum ad hoc quod dixit.

ostendit uilitatem huius considerationis: & dicit, quod considerandum est, quomodo se habeat ueritas circa hanc questionem: quia scire ueritatem huius questionis, est præopere, id est per necessarium non solum ad considerationem scientiæ naturalis, sed etiam ad scientiam de primo principio.

ostendit uilitatem huius considerationis: & dicit, quod considerandum est, quomodo se habeat ueritas circa hanc questionem: quia scire ueritatem huius questionis, est præopere, id est per necessarium non solum ad considerationem scientiæ naturalis, sed etiam ad scientiam de primo principio.

Tex. cō. 4.

Lec. 14. Tex. cō. 7.

Supposito

accipiebatur Empedo, quasi principium, quod necesse est sic esse, quandoque res moueri per amicitiam, quandoque per discordiam, & quandoque quiescere. Et forte eodem modo diceretur Anaxago, & alii ponentes vnum principium actiuum, quia oportet hoc accipere quasi principium, quod motus inceperit postquam in infinito tempore non fuit. Secundo ibi, c. Ostendit quod hac ratione inconuenientius utebatur Anax. quam Emped. Manifestum est enim, quod cum ponitur aliquid esse quasi principium, oportet, accipere, quod hoc sit in rei naturam, hoc est, natura rei sit talis, quod hoc ei conueniat. Sic enim accipimus quasi principium, quod omne totum maius est sua parte, quia hoc est de ratione & natura totius, quod excedit partis quantitatem. Vnde Emped, dicitur, sic accipimus ut sit esse, id est, in intelligere, quod hoc est accipiendum quasi principium. Et sic Anax. diceret, licet non exprimeret. Sed manifestum est, quod nulla res naturalis nec aliquid eorum, quæ naturaliter rebus conueniunt, potest esse absque ordine, quia natura est causa ordinationis. Videmus enim naturam in suis operibus, ordinare de uno in aliud procedere, quod ergo non habet aliquem ordinem, non est in naturam, nec potest accipi ut principium. Sed duo infinita non habent ordinem ad inuicem, quia infinita ad infinita nulla est proportio, ois autem ordo proportio que dam est. Sic ergo patet, quod quiescere res in infinito, & postea incipere moueri per infinitum tempus, sine hoc quod sit aliqua differentia inter hoc tempus & illud, quare nunc magis quod prius motus fiat, neque iterum assignare aliquam ordinationem inter aliqua duo, quorum vno deficiente, alterum incipiat & fiat motus, ut Anaxag. ponebat, hoc non est opus nature, quia quicquid est natura, aut semper simpliciter, i. eodem modo se habet, & non aliquando sic, aliquando autem aliter, sicut ignis semper sursum fertur. Aut aliqua ratio est, quare non semper est eodem modo, sicut non semper animalia crescunt, sed quandoque diminuuntur. & hoc habet aliquam rationem. Sic ergo non videtur secundum naturam procedere, quod in infinito tempore res quiescerint, & postmodum moueri inciperint, ut Anaxag. posuit. Vnde melius est, quod dicitur sicut Emped. dixit, uel quicumque alius similiter opinatus est, quod totum vniuersum in quadam parte temporis quiescit, & iterum mouetur in alia parte temporis, quia iam hoc potest habere aliquam ordinationem: finiti enim ad finitum potest esse proportio. Est autem considerandum, quod sententia fidei nostre non est similis positioni. Anaxag. Non enim ponimus ante mundum infinita spatia temporis, cuius sit necesse accipere proportionem ad tempus sequens. sed antequam mundus inciperet, sola Dei simplex aeternitas fuit, sicut dicitur: quæ est omnino extra genus temporis. Tertio ibi, c. Ostendit quod nec etiam Emped. conuenit prædicta ratio. Et primo ostendit propositum: secundum, excludit quandam falsam existimationem. ibi, c. Omnis enim existimatione, &c. §. Dicit ergo primo, quod etiam qui hoc dicit, quod Emped. dixit, non oportet quod solum affirmet quod dicit, sed etiam quod assignet causam sui dicti, & quod nihil ex se apponat, vltra id, quod causa assignata requirit: neque etiam aliquid velit accipere ut dignitatem, id est ut principium absque ratione. Sed oportet, quod adducat ad manifestationem eius quod accipit quasi principium, aut inductionem, sicut in principis naturalibus, quæ ex sensibilibus experimento accipiuntur: aut demonstrationem, sicut in principis, quæ per principia priora demonstrantur. Sed hoc Empedo. non seruat. Esto enim quod ipse ponat amicitiam, & licet esse causas, tamen non est de ratione amicitie, vel inimicitie, quod vnum eorum post alterum moueat. Non est enim de ratione amicitie, quod in inimicitiam conuertatur, nec conuerso, sed de ratione amicitie, quod congreget, de ratione vero inimicitie est, quod disgreget. Sed, si vterius determinetur, quod in quadam parte temporis hæc congreget, & iterum in quadam parte temporis illa disgreget, est vterius manifestandum in aliquibus particularibus, in quibus hoc contingat. Sicut, quod amicitia congreget, & inimicitia disgreget, manifestatur in hominibus. quia amicitia homines adunantur adinuicem, inimicitia vero fugiunt ab inuicem. & ideo hoc ab Emped. supponitur esse in toto vniuerso, quia videtur esse in aliquibus sic. Sed quod secundum æqualia tempora moueat, successiue amicitia, & inimicitia, hoc indiget aliqua ratione manifestante: non enim videtur hoc in hominibus contingere. Secundo ibi, c. Excludit quandam falsam existimationem. Posset enim aliquis credere, quod quicquid semper est non habet causam: propter hoc, quod videmus ea, quæ apud nos causantur: de nouo

b At vero nihil inordinatum eorum quæ natura & in naturam sunt: natura .n. omnib⁹ causa ordinationis est. Infinitum autem ad infinitum, nullam rationem habet: ordinatio autem omnis, ratio est. Infinito autem tpe quiescere, postea motum esse aliqui: huius autem neque; unã differentia esse, quare nunc magis quod prius neque; iterum aliquam ordinationem habere, non iam natura est op⁹. Aut .n. simpliciter se habet quod est natura, & non aliqui quidem sic, aliqui vero non: aut ratione sic, aliqui vero non: aut rationem habet, quod non est simpliciter. Quare digni⁹ est, sicut Emped. & si quis alter dixit sic habere, in parte quiescere omne, & moueri iterum . ordinationem enim iam habet quãdam huiusmodi.

c Sed & oportet hoc dicentem non affirmare solum, sed causam ipsius dicere, & non apponere nihil, neque uelle dignitatem irrationalem: sed aut inductionem, aut demonstrationem afferre. hæc enim non causæ positæ sunt. Neque in hoc erat amicitia: vel inimicitia esse, sed huius quid congregare, illius vero disgregare. Si vero determinetur quod est in parte, licet eodem est in quibus sit: sicut quia est aliquid quod congregat homines amicitia, & fugiunt inimici abinuicem. Hoc enim supponitur, & in toto esse: videtur enim in quibusdam esse sic. quod autem & secundum æqualia tempora, indiget aliqua ratione.

d Omnino .n. existimare principium hoc esse sufficiens, quod semper aut est sic, aut sit. non recte se hēt opinari. In quo Democritus reducit de natura causas

Omnia autem hoc principium sufficiens esse putares; semper (inquam) esse sic, aut fieri, non recte se habet, ad quod Democritus causas naturales reducit, sic inquit, & prius

nouo incipere: & ideo videbatur aliquibus, quod quando reducebatur aliqua quantitas in aliquid, quod est semper, non oportere vterius causam, seu rationem querere. Sic ergo posset Empedocle. dicere, quod amicitia & his semper secundum æqualia tempora mouerunt: & ideo non est querenda alia ratio. Hoc ergo Aristot. remouet dicens, quod non recte se habet opinari, quod aliquid existimetur esse principium, propter hoc, quod semper aut sic est, aut sic fit. Ad hoc enim Democritus reducebat omnes causas naturales, assignans principium ipsi, quæ de nouo sunt, sed eius quod est semper, uolebat aliquid principium querere. Quod quidem in aliquibus recte dicitur, sed non in omnibus. Manifestum est enim quod triangulus semper habet tres angulos æquales duobus rectis. Sed tamen huiusmodi perpetue passiones etiam aliter causa. Sed aliqua perpetua sunt sicut principia, quorum non est alia causa. Est autem valde notandum quod hic dicitur, quia ut in Secundo Meta. habet, eadem est dispositio rerum in esse, & in veritate: sicut igitur aliqua sunt semper vera, & tamen habent causam suam veritatis: ita Aristoteles intellexit, quod essent aliqua semper entia, sicut licet corpora celestia & substantiæ separata: & tamen haberet causam sui esse: ex quo patet, quod quantum Aristot. ponere mundum æternum, non tamen credidit, quod Deus non sit causa essendi ipsi mundo: sed causa motus eius tantum, ut quidam dixerunt. Vterius autem concludit principale propositum epilogando: & dicit tãta dicta esse de hoc, quod nullum tēpus erit in futuro, neque erit in præterito, in quo aliquis motus nõ sit.

b Amplius videmus, quoniam possibile est moueri, quod neque mouetur, neque habes in seipso, neque vnũ motũ: ut in inanimatis, quorum neque pars vlla, neque totum mouetur, sed quiescens mouetur quandoque. Conuenit autem aut semper moueri, aut nequaquam, si quidem non fit, cum non sit existens.

LECTIO IIII.
Rostum autem magis huiusmodi est in inanimatis manifestum est. Neque vnus quidem in nobis, cum sit motus aliquando, sed quiescens, tamen mouetur aliquando, & si nihil extra moueat. Hoc .n. in inanimatis esse non videmus similiter, sed semper mouet ipsa aliquid exteriorum alterum. Animal autem di-

enim mutatio terminata, est perpetua, sicut nec infinita: sed omnis mutatio est terminata: omnis enim mutatio naturaliter est ex quodam in quiddam, & ista duo sunt contraria: videlicet necesse est, quod terminus cuiuslibet mutationis sint ipsa contraria, in quibus sit transmutatio. Sed quia non in omni motu locali manifesta est contrarietas terminorum, subiungit quod est commune omni motui, quod nihil mouetur in infinito, quia nihil mouetur ad id, ad quod pertingere non potest, ut in Sexto dictum est. Sic ergo patet, quod nulla mutatio est perpetua. Videtur etiam possibile dari tempus, in quo nihil mutatio sit. Et hæc prima ratio accepta est ex parte motus. Secunda ratio accipitur ex parte mobilis, quam ponit ibi.

LECTIO IIII.

A vero, quæ sunt hæc contraria, non est difficile solvere. Nam ex his debetur posse maxime motum esse ortum, & antea nunquam fuisse. Primo, quia nulla mutatio perpetua est, omnis nanque mutatio suapte natura e quopiam ad quippiam est. Quare mutationis omnis finis sint ea contraria, inter quæ sit, & nihil in infinitum moueatur, necesse est.

Deinde videmus id posse moueri, quod neque mouetur, neque motum in se ullum habet. Quod intuere licet in experibus anima, quorum neque pars vlla, neque totum mouetur. Sed quiescentia aliquando mouentur: at oportebat aut semper, aut nunquam moueri, si non oritur primo motus, sed semper erat.

Multo autem magis hoc in ipsis inanimatis patet: nullus enim inter dum in nobis est motus, sed quiescimus: & tamen aliquando mouemur, & sit in nobis a nobis ipsis principium motus, etiam si nihil profusus extrinsecus mouerit. Hoc enim experibus anima fieri similiter non videmus, sed semper aliquid aliud eorum, quæ sunt extra ipsa vniuersum

aliquo exteriori, a quo mouetur: ideo tertiam rationem ponit ex parte animalium, quæ non mouentur ab extrinsecis, sed a seipsis: & hoc ibi.
 c. Et dicit, quod incipere motum, cum prius non esset, multo magis est manifestum in rebus animatis, quæ inanimatis. Cum .n. nos quiescerimus aliquando, nullo motu in nobis existente, aliquando moueri incipimus, & est ex nobis ipsis principium nostri motus, etiam si nihil extrinsecus moueat: quod quidem in rebus inanimatis non contingit, sed semper aliquid extrinsecus mouet ipsa, vel generans, vel remouens prohibens, vel violentiam in ferens. Ex quo sequitur, quod si animal quandoque totaliter quiescat, quod in aliquo immobili incipiat esse motus, cum prius non fuerit, non ex aliquo extrinsecis mouente, sed ab ipso motet quod mouetur. Et si hoc potest esse in animalibus, nihil prohibere

Tex. cō. 16.
 Tex. cō. 17.
 Tex. cō. 18.

Tex. 4.

Lec. vit. cōm. 9. 2.

hibere

hibere videtur, quin idem accidat in vniuerso. habet enim animal, & maxime homo similitudinem quamdam cum mundo.

Tex. c6. 18.

Lec. 5.

Tex. c6. 19.

Tex. c6. 20.

aliquando sit prope, cum prius non esset. Sed istud videtur esse inquirendum quasi dubium, scilicet, si existente mouente, idem ab eodem quandoque moueatur, & quandoque non.

mouet. animal autem ipsum dicimus seipsum mouere. Quare si aliquando omnino quiescat, fiet in ipso sane immobili motus a seipso, & non ab ullo externo.

Horum igitur id, quod primo est dictum eum (inquam) non eundem semper, unumque numero motum esse, quo ad oppositum, recte admodum dicitur. Hoc. n. fortasse necessarium est, si fieri nequeat ut semper unus idem que sit motus, qui unus eiusdemque mobilis est.

Moueri autem quippiam quod prius non mouebatur, non est absurdum, si nunc adfit, nunc non adfit id extremum, quod illud mouet.

Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur, propterea quod sit motus nullo alio precedente, id (inquam) ipsum, quod in animalibus fieri solet.

prehensionem & appetitum. Et hoc uidetur esse contra id, quod est proprium animalis, scilicet, quod moueat seipsum.

Tex. c6. 21.

Tex. c6. 22.

Tex. c6. 23.

Tex. c6. 24.

Tex. c6. 25.

aut appetitum, ex quo ulterius iam totum animal mouetur. Est autem considerandum, quod hic declarat modum quo corpora celestia in nos agunt, non enim agunt directe in animas nostras, sed in corpora.

aut appetitum, ex quo ulterius iam totum animal mouetur. Est autem considerandum, quod hic declarat modum quo corpora celestia in nos agunt, non enim agunt directe in animas nostras, sed in corpora.

LECTIO V.

Rincipium autem considerationis est, quod quidem & dicitur dubitationis, quare quedam eorum, que sunt, aliquando quiescunt iterum.

Et hoc promittit se in sequentibus magis manifestaturum.

LECTIO V.

ostquam Philosophus in Septimo ostenderat quod in mouentibus & in mobilibus non est procedere in infinitum, sed est deuenire ad aliquod primum: & etiam iam ostendit quod motus semper fuit, & semper erit, ulterius procedit ad inquirendum conditionem primi motus, & primi motoris.

intendimus de primo motu, & primo motore est, quod pertinet ad dubitationem predictam, quam scilicet, mouit solgendo secundam rationem.

At animal ipsum, seipsum mouere dicimus, non omni motu, sed eo, qui ad locum accommodatur. Nihil igitur prohibet, quin potius fortasse necessarium est, complures a continenti in corpore fieri motiones.

LECTIO V.

Rincipium autem considerationis id erit, quod fuit & dubitationis, cur nam aliquid eorum, que sunt, interdum mouentur, interdum quiescunt.

Et hoc ostendit quod in tribus horum membrorum, omnia entia ponuntur unius dispositionis, sicut patet in primo membro, quo dicitur omnia quiescere, & in secundo, quo dicitur omnia quandoque quiescere, & quandoque moueri.

Tex. 20.

b ¶ Excludit

Infra.

Tex. 24.
Tex. 66. 22.

Cap. 9.

Tex. 66. 23.

b ¶ Excludit etiam membra prædictæ diuisionis. & primo ponit, quod non omnia quiescunt semper, secundo quod non omnia mouentur semper ibi ¶ Ferè autem adhuc &c. ¶ Tertio excludit tertium membrum quo dicebatur, quod quæ mouentur, mouentur semper, & quæ quiescunt, quiescunt semper. ibi ¶ At vero neque alia quidem. ¶ Circa primum tria ponit. Quorum primum est, quod ex quadam intellectus infirmitate procedit, quod aliqui dicunt omnia quiescere, & quod inquirat ad hoc aliquam philosophicam rationem dimisso sensu. procedit enim ex hoc, quod intellectus non est sufficiens ad dissolutionem sophisticas rationes, quæ repugnant illis, quæ sunt manifesta secundum sensum. Dicitur è autem in Primo Topicorum, quod non est curandum disputare contra quas cunque positiones, vel pblemata, de quibus aliqui dubitat indignis sensu, uel penna. unde contra istam positionem non oportet dubitare, propter simpliciam dicentis. Secundum quod dicitur est, quod ista dubitatio non est de aliquo particulari ente, sed uniuersaliter de toto ente. neque etiã pertinet soli ad Naturalem philosophiã, sed quoddammodo pertinet ad oes scientias demonstratiuas, & ad omnes opiniones, id est ad omnes artes, quæ utuntur quibusdam opinionibus, sicut Rhetorica, & Dialectica. quia omnes artes, & scientiæ utuntur motu. Præterea quidem, quæ diriguntur aliquos motus. Naturalis autem philosophia, speculando naturam motus & mobilitatis. Mathematica etiam utitur motu imaginato, dicentes, quod punctus motus facit lineam. Metaphysicus autem considerat de primis principiis. Sic igitur patet, quod de struere motum repugnat omnibus scientiis. Error autem qui pertinet ad omnia entia, & ad omnes scientias, non est reprobandum à Naturali, sed à Metaphysico. non ergo pertinet ad Naturalem contra istum errorem disputare. Tertium quod dicitur est, quod irrationabiles & importunæ dubitationes de principiis in doctrinis mathematicis, non pertinent ad Mathematicum, ut eas remoueat. & similiter est in aliis scientiis. Et similiter nec ad Physicum pertinet destruere huiusmodi positionem, quæ repugnat suis principiis. In qualibet enim scientia, supponitur pro principio definitio subiecti. Unde & in scientia, quæ est de Natura, supponitur quasi principium, quod natura sit principium motus. Sic ergo per tria media apparet, quod ad Naturalem non pertinet contra hæc positionem disputare. Secundo ibi.

c ¶ Excludit secundum membrum, quo ponebatur ab Heraclito, omnia semper moueri. Et primo comparat hæc opinionem

nam præcedenti opinioni, quæ ponebat omnia semper quiescere: & dicit, quod dicere omnia moueri semper, ut Heraclitus dixit, est quidem falsum, & contra principia scientiæ Naturalis, sed tamen minus repugnat arti hæc positiõ, quam prima, Et quod quidem repugnet arti manifestum est, quia tollit suppositionem scientiæ Naturalis, in qua ponitur, quod natura non solum est principium motus, sed etiam quietis. & sic patet, quod similiter naturalis est quietis, sicut & motus. Unde sicut prima opinio, quæ destruebat motum, erat contra scientiam Naturalem, ita & hæc positiõ, quæ destruit quietem. Ideo autem dixit hæc opinionem esse minus præter artem, quia quies nihil est aliud quam priuatio motus: quod autem non sit priuatio motus, magis potest latere, quam quod non sit motus. Sunt enim quidam motus paruuli & debiles, qui vix possunt sentiri: & sic potest videri quod aliud quiescat, quod non quiescat: sed motus magni & fortes latere non possunt. unde non dici potest, quod deceptiatur sensus in perceptione motus, sicut in perceptione quietis. Et ideo Secundo ibi.

¶ Ostendit quo modo hæc secundam positionem aliqui posuerunt: & dicit, quod quidam, scilicet Heraclitus & eius sequaces, dixerunt quod omnia, quæ sunt, sepe mouentur, non solum quædam, aut aliquando. sed motus latet sensum nostrum. Qui si loquerentur de aliquibus motibus, eorum dicitur sustineri posse. sunt enim aliqui motus qui nos latent: sed quia non determinant de quali motu loquantur, sed dicunt de omnibus motibus, ideo non est difficile contra illos obicere: quia multi motus sunt, de quibus manifestum est, quod non possunt semper esse. Tertio ibi.

¶ Ponit rationes contra opinionem prædictam. Et primo, quantum ad motum augmenti, Secundo, quantum ad alterationis motum ibi ¶ Similiter autem & in alteratione. ¶ Tertio, quantum ad motum localem ibi ¶ Et secundum quod fertur &c. ¶ Ideo autem ab augmento incipit, quia Heraclitus maxime inducebatur ad suam positionem, ex consideratione augmenti: videbat enim aliquem augeri secundum aliquam modicam quantitatem in uno anno, & supponens augmentum esse continuu, credebat quod in qualibet parte illius temporis, secundum aliquod illius quantitatis augeretur, & tamen non sentitur istud augmentum, quia fit in modica temporis parte. & sic arbitrabatur esse in aliis, quæ uidentur quiescere. Dicit ergo contra hoc Aristoteli, quod non est possibile continue aliquid augeri vel minui: ita scilicet, quod quantitas aucta diuidatur secundum tempus

Infra.

Tex. 14.

Tex. 36.

Tex. 66. 24.

emptis, ita quod in qualibet parte aliquid eius augeatur, sed ininterponitur medium tempus post augmentum unius partis, in quo nihil augeatur, sed sit dispositio ad augmentum sequentis partis. Et hoc manifestat per similia, quorum primum est, quia videmus quod gutta pluuie multiplicata, conterit lapidem. Secundum exemplum est, quia videmus quod nascitur, id est planities in lapidibus nascens, lapides diuidunt, sed non possunt dicere, quod si gutta multiplicata tantum fodit, vel remouet de lapide in tanto tempore, quod medietas guttarum prius in medio tempore remouerit medietatem illius quantitatis: sed ita contingit hic, sicut in trabentibus nauem. non enim, si centum homines trahant nauem per tantum spatium in tanto tempore, sequitur quod media pars illorum moueat per medietatem spatii in eodem tempore, vel per idem spatium in duplo tempore, ut in Septimo dicitur.

¶ Itaque non sequitur, si multa guttæ effodiunt lapidem, quod aliqua pars illarum guttarum prius remouerit medietatem in aliquo tempore. & huius ratio est, quia illud, quod remouetur a lapide per multas guttas, est quoddam diuisibile in plures, sed tamen non seruium aliquid illorum plurium a lapide remouetur, sed simul omnes partes prout sunt in potentia in toto remoto. Et loquitur hic de primo quod remouetur, nihil enim prohibet per longinquum tempus aliquam tam magnam quantitatem remoueri a lapide per guttas, quod aliqua pars remota est prius per partem guttarum. est tamen deuenire ad aliquod quantum remotum, quod totum simul remouetur, & non pars post partem. In remotione ergo illius totius, nulla guttarum præcedentium aliquid remouebatur: sed disponebat tantum ad remotionem. vltima autem agit in virtute omnium remouendo id ad cuius remotionem cæteræ disponebant. Et similiter etiam est in motu diminutionis. Non est enim necessarium, quod si aliquid decreuerit tantum in tanto tempore, licet illa quantitas in infinitum diuidatur, quod semper in qualibet parte temporis aliquid illius quantitatis subtrahatur habeat, sed totum simul aliquando abibat. & similiter etiam est in augmento. Et sic non oportet, quod continue aliquid augeatur, uel minuat. Deinde cum dicitur.

¶ Contradicit prædictæ positioni quantum ad alterationem, & hoc tribus rationibus. Primo enim dicit, quod similiter dicendum est in qualibet alteratione, sicut dictum est in augmento. Quamuis enim corpus, quod alteratur, sit partibile in infinitum, non tamen oportet, quod propter hoc alteratio in infinitum diuidatur, ita quod in qualibet parte temporis, aliquid alterationis fiat, sed multoties fit uelox alteratio, ita scilicet, quod multa partes corporis alterati simul alterantur, sicut accidit in

denfatione, siue congelatione aquæ: tota enim aliqua aqua simul congelatur, non pars post partem. si tamen accipiatur multum de aqua, nihil prohibet partem post partem congelari. Est autem considerandum quod hoc, quod hic dicitur de alteratione & augmento, videtur contrariari illi, quæ dicta sunt in Sexto, ubi ostensum est, quod morus diuiditur secundum diuisionem temporis, & mobilis, & res, secundum quæ est motus. Sed sciendum est, quod Aristoteli in Sexto determinabatur de motu in communi, non applicando ad aliqua mobilia. & ideo ea, quæ ibi de motu tractantur, accipienda sunt secundum exigentiam continuationis motus: hic autem loquitur de motu applicando ad determinata mobilia, in quibus contingit aliquem motum interruptum, & non continuu, qui secundum rationem communem motus, post se continuus. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Et dicit, quod si aliquis in infirmitate debeat sanari, necesse est quod sanetur in aliquo tempore, & non in termino temporis. Et necesse est vltimus, quod ipsa mutatio sanationis, tendat in determinatum terminum, scilicet in sanitatem, & in nihil aliud. Si ergo omnis alteratio requirit determinatum tempus, & determinatum terminum, quia omnis alteratio est contrarietas, ut in Quinto dictum est: nulla autem talis mutatio est semper continua: dicere ergo quod aliquid semper, & continue alteretur, est dubitare de manifestis. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Dicit, quod lapis non fit neque durior, neque mollior, etiam per temporis longinquitatem. Et sic stultum est dicere, quod omnia semper alterentur. Deinde cum dicitur.

¶ Contradicit prædictæ opinioni quantum ad motum localem, dupliciter. Primo quidem, quia aliqui motus locales & quietes ita sunt manifesti, quod latere non possunt. Mirabile enim videtur, si lateat quando lapis ferretur deorsum, aut quando quiescit in terra. Et sic non potest dici, quod propter latentiam motus localis, ponantur omnia semper moueri localiter. Secundo ibi.

¶ Ratiocinatur sic. Terra & quodlibet aliud corpus naturale, quando sunt in proprijs locis, ex necessitate nature quiescunt, & non mouentur ex proprijs locis, nisi per violentiam: sed manifestum est, quædam corporum naturalium esse in proprijs locis: necesse est ergo dicere, quod quædam quiescant secundum locum, & quod non omnia localiter mouentur. Vltimo autem epilogando concludit, quod ex præmissis & alijs similibus, potest quis scire, quod impossibile est, aut semper omnia moueri, sicut dixit Heraclitus, aut semper omnia quiescere, sicut dixit Zeno, & Parmenides, & Melissus.

¶ Et de lapide mirabile est profecto, si lapis lauit deorsum ferri, aut in terra manere, Præterea, terra cæteraque singula corpora, necessario suis in locis manent, ex his autem uiolenter mouentur. Quod si quædam ipsorum sunt suis in locis, neque loco omnia moueri necesse est. ex his igitur atque similibus alijs crediderit quospiam fieri non posse, ut aut omnia semper moueantur, aut omnia semper quiescant.

¶ Dicit, quod lapis non fit neque durior, neque mollior, etiam per temporis longinquitatem. Et sic stultum est dicere, quod omnia semper alterentur. Deinde cum dicitur.

¶ Contradicit prædictæ opinioni quantum ad motum localem, dupliciter. Primo quidem, quia aliqui motus locales & quietes ita sunt manifesti, quod latere non possunt. Mirabile enim videtur, si lateat quando lapis ferretur deorsum, aut quando quiescit in terra. Et sic non potest dici, quod propter latentiam motus localis, ponantur omnia semper moueri localiter. Secundo ibi.

¶ Ratiocinatur sic. Terra & quodlibet aliud corpus naturale, quando sunt in proprijs locis, ex necessitate nature quiescunt, & non mouentur ex proprijs locis, nisi per violentiam: sed manifestum est, quædam corporum naturalium esse in proprijs locis: necesse est ergo dicere, quod quædam quiescant secundum locum, & quod non omnia localiter mouentur. Vltimo autem epilogando concludit, quod ex præmissis & alijs similibus, potest quis scire, quod impossibile est, aut semper omnia moueri, sicut dixit Heraclitus, aut semper omnia quiescere, sicut dixit Zeno, & Parmenides, & Melissus.

Lec. 6. a principio in fine.

Lec. 4. tex. com. 19.

PHYSICORVM.

quæ mouentur secundum naturam, quædam mouentur a se...

a seipsis, vt leuia & grauia: (aut enim a generante & faciente...

LECTIO IX.

Oc autem dupliciter. Aut n. non propter se ipsum est mouens...

LECTIO IX.

ostquam philosophus ostendit quod omne quod mouetur ab alio mouetur...

Tex. 34.

Tex. 41. Tex. 36.

Tex. 34.

Tex. 35.

nu, quæ mouetur ab homine, qui non mouetur eo quod ab alio mouetur...

ut leuia, grauiaque (nam aut ab eo mouentur, quod generauit, ac leue fecit...

LECTIO IX.

Autem quod mouet est duplex: aut enim non per se ipsum mouet, sed per aliud...

Vtrunque igitur mouere dicimus, & ultimum mouentium, & etiam primum, sed magis primum...

Si igitur omne quod mouetur ab alio moueri necesse est, & aut ab eo quod mouetur ab alio...

bium, si quod si inuenitur aliquid, quod mouetur ab alio, quod inuenitur aliquod primum, quod non mouetur ab alio...

Tex. 35.

Tex. 36.

Tex. 4

secundum communem opinionem Platoniorum. Quantum autem ad virtutem rationis non magis concluditur...

Amplius autem & sic ipsa hanc eadem rationem est aggredi. Oportet enim mouens aliquid quidem mouet, & aliquo...

Ad dicta autem, & sic intendebat contingit eadem hæc. Si enim ab eo quod mouetur...

Primum igitur, si inuenitur, non necesse est moueri, quod mouet. Si autem hoc est manifestum...

tem. ibi. At vero si non secundum accidens. Dicit ergo primo, quod si omne quod mouetur...

Præterea hoc etiam rationem hanc eandem transigere licet. Omne namque quod mouet...

Præterea hoc etiam rationem hanc eandem transigere licet. Omne namque quod mouet, & non sit procedere in infinitum...

Insuper si sic etiam, considerantibus eandem accidit uniuersa. Nam, si oporteret quod mouetur...

Si igitur per accidens competit, non necesse est moueri quod motu cietur. Quod si id sit, patet posse aliquando...

tem. ibi. At vero si non secundum accidens. Dicit ergo primo, quod si omne quod mouetur, quod est omne mouens moueri...

Infra. Tex. 38.

Tho. super Phy. P. 3. sed.

bus, quarum prima concludebant, quod non in infinitum hoc procedit...

LECTIO X.

NEcesse igitur est quod mouetur, esse diuisibile in semper diuisibilia...

Totum in se feretur utiq; & feret in eandem loci mutatione...

Amplius, determinatum est, quia mouetur mobile: hoc autem est quod potentia mouetur non actu...

LECTIO X.

Quoniam Philosophus ostendit quod in mobilibus...

In mobilibus & in mouentibus non proceditur in infinitum, sed est deuenire ad aliquod primum...

Infr. te. 46. & 6. Phis. 32. & qnto Phis. 62.

Tex. 43.

Tex. 44.

Tex. 41.

Infr. in fine. Tex. 40. Tex. 32.

Tex. 49.

LECTIO X.

NEcesse itaque quod mouetur, in semper diuisibilia diuisibile esse necesse est...

Num. enim ac individuum speciatim feretur totum...

Præterea, definitum est antea id moueri quod mobile est: hoc autem est potentia cum mouetur...

Tex. 3.

Quæ talis est. Determinatum est in Tertio, quod id, quod mouetur, est mobile...

d Excludit

Tex. 49. Tex. 42.

Excludit quosdam modos, quos aliquis potest existimare in motu mouentis seipsum...

Lec. 9.

Amplius non necesse est moues moueri, nisi a seipso secundum accidens...

Tex. 63. 34.

Amplius, non necesse est moues, cum mouet, contra moueri: sed aut immobile mouere necesse est...

Tex. 63. 42.

At vero, neque ipsius primo seipsum mouetis, aut vna pars, aut plures mouebunt ipsa seipsum...

Lec. 9. Tex. 63. 33.

Sumit duas rationes ad idem ex una ratione quam supra posuerat, ad ostendendum, quod non omne mouens mouetur...

Probat propositum duabus rationibus, quarum prima talis est: Si totum mouetur ipsum a seipso...

Esse autem impossibile seipsum quicquam hoc pacto mouere, ut ab utroque moueatur utrunque...

Neque enim erit primum mouens ullum, si utrunque, utrunque mouebit...

Præterea, quod mouet non necessarium moueri, nisi a se moueatur...

Præterea, non est necessarium id quod mouet contra moueri...

Præterea, moueatur etiam eo motu profecto, quo mouet, quare calefit id quod calefacit.

At uero, neque aut una pars eius, quod primo seipsum mouet, aut plures seipsas mouebunt.

Totum enim ipsum, si a seipso mouetur, aut ab aliqua sui parte, aut a toto...

ri, & ita non est verum, quod utraque pars mouentis seipsum moueatur ab altera...

¶ Ponit quartam rationem, quæ sumitur ex ratione quam supra posuit ad ostendendum, quod non inest mouenti per se...

¶ Excludit alium modum, scilicet quod mouentis seipsum, pars seipsam non mouet...

¶ Probat propositum duabus rationibus, quarum prima talis est: Si totum mouetur ipsum a seipso...

Tex. 36.

infra

Tex. 37.

& vtr

si vero dicatur, quod totum mouet seipsum ratione totius...

quæ sunt ipsius mouebitur, aut totum a toto. Si igitur quia mouetur aliqua pars ipsa a seipsa...

I Amplius, si tota ipsa seipsam mouet, hoc quidem mouebit ipsius, illud autem mouebitur.

LECTIO IX.

Tex. c6. 43.

Voniam autem mouet aliud quidem quod mouetur ab alio, mouetur autem ab alio, aliud autem...

b Sit enim A mouens quidem immobile, B autem quod mouetur ab A, & mouens quod est in quo C...

Quæ ralis est. Si detur quod pars mouens mouentis seipsum, ipsa tota seipsam moueat...

A mouens. B motum. Tota linea ex se ipsa mouetur, & ab A primo.

LECTIO XI.

ostendit quod mouens seipsum diuiditur in duas partes, quarum vna mouet & non mouetur...

to totum mouebitur: si igitur, quia pars aliqua mouetur a seipsa, totum ipsum seipsum mouet...

Præterea, si totum seipsum mouet aliud ipsius mouebit, aliud sane mouebitur.

LECTIO XI.

Vm autem eorum quidem, quæ mouent, quoddam ab alio mouentur, quoddam immobile sunt...

Nam si A quidem mouens immobile, B vero id quod ab A mouetur, & mouet etiam C...

ipsum quod pars eius mota moueat aliquid extrinsecum: nec tamen est impossibile.

Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum, secundo soluit quandam dubitationem...

Tex. 34 & 35

seipsum. Non enim potest dici, quod fiat descensus in infinitum...

Infra

Tertia. 44

In hac lec.

Tex. c6. 44.

Tex. c6. 8

Tex. c6. 44

Quarta. 45

Tex. c6. 30.

Infra

fero C ab A, B ipsum seipsu mouebit, A quidem est mouens, B vero quod mouetur, C autem non mouebit ipsum seipsum...

c Contacta autem utraq; ab inuicem, aut ab altero alterum.

d Si igitur continuum est mouens: (quod n. mouetur, continuum necessarium est esse) manifestum est...

e Dubitationem autem habet, si auferat aliquid quis ab ipso A, si continuum mouens quidem...

f Aut potentia quidem nihil prohibet, utriusque aut alterum quod mouetur diuisibile esse,

aliquam magnitudinem, quod infra probabit. Quidam autem antiqui philosophi postulerunt nullam substantiam absque...

pora seinuicem tangunt. Deinde cum dicitur, ostendit qua ratione totum dicatur mouens seipsum...

Tex. c6. 32.

tu ciebit: quippe cum A moueat, B moueatur, ut patet, at C non seipsum mouet...

Quæ quidem aut sese mutuolanguit, aut alterum alterum tangit.

Quod si id quod mouet continuum sit (nam in quod motu cieatur, necessario continuum est esse) patet totum seipsum motu cieere...

Existit autem dubitatio hoc loco quoddam, si quisquam, aut ipsius A, si continuum sit, id quod mouet quidem...

An nihil prohibet utrunque, aut alterum, id, inquam, quod mouetur, diuisibile quidem esse potentia, indiuisibile quidem esse potentia, indiuisibile quidem esse potentia...

mouetur, scilicet B, manifestum est, quod est aliquid continuum secundum prius probata: omne autem continuum est diuisibile...

f Soluit postam dubitationem. Vbi considerandum est, quod Aristoteles prius in Sexto probauit, quod in motu non est aliquid primum...

Infra

Tex. c6. 46.

aliquid primo motum, & per consequens, nec aliquid primo mouens, si mouens sit continuum...

Tex. 45.

Tex. 46.

actu autem diuisibile: si autem diuidatur, non adhuc esse eandem habens potentiam...

LECTIO XII.

Voniam autem oportet semper motum esse, & non deficere, necessarium est aliquid esse, quod primum mouet...

Vnumquodque igitur perpetuum esse immobilium quidem, mouentium autem, nihil pertinet ad eam...

Quonia autem necessarium est esse aliquid immobile quidem ipsum ab omni exterius mutatione & simpliciter...

Sit autem, si aliquis velit in quibusdam contingens esse, vt & sit aliquando, & non sit sine generatione & corruptione...

LECTIO XIII.

Ostquam Philosophus ostendit quod in his quae mouentur ab alio, non est procedere in infinitum...

Tertia. 46.

Tex. 46.

Et sic utrobique accidit quod primum mouens sit immobile: quia tamen in mouentibus se, quae sunt apud nos, scilicet animalibus corruptibilibus contingit...

autem si aliquid velis. Circa primum tria facit. Primo refertur ea quae supra ostensa sunt...

Tex. 46.

Infra

Paret igitur ex his quae diximus, esse id quod primo mouet immobile. Nam siue statim ad ipsum primum mobile, siue ad id quod mouetur quidem, ipsum uero seipsum mouet...

LECTIO XII.

Im autem semper esse motum oportet, & nullas eius intercedere fieri: esse quippe primum mouens perpetuum immobileque, aut unum, aut plura necesse est.

Vnumquodque igitur eorum quae mobilia sunt, atque mouent, perpetuum esse, non ad praesentem sermone pertinet.

Esse autem aliquid necessario, quod semper omnis quidem sit mutationis tam absolute quam per accidens exters, aliquid autem moueat, perspicuum est, si hoc pacto considerabimus, fit.

Atque sit ita, si cui placeat, in aliis quibus fieri posse, ut aliquando sint, aliquando non sint sine generatione corruptione. Fortasse nanque necessarium est, si quid paribus uacatis mobilia, sit perpetuum, quamuis hoc aliqui posuerunt ponentes omnes animas incorruptibiles...

Exponit quid intendit probare: & dicit, quod considerando ea, quae sequuntur, manifestum potest esse, quod & si non omne mouens immobile sit perpetuum, necesse est tamen esse aliquid immobile, ita quod nullo modo ab extrinseco moueatur...

Probat quod dixerat, scilicet quod sit aliquid primum mouens perpetuum & penitus immobile. Et primo probat hoc primum mouentia se, quae quandoque sunt, & quandoque non sunt, secundo per principia mouentia, quae quandoque mouent, & quandoque non mouent, ibi & iterum considerans...

Tex. 46.

vnum quam plura, ibi Vnum autem magis. Tertio ostendit autem quod si sit compositum, generatur & corrumpitur...

Tex. 48.

Tex. 49.

impartibile aliquando quidem est, aliquando autem non, sine mutatione aliquando quidem esse, aliquando quidem non esse. Et principiorum immobilium quidem, motuorum autem quaedam aliquando quidem esse, aliquando autem non esse, contingat & hoc sed nequaquam omnia possibile est.

Manifestum est enim quod causa quaedam ipsa seipsa mouentibus quidem esse, aliquando autem non esse. Ipsum quidem n. seipsum mouens, necesse est omne magnitudinem habere, si nihil motum impatiibile: mouens autem neque vna necessitas est ex dictis. Ipsum igitur quod est alia quidem fieri, alia vero semper & hoc continue, nulla causa est immobilitum quidem, non semper autem existenti. Neque ipsorum quidem semper hanc mouentium, horum autem altera. Ipsius n. semper, & continui, neque vnumquodque ipsorum causa, neque omnia: haec n. quidem sic habent mouentium & ex necessitate est, omnia autem infinita & non sunt simul omnia entia.

Tex. 47.

Tex. 28.

Tex. 22.

Tex. 48.

Manifestum igitur est, quod quamuis decies miles principia quaedam immobilium quidem, mouentium autem, & multa ipsa seipsa mouentium corrumpantur, alia vero stant, quae quidem immobiles sit, alii vero mouent, alterum autem hoc, sed nihilominus est aliquod quod continet. & hoc extra vnum quodque, quod est causa eius quod est alia esse, alia vero non, & continuae mutationis: & hoc quidem his, haec autem alii, causa motus sunt. Si igitur perpetuus motus est perpetuum erit & mouens primum, si vnum: si vero plura, plura, & perpetua.

Si autem aliquid sit aliquid neque per se neque per accidens mouetur, quod illud sit perpetuum: & si est perpetuum, neque per accidens neque per se mouetur, secundum hoc quod est perpetuum. Si ergo conceditur esse contingens, quod aliquid quandoque sit, & quandoque non sit, absque eo quod generetur & corrumpatur, etiam & hoc concedatur esse contingens, quod quaedam principia mouentia immobilia, ita tamen quod possint moueri per accidens, quandoque sint, & quandoque non sint. Nequaquam tamen possibile est, omnia principia mouentia & immobilia talia esse, vt quandoque sint & quandoque non sint. Secundo ibi.

Ostendit propositum: & dicit, quod si quaedam mouentia seipsa quandoque sunt, & quandoque non sunt, necesse est quod sit aliqua causa generationis & corruptionis ipsorum, quae quandoque sunt & quandoque non sunt: quia omne quod mouetur, habet causam sui motus: quod autem quandoque est & quan-

doque non est, si sit compositum, generatur & corrumpitur: mouens autem seipsum necesse est quod habeat magnitudinem, quia mouetur: & ostensum est in Sexto quod nihil impartibile mouetur. Sed ex dictis non potest haberi, quod sit necessarium mouens habere magnitudinem, & sic non mouetur per se, si quandoque sit, & quandoque non sit. Si autem generationis & corruptionis eorum, quod mouetur seipsa, est aliqua causa, oportet quod etiam huiusmodi sit aliqua causa, quod eorum generatio & corruptio perpetua continuatur. Non autem potest dici quod huiusmodi continuatis causa sit aliquod illorum immobilium, quae non semper sunt, neque etiam potest dici, quod semper hanc generationis & corruptionis quorundam mouentium seipsa, sine causa quaedam mouentia immobilia, quae non semper sunt, & aliarum alia, Et hoc exponit subdens, quod huiusmodi continuas & sempiternae generationis non potest esse causa, neque vnum ipsorum, neque omnia. Et quod vnum non possit esse causa, sic ostendit, quia id, quod non est semper, non potest esse causa eius, quod est semper perpetuum, & ex necessitate. Quod autem omnia non possint esse causa, ostendit per hoc, quod omnia huiusmodi principia corruptibilia, si generatio est perpetua, sunt in finita, & non simul sunt: impossibile est autem vnum effectum dependere ex infinitis causis. Et iterum, ea quae non simul sunt, non possunt esse causa aliquid: licet possit esse, quod eorum quae non simul sunt, quaedam causent, vt patet in guttis successive cadentibus, quae causant lapidis effusio-

nam aliquam hanc causam esse patet, quae ipsa seipsa mouent, ut aliquid sit, aliquando non sit. Etenim id quidem, quod seipsam mouet, magnitudinem habeat omnem necesse est, si nihil paribus uacans mouetur: id autem quod mouet, nulla necessitate est tale. Vt igitur alia generentur, alia corrumpantur idque continue sit, nihil eorum est causa, quae mobilia quidem sunt, tamen non semper sunt, neque rursum eorum, quae semper quidem hanc mouent, alia vero alia mouent. Perpetuum enim atque continui, nec unum ipsorum est causa, nec uniuersa: nam sic seipsum mouens habere perpetuum, ac necessario est: uniuersa autem sunt infinita, & non simul omnia sunt. Patet igitur, uti infinites nonnulla principia mobilia mouentia, & multa eorum quae seipsa mouent, partim corrumpuntur, partim insu per generantur, atque hoc quidem hoc, aliud autem hoc mouet, at nihilominus aliud esse quod hanc omnia continet: idque praeter unumquodque istorum, aliud quidem esse, quod quidem est causa, ut alia sint, alia non sint, & mutationis continue: atque hoc quidem esse. Si igitur motus perpetuus est, perpetuum erit & mouens primum, si unum sit: quod si sint plura, plura quoque perpetua erunt.

sed si aliqua multa sunt directe causa aliquid, oportet quod simul sint. Sic ergo manifestum est, quod si sint decies milia principia mouentia & mobilia: & si sint etiam multa, quae mouent seipsa, quorum quaedam corrumpantur, & alia generantur: & inter ista, quaedam sint mobilia & quaedam mouentia, nihilominus tamen oportet esse aliquid super omnia, quod sua virtute contineat omnia, quae praedicto modo generantur & corrumpuntur: quod quidem sit causa continuas mutationis ipsorum, per quam quandoque sunt & quandoque non sunt: & per quam hanc sunt causa generationis & motus his, & haec alii: quia omne generans est causa generationis generato, sed tamen generantia corruptibilia habent, quod sint causa generationis ab alio primo incorruptibili. Si ergo motus, per quem quaedam quandoque sunt, & quandoque non sunt, est perpetuus, ut supra ostensum est: & effectus perpetuus non potest esse nisi a causa perpetua: necesse est, quod primum mouens sit perpetuum,

Tex. 48.

quum, si est vnum: & si sunt plura prima mouentia, quod etiam...

¶ Ostendit quod magis debeat poni vnum principium perpetuum...

f. Vnum autem magis quam multa, & finita quam infinita, oportet existimare...

Tex. 65.49

g. Manifestum igitur ex his est, quod necessarium est esse aliquid vnum, & perpetuum primum mouens...

Tex. 66.50

¶ Concludit ex prædictis, quod necessarium est esse aliquid vnum primum mouens & perpetuum...

¶ Quoniam autem huiusmodi manifesta sunt: volumus autem demonstrare & duorum vtraque naturam...

LECTIO XIII.

¶ Ostendit quod philosophus ostendit, quod primum mouens est perpetuum...

Vnum autem potius quam plura putandum est esse, & finita quam infinita...

Ex hoc etiam patet, aliquid esse necessarium vnum perpetuum, quod primo mouet...

LECTIO XIII.

¶ Trursus, si ad eorum principia quæ mouent respicerentur...

Cum autem talia cunctis sint manifesta, ostendere volumus & utranque duorum naturam...

¶ Quæ quandoque mouentur, & quandoque quiescunt, sunt omnibus manifesta...

Tex. 54

Tex. 55

Tex. 66.51

Tex. 66.52

Tex. 34

ad hoc, quod sit quoddam primum principium mouens, ita quidem...

quod mouet ab aliquo moueri: & hoc esse aut immobile, aut quod mouet...

c. Hæc autem & opinionem præbebant, ne forte contingat motum fieri...

d. Ex quibus est scire, quia si aliquid est immobilium quidem, mouentium autem...

¶ Quare, si necesse est continue motum esse, sit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens...

A. miunt, sed quando alimentum est iam digestum & dissolutum...

aut immobile esse, aut moueri, vel a seipso, vel ab alio semper...

Hæc igitur & opinionem nobis præbebant, ne fortasse contingat motum omnino non esse...

d. ¶ Ex præmissis ostendit propositum, & primo, quod primum mouens sit immobile...

¶ Quare, si necesse est continue motum esse, sit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens...

Tex. 53. Intra

Tex. 46

manere immobile, sequitur, quod totum vniuersum habeat...

Excludit quendam obiectionem. Dixerat enim, quod si ali...

Non est autem idem moueri secundum accidens a seipso, & ab altero...

At vero, si aliquid est semper mobile, mouens quidem, immobile autem & ipsum perpetuum...

Hoc autem est manifestum quidem, ex eo quod non est possibile aliter esse generationem...

Manifestum igitur factum est ex dictis, & quod in principio dubitatum, cur igitur non omnia aut quiescunt, aut mouentur...

quandoque aliquid generatur, quandoque corrumpitur: non ergo sunt immediate a motore immobili...

biliter primus motoris per perpetuitatem motus supra ostensam...

immortalem, ut diximus, atque ipsum quod est in seipso, ac in eodem persistere...

Non est autem idem per accidens a seipso moueri, atque ab alio. Hoc enim nonnullis citam...

At vero, si sit quippiam semper tale, mouens quidem aliquid, immobile autem semper manens...

Hoc autem uel ex eo patere potest, quia secus non esset ceteris in rebus generatio, corruptio...

Perspicuum igitur iam euasit, ex hisce quae diximus, & id quod initio dubitabamus...

quandoque aliquid generatur, quandoque corrumpitur: non ergo sunt immediate a motore immobili...

Intam, scilicet quare quaedam mouent semper, & quaedam non mouent semper...

LECTO XIII.

Orquam Philosopho ostendit, quod primum mouens est immobile, & primum motus est perpetuus...

LECTIO XIII.

T vero aliud facientibus principium magis erit de iis manifestum. Considerandum enim est...

LECTIO XIII.

Cum ita tres sint motus: in magnitudine: in affectu, atque in loco, quem quidem latorem consueuimus appellare...

Secundo per distinctionem prioris & posterioris. Ibi & Amplius & hic considerantibus...

semper mouentur, alia semper quiescunt sed quaedam interdum mouentur, interdum quiescunt...

LECTIO XIII.

Quis si principium est aliud considerationis fecerimus, de hisce magis patebit. Est enim considerandum...

LECTIO XIII.

Cum ita tres sint motus: in magnitudine: in affectu, atque in loco, quem quidem latorem consueuimus appellare...

fit prima motus. Et si inter loci mutationes una est prior alia, necesse est si praemissa sunt vera, quod prima sit sempiterna...

Tex. 53.

Lec. 1. h. 6. 1.

Tex. 54.

Tex. 55.

Lec. 1. h. 6. 1.

Lec. 1. h. 6. 1.

Lec. 1. h. 6. 1.

Tho. Sup. Phy.

Q 9 c Qu

est solum circularis. Et hoc primo ostendet. Secundo ibi. b. ¶ Ostendit quomodo procedendum sit, quia enim omne quod localiter fertur, movetur vel circulariter, vel motu recto, vel motu composito ex vtroque, sicut si aliquis mouetur per chor-

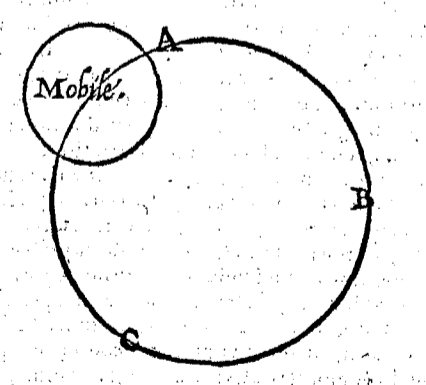
b Omne quidem enim mouetur, quod fertur, aut circulariter, aut secundum rectitudinem, aut mixtum. Quare si neque illorum alter continuus est, neque ex vtriusque possibile est continuum esse.

c Quod autem, quod fertur secundum rectum & finitum, non feratur continue, manifestum est. Reflexitur enim. Reflexum autem secundum rectum per contrarios movetur motus. Contrarius enim secundum locum est qui est sursum, ei qui est deorsum, & qui est ante, ei qui est retro, & qui est ad finitum, ei qui est ad dextrum. Locum enim contrarietates habent. Quis autem est vnus & continuus motus, prius est diffinitum est, quia qui est vnus, & in vno tempore, & in indifferenti secundum speciem. Tria enim erant. Quod movetur, vt homo aut deus, & quando, vt tempus, & tertium in quo. Hoc autem est locus, aut passio, aut species, aut magnitudo. Contraria enim differunt specie, & non vnum sunt. Locum autem dicitur differre. Signum autem quod motus contrarius est, qui est ab A ad B, ei qui est ab ipso B ad A, & quia stant & repa-

F propter hoc quod non apparet manifesta, & determinata contrarietas in loco sicut in alijs generibus in quibus est motus, vt supra in quinto dictum est, ideo addit quoddam signum ad hoc idem ostendendum prater rationem suprapositam ex contrarietate terminorum, & dicit quod signum huius est, quod motus qui est ab A in B, sit contrarius ei qui est A in A, sicut contingit in motu reflexo, quia huius motus, si simul fiant, stant & repa-

Patet id quod recto motu finitumque fertur, continue non moueri, reflexitur enim. Sed quod recto motu reflexitur id contrarijs motibus profecto ciatur. Loco namque contrarius est motus, quo deorsum itur motui quo pergitur sursum, & hisce quo retrosum itur, ei quo contraria loca petuntur, & is item quo dextrorsum itur, ei quo pergitur sinistrorsum. Nec enim sunt loci contrarietates, vt patet. Quis est autem vnus atque continuus motus, prius est diffinitum. Est enim hisce qui vnus est mobilis, in uno quoque sit tempore, atque nullam speciem differentiam habet. Tria namque sunt. Id quod movetur, vt homo vel deus, & quando, vt tempus, & tertium id in quo. Hoc autem est, aut affectus, aut forma, aut locus, aut etiam magnitudo. Contraria vero specie differunt, non unum sunt. Atque ea quae diximus sunt differentiae loci. Indicat autem motum quo ex A pergitur ad ipsum B, contrarium esse ei qui itur ex B in A, id quod ipsis accidit. Sese enim mutuo sistunt, si simul fiant. Et in circulo similimodo. Is enim qui itur ex A per B, contrarius est ei qui itur ex A per C. Sese enim mutuo sistunt, si contrarii sunt, & non reflexio fiat, quia contraria mutuo se corrumpunt, sibi que sunt impedimento. At is qui itur in latum non est contrarius ei quo pergitur sursum.

Signum, quod id quod reflexitur mouetur contrarijs motibus.

Lec. 9. tex. cō. 56.

Lec. 9. in prin.

L. 8. t. c. 48.

L. 7. t. c. 41.

Sed contrarietates loci sunt sursum & deorsum, & ante & retro, dextrum & sinistrum, omne autem quod reflexitur secundum aliquam istarum contrarietatum necesse est, quod reflexatur: omne ergo quod reflexitur mouetur contrarijs motibus. Ostensum est autem supra in quinto, quis motus sit continuus, & vnus, scilicet qui est vnus subiecti, & in vno tempore, & in eadem re non differenti secundum speciem. Hac enim tria considerantur in omni motu. Primum est tempus, secundum est subiectum quod movetur, vt homo, aut deus secundum eos qui corpora caelestia deos dicebant, tertium autem est in quo movetur, quod quidem in motu locali est locus, in alteratione passio, id est passibilis qualitas. In generatione, & corruptione species, in augmento & diminutione magnitudo. Manifestum est autem, quod contraria differunt secundum speciem, vnde motus contrarii non possunt esse vnus & continuus. Prædicta autem sex sunt loci differentiae, & sic oportet, quod sint contraria, quia cuiuslibet generis differentiae sunt contraria. Relinquitur ergo, quod impossibile sit id quod reflexitur moueri vno motu continuo. Et quia postea aliquis dubitare, an id quod reflexitur, contrarijs motibus mouetur

L. 8. t. c. 49.

ita. cō. 45.

¶ Ponit secundam rationem ad ostendendum, quod motus reflexus non potest esse in infinito continuo, quæ quidem ratio accipitur ex quiete, quæ necesse est interuenire. Dicit ergo, quod maxime ex hoc manifestum est, quod impossibile est motum rectum esse continuum in infinito, quia necesse est id quod reflexitur quietescere inter duos motus. Et hoc verum est non solum si moueatur per lineam rectam, sed etiam si feratur secundum circulum. Et non aliquis intelligat ferri secundum circulum id esse quod ferri circulariter, ad hoc excludendum subdit, quod non est id est ferri circulo, id est circulariter secundum proprietatem circuli, & ferri circuli, id est pertransire suo motu circulum. Contingit enim aliquando, quod secundum quandam continuationem sit motus eius quod movetur, dum scilicet pertransit partem post partem secundum ordinem partium circuli, & hoc est ferri circulariter. Quandoque autem contingit, quod pertransit circulum, quando redierit ad principium, vnde incipit moueri, non pertransire ultra secundum ordinem partium circuli: sed redire retro, & hoc est ferri reflexi. Siue ergo fiat reflexio in linea recta, siue in linea circulari: necesse est quod interueniat quies media. Et huius rei fides accipi potest non solum ex sensu, & sensibiliter hoc apparet, sed etiam ex ratione. Cuius quidem rationis principium hoc sumendum est, quod cum tria sint in magnitudine, que pertransit, scilicet principium medium & finis, medium vtrumque, & respectu vtriusque, quæ respectu finis est principium, & respectu principii est finis, & sic est vnus subiecto, & duo ratione. Item aliud principium est sumendum, quod aliud est quod est potentia & quod est actu. His igitur visis, considerandum est ex dictis, quod quilibet signum, id est quilibet punctum signatum infra terminos lineæ supra quæ aliquid mouetur, medium est potentia, sed non est medium in actu, nisi fiat diuisio in motum, ita scilicet in illo puncto id quod mouetur, & iterum ab illo puncto incipiat moueri, quæ sic medium illud fiet actu principium & finis. Principium quod posterioris iquatum inde incipit rursus moueri, finis autem primi inquitur. Sibi terminatus est primus motus per quæ. Sit. n. vna linea in cuius principio sit A in medio B, in fine C. Moueatur ergo

ab A in B, & ibi stet, & iterum incipiat moueri ab B, & referat vtriusque in C. Sic manifestum erit, quod B est actu finis prioris motus, & principium posterioris. Sed si aliquid feratur continue ab A in C, sine interpositione alicuius quietis, non est possibile dicere mobile factum esse. aduenire, neque abesse. I. abcedere, neque in hoc signo quod est A, neque in hoc signo quod est B, sed solum hoc potest dici, quod in A, vel in B, sit in quodam nunc, non autem in aliquo tempore, nisi forte secundum hoc, quod aliquid dicitur esse alicubi in tempore, quæ est ibi in nunc tempore, & ita quod mouetur continue ab A in C, in aliquo tempore erit in B, in nunc, quod est diuisio quædam illius temporis, & sic dicitur esse in B, in illo toto tempore modo loquendi, quod est aliquid moueri in die, quia mouetur in parte illius diei. Et quæ hoc videbat dubium, quod id quod fertur non adit & abest cuiusque signo in magnitudine signato, quæ est motu pertransit continuo. Ostendit hoc consequenter dicens, quod si aliquid abest & abest alicubi signo in magnitudine signato, sequitur, quod ibi quærat. Impossibile est enim quod in eodem instanti adit & abest mobile ab hoc signo quod est B, quia adesse ali quid & abesse sunt contraria, quæ non potest esse in eodem instanti. Oportet ergo, quod in alio, & in alio nunc temporis mobile adit, & abest alicubi signo magnitudinis. Inter quælibet autem duo nunc est tempus medium, ergo sequitur, quod mobile quod est A, quiescit in B. Omne enim quod est alicubi per aliquod tempus est in eodem prius & posteriori. Et similiter est dicendum in omnibus alijs signis vel punctis, quia de omnibus est eadem ratio. Vnde manifestum est, quod illud quod continue fertur per magnitudinem aliquam, in nullo intermedio signo magnitudinis adest & abest, id est accedit & recedit. Cum enim dicitur, quod mobile adit alicubi signo, vel fiat in eo, vel accedat id ipsum, per omnia huius significatur, quod illud signum sit terminus motus. Cum autem dicitur, quod abest vel abscedat, significatur, quod sit principium motus. Non est enim actu medium signum magnitudinis nec principium, nec finis motus, quia nec terminatur, nec incipit motus ibi, sed in potentia tantum. Possit enim ibi motus incipere, vel terminari. Vnde nec adest, nec abest mobile a signo Tho. sup. Phy. Q. 4. medio

Ponit

medio: sed simpliciter dicitur esse ibi in nunc. Est enim mobile in aliquo signo magnitudinis, comparatum ad totum motum, sicut nunc ad tempus. Sed cum mobile quod est A utitur ipso B, ut medio, principio, & fine in actu, necesse est quod ibi stet, propter hoc quod facit ipsum mouedo & stando vnum signum esse duo, scilicet principium & finem. Sicut etiam conuenit in intelligendo. Possimus enim simul intelligere vnum punctum esse in vno subiecto. Sed si seorsum intelligamus ipsum ut principium, seorsum autem ut finem, non simul hoc continget. Ita & cum id quod mouetur utitur aliquo signo ut vno, non erit ibi nisi in vno nunc. Si autem utitur eo ut duobus, scilicet ut principio & fine in actu, necesse erit quod sit in duobus nunc, & per consequens in tempore medio, & ita quiescat. Manifestum est ergo, quod illud quod mouetur continue ab A in C, in medio B, neque affuit, neque abfuit id est neque accessit, neque recessit, sed a primo signo quod est A abfuit, vel abcessit quasi a principio in actu: in vltimo autem signo quod est C affuit, vel accessit, quia ibi perficitur motus, & mobile quiescit. Et est attendendum, quod in premissis ponitur A, quandoque quidem pro mobili, quandoque pro principio magnitudinis. Ex istis autem patet quod motus reflexus siue in circulari, siue in recta magnitudine, non potest esse continuus, sed intercidit quies media, quia idem signum est quod actu sit finis primi motus & principium reflexionis. Sed in motu circulari mobile non utitur aliquo signo, ut principio vel fine in actu, sed quolibet signo magnitudinis utitur ut medio: & ideo motus circularis potest esse continuus, non autem reflexus.

LECTIO XVII.

Postquam Philosophus ostendit, quod motus reflexus non potest esse continuus, & vnus: hic secundum premissa, soluit quasdam dubitationes. Et diuiditur in partes tres, secundum tres dubitationes quas ex premissis soluit.

Tex. cō. 66.

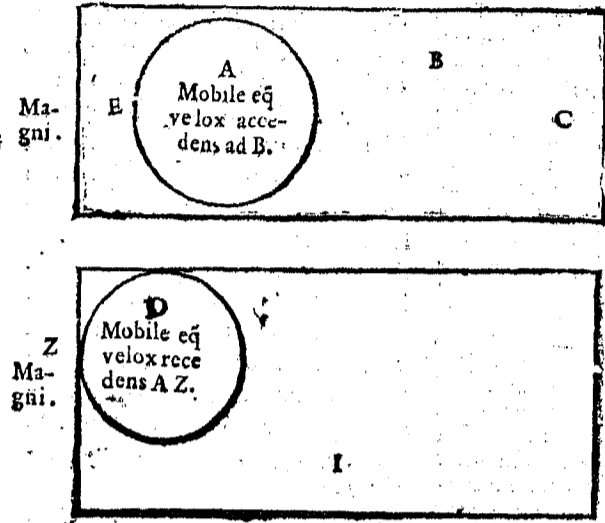
LECTIO XVII.

Unde & ad dubitationē hoc dicendum. Habet enim dubitationē hanc Si enim sit quod est E, ei quod est Z, æquale, & A feratur continue ab extremo ad C. Simul autem sit A in B, signo, & D, feratur continue a Z, extremo ad I, regulariter & velocitate simili ipsi A, ipsum D, ante veniet in I, quam A in C. Prius enim mouens & discedens, primum venire necesse est. Non ergo simul affuit A in B, & abfuit ab eodem. Vnde posterius. Si enim simul, non posterius est: sed necessitas erit stare.

Non ergo ponendum est cum A affuit secundum B, ipsum D, moueri a Z vltimo. Si enim affuit A in B erit, & abesse, & non simul. Sed erat in decisione temporis, & non in tempore. Hoc quidem igitur est impossibile sic dicere & in continuo. Sed in reflectenti necesse est sic dicere. Si enim quod est I, feratur ad ipsum D, & iterum reflectēs deorsum feratur, vltimo D, & A affuit secundum B, ipsum D, moueri a Z vltimo. Si enim affuit A in B erit, & abesse, & non simul. Sed erat in decisione temporis, & non in tempore. Hoc quidem igitur est impossibile sic dicere & in continuo. Sed in reflectenti necesse est sic dicere. Si enim quod est I, feratur ad ipsum D, & iterum reflectēs deorsum feratur, vltimo D, &

quia quod prius recedit, prius perueniet ad finem equalis magnitudinis, prius autem recessit D a Z, quam recederet A a B, quia D recessit a Z, quando A pertingebat ad B, ergo secundum hoc A, non simul aduenit in B, & recessit ab eo. Et ita sequitur, quod posterius recessit, quam aduenit, quia si simul adueniret & recederet, non posterius moueri inciperet, & ita necessitas est quod A, dum continue, feratur quiescat in B, & sic motus continuus erit compositus ex quietibus: sicut Zeno ponebat, ut supra habitum est in sexto. Secundo ibi.

Ratio qua dubitatur quod id quod continue mouetur in aliquo signo quiescat.

LECTIO XVII.

Vapropter & ad dubitationē hoc est dicendum, habet enim hic locus hanc dubitationem. Nam si sint due linee rectæ A B C, & D E, quarū DE sit æqualis B C & F, mobile ex A, continue moueatur ad C, atque cum est in B, puncto G mobile ex D, ad E, vniuersimter eademque celeritate feratur G, prius accedet ad E, quam F, ad terminum perueniet C. Quod enim prius recessit ac abiit: id prius accedit necesse est. Non ergo F, mobile simul, in B puncto fuit, atque abfuit ab eodem. Itcirco & posterius accedit ad C. Nam si fuit ac abfuit simul, non posterius ad terminum perueniet C, sed stet in illo necesse est.

Non est igitur ponendum cum S, fuit in B simul G, ipsum ex D moueri. Nam si F in puncto fuerit B, abfuerit etiam ab eodem, atque non simul. At in diuisione temporis in illo, & non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impossibile est, hoc dicere modo. In eo vero quod redit, atque reflectitur, hoc soluere potest necesse est. Nam si A feratur E B in C rursusque rediens E C, in B moueatur: ipso C tum extremo, & prin-

decisione temporis, in aliquo nunc, quod diuidit tempus. Hoc ergo quod obiectio supposebat, quod scilicet A adesset, & etiam abesset ab aliquo signo medio, impossibile est dicere in motu continuo. Sed in reflexo est necesse ut dicatur ita. Si enim ali-

Lex. 4.

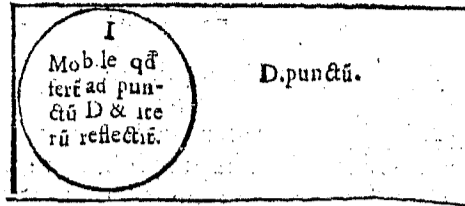
Tex. cō. 67.

Lex. 4.

Tex. cō. 68.

quod mobile quod est I, feratur ad punctum quod est D, & iterum reflectatur: manifestum est quod mobile utitur vltimo quod est D, quasi principio, & quasi fine, scilicet: vno signo ut duobus: vnde necesse est, quod ibi quiescat. Nec est dicendum quod simul accesserit ad ipsum D, & recesserit ab eodem: quia sequeretur, quod simul in eodem instanti esset ibi, & non esset. Omne enim quod motum est, est in termino ad quem mouebatur: & omne quod incipit moueri, non est adhuc in termino ad quem: hoc autem significatur cum dicimus adesse, vel accedere: quod est terminari motum ad punctum illud: cum autem dicimus abesse vel recedere, significamus motum incipere. Vnde necesse est omne quod accedit, vel adest ad aliquod signum esse in eo: quod autem abest vel abcessit non est in eo. Quia ergo impossibile est, simul esse & non esse in aliquo signo: ut consequens impossibile est quod simul adit & abiit eodem: ut superius pluries est suppositum.

Est autem attendendum quod aliter utitur hic literis quam supra. Utitur enim hic I pro mobili, D vero pro termino. Supra autem conuerso. Non est autem in motu reflexo danda solutio, quæ prius data est in motu continuo. Non enim potest dici quod mobile quod est I, sit in termino quod est D, a quo incipit reflecti solum in decisione temporis, id est in nunc: & quod mobile neque defuerit, neque affuerit eodem: sicut dicebatur in motu continuo: quia in motu reflexo necesse est venire ad finem qui est actu finis & non in potentia tantum: sicut medium in motu continuo erat principium, & finis solum in potentia. Illud ergo quod est in medio motus continui, est in potentia tantum principium, & finis: sed hoc a quo incipit reflexio, est actu principium & finis. Finis quidem motus qui erat deorsum pura lapidis: principium autem est in actu motus reflexi qui est sursum: dum lapis cadens in terram refilit sursum. Sicut ergo in magnitudine in qua est motus: signum a quo reflectitur est principium, & finis in actu: ita & in ipsis motibus est accipere actu finem vnius: & principium alterius: quod non est nisi quies interueniret media. Necesse est ergo, quod id quod reflectit in linea recta quiescat. Et ita sequitur quod in recta magnitudine non potest esse motus continuus, & perpetuus: quia magnitudo recta non est infinita: & ita non posset esse in perpetuum motus rectus continuus nisi reflecteretur. Deinde cum dicit.

Ponit secundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem. Secundo excludit quandam solutionem in sexto positam ibi. Tertio ponit veram solutionem ibi. Sed verum dicendum. Dicit ergo primo, quod eodem modo per ea, quæ supra ostensa sunt, possumus obuiare ad eos qui ponunt obiectionem Zenonis: qui sic volebant argumentari. Omne quod mouetur oportet quod prius pertranseat medium, quam perueniat ad finem: sed inter quoslibet duos terminos sunt infinita media, per hoc quod magnitudo est diuisibilis in infinitum: & ita impossibile est transire media: quia infinita non contingit transire: ergo nihil potest mouendo: ad aliquem terminum peruenire. Vel potest eadem dubitatio aliter formari sicut quidam exponunt. Omne quod pertranfit aliquod totum, prius pertranfit medietatem: & cum medietas iterum diuidatur in medietatem: oportet quod prius pertranferat medietatem medietatis: & ita omne quod mouetur, numerat quoslibet medietates pertingendo ad ipsam. Sed medietates sic acceptæ possunt in infinitum ire: ergo sequitur quod aliquid pertranfit totam magnitudinem quæ numerat numerum infinitum: quod est manifeste impossibile. Secundo ibi.

Lec. 4. Tex. cō. 8.

Excludit solutionem quam supra in sexto posuerat adhuc obiectionem. Et primo recitat eam. Sed secundo excludit ibi. Sed hæc solutio &c. Dicit ergo primo quod prædicta obiectione soluta est in sexto, cum de motu in communi agebatur: per hoc quod sicut magnitudo diuiditur in infinita: ita & tempus, & sic eodem modo tempus habet in seipso infinita sicut & magnitudo diuiditur in infinitum: & ita non est inconueniens, si infinita quæ sunt in magnitudine, transeat aliquis in infinita quæ sunt in tempore: quia non est inconueniens quod infinita magnitudo transeat tempore infinito. Sed sicut in sexto

Eodem autem modo & his est obuiandum, qui Zenonis rationem interrogant: censentque si semper dimidium transire oporteat: dimidia vero sint infinita, & infinitorum transitio esse non potest, motu non esse: neque posse quicquam moueri. Aut ut quidam hanc eandem interrogant rationem: censentes mobile cum mouetur: dimidia singula super quæ feratur enumerare. Quo fit ut ab eo cum totum tranferit spacium enumeratus sit numerus infinitus: hoc autem omnium sententia fieri nequit.

In primis igitur de motu sermonebus ex eo rationem hanc solvebamus: quia tempus infinita in seipso habet. Non est enim absurdum, si infinito in tempore transeat quispian infinita. Infinito autem inest tamen in longitudine, quam in tempore simili modo.

Lec. 4.

Secundo excludit ibi. Sed hæc solutio &c. Dicit ergo primo quod prædicta obiectione soluta est in sexto, cum de motu in communi agebatur: per hoc quod sicut magnitudo diuiditur in infinita: ita & tempus, & sic eodem modo tempus habet in seipso infinita sicut & magnitudo diuiditur in infinitum: & ita non est inconueniens, si infinita quæ sunt in magnitudine, transeat aliquis in infinita quæ sunt in tempore: quia non est inconueniens quod infinita magnitudo transeat tempore infinito. Sed sicut in sexto

Lec. 6. c. c. 39.

in sexto ostensum est infinitu eodem modo inuenitur magnitudi- & tempore. Secundo ibi.

Excludit hanc solutionem: & dicit, quod hec solutio sufficiens est ad obuiandum interroganti qui sic interrogabat: an contingeret in tempore finito transire, & numerare infinita. Quae quidem interrogatio repellatur per hoc quod subditur, quod tempus finitum habet infinita in quibus possunt transiri infinita quae sunt in magnitudine. Sed ista solutio non sufficit ad rei veritatem: quia si aliquis praetermittat quere de magnitudine: & praetermittit interrogare: an in tempore finito contingat infinita transire: & faciat hanc eadem interrogationem de ipso tempore: vtrum scilicet infinita quae sunt in tempore possint transiri propter hoc quod tempus finitum diuiditur: ad hanc interrogationem non sufficit praedicta solutio. Deinde cu dicitur: f. Ponit veram solutionem secundum ea quae supra praemisit: & dicit quod secundum veritatem hoc dicendum est ad solutionem dubitationis motus illud quod praemisimus in rationibus supra positus. xime, scilicet quod si aliquis diuidat continuum in duo media, tunc vtrum vno signo scilicet in quo diuiditur continuum tamen duo: quia facit ipsum & principium vnus partis & finem alterius. Facit autem hoc numerando: & in duo media diuidendo. Cum autem sic diuisum fuerit continuum: iam non erit continuum siue diuidatur magnitudo ut linea: siue diuidatur motus: quia nec motus potest esse continuus, nisi sit continuus, scilicet subiecti & temporis & magnitudinis super quam transit motus. Sic ergo diuidens numerat: & numerando continentem soluit. Sed in continuo dum continentur durat, sunt infinita media non in actu: sed in potentia, quia si faciat aliquis aliquod medium in esse in actu, hoc erit per diuisionem: vtrumque est inquantu accipietur ut principium vnus, & finis alterius: & sic non re-

Sed haec solutio ad interrogantem quidem quidem se habet sufficienter. Interrogabat enim si infinito tempore infinitum transire atque numerare contingit. Ad rem autem & ad veritatem non sufficiet. Si enim aliquis dimittens magnitudinem: & interrogauerit: si infinito tempore contingit infinita transire: interroget in ipso tempore eadem: habet enim tempus infinitas diuisiones: nec adhuc sufficiens haec solutio.

Sed verum dicendum est: quod quidem diximus in rationibus. si enim aliquis continuum quidem diuiserit in duo media: hic vno signo tanquam duobus vtrumque. Facit enim ipsum principium, & finem. Sic autem facit numerans & in media diuidens. Sic autem diuidente non erit continua: neque linea: neque motus. Continuus enim motus continuus est. In continuo autem infunt quidem diuidia infinita: sed non actu: sed potentia sunt: ut patet. Si vero quispiam diuidiam faciat actu: non continua faciet: sed modum ipsorum ponet. Quod quidem eo accidere patet quia diuidiam numerat: vnum namque punctum uti duo numerare ipsum necesse est. Alterius enim dimidij principium alterius finis erit: si non ut vnum ipsum continuum lineam: sed ut dimidia numeret duo. Quare ad interrogantem, si fieri potest ut in tempore, aut in longitudine pertranscat quispiam infinita: partim posse, partim fieri non posse dicamus oportet. Si enim infinita sint actu: fieri nequit. Sin vero potentia: fieri potest. Qui namque mouetur continue: per accidens sane non simpliciter infinita transiit. Accidit enim linea ut dimidia sint infinita. Substantia vero ipsius diuersa est: atque esse.

Manifestu autem, & quia nisi aliquid faciat temporis diuidens signum prius & posterius semper posterioris rei: erit simul idem ens & non ens, & quando fuit non est. Signu quidem igitur vtrique comune est & priori & posteriori & vni & idem numero: ratione aut non idem est. Huius quidem enim finis est: illius autem principium.

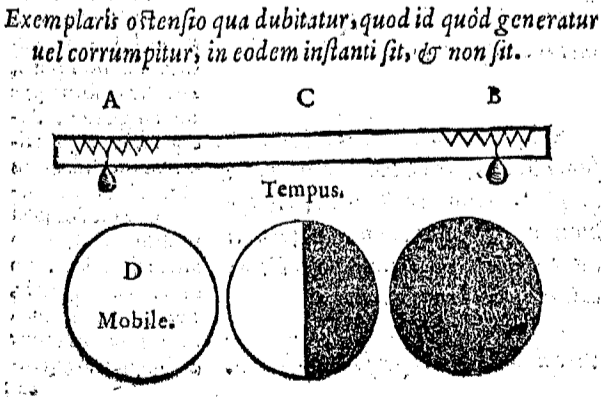
manebit continuum: sed stabit, id est, iam media in actu non erit infinita: sed in eis erit status. Quod maxime accidit in eo qui vnus numerat media: quia necesse est ei quod vnus signum numeret quasi duo, in quantum est vnus medietatis finis: & alterius principium. Et hoc dico quando non numeratur totum continuum vt vnus: sed numerantur duae medietates in ipso. Si enim accipietur totum continuum vt vnus, tunc iam dictu est quod si goni mediu non accipietur vt finis & principiu i actu, sed i potentia tantu. His ergo vnus, respondet ad eum qui interrogat, an contingat infinita transire huc in tempore siue in magnitudine: quod quodammodo contingit: & quodammodo non contingit. Cum enim sint infinita media in actu, non contingit ea transire: cum autem sint in potentia: contingit infinita transire. Et sic cum in continuo non sint infinita media nisi in potentia: contingit infinita transire: quia illud quod continue mouetur transiit secundum accidens, infinita scilicet in potentia. Per se enim transit lineam finitam: cui accidit quod infinita infinita media in potentia: sed ipsa linea secundum substantiam, & rationem est alia ab his medijs infinitis. Non enim linea componitur ex punctis: sed puncta posita sunt signari in linea in quantum diuidit. Deinde cum dicitur: g. Soluit tertiam dubitationem. Et citat hoc tria facit. Primo proponit dubitationem & solutionem: secundum manifestat vtrumque per exemplum ibi. f. Sit tempus. Tertio inferat quoddam correlarium ex dictis ibi. f. Si autem quocumque. Ponit ergo dubitationem primo quae in generationibus & corruptionibus fieri solet. Quae enim generatur definit non esse, & incipit esse. Oportet autem aliquid tempus assignari ei quod est esse rei generatae vel corruptae: & aliud ei quod est non esse: puta si ex aere generet ignis in toto tempore A, B, erat non ignis sed aer in toto aut tempore B, C, est ignis. Cum ergo hoc signu tempus

quod est B: sit vtrique tempore commune videtur quod in illo instanti communi sit simul esse ignis, & non esse eiusdem. Hac ergo dubitationem Philo sophus soluens dicit manifestum esse quod nisi aliquis hoc signum temporis quod diuidit tempus prius a posteriori faciat semper esse posterioris rei: id est quod in illo instanti hoc modo se habeat. Res autem semper posterioris passionis est. Sit tempus in quo est A C B res in quo D. Hoc in A quidem tempore album. In B autem non album. In C ergo album, & non album. In quolibet enim ipsius A, verum est dicere album: si omni tempore hoc erat album, & B non albu: C, autem in vtrisque.

Non ergo dandum est in omni: sed praeter ultimum nunc in quo est C. Hoc autem iam posterrum: & si fiebat album, & si corrumpatur album in A, omni: factum est, & corruptu est in C. Quare album aut non album primum in illo veru est dicere: aut cum est factum: non erit. Aut simul album: & non album: & omnino esse, & non esse necesse est.

Si autem quocumque fuerit prius non ens necesse est fieri ens: & cum sit: non est: non possibile est in athoma tempora diuidi tempus. Si enim in A tempore D. fiebat album, factum est autem simul, & est in altero indiuiduo tempore: habito autem in B, si in A fiebat: non erat: in B autem: generatione oportet esse quaedam mediam.

LIBER OCTAVVS. 126
h. Manifestat solutionem supra positam, & dicit quod non est concedendum, quod in quolibet accepto in A. si albu: sed est excipiendum vltimum nunc, quod est C. quod quidem iam est posterrum, id est vltimus terminus mutationis. Puta, si album vel fiebat, vel corrumpatur in toto A. in C. non corrumpitur, nec sic albu, sed iam factu est. & corruptum. Quod autem factum est, est. quod autem corruptu est, non est. Vnde manifestu est quod in C. primo verum est dicere hoc esse album: si ibi terminetur generationi albi: aut esse non album: si ibi terminetur corruptioni albi. Aut si hoc non dicitur: sequetur inconuenientia supra posita: scilicet, quod cum aliquid iam generatu adhuc est non ens, & cu corruptu est adhuc est ens. Aut etiam sequitur, quod aliquid simul sit album & non album: & vniuersaliter ens, & non ens. Deinde cum dicitur: i. Inferat quoddam correlarium: ex praemisissis, scilicet, quod tempus non diuidatur in indiuisibilia tempora: quia hoc posito, non poterit solui praemissa dubitatio. Dicit ergo, quod necesse est omne quod est prius non ens, & postea ens: aliquando fieri ens: & iteru necesse est quod cum aliquid sit: non est. Si autem haec duo quae supponunt vera: imposibile est quod tempus diuidatur in indiuisibilia tempora: & sit primum tempus indiuisibile A. secundum autem consequenter se habens ad ipsum sit B. D autem quod prius non erat album: & postmodum est album fiebat album in A. & tunc non erat album: oportet autem dare quod sit factum in aliquo tempore indiuisibili, & habito, id est consequenter se habente, scilicet in B. in quo iam est. Si autem fiebat album in A. sequitur quod in A. non erat albu: in B. autem est album. Cum ergo inter non esse & esse sit generatio media, quia nihil transire de non esse in esse, nisi per generationem: sequitur quod inter A. & B. sit generatio media: ergo erit aliquod tempus medium inter A. & B. in quo fiebat album, quia hoc ponitur tempus B, D, generationis. Et similiter cum in illo medio tempore indiuisibili fiat album, est non album: vnde eadem ratione oportebit ponere aliud tempus adhuc medium, & sic in infinitum. Et hoc ideo quia non potest poni quod in eodem tempore fiat & factum sit. Sed non est eadem ratio si dicatur quod non sunt indiuisibilia tempora in quae tempus diuiditur. Dicemus enim secundum hoc, quod vnum, & idem tempus est in quo fiebat & factum est. Sed fiebat, & erat non ens in toto tempore praecedenti: est autem factum & ens in vltimo nunc temporis: quod quidem non se habet ad tempus praecedens: sicut habitum, aut consequenter: sed sicut terminus eius. Sed si ponantur tempora in diuisibilia: necesse est, quod consequenter se habeant. Manifestum est autem, secundum praemissa: quod non supponit temporibus indiuisibilibus, si aliquid fiat album in toto tempore A, non est maius tempus in quo factum est, & fiebat: quam in quo fiebat solum: quia in toto tempore sit: in vltimo autem termino temporis est factum. Tempus autem, & terminus temporis non sunt aliquid maius quam tempus tantum. Sicut etiam punctum nihil magnitudinis

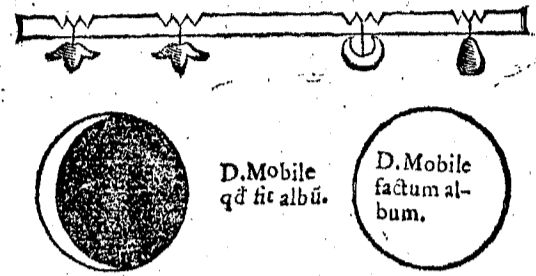

Tex. c. 69.

gnitudinis adiicit lineam. Sed si ponantur tempora indivisibilia...

Ostendo quod tempus non diuidatur in indivisibilia.

A. Tempus indivisibile B. Tempus diuisibile

LEC. XVIII.

Ostendam quod motus reflexus non est continuus...

Tex. c. 70.

lec. 3.

Tex. c. 71.

Quare & tempus erat in quo fiebat. Non enim eadem erat ratio...

LECTIO XVIII.

Ationabiliter autem & ex his itedentibus videbitur...

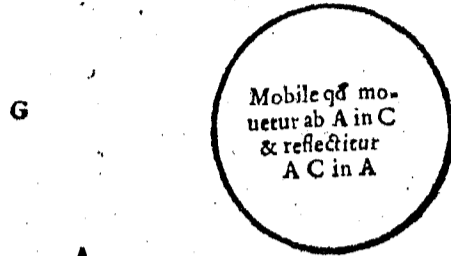
Omne enim quod mouetur continue, si a nullo prohibeatur...

Simul autem & ex hoc mutatur in quo non est...

Amplius & ex his manifestum vniuersaliter magis de omni...

Et in aliis motibus. Si autem sit quod motus reflexus sit...

Ratio prima qua ostenditur quod motus reflexus non possit esse continuus.

Tempus id erat in quo fiebat. Non enim eadem est...

LECTIO XVIII.

Ostendam quod motus reflexus non est continuus...

Omne itaque quod continue mouetur, modo nihil prohibeatur...

Et insuper ut ex eo mutetur in quo ipsum non est...

Præterea ex hisce magis vniuersaliter de omni...

ut una pars motus ab aliis partibus eiusdem motus...

Si enim omne quod mouetur; mouetur aliquo dictorum motuum...

Tex. c. 72.

lec. 6.

Tex. c. 73.

Amplius autem & hæc ratio magis propria est...

Amplius non si continuum est tempus; & motus...

LECTIO XIX.

Vi autem in circulari erit vnus & cõtinuus...

Quæ talis est. Simul corrumpitur non album, & generatur album...

parum non album. Non ergo est possibile, quod motus reflexus...

Nam si omne quod mouetur, aliquo motu dictorum motuum omnino mouetur...

Insuper hoc etiam modo ratio magis erit accommodata...

Præterea non si tempus continuum est; & motus continuus est...

LECTIO XIX.

Motus autem iste, qui super circulearem lineam fit...

Nullus motus localis potest esse continuus præter circulearem...

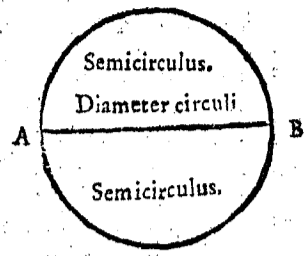
Tex. c. 40.

lec. 8.

Tex. c. 48.

nulli aut sequitur impossibile si dicamus, quod motus circularis sit in perpetuum continuus. Quod patet ex hoc, quod in motu circulari, illud quod mouetur ex aliquo: puta A, simul mouetur in idem signum secundum eandem positionem, id est, secundum eundem processum mobilis eodem ordine partium, seruiato: quod in motu reflexo non contingit: quia cum aliquid retrocedit, disponitur secundum contrarium ordinem partium in mouendo: quia vel oportet quod pars mobilis quae in primo motu erat prior: ex reflectione fiat posterior: vel oportet quod illa pars mobilis, quae in primo motu aspiciat ad vnam differentiam loci: puta dextrum, vel sursum: in reflectione aspiciat ad contrarium. Sed in motu circulari seruat eandem positio: dum aliquid mouetur ad id a quo recedit. Sic ergo poterit dici, quod etiam a principio sui motus dum recedebat ab A, mouebatur ad hoc, ad quod tandem perueniet, scilicet ad ipsum A. Nec propter hoc sequitur hoc impossibile, quod simul moueatur motibus contrariis, aut oppositis: sicut sequitur in motu recto. Non enim omnis motus qui est ad aliquem eodem termino. Sed illa contrarietas inuenitur in linea recta: attenditur contrarietas in loco. Non enim attenditur contrarietas inter duos terminos, secundum lineam circulearem quacunque pars sit circumferentiae, sed secundum diametrum. Contraria enim sunt quae maxime distat. Maxima autem distantia inter duos terminos non mensuratur secundum lineam circulearem: sed secundum lineam rectam. Possunt enim inter duo puncta in finita linea curuae describi: sed non nisi vna linea recta. Id autem quod est unum, est mensura in quolibet genere. Sic igitur patet quod si sit aliquis circularis: & diuidatur per mediam: & sit diameter eius A. B. motus qui est per diametrum ab A in B, est contrarius motui, qui est per eundem diametrum a B in A. Sed motus qui est per semicirculum ab A, in B, non est contrarius motui qui est per alium semicirculum a B, in A. Contrarietas autem erat quae impediebat, quod motus reflexus non posset esse continuus: vt ex superioribus rationibus apparet. Nihil ergo prohibet contrarietate subiecta, motum circulearem esse continuum: & tamen nullo tempore desinere. Et huius ratio est: quia motus circularis habet suum complementum per hoc quod est ab eodem in idem, & sic per hoc non impeditur eius continuatio. Sed motus rectus habet suum complementum per hoc, quod est ab eodem in aliud. Vnde si ab illo alio reuertatur in idem a quo incipit moueri: non erit unus motus continuus: sed duo. Deinde cum dicitur,

Ostensio quod motus qui sunt per diametrum circuli, sunt contrarii: non autem qui sunt per semicirculos.

In quod enim venit: & mouetur in hoc. Sed non simul mouebitur contrariis neque oppositis. Non enim omnis qui est in hoc: ei qui est ex hoc, contrarius est neque oppositus. Sed contrarius in recta quidem. Hic enim est contrarius secundum locum: vt qui secundum diametrum distat. n. plurimum. Oppositus autem qui est secundum eandem longitudinem. Quare nihil uetat, ut talis motus continuus sit: nullasque prorsus intercedentes habeat. Etenim conuersio quidem a seipso in aliud transitio est.

¶ Ponit secundam rationem dicens, quod motus circularis non est in eisdem: sed motus rectus multoties est in eisdem. Quod sic intelligendum est. Si enim aliquid moueatur ab A, in B, per diametrum: & iterum a B, in A, per eundem diametrum: necesse est, quod per eandem media redeat per quae prius transierat: & sic pluries per eandem moueatur ab A, in B per semicirculum, & iterum a B, in A per semicirculum alium: est circulariter moueri: manifestum est, quod non redit ad idem per eandem media. Est autem de ratione oppositorum, quod circa idem considerentur: & sic manifestum est, quod moueri ab eodem in idem secundum motum circulearem, est absque oppositione: sed moueri ab eodem in idem secundum motum reflexum, est cum oppositione. Sic igitur patet, quod motus circularis non redit ad idem per eandem media: sed semper pertransit aliud, & aliud, potest esse vnus, & continuus: quia non habet oppositionem. Sed ille motus reflexus, scilicet qui dum redit ad idem pluries in eisdem mediis sit pertransiendo, non potest esse in perpetuum continuus: quia necesse esset, quod aliquid sic moueretur contrariis motibus. vt supra ostensum est. Et ex eadem ratione concludi potest: quod neque motus quidem in semicirculo: neque in quacunque alia circuli portione potest esse in perpetuum continuum, quia in his motibus necesse est quod multoties pertransiatur eadem media: & quod moueantur contrariis motibus, quasi debeat fieri reditus ad principium: & hoc ideo, quia neque in linea recta: neque in quacunque circuli portione copulatur finis principio: sed distant abinuenient principium, & finis. Sed in solo circulo si nis copulatur principio: & ideo solus motus circularis est perfectus. Vnumquodque enim perfectum est ex hoc, quod attingit suum principium. Secundo ibi.

Et quod quidem in circulo: nequam in eisdem est. Qui vero secundum rectitudinem: multoties in eisdem est. Eum quidem igitur qui semper in alio & alio sit: contigit moueri continue. Qui vero in eisdem multotiens: non contigit. Necesse est enim simul moueri contrarios. Quare neque in semicirculo: neque in alia circulatione, neque vna contigit moueri continue. Multoties enim necesse eadem moueri: & contrarias mutationes mutari. Non enim copulatur principio finem. Qui autem circuli, copulatur, & solus est perfectus.

¶ Et sic quidem motus qui fit in circulo: nunquam fit in eisdem. Rectus autem sepe fit in eisdem. Is igitur motus qui semper in alio, atque alio sit: continue fieri potest. At hisce continue fieri non potest, qui sepe fit in eisdem. Motibus enim oppositis: id quod mouetur simul moueatur necesse est. Quare fieri non potest: ut aut in semicirculo quicquam: aut in alia ulla circuli portione continue moueatur. Sepe enim in eisdem moueatur, & contrariis mutationibus mutetur necesse est. Non enim coniunguntur hic principium, atque finis. Circuli autem coniunguntur: & hic est solus motus perfectus.

Manifestum autem, & ex hac diuisione: quoniam non contingit alios motus esse continuos. In omnibus enim accidit eadem moueri multoties, vt in alteratione media: & in eo qui est quantitatis secundum mediam magnitudinis: & in

Ex hac autem diuisione patet fieri non posse quo ceterorum motuum quicquam continuus sit. Accidit enim in uniuersis: ut per eadem quicquam fiat. Vt in alteratione per medium ipsum: & in motu qui quantitatem accommodatur per magnitudines medias: & in

Com. 74.

74. com. 75.

esse aliquis motus continuus. Et primo ostendit propositum. Secundo infert quoddam correlarium ex dictis. ibi. Manifestum igitur ex his. Dicit ergo primo, quod etiam ex ista distinctione quae ponit inter motum circulearem, & alios motus locales, manifestum est, quod nec in alijs generibus motus contingit esse aliquos motus in infinitum continuos: quia in omnibus alijs generibus motus, si debeat aliquid moueri ab eodem in idem: sequitur quod multoties pertransiatur eadem: sicut in alteratione oportet quod pertransiatur medias qualitates. Ex calido enim transitur in frigidum per tepidum: & si debeat redire ex frigido in calidum: oportet quod per tepidum transeat. Et idem apparet in motu qui est secundum quantitatem: quia si quod mouetur de magno in paru: & iterum redeat ad magnum: oportet quod bis sit in media quantitate. Et simile est et generatione & corruptione. Si enim ex igne fiat aer: & iterum ex aere fiat ignis: oportet quod medias dispositiones bis transeat. Sic enim medium potest poni in generatione & corruptione: ne secundum quod accipitur cum transmutatione dispositio. Et quia media transire contingit in diuersis mutationibus diuersimode: subiungit quod nihil differt, vel pauca vel multa media facere: per quod aliquid moueatur de extremo in extremum, neque accipere aliquod medium positum: vt pallidum inter albu & nigrum: vel remouere: vt inter bonum & malum: quod neque bonum neque malum est: quia quatercunque media se habeant: sepe accidit quod eadem multoties pertransiatur. Secundo ibi.

¶ Concludit ex premissis, quod antiqui naturales non bene dixerunt: ponentes omnia sensibilia sepe moueri: quia oportet quod mouerentur secundum aliquem quodammodo motum: de quibus ostendimus quod non possunt esse in perpetuum continui. Et maxime, quia secundum illi dicunt: motus sepe continuus, est alteratio. Dicunt enim quod omnia sepe desinant, & corrumpuntur. Et adhuc dicunt, quod generatio & corruptio nihil est aliud quam alteratio: & sic dum dicunt omnia sepe corrumpi: dicunt omnia sepe alterari. Probatur autem per rationem supra inductam, quod nullo motu contingit sepe moueri nisi circulari: & sic relinquitur quod neque

Quod autem lationum circularis prima sit, manifestum est. Omnis enim secundum locum motus, sicut & prius diximus, aut in circulo: aut in recto, aut mixtus est. Hoc autem necesse est priores esse illos. Ex illis enim constitutus est. Recto autem circuli. Simplex enim & perfectus magis est. In infinitum enim non est rectus ferri, sic enim infinitum non est. Sed neque si esset, moueretur vtique nihil. Non enim fit impossibile. Transire autem infinitum impossibile est. Infinitum autem recto reflectetur quidem compositus est, & duo sunt motus. Non reflexus autem imperfectus & corruptus. Prius autem & natura, & ratione, & tempore est perfectum quidem imperfecto. Corruptibili autem incorruptibile.

¶ Amplius prior est quem contingit perpetuum esse non con-

secundum alterationem: neque secundum augmentum: possunt omnia sepe moueri, vt illi dicebant. Vltimo autem principale inrentum epilogando concludit, scilicet quod nulla mutatio potest esse infinita & continua nisi circularis. Deinde cum dicitur, e. ¶ Probat quod motus circularis sit primus motuum duobus rationibus: quarum prima talis est. Omnis motus localis: vt prius dictum est: aut est circularis: aut rectus, aut commixtus. Circularis autem & rectus sunt priores commixto: quia ex illis constituitur. Inter illos autem duos, circularis est prior recto. Circularis enim est simplicior, & perfectior recto. Quod sic patet. Motus enim rectus non potest procedere in infinitum. Hoc enim esset dupliciter. Vno modo: scilicet quod esset magnitudo per quam transit motus rectus infinita: quod est impossibile. Sed etiam si esset aliqua magnitudo infinita nihil moueretur ad infinitum. Quod enim impossibile est esse, nunquam fit aut generatur: im possibile est autem transire in infinitum: nihil ergo mouetur ad hoc quod in finita pertranseat. Non ergo potest esse motus rectus infinitus sup magnitudinem infinitam. Alio modo, posset intelligi motus rectus infinitus sup magnitudine finita per reflexionem. Sed motus qui est reflexus non est vnus: vt supra probatum est: sed est compositus ex duobus motibus: Si autem super linea recta finita non fiat reflexio: erit motus imperfectus & corruptus. Imperfectus quidem, quia possibile est ei fieri additionem. Corruptus autem, quia cum peruenit ad terminum cum sit idem eius principium & finis: est simplicior, & perfectior quam motus rectus. Perfectum autem est prius imperfecto, & tempore, sicut supra ostensum est, cum probabatur loci mutationem esse priorem alii motibus. Necesse est ergo motum circulearem esse priorem recto. Deinde cum dicitur,

¶ Ponit secundam rationem: quae talis est. Motus qui potest esse perpetuus, est prior eo qui perpetuus esse non potest, quia perpetuus est prius non perpetuus, & tempore, & natura.

¶ Ipsam autem conuersionem lationum omnium esse primam, perspicuum inde fieri potest. Omnis enim latio, aut circularis est, aut recta, aut mixta, sicut & antea diximus. At hac quidem illas priores esse necesse est, ex illis enim constat, ut patet. Recta uero, circularis est prior. Est enim simplex perfectaque magis. Fieri igitur non potest, ut super infinita linea recta quicquam feratur. Non est enim id in ratione rerum, quod hoc pacto dicitur infinitum. At neque si esset moueretur quicquam omnino. Non enim id sit quod impossibile est. Impossibile autem est (ut patet) transire quicquam infinitum. Ea uero latio quae super finita recta linea fit, si ye fleatur, composita erit prope duo motus, si non reflectatur, imperfecta ac corruptibilis. At imperfecto perfectum, et incorruptibile corruptibili natura prius esse, et ratione, atque tempore constat.

¶ Hisce praeterea motus qui perpetuus esse potest, prior est eo qui perpetuus esse non potest, & natura, & tempore, & natura.

Left. 16. com. 64.

Left. 16. com. 64.

Left. 14. com. 55.

Circularis

Sed antequam hoc ostendamus oportet praedeterminare quaedam quae exiguntur ad huiusmodi probationem. Secundo ibi...

minantes primum de prioribus ipso. b Horum autem vnum quidem est, quod impossibile est nullum finitum mouere secundum infinitum tempus...

L. 6. c. c. 37.

L. 6. c. c. 39.

Et per hoc etiam potest dici, quod virtus ad mouendum in parte corporis caelestis per designationem ablationis minor est quam in toto. Alia autem dubitatio est difficilior...

bitur in minori tempore quam totum. Nihil enim prohibet conditionalem esse veram, cuius antecedens est impossibile...

Atque horum vnum est hoc fieri inquam non posse, quo finitum quicquam tempore moueat infinitum. Tria namque esse in omni motu constat...

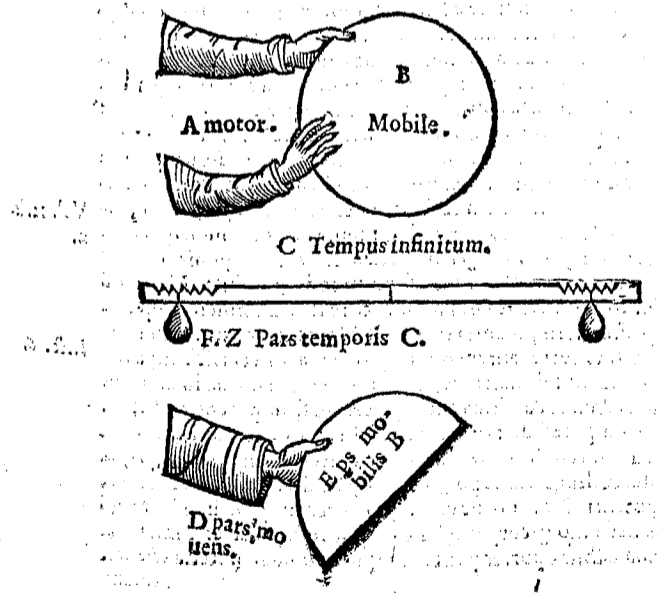
a toto, & dicere quod minor albedo est in parte quam in toto. Et per huc etiam potest dici, quod virtus ad mouendum in parte corporis caelestis...

hoc quod ponitur, quod motor finitus moueat mobile finitum, motu qui fit infinitus secundum partes mobilis...

c Quod autem omnino in finita magnitudine non contingit infinitum esse potentiam: ex his manifestum est. Sit enim plus potentia semper eguale in minori faciens tempore...

Quantitas autem motus non accipitur secundum partes longitudinis, sed secundum reiterationem motus ipsius mobilis, prout scilicet mobile totum quod compleuit motum suum per vnam partem longitudinis...

Demonstratio, qua probatur quod finitum mouens non potest mouere aliquid in tempore infinito.

Ostendit quod necesse est virtute quae est in magnitudine, proportionari magnitudini in qua est. Et primo ostendit in magnitudine finita quod non potest esse potentia infinita...

Infra.

Le. 8. i. pri.

Te. c. 10. r.

Fieri vero non posse, ut finita in magnitudine vires sint infinitae: ex bisce sane fuerit notum, sint enim maiores hae semper vires: quae aequale quod minore in tempore faciunt...

Quod

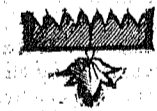
Le. 9. rex. com. 30.

Et quia B C, est magnitudo finita poterit accipi maior magnitudo. Accipiat igitur maior secundum duplam proportionem. Quanto autem est maior potentia mouentis: tanto in minori tempore mouet: vt habitum est in Septimo, ergo duplum ipsius B C, mouebit idem mobile scilicet D, in medio tempore quod sic Z I, ita quod intelligatur tempus E Z, diuidi per medium in puncto T. Semper autem sic addendo ad B C, minuetur tempus motus: sed quantumcumque addatur ad B C, nunquam potest transire A B, quod improporcionabiliter excedit B C, sicut infinitum finitum, & cum A B, habeat potentiam finitam, mouet in tempore finito D. Et sic diuidendo semper de tempore quo mouebat B C, peruenimus ad aliquod tempus minus quam sit tempus in quo mouebat A B, quia omne finitum transcenditur per diuisionem. Sequitur ergo, quod minor potentia moueat in minori tempore: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod in magnitudine infinita erat potentia infinita: quia scilicet potentia magnitudinis infinita excedit omnem potentiam finitam. Et hoc probatum est per subtractionem temporis: quia omnis potentia finita necesse est ponere quoddam determinatum tempus in quo mouet. Quod ex hoc apparet, quia si tanta potentia mouet in tanto tempore, minor mouebit in minori tempore: sed tamen determinato id est finito secundum conuersam proportionem: vt scilicet quantum ad ditur ad potentiam, tantum diminuatur de tempore. Et sic quamcumque addas ad potentiam finitam: dummodo remaneat potentia finita, semper habebit tempus finitum: quia erit accipere aliquod tempus quod erit tanto minus tempore prius dato, quanto potentia superexcreuit ex additione est maior potentia prius data. Sed potentia infinita excellit in mouendo omne determinatum tempus: sicut in omnibus aliis infinitis contingit: quia omne finitum sicut multitudo, & magnitudo, excedit omne determinatum sui generis. Et sic manifestum est quod potentia infinita excedit omnem potentiam finitam ex quo excedit potentia sui per potentiam finitam: sicut minoratio temporis a tempore: vt dictum est. Vnde patet quod conclusio predicta, scilicet quod magnitudinis infinita sit potentia infinita: ex necessitate sequitur ex premissis. Deinde cum dicit.

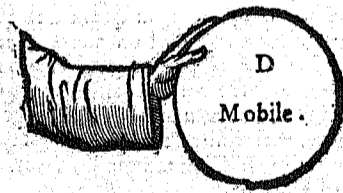
Tex. 65. 81.

Demonstratio, quod nulla magnitudo, vel quantum infinitum habet potentiam finitam.

Tempus in quo quantum infinitum potentia finite mouet, D.

AB quantum infinitum, hinc potentia finita.

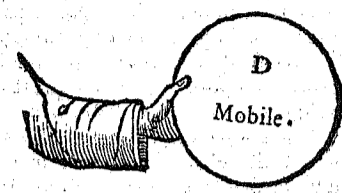
Tempore autem dato semper minus accipiam. Infinita ergo potentia erit. Omnem enim finitam potentiam excellit. Omnis autem finita potentia necesse est finitum esse, & tempus. Si enim in quodam tanta maior in minori quidem determinata autem mouebit tempore secundum conuersam proportionem. Infinita enim omnis potentia sicut multitudo, & magnitudo excellens o[mn]e finitum.

Est autem hoc demonstrare, & sic. Accipimus. n. quendam potentiam eadem genere ei que est in infinita magnitudine finita magnitudine existentem: que mensurabit eam que est infinita magnitudine finitae. Quod quidem igitur non contingit infinita esse potentiam in finita magnitudine: neque finitae in infinita ex his palam est.

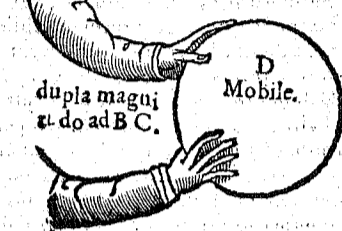
E. Tempus, F.

B C quantum pars ipsius AB.

E. Tempus, F. H.

duple magnitudinis ad B C.

dato semper accipiam minus. Erunt ergo vires ipsius A B, magnitudinis infinitae. Omnes enim finitae experant vires. Omnium autem finitatum virium tempus etiam finitum esse necesse est. Nam si aliquo in tempore moueant tante maiore minore in tempore quidem: at definitio mouebunt conuersione contraria rationis. Sunt autem infinitae vires perinde: atque multitudo: magnitudoque infinita est ea: que multitudinem omnem: magnitudinemque exsuperat definitam.

Licet autem hoc idem: sic et demonstrare. Accipimus. n. magnitudinis finitae cuiuspiam potentiam aliquam generis eius potentia: quae in magnitudine est infinita: quae finitam potentiam infinitae magnitudinis metietur. Ex his igitur: quae dicta sunt patet fieri non posse: ut finita in magnitudine vires sint infinitae: aut in infinita finite.

surabit potentiam finitam, quae est in infinita magnitudine, quae omne finitum mensuratur ab aliquo finito minori aliquoties sumpto, vel etiam exceditur. Cum ergo in magnitudine eiusdem generis oporteat quod maior magnitudo habeat maiorem potentiam, sicut maior aer habet maiorem potentiam quam minor, necesse erit, quod illa magnitudo finita, quae habeat eandem proportionem ad magnitudinem finitam prius acceptam, quam habet potentia finita in infinita magnitudine, ad potentiam magnitudinis finitae prius acceptam, habeat aequalem potentiam potentiae magnitudinis finitae. Sicut si potentia finita magnitudinis infinitae sit centupla, potentiae finitae cuiusdam magnitudinis finitae datae, oportebit quod magnitudo, quae est centupla illius magnitudinis potentiae finitae, habeat aequalem potentiam magnitudinis infinitae: ex quo proportionabiliter in re eiusdem generis augetur magnitudo & potentia. Hoc autem est impossibile quod conclusum est, quia oportet vel quod magnitudo finita esset aequalis infinitae, vel quod minor magnitudo eiusdem generis habeat aequalem potentiam maiori. Est ergo impossibile & primum, ex quo sequitur, scilicet quod magnitudo infinita habeat potentiam finitam. Sic ergo epilogoando concludit duas conclusiones demonstratas. I. quod in magnitudine finita non possit esse potentia infinita, & quod in magnitudine infinita, non possit esse potentia finita.

¶ Ponit ad idem aliam demonstrationem, quae non differat a prima, nisi in hoc, quod prima concludebat accipiendum potentiam finitam existentem in magnitudine finita alterius generis, haec autem secunda demonstrationem procedit accipiendum quendam aliam potentiam finitam, existentem in aliqua magnitudine finita eiusdem generis, cuius est magnitudo infinita. Puta, si sit aer magnitudinis infinitae, habens potentiam finitam: accipiamus quamdam potentiam finitam existentem in aliqua magnitudine finita eiusdem generis. Hac positione facta, manifestum est quod potentia finita magnitudinis finitae aliquoties multiplicata, mensurabit potentiam finitam, quae est in infinita magnitudine, quae omne finitum mensuratur ab aliquo finito minori aliquoties sumpto, vel etiam exceditur. Cum ergo in magnitudine eiusdem generis oporteat quod maior magnitudo habeat maiorem potentiam, sicut maior aer habet maiorem potentiam quam minor, necesse erit, quod illa magnitudo finita, quae habeat eandem proportionem ad magnitudinem finitam prius acceptam, quam habet potentia finita in infinita magnitudine, ad potentiam magnitudinis finitae prius acceptam, habeat aequalem potentiam potentiae magnitudinis finitae. Sicut si potentia finita magnitudinis infinitae sit centupla, potentiae finitae cuiusdam magnitudinis finitae datae, oportebit quod magnitudo, quae est centupla illius magnitudinis potentiae finitae, habeat aequalem potentiam magnitudinis infinitae: ex quo proportionabiliter in re eiusdem generis augetur magnitudo & potentia. Hoc autem est impossibile quod conclusum est, quia oportet vel quod magnitudo finita esset aequalis infinitae, vel quod minor magnitudo eiusdem generis habeat aequalem potentiam maiori. Est ergo impossibile & primum, ex quo sequitur, scilicet quod magnitudo infinita habeat potentiam finitam. Sic ergo epilogoando concludit duas conclusiones demonstratas. I. quod in magnitudine finita non possit esse potentia infinita, & quod in magnitudine infinita, non possit esse potentia finita.

Le. 7. 1. com. 16.

LECTIO XXII.

Ostendit Philosophus ostendit duo, quae sunt necessaria ad principale propositum ostendendum, scilicet quod potentia finita non possit mouere tempore infinito, & quod potentia infinita non possit esse in magnitudine finita. Nunc accedit ad probandum tertium, id est unitatem primi motoris. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, quod propter unitatem motorum deficit continuus, vel unitas motus in quibusdam mobilibus quae videntur continue moueri. Secundo ostendit, ex hoc quod primum motorem necesse est esse unum, ubi Quonia autem in his, Circa primum tria facit. Primo enim mouet dubitatione de his, quae proiciuntur. Secundo solum dubitationem, ubi Necesse est autem, Tertio ostendit, ex hoc quod motus corporum proiecti non est continuus, ubi Hoc quidem igitur. Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem. Secundo excludit quandam solutionem, ubi Si autem simul, Proponit ergo dubitationem primo de his quae feruntur proiecta, quae talis est. Oportet si supra in principio huius. 8. quod omne quod mouetur, ab alio mouetur, dum modo non sint de illis quae mouent seipsa, sicut sunt animalia, de quorum numero non est lapis proiectus. Mouet autem corporale per contactum. Est ergo dubitatio quomodo, proiecta continue mouentur etiam postquam tanguntur a mouente. Videntur enim, quod moueantur nullo mouente ipsa. Secundo ibi, Excludit quandam solutionem, quae dicitur fuisse Platonis, qui dicebat, quod proiciens qui primo mouit lapidem, simul etiam mouet cum lapide aliquid, scilicet aerem, & aer motus mouet lapidem etiam post contactum projectoris. Sed hanc solutionem excludit, quia similiter videntur impossibile, quod moueatur aer non tangente, neque mouente primo, scilicet projectore, sicut erat impossibile de lapide, sed videntur esse necessarium, quod simul dum primum mouens mouet, omnia moueantur, & dum primum mouens quiescit, id est cessat a mouendo, omnia quiescant, quamuis etiam aliquid motum a primo mouente, sicut lapis faciat aliquid moueri, sicut id quod primo mouit, mouebat. Deinde cum dicit, Ponit suam solutionem, & dicit quod si secundum mouens

LECTIO XXII.

Ed de his quae feruntur bene sese habet, aliquam primo dubitationem afferre. Nam si omne quod mouetur ab aliquo moueatur, quo pacto eorum quae seipsa mouent continue nonnulla mouentur, eo quod mouerat non tangente, vt corporem ea quae proiciuntur.

Quod si hisce qui mouet, & aliquid aliud simul mouet, vt aerem, qui quidem mouet subiens motum simili modo profecto fieri nequit, vt illa moueat ipso primo non tangente, neque mouente. Sed simul omnia moueantur, rursus moueretur desinunt. Cum id quod primo mouet, desinit mouere necesse est, si perinde facit, vt magnus vel huiusmodi mouet quod mouet. At enim hoc dicitur necesse est, id quod primum mouit facere, vt mouere etiam possit, aut aer, aut aqua, aut aliquid tale, quod quidem est aptum mouere, motumque subire, sed non desinit quidem moueri, cum his qui mouet moueri desinit. Est autem adhuc mouens. Quia propter mouetur alij huiusmodi, vt in hoc eadem ratio est, desinit autem cum mouendi potentia minor fit in eo, quod haret. Penitus autem desinit, cum antecedens non ulterius mouens fecerit, sed motum subiens solum. Hac autem simul desinere alterum mouere, alterum moueri, totumque motum necesse est.

His igitur motus in hisce fit, quae nunquam moueri, nonnunquam quiescere possunt, & non est continuus, sed apparet, nam aut deinceps collocatorum, aut tangentium est. Non est enim vnus mouens, sed plura, quorum aliud alij haret. Quo circa talis motus in aere fit, & in aqua, quem

quod simul dum illud vltimum mouens pausat a mouendo, & motum ab ipso pauset a moueri, & per consequens pausabit totus motus, quia vltimum motum non potest mouere aliquid aliud. Deinde cum dicit, Concludit ex praemissis, quod iste motus projectionis non sit continuus. Dicit ergo, quod hic motus, scilicet projectionis sit in corporibus quae contingit aliquando moueri, & aliquando quiescere, si qua vere sint quibus conueniat. Quod patet ex dictis. Quiescit enim projectionis motus per defectum virtutis mouendi, vt dictum est. Patet etiam ex praemissis, quod ille motus non est continuus, & si continuus videretur. Videretur enim continuus propter mobilitatem unitatem, non tamen est continuus, quia sunt diuersa mouentia, vt dictum est. Aut enim illic

Lib. 8. rex. 62. 11.

Lec. 7.
Tex. cō. 68.
Lec. 21.

Ex præmissis demonstratis, concludit principale intentū, & dicit quod impossibile est primum mouens immobile habere aliquam magnitudinem, vel ita quod ipsam sit corpus, vel quod sit virtus in corpore, quia si haberet aliquam magnitudinem, aut esset finita, aut infinita. Ostensum est autem supra in tertio, in communibus nature, quod non est possibile esse aliquam magnitudinem infinitam. Relinquitur ergo si habet magnitudinem, quod habeat magnitudinem finitam. Et ex hoc probatur, quod impossibile est, finitam magnitudinem habere potentiam infinitam. Quod autem primum mouens immobile necesse sit habere potentiam infinitam, probat per id quod supra demonstratum est, quod impossibile est a potentia finita moueri aliquid, secundum infinitum tempus. Primum autem mo-

uens, causat perpetuum motum, & continuum, & tempore infinito vnus & idem existens, alioquin motus ille non esset continuus, ergo habet potentiam infinitam, & sic non habet magnitudinem finitam, nec infinitam. Manifestum est itaque, quod primum mouens est indiuisibile, & quod nullam partem habet, sicut etiam est indiuisibile punctum, & etiam sicut omnino nullam magnitudinem, quasi extra genus magnitudinis existens. Et sic terminat Philosophus considerationem communem de rebus naturalibus in primo principio totius nature, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

His hoc pacto determinatis, patet impossibile esse primum mouens, atque immobile magnitudinem ullam habere. Nam si habet, aut finitam, aut infinitam ipsam esse necesse est. At demonstratum est prius in naturalibus fieri non posse, ut magnitudo sit infinita, & nunc demonstramus finitam magnitudinem infinitas vires habere non posse, & impossibile insuper esse, infinito in tempore quicquam a magnitudine finita moueri. Primum autem mouens eterno motu, infinitoque tempore mouet. Patet igitur ipsum indiuisibile, ac uacare partibus, ac magnitudinem nullam prorsus habere.

Commentariorum Diui Thomæ Aquinatis, In octo Libros Physicorum Aristotelis finis.

R E G I S T R V M.
 A B C D E F G H I K L M N O P Q R

Omnnes sunt Quaterniones, præter R, qui est Ternio.

R O M A E
 Apud hæredes Antonij Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios.
 M D L X X

DIVI
THOMAE AQUINATIS
IN LIBROS QUATVOR
DE CAELO, ET MUNDO
ARISTOTELIS EXPOSITIO

PROOEMIUM S. THO.

111.61.

Sicut vult Philosophus dicit in primo Physicorum, Tunc opinamur cognoscere vnumquodque, cum causas cognoscimus primas, & principia prima & vsque ad elementa: ex quo manifeste Philosophus ostendit, in scientijs esse processum ordinatum, prout procedi-

tur a primis causis, & principijs, vsque ad proximas causas, quae sunt elementa constituenta essentiam rei. Et hoc est rationabile, nam processus scientiarum est opus rationis, cuius proprium est ordinare, vnde in omni opere rationis, ordo aliquis inuenitur, secundum quem proceditur ab vno in aliud. Et hoc patet tam in ratione practica, cuius consideratio est circa ea, quae nos facimus, quae in ratione speculatiua, cuius consideratio est circa ea, quae sunt aliunde facta. Inuenitur autem processus de priori ad posterius in consideratione practicae rationis secundum quadruplicem ordinem. Primo quidem, secundum ordinem apprehensionis, prout artifex primo apprehendit formam domus absolute, & postea inducit eam in materiam. Secundo, secundum ordinem intentionis, secundum quod artifex intendit totam domum perficere, & propter hoc facit quicquid operatur circa partes domus. Tertio, secundum ordinem compositionis, prout scilicet prius dolat lapides, & postea compingit eos in vnum parietem. Quarto, secundum ordinem sustentationis artificij, prout artifex primo facit fundamentum, super quod caeterae partes domus sustentantur. Similiter etiam inuenitur quadruplex ordo in consideratione rationis speculatiuae. Primus quidem, secundum quod proceditur a communibus ad minus communia. Et hic ordo respondet proportionaliter primo ordini, quem diximus apprehensionis. vniuersalia enim considerantur secundum formam absolutam: particularia vero secundum applicationem formae ad materiam, sicut Philosophus in primo de Caelo dicit, quod qui dicit caelum, dicit formam: qui autem dicit hoc caelum, dicit formam in materia. Secundus ordo proportionaliter respondet ordini, quem diximus intentionis, prout scilicet totum est prius in consideratione quam partes, non qualescunque, sed partes quae sunt secundum materiam, & quae sunt individui, sicut semicirculus, in cuius definitione ponitur circulus. Est enim semicirculus media pars circuli: & acutus angulus, in cuius definitione ponitur rectus. Est enim acutus angulus minor recto. Accidit autem circulo & recto angulo sic diuidi, vnde huiusmodi non sunt partes speciei. Huiusmodi enim partes sunt priores in consideratione quam totum, & ponuntur in definitione totius, sicut carnes & ossa in definitione hominis, vt dicitur in 7. Metaphysicae. Tertius autem ordo est secundum quod proceditur a simplicibus ad composita, in quantum composita cognoscuntur per simplicia, sicut per sua simplicia principia. Et hic ordo comparatur tertio ordini, quem diximus compositionis. Quartus autem ordo est, secundum quod principales partes necesse est prius considerare, sicut cor & haepar, quam arterias & sanguinem: & ordo hic proportionatur practico ordini, qui fundamentum

111.62.1.

111.62.2.

111.62.3.

prius iacit, & hic quadruplex ordo consideratur etiam in processu scientiae naturalis. Nam primo determinatur communia naturae in libro Physicorum, in quo agitur de corpore mobili in quantum est mobile. vnde restat in alijs libris scientiae naturalis huiusmodi communia applicare ad propria subiecta.

Subiectum autem motus est magnitudo & corpus: quia nihil mouetur nisi quantum. In corporibus autem est attendere tres alios ordines. Vno quidem modo, secundum quod totum vniuersum, corpus est prius in consideratione quam partes eius. Alio modo est quod simplicia corpora prius considerantur quam mixta. Tertio est quod inter simplicia corpora prius necesse est de priori considerare. de caelesti corpore, per quod omnia alia firmantur. Et haec tria in hoc libro aguntur, qui apud Graecos intitulantur de Caelo. Traduntur enim in hoc libro quadam pertinentia ad totum vniuersum, sicut patet in primo libro: quadam pertinentia ad corpus caeleste, sicut in secundo: quadam pertinentia ad alia simplicia corpora, sicut patet in tertio & quarto. Et ideo rationabiliter hic liber ordinatur primus post librum Physicorum. Et propter hoc statim in principio huius libri agitur de corpore, cui necesse est applicari omnia, quae tradita sunt de motu in libro Physicorum. Quia igitur diuersa in hoc libro traduntur, dubium fuit apud antiquos expositores Aristotelis de subiecto huius libri. Alexander namque opinatus est quod subiectum, de quo principaliter in hoc libro agitur, sit ipsum vniuersum. Vnde, cum caelum tripliciter dicatur, quandoque ipsa vltima sphaera, quandoque totum corpus quod circulariter mouetur, quandoque autem ipsum vniuersum, asserit hunc librum intitulari de Caelo, quasi de vniuerso, vel de Mundo. In cuius asseritionem assumit, quod Philosophus in hoc libro determinat quaedam ad totum vniuersum pertinentia, puta quod sit finitum, & sit vnum tantum, & alia huiusmodi. E contrario autem alijs videtur, quod subiectum de quo principaliter in hoc libro intenditur, est corpus caeleste quod circulariter mouetur. Et propter hoc intitulari de Caelo. De alijs autem corporibus determinatur in hoc libro vel ex consequenti, in quantum continentur a caelo, & eius influentiam recipiunt, sicut Iamblicus dicit: vel per accidens, in quantum aliorum corporum noticia assumitur ad manifestandum ea quae dicuntur de caelo, vt dicit Sirianus. Sed hoc non videtur probabile: quia postquam Philosophus in secundo libro determinauit de caelo: in tertio, & quarto subiungit considerationem de alijs simplicibus corporibus quasi principaliter de eis intendens: Non enim consuevit Philosophus principalem partem aliquius scientiae assignare his, quae per accidens assumuntur. Et ideo alijs visum est, sicut Simplicius dicit, quod in tertio Philosophus in hoc libro est determinare de simplicibus corporibus, in quantum conueniunt in communi intentione simplicis corporis. Et quia inter simplicia corpora principalis est caelum, a quo alia dependent: ideo denominatur totus liber de caelo. Et sicut dicit, non obstat, quod in hoc libro determinatur quaedam quae pertinent ad totum vniuersum: quia huiusmodi conditiones conueniunt.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,
PERIPATETICORVM PRINCIPIS,
DE CAELO, ET MUNDO
LIBER PRIMVS.
LECTIO PRIMA.

Tralatio Antiqua. Ioannis Argypoli tralatio.

DE Natura Scientia ferè plurima videtur circa corpora, & magnitudines, & horum existens passiones & motus: adhuc autem & circa principia

Scientia Naturalis ferè plurima circa corpora, magnitudines, atque horum affectus motus, & in super circa principia, quae sunt substantiae talis, versari videtur. Eorum

bro aguntur, qui apud Graecos intitulantur de Caelo. Traduntur enim in hoc libro quadam pertinentia ad totum vniuersum, sicut patet in primo libro: quadam pertinentia ad corpus caeleste, sicut in secundo: quadam pertinentia ad alia simplicia corpora, sicut patet in tertio & quarto. Et ideo rationabiliter hic liber ordinatur primus post librum Physicorum. Et propter hoc statim in principio huius libri agitur de corpore, cui necesse est applicari omnia, quae tradita sunt de motu in libro Physicorum. Quia igitur diuersa in hoc libro traduntur, dubium fuit apud antiquos expositores Aristotelis de subiecto huius libri. Alexander namque opinatus est quod subiectum, de quo principaliter in hoc libro agitur, sit ipsum vniuersum. Vnde, cum caelum tripliciter dicatur, quandoque ipsa vltima sphaera, quandoque totum corpus quod circulariter mouetur, quandoque autem ipsum vniuersum, asserit hunc librum intitulari de Caelo, quasi de vniuerso, vel de Mundo. In cuius asseritionem assumit, quod Philosophus in hoc libro determinat quaedam ad totum vniuersum pertinentia, puta quod sit finitum, & sit vnum tantum, & alia huiusmodi. E contrario autem alijs videtur, quod subiectum de quo principaliter in hoc libro intenditur, est corpus caeleste quod circulariter mouetur. Et propter hoc intitulari de Caelo. De alijs autem corporibus determinatur in hoc libro vel ex consequenti, in quantum continentur a caelo, & eius influentiam recipiunt, sicut Iamblicus dicit: vel per accidens, in quantum aliorum corporum noticia assumitur ad manifestandum ea quae dicuntur de caelo, vt dicit Sirianus. Sed hoc non videtur probabile: quia postquam Philosophus in secundo libro determinauit de caelo: in tertio, & quarto subiungit considerationem de alijs simplicibus corporibus quasi principaliter de eis intendens: Non enim consuevit Philosophus principalem partem aliquius scientiae assignare his, quae per accidens assumuntur. Et ideo alijs visum est, sicut Simplicius dicit, quod in tertio Philosophus in hoc libro est determinare de simplicibus corporibus, in quantum conueniunt in communi intentione simplicis corporis. Et quia inter simplicia corpora principalis est caelum, a quo alia dependent: ideo denominatur totus liber de caelo. Et sicut dicit, non obstat, quod in hoc libro determinatur quaedam quae pertinent ad totum vniuersum: quia huiusmodi conditiones conueniunt.

B. Tho. de Caelo. A. ueniunt.

ueniunt vniuerso, in quantum conueniunt celesti corpori. esse in se natura & sempiternum, & alia huiusmodi. Si autem intentio principalis Philosophi esset determinare de vniuerso, siue de mundo, oporteret qd Aristoteli considerationem suam extenderet ad oēs partes mundi, & vsq; ad platas & aialia, sicut Plato in Timæo. Sed eadē rōne possemus arguere contra Simplicium: quia si in hoc libro principaliter intendere de corporibus simplicibus, oporteret qd oia, q̄ pertinent ad corpora simplicia, in hoc libro traderent. Nunc autē in hoc libro traditur solum ea quae pertinent ad leuitatē & grauitatē ipsorum: alia vero traduntur in libro de Gōne. Et ideo rōnabilius dicendum v̄ fm sententiā Alexandri, qd subiectum huius libri sit ipsū vniuersum, qd dicitur celum, vel mundus. Et qd de simplicibus corporibus determinatur in hoc libro fm q̄ sunt partes vniuersi constitutivae. Constituitur autē vniuersum corporeum ex suis partibus fm ordinem suum. Et ideo solum de illis partibus vniuersi determinatur in hoc libro, q̄ primo & p̄ se habent sitū in vniuerso. De corporibus simplicibus: vnde de quatuor elementis non determinatur in hoc libro fm q̄ sunt calida & frigida, vel aliquid huiusmodi; sed solum fm grauitatē & leuitatē, ex quibus determinatur eis situs in vniuerso: alij autē partibus vniuersi, puta, lapidibus, plantis, & animalibus non determinatur situs fm se, sed fm simplicia corpora: & ideo de his non in hoc libro agendum est. Et hoc consonat ei quod confiteatur apud Latinos dici, qd in hoc libro agitur de corpore mobili fm situm, siue fm locum: qui quidē motus communis est omnibus partibus vniuersi.

LECTIO II.

Continuum quidem igitur est, quod diuisibile in semper diuisibilia.

Corpus autem quod omniquaque diuisibile. Magnitudinis autem, quae quidem ad vnum, linea: quae ad duo, planum: quae autem ad tria, corpus. & per has non est alia magnitudo, propter tria omnia esse, & ipsum ter omniquaque.

LECTIO PRIMA.

Via igitur in hoc libro primo incipit applicare Aristoteli ad corpora, quae coeunt dicta sunt de motu in libro Physicorum. ideo primo praemittit ostendit qd ad scientiam naturalem pertinet determinare de corporibus & magnitudinibus. Secundo incipit prosequi suum propositum, ibi: Continuum quidem est. Circa primum ponit tale rationem. Res naturales sunt corpora, & magnitudines, & quae ad haec pertinent: sed scia naturalis est de rebus naturalibus. ergo scia naturalis consistit circa corpora & magnitudines. Primo ergo ponit conclusionem dicens, qd scia quae est de natura, ferē plurima. in maiori parte v̄ esse ex his circa corpora & magnitudines. i. lineas, & superficies, de quibus tñ aliter considerat Naturalis q̄ Geometra. Naturalis qdā considerat de corporibus, in quantum sunt mobilia, de superficiebus autē & lineis, in quantum sunt termini corporū mobilia. Geometra autē considerat de eis, put sunt qdam quata mensurabilia. Et quia ad sciam pertinet nō solum considerare subiecta, sed & passiones, vt dicitur in primo Posteriorum, ideo subiungit, qd Naturalis scia existit circa praedictorum passiones & motus: vt p̄ passiones intelligant alterationes & alij motus consequentes, fm quos alteratur aliquid in substantia rei. Subdit autē & motus, quasi praecedens a speciali ad cōse. Vel p̄ motus intelligit speciat motus locales, q̄ sunt perfectiores in gne motuum: vel p̄ passiones intelligit proprietates, & p̄ motus operationes rerū naturalium, q̄ non sunt sine motu. Sed qd in qualibet scia oportet considerare principia, subiungit, quod naturalis scientia est circa quaeq; principia praedictae substantiae, scilicet corporeae mobilis: p̄ qd dicitur intelligi, qd ad Naturalem pertinet praecipue considerare de corpore, in quantum est in gne subiecti. scilicet est subiectum motus: ad Geometra autē, in quantum est in gne quantitatis, scilicet mensuratur. Et quia minor est manifesta, scilicet qd scia naturalis sit de rebus naturalibus, subiungit maiore dicens, quod ideo scientia naturalis existit circa praedicta, quia eorum, quae sunt secundum naturam, quaedam sunt corpora, & magnitudines, sicut lapides & alia inanimata, quaedam habent cor-

pus & magnitudinē, sicut platas & aialia, quorum principalior pars est aia. Vn magis sunt id quod sunt fm animam, quam fm corpus. quaedam vero sunt principia habentium corpus & magnitudinem, sicut anima, & vtriusque forma, & materia. Et ex hoc apparet quare dicitur, qd scientia de natura ferē plurima existit circa corpora & magnitudines: quaedam enim, quae sunt circa haec, habentia corpus & magnitudines. Est etiam circa principia horum, est etiam circa quaedam, quae non sunt in natura, quae aliqui attribuerunt corporibus & magnitudinibus, scilicet circa vacuum & infinitum.

LECTIO II.

Omnium igitur est, quod diuisibile in semper diuisibile est.

Corpus autem est, quod est diuisibile, omni ex parte magnitudinis, ea quidem quae ad vnum est diuisibile, linea est: ea vero quae ad duo, superficies. at ea quae ad tria est, corpus. Atque praeter has nulla alia prorsus est magnitudo, propterea quod ipsa tria oia sunt, et ter ipsū omni ex parte.

LECTIO II.

Ostendam quod philosophus ostendit praemittit qd determinandum est de corporibus, & magnitudinibus in scientia naturali, hic incipit prosequi principale propositum. Et quia, vt supra dictum est, in hoc libro principaliter intendit Aristoteles determinare de vniuerso corporeo, & principalibus partibus eius, quae sunt corpora simplicia, inter quae potissimum est corpus caeleste: ideo diuiditur liber iste in tres partes. In prima determinat de vniuerso corporeo: In secunda determinat de corpore caelesti, & hoc in secundo libro, ibi: Quod quidem igitur neque factum est &c. In tertia parte determinat de alijs simplicibus, scilicet de graui & leui, ibi: De primo quidem igitur caelo &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit perfectionem vniuersi: Secundo determinat quaedam conditiones, seu proprietates ipsius, ibi: Sed quoniam manifestum de his &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit perfectionem vniuersi: Secundo ostendit ex quibus partibus eius perfectio intelligitur, ibi: De totius quidem igitur natura &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit perfectionem vniuersi, quam habet secundum communem rationem sui generis, in quantum scilicet est corpus: Secundo probat perfectionem propriam ipsius, ibi: Partialium quidem igitur corporum &c. Circa primum tria facit. Primo manifestat definitionem corporis, qua vtitur ad propositum ostendendum: Secundo probat propositum, ibi: Itaque quoniam, & totum &c. Tertio quid ex praemissis possit esse manifestum, ibi: Quaeunque quidem igitur &c. Circa primum duo facit. Primo definit continuum, quod est genus corporis: Secundo manifestat corporis definitionem, ibi: Corpus autem est &c. Circa primum considerandum est, quod continuum inuenitur a Philosopho dupliciter definitum. Vno modo definitione formali, prout dicitur in Praedicamentis, quod continuum est cuius partes copulantur ad vnum commune terminum: vitas enim continui est quasi forma ipsius. Alio modo definitione materiali, quae sumitur ex partibus, quae habent rationem materiae, vt dicitur in secundo Physicorum: & sic definitur hic quod continuum est, quod est diuisibile in semper diuisibilia. Nulla enim pars continui potest esse indiuisibilis, quia ex indiuisibilibus non componitur aliquod continuum, vt probatur in sexto Physicorum. Satis conuenienter haec definitio ponitur hic. alia autem in Praedicamentis: quia consideratio Naturalis versatur circa materiam: consideratio autem Logici circa rationem, & speciem. Deinde cum dicit.

Definit corpus, & primo proponit definitionem dicens, quod corpus est continuum, quod est diuisibile omniquaque, id est, quo ad omnem partem, vel secundum omnem dimensionem: secundum ibi Magnitudinis autem &c. Probat positam definitionem tali ratione. Illud quod diuiditur secundum tres dimensiones, diuiditur secundum omnes dimensiones, vel omniquaque: corpus diuiditur secundum tres dimensiones, ergo corpus est diuisibile secundum omnes dimensiones. Primo

Primo ergo manifestat Minorem quasi per diuisionem. Nam magnitudinum quaedam est, quae diuiditur ad vnam partem, & haec dicitur linea: quaedam autem est, quae diuiditur ad duas partes, & haec dicitur planum, id est, superficies: quaedam autem est, quae diuiditur secundum tres dimensiones. & cum talis magnitudo non sit linea neque superficies, sequitur quod sit corpus. Maiorem propositionem ponit, ibi: Et praeter has &c. & primo ponit eam & dicit, quod praeter has magnitudines, seu dimensiones nō est alia magnitudo, seu dimensio, propter hoc, quod tria habet rationem vt sint omnia: quia habent rationem cuiusdam talitatis, & quod est corpus videtur esse tria omniquaque, vel omnino, id est, secundum omnem modum. Secundo ibi.

Quemadmodum enim autem & Pythagorici totum & omnia tribus determinata sunt. Coniunctio enim, & mediū principium numerum habent eum qui omnis. hic autem eum, qui trinitatis est.

Propter quod a natura accipientes tanquam leges illius, & ad sacrificia deorum hoc vtmur numero.

Assignamus autem & appellationes secundum modum hunc: Quae enim duo, ambo dicimus, & duos ambos, omnes autem non dicimus: sed de tribus hanc appellationem dicimus primum. Hoc autem, quaedam modum dictum est, propter naturam ipsam sic inducentem sequimur.

Itaque, quoniam omne, & totum & perfectum, non secundum speciem differunt ab inuicem, nisi utique in materia, & in quibus dicuntur: corpus vtique erit solum & magnitudinibus perfecta. solum enim determinatum est tribus. Hoc autem est omne: ter quaque autem existens diuisibile, omniquaque est diuisibile. aliorum autem hoc quidem ad duo, hoc autem ad vnum. Vt enim numerum adepta sunt, sic & diuisionem, & continuitatem: hoc quidem enim ad duo, hoc autem omniquaque tale.

Hoc, scilicet ternario ad sacrificiationem Deorum, quos scilicet gentiles colebant in sacrificijs & laudibus ipsorum, ac si acceperimus a natura leges & regulas ipsius, vt scilicet, sicut natura perficit omnia ternario numero: ita illi, qui instituerunt cultū diuinum, volentes Deo attribuire omne quod perfectum est, attribuerunt ei ternarium numerum. Tertio ibi.

Probat idem per communem vsum loquendi: & dicit, qd etiam assignamus vocabula rebus secundum modum praedictum, quo scilicet perfectio competet ternario. Si enim aliqua sint duo, dicimus quod sunt ambo, & duos homines dicimus ambos, non autem de his dicimus omnes: sed primo hoc vocabulo vtmur circa tres: Et istum modum loquendi sequuntur communiter omnes propter hoc, quod natura ad hoc nos inclinat. Ea enim, quae sunt propria singulis in modo loquendi, videntur prouenire ex proprijs conceptionibus vniuersi: sed id quod obseruatur communiter apud omnes, videtur ex naturali inclinatione prouenire. Est autem attendendum, quod, nusquam alibi Aristoteli inuenitur Pythagorici rationibus vrens ad propositum ostendendum, neque inuenitur alibi per numerorum proprietates aliquid de rebus concludere. & forte hoc hic facit propter affirmatorem numerorum ad magnitudines, de quibus hic agitur. Videtur etiam cum hoc, qd haec probatio non est efficax: non enim magis videtur sequi, quod dimensiones sint

tres, propter hoc quod ternarius est numerus totius, & omnis: alioquin sequeretur per eandem rationem, quod essent solum tria elementa, vel tres digiti manus. Sed sciendum est, quod sicut dicit Simplicius in commento Aristotelis, non procedit hic demonstratio, sed secundum probabilitatem, & hic modus sufficiens est post de demonstrationes praemissas, vel praesuppositas ab alia scientia. Manifestum est autem, quod determinare de dimensionibus corporum in quantum huiusmodi, per se pertinet ad Mathematicam: Naturalis autem praesupponit Mathematicam: sicut Ptolemaeus probat per hoc, qd impossibile est coniungi simul lineas perpendiculares plures q̄ tres super idem punctum: omnis autem dimensio mensuratur secundum aliquā lineam perpendicularem. Huius igitur demonstrationis supponens Aristoteli mathematico vtitur testimonio, & signis, sicut conuenit facere post demonstrationes a se inductas. Deinde cum dicit.

Quapropter hoc a natura numero sumptio, perinde atque quadam illius lege, & in deorum sacrificijs celebrandis vti solimus.

Assignamus insuper & appellationes hoc modo. duo enim ambo dicimus, & duos ambos atque vtrosque non omnes: at de tribus hanc appellationem dicimus primo. Haec autem ita dicimus, quia sequimur, vt diximus, ipsam sic proficiscentem naturam.

Quare, cum omnia omne atque perfectum inter se non differant forma, nisi materia tantum, & hisce de quibus dicuntur: corpus perfectio magnitudinum solum perfectum erit. solum enim istis tribus est definitum: hoc autem est omne. Atq; cum sit trius ex partibus diuisibile, omni ex parte, atque omnino est diuisibile. ceterarum autem magnitudinum altera ad vnum, altera ad duo est diuisibilis. Nam ut numerum subeunt, sic & diuisionis continuationisue participes sunt. alia enim ad vnum continua est, alia ad duo, alia omni ex parte, atque omnino est talis.

Teria & subiecto, in quantum de diuersis dicuntur. Nam hoc, quod dicitur omne, vtmur in discretis, sicut dicimus omnem hominem, vtmur etiam eo in continuis, quae sunt propinqua diuisioni, sicut dicimus, omnem aquam, & omnem aerem. totum autem dicitur, & in his & in continuis: dicimus enim totum populum, & totum lignum. Perfectum etiam dicimus & in his, & in formis. dicimus enim perfectam albedinem, & perfectam virtutem. Quia igitur omne, & perfectum est idem, conueniens est, quod corpus sit perfectum inter magnitudines: quia solum corpus est determinatum tribus dimensionibus: & hoc habet rationem omnis, vt supra ostensum est. Cum enim sit tribus modis diuisibile omniquaque, id est, secundum omnem dimensionem, diuisibile est. Sed inter alias magnitudines, aliquid est diuisibile secundum duas dimensiones, scilicet, superficies: aliud autem secundum vnam, scilicet lineam. Vt enim numerum adepta sunt: id est, sicut magnitudines habent numerum dimensionum, ita habent diuisionem, & continuitatem: ita scilicet, quod aliqua magnitudo est continua secundum vnum modum, scilicet linea: alia est continua duobus modis, scilicet superficies: corpus autem est continuum secundum omnem modum. Vnde patet, quod corpus est magnitudo perfecta, quasi habens omnem modum continuitatis. Deinde cum dicit.

motuum, videtur consequenter se habere ad id quod supradictum est de perfectione corporis, quae sicut consistit in tribus dimensionibus, ita & motus simplices corporis in tres distinguuntur. Hoc autem dicitur esse secundum rationem, id est, secundum probabilitatem quandam, non enim proprie tres motus coaptantur tribus dimensionibus. Deinde cum dicitur...

Tex. c6. 7.

Lect. 4.

Tex. c6. 8.

Tex. c6. 9.

Quia autem corporum haec quaedam sunt simplicia, haec autem composita ex his. Dico autem simplicia quaecumque motus principium habent secundum naturam, puta ignem, & terram, & horum species, & cognata his: necesse est & motus esse hos quidem simplices, hos autem multos quodammodo: simplicium quidem simplices, multos autem compositorum: moueri autem secundum praedominans in eis simplex.

LECTIO IIII.

Quidem igitur est simplex motus, & qui est motus in circulo simplex est: atque corporis simplicis simplex est motus, & simplex motus simplicis corporis. Etenim si compositi fuerint, secundum motum praedominans erit: erit igitur necessarium esse aliquod corpus simplex, quod natum est ferri circulari motu secundum sui ipsius naturam. Violentia quidem enim contingit eo qui alterius, secundum autem naturam impossibile: si quidem vnus sit vnus cuiusque simplicium motus, qui secundum naturam.

LECTIO. IIII.

Quoniam Philosophus praemisit quaedam necessaria ad propositum ostendendum: hic incipit arguere ad propositum, & hoc quinque rationibus, quarum prima talis est. Motus circularis est motus simplex: motus autem simplex est primus, & per se corporis simplicis: quia, & si contingat quod aliquis motus simplex sit alicuius corporis compositi, hoc erit in corpore simplex, quod in eo praedominatur, sicut in lapide praedominatur terra, in cuius naturam mouetur deorsum, ergo necesse est, esse aliquod corpus simplex, quod moueatur naturaliter in motum circulare. Posset autem aliquis huic rationi obuiare dicendo, quod licet simplex motus sit simplicis corporis, non tamen oportet quod id simplex corpus, quod mouetur circulariter, sit aliud a corpore simplici, quod mouetur motu simplici recto: & ideo hoc excludit subdicens, quod nihil prohibet, quin diuersa corpora moueantur vno motu non naturaliter: ita, si vnus corpus moueatur per violentiam motu alterius...

sed quod vnus corpus moueatur secundum naturam motu naturali alterius corporis, est impossibile. Necesse enim est esse vnus motum simplicem naturalem vnus simplicis corporis, & diuersos diuersorum: vnde, si motus circularis est simplex, & alius a motibus rectis, necesse est quod sit naturalis corpori simplici, & quod sit aliud a corporibus simplicibus, quae mouentur motu recto. Sed videtur hoc esse falsum; quod vnus motus simplex sit solius vnus corporis simplicis. Motus enim deorsum est naturalis aquae, & terrae, & motus sursum est naturalis igni & aeri. Sed dicendum, quod motus localis attribuitur elemento non secundum calidum & frigidum, humidum & siccum, sed quod distinguuntur quatuor elementa, ut patet in secundo de Generatione...

LECTIO IIII.

Igitur simplex in ratione rerum est motus, conuersio autem motus, est simplex. Atque corporis simplicis simplex est motus, & simplex motus corporis simplicis est. Nam si compositi fuerint, per idem simplex, quod superat competit: simplex quippiam esse corpus in ratione rerum profecto necesse est, quod quidem sit aptum circulari motu suapte natura ferri. Etenim fieri potest ut vnus quippiam eo moueatur motu, qui ad aliud corpus accommodatur, at ut eo moueatur secundum naturam fieri nequit: si vnus cuiusque corporis simplicis vnus sit motus, ei competens secundum naturam.

ra autem grauis: aer autem est leuis per comparationem ad duo elementa: & similiter aqua est grauis, vnde non omnino est idem secundum speciem motus aquae & terrae, vel ignis & aeris: quia non sunt idem termini, secundum quos specificantur eorum motus. aer enim natus est moueri ad locum, qui subditur igni: aqua autem ad locum, qui supereminet terrae. Item videtur quod non sit necessarium, si corporis simplicis est vnus motus simplex, quod propter hoc aliquis motus simplex sit alicuius corporis simplicis: sicut etiam non est necessarium, quod tot sint corpora composita, quot sunt motus compositi, qui diuersificantur in infinitum. Sed dicendum est, quod sicut motus simplex localis non respondet corpori simplici quantum ad calidum & frigidum, humidum & siccum, ita etiam neque motus compositus respondet corpori misto secundum gradus missionis praedictarum qualitarum, sed secundum compositionem grauis & leuis, secundum cuius diuersitatem diuersificatur obliquatio corporis misti a simplici motu grauis, vel leuis: veraque autem diuersitas non tendit in infinitum secundum speciem, sed solum secundum numerum. Item videtur secundum hoc, quod sint multa corpora simplicia: quia sicut motus sursum, & deorsum videntur esse motus simplices ita motus, qui dextrorsum, vel sinistrorsum, & qui ante & retro. Sed dicendum est, quod cum corpora simplicia sint essentialia & primae partes vniuersi, oportet quod motus simplices, qui sunt naturales corporibus simplicibus, attendantur secundum conditionem vniuersi: quod cum sit sphaericum, ut infra probabitur, oportet quod motus eius attendatur per comparationem ad medium, quod est immobile: quia omnis motus fundatur supra aliquid immobile, ut dicitur in libro de Causa motus animalium: & ideo oportet esse solum tres motus simplices, secundum diuersas habitudines ad medium, scilicet, qui est a medio: & eum, qui est ad medium: & eum, qui est circa medium. Dextrum autem & sinistrum, aut ante,

ante & retro, considerantur in animalibus, & non in toto vniuerso, nisi secundum quod ponuntur in caelo, ut in secundo dicitur. & secundum hoc motus circularis caeli est secundum dextrum, & sinistrum, ante, & retro. Etiam videtur, quod motus rectus, & circularis non sunt eiusdem rationis. est enim motus rectus corporis non habentis complementum suae speciei, ut in Quarto dicitur, & existens extra proprium locum: motus autem circularis est corporis habentis complementum suae speciei, & in loco proprio existens: vnde non videtur quod secundum eadem rationem motus simplicis corporales sint simplicium corporum, sed quod alij motus sint corporum, prout sunt in fieri, circularis autem prout sunt in factum esse. Sed dicendum, quod quia motus proportionatur mobili tamquam actus eius, conueniens est quod corpori, quod est separatum a generatione, & a corruptione, & non potest per violentiam expelli a proprio loco, debeat motus circularis, qui est corporis in suo loco existens: corporibus autem alijs generabilibus, & corruptibilibus debetur extra proprium locum, qui est absque complemento speciei, non tamen ita quod corpus, quod mouetur naturaliter motu recto non habeat primum complementum suae speciei, quod est forma: hanc enim sequitur talis motus: sed, quia non habet vltimum complementum, quod est in consecutione finis, qui est locus conueniens, & conseruans. Deinde cum dicitur...

Tex. c6. 10.

Meta. 1. 4.

Tex. c6. 11.

Tex. c6. 12.

Linea recta non est per se.

Lect. 4.

undum veritatem eadem est circa haec vtriusque Philosophi opinio. Plato enim corpus, quod circulariter fertur, ignem vocat propter lucem, quae species ignis ponitur, non quod sit de natura ignis elementaris, vnde & posuit quinque esse in vniuerso, quibus adaptauit quinque figuras corporales, quas Geometra tradunt, quia tum corpus aethere nominans. Sed vltimus quod hic dicitur, ignem moueri circulariter esse praeter naturam, videtur contrarium, ei quod dicitur in Primo Meteororum, ubi idem Aristoteles ponit, quod hyperauma, id est ignis, & superior pars aeris feruntur circulariter motu firmamenti, sicut patet per motum stellae comatae. Sed dicendum est, quod illa circulario ignis, vel aeris non est ei naturalis, quia non causatur ex principio in trinfeco: neque iterum est per violentiam suae contra naturam, sed est quodammodo supra naturam: quia talis motus inest eis ex impressione superioris corporis, cuius motum ignis, & aer sequuntur secundum complem circularionem: quia haec corpora sunt caelo propinquiora, aqua vero secundum circularionem incompletam, scilicet secundum fluxum, & refluxum maris. terra vero velut remotissima a caelo, nihil a tali permutatione participat, nisi secundum solam alterationem partium ipsius. Quod autem inest inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non est eis violentum, nec contra naturam: quia naturaliter apta sunt moueri a superiori corpore. Sed videtur falsum esse quod hic dicitur, vnus vni esse contrarium. Vni enim vicio contrariatur & virtus, & vitiu oppositum, sicut illiberalitati prodigalitas, & liberalitas. Dicendum est, quod eidem secundum idem est vnus tantum contrarium: nihil tamen prohibet, quin vni secundum diuersa sint plura contraria: sicut si sit idem substantum dulce & album, contraria videntur, ei nigrum & amarum. sic igitur illiberalitati contrariatur virtus liberalitatis, sicut ordinatum inordinato, prodigalitas autem sicut superabundantia defectui. Non potest autem dici, quod vterque motus, scilicet qui est sursum, & qui est deorsum contrarietur motui circulari secundum communem rationem recti. Rectum enim & circulare non sunt contraria: pertinent enim ad figuram, cui nihil est contrarium. Deinde cum dicitur...

Si huius praeterea motus, qui praeter naturam est, ei qui secundum naturam est aduersatur: vnumque vni contrarium est, cum conuersio sit motio simplex, si non secundum naturam ei corpori quod fertur inest, praeter naturam inest eidem necesse est. Si igitur ignis sit quod aduersatur, aut quippiam aliud tale naturalis ipsius motus conuersioni contrarius erit. at vnus vni contrarium est: atque motus huius, quibus inferat superaque loca petuntur, inter sese contrarij sunt. Sin vero quippiam aliud corpus ad sit, quod praeter naturam in orbem fertur, erit alius quispiam motus ipsius secundum naturam. at id esse non potest: nam, si sit huius motus quo sursum iur, ignis vel aer erit: sin huius, quo deorsum accedatur, terra erit, vel aqua.

At vero talem lationem, & primam esse necesse est. Perfectum enim imperfectum antecedit natura. atque circulus quidem perfectum est: linea vero recta nulla est sane perfecta. neque enim infinita: terminum enim atque finem haberet. neque finita rum est ulla ratio: est enim quippiam...

Secundum rationem ponit. Et primo supponit duo principia, quorum vnus est quod motus, qui est praeter naturam, id est violentus, contrariatur motui naturali, sicut terra mouetur deorsum secundum naturam, sursum autem contra naturam. Secundum autem principium est, quod vnus vni est contrarium, ut probatum est in decimo Meta. Oportet autem tertium supponere, quod sequi videtur, scilicet esse aliquod corpus circulariter motum: & si quidem ille motus sit illi corpori naturalis, habemus propositum secundum praemissam rationem, quod scilicet illud corpus naturaliter motum circulo, sit aliud a quatuor corporibus simplicibus. si vero motus huius non sit ei naturalis, oportet quod sit ei contra naturam. Ponatur ergo primo, quod illud corpus circulariter motum sit ignis, ut quidam dicunt, vel quodcumque aliud quatuor elementorum, oportebit ergo quod motus naturalis ignis, qui est moueri sursum, sit contrarius motui circulari, sed hoc non potest esse: quia vni vnus est contrarium. motui autem sursum contrariatur motus deorsum: & sic non potest ei contrariari motus circularis, & eadem ratio est de alijs tribus elementis. Et similiter, si deat quod illud corpus, quod contra naturam mouetur circulariter sit quodcumque aliud corpus praeter quatuor elementa, oportebit quod habeat aliquem alium motum naturalem. Sed hoc est impossibile: quia si sit ei naturalis motus, qui est sursum, erit ignis, aut aer: si autem motus, qui est deorsum, erit aqua, aut terra. postquam est autem, quod sit extra quatuor elementa, sic ergo necesse est corpus, quod mouetur circulariter, naturaliter hoc motu moueri. Videtur autem Aristotele secundum ea quae hic dicit, contrarius esse Platoni, qui posuit corpus, quod circulariter fertur, esse ignem: sed se-

Tertiam rationem ponit. Circa quam primo ostendit, quod motus circularis sit primus inter motus locales. Est enim comparatio motus circularis ad motum rectum, qui est sursum, vel deorsum, sicut comparatio circuli ad rectam lineam. Probatur autem quod circulus, id est linea circularis, est perfecta: quia quicquid in ea accipitur est principium, & finis, & medium: vnde non accipit alicuius exterioris additionem. linea autem recta nulla est perfecta, quod patet: & quantum ad lineam infinitam, quae imperfecta est, quia sine caret ex quo denominatur aliquid perfectum in greco. & idem patet in linea finita: quia quamlibet lineam finitam contingit augeri, id est accipere maiorem quantitatem, & sic est aliquid extra eam. & si linea circularis...

ὁτι κινῆται

Tho. de Caelo. A 4 circularis

Circularis naturaliter est prior, quam recta. ergo & motus circularis est prior naturaliter recto motu; sed prior motus est naturaliter prior corporis: motus autem rectus naturaliter alicuius simplicium corporum, sicut ignis mouetur sursum, & terra deorsum, & ad medium; & si coningat, quod motus rectus sit corporum mistorum, hoc erit secundum naturam simplicis corporis dominantis in mixtione. Cuiusmodi corpus simplex sit naturaliter prius mixto, consequens est, quod motus circularis est proprius, & naturalis alicuius corporis simplicis, quod est prius corporibus elementaribus, quae sunt hic apud nos; & ita ex his patet, quod praeter substantias corporales, quae hic sunt apud nos, nata est esse quaedam substantia corporalis, quae est dignior, & prior omnibus substantiis corporalibus, quae sunt apud nos. Videtur autem esse falsum, quod nulla linea recta sit perfecta. si enim perfectum est quod habet principium, medium, & finem, ut supra habitum est: videtur quod linea recta finita, quae habet principium, & medium, & finem, sit perfecta. Sed dicendum est, quod aliquid sit perfectum partialiter, oportet quod habeat principium, medium, & finem in seipso; sed ad perfectionem perfecti simpliciter, requiritur, quod non sit aliquid extra ipsum; & hic motus perfectionis competit primo & supremo corpori, quod est omnium corporum contentium: & secundum hunc modum linea recta dicitur esse imperfecta, circularis vero perfecta. Item videtur quod etiam secundum hunc modum, quod aliqua linea recta sit perfecta; quia diameter caeli non potest additionem accipere. Sed dicendum est, quod hoc ei accidit in quantum est in tali materia: non autem hoc habet ex hoc quod est linea recta. secundum hoc, non impeditur, ne ei possit additio fieri: sed circulus ex propria ratione circuli habet quod non sit additionis susceptivus. Videtur quod secundum hoc concludi non possit, quod motus circularis sit perfectus; additionem enim recipit, cum sit continuus, & sempiternus secundum Aristot. Ad hoc dicendum est, quod una circulatio habet complementum suae speciei, cum redierit ad principium a quo incepit. unde non fit additio ad eandem circulationem; sed quod sequitur, ad aliam circulationem pertinet. Item, si hoc solum perfectum dicitur, cui non potest fieri additio, sequitur quod neque homo, neque aliquid aliud finitum in corporibus sit perfectum, cum eis possit additio fieri. Ad hoc dicendum est, quod hic dicitur esse perfecta secundum speciem, in quantum non potest eis fieri additio alicuius, quod pertinet ad rationem speciei ipsorum; linea autem recte fit additio eius, quod pertinet ad speciem suam: & pro tanto dicitur imperfecta in quantum est linea. Item videtur quod circulus sit imperfectus, perfectum enim est in magnitudinibus quae habent tres dimensiones, hoc autem linea circulari non competit. Sed dicendum est quod linea circularis non est simpliciter magnitudo perfecta: quia non habet quicquid pertinet ad rationem magnitudinis, est tamen quoddam perfectum in linea; quia linealiter aliquid ei addi non potest. Videtur etiam falsum esse, quod perfectum sit prius

Tex. c6. 13.

Tex. c6. 14.

neque finitarum vlla: extra enim omnes aliquid est: augeri enim contingit quacunque. Itaque siquidem prior motus prioris natura corporis, qui autem in recta, simplicium corporum est. (Etenim ignis ad rectum sursum fertur, terrae vero deorsum ad medium) necesse est, & circumlarem motum alicuius simplicium esse corporum. mistorum enim lationem dicebamus esse secundum praedominans in mixtura simplicium. Ex his igitur quaedam substantia corporis alia praeter eas, quae hic sunt consentientias, diuiniore, & prior horum omnium.

Et utique si quis adhuc accipiat, omnem esse simplicem motum aut secundum naturam, aut praeter naturam: & eum, qui alij praeter naturam, alteri secundum naturam, quale qui sursum, & qui deorsum passim sunt. hic quidem enim igni, hic autem terrae praeter naturam, & secundum naturam, quare necessarium, & circumlarem motum, quoniam hic praeter naturam, alterius cuiusdam esse secundum naturam.

imperfecto, ex quo simplex est prius composito; cum tamen compositum se habeat ad simplicia; ut perfectum ad imperfecta. Ad quod dicendum est, quod perfectum ad imperfectum se habeat sicut actus ad potentiam: qui quidem simpliciter est prior potentia in diversis, in vno autem & eodem, quod mouetur de potentia ad actum, potentia est prior actu tempore, sed actus est prior secundum naturam; quia scilicet hoc est, quod primo & principaliter natura intendit. non autem Philosophus intendit, quod perfectum sit prius imperfecto in vno & eodem, sed in diversis; nec etiam quod sit prius tempore, sed natura, sicut expressit dicit. Item videtur, quod Philosophus inconuenienter argumentetur per perfectionem lineae circularis ad probandum perfectionem circularis motus; ex cuius perfectione procedit ad probandum perfectionem circularis corporis, & sic videtur eius probatio esse circularis: quia linea circularis non videtur esse alia, quam quae ipsius corporis, quod circulariter mouetur. Sed dicendum est, quod motus circularis probatur esse perfectus ex perfectione lineae circularis absolute: ex perfectione autem motus circularis in communi probatur hoc corpus, quod circulariter mouetur, esse perfectum: & sic non proceditur ab eodem in idem, sed ex communi ad proprium. Deinde cum dicitur.

Præterea, si motus omnis aut secundum naturam, aut praeter naturam est, & qui motuum est cuiuspiam praeter naturam, is alij naturalis est, quod quidem intueri licet in hisce motibus, quibus sursum itur atque deorsum: alter enim igni, alter terrae secundum naturam, & praeter naturam est: conuersionem etiam (cum horum respectu sit praeter naturam) alij cuiuspiam competere secundum naturam, necesse est.

Quarta rationem ponit. Quae quidem procedit ex duabus propositionibus suppositis, quarum prima est, quod omnis motus simplex, aut est secundum naturam; aut praeter naturam, secunda est, quod motus, qui est praeter naturam vni corpori, est alij corpori secundum naturam: sicut patet in motu, qui est sursum, qui est secundum naturam igni, & praeter naturam terrae, & in motu, qui est deorsum, qui est naturalis terrae, & praeter naturam igni. Manifestum est autem, quod motus circularis inest alicui corpori, quod ad sensum circulariter mouetur. & si quidem talis motus sit eadem naturalis, habebimus propositum, scilicet quod praeter quatuor elementa sit quoddam aliud corpus, quod circulariter mouetur. si autem motus circularis sit praeter naturam corpori, quod circulariter fertur, sequitur ex praemissa suppositione, quod sit alterius corporis secundum naturam, quod consequenter erit aliud in natura a quatuor elementis. Videtur autem Aristote. sibi esse contrarius. Nam supra probauit, quod motus circularis non est praeter naturam corpori, quod circulariter fertur: hic autem supponit contrarium. Dicunt igitur quidam, quod Philosophus supra accipit praeter naturam pro eo, quod est contra naturam. sic enim oportet, quod motus contra naturam alicuius corporis sit contrarius motui etiam naturali eiusdem, ut supra procedebat. hic autem accipit praeter naturam communius, secundum quod praeter naturam idem est; quod non secundum naturam: sic enim in se comprehendit tam id quod est contra naturam, quam id quod est supra naturam: & hoc modo

D. 101.

T.c. 15.

T.c. 16.

T.c. 17.

modo supponit hic, quod aliquod corpus potest circulariter praeter naturam moueri, sicut dictum est supra, quod ignis in sua sphaera circulariter mouetur praeter naturam delatus a motu caeli. Sed hoc videtur esse contra intentionem Aristot. eodem enim modo videtur utrobique accipere praeter naturam: quia tam hic, quam supra explicat de motu, qui est sursum & deorsum, qui est vni corpori contra naturam, & alteri secundum naturam. Et ideo dicendum est, & melius, quod Arist. in prima ratione probauit, quod aliquod corpus secundum naturam circulariter mouetur: & quia possit aliquis dicere, quod corpus, quod videtur circulariter moueri, mouetur hoc motu contra naturam, dupliciter contra hoc arguitur. Vno modo ostendendo quod iste motus non est contra naturam, ut patet in secunda ratione, & etiam in tertia. Alio modo ostendendo quod etiam, si mouetur contra naturam, adhuc sequitur esse aliud corpus, quod secundum naturam mouet circulariter. Sic ergo quod supra negauit secundum veritatem propriae opinionis loquens, hic negauit quasi vrens suppositione aduersariorum. Item non videtur sequi quod, si aliquid motus sit praeter naturam alicui corpori, quod sit alteri corpori naturalis. Pote. n. ignis, vel quodcunque aliud corpus multiformiter moueri: nec tamen propter hoc oportet, quod huiusmodi motus omnes sint naturales aliquibus corporibus. Est autem aduertendum quod Philosophus hic loquitur de simplici motu, ad quem natura corporis simplicis inclinatur, sicut ad aliquid unum. motus autem diuersimode variari magis videtur ex arte dispositi, quae potest esse principium diuersorum. Est etiam considerandum, quod licet motus, qui est alicui corpori praeter naturam, sit alteri corpori secundum naturam, non tamen oportet quod omne corpus, cui est aliquid motus secundum naturam, habeat aliquem motum praeter naturam: quia omne corpus, quod susceptivum est alienae impressionis, habet aliquid sibi proprium, & conaturale, non autem omne corpus potest extraneam impressionem accipere, ut sic possit naturalem motum habere. Deinde cum dicitur.

Propter quod ex omnibus vti que his aliquis syllogizans credit, quod est aliquod praeter corpora quae hic & circa nos, alterum segregatum, tanto honorabiliorem habens naturam, quanto quidem plus elongatum est ab his quae hic.

LECTIO V.

LECTIO V.

Voniam autem haec quae de supponuntur, haec autem ex dictis ostensa sunt: manifestum, quia neque leuitatem, neque grauitatem habet corpus totum.

Vm eorum quae dicta sunt alia supposita sunt, alia demonstrata; patet non omne corpus leuitatem, aut grauitatem habere.

ostquam Philosophus ostendit, quod est corpus quoddam aliud a corporibus quae sunt hic, scilicet a quatuor elementis; & his quae componuntur ex eis: hic ostendit differentiam huius corporis, & corporum quae sunt hic, & primo per comparationem ad motum localem, secundo secundum alios motus, ibi Similiter autem rationabile &c. Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit: secundo ostendit propositum, ibi Oportet autem supponere, &c. Tertio excludit quendam obiectionem, ibi Quoniam autem in idem feruntur &c. Dicit ergo primo, quod quia eorum, quae dicta sunt, quaedam sunt supposita, scilicet quod vnum vni sit contrarium: & quae sint solae duae simplices magnitudines, scilicet recta, & circularis, & quaedam alia huiusmodi; quaedam autem sunt demonstrata ex quibusdam praemissis, puta quod sunt tres motus simplices: & quod motus circularis sit naturalis alicui corpori, quod est aliud in natura a corporibus quae sunt hic: motus potest esse ex praedictis, quod totum corpus illud, quod circulariter mouetur, non habet grauitatem

Lec. 19. T.c. 7.

Lec. 19. T.c. 7.

Lec. 3. T.c. 49.

Lec. 3. T.c. 49.

neant ad genus qualitatis, non tamen causantur sine transmutatione, quae fit secundum passionem...

Lec. 11. T.c. 57.

T.c. 34. T.c. 84.

e Videtur autem & ratio apparentibus restituti & apparentia rationi. Omnes enim homines de diis habent existimationem...

positio gnomone, sed non est alteratum, ut dicitur in Praedicatione: & e contrario potest aliquid alterari sine hoc...

emergit autem hoc & per sensum respectu fidei humanae sufficienter in toto namque praeterito tempore per traditam successione memoriam...

antiquis datum, esse usque ad tempus praesens, hoc modo existimantibus, quo quidem & nos dicimus. Non enim semel, neque bis, sed infinities oportet putare easdem aduenisse opiniones ad nos...

T.c. 13.

LECTIO VIII.

Manifestum autem ex dictis, quia & numerum impossibile est esse maiorem dictorum corporum simplicium...

T.c. 14.

LECTIO VIII.

Quod autem non est circularis contra alia latio, ex multis utique quis accipiet fidem.

T.c. 15.

LECTIO VIII.

Primum quidem, quia circulari rectum opponi maxime ponimus. Concauum enim & gibbosum non solum ad invicem opponi videntur, sed & recto combinata, & iuxta se posita...

hoc etiam valet ad ostendendum, quod non sit maior numerus simplicium corporum. Si enim motus circulari esset aliquis motus contrarius, posset dici, quod sicut est duplex corpus quod movetur motu recto...

LECTIO VIII.

Atque autem ex dictis, & cur impossibile est numero plura esse ea, quae simplicia corpora dicuntur. Simplicis enim corporis motum simplicem esse necesse est...

Non esse autem aliam latationem conversioni contrariam, ex compluribus quibus sumere fidem potest.

Primo quidem ex eo, quia circumflexa linea rectam opponi maxime ponimus. Concauum enim, & curvum non solum inter se opposita esse videntur, sed etiam recta coniecta simulque sumpta...

cularis videtur per totum habere fractionem, ac si eorum esset angulus, & secundum hoc rectum & circulare videntur esse contraria quasi maxime distantia. Et quia posset aliquis dicere, quod circulari non opponitur rectum, sed concauum...

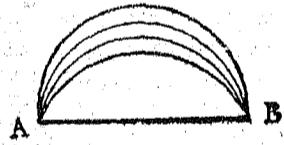
D. 335.

licet est super lineam rectam, sed motus recti contrariantur ad invicem propter loca contraria: motus enim qui est sursum, contrariatur ei, qui deorsum est, quia deorsum & sursum important differentiam, & contrarietatem loci, & sic vni motui recto contrariabitur alius motus rectus, & circularis. hoc autem est impossibile: quia vnum est contrarium, ergo impossibile est, quod motui circulari sit aliquid motus contrarius. Potest autem aliquis obicere contra hoc quod dicitur, quod circulari maxime contrariatur rectum. Dicitur enim in Prædicamentis, quod figura nihil est contrarium, rectum autem, & circulare sunt differentie figurarum. Potest autem dici, quod Philosophus hic ex hypothesi loquitur, & non simpliciter. Si enim esset aliquid contrarium circulari, maxime contrarietur sibi rectum, ratione supra dicta. Potest etiam dici, quod in quolibet genere inveniatur contrarietas differentiarum, ut patet. 10. Metaphysicorum, licet non sit in omni genere contrarietas specierum. Est enim rationale, & irrationale sunt contrariae differentie, non tamen homo, & asinus sunt contrariae species. sic igitur ponitur contrarietas inter rectum, & circulare, non sicut inter species, sed sicut inter differentias eiusdem generis. Huiusmodi autem contrarietas potest attendi in motibus secundum differentiam recti, & circularis, quæ non est contrarietas contraria, qualem intendit hic Philosophus excludere a corpore cælesti, sicut est contrarietas calidi, & frigidi: contrarietatem autem secundum differentias aliquorum generum nihil prohibet in corpore cælesti esse, puta, secundum quod par, & impar, vel aliquid huiusmodi. Obicit autem Ioannes Grammaticus contra id, quod Philosophus videtur ponere concavum, & gibbosum opponi secundum relationem, quia relictiva videntur simul esse: concavum autem, & gibbosum non sunt simul ex necessitate. potest enim esse aliquid corpus sphericum exterius concavum absque hoc, quod sit interius concavum. sed in hoc deceptus fuit: quia Philosophus loquitur de concavo, & convexo secundum quod inveniuntur in linea circulari, non autem secundum quod inveniuntur in corpore spherico, in quo vnum potest esse in altero, non autem in linea. Deinde cum dicitur,

T.c. 27.

T.c. 28.

Tex. c. 13.

d. Ostendit non esse contrarietatem in partibus motus circularis, & primo excludit contrarietatem a partibus huius motus. Secundum ostendit quod contrarietas partium non sufficit ad contrarietatem totius, ubi autem ista contrariae &c. Circa primum tria facit. Primo ostendit, quod non est contrarietas in partibus motus circularis, quæ accipiuntur secundum diversas portiones circuli, quæ designantur inter duo puncta. Secundo ostendit, quod non est contrarietas in partibus motus circularis, quæ accipiuntur secundum eundem semicirculum, ubi Similiter autem & quæ in semicirculo &c. Tertio ostendit, quod non est contrarietas in partibus motus circularis, quæ accipiuntur secundum duos semicirculos, ubi Similiter autem & vtiq; &c. Dicit ergo primo, quod potest aliquis existimare, quod eadem sit ratio contrarietatis in motu qui est per lineam circularem, & in motu qui est per lineam rectam. Si enim designetur una linea recta inter duo puncta quæ sunt A & B, manifestum, quod motus localis qui fit super lineam rectam ab A in B, contrarius

erit motui locali qui fit e converso a B in A. sed non est similis ratio, si describatur vna linea circularis super duo puncta, quæ sint A & B: quia inter duo puncta non potest esse nisi vna linea recta, sed inter duo puncta possunt describi infinitæ lineæ curvæ, quæ sunt diversæ portiones circuloꝝ. Sequere igitur, si motui qui est ab A in B per circularem lineam, esset contrarius motus qui est a B in A secundum lineam circularem, quod infiniti motus essent contrarii vni. Est autem attendendum, quod loco huius quod debuit dicere, quod linea recta est vna inter duo puncta, dixit, quod linea recta sunt infinitæ: quia si accipiamus in diversis locis duo puncta, erunt inter ea lineæ rectæ finitæ: sed inter quælibet duo puncta poterunt describi lineæ curvæ infinitæ. Obicit autem contra hanc rationem Ioannes grammaticus: quia non videtur quod vni motui sint infiniti motus contrarii, sed infiniti infinitis: quia secundum vnamquamque portionem circuli, qui describuntur super duo puncta, erunt duo motus sibi invicem contrarii. Item videtur, quod sit idem inconueniens quod sequitur ex contrarietate motuum rectorum. Manifestum est enim, quod sicut inter duo puncta possunt describi infinitæ lineæ curvæ, ita à centro mundi ad circumferentiam possunt describi infinitæ lineæ rectæ: sed dicendum est ad primum, quod si contrarietas sit motuum, qui sunt per lineas curvas secundum contrarietatem terminorum, sicut accidit in motibus rectis, sequitur ex hac suppositione, quod quilibet motus, qui fit a B in A, per quamcumque linearum curvarum, sit contrarius motui qui est ab A in B: & sic sequitur, quod non solum vni motui sint infiniti motus contrarii, sed quod cuiuslibet infinitorum motuum ex vna parte incipientium, contrarietur in infiniti motus, qui incipiunt ex parte contraria. Ad secundum dicendum, quod in infinita linea recta, quæ sunt a centro ad circumferentiam sunt æquales, & ideo designant eandem distantiam inter contrarios terminos, & ideo in omnibus est eadem ratio contrarietatis, quæ importat maximam distantiam, sed omnes lineæ curvæ infinitæ, quæ describuntur super eadem puncta, sunt inæquales. unde non est in eis eadem ratio contrarietatis, quia non est vna & eadem distantia accepta secundum quantitatem lineæ curvæ. Deinde cum dicitur,

Deinde si quisquam eandem etiam rationem & in recta linea & in circumsflexa: lationem enim ab A, ad B, ei contrariam esse dicit, quæ à B ad A pergitur: is eam lationem dicit, quæ super lineam recta fit: hæc enim finita est: circumsflexa autem circa eadem puncta infinita esse possunt.

Similiter & in semicirculo uno, ne ut a C, ad D, & a D, ad C: est enim illa quæ super diametro fit. Semper enim unumquodque per lineam rectam distare ponimus.

que portionem circuli, qui describuntur super duo puncta, erunt duo motus sibi invicem contrarii. Item videtur, quod sit idem inconueniens quod sequitur ex contrarietate motuum rectorum. Manifestum est enim, quod sicut inter duo puncta possunt describi infinitæ lineæ curvæ, ita à centro mundi ad circumferentiam possunt describi infinitæ lineæ rectæ: sed dicendum est ad primum, quod si contrarietas sit motuum, qui sunt per lineas curvas secundum contrarietatem terminorum, sicut accidit in motibus rectis, sequitur ex hac suppositione, quod quilibet motus, qui fit a B in A, per quamcumque linearum curvarum, sit contrarius motui qui est ab A in B: & sic sequitur, quod non solum vni motui sint infiniti motus contrarii, sed quod cuiuslibet infinitorum motuum ex vna parte incipientium, contrarietur in infiniti motus, qui incipiunt ex parte contraria. Ad secundum dicendum, quod in infinita linea recta, quæ sunt a centro ad circumferentiam sunt æquales, & ideo designant eandem distantiam inter contrarios terminos, & ideo in omnibus est eadem ratio contrarietatis, quæ importat maximam distantiam, sed omnes lineæ curvæ infinitæ, quæ describuntur super eadem puncta, sunt inæquales. unde non est in eis eadem ratio contrarietatis, quia non est vna & eadem distantia accepta secundum quantitatem lineæ curvæ. Deinde cum dicitur,

e. Ostendit quod non sit contrarietas in motu circulari secundum vnum & eundem semicirculum. Possent enim aliqui dicere, quod motui qui est super vnam lineam curvam ab A in B non contrariatur quilibet motus, qui est a B, in A per quamcumque lineam curvam, sed per vnam & eandem, puta, per vnum semicirculum. Si autem semicirculus GD & sit ita, quod motus, qui est per semicirculum a G ad D, contrarietur motui, qui est super eundem semicirculum a D, ad G: sed contra hoc procedit Aristoteles ex hoc, quod eadem distantia reputatur quæ est a G in D per semicirculum, illi distantia, quæ accipitur per diametrum, non quod semicirculus sit æqualis diametro, sed quia omnem distantiam mensuramus per lineam rectam. Cuius ratio est: quia omnis mensura debet esse certa, & determinata, & minima. Inter duo autem puncta mensura lineæ rectæ est certa & determinata: quia non potest esse nisi una: & est minima omnium linearum quæ sunt inter duo puncta. Lineæ vero curvæ inter

T.c. 6.

Tex. c. 19.

T.c. 30.

Lec. 16.

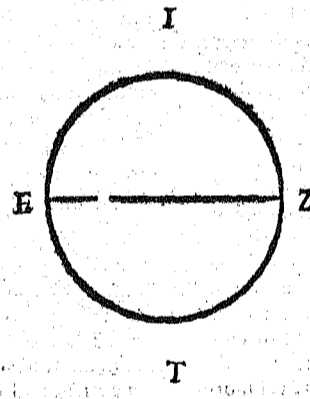
T.c. 62.

inter duo puncta describi possunt infinitæ, quæ omnes sunt maiores lineæ rectæ inter eadem puncta descripta. Unde distantia quæ est inter duo puncta, mensuratur per lineam rectam & non per lineam curvam semicirculi, seu cuiuslibet alterius portiones circuli aut maioris, aut minoris portiones circuli. Cum igitur de contrarietatis ratione sit quod habet maximam distantiam, ut dicitur in 10. Metaphysicorum, cum distantia quæ est inter duo puncta non mensuretur secundum lineam curvam, sed secundum rectam: consequens est, quod contrarietas terminorum non faciat contrarietatem in motibus qui sunt super semicirculum, sed solum in motibus qui sunt super diametrum. Obicit autem contra hoc Ioannes Grammaticus, quia non solum Geometra & Astrologi accipiunt quantitatem lineæ curvæ per lineam rectam, sed etiam e converso. probat enim quantitatem chordæ per arcum, & quantitatem arcus per chordam. sed in hoc deficit ab intellectu Aristoteli. Non enim hoc intendit Aristoteli, quod linea curva mensuretur per rectam, sed quod distantia quæ est inter quælibet duo puncta, mensuretur per lineam rectam ratione iam dicta. Obicit etiam quod maxima distantia est in celo, quæ est inter duo puncta opposita, puta inter principium Arietis, & principium Librae, & tunc si contrarietas est maxima distantia, potest secundum hanc distantiam attendi contrarietas in motu circulari. Sed dicendum est, quod illa distantia maxime attenditur secundum quantitatem diametri, & non secundum quantitatem semicirculi, alioquin plus distaret principium Arietis a principio Sagittarii, quod respicit trinò aspectum, quam a principio Librae, quod respicit aspectu rectæ oppositionis. Deinde cum dicitur,

f. Similiter autem & vtiq; si quis circuli faciens eam quæ in altero semicirculo lationem contrariam ponat ei, quæ in altero, puta, in toto circulo eam quæ ab E ad Z, eius qui I semicirculi, & quæ a Z ad E I T semicirculo.

g. Si autem & ista contrarietate: sed nunquam & quæ in toto circulo inuicem propter hoc contrarietate.

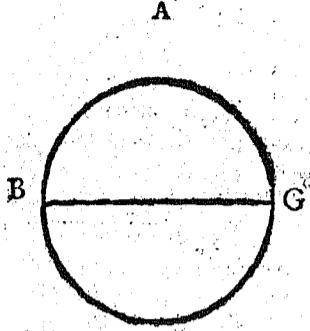
h. At vero neque quæ ab A ad B circulatio, contraria ei quæ ab A ad G. Ex eodem enim in idem motus. Contraria autem determinata est latio ex contrario in contrarium esse.

f. Ostendit non esse contrarietatem in motu circulari secundum duos semicirculos: & dicit, quod similis est ratio, si quis describens circulum totum ponat motum qui est in uno semicirculo, contrarium ei qui est in alio semicirculo. Sit enim circulus, cuius diameter sit E Z, diuidens ipsum in duos semicirculos, in vno quorum describarur I, in alio T. potest ergo aliquis dicere quod motui qui est ab E ad Z, per semicirculum I, contrarietur motus qui est a Z ad E, per semicirculum T: sed hoc improbat eadem ratione qua & primum: quia scilicet distantia quæ est inter E & Z, non mensuratur semicirculo, sed diametro E Z. Adhuc alia ratio est: quia vnus motus continuus est, qui incipiens ab E, venit in Z per semicirculum. & iterum per semicirculum T, redit a Z in E: duo autem motus contrarii non possunt sibi inuicem continuari, ut patet in 8. Physicorum. Deinde cum dicitur,

g. Ostendit quod etiam si ista partes motuum circularium essent contrariæ, non tamen propter hoc sequeretur quod con-

trarietas esset in motibus circularibus secundum totum. Non enim sequitur ad contrarietatem partium contrarietas totius. Et sic patet, quod id quod iam ostendit Philosophus de contrarietate partium motus circularis, ex abundantia profectus est, ut totaliter a motu circulari contrarietatem excluderet, Deinde cum dicitur,

Similiter res sese habet, & si quispiam circulo facto lationem eam quæ super altero sit semicirculo, ei contrariam posuerit lationi, quæ super altero sit veluti toto in circulo eam quæ ab E ad F, iur super G semicirculum, ei quæ ab F, ad E pergitur in semicirculo H.

Quod si hæc sunt contraria, at non hæc sunt ob hoc inter se contraria lationes, quæ super toto circulo fiunt.

At vero neque ea latio circularis, qua B ad A petitur, ei contraria est, qua ab A ad C proficiscitur. Ad idem enim hæc ex eodem est motio: contraria vero latio contrariis est locis definita: a contrario enim ad contrarium iur.

d. per B reuertatur ad A: dicit ergo illos duos motus non esse contrarios. vterque enim horum motuum ab eodem incipit, scilicet ab A, & in idem terminatur, scilicet in ipsum A. & sic patet quod isti duo motus non incipiunt a contrario, neque terminantur ad contrarium: contrarius autem motus localis est, qui est a contrario in contrarium. patet ergo prædictos motus circulares non esse contrarios. Obicit autem contra hoc iterum Ioannes grammaticus. primo quidem, quia in diversis videtur esse diuersa ratio contrarietatis. Moueri enim a contrario in contrarium determinat contrarietatem in motibus rectis: unde non oportet, si talis contrarietas non est in motibus circularibus, quod propter hoc nulla contrarietas in eis esse possit. Item, sicut est de ratione motus contrarii in motibus rectis, quod sit de contrario in contrarium: ita est de ratione motus, quod sit de vno in aliud. Per hoc autem quod motus circularis est ab eodem in idem, non solum excluditur a motibus circularibus quod non sint contrarii, sed etiam quod penitus non sint motus. Dicendum est autem ad primum, quod esse a contrario in contrarium, non est ratio contrarietatis propria in motibus localibus, qui sunt secundum lineam rectam: sed est communis ratio contrarietatis in omnibus motibus, ut patet in 5. Phy. Et huius ratio est: quia contrarietas est differentia secundum formam, ut ostenditur in 10. Meta. motus autem habet formam seu speciem ex suo termino, & ideo in nullo motu potest esse contrarietas absque contrarietate terminorum. Ad secundum dicendum, quod motus circularis, quia est primus motuum, minimum habet de diuersitate, & plurimum de uniformitate. & hoc quidem apparet proportionabiliter in mobili & in motu. in mobili quidem, quia non mutat suum vbi secundum totum subiecto, sed solum ratione. pars vero quælibet mutat suum vbi etiam, subiecto: ut ostensum est in 6. Physicorum. Et similiter etiam pars motus circularis est de vno in aliud subiecto differens: totus autem motus circularis est quidem de eodem in idem secundum subiectum, sed est de uno in aliud differens.

S. Tho. de Cælo. B. folia

Lec. 8. T.c. 48. Lec. 8. T.c. 13.

Lec. 11. T.c. 85.

folia ratione. Si enim accipiatur circulus vnus, quæ ab A redit in A ipsum. A quod est terminus a quo, & in quem, est idem subiecto, sed differens ratione, in quantum accipitur, ut principium & finis: & ideo, quia motus circularis plurimum habet de vnitæte, est natura eius longinqua a contrarietate, quæ est maxima distantia. Et ideo talis motus competit primis corporibus, quæ sunt propinquissima substantiis simplicibus, quæ penitus contrarietate carent. Secundam rationem ponit ibi. ¶ Et hæc quidem ratio sumitur per applicationem circularis motus ad corpora naturalia, quæ quidem ratio talis est. Si vnus motus circularis esset contrarius alii, oporteret quod alter eorum esset frustratus: sed nihil est frustratum in natura, ergo non sunt duo motus circulares contrarii. Conditionalem autem probat sic. Si essent duo motus circulares contrarii, oporteret quod corpora, quæ mouerentur illis duobus motibus, transirent per eadem signa in circulo signata, & hoc ostendit: quia contrarietas motus localis exigit contrarietatem locorum, quæ attingit utrumque mobilium. si ergo essent motus circulares contrarii, oporteret quod loca designarentur contraria in circulo. In recta quidem linea designantur sola duo loca contraria, quæ scilicet maxime distant: alia vero loca signata per lineam rectam, quæ sunt infra duo loca extrema, cum non maxime distant, non habent contrarietatem adinuicem: sed in circulo cuiuslibet puncti, est accipere maximam distantiam ad aliquod aliud punctum circuli, quia a quolibet puncto signato in circulo contingit ducere aliquam diametrum, quæ est maxima linearum rectarum cadentium in circulo. dictum est autem, quod omnis distantia mensuratur secundum lineam rectam: quia igitur ea quæ mouentur contrariis motibus, necesse est attingere contraria loca: necesse est, si motus circulares sint contrarii, quod utrumque corpus circulariter motum, a quouis puncto circuli moueri incipiat, perueniat ad omnia loca circuli, quæ omnia sunt contraria. Nec est inconueniens, si in circulo describantur loca contraria secundum omnem partem, quia contrarietates loci accipiuntur non solum secundum sursum, & deorsum, sed etiam secundum ante, & retro, & dextrum, & sinistrum. dictum est autem, quod contrarietates motus localis accipiuntur secundum contrarietates locorum. Et sic, si motus circulares sint contrarii, necesse est accipi contrarietates in circulo secundum prædicta. Ex his autem sequitur quod alterum motuum, vel corporum esset frustratum: quia si æquales essent magnitudines motus, id est, æqualis virtutis, neutra ipsarum moueretur, quia vnus totaliter impediret alteram, cum oporteret utraque transire per eadem loca. si vero alter motus dominaretur propter præminentiam virtutis in altero mobilium, vel mouentium, consequens est, quod alter motus esse non posset, quia totaliter impediretur per motum fortioiorem. Itaque, si ambo corpora essent, quæ essent nata moueri contrariis motibus circularibus, frustra esset alterum istorum corporum, quod non posset moueri illo motu, qui impediretur per fortioiorem. Vnum quodque enim dicimus esse frustratum, quod non potest habere suum usum: sicut dicimus calciamentum esse frustratum, quo non potest aliquis calciari: & similiter corpus erit frustratum, quod non poterit moueri proprio motu: & etiam motus erit frustratus, quo nihil potest moueri. Sic ergo patet, quod si sint duo motus circulares contrarii, necesse est aliquid esse frustratum in natura, sed quod hoc sit impossibile, probat sic. Omne quod est in natura, vel est a Deo, sicut primæ res naturales, vel est a natura, sicut a secunda causa, puta inferiores effectus, sed Deus nihil facit frustra, quia, cum sit agens per intellectionem, agit propter finem. Similiter etiam natura nihil facit frustra, quia agit sicut motus a Deo, ve-

T.c.31.

T.c.32.

lut a primo mouente, sicut sagitta non mouetur frustra in quantum emittitur a sagittante ad aliquod certum. Relinquitur ergo, quod nihil in natura sit frustra. Est autem attendendum, quod Aristoteles hic ponit Deum esse factorem celestium corporum, & non solum motum per modum finis, ut quidam dixerunt. Obicit autem contra hanc rationem Ioannes grammaticus, quia pari ratione posset aliquis concludere, quod in motibus rectis non sit contrarietas: quia contraria mobilia impediunt se inuicem. Sed dicendum quod alia ratio est in motibus rectis, & circularibus, propter duo. Primo quidem, quia duo corpora mouentur contrariis motibus rectis, absque eo quod se inuicem impediunt, eo quod non attenditur contrarietas in motibus rectis nisi secundum extrema linearum rectarum: pura secundum centrum mundi, & circumferentiam eius. A centro autem ad circumferentiam possumus infinitas lineas duci, ita quod id quod mouetur per vnam earum sursum, non

Quod, si circularis motus circulari esset contrarius, frustra altera esset. Ad idem enim fit profectio per utrasque: præterea id quod uersatur à quocunque signo incæperit, ad omnia similiter accedere contraria loca necesse est: sunt autem loci contrarietates supra & infra, ante, & retro, dextrum & sinistrum: latioris uero contrarietates per locorum sunt contrarietates. Si igitur æqualia essent, motus ipsorum non esset. Si alterum superaret, alter profectio non esset. Quare, si utraque essent, frustra sanè corpus alterum esset, suum non subiens motum. frustra enim calceum, cum dicimus esse, cuius usus opus non est. At Deus & natura nihil profus faciant frustra.

H

impedit id quod mouetur deorsum per aliam: sed in motu circulari eadem ratio contrarietatis est in omnibus partibus circuli, & ideo oportet, quod per eadem loca circuli utrumque transeat: & sic ex necessitate oportet quod motus circularis contrarii se inuicem impediunt. Secundo est diuersa ratio utrobique, quia corpus, quod mouetur naturaliter motu recto sicut naturaliter est aptum corrumpi, ita naturaliter est aptum impedi. unde si impediatur, non est hoc frustra, sicut nec quod corrumpatur. Sed corpus circulariter motum, est naturaliter incorruptibile: unde non est natum impedi. unde si in natura esset aliquod impeditiuum ipsius, esset frustra. Item potest obici de motu planetarum, qui mouentur propriis motibus ab occidente in orientem: quod videtur esse in contrarium motus firmamenti, quod mouetur motu diurno ab oriente in occidentem. Sed dicendum est, quod tales motus habent quidem aliquam diuersitatem adinuicem, quæ designat aliquo modo diuersam naturam mobilium: non tamen est aliqua contrarietas, propter tria. Primo quidem, quia huiusmodi diuersitas non est secundum contrarios terminos, sed secundum contrarias vias perueniendi ad eundem terminum: puta, quia firmamentum a puncto orientis mouetur ad punctum occidentis per hemisphærium superius, & redit ad punctum orientis per hemisphærium inferius: planeta autem mouetur a puncto occidentis ad orientem per aliud hemisphærium. Moueri autem diuersis viis ad eundem finem, non facit contrarietatem actionum, vel motuum, sed pertinet ad diuersum ordinem motuum, vel mobilium: quia quod nobiliori uia pergitur ad terminum est nobilior: sicut melior est Medicus qui efficaciori uia sanitatem inducit. Et inde est, quod motus primus firmamenti est nobilior secundo motu, qui est planetarum, sicut, & supremus orbis est nobilior: unde & orbis planetarum mouentur motu primi orbis absque hoc, quod impediatur a suis propriis motibus. Secunda ratio est, quia quamuis uterque motus sit super idem centrum, est tamen uterque motus super alios & alios polos. unde non sunt contrarii. Tertia ratio est, quia non sint in eodem circulo: sed motus planetarum sunt in inferioribus circulis.

oportet autem contrarietatem attendi circa eandem distantiam, sicut patet in motibus rectis, quorum contrarietas consistit in distantia centri, & circumferentia.

LECTIO

LECTIO IX.

T.c.35.

T.c.33.

Est quæ Philosophus ostendit perfectione vniversi, & ex quibus partibus eius perfectio integretur, hic incipit

LECTIO IX.

Ed quoniam manifestum de his, & de reliquis intendendum est. Et primo: utrum est corpus infinitum, quemadmodum pluri mi antiquorum Philosophorum putauerunt: aut hoc vnum est aliquod impossibile.

Sic enim aut illo modo habere se non aliquod modicum, sed totum differre facit, & omne ad eam, quæ de veritate speculationem. Ferè enim hoc omnium principium contradictionum enunciatis, aliquid de tota natura, & fuit, & erit utique.

Si quidem qui modicum transgressus fuerit a veritate sit longe plus decies millies: puta si quis minimam aliquam dicat esse magnitudinem, sic enim minimum introducens maxima utique amouebit mathematicorum. Huius autem causa: quia principium virtute maius, quam magnitudine. Quapropter quod in principio modicum, in fine fit multum magnum: infinitum autem principium habet virtutem, & quanti maximam. Itaque nihil inconueniens, neque irrationabile mirabile esse differentiam, ex eo quod sumitur, quod est aliquod corpus infinitum: propter quod de ipso dicendum a principio resumentibus.

T.c.24.

verum sit aliquod corpus infinitum in actu secundum magnitudinem, sicut primi antiquorum Philosophorum putauerunt: omnes, scilicet qui posuerunt vnum principium naturale, puta ignem, aut aerem, aut aquam, aut aliquod medium horum: vel potius hoc est impossibile, quod sit aliquod corpus infinitum in actu, sicut probatum est in 3. Physicorum: supponendo tamen, quod non sit aliquod corpus præter quatuor elementa secundum opinionem aliorum: sed quia iam probauit, quod est aliquod corpus præter quatuor elementa, repetit hanc considerationem, ut vniversalius sit inquisitione veritatis. Deinde cum dicit: Assignat rationem suæ intentionis ex diuersitate, quæ accidit propter prædictam positionem, & primo proponit hanc diuersitatem consequentem: & dicit, quod non modicum differre in comparatione ad speculationem veritatis in naturali Philosophia, vtrum hoc, aut illo modo se habeat, scilicet quod sit aliquod corpus infinitum secundum magnitudinem, vel non: sed magis inducit differentiam circa totum, id est, circa totum vniversum, & circa omnem considerationem.

LECTIO IX.

Erunt ubi hæc satis emergerunt, de reliquis consideremus oportet atque primo considerandum est, utrum sit corpus quippiam infinitum, ut complures antiquorum putarunt, an id ipsum vnum quid sit, eorum quæ fieri nequeunt.

Hoc enim an illo modo res sese habeat, non parum sed totum ad veritatis contemplationem utique refert. Etenim hoc fere contrarietatum omnium hisce, quæ de natura tota aliquid dixerunt, principium, & fuit, & fieri sane potest.

Si quidem & paruus exitus a ueritate sit hisce qui exorbitarunt, si longe progrediantur, decies milles maior: ueluti si quispiam magnitudinem aliquam minimam dixerit esse. Hic enim minima magnitudine introducta, maximas rerum mathematicarum utique dimouebit. Atque huius causa est, principium maius, quam magnitudinem esse. Idcirco quod in principio paruum est, id in fine ualde magnum emergit. Infinitum autem, & principium uim, & quantitatis maximam habet, quare non est absurdum neque egreditur rationem admirabilem, differrentiam esse ex infiniti positione, si quispiam sumperit infinitum corpus in ratione rerum quippiam esse. Quamobrem a principio repetentes de ipso dicamus oportet.

gnitudine, seu quantitate, est tamen magnum virtute, sicut ex modico semine producitur magna arbor. Et inde est, quod illud quod est modicum in principio, in fine multiplicatur, quia pertingit ad totum id, ad quod se extendit virtus principii: siue hoc sit verum, siue falsum. infinitum autem habet rationem principii. Omnes enim quicumque sunt locuti de infinito posuerunt infinitum esse principium, ut dictum est in 3. Physicorum, & cum hoc haberet maximam uirtutem quo ad quantitatem: quia excedit omnem quantitatem datam. sicut principium, quod est minimum quantitate facit magnam differentiam in sequentibus, multo magis infinitum, quod non solum excedit in uirtute principii, sed etiam in quantitate: & ideo neque inconueniens, neque irrationabile est, si mirabilis differentia sequatur in scientia naturali, ex eo quod sumitur aliquod corpus esse infinitum: & ideo de hoc dicendum est, resumendo considerationem nostram a principio, quod supra accepimus de differentia simplicium corporum, & compositorum. Deinde cum dicit.

S.Tho. sup Metaphy B 2 Osten-

Lec. 9.

T.c.3.

¶ Ostendit quo ordine agendum sit, & dicit quod necesse est omne corpus, aut de numero simplicium, aut de numero compositorum corporum esse. vnde oportet etiam quod corpus infinitum aut sit simplex, aut compositum, iterum manifestum est, quod si corpora simplicia essent finita multitudine, & magnitudine, necesse est quod compositum sit finitum & multitudine, & magnitudine. Tantam enim quantitatem, habet corpus compositum, quanta est quantitas corporum simplicium, ex quibus compositum est, ostensum est aut supra, quod corpora simplicia sunt finita multitudine: quia non est aliquod corpus præter prædicta. Restat igitur videre, utrum aliquod corpus simplicium sit infinitum magnitudine, vel si hoc sit impossibile. Et hoc quidem ostendimus primo argumentates de primo corporum, quod scilicet circulariter mouetur, & sic intendimus ad reliqua corpora, que scilicet mouentur motu recto. Deinde cum dicitur.

Tex. 34.

T. c. 35.

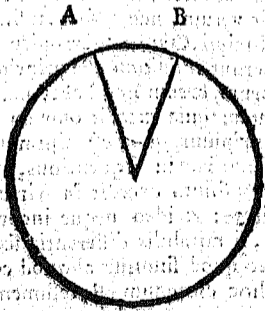
d Necesse itaque omne corpus aut simplicium esse, aut compositum: quare & infinitum, aut simplex aut compositum. Sed adhuc & quod finitum simplicibus, necesse finitum esse compositum. Restat igitur videre, utrum contingat aliquod simplicium infinitum esse magnitudine, aut hoc impossibile. præargumentantes autem de principio corporum, sic intendamus & de reliquis.

e. Quod quidem igitur necesse sit corpus quod circumfertur finitum esse omne, ex his palam.

f. Si enim infinitum, quod circumfertur corpus, infinite erunt quæ a medio egredientes. Infinitarum autem distantia infinita. Infinita. n. distantiam dico linearum, cuius nulla est extra sumere magnitudinem tangentem lineas. Hanc igitur necesse est infinitam esse. Finitarum. n. semper erit finita. Adhuc autem semper est data maiorem accipere. Itaque quæ admodum numerum dicimus infinitum: quia maximus non est: eadem ratio & de distantia. Si igitur infinitum non est pertransire, infinitum autem ente necesse distantiam infinitam esse, non utique continget circum moueri.

g. Cælum autem videmus circumuolui, & ratione determinauimus, quia est alicuius circularis motus.

¶ Deinde

f. ¶ Probat propositum sex rationibus, quarum prima talis est. Si aliquod corpus est infinitum, & non potest moueri circulariter, sed corpus primum mouetur circulariter. ergo non est infinitum. Primo ergo probat conditionalem sic, quia si corpus quod circulariter fertur est infinitum, necesse est quod linea recta, que egrediuntur a centro ipsius sint infinita, & protendantur enim quantum durat corporis quantitas, distantia autem, que est inter infinitas lineas, est infinita. Postquam autem aliquis dicit, quod etiam si sint lineæ infinitæ a centro egredientes, tamen inter eas est aliqua distantia finita, quia omnis distantia mensuratur secundum lineam rectam. postquam autem aliqua linea finita potest infra duas prædictas lineas poni, in proximiori propinquitate ad centrum, sed manifestum est, quod extra illam lineam potest alia linea recta maior prætrahi inter illas lineas, de quibus primo loquebamur. Et ideo dicit, quod non loquitur de distantia quæ mensuratur per lineam, extra quam non est sumere aliam quam aliam lineam maiorem, que tangat utramque prædictam lineam. Et talem distantiam probat esse infinitam dupliciter. primo quidem quia omnis talis distantia finita est inter lineas egredientes a centro finitas. oportet enim quod idem sint termini linearum egredientium a centro, & lineæ finitæ mensurantis. extremam distantiam inter eas, Secundo probat idem per hoc, quod quilibet distantia data inter duas lineas mensuratas egredientes a centro, est accipere aliam maiorem: sicut quolibet numero dato accipere maiorem. Vnde sicut est infinitum in numeris, ita est infinitum in tali distantia. Ex hoc sic arguitur infinitum non est pertransire, ut probatum est in 6. Phy. sed si corpus sit infinitum, necesse est quod distantia sit infinita inter lineas egredientes a centro, ut probatum est. ad hoc autem quod fiat motus circularis, oportet quod una linea egrediens a centro, peringat ad suum alterius, sic igitur nunquam continget aliquod circulariter moueri. Secundo ibi.

Omne itaque corpus aut simplex, aut compositum esse necesse est: quare & infinitum ipsum, aut simplex, compositum erit. At qui patet si simplicia sunt finita, compositum necesse finitum esse. Quod enim ex multitudine finitis ac magnitudine constat, id & multitudine, & magnitudine est finitum. tantum enim erit quantum sunt ea ex quibus componitur atque constat. Restat igitur uideretur simplicium quippiam corporum infinitum magnitudine esse possit, an hoc fieri nequeat. Atque prius hoc de primo corpore, uiso ac pertractato, de reliquis deinceps consideremus.

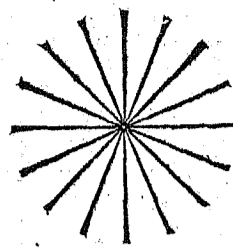
¶ Corpus igitur quod uersatur, necesse est finitum esse, ex hisce patere potest.

¶ Nam si corpus quod uersatur est infinitum, infinite profecto erunt & rectæ lineæ: quæ a medio prætrahuntur. Infinitarum autem interuallum infinitum etiam est. Atque interuallum linearum id dico, extra quod nulla magnitudo tangens lineas sumi potest. Hoc igitur infinitum esse necesse est. finitarum. n. interuallum semper finitum erit: fieri præterea potest, ut eo maius semper sumatur, quod datum est. Quare eadem ratio est, & de spacio, quemadmodum dicitur numerum ex eo dicimus infinitum, quia maximus non est. Si igitur fieri nequit ut infinita transitus fiat, atque cæli si sit infinitum interuallum, etiam infinitum esse necesse est, fieri profecto non potest ut ipsum cælum uersetur.

¶ At uersari cælum videmus: rationeque iam definitiuimus: conuersionem corporis motionem cuiuspiam esse.

¶ Deinde

¶ Probat destructionem consequentis dupliciter. primo quidem quia ad sensum videmus, quod cælum circulariter mouetur. secundo, quia supra per rationem probatum est, quod motus circularis est alicuius corporis: vnde relinquitur, quod impossibile sit esse corpus infinitum, quod circulariter mouetur.

T. c. 36.

LECTIO X.

¶ Remissa prima ratione, que procedebat ad ostendendum corpus non esse infinitum quod circulariter fertur ex hoc, quod distantia que est inter duas lineas a centro egredientes erit infinita, & impenetrabilis. hic ponit secundam rationem ex hoc, quod linea descripta imaginatur in corpore infinito, siue in eius loco non possunt se inuenire interfecare. Et præmittit in hac ratione quoddam principium, scilicet quod si a tempore finito subtrahatur tempus finitum, quod relinquitur necesse est esse finitum, quia pars finiti non potest esse infinita, alioquin totum esset minus sua parte: & si illud residuum temporis est finitum, consequens est, quod habeat principium. Hoc enim tempus dicimus esse finitum, quod habet principium, & finem. Demonstratum est autem in 6. Physicorum, quod tempus, & motus, & mobile consequuntur se inuenire in hoc quod est esse finitum. Vnde si tempus mensurans incessum, siue motum, est finitum, & habens principium, necesse est quod motus sit finitum, & quod habeat principium, & quod etiam magnitudo mota sit finita & habens principium. & sicut hoc dicimus in motu cæli: similiter oportet se habere in aliis motibus, & mobilibus. Istitis igitur præmissis tanquam principiis, procedit ad demonstrandum propositum. Supponatur ergo quod a centro corporis infiniti quod est A, trahatur quedam linea, scilicet A G E, que sit infinita ad aliam partem, scilicet ex parte B, & intelligat ista linea circumuolui secundum totum corpus, & quod secundum punctum G, describat quedam circulum sub motu. imaginetur etiam in spatio imaginato in quo reuoluitur corpus infinitum, quedam linea fixa immobilis, que non transeat per centrum, sed sit infinita ex utraque parte, & sit linea B B. si ergo sicut dictum est linea, que est A G E, sua incesione describat circulum A G E, id est cuius semidiameter sit A G, continget quod linea A G E, circundo circulum prædictum, secabit totam lineam B B.

T. c. 37.

Tex. 48.

lect. 10. c. 4.

LECTIO X.

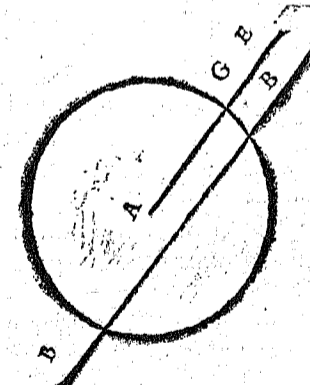
¶ Dhuc, a finito tempore si auferas finitum tempus, necesse est reliquum esse finitum, & habere principium. Si autem tempus incessum hæt principium, est principium, & motus. Quare & magnitudinis que mota est: similiter autem hoc & in aliis. Sit itaque linea infinita, in qua A G E, ad alteram partem, que E, in qua autem B B, ad utramque partem infinita. Si itaque scribet circulum que A G E a G centro incidens: quandoque fertur circum per eam, que B B, a G E in tempore finito. Omne enim tempus in quanto circulo latum est cælum finitum est, & ablatum igitur quo incidens ferebatur. Erit igitur aliqd principium, quo primū A G E ea que B B, incidit: sed impossibile. Nō cōtingit igitur circumuolui infinitum. Quare neque mundum, si erit infinitum.

b Adhuc autem, & ex his manifestum, quod infinitum impossibile est moueri. Sit. n. que A, la iuxta eam que B finita iuxta finitam. necesse igitur simul, & eam que A ab ea que B, absolute: & eam que B, ab ea que A. Quantum enim altera accipit alterius, & altera illius tantum. siquidem igitur ambæ moueantur in contrarium, velocius utique disjungentur. si autem iuxta manentem feratur

f. in tempore finito. Manifestum est autem quod semidiameter circuli non potest uolui in circuitu nisi incidat, vel fecerit successiue totam lineam immobilem imaginatam in circulo extra centrum. Et quod tempus sit finitum, in quo linea que educitur a centro secet lineam infinitam, que describitur extra centrum, manifestat per hoc, quod totum tempus, in quo cælum mouetur, est finitum: sicut patet ad sensum. vnde consequens est, quod pars illius temporis, quod auferatur a toto tempore, sit finita, in quo scilicet linea A G E, incidit lineam B B: vel potius sequitur illud tempus esse finitum, in quo ista linea incidens, fertur usque ad lineam, que inciditur, & hoc oportet auferri a toto tempore finito, ut residui temporis accipiat quoddam principium secundum principium supra positum. sequitur ergo quod sit aliquod principium temporis, in quo linea A G E, inceperit incidere lineam B B: hoc autem est impossibile, quia cum vnua parte incidat ante aliam, si sit dare principium temporis, in quo incipit incidere, esset dare principium aliquod in linea infinita, quod est contra rationem infiniti. Sic ergo oportet quod corpus infinitum non contingit circulariter. Vnde si mundus sit infinitus, sequitur quod non moueatur circulariter. Videmus autem firmamentum moueri circulariter: non ergo est infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

LECTIO X. ¶ Reterea, si a finito tempore finitum tempus abstuleris, & reliquum finitum esse, principiumque habere necesse est. Si tempus autem ambulationis principium habet, & motionis etiam principium est. Quare principium & magnitudinis eius erit super qua ambulationis fuit: eadem est & in cæteris ratio. Sit itaque A B C linea altera ex parte infinita qua ipsum est C, & rursus alia infinita utraque ex parte D E. Si igitur ab A centro circulum linea A B C describat lineam secans D E in orbem aliquando lata finito tempore erit. Totum enim tempus, quo uersari est cælum, finitum est: & id ergo tempus finitum est quod est ablatum, in quo secas linea ferebatur. Erit igitur principium quoddam, quo primū A B C linea, D E lineam secuit. At esse non potest. Nō ergo fieri potest, ut infinitum uersetur. Quare neque mundus si infinitus est.

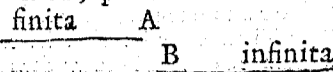
¶ Præterea ex his etiam patet fieri non posse, ut infinitum motu sit agnatum. Sit enim linea A, que prope B lineam feratur finita, finita inquam prope finitam. Simul igitur A lineam a B & B ab A absolute fore necesse est. Quam enim alterius altera occupabit, tantum illius & altera occupabit. si igitur ambæ in contrarium moueantur, citius absoluentur sin altera prope manentem alteram moueatur, tardius: si modo eadem quod prope illa mouetur celeritate feratur. Verum illud est manifestum fieri non

b ¶ Et sumitur hæc ratio ex infinite totius corporis, quod ponitur circulariter moueri. Dicitur ergo, quod ex his etiam que sequuntur, manifestum quod impossibile est corpus infinitum moueri circulariter. Præmittit autem, quod si sint duæ lineæ finitæ, quarum una B. Tho. sup Metaphy. B 3 sit A.

fit A, & alia B, ita quod A feratur iuxta B, quiescente B, ex necessitate sequitur quod simul linea mota quae est A, separetur a linea stante, quae est B: & e contra, linea stans quae est B, separetur a linea mota quae est A: & huius ratio, est quia quantam partem vna earum accipit de alia, tantam econuerso alia accipit de ipsa. Sed tamen, si ambae moueantur vna contra aliam, velocius separabuntur lineae abinuem dum sit aequalis uelocitas duarum motuum contra se inuenit, & unius motus iuxta aliam stantem. & hoc ideo praemisit: quia idem est tempus, quo una linea pertransit aliam, & quo alia pertransit ipsam. Et postquam hoc manifesta uit per lineas finitas, applicat hoc ad lineas infinitas, de quibus intendit: & dicit manifestum esse, quod impossibile est lineam infinitam pertransiri tempore finito a linea finita, unde relinquitur, quod linea finita pertransit in finitum tempore infinito, quod quidem ostensum est prius in his, quae de motu, id est in 6. Physicorum, sicut autem apparet ex his quae dicta sunt de lineis finitis, nihil differet quod linea finita moueatur per infinitam, & quod infinita moueatur super finitam, cum enim linea infinita moueatur per lineam finitam: similis ratio est si linea finita moueatur, vel non moueatur. Manifestum est autem, quod si moueatur linea finita, sicut & infinita, utraque earum velocius pertransibit aliam, unde manifestum est, quod etiam, si non moueatur linea finita, simile erit quod transitur a linea infinita, ac si transitet illa. Sed quia dixerat, quod similiter se habeat siue moueatur altera, sine no, no ostendit quo. Circa hoc posset esse differentia, quia si utraq; linearum moueatur una contra aliam, velocius separabuntur abinuem. Sed hoc intelligendum est, si sit eadem uelocitas, sicut supra dictum est: alioquin tamen nihil prohibet, quin etiam linea quae mouetur iuxta quiescentem, velocius pertransit eam, quam si moueretur iuxta lineam in contrarium motum, puta quando duae lineae, quae contra se mouentur, haberent motum lentum: illa uero quae moueretur iuxta quiescentem, haberet motum velocem. Sic igitur patet, quod nullum impedimentum est quantum ad rationem istam, quod linea infinita moueatur iuxta lineam finitam quietam:

tardius eandem celeritate mota est ea, quae iuxta fertur.

Sed illud quidem manifestum, quod impossibile infinitam pertransire in tempore finito: in infinito igitur. Ostensum enim est hoc prius in his quae de Motu differt autem nihil aut finitam ferri iuxta infinitam, aut infinitam iuxta illam. Cum enim illa permutetur iuxta illam similiter mota. Veruntamen, si iuxta moueantur ambae uelocius absoluatur: quauis aliqui nihil phibet mota iuxta quiescentem velocius transire, quam supra mota: si quis fecerit contra moras quidam ambas latas lente. Ea autem quae iuxta quietam multo illius velocius lata. Nul lum igitur ad rationem impedimentum, quia iuxta quietam: quoniam quidem motam contingit eam, quae A iuxta motam eam, quae B tardius pertransire. Si igitur infinitum tempus quo finita absoluatur mota, & in quo per infinita infinita mouebatur, necesse infinitum esse. impossibile igitur infinitum per infinitum moueri totum. Si enim, & per minimum moueatur, necesse infinitum fieri tempus. Sed tamen celum circuit & vertitur totum in circuitu in tempore finito: quare continet totam circuli, quae intrinseca, eam quae A B, finitam, impossibile igitur infinitum esse quod in circuitu.

LECTIO XVI.

Adhuc, quemadmodum lineam, cuius finis est, impossibile est esse infinitam, sed siquidem ad longitudinem & superficiem: similiter cuius finis non contingit. cum autem determinatur nusquam, puta tetragonum infinitum, aut circulum, aut spatium: quemadmodum neque

quia contingit quod linea mota, quae est A, tardius transit lineam B motam, quam si non moueretur: dummodo ponatur quod linea B, quiescente linea A, uelocius moueretur. Sic igitur ostensum quod nihil differt lineam infinitam moueri iuxta finitam quiescentem ab eo, quod linea finita moueretur supra infinitam, ex hoc arguitur, quod si tempus, quo linea finita pertransit infinitam est infinitum: consequens est quod tempus, quo linea infinita mouetur per lineam finitam, sit infinitum. Sic igitur patet, quod impossibile est totum corpus infinitum moueri per totum spatium infinitum, in quo imaginatur motus eius, tempore scilicet finito: quia si infinitum moueretur, etiam per minimum spatium finitum, sequeretur quod tempus esset infinitum, probatum est enim quod infinitum mouet per finitum tempore infinito, sicut et finitum per infinitum, videmus autem quod caelum circuit totum spatium suum tempore finito. Unde manifestum est, quod pertransit tempore finito aliquam lineam finitam, puta quae continet interius totum circulum describitur circa centrum eius, scilicet lineam A B: quod non contingeret si esset infinitum. Impossibile est igitur corpus quod circulariter fertur, esse infinitum.

LECTIO XVII.

Remissis tribus rationibus ad probandum, quod corpus quod circulariter mouet, non possit esse infinitum, hic ponit quartam, quae talis est. Impossibile est lineam esse infinitam, cuius est aliquid finis, nisi forte ad alteram partem habeat finem, & ad alteram partem sit infinita, & similiter est de superficie, quae si habeat finem ad unam partem, quod non contingit esse eam infinitam ad illam partem, sed quod ad omnem partem determinatur, nullo modo potest esse infinita: sicut patet, quod non contingit esse tetragonum, quadratum infinitum: neque circulum, qui est superficialis figura, neque sphaeram, quae est figura corporis, haec enim sunt notia figurarum: figura autem est quae termino, vel terminis comprehenditur. & sic patet quod nulla superficies figurata, est infinita, ergo neque sphaera est infinita. Si ergo neque sphaera est infinita, neque quadratum, neque circulus, manifestum est quod non potest esse motus circularis infinitus. Sicut enim si non est circulus, non potest esse

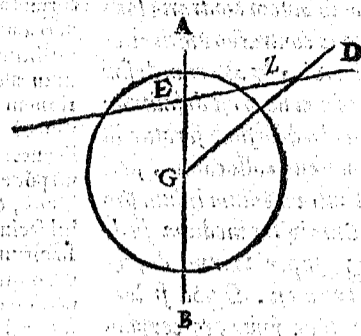

LECTIO XVI.

Reterea, ut esse non potest linea infinita ex ea parte, quae finis est, nisi ad longitudinem sine careat: sic & superficies infinita esse non potest ea ex parte, quae finis est. Cum uero fuerit terminata, nulla ex parte est infinita. Quae dratum, n. aut circulum, aut sphaeram infinitam esse non dixeris, quemadmodum neque lineam bipedale. Si igitur

infinita: sicut patet, quod non contingit esse tetragonum, quadratum infinitum: neque circulum, qui est superficialis figura, neque sphaeram, quae est figura corporis, haec enim sunt notia figurarum: figura autem est quae termino, vel terminis comprehenditur. & sic patet quod nulla superficies figurata, est infinita, ergo neque sphaera est infinita. Si ergo neque sphaera est infinita, neque quadratum, neque circulus, manifestum est quod non potest esse motus circularis infinitus. Sicut enim si non est circulus, non potest esse

motus circularis: ita si non sit infinitus circulus non potest esse circulariter motus circularis: sed si corpus infinitum moueatur circulariter, necesse est motum circulem esse infinitum. non est ergo possibile quod corpus infinitum circulariter moueatur. Quintam rationem ponit ibi.

Supponat quod corporis infiniti circulariter moti centrum sit G: ducatur autem per hoc centrum linea ad veramque partem infinitam, quae sit linea A B: ducatur autem alia linea praeter centrum, cadens ad rectos angulos super lineam A B in puncto, scilicet, E: sit etiam linea infinita ex utraque parte, & haec duae lineae sint stantes, quae si imaginatae in spatio, in quo corpus in finitum mouetur circulariter: sit etiam alia linea egrediens a centro, quae sit linea D G infinita ex parte D: nam ex parte G, oportet eam esse finitam: haec autem linea moueatur per motum corporis, utpote in eo descripta. Quia igitur linea E, est infinita, nunquam absoluatur, id est separabitur ab ea, quia non potest eam pertransire, cum sit infinita: sed semper se habebit quemadmodum G E, id est, semper contingit, vel secabit lineam E, sicut secabat eam in principio a quo incipit moueri, puta, quando linea G D, superponebatur lineae B A, & secabit lineam E perpendiculariter in puncto E, recedens enim ab hoc situ, incidit lineam E in puncto Z, & sic semper in alio & alio puncto secabit illam: nunquam tamen totaliter poterit ea separari. Impossibile est autem quod motus circularis compleatur, nisi linea G D

T.c.40.

V.624.

T.c.42.

T.c.43.

T.c.44.

dimittat lineam E: quia oportebit antequam compleatur motus circularis, quod linea G D pertransiret partem circuli, quae est in opposito lineae. Sic patet ergo, quod linea infinita nullo modo potest circuire circulum, ita, quod totus motus circularis compleatur: & ita sequitur quod corpus infinitum non potest circulariter moueri. Sextam rationem ponit ibi. Et hanc siquidem rationem format dupliciter. Primo ducendo ad impossibile hoc modo. Sit caelum infinitum, sicut tu ponis, manifestum est ad sensum, quod mouetur circulo quaque tempore finito, videmus enim eius resolutionem perfici in 24. horis: hoc ergo sequitur, quod infinitum sit pertransitum tempore finito. & hoc ideo, quia necesse est imaginari aliquod spatium aequale caelo, in quo caelum mouetur, hoc autem spatium imaginatur, ut quiescens: sic igitur oportebit, quod sit quoddam caelum manens infinitum, ipsum spatium, in quo caelum mouetur, & quod sit corpus caeli, quod mouetur in hoc spatio aequale dicto spatio: quia oportet corpus aequari spatio in quo est. Si igitur caelum infinitum existens circulariter est motu tempore finito, consequens est quod pertransierit spatium in finitum tempore finito quod improbatum est in 6. Physicorum. Impossibile est igitur, quod corpus infinitum circulariter moueatur. Secundo ibi.

neque sphaera, neque circulus, neque quadratum est infinitum: atque si circulus non est, conuersio non erit: & si infinitus non est, infinita non erit: si ipse circulus infinitus non est, uersari profecto corpus infinitum non potest.

Praeterea si C sit centrum, A B uero sit infinita, et E sit erecta ad rectos angulos infinita, & insuper infinita sit C D, subiens motum, nunquam ipsa C D ab E linea absoluatur, sed semper perinde atque A B linea se se habebit. Secat enim in ipso F puncto. Non ergo infinita uersatur.

Insuper, si caelum est infinitum, atque uersatur, infinitum profecto finito tempore pertransibit. Sit enim caelum quidem quod manet, infinitum: id autem quod in hoc mouetur, aequale: quare si uersatum fuerit, cum sit infinitum, aequale sibi infinitum tempore finito transibit. At hoc esse impossibile dicebatur.

At qui dicere contra etiam licet. Cum finitum sit id tempus, in quo est uersatum: magnitudinem quoque finitam esse necesse est eam quam conuersione transiit. At aequale sibi conuersione transiit, & ipsum ergo caelum finitum est. Corpus igitur id quod uersatur, exitu non uacare, nec infinitum esse, sed finem habere, ex hisce iam quae diximus patuit.

LECTIO XII.

Tuero neque id quod a medio, neque id quod a medio fertur, infinitum erit.

Lationes enim eas, quibus sursum ueratur, atque deorsum, contrarias esse conueniunt. Sicut enim si non est circulus, non potest esse motus circularis: ita si non sit infinitus circulus non potest esse circulariter motus circularis: sed si corpus infinitum moueatur circulariter, necesse est motum circulem esse infinitum. non est ergo possibile quod corpus infinitum circulariter moueatur. Quintam rationem ponit ibi.

T.c.62.

LECTIO XII.

Ostendam Philosopho ostendit, quod corpus circulariter motum non est infinitum, hic ostendit idem de corpore quod mouetur motu recto, uel a medio, uel ad medium. Et primo proponit quod intendit dicere, quod sicut corpus quod circulariter fertur non potest esse infinitum, ita corpus quod fertur motu recto, uel a medio, uel ad medium, non potest esse infinitum. Secundo ibi. Ostendit propositum, & primo ex parte locorum, quae sunt huiusmodi corporibus propria: locundo ex parte grauitatis & leuitatis, per quae huiusmodi corpora in pro-

in propria loca mouentur, ibi est adhuc si grauitas &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum quantum ad extrema corpora, quorum vnus est simpliciter graue, scilicet terra, & aliud simpliciter leue, scilicet ignis: secundo quantum ad corpora medio modo se habentia, quae sunt aer, & aqua, ibi ad huc si sursum &c.

Tex. 8. T. 649.

Tex. 66. 47.

Tex. 66. 46.

Tex. 66. 47.

Propositio ergo primo, quod huiusmodi motus, qui sunt sursum & deorsum, vel a medio, & ad medium, sunt motus contrarii, contrarii autem motus locales sunt, qui sunt ad loca contraria, ut supra dictum est, & est ostensum in 5. Phis. relinquatur ergo quod loca propria, in quae feruntur huiusmodi corpora sunt contraria. Ex hoc ergo statim concludere potest, huiusmodi loca esse determinata: contraria, n. sunt, quae maxime distant. Maxima vero distantia locorum non potest esse nisi sint loca determinata: quia maxima distantia est, qua non est alia maior. In finitibus autem semper est maiorem ac maiorem distantiam accipere, vnde, si loca essent infinita, cessaret locorum contrarietas, sed Aristoteles, praetermissa hac probatione tanquam manifesta, procedit per alium modum. Verum est enim, quod si vnum contrarium est determinatum, quod reliquum erit determinatum, eo quod contraria sunt vnus generis: medium autem mundi, quod est medium terminus motus deorsum, est determinatum. Ex quaunque, n. parte celi aliquid feratur deorsum, quod si substat superiori parti, quae est versus caelum, non contingeret longius pertransire recedendo a caelo, quod perueniat ad medium: id est, fieret propinquius caelo, & sic moueretur sursum, sic igitur patet, quod medium loci est determinatum. Patet et ex praedictis, quod determinatio medio, quod est locus deorsum, necesse est & determinatum esse locum, qui est sursum, cum sint contraria, si autem ambo loca sunt determinata & finita, necesse est quod corpora quae sunt nata esse in his locis, sint finita. Vnde patet huiusmodi corpora extrema, quae mouentur motu recto, esse finita. Deinde cum dicitur.

¶ Ostendit idem quantum ad media corpora, & primo proponit quandam conditionalem, quod si sursum & deorsum sunt determinata, necesse est quod locus intermedius sit determinatus: & hoc probat duplici ratione, quarum prima est. Si primis existentibus determinatis medium non sit determinatum, sequitur quod motus qui est ab uno extremo in aliud sit infinitus, ut pote medio existente infinito, quod autem hoc sit impossibile ostensum est prius in his quae dicta sunt de Motu circulari. Vnde ostensum est quod motus qui est per infinitum, non potest compleri. Sic ergo patet, quod locus medius est determinatus: & ita, cum loca sunt determinata, consequens est quod corpus sit finitum, quod actu existit in hoc loco, vel quod potest ibi existere. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Corpus quod fertur sursum, potest peruenire ad hoc, quod sit factum existens in loco tali. Quod quidem patet per hoc, quod tale corpus natum est moueri a medio, vel ad medium, id est, habet naturalem inclinationem ad hunc, vel illam locum. Naturalis autem inclinatio non potest esse frustra, quia Deus, & natura nihil faciunt frustra, vt habitum est. Sic igitur omne quod mouetur naturaliter sursum, vel deorsum, potest motus eius determinari ad hoc, quod sit sursum, vel deorsum: sed hoc non potest esse, si locus medius esset infinitus. est ergo locus medius finitus, & corpus in eo existens finitum. Ex praemissis epilogando concludit manifestum esse, quod non contingit aliquid corpus esse infinitum. Deinde dicitur.

¶ Ostendit non esse corpus graue, vel leue in finitum, ratione sumpta ex grauitate, vel leuitate quae talis est. Si est corpus graue, vel leue infinitum, necesse est quod sit grauitas, vel leuitas infinita: sed hoc est impossibile. ergo & ipsum ex quo sequitur. Circa hoc duo facit. Primo probat conditionalem: secundo probat destructionem consequentis, ibi. Sed adhuc quoniam infinita &c. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit dicens, si non est grauitas infinita, nullum erit corpus horum, scilicet grauius, infinitum: & hoc ideo, quia necesse est infiniti corporis infinitam esse grauitatem. Et eadem ratio est de corpore leui, quia si infinita est grauitas corporis grauis, necesse est quod etiam leuitas corporis sit infinita, si supponatur corpus leue, quod sursum fertur, esse infinitum. Secundo ibi.

¶ Probat quod supposuerat, & primo proponit probationem: secundo excludit obiectiones quasdam, ibi. Nihil autem differt gra. &c. Ponit ergo primo rationem ductam ad impossibile, quae talis est. Si non est verum quod supra dictum est, supponatur quod corporis infiniti sit grauitas finita, & sit corpus infinitum A B: grauitas autem eius finita sit G. corpore igitur infinito praedicto auferatur aliqua pars eius finita, quae est magnitudo B D quam necesse est esse multo minorem toto corpore infinito. Minoris autem corporis minor est grauitas: sit ergo grauitas corporis B D, quod est pars finita ablata a corpore infinito, cuius grauitas est minor quam sit grauitas G, quae est grauitas totius corporis infiniti, & sit ista minor grauitas B, haec autem minor grauitas scilicet B, mensuret maiorem grauitatem finitam, quae est grauitas G, quae est grauitas totius corporis infiniti. Quae talis est. Si non est verum quod supra dictum est, supponatur quod corporis infiniti sit grauitas finita, & sit corpus infinitum A B: grauitas autem eius finita sit G. corpore igitur infinito praedicto auferatur aliqua pars eius finita, quae est magnitudo B D quam necesse est esse multo minorem toto corpore infinito. Minoris autem corporis minor est grauitas: sit ergo grauitas corporis B D, quod est pars finita ablata a corpore infinito, cuius grauitas est minor quam sit grauitas G, quae est grauitas totius corporis infiniti, & sit ista minor grauitas B, haec autem minor grauitas scilicet B, mensuret maiorem grauitatem finitam, quae est grauitas G, quae est grauitas totius corporis infiniti.

¶ Præterea si superius, & inferius locus est definitus, & id quod est interter hæc definitum esse necesse est. Nam si definitum non est, motus infinitus erit profecto. Hoc autem impossibile esse antea demonstrauimus, ergo medium ipsum est definitum. Quare & id corpus definitum est sane, quod in hoc est, aut fore potest.

¶ Præterea si superius, & inferius locus est definitus, & id quod est interter hæc definitum esse necesse est. Nam si definitum non est, motus infinitus erit profecto. Hoc autem impossibile esse antea demonstrauimus, ergo medium ipsum est definitum. Quare & id corpus definitum est sane, quod in hoc est, aut fore potest.

¶ At id corpus quod sursum & deorsum fertur, in hoc fore potest. aliud enim e medio, aliud ad medium ferri suapte natura potest. Ex his igitur patet, corpus infinitum in ratione rerum esse non posse.

¶ Et in super si pondus non sit infinitum, neque quicquam horum corporum infinitum esse profecto potest. Infinitum namque corporis pondus infinitum esse necesse est: eadem fuerit ratio, & de corpore leui. Nam si est grauitas infinita, est & leuitas infinita: si id est in finitum quod super omnia eminet.

¶ Quod quidem ex hisce patere potest. Sit enim finitum, atque sumatur infinitum quidem corpus A B, ponit finitam esse grauitatem. Et eadem ratio est de corpore leui, quia si infinita est grauitas corporis grauis, necesse est quod etiam leuitas corporis sit infinita, si supponatur corpus leue, quod sursum fertur, esse infinitum. Secundo ibi.

¶ Quae est G, quotiescunque, id est, secundum quemcunque numerum, puta, secundum tria, vt scilicet dicatur quod B est ter pars totius G: accipitur autem a corpore infinito aliqua pars, quae superaddatur corpori finito B D secundum proportionem, qua G excedit E, & hoc corpus excedens sit B Z: ita, sicut grauitas minor, quae est E, se habet ad maiorem, quae est G, ita corpus B D se habet ad B Z, & quod hoc fieri possit probatur: quia a corpore infinito potest auferri quantitas: oportet ite, eod quod, sicut dicitur i. 3. Phis. Infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere. His igitur praesuppositis, arguitur ducendo ad tria inconuenientia, primo quidem sic. Eadem est proportio magnitudinum grauius, quae est ipsarum grauitatum. Videmus enim quod minor grauitas est minoris magnitudinis, & maior maioris: sed quae est proportio E ad G, minoris, grauitatis ad maiorem, eadem est proportio B D ad B Z, minoris, corporis ad maius, vt suppositum est. Cum igitur E, sit grauitas corporis B D, sequitur quod G, sit grauitas corporis B Z, supponatur autem quod esset grauitas totius corporis infiniti, ergo aequalis numero eadem erit grauitas corporis finiti, & infiniti, quod est inconueniens: quia sequeretur quod totum residuum corporis infiniti nihil haberet grauitatis, ergo & primum est impossibile, quod corpus in finiti sit grauitas finita. Secundo ibi.

¶ Ducit ad aliud inconueniens: quia enim a corpore infinito potest accipi quantitas: quis voluerit, vt dictum est, accipiat adhuc aliqua pars corporis infiniti, quae superaddatur corpori B Z, & sit vnus corpus B infinitum maius corpore finito, quod est B Z, maioris autem corporis maior est grauitas, vt supra dictum est, ergo grauitas corporis B est maior quam grauitas corporis B Z: sed primo supponatur quod G erat grauitas totius corporis infiniti, ergo grauitas corporis finiti erit maior quam grauitas corporis infiniti, quod est impossibile. ergo & primum, scilicet, quod grauitas corporis infiniti sit finita. Tertio ibi.

¶ Ducit ad tertium inconueniens, quod inaequalium magnitudinum sit eadem grauitas, illud manifeste sequitur ex praemissis: quia infinitum est inaequale finito, cum sit maius eo. Vnde, cum haec sint impossibilia, impossibile est, corpus infinitum esse grauitatem finitam. Deinde cum dicitur.

¶ Excludit duas obiectiones contra praemissam rationem. Primo primam, secundam, ibi. Nec vtiue magnitudinem &c. Prima autem obiectio est, quia supposuerat in praecedenti ratione, quod grauitas minor, quae est E, mensuret aliquem numerum grauitatem maiorem, quae est G: quod quidem aliquis pollet negare. Non enim omne maius mensuratur a minori, quia linea trium palmarum non mensurat lineam octo palmarum. Haec autem obiectionem excludit Philosophus dupliciter, primo quidem, quia nihil differt ad propositum, vtrum duae praedictae grauitates, scilicet quod maior & minor sint commensuratae, sic, quod minor maiorem mensuret: vel quod sint incommensuratae, sic, scilicet quod minor maiorem non mensuret, eadem enim ratio sequitur vtrobiusque. Necesse est enim, quod minus aliquotiens sumptum, aut mensuret maius, aut excedat ipsum: sicut binarius ter sumptus mensurat senarium, tertium duo sunt sex: quinarium autem non mensurat, sed excedit, sic igitur, si grauitas E, non mensuret grauitatem G, sit ita quod ter sumpta mensuret quandam maiorem grauitatem, quae excedit grauitatem G, & ex hoc sumitur inconueniens, sicut prius: quia, si assumptum sex corpore infinito tres magnitudines finitae quantitate B D, magnitudinis ex his tribus compositae, erit tripla grauitas grauitatis E, quae ponitur esse grauitas corporis B D: grauitas autem tripla ad E est maior finitae praedictae, quam grauitas G, quae est grauitas corporis infiniti, quare sequitur idem impossibile quod prius, scilicet quod maior sit grauitas corporis finiti quam infiniti. Secundo ibi.

¶ Excludit eadem obiectionem hoc modo, & dicit, quod possimus sumere in demonstratione praedicta, quod duae grauitates sint commensuratae, ita, quod E commensuret G, supra n. primo sumpta est magnitudinis pars, sed B D, cuius grauitatem diximus esse E. Et ideo dici poterat, quod E non mensurat G, nihil autem differt ad propositum, vtrum incipiamus a grauitate accipiendo partem eius quae est G, volumus, aut a magnitudine sic sumpta: puta, si incipiendo a grauitate sumatur quaedam pars eius, si

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Adhuc autem etiam contingit commensuratas sumere. Nihil enim differt incipere a grauitate, aut a magnitudine: puta si sumatur commensurata grauitas ei, quod est G, ei quod est E, & ab infinito auferatur habens grauitatem in quo, puta B D. Deinde vt grauitas ad grauitatem B D ad aliam fiat magnitudinem, puta ad B Z. Contingit enim infinita existente magnitudine quantumcunque; ablatum esse. his enim sumptis, commensuratae erunt magnitudines & grauitates inuicem.

¶ Præterea fieri potest, ut commensurabilia ipsa sumantur. Nihil enim interest a pondere, an a magnitudine inueniatur. ueluti si E, pondus commensurabile sumatur ipsi pondere C, atque ab initio ea magnitudo auferatur, quae habet ipsum E pondus, ceu B D. deinde allata fuerit alia magnitudo, ceu B F ad quam ita B D magnitudo se habet, ut pondus se habet ad pondus. Fieri enim potest, ut si magnitudo A B, sit infinita, quantitas ab ea magnitudo auferatur. His enim sumptis tam magnitudines, quam pondera inter sese sanè commensurabilia erunt.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

¶ Si maioris praeterea corporis maius est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti. Inaequalium etiam magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinito. Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idem erit impossibile.

ius. f. E. quæ mensuret rotum, f. G. & consequenter ab infinito corpore accipiamus aliquam partem. f. B. D. cuius grauitas sit E, & deinde procedamus, vt supra. f. sicut se habet grauitas B ad grauitatem G, ita se habeat magnitudo B D, ad aliam magnitudinem maiorem, quæ est B Z, & hoc ideo, quia ex quo magnitudo totius corporis est infinita, contingit auferri ex ea quædam tunc; placuerit. hoc igitur modo sumptis; partibus grauitatis & magnitudinis, sequitur quod magnitudines & grauitates erunt inuicem commensurate; ita, qd maior grauitas mensurabit maiorem; & similiter minor magnitudo maiorem. Deinde cum dicit.

Tex. c6. 50.

Tex. c6. 51.

Tex. c6. 52.

l Nec vtiq; magnitudinè homiomeram esse aut anhomiomeram nihil differt ad demonstrationè. Semper. n. erit sumere equaliter grauia corpora ei, quod est B D ab infinito, quantaciq; aut auferentes aut apponentes. Quapropter manifestum ex dictis, quoniã non erit infiniti corporis finita grauitas. Infinita igit. Si igitur hoc impossibile, & infinitum aliquod esse corpus impossibile.

m Sed adhuc quoniam infinitam esse grauitatem impossibile, sit ex his manifestum.

n Si enim tanta grauitas tantam in hoc tempore mouet, maior tantum & adhuc in minori.

o Et analogiam, quam grauitates habent, tempora è cõuerso habebunt. puta si media grauitas in hoc, duplum in medietate eius.

p Adhuc finita grauitas omnem finitam mouet in quodam tempore finito.

q Necessè igitur ex his, si qua est infinita grauitas, moueri quidè secundum tantum quantum finita: & adhuc non moueri quidem, eò quod proportionabiliter oportet secundum excellentias moueri. contrariè autem maior in minori. Proportio autem nulla est infiniti ad finitum. Minoris autem temporis ad maius finitum, sed semper in minori. Minimum autem non est.

r **¶** Ostendit quod supposuerat, scilicet quod non possit esse grauitas infinita: & in hoc destruit consequens præmissæ conditionalis. Circa hoc autem duo facit. Primo proponit quod intendit, & dicit quod adhuc oportet manifestare ex his quæ subsequuntur, quod impossibile sit grauitatem infinitam esse. Secundo ibi.

n **¶** Probat propositum, & primo præmittit quædam suppositiones: Secundo ex his arguit ad propositum, ibi. Necessè est ex his &c. Tertio excludit quandam objectionem, ibi. Neque si esset &c. Ponit autem primo tres suppositiones, quarum prima est, quod si grauitas tanta, id est, alicuius determinatæ mensuræ, mouet tantum, id est, determinatam magnitudinem spatij, in hoc tempore. Id est, terminato: necesse est quod tanta, & adhuc, id est, quod grauitas maior, quæ habet tantam quantam minor, & adhuc amplius, moueat per tantam magnitudinem spatij in minori tempore: quia quanto virtus motiua est fortior, tanto motus eius est velocior, & ita pertransit æquale spatium in minori tempore, vt probatum est in 7. Physic. Secundo suppositionem ponit ibi.

At vero nihil ad demonstrationem etiam refert, similis ipsa magnitudo ponderis ac dissimilis sit. Semper enim equalis corpora ponderis magnitudinis ipsius B D ponderi, quot quot vis ab infinito sumere aut auferendo, aut addendo licet. Quare patet ex his quæ diximus, corporis infiniti pondus finitum non esse. Erit igitur infinitum. Quod si hoc esse non potest, nec infinitum quicquam in ratione rerum corpus etiam esse potest.

Atqui pondus infinitum quid in ratione rerum esse non possit, ex hisce patere potest.

Si enim tantum pondus per tantum spatium hoc in tempore motu cietur, tantum & insuper in minore sanè mouebitur.

Atque tempora rationem eam quam habent pondera contra sanè habebunt. Veluti si dimidium pondus hoc in tempore mouetur, duplum in dimidio huiusce mouetur.

Præterea pondus finitum omnem finitum spatium quodam in tempore transit.

Quæ cum ita sint, si quippiam pondus sit infinitum moueatur ipsum, & non moueatur necesse est. Moueatur enim necesse est, quo tantum quantum est finitum: & insuper non moueatur rursus necesse est, quo excessuum quidem ratione ipsum moueri oportet. contrariè: maius in minore moueri. Ratio vero infiniti nulla est ad finitum. Temporis autem minoris est ad maius tempus finitum, sed in minore semper. Minimum autem non est.

Arguit ex præmissis. Si. n. sit grauitas infinita, sequentur duo contradictoria. f. quod aliquid moueatur secundum ea, & quod non moueatur. Quod moueatur quidem sequitur ex prima suppositione: quia si tanta grauitas mouet in tanto tempore, maior mouebit velocius. f. in minori tempore, quia ergo infinita grauitas est maior q̄ finita, si finita mouet secundum determinatum tempus per determinatum spatium, vt tertia suppositio dicebat, consequens est, quod infinita moueatur tantum, & adhuc amplius, id est, vel per maius spatium in equali tempore, vel per æquale spatium in minori tempore, quod est velocius moueri. Sed quod aliquid non moueatur secundum infinitam grauitatem, sequitur ex secunda suppositione. oportet enim proportionabiliter aliquid moueri secundum excellentias. f. quod maior grauitas moueat in minori tempore. nulla autem proportio potest esse infinitæ grauitatis ad finitam. Minoris autem temporis ad maius, dummodo sit finitum, est aliqua proportio. sic igitur non erit aliquod tempus dare, in quo infinita grauitas moueat, sed semper erit accipere aliquid moueri in minori tempore, quam sit tēpus, in quo moueat grauitas infinita, cū non moueat ita, quod non possit dici, quod non possit aliquid moueri in minori tempore. Ideo autem non est minimum tempus accipere: quia cum omne tempus sit diuisibile, sicut & quodlibet continuum, quolibet tempore est accipere

per aliquod minus, partem. f. temporis diuisi. Sic igitur non potest esse grauitas infinita. Deinde cum dicit.

Excludit quandam objectionem. Posset. n. aliquis dicere, aliquod esse minimum tempus. f. diuisibile, in quo moueretur grauitas infinita: sicut & quidam posuerunt aliquas magnitudines esse minimas & indiuisibiles. Sed hanc objectionem excludit. & primo dicit, quod inconueniens sequitur si ponatur minimum tempus, & quod in hoc infinito grauitas moueret. Secundo ostendit idem inconueniens sequi in quo liber tempore etiam non minimo, in quo infinita grauitas moueat, ibi. Sed adhuc necesse est &c. Dicit ergo primo, quod etiam si esset tempus minimum, nulla utilitas ex hoc esset ponenti grauitatem infinitam ad vitandum inconueniens. Quamuis. n. ponamus minimum tempus, non tñ excludimus quin sit aliqua proportio huius minimi temporis ad tempus maius, eò quod hoc tempus minimum erit pars maioris temporis, sicut vnitas est pars numeri: vnde est aliqua proportio eius ad omnem numerum. Illud autè indiuisibile non habet proportionem ad diuisibile, quod non est pars eius, sicut punctus non est pars lineæ: & ideo non est aliqua proportio puncti ad lineam. Accipiat ergo alia grauitas finita è cõtrario, tanto maior grauitate finita, quæ mouebat in maiori tempore, quam grauitas infinita, in qua proportione tēpus autem grauitatis infinitæ se habet ad tēpus maius alterius grauitatis finitæ, puta, si grauitas infinita E, tempus minimum in quo mouet B: grauitas autem finita G, quæ mouet in maiori tempore quam B, in tempore D. Accipiat ergo alia grauitas tanto maior, quam G, in qua proportione D excedit B, & sit hæc grauitas F: sic ergo cum minoratio temporis sit secundum additionem grauitatis, sequitur quod grauitas, quæ est finita, moueat in eodem tempore cum grauitate infinita, quod est impossibile. Est autem attendendum, quod sicut non est proportio puncti ad lineam, ita etiam non est proportio instantis ad tempus: quia instantis non est pars temporis. sic solū ista ratio tolleretur, si quis poneret, quod grauitas infinita moueretur in instanti, quod est impossibile, vt probatum est in 6. Physic. scilicet quod aliquid motus sit in instanti. Deinde cum dicit.

Tex. c6. 53.

Tex. c6. 54.

Lec. 3. Tex. c6. 51.

Tex. c6. 56.

Lec. 8. Tex. c6. 51.

¶ Ostendit, quod illud inconueniens sequitur in quocunque tempore ponamus grauitatem infinitam mouere, etiam in tempore non minimo: & hoc est quod dicit, quod si in quocunque tempore finito, etiam non minimo, grauitas infinita moueret, adhuc necesse est, quod in ipso tempore ali-

qua grauitas finita moueat per finitum spatium: quia erit accipere excessum grauitatis secundum diminutionem temporis, vt prædictum est. sic igitur patet, quod impossibile est esse grauitatem infinitam: & eadem ratio est de leuitate, scilicet, quod impossibile est esse leuitatem infinitam.

Neque si esset, utilitas ulla esset. Sumptum enim fuisset quippiam finitum maus in eadè ratione, in qua respectu temporis infinitum ad minus esset. Quare equali in tempore per spatium æquale finitum, ac infinitum vtiq; moueretur. At fieri nõ potest.

At necesse est, si infinitum quatuor finito tamen tempore moueatur, aliud etiam pondus finitum in hoc eodem per spatium finitum quoddam moueri. Impossibile est ergo pondus infinitum esse, & similiter leuitatem. Et corpora ergo infinitum pondus habentia leuitatem, ac in ratione rerum esse non possunt.

LECTIO XIII.

¶ At et igitur corpus infinitum non esse, & si hoc modo contemplatio de ipso fiat per rationes particulares.

Et si vniuersaliter consideretur non solum per rationes eas, quæ in sermionibus de principijs a nobis sunt dictæ, determinatum est enim & illo in loco de infinito vniuersaliter prius quomodo est, & quomodo non est: sed nunc etiam nunc alio modo.

Post hæc autem considerandum est, si infinitum quidem vniuersum corpus non sit, tantum tamen sit, vt plures sint celi. Forstian enim hoc quippiam dubitauerit nihil ob stare, vt hic qui nos circumdat motus est constitutus, sic & plures alios esse celos, plures quidem vno, non tamen infinitos. Prius autem vniuersaliter de infinito dicamus.

In tertio enim Physic. determinatur vniuersaliter de infinito quomodo sit, & quomodo non sit. Ostensum est ibi, quod infinitum est in potentia, sed non in actu. Nunc autem determinandum est alio modo de infinito, ostendendo. f. vniuersaliter, quod nullum corpus sensibile potest esse infinitum in actu. Tertio ibi.

¶ Ostendit quid sit determinandū immediate post ista, & dicit, quod postquam ostendimus hoc quod dictum est, intentio nostra erit inquirere, supposito quod totum corpus vniuersi nõ sit infinitum, vt tamen totum corpus sit tante quantitati, quod possint ex eo esse plures celi, id est, plures mundi. Forte. n. possit de hoc aliquis dubitare, an sit possibile, quod sicut iste mundus est constitutus circa nos, ita sint alij mundi plures vno, non tamen infiniti. Sed antequam hoc pertractemus, dicemus naturaliter de infinito, ostendendo scilicet communibus rationibus, quod nullum corpus sit infinitum. Deinde cum dicit.

LECT. XIII.

Ostendit de singulis corporibus naturalibus, quod nullum eorum sit infinitum, hic ostendit cõmuni ratione, quod nullum corpus naturale sit infinitum. Probatio enim, quæ est p medium commune, perfectiorem scientiam causat. Circa hoc ergo duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo ostendit propositum, ibi. Necessè itaque corpus omne &c. Circa primum tria facit. Primo ostendit epilogando, quod prius est dictum, dicens, quod prædicto modo considerantibus manifestum est, quod non est corpus infinitum per ea quæ sunt secundum partem, id est, secundum proprias rationes singularium partium vniuersi, scilicet, cet corporis qd mouetur circulariter: & quod mouetur sursum, aut deorsum. Secundo ibi.

Prima part. 9-7-3.

Lec. 9. Incipit in tex. 24.

Lec. 9. Incipit in tex. 24.

¶ Ostendit

d. Ostendit propositum, & primo per rationes naturales demonstratius. Secundo per rationes logicas, ibi {Rationabilibus autem &c.} Dico autem rationes demonstratius & naturales, quae summuntur ex proprijs principijs scientiae naturalis: cuius consideratio consistit circa motum, & actionem, & passionem, quae in motu consistunt, ut dicitur in 3. Physic. Primo ergo ostendit nullum corpus esse infinitum ex parte motus localis, qui est primus & communissimus motus. Secundo naturaliter ex parte actionis & passionis, ibi {Quod autem omnino impossibile &c.} Circa primum duo facit. Primo praeimitit quaedam divisiones: secundo profequitur singula membra, ibi {Quod quidem igitur &c.} Praemitit ergo primo tres divisiones: quarum prima est, quod necesse est omne corpus aut esse finitum, aut infinitum, & si quidem sit finitum, habemus propositum: si autem sit infinitum, restat secunda divisio, scilicet quod sit totum anhomioerum siue heterogeneum, id est, dissimilium partium, sicut corpus animalis quod componitur ex carnibus ossibus & nervis: aut sit homioerum siue homogeneum, id est, similitium partium, sicut aqua cuius quaelibet pars est aqua. Si vero sit totum dissimilium partium, restat tertiadivisio, utrum scilicet species partium talis corporis sint finitae numero, aut infinitae. Si ergo probabitur quod non sint finitae, neque rerum sunt finitae: & quod iterum nullum corpus similitium partium sit infinitum, probatum erit quod nullum corpus uniuersaliter est infinitum. Deinde cum dicit, e. Probat singula praedictorum, & circa hoc tria facit. Primo ostendit, quod non est possibile corporis dissimilium partium esse infinitas species partium eius. Secundo ostendit, quod non est possibile esse corpus infinitum dissimilium partium, ita quod species partium sint finitae, ibi {Sed tamen si quidem &c.} Tertio ostendit, quod corpus infinitum non potest esse similitium partium, ibi {Sed adhuc neque totum &c.} Primo ergo ostendit, quod non est possibile aliquod corpus infinitum, esse si quis permittat manere in sua veritate primas hypotheses, id est, suppositiones prius factas, scilicet quod sint solae tres species motuum simplicium, scilicet primi motus, simplices sunt finitae, necesse est quod species corporum simplicium sint finitae: & hoc ideo, quia motus ipsius corporis simplicis est simplex, ut supra habitum est. dicitur est autem supra, quod simplices motus sunt finiti: sunt enim tres, scilicet motus qui est ad medium: & motus qui est a medio: & motus qui est circa medium. Ideo autem oportet, quod si motus simplices sunt finiti, quod corpora simplicia sint finita: quia necesse est, quod omne corpus naturale habeat proprium motum, si autem essent infinitae species corporum, motibus existentibus finitis, oporteret esse aliquas species corporum, quae non haberent motum, quod est impossibile. sic igitur ex hoc, quod motus simplices sunt finiti, sufficienter probatur, quod species corporum simplicium sint finitae. Omnia enim corpora mista componuntur ex simplicibus. Unde si esset aliquod totum dissimilium partium, quod componeretur ex infinitis speciebus cor-

Lec. 4. T.c. 16.

T.c. 57.

T.c. 58.

porum mistorum: tamen oporteret, quod species primorum componentium sint finitae: quia si non videretur possibile, quod finitorum elementorum diuersificetur commistiones in infinitum. Nec tamen aliquod corpus mistum potest dici omnium similitium partium: quia & si partes eius quantitatiae sint similes species, sicut quilibet pars lapidis est lapis: partes tamen essentiales eiusdem sunt diuersae secundum speciem. Coponitur enim substantia corporis misti ex corporibus simplicibus. Deinde cum dicit, f. Ostendit, quod non est possibile esse corpus infinitum dissimilium partium, ita quod species partium sint finitae: & ad hoc inducit quatuor rationes, quarum prima est, quod si corpus dissimilium partium infinitum existens ex partibus finitis specie com-poneretur, oporteret quod quaelibet partium eius esset infinita secundum magnitudinem, puta, si aliquod corpus mistum esset infinitum, elementis existentibus finitis, oporteret aere esse infinitum, & aqua, & ignem. Sed hoc est impossibile: quia, cum quodlibet eorum sit graue vel leue, sequetur in praemissa quod grauitas eius, vel leuitas esset infinita. Ostensum est autem quod nulla grauitas vel leuitas potest esse infinita, ergo non est possibile quod corpus dissimilium partium componatur ex finitis speciebus partium. Potest autem aliquis obicere, quod non sequitur hac ratione facta, quod vnaquaeque partium sit infinita: esset enim possibile totum esse infinitum, vna parte existente finita secundum magnitudinem, & alijs existentibus finitis. Sed hoc reprobatur in 3. Physic. si enim vna pars esset infinita, consumeret alias partes finitas propter excessum virtutis. Potest tamen dici, quod etiam hoc posito sequitur idem inconueniens, scilicet quod sit grauitas vel leuitas infinita, & ideo de hoc Aristoteles non curauit. Secundam rationem ponit ibi.

Omne itaque corpus aut finitum, aut infinitum necesse est: & si infinitum est aut similitium, aut dissimilium partium esse. Et si dissimilium partium est, aut ex finitis specie, aut ex infinitis constare.

Patet igitur ex infinitis constare non posse: si quispiam nobis primas suppositiones manere sinat. Nam si primi motus finiti sint species quoque simplicium corporum finitas esse necesse est. Etenim simplicis quidem corporis motio simplex est: simplices autem motiones finitae sunt, atque omne naturale corpus motionem habere necesse est.

At vero si infinitum ex finitis erit, & quaeque partium infinitam esse necesse est. dico autem aquam vel ignem: at hoc esse non potest. Demonstratum est enim neque pondus, neque leuitatem in ratione rerum infinitam esse.

Praterea loca quoque ipsarum magnitudine infinita esse necesse est. Quare et motus omnium infinitos esse. hoc autem esse nequit, si primas suppositiones posuerimus veras esse, & neque id quod deorsum, neque id quod sursum fertur in infinitum moueri possit. Impossibile est enim fieri, id quod ortum subire non potest tam in qualitate, quam in quantitate,

neque dissimilium partium componatur ex finitis speciebus partium. Potest autem aliquis obicere, quod non sequitur hac ratione facta, quod vnaquaeque partium sit infinita: esset enim possibile totum esse infinitum, vna parte existente finita secundum magnitudinem, & alijs existentibus finitis. Sed hoc reprobatur in 3. Physic. si enim vna pars esset infinita, consumeret alias partes finitas propter excessum virtutis. Potest tamen dici, quod etiam hoc posito sequitur idem inconueniens, scilicet quod sit grauitas vel leuitas infinita, & ideo de hoc Aristoteles non curauit. Secundam rationem ponit ibi.

g. Si enim partes totius finiti sint finitae secundum magnitudinem, oportet etiam quod loca earum essent infinita secundum magnitudinem, quia loca oportet esse aequalia locatis: sed motus mensuratur secundum magnitudinem loci in quem pertransit, ut probatur in 6. Physic. ergo sequitur quod motus omnium partium harum sint finiti. Sed hoc est impossibile, si sint vera ea quae supra supposuimus, scilicet quod non conuenit aliquid moueri deorsum in infinitum, neque etiam sursum, quia deorsum est determinatum, cum sit medium, & eadem ratio sursum est determinatum: si enim vnum contrarium est determinatum, & aliud. Et hoc etiam hic ostendit per id quod est commune omnibus motibus. Videmus enim in transmutatione quae est secundum substantiam, quod impossibile est id fieri quod non potest esse factum: sicut non potest fieri alius rationalis, quia impossibile est alium esse talem: & simile est in tali, scilicet in motu qui est secundum locum. Si enim impossibile est, quod aliquod nigrum sit factum album, sicut coruus impossibile est quod fiat albus, & si aliquid impossibile est quod sit formica, impossibile est quod ad hoc moueatur: & si impossibile est quod aliquid sit in Aegypto, puta, Danubius, impossi-

Secundo dicit. T.c. 44.

Lec. 9. T.c. 60.

ibile est, quod ad id moueatur. Et huius ratio est, quia datus est illi factus: frustra esset autem frustra si moueretur ad id, ad quod est impossibile peruenire, sicut igitur impossibile est, quod aliquid moueatur localiter ad illud, ad quod non potest peruenire: non est autem pertransire locum infinitum, si igitur loca essent infinita, nullus esset motus, quod cum sit impossibile, non potest esse, quod partes corporis infiniti sint infiniti partium: sicut in infinita magnitudine. Tertiam rationem ponit ibi.

h. Possent enim aliquid dicere, quod non est vnum continuum infinitum: sunt quidem partes discretae, id est, distinctae, & non continentur in infinita: sicut Democritus posuit infinita corpora indiuisibilia: & sicut Anaxagoras posuit infinitas partes conualescentes: sed ipse dicit, quod ex hac positione nihil minus sequitur inconueniens: quia si sint infinitae partes ignis non continentur nihil prohibet illas omnes coniungi, & sic fieri ex omnibus vnum ignem infinitum. Quae ratio rationem ponit ibi.

tu. 60. 9.

tu. 60. 6.

tu. 60. 6.

tu. 60. 6.

Adhuc, si & discreta sunt, nihil minus continget vti que ex omnibus ignem infinitum esse. Si corpus est vndeque distentiones habens. Itaque quo possibile est plura quidem dissimilia, vnumquodque autem infinitum esse: vndeque enim vnumquodque oportet infinitum esse.

Sed adhuc neque totum homioerum contingit infinitum esse. Primum quidem non est alius praeter istos motus. Habitat igitur vnum horum, si autem hoc accidit aut grauitate infinitam aut leuitate esse infinitam: Sed adhuc non est possibile corpus quod circumferatur. Impossibile enim infinitum circumferri. Nihil enim differt hoc dicere, quod caelum dicere infinitum esse. Hoc autem ostensum est quod non est possibile. Sed adhuc neque omnino infinitum contingit moueri: aut enim secundum naturam mouebitur, aut violentia, & si quidem violentia, est ipsi, & quod secundum naturam, quare & locus alius aequalis in quem fertur: hoc autem impossibile.

tu. 60. 6.

LECTIO. XIII.

Vad autem omnino impossibile sit infinitum a finito pati aliquid: aut fieri finitum, ex his manifestum est. Sit enim infinitum in quo A, finitum autem in quo B, ipsi autem in quo mouit aliquid, aut motum est G. Si itaque ab A, calefactum est, aut latum est, aut

Secundo dicit. T.c. 44.

infinitum circumferri, nihil differt hoc dicere, quam si dicatur caelum infinitum, quod est impossibile, ut supra ostensum est. non ergo contingit totum corpus infinitum esse homogeneum. Secundam rationem ponit ibi. {Sed adhuc neque omnino &c.} quae sequitur ex communi ratione motus localis, si enim sit corpus similitium partium infinitum, sequitur quod nullo modo possit moueri: quia si moueretur, aut mouebitur secundum naturam, aut secundum violentiam. Si autem sit ei aliquis motus violentus, sequitur quod est aliquis motus naturalis: quia motus violentus contrariatur motui naturali, ut supra habitum est. Si autem aliquis sit ei motus naturalis, sequitur quod sit etiam aliquis locus aequalis sibi, in quem naturaliter fertur: quia motus naturalis est eius, quod fertur in proprium locum. hoc autem est impossibile: quia sequeretur quod sint duo corpora loca infinita, quod est aequum impossibile: sicut quod corpus infinitum moueatur. Si ergo omne corpus naturale moueretur, sequitur quod nullum corpus naturale sit infinitum. Est tamen attendendum, quod haec ratio non procedit nisi de motu recto. Nam id quod mouetur circulariter, non mutat totum locum subiecto, sed solum ratione, ut probatur in 6. Physic. sed, quod corpus infinitum non possit moueri circulariter, supra multipliciter est ostensum.

Praterea & si seuncta sunt, non minus tamen hisce, qui est ex omnibus, ignis infinitus esse potest. At corpus est id, quod omni ex parte dimensionem habet. Quare quomodo fieri potest, ut plura quidem sint dissimilia, vnumquodque autem ipsorum sit infinitum: omni enim ex parte quodque infinitum, esse oportet.

Ad vero neque similitium partium infinitum esse potest. Primo enim non est alius praeter hos motus: horum igitur vnum habebit. Quod si hoc concedatur, eueniet sane grauitatem, aut leuitatem infinitam in ratione rerum esse. atque impossibile est id quod versatur infinitum esse: fieri enim non potest, ut infinitum ipsum versetur: nihil enim interest hoc, an caelum infinitum esse dicatur: hoc autem demonstratum est impossibile esse. At vero fieri omnino non potest, ut infinitum subeat motum, aut enim secundum naturam, aut vi motu ciebitur: atque si ui mouebatur, est ipsius profecto, & secundum naturam motus: quare et locus proprius alius erit, ad quem ipsum suapte natura fertur: at hoc impossibile esse constat.

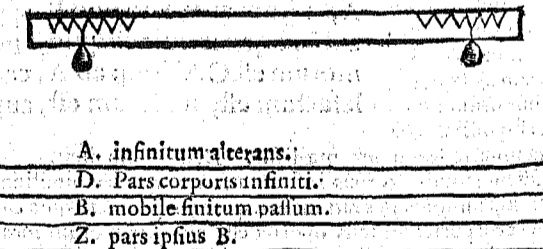
LECTIO. XIII.

Mino autem fieri non potest, ut infinitum a finito partiat, aut in quippiam finitum agat, ex hisce patere potest. Sit enim infinitum quidem A, finitum autem B. Si tempus in quo finitum mouit, ac infinitum est motum C. Si igitur ipsum A calefactum est, aut pulsatum a B, aut aliquid quippiam comitantur omnem motum. Et circa haec tria facit. Primo proponit quod intendit: secundo probat propositum, ibi. {Sic enim infinitum &c.} Tertio excludit quaedam obiectionem, ibi. {Sed tamen & quandoque &c.} Dicit ergo primo, quod ex his quae sequuntur manifestum est, quod corpus infinitum non potest aut pati, aut agere aliquid in corpus finitum. Deinde cum dicit, {Sic enim infinitum &c.} Probat nullum corpus sensibile esse infinitum tali ratione. Nullum corpus infinitum habet virtutem actiuam, aut passiuam, aut vtraque: sed omne corpus sensibile habet virtutem actiuam, aut passiuam, aut vtraque, ergo

Tex. 60. 8. Lec. 11.

que ergo nullum corpus sensibile est infinitum. Circa hoc ergo duo facit. Primo probat maiorem secundum ponit minorem & conclusionem, ibi: Si igitur omne corpus &c. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, & dicit manifestum esse ex his quae dicuntur, quod non solum impossibile est infinitum moveri localiter: sed vniuersaliter est impossibile infinitum pati aliquid, vel etiam agere in aliquo corpore finito: secundo, ibi: Sit n. infinitum &c. Probat propositum, & primo ostendit, quod infinitum non patitur a finito: secundo ostendit, quod finitum non patitur ab infinito, ibi: Neque vtrique in finitum &c. Dicit ergo primo, quod si corpus infinitum patitur a finito, sit corpus infinitum in quo est A, corpus autem finitum in quo est B, & quia omnis motus est in tempore sit tempus G, in quo mouit A, aut A motum est. Si ergo ponamus, quod A, quod est corpus infinitum, a B, quod est corpus finitum sit alteratum, puta calefactum, aut latum, id est, motum secundum locum, aut aliquid passum, puta, in frigidatum, aut humectatum, aut quocumque modo motum in tempore G: accipiamus vnam partem B mouentis, quae sit D, & nihil referat ad propositum si D esset quoddam aliud corpus minus quam B, manifestum est, quod minus corpus mouet minus mobile in aequali tempore, hoc tamen supposito, quod in minori corpore sit minor virtus, quod oportet esse, si sit corpus finitum partem: minor autem virtus in aequali tpe mouet minus mobile. Sit ergo corpus E, quod alteratur, aut qualitercumque mouetur a D in tpe G: ita quod intelligamus corpus E, esse partem totius infiniti, quod est A: sed quia tam D quam B est finitum, & quorilibet duorum finitorum corporum, est aliqua proportio adinuicem: sicut illam proportionem, quam habet D ad B, accipiatur proportio corporis E, ad quocumque corpus maius finitum, puta, quod sit F. Hae igitur positione facta ponit quaedam suppositiones, quarum prima est, quod alterans aequali in magnitudine & virtute, in aequali tempore alterat aequale corpus: secunda est, quod minus corpus alterans, in aequali tempore alterat minus: ita scilicet quod tantum erit corpus motum minus altero corpore moto, quantum erit analogum quocumque maius G ad minus: id est, quanta est proportio excessus maioris corporis mouentis ad minus. Ex praemissis igitur concludit, quod infinitum a nullo finito potest moueri: sicut quocumque tempus, quia aliquid minus quam infinitum mouebitur in aequali tempore ab illo minori, quam sit corpus mouens infinitum, sicut E, quod est minus quam A, mouebitur a D quod est minus quam B, sicut praemissa. Id autem quod est analogum ad E, id est, in eadem proportione se habens ad B, sicut B ad D est quoddam finitum: non enim potest dici, quod ipsum infinitum quod est A, se habeat ad B, sicut B se habet ad D: quia infinitum ad finitum nullam proportionem habet. supposito autem, quod aliquod

Tex. 66.4

finitum se habeat ad B, sicut B ad D, erit commutatum dicere, quod sicut D se habeat ad B, ita B se habeat ad illud finitum. Sed D mouet E in tempore G: ergo B mouet finitum in tempore G: sed in hoc tempore positum est B mouere A. ergo finitum in tempore eodem mouebit finitum & infinitum. Deinde cum dicit, b. Probat quod infinitum corpus non mouet corpus finitum in aliquo tpe, & primo ostendit quod non mouet in tpe finito; secundo quod non mouet in tpe infinito, ibi: Sed adhuc infinitum &c. Dicit igitur primo, quod neque etiam corpus infinitum mouebit corpus finitum in nullo tpe, si determinatum. Si enim detur contrarium, sit corpus infinitum in quo est A, corpus vero finitum quod ab eo mouet sit B & Z, tps aut in quo mouetur sit G. D autem sit quaedam pars finita corporis infiniti quod est A. Et quia minus mouet, ceterum quens est quod corpus finitum D, in G tpe moueat minus corpus, quod est B & Z, & sit id minus. Z quae est pars eius, quia igitur totum B & Z, habet aliquam proportionem ad Z, accipiatur, quod sicut totum B & Z, se habeat ad Z, ita E se habeat ad D, quorum vtrique est pars finiti. ergo commutatum quae est proportio D ad Z, eadem est proportio B ad B & Z: sed D mouet Z in G tempore, ergo si in hoc tpe, B & Z mouebatur ab A corpore infinito, sequitur quod infinitum & finitum moueantur in eodem tpe vnum & idem mobile. sic igitur impossibile est, quod finitum moueatur ab infinito in tpe G. Et idem sequitur quodcumque aliud tempus finitum sumatur, nullum ergo tempus finitum est dare in quo infinitum moueat finitum. Deinde cum dicit, G. Tempus.

A. infinitum alterans.
D. Pars corporis infiniti.
B. mobile finitum passum.
Z. pars ipsius B.

 c. Ostendit quod neque hoc potest esse in tpe infinito: non enim contingit quod in tpe infinito aliquid moueri, vel motum sit, quia tps infinitum non habet finem: ois aut actio, vel passio habet finem. nihil enim agit vel patitur nisi vt perueniat ad aliquam finem. Relinquitur ergo quod infinitum non moueat finitum in tempore infinito. Deinde cum dicit, d. Probat

quod infinitum non moueat infinitum, & dicit, quod infinitum non contingit aliquid pati ab infinito secundum quacumque speciem motus. Alioquin sit corpus infinitum agens, in quo est A, & corpus infinitum patiens, in quo est B, tempus aut in quo B passum est ab A, sit DG: sit autem E pars infiniti mobilis, quae est B: quia ergo totum B passum est ab A, in toto tempore quod est DG, manifestum est, quod E quod est pars eius, non mouetur in toto hoc tempore, oportet enim supponere, quod ab eodem mouente minus mobile moueatur in minori tempore. Quia tamen mobile magis vincitur a mouente, tanto velocius mouetur ab ipso. sit ergo quod E quod est minus quam B, moueatur ab A in tempore D, quod est pars totius temporis G: D autem ad G, D est aliqua proportio, cum vrungit sit finitum. Accipimus autem quod eadem proportionem habeat E ad aliquam partem ipsius mobilis infiniti maiorem, quam sit D habet ad DG. Sit ergo istud infinitum magis quam E, necesse est quod moueatur ab A in G D tempore, oportet enim supponere quod ab eodem mouente moueatur maius & minus mobile in maiori & minori tempore: ita quod sit diuisio mobilium secundum proportionem tempore. Quia igitur proportio illius finiti ad E, est sic eae proportio totius temporis GD ad D, oportet commutatum dicere, quod proportio totius temporis GD ad illud mobile finitum maius, sit sicut proportio temporis D ad mobile E, sed E mouetur ab A in tempore D, ergo illud finitum maius mouebitur ab A in tempore GD: & sic in eodem tempore mouebitur finitum & infinitum, quod est impossibile, & idem inconueniens sequitur, quocumque tempus finitum accipiatur: sic igitur impossibile est quod infinitum moueatur ab infinito in tempore finito. Relinquitur igitur si moueatur, quod moueatur in infinito tempore: sed hoc est impossibile, vt supra ostensum est, quia infinitum non habet finem, omne autem quod mouetur, habet finem: quia & si totus motus caeli non haberet finem, vna tamen circularis habet finem. Sic igitur manifestum est quod infinitum non habet virtutem actiuam, neque passiuam. Deinde cum dicit, e. Assumpta minori, infer conclusionem dicens, quod omne corpus sensibile habet virtutem actiuam, aut passiuam, aut vtranque. Dicitur autem corpus sensibile ad differentiam corporis Mathematici: ita quod corpus sensibile dicatur omne corpus naturale, quod in quantum huiusmodi, natum est mouere & moueri. sic ergo concludit, quod impossibile

Tex. 66.6

Tex. 67.

Tex. 68.

Tex. 69.

Tex. 67.0

A est aliquod corpus sensibile esse infinitum. Deinde cum dicit, f. Excludit quandam obiectionem, quia posset aliquis dicere quod sit aliquod corpus extra caelum intelligibile, quod sit infinitum, & dicit quod omnia corpora, quae sunt in loco sunt sensibilia: non enim sunt corpora Mathematica, quia talibus non debetur locus nisi secundum metaphoram, vt dicitur in Primo de Generatione, Locum non queritur, nisi ppter motum, vt dicitur in 4. Physic. non autem mouetur, nisi corpora sensibilia & naturalia: nam Mathematica sunt extra motum. Sic igitur manifestum est quod quocumque corpora sunt in loco, sunt sensibilia, & ex hoc concludit quod corpus infinitum non sit extra caelum, neque simpliciter. Corpus infinitum, neque secundum quid vel vltim ad aliquid, corpus finitum cum n. corpus omne sit finitum vel in finitum, sequitur quod nullum oino corpus sit extra caelum, quia si dicitur sit intellectuale, sequitur quod sit in loco, ex quo ponitur extra caelum. Extra enim & intra significant locum. sic igitur relinquitur, quod si aliquod corpus sit extra caelum finitum, vel infinitum, quod sit sensibile, eo quod nullum sensibile corpus est, quod non sit in loco: quia etiam caelum quodammodo est in loco, vt patet in 4. Physic. Manifestum est autem quod hoc vlt, quod nullum corpus intelligibile, neque finitum neque infinitum, est extra caelum, quia extra significat locum: nihil autem est in loco nisi corpus sensibile. Manifestum est etiam, quod nullum corpus infinitum sensibile, est extra caelum, ostensum est supra, quod nullum corpus sensibile est infinitum. Quod autem corpus sensibile finitum non sit extra caelum, non videtur hic probari, sed supponi: nisi forte per hoc quod omne corpus sensibile est in loco: omnia autem loca continentur infra caelum, quae determinantur tribus motibus localibus supra positus. qui sunt circa medium, a medio, & ad medium.

L E C T I O . X V .

At vero quae corpora etiam sunt in loco, omnia sensibilia sunt. Non ergo corpus vllum extra caelum infinitum erit: at neque etiam finitum. Nullum ergo corpus omnino est extra caelum. Nam si intelligibile sit, erit sane in loco. Extra enim & intras, locum significat. Quare sensibile corpus erit: sensibile autem nullum, est non in loco.

L E C T I O . X V .

Item etiam rationes afferre ad artificem differendi magis accommodatas. Neque enim versari potest infinitum si sit similitum partium: nullum corpus sensibile est infinitum. Quod autem corpus sensibile finitum non sit extra caelum, non videtur hic probari, sed supponi: nisi forte per hoc quod omne corpus sensibile est in loco: omnia autem loca continentur infra caelum, quae determinantur tribus motibus localibus supra positus. qui sunt circa medium, a medio, & ad medium.

L E C T I O . X V .

ostendam Philosophus ostendit nullum esse corpus infinitum rationibus philosophicis, id est, quae sumuntur ex principiis scientiae naturalis, hic ostendit idem rationibus logicis, id est, quae sumuntur ex aliquibus communioribus principiis, vel aliquibus probabilibus & non necessariis, & hoc est quod dicit: est. i. contingit conari ad propositum ostendendum rationabilius. per viam Logicam

Lec. 18.

Tex. 66.93.

Lec. 5.

Lec. 7.

T.c.4.

Logicam

logicam, sic. secundum rationes sequentes. vnde alia litera planior est quae sic habet. Magis autem logice argumentari sic. Primo autem ostendit propositum de corpore infinito continuo: secundo de non continuo, ibi. Sit aut non cotinuum &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit quod corpus infinitum similitum partium existens, non potest moveri circulariter: quod quidem probat per hoc quod infinitum non est aliud quod medium: motus autem circularis est circa medium, ut supra habitum est. ergo &c.

Tex. c6.71.

Secundo ostendit tribus rationibus, quod non est possibile quod tale corpus infinitum motu recto moueat, quarum prima talis est. Omne corpus quod mouetur motu recto, potest moveri naturaliter & per violentiam. Quicquid autem mouetur per violentiam habet aliquem locum in quem mouetur naturaliter, & omne quod mouetur naturaliter habet aliquem locum in quem mouetur naturaliter: locus autem omnis est aequalis locato. Sic ergo sequitur, quod si duo loca tanta, quantum est corpus infinitum, in quorum vnum mouetur violententer, & in alium naturaliter, hoc autem est impossibile, si quod sint duo loca infinita, sicut & quod sint duo infinita corpora, ut supra habitum est. Relinquit ergo quod nullum corpus naturale sit infinitum. Videtur autem utique, ratio logica esse, quia procedit ex eo quod contingit corpori infinito in quantum est infinitum, siue sit mathematicum, siue sit naturale, scilicet habere medium, & non habere aliquid aequale extra se. supra autem posuit aliqua similia, sed non tanquam principalia, sed tanquam assumpta ad manifestationem aliorum. Secundam rationem ponit ibi.

T.c.72.

Adhuc mouens quod infinitum quid est. Si quidem. n. ipsum seipsum animatum erit. Hoc autem quod possibile infinitum esse animal? Si autem aliud aliquid mouens, duo erunt infinita, & mouens, & quod mouetur, differentia secundum formam & virtutem.

T.c.73.

Si autem non continuum totum, sed quemadmodum dicit Democritus & Leucippus determinatum vacuo, vnum necessarium est esse omnium motum. Determinata sunt quidem igitur figuris. Naturam autem esse dicunt ipsorum vnam, quemadmodum si aurum vnum quodque sit segregatum. Horum autem quemadmodum dicimus necessarium est esse omnium motum, si sit corpus infinitum, quod mouens ipsum sit aliquid aliud: quia si moueret seipsum, esset animatum. Hoc. n. est proprium animalium quod seipsa moueant. si ergo corpus infinitum sit mouens seipsum, sequitur quod sit animal infinitum, sed hoc non videtur esse possibile: quia omne animal habet determinatam figuram, & determinatam proportionem partium ad totum, quod non competit infinito. sic igitur non potest dici, quod infinitum moueat seipsum. Si autem dicatur, quod aliquid aliud moueat ipsum, sequitur quod sint duo infinita, scilicet mouens, & quod mouetur. & ex hoc sequitur, quod differunt secundum speciem & virtutem: quia mouens comparatur ad mobile, sicut actus ad potentiam. hoc autem est impossibile, sicut prius dictum est. Deinde cum dicit.

Lec. r. Tex. c6.72. Lec. 2.

Adhuc mouens quod infinitum quid est. Si quidem. n. ipsum seipsum animatum erit. Hoc autem quod possibile infinitum esse animal? Si autem aliud aliquid mouens, duo erunt infinita, & mouens, & quod mouetur, differentia secundum formam & virtutem.

Lec. 21. Tex. c6.79.

Adhuc mouens quod infinitum quid est. Si quidem. n. ipsum seipsum animatum erit. Hoc autem quod possibile infinitum esse animal? Si autem aliud aliquid mouens, duo erunt infinita, & mouens, & quod mouetur, differentia secundum formam & virtutem.

habet virtutem finitam. Sic igitur patet, quod si sit corpus infinitum quod mouetur motu recto, oportet quod moueat a corpore infinito. Si ergo ponamus, quod corpus infinitum continet motum & finem naturam, & praeferatur naturam: similitur continet motum & finem naturam, quod sint duo infinita, sicut quod mouetur, sic, id est, naturaliter, vel violententer; hoc autem est impossibile, quod sint duo corpora infinita, ut supra ostensum est. ergo non est possibile esse corpus infinitum, quod mouetur motu recto. Hec etiam ratio logica est, quia procedit ex eorum proprietate infiniti corporis, quod. n. non habet extra se aliud corpus aequale. Potest autem ex hac ratione concludi, non solum quod sint duo infinita, sed plura. Nam si corpus infinitum moueat naturaliter, corpus naturaliter ipsum mouens erit infinitum: & quia contingit ipsum moueri violententer, corpus quod mouet ipsum violententer erit infinitum, & sic erunt tria infinita. Rursus quia motus qui est violentus vni, est naturalis alteri, ut supra dictum est: sequitur quod etiam sit aliud corpus infinitum, quod naturaliter hoc modo moueatur a virtute infinita. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea quid est id quod infinitum mouet? Nam si ipsum seipsum mouet, animatum erit profecto. Hoc autem quomodo pacto infinitum animal esse potest? Sin aliud quippiam est, duo erunt infinita profecto: id inquam quod mouet, & id quod mouetur, forma, potentiaque diuersa.

Si uniuersum autem non sit continuum, sed ut Democritus dicit, ac Leucippus, corpora vacuo sint distincta, unum omnium esse motum necesse est: sunt enim figuris distincta. Naturam autem ipsorum unam inquit esse, perinde atque si quodque separatim aurum esset. Horum autem uti dicimus eundem esse motum necesse est. Quo

ideo proponit, quod necesse est dicere, si sit corpus infinitum, quod mouens ipsum sit aliquid aliud: quia si moueret seipsum, esset animatum. Hoc. n. est proprium animalium quod seipsa moueant. si ergo corpus infinitum sit mouens seipsum, sequitur quod sit animal infinitum, sed hoc non videtur esse possibile: quia omne animal habet determinatam figuram, & determinatam proportionem partium ad totum, quod non competit infinito. sic igitur non potest dici, quod infinitum moueat seipsum. Si autem dicatur, quod aliquid aliud moueat ipsum, sequitur quod sint duo infinita, scilicet mouens, & quod mouetur. & ex hoc sequitur, quod differunt secundum speciem & virtutem: quia mouens comparatur ad mobile, sicut actus ad potentiam. hoc autem est impossibile, sicut prius dictum est. Deinde cum dicit.

Ostendit non esse infinitum non continuum, sed distinctum interpositionem vacui, sicut posuerunt Democritus & Leucippus. Et hoc ostendit tribus rationibus. Circa quarum primam dicit, quod si infinitum non sit vnum totum continuum, sed sicut dicunt Democritus & Leucippus, quod distinguatur vacuo intermedio. Ponebant. n. quod corpora indivisibilia non possunt iniunctim coniungi, nisi vacuo mediante. Secundum horum

horum positionem sequitur, quod necessarium sit omnium esse vnum motum. Dicebant enim quod ista corpora indivisibilia infinita sint determinata, id est, distincta adinuicem solummodo per figuras, in quantum. s. vnum eorum est pyramidale, aliud sphericum, aliud cubicum, & sic de alijs: & tunc dicunt naturam omnium eorum esse vnam. Sicut si quis dicat, quod vnum quodque eorum per se separatum sit de natura auri: si autem eorum est vna natura, necesse est quod sit vnum & idem motus eorum, non obstantes quod sunt minimae partes corporum: quia idem est motus totius & partis, sicut totius terrae, & vnius boli, i. vnius particulae, & totius ignis, & vnius scintille. Si ergo omnia sunt eiusdem naturae, & habent eundem motum, aut omnia mouentur deorsum quasi habentia grauitatem, & sic nullum corpus erit simpliciter leue, cum omnia corpora dicantur esse ex his composita: aut omnia mouentur sursum quasi habentia leuitatem, & sic nullum corpus erit graue, quod est impossibile. Secundam rationem ponit ibi.

Tex. c6.74.

Adhuc, si grauitatem habet, aut leuitatem, erit aut extremum aliqd totius, aut medium. Hoc autem impossibile infinito ente. Totaliterque vbi non est medium, neque extremum: neque hoc quidem sursum, hoc autem deorsum. Nullusque locus erit corporibus latioris: hoc autem non existente, motus non erit. Necesse. n. moueri aut secundum naturam, aut praeter naturam. Hec autem determinata sunt locis proprijs, & alienis.

Tex. c6.75.

Adhuc, si vbi praeter naturam aliquid manet, aut fertur, necesse est cuiusdam esse alterius hunc locum secundum naturam. Hoc autem credibile ex inductione. Necesse igitur neque omnia grauitatem habere, aut leuitatem: sed hoc quidem, hoc autem non.

Quod quidem igitur non est corpus omnino infinitum, ex his manifestum.

LECTIO XVI.

Vod autem neque plures possibile sit esse caelos, dicamus. Hoc. n. dicebamus intendendum, si quis non putat vniuersaliter ostensum esse de corporibus, quod impossibile est esse extra mundum, s. de quocunq; ipsorum, sed solum in infinite positus dictam esse rationem.

Dicit quod locus, ad quem mouetur aliquid praeter naturam, vel in quo quiescit praeter naturam, necesse est quod sit eundem alterius secundum naturam, ad quem scilicet naturaliter mouetur, & in quo naturaliter quiescat & hoc credibile sit ex inductione. Nam terra mouetur sursum praeter naturam, ignis vero secundum naturam: & econuer-

nanque vna gleba fertur, eod vniuersa terra mouetur: & totus ignis atque scintilla eundem ad locum feruntur. Quare si cuncta pondus habent, nullum corpus leue simpliciter erit: si cuncta sint leuia, nullum erit particeps grauitatis.

Præterea si pondus habent, vel leuitatem: aut vltimum quid vniuersi, aut medium erit. Hoc autem esse nequit, quippe cum sit infinitum. omnino autem etiam medium non est, aut vltimum: neque hoc quidem est supra, hoc autem infra: & nullus latioris locus corporibus erit. At hic si non sit, motus non erit. moueantur enim aut secundum naturam, aut praeter naturam necesse est. Hec autem definita sunt proprijs, alienisque locis.

Præterea, si vbi praeter naturam manet quippiam, aut quo fertur, illud alij locum cuiuspiam competere naturae necesse est: quod quidem ex inductione patere potest. Non omnia sanè pondus, aut leuitatem habere, quaedam non habere necesse est.

Vniuersi igitur corpus infinitum non esset, ex his quae diximus patet.

LECTIO XVI.

Vnc autem dicamus cur & plures esse caeli non possunt. Hoc enim considerandum diximus esse, si quispiam demonstratum esse de corporibus vniuersaliter non putet, extra mundum hunc nihil ipsorum esse posse: sed sermonem dictum esse duntaxat existimet de hisce corporibus, quae indefinite ponuntur.

Ostendit quod Philo- sophus ostendit, quod

ostendit, quod non sunt plures mundi numero, nedom quod fiat infiniti. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi {Omnia enim & manent &c.} Dicit ergo primo, quod quia ostensum est, quod corpus totius vniuersi non est infinitum, restat dicendum, quod non est possibile esse plures caelos, id est, plures mundos. Jam enim supra diximus, quod de hoc erat intendendum. Est autem considerandum, quod supra Philosophus fecit mentionem, quod extra caelum non est aliquid corpus neque finitum, neque infinitum: ex quo sequitur, quod non est alius mundus praeter istum. esset enim aliquid corpus extra caelum: & ideo si sufficeret esset supra probatum, quod extra caelum non sit aliquid corpus neque finitum, neque infinitum, nihil restaret probandum. Sed si quis non putat quod in superioribus sit ostium vniuersaliter de S. Tho. de Caelo. C corporibus

inducatur sursum, & deorsum per violentiam, sed hoc est impossibile: quia quod non est omnino natum moueri, quod nullum motum habet ex sua natura, impossibile est, quod moueatur per violentiam. hoc n. dicimus violentiam pati, quod per superioris agentis naturam remouetur a propria inclinatione. Si igitur corporibus non inesset aliqua naturalis inclinatio ad quosdam motus, violentia in eis locum non haberet. sicut si aial non esset natum videre, non attribueretur ei cecitas. Oportet igitur dicere, quod illorum corporum, quae sunt partes mundi, sint aliqui motus secundum naturam eorum: ergo quorum est una natura, est vnus motus. vnus aut motus dicitur, qui est ad vnum terminum, vt patet in Phisicis. necesse est ergo, quod motus singulorum, quae sunt vnus speciei, sit ad vnum locum numero: videlicet si sint graua, ad medium huius mundi: & si sint leuia, ad hoc extremum huius mundi: & ad hoc sequitur esse vnum mundum. Deinde cum dicitur.

Tex. c6. 83.

T. c. 84. T. c. 6.

Tex. c6. 85.

Tex. c6. 86.

Si autem ad specie eadem, plura autem numero: qui & singularia plura quidem numero, specie autem vnus quodque; indifferens, non huic quidem, huic autem non, tale erit partium, sed similiter omnibus idem. n. omnia secundum specie indifferencia abinuicem: numero autem alterum quodcumque; a quocumque. Dico autem hoc: quoniam partes quae hic adinuicem, & quae in altero mundo, similiter se habent. Sumptum igitur hinc nihil differt per comparationem ad aliquid earum, quae in alio aliquo mundo partium & respectu earum, quae in hoc ipso, sed similiter. non enim specie abinuicem differunt.

Itaque necessarium, aut amouere has suppositiones, aut medium vnus esse, & extremum. Hoc autem existere necesse est, & caelum vnus solus esse, & non plures eiusdem huius argumentis, & eiusdem necessitatibus.

Quod autem est aliquid, quo nata est terra ferri & aqua, palam est ex alijs.

Omnino n. quod mouetur, ex quodam in quiddam transmutatur: & hoc ex quo, & in quod specie differunt. Omnis n. finita transmutatio est, puta, quod sanatur ex infirmitate in sanitate, i. signa praedicta, & per necessitates, id est, necessarias rationes praedictas. Deinde cum dicitur.

Ostendit quoddam quod suppositum, scilicet quod corpora naturalia habent loca determinata, ad quae naturaliter feruntur, & primo ostendit propositum. Secundo destruit opinionem contrariam, ibi: Sed adhuc neque ab alio &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum per rationem naturalem. Secundo per signum, ibi: Argumentum autem &c. Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit, & dicit manifestum esse, tam ex alijs rationibus, quam ex praemissis, vel etiam ex alijs motibus, quod est aliquis locus determinatus, quod naturaliter terra feruntur: & sit dictum est de aqua, & de quolibet aliorum corporum. Secundo ibi.

corporebus. videmus autem, quod omnes partes terrae, quae sunt in hoc mundo, mouentur ad vnum numero locum: & sicut est in alijs corporibus. ergo omnes partes terrae, in quocumque mundo sint, naturaliter mouentur ad hoc medium huius mundi. Ipsa igitur naturalis inclinatio omnium corporum grauium ad vnum numero medium, & omnium leuium corporum ad vnum numero extremum, manifestat vnitate mundi. Non enim potest dici, quod in pluribus mundis ordinentur corpora secundum diuersa media, & extrema, sicut & in pluribus hominibus sunt media, & extrema diuersa numero, sed in eadem specie: quia natura membrorum hominis, vel cuiuslibet animalis, non determinat eum ordinem ad aliquem locum, sed magis secundum ordinem ad aliquem actum, talis autem situs partium animalis cognoscitur de certis operationibus membrorum. Sed natura grauium & leuium determinatur ad certa loca, ita scilicet omnia, quae habent eandem naturam ad vnum numero locum, vnus numero habent naturalem inclinationem. Deinde cum dicitur.

Si vero ad eadem specie, plura autem numero motus ipsorum sit: propterea quod et singula plura quidem sunt, specie vero non differunt non huic quidem partium tale, huic autem non tale, sed similiter omnibus idem accommodabatur. Eadem enim omnes inter sese specie constat esse, numero vero quamuis a quouis differre. Hoc autem ideo dico, quia partes quae hic sunt, & partes quae in altero mundo sunt, inter sese similiter habent: & ea quae hinc est sumpta, nullam differentiam ad earum partium nullam habet quae in alio, & in eodem sunt mundo: sed eodem se habet ad omnes, quippe cum inter sese non differant forma.

Quare autem hasce suppositiones remouere, aut medium vnus, & vltimum vnus esse necesse est. Quod si sit, & haec his eiusdem profecto signis eiusdemque necessitatibus vnus solus, & non plures esse necesse est.

Esse autem quippiam, quod ferri terra est apta ac ignis, ex ceteris etiam patet.

Omnino enim id quod mouetur ex quopiam in quippiam mutatur. atque haec, ex quo inquam, & in quod specie differunt. Omnis autem mutatio finita est sanè. Id enim quod sanatur, ex morbo it ad sanitatem: & id quod

argumenta, i. signa praedicta, & per necessitates, id est, necessarias rationes praedictas. Deinde cum dicitur.

Tex. 10. T. c. 43.

Tex. 8. Tex. c6. 50. Tex. 11. Tex. c6. 13. Tex. 13. Tex. c6. 91.

Tex. c6. 87.

Tex. c6. 88.

ex nigro, haec autem duo, ex quo motus procedit, & in quod terminatur differunt specie: sunt enim contraria, vt patet in 5. Phisic. contrarietas autem est differentia secundum formam, vt dicitur in 10. Meta. Hoc autem quod praedictum est, probatur per hoc, quod omnis transmutatio est finita, vt probatur in

6. Phisic. & etiam per ea quae supra dicta sunt, scilicet quod nihil mouetur ad id quod non potest peruenire: nihil autem potest peruenire ad infinitum, vnde oportet omnem mutationem esse finitam. Si autem non esset aliquod determinatum in quod tendit motus differens specie ab eo a quo motus incipit, oporteret motum esse infinitum, nulla enim ratio esset, quare magis motus terminaretur hic quam alibi, sed eadem ratione, qua incipit illic moueri, incipit moueri & hic. Manifestum etiam per exemplum quod dictum est, illud n. quod sanatur, mouetur ex infirmitate in sanitatem. & illud quod augetur, mouetur ex paruitate in magnitudinem. oportet igitur etiam illud quod fertur, quod dicitur moueri a loco, moueri a quodam determinato in quodam determinato, & haec sunt loca, vnde incipit motus, & locus, quo tendit. Sic igitur oportet, quod specie differat locus i quo aliquid mouetur localiter, & in quem naturaliter fertur, sicut id quod sanatur, non intedit vbi-cumque; contingit quasi a calu, neque ex sola voluntate mouentis, sed ad aliquid determinatum ad quod natura inclinatur, sic igitur & ignis, & terra, & alia corpora naturalia non feruntur ad infinitum, id est, ad aliquod indeterminatum, sicut posuit Democritus: sed feruntur in loca opposita locis in quibus prius erant. contrariatur autem sursum secundum locum ei quod est deorsum. sequitur ergo, quod sursum, & deorsum sunt termini naturalium motuum corporum simplicium. Tertio ibi.

Quoniam autem & qui in circuitu habet aequaliter opposita ea, quae secundum diametrum, totum autem non est contrarium, neque vnus: quare & his modo aliquo motus in opposita, & finita. Necesse igitur est esse aliquem finem, & non in infinitum ferri.

Argumentum autem est eius quod non infinitum ferri, hoc est. Terra enim quanto vtique propinquior sit medio, velocius ferri. Ignem autem quanto vtique ei quod est sursum si autem infinitum esset, infinita itaque velocitas. Si autem velocitas, & grauitas & leuitas. Vt enim amplius descendente velocitate alterum grauitate vtique erat velox: sic si infinita erat huiusmodi additio, & velocitatis additio infinita vtique esset.

Excludit quandam obiectionem, qua posset aliquis obuiare ex motu circulari, qui non videtur esse ex opposito in oppositum, sed magis ex eodem in idem. ideo dicit, quod etiam motus circularis aequaliter habet oppositum in termino. dicit autem, aequaliter, propter duo. Primo quidem, quia non inuenitur oppositio in motu circulari secundum aliqua puncta in circulo designata, prout sunt puncta ipsius circuli, sed solum prout sunt extrema diametri, secundum quam mensuratur magna distantia in circulo, vt supra dictum est: vnde subdit.

Quae secundum diametrum scilicet extrema opposita sunt. Secundo, quia sicut totum corpus sphaericum non immutat locum subiecto, sed solum ratione, partes autem eius variant locum etiam subiecto: ita si accipitur totus motus circularis, non inuenitur aliqua oppositio in terminis, nisi secundum rationem, prout scilicet idem a quo, & in quid motus circularis accipitur vt principium, & vt finis: sed accipiendo partes motus circularis, accipitur ibi oppositio secundum lineam re-

etiam, vt supra dictum est: & ideo subdit, quod toti circulationi non est aliquid contrarium. Sic ergo patet, quod etiam in his quae circulariter feruntur, mutatio est aliquo modo in opposita, scilicet finita: & sic vniuersaliter concludit quod intendit, scilicet quod necesse est esse aliquem finem motus localis, non autem in infinitum ferri corpus naturale, id est, ad aliquod indeterminatum, sicut posuit Democritus motum atomorum. Deia de cum dicitur.

Probat idem per signum. Quam quidem probationem vocat argumentum, eo quod talis probatio est quasi coniecturalis, & dicit, quod argumentum eius, quod corpus naturale non feratur in infinitum, sed ad aliquod certum, est quod terra quanto magis appropinquat ad medium, velocius fertur: quod ponit deprehendi ex maiori eius impulsu, prout scilicet a grauidente, fortius impellitur aliquid iuxta terminum sui motus: & eadem ratio est de igne, quod motus eius in tanto est velocior, quanto magis appropinquat ad locum sursum. Si ergo in infinitum ferretur terra vel ignis, in infinitum posset velocitas eius augeri, & etiam grauitas, vel leuitas corporis naturalis, sic enim velocitas corporis grauis est maior, quanto graue corpus amplius descendit, quod quidem corpus graue est velox per sua grauitatem. sic etiam

Nam & conuersio opposita quodammodo habet ea, quae per diametrum distant. Toti vero non est contrarium quicquam. Quare & ex hisce motio quodammodo in opposita sit atque finita. Sit igitur quippiam exitus, & non sine fine ferantur necesse est.

Non ferri autem haec in infinitum, signum etiam hoc esse videtur. Terra namque & ignis quod propinquiora sunt locis suis, illa quidem medio, ignis vero supero loco, eo celerius porro feruntur. Quod si infinitum esset superus locus, infinita nimirum & celeritas esset. Et si celeritas infinita esset, & grauitas etiam & leuitas infinita esset. Nam ut id quod inferius pergeret celeritate differens grauitate celeritate esset: sic si infinita esset huius accretio, & incrementum, sanè celeritatis infinitum etiam esset.

ita poterit esse additio infinita ad velocitatem, si sit additio infinita ad grauitatem vel leuitatem. Ostensum est autem supra, quod non potest esse grauitas vel leuitas infinita, & quod non potest aliquid moueri ad id ad quod non potest pertinere. Sic igitur additio grauitatis non potest esse infinita, & per consequens nec additio velocitatis vnde nec motus corporum naturalium potest esse in infinitum. Sciendum est autem, quod causam huius accidentis, quod terra velocius mouetur quanto magis descendit, Hipparchus assignauit ex parte mouentis per violentiam: quia quanto elongatur motus, tanto minus remanet de virtute mouentis, & sic motus fit tardior: vnde motus violentus in principio quidem intenditur, in fine autem remittitur intantum, quod finaliter graue non potest plus sursum ferri, sed incipit moueri deorsum propter paruitatem eius quod remanserat de virtute motoris violenti, quae quanto magis minoratur, motus contrarius fit velocior. Sed ista ratio est particularis solum in his, quae mouentur naturaliter post motum violentum, non autem habet locum in his, quae mouentur naturaliter, eo quod generantur extra propria loca. Alij assignauerunt huius causam ex quantitate medij, per quod fit motus, puta, aeris qui minus resistit, quanto plus proceditur in motu naturali: & ideo minus potest impedire motum naturalem. Sed & haec ratio non minus compereret in motibus violentis, quae naturalibus, quibus tamen contrarium accidit, vt infra dicitur. Et ideo dicendum est cum Aristotele, quod causa huius

& item, ut Empedocles posuit, possibile esse esse multos mundos, ita scilicet vno corrupto, alius postea generaretur, sicut ipse Empedocles posuit. Et quia tunc vere cognoscitur veritas, quando dubitationes sunt soluta, quae videntur esse contra veritatem, ideo prius oportet ponere dubitationes circa hoc ipsum, ex quibus scilicet videtur, quod sint, vel possint esse plures mundi. Huiusmodi solutio est confirmatio veritatis. Deinde cum dicitur.

b ¶ Ponit rationem, ex qua aliquis possit dubitare æstimans possibile esse, quod sint plures mundi. vnde sic ¶ intendentes, secundum rationem, quae sequitur, videbitur esse impossibile, ipsum, scilicet mundum esse vnum & solum: subintelligendum est, ex necessitate. Non enim sequens ratio, probat, quod necesse sit esse plures mundos, quod æquipollet ei, quod est impossibile esse vnum solum mundum: sed probat, quod possibile est esse plures mundos, quod æquipollet ei, quod non necesse esse vnum solum mundum. Ad hoc autem ostendendum, inducit rationem, quae continet duos syllogismos, quorum primum primo ponit: secundo secundum, ibi ¶ Quorum autem est forma quedam &c. ¶ primus syllogismus talis est: In omnibus sensibilibus, quae sunt ab arte, vel a natura, alia est consideratio formae secundum se considerata, alia est consideratio formae prout est in materia: sed cælum est quoddam sensibile habens formam in materia, ergo alia est consideratio absoluta formae ipsius, prout consideratur in vniuersali, & alia est consideratio formae ipsius in materia, prout consideratur in particulari. Primo ergo ponit Maiorem: secundo Minorem, ibi ¶ Quia igitur est cælum &c. ¶ Tertio infert conclusionem, ibi. Si autem singularium &c. ¶ Dicit ergo primo, quod in omnibus existentibus, & generatis, id est factis, vel a natura, vel ab arte, alterum est secundum nostram considerationem, ipsa forma secundum se ipsam considerata, & alterum est ipsa forma mixta cum materia, secundum quod accipitur, prout est coniuncta cum materia. Et hoc primo manifestat per exemplum in Mathematicis, in quibus est magis manifestum, eo quod in ratione eorum non ponitur materia sensibilis. Alterum est, n. in considerationem nostram ipsa species sphaerae: & alterum forma sphaerae in materia sensibilis, prout significatur, cum dicitur aurea, vel aerea sphaera: & similiter, aliud est ipsa forma circuli, & aliud est, quod dicitur aereus, aut ligneus circulus, & hoc manifestat, quia est dicimus Quod quid erat esse, id est, diffinitiuam rationem sphaerae, aut circuli, non ponimus in eius ratione aeream & aereum, tanquam hoc quod dicimus aereum, aut aereum non sint de eorum substantia, quam significat definitio. Sed videtur hic magis esse dubium in rebus naturalibus, quarum formae non possunt esse nec intelligi sine materia sensibili, sicut simum non potest esse nec

intelligi sine naso: sed tamen formae naturales, quamuis non possint intelligi sine materia sensibili in communi, possunt tamen intelligi sine materia sensibili signata, quae indiuiduationis, & singularitatis est principium, sicut pes non potest intelligi sine carnis, & ossibus, potest tamen intelligi sine his carnis, & ossibus, & his offibus. Et ideo subdit, quod si non possumus intelligere, neque sumere, in nostra consideratione aliquid aliud praeter singulare, id est, praeter materiam, quae includitur in ratione singularis, scilicet, licet prout est signata, quia quandoque nihil prohibet hoc accidere, vt scilicet non possit forma intelligi sine materia sensibili, sicut si intelligamus circulum sine materia sensibili: nihilominus tamen in naturalibus, in quibus hoc accidit, quod non intelligitur forma sine materia, alia est ratio rei communi acceptae, & in singulari, sicut hominis, & huius hominis, puta, si dicamus, quod aliud est esse circulo, & huic circulo, id est, alia est ratio definitiuam vtriusque: & haec quidem, scilicet ratio rei in communi, est species, id est, ipsa ratio species, haec autem, scilicet ratio rei in particulari significat rationem species in materia determinata, & est de numero singularium. Deinde cum dicitur.

e ¶ Ponit Minorem syllogismi inducti, & dicit, quod cum cælum .i. mundus sit quoddam sensibile, necesse est quod sit de numero singularium: & hoc ideo, quia oes sensibiles habent esse in materia. Id autem quod est forma non in materia, non est sensibile, sed intelligibile tantum, quae litates, n. sensibiles sunt dispositiones mediae. Deinde cum dicitur. ¶ Ponit conclusionem: & dicit, quod si cælum, id est, mundus est de numero singularium, vt ostensum est, alterum erit esse huic cælo singulariter dicto, & cælo simpliciter, id est, vniuersaliter sumpto, id est, alia erit ratio vtriusque: et sic sequitur, quod alterum sit secundum considerationem hoc cælum, singulariter dictum, & cælum vniuersaliter sumptum, ita scilicet quod hoc cælum vniuersaliter sumptum, sit forma coniuncta materiae. Quod non est sic intelligendum, quod in ratione rei naturali vniuersaliter sumptae nullo modo cadat materia, sed quod non cadit in eius ratione materia signata. Deinde cum dicitur.

e ¶ Ponit secundum syllogismum, qui talis est. Quorumcumque est forma in materia aut sunt, aut contingit esse plura indiuidua vnius speciei: sed hoc cælum significat formam in materia, vt dictum est: ergo aut sunt, aut possunt esse plures cæli. Circa hoc autem primo ponit Maiorem: secundo manifestat eam, ibi ¶ Sive enim sint species &c. ¶ Tertio infert conclusionem, ibi ¶ Itaque autem sunt &c. ¶ Minorem supponit ex praemissis syllogismo. Dicit ergo primo, quod omnia illa, quorum est forma quedam species, i. quae non sunt ipsa forma, & species, aut sunt plura singularia vnius speciei, aut contingit fieri plura:

Cum igitur cælum sensibile sit, singulare erit profecto. Sensibile enim omne in materia est.

Singulare autem est: aliud esse huiusmodi cæli, & cæli simpliciter erit. Est ergo aliud hoc cælum, & simpliciter cælum. Atque hoc est ut species aique forma, illud ut cum materia mixtum.

Quorum autem forma quedam, & species est, eorum aut sunt, aut esse plura singulariter possunt.

¶ Ponit conclusionem: & dicit, quod si cælum, id est, mundus est de numero singularium, vt ostensum est, alterum erit esse huic cælo singulariter dicto, & cælo simpliciter, id est, vniuersaliter sumpto, id est, alia erit ratio vtriusque: et sic sequitur, quod alterum sit secundum considerationem hoc cælum, singulariter dictum, & cælum vniuersaliter sumptum, ita scilicet quod hoc cælum vniuersaliter sumptum, sit forma coniuncta materiae. Quod non est sic intelligendum, quod in ratione rei naturali vniuersaliter sumptae nullo modo cadat materia, sed quod non cadit in eius ratione materia signata. Deinde cum dicitur.

¶ Ponit secundum syllogismum, qui talis est. Quorumcumque est forma in materia aut sunt, aut contingit esse plura indiuidua vnius speciei: sed hoc cælum significat formam in materia, vt dictum est: ergo aut sunt, aut possunt esse plures cæli. Circa hoc autem primo ponit Maiorem: secundo manifestat eam, ibi ¶ Sive enim sint species &c. ¶ Tertio infert conclusionem, ibi ¶ Itaque autem sunt &c. ¶ Minorem supponit ex praemissis syllogismo. Dicit ergo primo, quod omnia illa, quorum est forma quedam species, i. quae non sunt ipsa forma, & species, aut sunt plura singularia vnius speciei, aut contingit fieri plura:

plura illa vero, quae ipsamet sunt formae & species subsistentes sunt substantiae separatae, & non possunt esse plura vnius speciei. Deinde cum dicitur.

f ¶ Manifestat praedictam propositionem tam in opinionem platoniam, quam in opinionem propriam: & dicit, Sive sint species, sive materiae separatae, sicut Platonici dicitur necesse est hoc accidere, scilicet quod sint plura indiuidua vnius speciei: quia species separata ponitur, sicut exemplar rei sensibilis: possibile est autem ad vnum exemplar fieri multa exempla: sicut etiam nullum talium, i. nulla specierum separatim existit, nihilominus plura indiuidua possunt esse vnius speciei. Videmus enim in omnibus sic accidere, quorum substantia, scilicet essentia, quae significat definitio est in materia signata, quod sunt plura numero indiuidua vnius speciei: & huius ratio est, quia, cum materia signata non sit de ratione speciei, ratio speciei potest indifferenter saluari in hac materia signata, & in illa: ita plura possunt esse indiuidua vnius speciei.

Deinde cum dicitur. ¶ Infert conclusionem intentam, scilicet quod aut sunt plures cæli, aut contingit esse factos plures cælos. Vltimo autem epilogat, quod ex praemissis possit aliquis suspicari quod vel sint, vel possint esse plures mundi. Sed videtur hic esse contrarietas inter Arist. & Plato. nam Plato in Timaeo ex vnitare exemplaris probatur vnitatem mundi: hic autem Arist. ex vnitare speciei separatæ concludit possibile esse quod sint plures mundi. Sed potest dupliciter responderi. Vno modo ex parte ipsius exemplari: quod quidem si sic sit vnum, quod vnitas sit esse, & natura eius necesse est exemplum esse imitari exemplar in sua vnitare, & tale est primum exemplar separatum, vnde & mundum, qui est primum exemplum, necesse est vnum: & in hoc procedit probatio Platonis. Si vero vnitas non sit esse natura exemplaris, sed sit praeter essentiam eius, & sic exemplari poterat assimilari exemplari in eo quod pertinet ad eius speciem, puta in ratione hominis, vel equi, non aut quantum ad ipsam vnitatem: & hoc modo procedit hic ratio Arist. Alio modo potest solui ex parte exemplari, quod tanto est perfectius, quanto magis assimilatur exemplari, alia ergo exempla assimilantur exemplari vni secundum vnitatem speciei, non secundum vnitatem numeralem materiae: sed cælum, quod est perfectius exemplatum, assimilatur suo

g Itaque aut sunt plures cæli, aut contingit esse plures. Ex his quidem igitur suspicabitur utique aliquis & esse, & quod contingit plures cælos esse.

h Considerandum autem iterum quid horum dicitur bene, & quid non bene. Alteram quidem igitur esse rationem eam, quae sine materia: & eam quae in materia formae bene quidem dicitur: & sit hoc verum: sed nihilominus neque vna necessitas propter hoc plures esse mundos, neque contingit factos esse plures: siquidem iste ex tota est materia, quemadmodum est.

i Sic autem forte magis quod dicitur erit manifestum. Si enim est simitas curuitas in naso, aut carne, & est materia similitati caro: si ex omnibus carnibus vna fiat caro, & existat in hac simum, nihil utique aliud erit simum, neque contingit factum esse. Similiter autem & si homini sunt materia carnes & ossa: si ex omni carne, & omnibus ossibus homo fiat, quae dissolui minime possent, non vtriusque contingit esse alium hominem: similiter autem & in aliis. Omnino enim quorumcumque est substantia in subiecta quadam materia, horum nihil contingit factum esse non existente quadam materia.

k Cælum autem quidem singularium, & eorum, quae ex materia. Sed si non ex parte ipsius

exemplari in vnitatem numeralem. Deinde cum dicitur. h ¶ Solutio objectionem praedictam, & primo ponit solutionem: secundo manifestat eam ibi. Sic autem forte &c. ¶ Dicit ergo primo, quod oportet iterum ad soluendum dubitationem praedictam, considerare quid dicatur bene, & quid non bene. Si enim omnia praemissa sint vera, necesse est conclusionem esse veram. Dicit igitur, quod bene dicitur esse, quod altera sit ratio formae, quae est sine materia & ea, quae est cum materia, hoc ceditur tanquam verum: & sic concedatur conclusio primi syllogismi, quae est minor secundus, sed non sequitur ex necessitate propter hoc quod sint multi mundi, vel quod possint esse plures, si verum sit, quod iste mundus sit ex tota sua materia, sicut est verum, & infra probabitur. Maior enim propositio syllogismi, scilicet quod illa quae habent formam in materia possunt esse multa numero vnius speciei, non habet veritatem, nisi in illis, quae non constent ex tota sua materia. Deinde cum dicitur.

i ¶ Manifestat quod dixerat per exemplum, & primo ponit exempla. Secundo adaptat ad propositum, ibi ¶ Cælum autem est quidem singularium, &c. ¶ primo ergo ponit exempla illius quod dictum est. Simitas enim est curuitas in naso, aut in carne, & ita caro est materia similitatis, si ergo ex omnibus carnibus fieret vna caro, vni nati: & in hac esset simitas, nihil aliud aliud esset simum, neque posset esse. Et eadem ratio est de homine, cum carnes & ossa sint materia hominis si ex omnibus carnibus, & ossibus fieret vnus homo, ita scilicet quod nullo modo possent dissolui, non posset esse aliquis alius homo quam vnus, si vero possent dissolui, possibile esset illo

Quare aut plures sunt cæli, aut plures esse profecto possunt. Ex his igitur quibus existimauerit esse plures cælos, & etiam esse posse.

Considerandum autem rursus est, quidnam horum dicitur recte, et quid non recte. Aliam igitur esse rationem eam, quae sine materia est: aliam eam, quae in materia est recte profecto dicitur, atque verum esse ponatur. Nulla tamen ob id ipsum mundos, aut plures esse, aut plures esse posse, necessitas est: si hic vniuersa ex materia constet, & ut constare videtur.

Hoc autem modo forsitan id quod dicitur magis patebit. Si enim simitas concavitas est in naso, aut in carne, caroque materies est similitatis: si omnibus ex carnibus vna fieret caro, atque in hac simitas esset orta, nullum aliud simum, aut esset, aut fore omnino posset. Simili quoque modo, si materies in homine caro est, atque ossa, si vniuersa ex carne, atque ossibus fieret homo, atque illa dissolui non posset, alius homo profecto esse non posset: Eadem fuerit, & in ceteris ratio. Omnino enim quorum substantia in subiecta materia quadam est, eorum nihil oriri potest, si non aliqua materia sit.

Cælum autem est quidem singularium, & ex materia constat. Sed si non ex ipsius materiei parte, sed ex

homine corrupto alium hominem esse, sicut dissoluta arca, ex eisdem lignis fit alia arca: & ita etiam est in aliis. Et huius rationem assignat, quia nihil eorum, quorum forma est in materia, potest fieri si non affuerit propria materia: sicut domus non posset fieri si non sint lapides, & ligna & ita si non sint aliae carnes, & ossa praeter ea ex quibus componitur vnus homo non poterit fieri alius homo praeter illum. Deinde cum dicitur. k Adaptat ad propositum, & dicit verum esse cælum esse de numero singularium, & eorum, quae ex materia constuntur, non tamen ex parte suae materiae, sed ex tota sua materia: & ideo quia nis sit alia ratio cæli, & huius cæli, non tamen potest esse aliud cælum:

T.c.93.

T.c.94.

T.c.95.

caeli: propter hoc, quod tota materia caeli apprehensa est sub hoc caelo. Sciendum est autem, quod quidam aliis modis probant possibile esse plures caelos, vno modo scilicet. Mundus factus est a Deo; sed potentia Dei, cum sit infinita, non determinatur ad istum solum mundum: ergo non est rationabile, quod non possit facere etiam alios mundos.

Et ad hoc dicendum est, quod, si Deus faceret alios mundos, aut faceret eos similes huic mundo, aut dissimiles: Si omnino similes, essent frustra: quod non competit sapientiae ipsius. Si autem dissimiles, nihil eorum comprehenderet in se omnem naturam corporis sensibilis: & ita nullus eorum esset perfectus, sed ex omnibus constitueretur vnus mundus perfectus. Alio modo potest argui sic. Quanto aliquid est nobilius, tanto eius species est magis virtuosa: mundus autem est nobilior qualibet re naturali hic existente: igitur, cum species rei naturalis hic existens, puta equi, aut bovis, possit perficere plura individua, multo magis species totius mundi potest plura individua perficere. Sed ad hoc dicendum est, quod maioris virtutis est facere vnus perfectum, quam facere multa imperfecta: singula autem in diuisa rerum natura reperiuntur, quae sunt hic, sunt impere: quia nullum eorum comprehendit in se totum, quod pertinet ad suam speciem: sed vnus hoc modo perfectus est: vnde ex hoc ipso eius species ostendit magis virtuosam. Tertio obiicitur sic. Melius est multiplicari optima, quam ea quae sunt minus bona: sed mundus est optimus, ergo melius est esse plures mundos, quam plura animalia, aut plures plantas. Et ad hoc dicendum, quod hoc ipsum pertinet ad bonitatem mundi, quod sit vnus: quia vnus habet rationem boni videmus enim, quod per diuisionem aliqua decidit a propria bonitate.

constat, sed ex omni: esse quidem ipsi caelo, & huic caelo alterum est, non tamen neque vtique erit aliud, neque vtique continget factos esse plures: propter quod, omnem materiam comprehendit.

LECTIO. XX.

Restat igitur restat ostendere, quod ex omni naturali, & sensibili constat corpore. Dicamus autem primum quid dicimus esse caelum, & quot modis dicitur, vt magis nobis manifestum fiat quod quaeritur.

Vno quidem igitur modo caelum dicimus substantiam extremam totius circulationis: aut corpus naturale, quod est in extrema circumferentia totius: consueuimus enim, extremum, & quod sursum est, maxime vocare caelum, in quo & diuinum omne locatum esse dicimus. Alio autem rursus modo continuu corpus extremam circumferentiam totius: in quo Luna & Sol, & quaedam astrorum, etenim haec in caelo esse dicimus. Adhuc autem aliter, dicimus caelum continuum corpus ab extrema circumferentia: totum enim & omne consueuimus dicere caelum.

Tripliciter autem dicto caelum

LECTIO. XX.

Restat solutio inducta, hic Philosophus probat quod supponit. Quod mundus consistit ex tota sua materia, & primo dicit de quo est intentio, & quo ordine sit procedendum, dicens, quod hoc ipsum restat ostendere ad complementum praemissa solutionis, quod mundus consistit ex omni corpore naturali, & sensibili, quod est materia eius, sed ante quam hoc ostendamus, oportet primo dicere quid significetur per hoc nomen caelum, & quot modis dicitur, vt id quod quaeritur magis possit manifestari. Secundo ibi, **Ex**equitur propositum, & primo ostendit quot modis dicitur caelum, secundo ostendit principale propositum ibi. **T**ripliciter autem, &c. **C**irca primum ponit tres significationes caeli. Vno enim modo dicitur caelum substantia quaedam, quae est extrema circulationis totius, id est, quae in toto universo est extrema & circulariter mouetur. Et, quia exposuerat significationem

Tex. 65. 69.

T. c. 97.

minis per substantiam, cuius ratio transcendit considerationem naturalem, cum pertineat ad considerationem Metaphysicam, adhibet aliam expositionem, in eadem tamen significatione, dicens, quod caelum est corpus naturale, quod est in extrema circumferentia totius: & haec expositio est magis propria scientiae naturali. Probat autem hanc significationem ex consuetudine loquendi, quia nominibus est vtendum, vt plures, sicut dicitur in Secundo Thopico: Consueuerunt enim homines vocare caelum id, quod est extremum totius mundi: & quod est maximum sursum, non qui dem secundum quod sursum accipitur, in scientia naturali, pro ut, scilicet terminus motus leuium: sic enim nihil magis est sursum, quam locus, in quem fertur ignis: sed sumitur hic sursum, secundum communem modum loquendi, prout id quod est remotius a medio, vocatur sursum. Consueuit etiam vocari sursum id, quod est locus omnium diuinorum, ut dicuntur corpora caelestia, quae non omnia sunt in suprema sphaera: Sed sciendum, quod diuina dicuntur substantiae immateriales, & incorporeae: dictum est enim supra, quod omnes homines locum, qui est sursum, attribuant deo. Secundo modo dicitur caelum non solum suprema sphaera, sed totum corpus quod continetur cum extrema circumferentia totius uniuersi, id est, omnes sphaera caelestium corporum, in quibus sunt Luna, & Sol, & quaedam stellarum. Talis quinquae planetarum stellae fixae sunt in suprema sphaera secundum opinionem Aristotelis, qui non posuit aliam sphaeram esse stellarum fixarum. Haec etiam significationem probat per communem usum loquendi dicimus enim Solem, & Lunam, & alios planetas esse in caelo. videntur autem haec corpora continuari cum suprema sphaera, propter conuenientiam in natura, quia scilicet sunt incorruptibilia, & circulariter mobilia: non autem ita quod ex omnibus sit vnus corpus continuum: quia si eorum non possent esse similes, & diuersi motus, continuum est enim, cuius motus est vnus, ut dicitur in 3. Metaphysica. Tertio modo dicitur caelum totum corpus, quod continetur ab extrema circumferentia, id est a suprema sphaera, & hoc probat etiam ex vtique loquendi: quia consueuimus totum mundum, & omne, id est vniversum, vocare caelum. Est autem considerandum, quod caelum his tribus modis dicitur, non aequiuoce, sed analogice, scilicet per respectum ad vnum primum. Primo enim, & principaliter dicitur caelum suprema sphaera. Secundo autem, & alia sphaera caelestis ex contiguitate quam habent ad supream sphaeram. Tertio modo vnitas corporum, secundum quod continetur ab vltima sphaera. Deinde cum dicitur, **O**stendit propositum, & primo ostendit, quod non est aliquid corpus sensibile extra caelum, tertio modo: dicitur, id est, extra hunc mundum: Secundo ostendit, quod non est extra ipsum aliquid eorum, quae sequuntur ad corpora naturalia, ibi: **S**imiliter autem manifestum est, & c. **C**irca primum tria facit. Primo proponit

LECTIO. XX.

Estat ergo hoc demonstrare, Ex vniuerso inquam ipsum naturali corpore sensibilibus constare. Dicamus autem primum, quidnam caelum esse dicimus: atque quot modis, quo magis id nobis manifestum quod quaeritur fiat.

Vno igitur modo caelum dicimus substantiam vltimam vniuersi conuersionis: aut id naturale corpus, quod est in vltima vniuersi conuersione vltimum enim superuicque corpus caelum maxime consueuimus appellare, in quo & vniuersum diuinum dicimus esse. Alio modo caelum id corpus dicimus, quod est primum vltimam vniuersi conuersionis in quo Luna, & Sol, & nonnulla stellarum sunt collocatae. haec enim in caelo dicimus esse. Insuper, alio modo dicitur caelum id corpus, quod a conuersione vltima continetur, totum enim ac vniuersum caelum dicere consueuimus.

Cum igitur caelum tribus modis dicitur

sunt Luna, & Sol, & quaedam stellarum. Talis quinquae planetarum stellae fixae sunt in suprema sphaera secundum opinionem Aristotelis, qui non posuit aliam sphaeram esse stellarum fixarum. Haec etiam significationem probat per communem usum loquendi dicimus enim Solem, & Lunam, & alios planetas esse in caelo. videntur autem haec corpora continuari cum suprema sphaera, propter conuenientiam in natura, quia scilicet sunt incorruptibilia, & circulariter mobilia: non autem ita quod ex omnibus sit vnus corpus continuum: quia si eorum non possent esse similes, & diuersi motus, continuum est enim, cuius motus est vnus, ut dicitur in 3. Metaphysica. Tertio modo dicitur caelum totum corpus, quod continetur ab extrema circumferentia, id est a suprema sphaera, & hoc probat etiam ex vtique loquendi: quia consueuimus totum mundum, & omne, id est vniversum, vocare caelum. Est autem considerandum, quod caelum his tribus modis dicitur, non aequiuoce, sed analogice, scilicet per respectum ad vnum primum. Primo enim, & principaliter dicitur caelum suprema sphaera. Secundo autem, & alia sphaera caelestis ex contiguitate quam habent ad supream sphaeram. Tertio modo vnitas corporum, secundum quod continetur ab vltima sphaera. Deinde cum dicitur, **O**stendit propositum, & primo ostendit, quod non est aliquid corpus sensibile extra caelum, tertio modo: dicitur, id est, extra hunc mundum: Secundo ostendit, quod non est extra ipsum aliquid eorum, quae sequuntur ad corpora naturalia, ibi: **S**imiliter autem manifestum est, & c. **C**irca primum tria facit. Primo proponit

Lec. 6.

T. c. 8.

Tex. 65. 95.

T. c. 85.

proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi: **S**i enim est extra extremam circumferentiam corpus leue, quod mouetur a medio: neque etiam corpus graue, quod substat aliis corporibus in medio. Si enim dicatur quod sit extra extremam circumferentiam naturaliter: hoc esse non potest, quia habent alia loca naturalia, scilicet infra extremam circumferentiam totius. **O**stentum est autem supra quod omnium grauium est vnus numero locus, & similiter omnium leuium. vnde non est possibile quod ista corpora sint naturaliter extra extremam circumferentiam totius. Et est sciendum, quod ista ratio & in quantum ad corpus circulariter motum, & in quantum ad corpus quod mouetur motu recto, habet necessitatem, ex eo quod supra probatum est, quod tantum vnus est extremum, & vnus medium. Secundo ibi, **O**stendit quod nullum corpus est extra caelum praeter naturam: quia ille locus alicui corpori esset naturalis. Locum enim qui est vni corpori praeter naturam, necesse est quod sit alicuius corporis secundum naturam: quia si alicui loco desisset proprium corpus, locus ille esset frustratus: sed non potest esse quod ille locus sit naturalis alicui corpori. non enim est naturalis neque corpori circulariter moto, neque corpori leui aut graui. ostentum est autem supra quod nullum aliud corpus est praeter ista. Sic igitur patet, quod nullum corpus simplex est extra caelum, neque secundum naturam, neque praeter naturam. Tertio ibi, **Q**uod si corpus simplex nequeat nullum esse neque quicquam mistorum etiam esse potest. Sint enim & simplicia, si sit mistum, necesse est.

lo, totum ab extrema circumferentia contentum, ex omni necesse constare naturali, & sensibili corpore, ob id quod extra caelum nullum est corpus, nec esse contingit.

Si enim est extra extremam peripheriam corpus physicum, necesse est ipsum aut simplicium esse corpus, aut compositum, aut secundum naturam, aut praeter naturam se habere.

Simplicium quidem igitur nullum vtique erit. Quod enim circumferitur, ostentum est, quoniam non contingit permutare sui ipsius locum: sed & neque quod a medio potest, neque quod in medio subsistans. Secundum naturam quidem non utique erit, alia enim ipsorum propria loca.

Praeter naturam autem si quidem sunt, alii cuidam erit secundum naturam, qui extra est locus. Eum enim qui huic inest praeter naturam, necessarium alii inesse secundum naturam: sed non erat aliud corpus praeter hoc. non igitur est ullum possibile simplicium extra caelum esse corpus.

Si autem non simplicium, neque mistorum. Necesse est enim esse simplicia, misto existente.

Sed & neque factum est possibile. Aut enim secundum naturam erit, aut praeter naturam, aut simplex, aut mistum. quare iterum idem ueniet sermo. Nihil enim differt considerare si est, aut si factum esse possibile sit.

Manifestum igitur ex dictis, quod neque est extra, neque contingit factam esse corporis mo-

se extra extremam circumferentiam corpus leue, quod mouetur a medio: neque etiam corpus graue, quod substat aliis corporibus in medio. Si enim dicatur quod sit extra extremam circumferentiam naturaliter: hoc esse non potest, quia habent alia loca naturalia, scilicet infra extremam circumferentiam totius. **O**stentum est autem supra quod omnium grauium est vnus numero locus, & similiter omnium leuium. vnde non est possibile quod ista corpora sint naturaliter extra extremam circumferentiam totius. Et est sciendum, quod ista ratio & in quantum ad corpus circulariter motum, & in quantum ad corpus quod mouetur motu recto, habet necessitatem, ex eo quod supra probatum est, quod tantum vnus est extremum, & vnus medium. Secundo ibi, **O**stendit quod nullum corpus est extra caelum praeter naturam: quia ille locus alicui corpori esset naturalis. Locum enim qui est vni corpori praeter naturam, necesse est quod sit alicuius corporis secundum naturam: quia si alicui loco desisset proprium corpus, locus ille esset frustratus: sed non potest esse quod ille locus sit naturalis alicui corpori. non enim est naturalis neque corpori circulariter moto, neque corpori leui aut graui. ostentum est autem supra quod nullum aliud corpus est praeter ista. Sic igitur patet, quod nullum corpus simplex est extra caelum, neque secundum naturam, neque praeter naturam. Tertio ibi, **Q**uod si corpus simplex nequeat nullum esse neque quicquam mistorum etiam esse potest. Sint enim & simplicia, si sit mistum, necesse est.

Totum id quod ab extrema conuersione continetur, ex vniuerso naturali sensibilibus corpore constare necesse est, propterea quod extra caelum neque est quicquam corpus, nec esse omnino potest.

Nam si extra vltimam conuersionem corpus sit naturale, ipsum aut simplicium quippiam corporum, aut compositorum esse, & aut secundum naturam, aut praeter naturam se habere necesse est.

Simplicium igitur corporum quicquam omnino non erit. Demonstratum est enim id quod orbe fertur, mutare suum locum non posse. At neque id esse potest quod e medio fertur, neque etiam id quod sub omnibus collocatur. etenim natura quidem ibi non erunt, alia namque sunt ipsorum propria loca.

Si uero praeter naturam sunt, alii quippiam corporum exterius ille locus competet secundum naturam. **Q**ui namque huic praeter naturam tribuitur, si alii competat secundum naturam necesse est. At nullum aliud praeter haec in ratione rerum simplex est corpus. Impossibile est ergo corporum extra caelum quicquam simplicium esse.

Quod si corpus simplex nequeat nullum esse neque quicquam mistorum etiam esse potest. Sint enim & simplicia, si sit mistum, necesse est.

At uero neque fore etiam potest. Aut enim praeter naturam, aut secundum naturam, & aut simplex, aut mistum identidem erit. quare eadem ratio sane redit: nihil enim refert si sit, an fore possit considerare.

Patet igitur ex dictis nec esse, nec fore posse ullius extra caelum corporis molem. Vniuersus enim mundus

Ostendit quod etiam extra caelum non contingit esse aliquid corpus. vnde dicit, quod non est possibile fieri aliquid corpus extra caelum, quia aut esset ibi secundum naturam, aut praeter naturam, & iterum aut esset simplex, aut mistum. Et quicquid horum detur, erit eadem ratio quae est supra: quia non differt secundum rationes praemissas, an sit aliquid corpus extra caelum, vel possit ibi fieri: quia rationes praemissae vtunque concludunt, & quia in sempiternis non differt esse & posse, ut dicitur in 3. Physico. Deinde cum dicitur, **C**oncludit conclusionem principaliter intentam. Et dicit, manifestum esse ex dictis, quod extra caelum neque est aliqua moles

T. c. 3.

moles cuiuscunque corporis, neque contingit ibi tale aliquid fieri quia totus mundus est ex tota materia sua propria...

LECTIO XXI.

Imul autem manifestum est, quod neque locus, neque vacuum, neque tempus est extra caelum.

Tex. c6. 99.

LECTIO XXI.

ostquam philosophus ostendit, quod extra caelum non est aliquid corpus sensibile, nec potest esse, hic ostendit quod extra caelum non est aliquid eorum, quae consequuntur ad corpora sensibilia.

Tex. c. 100.

Propter quod quidem neque in loco esse quae ibi sunt apta nata esse, neque tempus ipsa facit senescere, neque etiam vilius vna transmutatio eorum quae super eam, quae maxime extra ordinatam lationem.

esse corpus sensibile, manifestum est, quod extra caelum neque est locus, neque vacuum, neque tempus. de his enim tribus determinatur in 4. Physico. sicut de quibusdam consequentibus corpora naturalia. Deinde cum dicit.

Probat propositum. primo quidem quantum ad locum. In omni enim loco possibile est existere corpus, alioquin locus esset frustra: sed extra caelum non est possibile existere aliquid corpus, ut probatum est. ergo extra caelum non est vacuum. Illi enim qui ponunt vacuum, definiunt vacuum esse locum, in quo non existit corpus, sed possibile est esse. ergo extra caelum non est vacuum. Est autem sciendum, quod Stoici posuerunt vacuum infinitum, in cuius quadam parte est mundus: & ita relinquuntur secundum eos, quod extra extremam circumferentiam sit vacuum. Quod quidem tali imaginatione probare volebant. Si enim esset aliquis in extrema circumferentia caeli, aut posset extendere manum suam, aut non. si non posset: ergo impediretur ab aliquo extrinseco existente: & rediret eadem questio de illo extrinseco, si in extremo eius aliquis existens posset ultra manum porrigere: & ita vel procederetur in infinitum, vel veniret ad extremum corpus, ultra quod homo ibi existens non posset manum porrigere: quo dato, sequitur quod extra id posset esse corpus, & cum non sit, extra erit vacuum. Ad hoc autem responderet Alexander dicens, positionem esse impossibilem. cum enim corpus caeli sit impassibile, non est receptivum alicuius extranei. unde si ex hac impossibilitate positione sequitur aliquid inconueniens, non est curandum. Sed ratio non videtur esse sufficiens: quia impossibilitas huius positionis non est ex parte huius, quod est extra caelum, sed ex parte ipsius caeli: nunc autem agit de eo, quod est extra caelum. unde eadem ratio est, si totum vniuersum esset terra, in cuius extremo posset esse homo. Et ideo oportet aliter dicere sicut ipse etiam dicit, quod manum suam extra extendere non posset homo i extrema circumferentia constitutus, non propter extrinsecum impediens, sed quia de natura omnium corporum naturalium est, quod contineatur infra extremam circumferentiam caeli: alioquin caelum non esset vniuersum, unde si esset aliquid corpus, quod non deberet a corpore caeli sic contineri, id nihil prohiberet esse extra caelum, sicut substantiae spirituales, ut infra dicitur. Quod autem non sit vacuum extra caelum, probat Alexander: quia aut illud vacuum erit finitum, aut infinitum. si finitum, oportet quod alicubi terminetur: & rediret eadem questio, vtrum extra id possit aliquis manum extendere. Si autem sit infinitum, aut ergo ista potentia vacui erit frustrata, aut oportet ponere corpus infinitum, quod posset recipi in infinito vacuo. Item, si sit vacuum extra mundi, similiter se habet mundus ad aliam partem vacui, sicut ad istam in qua est mundus. ergo ista non est proprie locus eius. nulla ergo est pars, quae in hac parte vacui maneat. Si autem mundus non feratur magis ad unam partem quam ad aliam, quia in vacuo non est differentia: fertur ergo ad omnem partem, & ita mundus destruitur. Tercio ibi.

sciens: quia impossibilitas huius positionis non est ex parte huius, quod est extra caelum, sed ex parte ipsius caeli: nunc autem agit de eo, quod est extra caelum. unde eadem ratio est, si totum vniuersum esset terra, in cuius extremo posset esse homo. Et ideo oportet aliter dicere sicut ipse etiam dicit, quod manum suam extra extendere non posset homo i extrema circumferentia constitutus, non propter extrinsecum impediens, sed quia de natura omnium corporum naturalium est, quod contineatur infra extremam circumferentiam caeli: alioquin caelum non esset vniuersum, unde si esset aliquid corpus, quod non deberet a corpore caeli sic contineri, id nihil prohiberet esse extra caelum, sicut substantiae spirituales, ut infra dicitur. Quod autem non sit vacuum extra caelum, probat Alexander: quia aut illud vacuum erit finitum, aut infinitum. si finitum, oportet quod alicubi terminetur: & rediret eadem questio, vtrum extra id possit aliquis manum extendere. Si autem sit infinitum, aut ergo ista potentia vacui erit frustrata, aut oportet ponere corpus infinitum, quod posset recipi in infinito vacuo. Item, si sit vacuum extra mundi, similiter se habet mundus ad aliam partem vacui, sicut ad istam in qua est mundus. ergo ista non est proprie locus eius. nulla ergo est pars, quae in hac parte vacui maneat. Si autem mundus non feratur magis ad unam partem quam ad aliam, quia in vacuo non est differentia: fertur ergo ad omnem partem, & ita mundus destruitur. Tercio ibi.

LECTIO XXI.

Atque insuper neque locus extra caelum esse, neque vacuum, neque tempus.

In omni nanque loco corpus esse profecto potest. Vacuum autem id esse dicunt in quo corpus non est, sed esse potest.

Tempus vero motus numerum esse constat, & motus sine naturali corpore nullus est. At demonstratum est extra caelum nec esse corpus, nec etiam esse posse. Patet ergo neque locum extra caelum esse, neque vacuum, neque tempus.

Quo circa neque apta sunt ea quae illic sunt esse in loco, neque tempus senescere ipsa facit, neque illius eorum est ulla mutatio quae super extrema sunt disposita latione.

Probat quod extra caelum non sit tempus. Tempus enim est numerus motus, ut patet in 4. Physicorum, motus autem non potest esse sine corpore naturali: corpus autem nec est, nec potest esse extra caelum, ut probatum est. ergo extra caelum non potest esse nec tempus, nec motus. Deinde cum dicit.

Ostendit qualia sunt ea quae sunt extra mundum. & circa hoc duo facit. Primo concludit ex praemissis eorum qualitate. Secundo ostendit ex his idem quod communiter dicitur, ibi. Etenim quemadmodum &c. Circa primum duo facit. Primo remouet ab eis conditionem eorum quae sunt hic: secundo ostendit propriam conditionem eorum, ibi. Sed inalterabilia &c. Dicit ergo primo, quod ex eo quod extra caelum non est locus, sequitur quod ea quae ibi sunt nata esse, non sint in loco: & hoc quidem Alexander dicit posse intelligi de ipso caelo, quod quidem non est in loco secundum totum, sed secundum partes, ut probatur in 4. Physico. Item quia tempus non est extra caelum, sequitur quod non sit in tempore, & ita tempus non facit ea senescere, quod etiam dicit Alexan. posse caelo conuenire, quod quidem non est in tempore, secundum quod esse in tempore, est quadam parte temporis mensurari, ut dicitur in 4. Physicorum: & non solum talia non senescunt in tempore, sed neque est aliqua transmutatio eorum quae sunt super illam lationem quae est maxime extra ordinata, id est, super motum localem corporum leuium: imo tum enim rectum conuenit vocationem. Sed hoc non videtur esse verum, quod corporum caelestium non sit aliqua transmutatio, cum moueantur localiter: nisi forte exponamus de transmutatione quae est in substantia, sed haec videtur extorta expositio, cum Philosophus vniuersaliter omnem mutationem excludat. Similiter etiam, non potest dici proprie quod caelum sit ibi, id est, extra caelum, & ideo conuenientius est quod hoc intelligatur de Deo, & de substantiis separatis, quae maxime neque in tempore, neque in loco continentur, cum sint separate ab omni magnitudine & motu. huiusmodi autem substantiae dicuntur esse ibi, id est, extra caelum, non sicut in loco, sed sicut non contenta, nec inclusa sub contenta corporaliu rerum, sed totam corporalem naturam excedentia: & his conuenit quod dicitur, quod eorum nulla sit transmutatio, quia superexcedunt supremam lationem, scilicet vltimam sphaeram, quae ordinatur sicut extrinseca, & contenta omnia mutationis. Deinde cum dicit. Ostendit qualia sunt huiusmodi entia. Et primo ostendit eorum conditionem: Secundo, exponit quoddam nomen quo usus fuerat, ibi. Etenim hoc nomen &c. Tercio ostendit influentiam eorum in alia, ibi. Unde & alius &c. Dicit ergo primo, quod illa entia, quae sunt extra caelum, sunt inalterabilia, & penitus impassibilia, habentia optimam vitam, in quantum scilicet eorum vita non est materiae permixta, sicut vita corporaliu rerum: habet etiam vitam per se sufficientissimam, in quantum non indiget aliquo vel ad conseruationem suae vitae, vel ad executionem operum vitae, habent etiam vitam non temporalem, sed in toto aeterno. Horum autem quae dicuntur, quaedam possunt attribui corporibus caelestibus, puta, quod sint impassibilia, & inalterabilia: sed alia duo non possunt eis conuenire, etiam si sint animata. non enim habent optimam vitam, cum eorum vita sit ex unione animae ad corpus caeleste: nec etiam habent vitam per se sufficientissimam, cum per motum suum bonum consequuntur, ut dicitur in secundo. Deinde cum dicit.

Tex. c6. 107. Tex. c. 100.

Lect. 7. Tex. c6. 107.

Lect. 20. Tex. c6. 107.

rationem. Sed hoc non videtur esse verum, quod corporum caelestium non sit aliqua transmutatio, cum moueantur localiter: nisi forte exponamus de transmutatione quae est in substantia, sed haec videtur extorta expositio, cum Philosophus vniuersaliter omnem mutationem excludat. Similiter etiam, non potest dici proprie quod caelum sit ibi, id est, extra caelum, & ideo conuenientius est quod hoc intelligatur de Deo, & de substantiis separatis, quae maxime neque in tempore, neque in loco continentur, cum sint separate ab omni magnitudine & motu. huiusmodi autem substantiae dicuntur esse ibi, id est, extra caelum, non sicut in loco, sed sicut non contenta, nec inclusa sub contenta corporaliu rerum, sed totam corporalem naturam excedentia: & his conuenit quod dicitur, quod eorum nulla sit transmutatio, quia superexcedunt supremam lationem, scilicet vltimam sphaeram, quae ordinatur sicut extrinseca, & contenta omnia mutationis. Deinde cum dicit. Ostendit qualia sunt huiusmodi entia. Et primo ostendit eorum conditionem: Secundo, exponit quoddam nomen quo usus fuerat, ibi. Etenim hoc nomen &c. Tercio ostendit influentiam eorum in alia, ibi. Unde & alius &c. Dicit ergo primo, quod illa entia, quae sunt extra caelum, sunt inalterabilia, & penitus impassibilia, habentia optimam vitam, in quantum scilicet eorum vita non est materiae permixta, sicut vita corporaliu rerum: habet etiam vitam per se sufficientissimam, in quantum non indiget aliquo vel ad conseruationem suae vitae, vel ad executionem operum vitae, habent etiam vitam non temporalem, sed in toto aeterno. Horum autem quae dicuntur, quaedam possunt attribui corporibus caelestibus, puta, quod sint impassibilia, & inalterabilia: sed alia duo non possunt eis conuenire, etiam si sint animata. non enim habent optimam vitam, cum eorum vita sit ex unione animae ad corpus caeleste: nec etiam habent vitam per se sufficientissimam, cum per motum suum bonum consequuntur, ut dicitur in secundo. Deinde cum dicit.

stendatur secundum successionem praeteriti, & futuri, sicut spatium temporis quantumcumque sit, quia talis successio sequitur motum: ista autem sunt penitus immobilia, quae dicit habere vitam in aeterno, sed aeternum totum simul existens comprehendit omne tempus, & omnem infinitatem. & derivatur in greco ab hoc, quod est

Sed nullis alterationibus, nullis passionibus prorsus subiecta, optimam in vniuersa sempiternitate vitam, & sufficientissimam habent.

Diuine nanque nomen hoc pronunciatum est ab antiquis. Finit enim qui vita vniuersae continet tempus, cuius nihil est contra secundam naturam, sempiternitas vniuersae est nuncupatus: per eandem etiam rationem finis vniuersae caeli, ac finis huius, qui tempus totum infinitumque continet, sempiternitas est, a semper essendo appellatione sumpta, immortalis sane, atque diuina.

Unde & ceteris alijs exactius, alijs offuscatus ipsum esse viuere, quae dependet.

Etenim ut in externis circa diuina sententis per sepe rationibus diuinum omne necessario mutatione uacare uidetur, primum ipsum ac summum, ita se habens testis est dictis.

Neque enim aliud praestabilius est, quod quidem moueret: illud enim porro diuinius esset.

Neque prauitatis cuiusquam

Manifestat quod dixerat de conditione praedictorum entium, quae sunt extra caelum, & primo proponit quod intendit: Secundo inducit rationes, ibi. Neque enim aliud, &c. Circa primum considerandum est, quod apud Philosophos erant duo genera dogmatum. Quaedam enim erant, quae a principio secundum ordinem doctrinae multitudini apponebantur, quae quidem vocabantur enchyridia, quaedam autem erant magis subtilia, quae proponebantur auditoribus iam prouectis, quae vocabantur syntagmatica, id est, coordinata, uel acroamata. i. auditoria: dogmata autem Philosophorum dicuntur philosophis matia. Dicit ergo, quod i hmoi enchyridia philosophis matibus circa res diuinas multotiens rationibus manifestabant, quod necesse est omne diuinum esse intransmutabile, quasi non subiectum motui, & primum, quasi non subiectum temporis. & summum, quasi non contentum loco. Diuinum autem dicebant omnem substantiam separatam, & hoc attestatur his, quae dicta sunt de huiusmodi entibus. Deinde cum dicit.

Ponit rationes ad ostendendum quod dixerat, quod primum, & supremum sit intransmutabile. & primo ostendit propositum: Secundo infert quandam conclusionem ex dictis, ibi. Et incessabili itaque &c. Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis est: Semper mouens, & agens est melius moro & passio: sed non est aliquid melius primo, & summo diuino, quod possit ipsum mouere, quia id adhuc esset diuinius. primum ergo diuinum non mouetur, quia omne quod mouetur, necesse est ab alio moueri, ut probatur in 7. & 8. Physicorum. Secundam rationem ponit ibi.

Quae talis est. Omne quod mouetur, aut ad hoc mouetur vt fugiat aliquod malum, aut ad hoc quod requirit aliquod bonum

Tex. c6. 2. T. c. 4.

ἐγκυρίδιον συνταγματικόν ἀπροσμάτηλον φιλοσοφίας ματῆ.

Lect. 1. Tex. c6. 2. Lect. 2.

num: sed primum non habet aliquod malum quod possit euadere, neque indiget aliquo bono, quod possit acquirere: quia est perfectissimum. ergo primum non mouetur. Potest autem & sic formari ratio. Omne quod mouetur, aut mouetur ad melius, aut ad deterius: sed neutrum potest Deo concenire secundum ea, quae hic dicuntur. ergo Deus nullo modo mouetur. Et est attendendum, quod haec secunda ratio potest induci ad hoc quod non mouetur. Deinde cum dicitur.

¶ Infert conclusio nem ex dictis. Et dicit rationabiliter, i. probabiliter sequi, quod istud primum mobile moueat motu incessabili. quacumque enim mora quiescunt, tunc quiescunt quando perueniunt ad proprium locum, sicut patet in gradibus, & leuibus: sed hoc non potest dici in primo mobili, quod circulariter mouetur: quia idem est unde incipit motus eius, & in quod terminatur. ergo primum mobile mouet a primo motore motu incessabili. Et est attendendum, quod haec ratio non ex necessitate concludit. potest enim dici quod motus celi non cessat, non propter naturam loci, sed propter voluntatem mouentis: & ideo non inducit eam tanquam necessariam, sed tanquam probabilem.

LECTIO XXII.

¶ Is autem determinatis dicamus post hoc vtrum ingentus, aut genitus: & vtrum incorruptibilis, aut corruptibilis sit mundus, pertransientes prius aliorum suspensiones.

a Contrariorum enim demonstrationes, dubitationes de contrariis sunt.

b Simul autem & magis utique erunt credibilia dicenda praudentibus dubitatorum sermonum certificationes.

c Gratis enim condemnare videri minus itaque nobis in erit. Etenim oportet disquisitores se non inimicos esse iudicatos verum sufficienter.

d Genitum quidem igitur omne esse dicunt.

e Sed genitum, hi quidem sempiternum, hi autem corruptibilem, quemadmodum quodcumque constitutorum. Hic autem vicissim quandoque quidem sic, quandoque autem aliter habere corruptionem:

¶ Ostendam quod philosophus ostendit quod corpus totius mundi non est infinitum, & quod non est multiplex numero, hic inquit utrum sit in finitum durationis aeternitate. Et primo ponit opiniones aliorum. Secundo determinat propositum secundum propriam opinionem, ibi primum autem diuidendum &c. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo ponit opiniones, ibi Genitum quidem igitur &c. Tertio improbat eas, ibi Factum esse quidem &c. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & quo ordine sit agendum. & dicit, quod post determinationem praemissorum dicendum est postea, vtrum mundus sit ingentus, id est, vtrum per generationem incipit esse a quodam principio temporis, aut non: & vtrum sit incorruptibilis, aut corruptibilis, id est, vtrum per corruptionem possit aliquod tempus esse desinat, vel non. Prius tamen quam haec haec pertractemus secundum nostram opinionem debemus pertransire, & breuiter dicere suspensiones aliorum, id est, opiniones aliorum Philosophorum, quas suspensiones hic vocat: quia ex leuibus ad haec dicenda mouebantur, difficile enim est ad hoc inducere efficaces rationes. vnde & ipse Aristoteles dicit in primo Topicorum, quod quaedam proplemata sunt, de quibus rationes non habemus, ut vtrum mundus sit aeternus, vel non. Secundo ibi.

b Assignat rationes tres quare hic. & alibi aliorum opiniones pertractet, quarum prima est: quia demonstrationes, id est, proba-

bationes contrariorum, id est, contrariarum opinionum, sunt dubitationes de contrariis. Opinionibus, id est, sunt objectiones: ad contrarias opiniones. expedit autem ei, qui vult cognoscere aliquam veritatem, solvere dubitationes: quia solutio dubitatorum est inuentio veritatis, ut dicitur in 3. Metaphy. & ita ad sciendum veritatem, multum ualent rationes contrariarum opinionum. Secunda rationem ponit ibi.

c ¶ Et dicit quod si mul cum praedicta ratione est alia ratio: quia ea quae dicenda sunt magis creduntur credibilia apud illos, qui audiunt certificationes sermonum, ex quibus dubitatio emergit: quia quidam homo dubitat, antequam eius dubitatio soluat, est mens eius similis ligato, qui non potest ire. Tertiam rationem ponit ibi.

d ¶ Et dicit, quod quando nos posuerimus opiniones aliorum, & induxerimus eorum rationes, & soluerimus rationes in contrarium, inerit nobis quod non uideamur condennare dicta aliorum gratis, id est, sine debita ratione, sicut qui reprobant dicta aliorum solo odio: quod non conuenit Philosophis, qui proficiuntur se inquisitores esse veritatis. Oportet enim eos, qui uolunt sufficienter iudicare de veritate, quod non exhibeant seipsum sicut inimicos eorum, de quorum dictis est iudicandum, sed sicut arbitros, & disquisitores pro utraque parte. Deinde cum dicit.

¶ Ponit opiniones aliorum. Et primo ponit in quo omnes conueniunt, & dicit quod omnes qui fuerunt ante eum, dixerunt quod mundus sit genitus, id est, a quodam principio temporis esse incipiens per generationem. Secundo ibi.

f ¶ Ponit in quo differant, & tangit tres opiniones. Quidam enim dicebant, quod quamuis inciperet esse ab aliquo principio temporis, tamen in sempiternum durabit, sicut primo dixerunt quidam poetae, vt Orpheus, & Hylorus, qui dicit sunt Theologi: quia res diuinas, poetice, & fabulariter ediderunt: quos in hac positione secutus est Plato, qui posuit mundum generatum, sed indissolubilem. Secunda opinio fuit quorundam aliorum, qui posuerunt mundum corruptibilem esse eo modo, quo quodlibet aliud generatorum, quae constituuntur ex multis: ita scilicet quod mundus post corruptionem nunquam reparabitur, sicut Socrates post corruptionem nunquam reparatur per naturam: & haec fuit positio Democriti, qui posuit mundum generari casu per concursum atomorum semper mobiliu & ita per eorum segregacionem quandoque esse dissoluentum. Tertia opinio est dicentium, quod mundus quandoque vicissim generatur, & quandoque corrumpitur: & ita vicissitudo semper durabit, & durabit: & hoc dicit Empedocles Agrigentinus, posuit enim quod amicitia congregante elementa, & lite dissolvente ea, mundus generatur, & corrumpitur. hoc etiam

¶ Absentes enim condemnare minus utique uidebimur. etenim eos qui satis iudicauerunt, ueritatem non aduersarios, sed arbitros esse oportet.

¶ Omnes itaque factum quidem asserunt esse.

¶ Sed factum quidam perpetuum, quidam caducum, perinde ut quoduis alius eorum quae natura constant inquit esse. Quidam uicissim interdu hoc, interdum alio modo sese habere subeuntem corruptionem:

¶ Ostendam quod philosophus ostendit quod corpus totius mundi non est infinitum, & quod non est multiplex numero, hic inquit utrum sit in finitum durationis aeternitate. Et primo ponit opiniones aliorum. Secundo determinat propositum secundum propriam opinionem, ibi primum autem diuidendum &c. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo ponit opiniones, ibi Genitum quidem igitur &c. Tertio improbat eas, ibi Factum esse quidem &c. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & quo ordine sit agendum. & dicit, quod post determinationem praemissorum dicendum est postea, vtrum mundus sit ingentus, id est, vtrum per generationem incipit esse a quodam principio temporis, aut non: & vtrum sit incorruptibilis, aut corruptibilis, id est, vtrum per corruptionem possit aliquod tempus esse desinat, vel non. Prius tamen quam haec haec pertractemus secundum nostram opinionem debemus pertransire, & breuiter dicere suspensiones aliorum, id est, opiniones aliorum Philosophorum, quas suspensiones hic vocat: quia ex leuibus ad haec dicenda mouebantur, difficile enim est ad hoc inducere efficaces rationes. vnde & ipse Aristoteles dicit in primo Topicorum, quod quaedam proplemata sunt, de quibus rationes non habemus, ut vtrum mundus sit aeternus, vel non. Secundo ibi.

b Assignat rationes tres quare hic. & alibi aliorum opiniones pertractet, quarum prima est: quia demonstrationes, id est, proba-

lect. 1. Tex. c. 101.

lect. 103.

lect. 104.

posuit Eraclitus Ephesus, qui posuit quod quandoque totus mundus exureretur per ignem, & post certos decursus temporum iterum totus mundus generaretur per ignem, quem ponebat esse principium omnium rerum. Dicunt autem quidam quod isti Poetae, & Philosophi, & praecipue Plato, non sic intellexerunt secundum quod sonat secundum superficiem uerborum, sed suam sapientiam uolebant quibusdam fabulis, & aenigmatibus locutionibus occultare. & quod Aristoteles consuetudo fuit in pluribus non obicere contra intellectionem eorum qui erant sanus, sed contra uerba eorum, ne aliquis in tali modo loquendi in errorem incurreret, sicut dicit Simplicius in commento. Alexander tamen uoluit quod Plato, & alii antiqui Philosophi hoc intellexerint quod uerba eorum exterius sonant. & sic Aristoteles non solum contra uerba, sed contra intellectum eorum conatus est argumetari. Quicquid autem horum sit, non est nobis multum curandum: quia studiū Philosophiae non est ad hoc quod sciatur quid homines senserint, sed qualiter se habeat ueritas rerum. Deinde cum dicit.

¶ Improbatur positio nes praedictas, & primo primam: Secundo tertiam, ibi Vicissim autem &c. Tertium secundum, ibi Totum autem factum &c. Secunda enim opinio minus habet rationis. Circa primum duo facit. Primo improbat positionem: Secundo excludit quendam excusationem, ibi Autem autem &c. Circa primum duo facit. Primo ponit duas rationes, circa quarum primam dicit, quod impossibile est mundum esse factum, vel generatum ex quodam principio temporis, & quod post modum in sempiternum duret, cum anima aliqua uolumus sumere rationabiliter, id est, probabiliter absque demonstratione, talia oportet ponere, quae uideantur esse uera in omnibus, aut in multis. hoc enim est de ratione probabilis, sed in proposito accidit contrarium: quia omnia quae generantur, uidentur corrumpi. non ergo est ponendum quod mundus sit generatus, & quod sit incorruptibilis. Secunda rationem ponit ibi.

¶ Et inducit primo, quoddam principium: & dicit, quod si aliquid est quod habet in se potentiam, quae si principium eius quod est sic, & aliter se habere, sed impossibile sit. quod aliter se habeat prius per omnia saecula, impossibile transmutari. Erit enim aliqua causa, quae si existit prius, possibile utriusque erit aliter habere, impossibile aliter habere. Si autem prius ex aliter habentibus consistit mundus: si quidem semper sic habentibus, & impossibilibus aliter habere, non utique fieret. Si autem factus est, necesse scilicet & illa possibilia esse aliter se habere, & non semper sic se habere. Itaque constantia dissoluentur, & dissoluta constiterunt prius: & hoc in finitum: aut sic se non habebat, aut possibile erat. Si autem haec, non utique erit incorruptibilis, neque si aliter habebat aliquando, neque si possibile aliter habere.

¶ Adhuc autem si non habeat principium eius quod est sic se habere, sed impossibile aliter se habere prius per omnia saecula, impossibile transmutari. Erit enim aliqua causa, quae si existit prius, possibile utriusque erit aliter habere, impossibile aliter habere. Si autem prius ex aliter habentibus consistit mundus: si quidem semper sic habentibus, & impossibilibus aliter habere, non utique fieret. Si autem factus est, necesse scilicet & illa possibilia esse aliter se habere, & non semper sic se habere. Itaque constantia dissoluentur, & dissoluta constiterunt prius: & hoc in finitum: aut sic se non habebat, aut possibile erat. Si autem haec, non utique erit incorruptibilis, neque si aliter habebat aliquando, neque si possibile aliter habere.

LECTIO XXIII.

¶ Vtilium autem quod quidam conatur ferre sibiipsis dicentium incorruptibilem quidem esse, factum autem, non esse uerum. Similiter enim dicunt his, qui descriptiones scri-

¶ Vtilium autem quod quidam conatur ferre sibiipsis dicentium incorruptibilem quidem esse, factum autem, non esse uerum. Similiter enim dicunt his, qui descriptiones scri-

faciens eam transmutari scilicet sua potentia ad transmutationem, quae si prius fuisset, possibile erat illam rem aliter se habere: quod tamen ponebatur impossibile se aliter habere: & postea habet eam, hoc ipsum est transmutari illam rem: & sic etiam antequam haberet potentiam transmutandi, erat potens transmutari, ad hoc scilicet, quod acciperet potentiam transmutandi. Ex his autem sic arguitur ad propositum. Si mundus constitutus est ex quibusdam rebus, quae priusquam mundus fieret aliter se habebant: si ita sit quod illa ex quibus constitutus est mundus semper sic se haberent, sicut prius se habebant: & impossibile sit aliter ea se habere, non fieret mundus ex eis. si ergo factus est mundus ex eis, necesse est quod illa, ex quibus factus est mundus, sint possibilia aliter se habere: & quod non semper eodem modo se habeant. vnde sequitur, quod etiam constantia, id est, postquam fuerint adunata ad constitutionem mundi, iterum possunt dissolui: & quando erant dissoluta, prius fuerunt composita: & quod infinitis vicissim haec sic se habeant, aut possibile erat sic se habere. Et si hoc est uerum, sequitur quod mundus non sit incorruptibilis, neque uicissim erit incorruptibilis: si ea ex quibus constat mundus aliter se habeat, neque etiam si possibile erat quod aliter se haberent: quia ex utroque sequitur quod etiam non possibile sit ea aliter se habere.

¶ Idque semper hoc ferri modo dicunt, ut Agrigentinus Empedocles, & Ephesus Eraclitus dicunt.

¶ Igitur factum quidem esse, perpetuum tamen esse asserere, ex his est profecto quae nequeunt esse. Etenim sola ponenda sunt, quae in multis, aut in omnibus esse uidemus. De hoc autem accidit contrarium. Omnia enim quae generantur, & corrumpi uidentur.

¶ Praeterea, quod non habet principium hoc habendi modo, sed aliter habere prius uicissim aeternitate non potest, id est, mutari profecto nequit. Erit enim aliqua causa, quae quidem si prius esset, aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere non potest. Quod si mundus ex aliter prius habentibus, constat: si semper sic se habentibus, & non potentibus aliter se habere, factus ipse profecto non est. Si uero factus: & illa aliter sese habere posse: & non semper ita sese habere necesse est. Quare & constantia dissoluentur, dissoluta ante constiterunt. Atque hoc infinitis, aut sic se habuit, aut poterat sic habere. Quod si ita est, non uacabit sane incorruptibile, neque si olim aliter sese habebat, neque si aliter sese habere possit.

LECTIO XXIII.

¶ Vtilium autem quod quidam conatur ferre sibiipsis dicentium incorruptibilem quidem esse, factum autem, non esse uerum. Similiter enim dicunt his, qui descriptiones scri-

¶ Vtilium autem quod quidam conatur ferre sibiipsis dicentium incorruptibilem quidem esse, factum autem, non esse uerum. Similiter enim dicunt his, qui descriptiones scri-

lect. 1. Tex. c. 101.

lect. 103.

lect. 104.

lect. 104.

elementis, non tanquam aliquo tempore determinato mundus fit generatus, sed causa doctrinae, vt facilius intrueretur aliqui de natura mundi, dum prius demonstrantur partes mundi, & quid habeant huiusmodi partes: ex ipsi postea demonstrat eis compositionem, quam habent a causa mundi, quae Deus est: ita aspiciunt, id est, consti-

Tex. c. 105.

Tex. c. 106.

Tex. c. 107.

bunt, & seipfos dixisse de generatione, non tanquam generato aliquando, sed doctrina gratia: tanquam magis instructus, velut descriptionem genitum aspicientes.

Hoc autem est, quemadmodum dicimus, non idem. In factione quidem enim descriptionum positus omnibus esse simul idem accidit: in demonstrationibus autem horum non idem, sed impossibile. Quae enim accipiuntur prius & posterius, subcontraria sunt. Ex inordinatis quidem enim ordinata facta esse dicunt: simul autem idem inordinatum esse & ordinatum impossibile, sed necesse generationem esse separantem, & tempus: in descriptionibus autem nihil tempore segregatum est. Quod quidem igitur impossibile ipsum sempiternum esse, & factum esse, manifestum.

c Vicissim autem constare, & dissolui nihil aliud facere est quam astruere ipsum sempiternum quidem, sed transmutantem formam: quemadmodum si quis ex puero virum factum, & ex viro puerum, quadoque. n. corrumpi, quandoque esse putet. Palam enim quod & adiuuicem continentibus elementis, non contingens ordo fit, & constitutio, sed eadem. aliterque & secundum eos qui dixerunt hunc sermonem qui dispositionis vtriusque causant contrarium. Itaque si totum corpus continuum sit, quandoque quidem, sic quadoque autem illo modo disponitur & aptatur: totius autem consentanea mundus, & caelum non utique mundus generabitur, & corrumpetur, sed dispositiones ipsius.

simpliciter quod ex lineis. Et esset simile, si isti solum dicerent quod mundus sit ex elementis: sed dicunt quod mundus ordinatus sit ex elementis. Non est autem possibile quod aliquid sit simul ordinatum, & inordinatum: sed necesse est dare aliquam generationem, per quam vnum eorum ab altero separatur, vt scilicet ante generationem sit inordinatum, post generationem vero ordinatum: & per consequens necesse est dare aliquod tempus distinguens vtrumque, sed in descriptionibus figuratum non requiritur aliqua distinctio temporis: non enim oportet quod linea, & triangulus tempore distinguantur, sicut ordinatum, & inordinatum. Voluit autem quidam adhuc excusare Platonem, quam non posuerit quod aliqua inordinatio prius tempo-

re fuerit in elementis mundi, & posterius aliquo tempore inceperint ordinari: sed quia inordinatio semper quantum ad aliquid adiuncta est elementis mundi, licet quantum ad aliquid ordinentur. sicut etiam ipse Aristoteles ponit, quod materia semper adiungitur privatio, quamuis & semper sit secundum aliquid formata. Potest etiam intelligi Platonem dedisse intelligere, quod elementum ex se inordinatum nem haberent si non esset ordinata a Deo, non quod prius tempore fuerint inordinata. Sed quicquid Plato intellexerit, Aristoteles sicut dictum est, obiciebat contra id quod verba Platonis expriment. Concludit ergo ex praemissis, quod impossibile sit mundum factum esse per generationem, & tamen eum in sempiternum durare. Deinde cum dicit.

Hoc autem non idem est uti dicimus. nam in designationibus omnibus positus esse simul accidit idem: in horum autem demonstrationibus non idem, sed impossibile. Ea nanque quae prius posterius sumuntur, subcontraria sunt. Ex inordinatis enim olim inquirunt ordinata fuisse: ut autem idem ordinatum sit simul atque inordinatum, fieri nequit, sed generationem esse quae separant tempus necesse est: in designationibus vero nihil est tempore separatum. Esse igitur impossibile per se ipsum simul ac factum esse, ex bis quae diximus, patet.

Constituere vero mundum vicissim atque dissolui, nil aliud esse videtur, quam ipsum sempiternum quidem, formam autem mutantem extruere: perinde atque si quis interdu corrumpi, interdum esse putaret quempiam, qui uir ex puero, & ex viro fieret puer. Est enim perspicuum, si elementa inter se conueniunt, non quemuis, sed eundem ordinem, eandemque fieri constitutionem, praesertim secundum eos, qui hanc sententiam dicunt, qui quidem vtriusque dispositionis contrarium ipsum causam inquirunt esse. Quare si totum quidem corpus continuum permans interdu hoc, interdum illo disponitur modo ac perornatur: constitutio uero totius, mundus est atque caelum, non utique mundus, sed dispositiones ipsius sunt ac corrumpuntur.

amicitia, congregantur tunc elementa, ex qua & prius congregata sunt, & sic eadem constitutio mundi sequitur. Sed etiam hoc manifestum est secundum eos, qui hanc positionem ponunt qui asserunt contrarietatem litterarum amicitiae, ponunt causam contrariae dispositionis in elementa, vt scilicet quandoque sint coniuncta, quandoque separata. Vnde concludit, quod si totum corpus mundi continuum existens, id est, coniectum, quandoque disponatur, & aptetur, vno modo, quandoque alio modo, cum ipsa consistencia, siue substantia omnium corporum vocetur mundus siue caelum, sequitur quod mundus non generetur, & corrumpatur, sed solum dispositiones ipsius. Deinde cum dicit.

Tex. c. 108.

Tex. c. 109.

Tex. c. 110.

d Prosequitur autem opinionem Democriti, quam supra secundam posuerat. & primo dicit qualiter se habeat ista opinio. Secundo ostendit quid circa hanc postmodum erit manifestum, ibi (Sed tamen &c.) Dicit ergo primo, quod, si aliquis ponat quod mundus sit factus, & totaliter corrumpatur abique regressu, ita scilicet quod nunquam iterum fiat, hoc quidem est impossibile, si ponatur vnus tantum mundus & hoc ideo quia si sit vnus mundus, qui quandoque est factus, cum non sit factus ex nihilo priusquam fieret, existebat substantia, quae erat ante eum. aut ergo ponemus quod illa substantia, quae praerat mundo, poterat subiecti generationi; aut non: & si quidem non poterat subiecti non poterat ex ea fieri mundus, & hoc est quod dicit, quae non facta vel non genita, id est, qua non subiecta generationi impossibilis esse dicitur transmutari, id est non possibile esse quod transmutetur ad hoc, vt ex ea fiat mundus. Si vero in sua natura habebat quod possit transmutari ad hoc quod fieret ex ea mundus, & etiam post corruptio nem mundi poterit transmutari, vt ex ea iterum fiat mundus. Sed si aliquis ponat infinitos mundos, ita scilicet quod ex quibusdam, atomis vno alio modo compositis fiat hic mundus, & ex aliis, vel aliis modo compositis fiat alius mundus & hoc in infinitum, poterit sustineri quod dicitur est scilicet quod post separationem elementorum per litteram, quandoque iterum conuenienter elementa, non fiat qualescunque eis constitutio, sed eadem quae nunc est. Et hoc manifestum est etiam aliter per rationem: quia ab eadem causa, scilicet

totaliter autem factum corrumpti, & non reflecti existente quidem vno, impossibile est priusquam enim fieret, semper existebat, quae ante ipsum consistencia quia non facta, non possibile esse dicimus transmutari. Infinitis autem existens mundis, contingit magis.

e Sed tamen hoc utrum impossibile aut possibile, erit manifestum ex posterioribus. Sunt enim quidam, quibus contingere videtur, & ingentium aliquid ens corrumpi, & genitum incorruptibile perdurare, sicut in Timaeo. Ibi enim ait caelum factum esse quidem non solum sed & fore de caetero sempiternum tempore. Ad quos naturaliter quidem de caelo solum dictum est, vniuersaliter autem de omni speculantibus, erit, & de hoc manifestum.

Rimum autem diuindendum, quomodo ingenerabilia, & generabilia dicimus, & corruptibilia, & incorruptibilia.

b Multipliciter enim dictis, si nulla differentia ad sermonem necesse intellectum confuse habere, siquis diuiso multipliciter tanquam indiuiso vtatur. Immanifestum enim secundum quam naturam ipsi accidit quod dictum est.

c Dicitur autem ingentium vno

quod est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestions, primo oportet, distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicit.

pore. & sic ponit vtrumque dictorum, scilicet quod materia inordinata, quae nunquam incipit esse inordinata, quandoque esse definit: & quod mundus incipiat, & nunquam definit. Et contra istos sic potentes mundum generari supra circa principium huius libri, naturalibus rationibus processum est, solum quantum ad eum: quod probauit esse ingentium, & incorruptibile, tanquam non habens contrarium: sed nunc hoc manifestabitur vniuersali consideratione de omnibus entibus.

Hoc autem ortum, inquam mundum omnino corruptum iri, & non redire, si sit quidem vnus, impossibile est. Nam, antea, quam ortus esset, consuetudine praecedens ipsum semper nimirum erat: quam quidem haud factam mutari non posse dicimus. Sin vero sint infiniti, magis fieri potest.

At uero hoc etiam si fieri possit nec ne, perspicuum ex hisce, quae posterius dicuntur, euadet. Sunt enim quibus fieri posse videtur, ut et ingenerabile quippiam corrumpatur, & ortum uacet corruptione, ut in Timaeo asseritur. Illic enim Timaeus caelum, esse quidem ortum, non tamen esse caducum, sed reliquo semper fore tempore dicit: ad quos naturaliter quidem de caelo solum est dictum. Si uero de omnibus vniuersaliter considerauerimus, de hoc quoque fuerit manifestum.

Rimum autem distinguamus oportet, quomodo generabilia & ingenerabilia dicimus, & corruptibilia & incorruptibilia dicimus.

Nam cum multipliciter dicantur, & si nihil ad rationem referent, mentem indefinitum esse habere necesse est: si quispiam ut indiuisibili eo utatur, quo multis diuiditur modis. Non est enim manifestum per quem ipsorum naturam id accidit quod est dictum.

Dicitur itaque ingenerabile vno modo

quod est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestions, primo oportet, distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicit.

LECTIO XXIII.

LECTIO XXIII.

Th. de Caelo.

men genitum, ibi... Eodem autem modo, &c. } ponit autē, quōd hoc nomen ingenitum, dicitur tribus modis, quorum primus est prout dicitur aliquid ingenitum quod quidem nunc est, sed prius non erat, ita tamen, quod hoc contingat sine generatione & transmutatione eius quod esse incipit: sicut aliqui ponunt exemplum de eo quod est tangi, & moueri.

Le. 3. Tex. c. 112.

quidem modo si sit aliquid nunc prius non ens sine generatione, & transmutatione, quē admodum quidam tāgi, & moueri dicunt. Non enim generari quidam dicunt tactum, & hoc probantur est in s. Physicorum quia, cum generatio sit quaedam species motus siue transmutationis, si motus generaretur, sequeretur, quod mutationis esset mutatio. Sic ergo tactus, & motus licet esse incipiant, tamen dicuntur ingenita, quia non generantur: nec nata sunt generari. Secundo modo dicitur aliquid esse ingenitum, quod quidem contingit fieri, vel non fieri, & tamen nondum est factum: sicut hominē qui nascetur cras contingit in futurum fieri, vel non fieri, & tamen dicitur ingenitus, quia nondum est natus. Similiter enim, & hoc potest dici ingenitum, quasi non genitum, quod contingit generari. Tertio modo dicitur aliquid ingenitum, quod omnino impossibile est fieri, hoc modo, ut quandoque sit, & quandoque non sit: siue per generationem, siue quocunque alio modo, & secundum hoc ingenita dicuntur quae non possunt esse, vel quae non possunt non esse. Hic modus distinguitur in duos: nam impossibile dicitur dupliciter esse, vel fieri. Vno modo absolute, quando scilicet simpliciter non est verum dici, quod hoc aliquando fiat. Secundo modo, prout dicitur aliquid impossibile fieri, quia non de facili potest fieri & hoc quia non cito potest fieri, vel quia non est bene factibile, sicut si dicamus aliquod malum futurum non esse bene fabricabile. Ad euentiam autem horum modorum considerandum est, quod generatio importat aliquid commune, quod est incipere esse: & etiam importat determinatum modum essendi, scilicet per transmutationem. Negatio igitur, quae importatur hoc nomine ingenitum, vno modo potest negare vtrunque, scilicet inceptions, & modum incipiendi vel potest solum negare modum incipiendi: & vtrunque contingit dupliciter. vno modo secundum actum: alio modo secundum potentiam. Si igitur praedicta negatio non neget inceptions, sed solum modum incipiendi, sic est primus modus, secundum quem dicitur aliquid ingenitum, quod potest incipere esse, sed non per generationem. Si vero neget non potentiam, sed solum actum, ut puta, quia potest incipere esse, & potest generari, non tamē adhuc incipit esse, vel est generatum, sic est secundus modus. Si vero non solum neget modum incipiendi, sicut in primo modo, nec solum actum generationis, sicut in secundo, sed modum inceptions, & inceptions, & quantum ad actum, & quantum ad potentiam, sic est tertius modus qui est perfectissimus, secundum quem proprie & simpliciter dicitur aliquid ingenitum. quāuis & hic modus distinguitur secundum quod possibile dicitur aliquid, vel simpliciter, vel secundum quid. Deinde cum dicit,

T.c. 113.

q. Distinguit significationem huius nominis genitum: c. ¶ Distinguit significationem huius nominis genitum: Eodem autem modo & genitum, vno quidem si non ens prius, posterius, siue genitum siue non generatum, siue sine generari quandoque quidem nō ens, iterum autem ens. Vno autem si possibile sit, siue per vnum determinatum possibilem, siue per facile. Vno autē si sit gñatio ipsius ex non ente in ens, siue iam existente, per fieri autem existente, siue etiam nondum existente, sed cōingente.

& dicit, quod eodem modo genitum dicitur tribus modis, quorum primus est, si aliquid prius non sit, & postea incipit esse, siue per generationem, sicut homo: siue sine generatione, sicut tactus, dummodo id quod dicitur genitum quandoque non sit, & iterum postea sit. Secundo modo dicitur aliquid genitum, si possibile sit id incipere esse, siue possibile determinetur per verum, ut scilicet dicatur possibile, quod potest esse, siue determinetur per facile, ut scilicet dicatur possibile fieri quod defacili potest. Tertio modo dicitur aliquid genitum, cuius potest esse generatio, vt per hoc procedat de non esse in esse, & hoc indifferenter, siue iam esse inciperit, & hoc per fieri, id est, per modum generationis: siue nondum esse inciperit, sed contingat illud esse incipere per modum generationis. Apparet etiam secundum praemissam ratio horum modorum. Quia cum dicitur aliquid genitum secundum primum modum, asseritur actualis inceptio, non autem modus determinatus incipiendi quem significat generatio. Secundum autem modum secundum asseritur possibilitas inceptions absque determinato modo incipiendi: & hic modus potest distingui in duos, quia vel asseritur determinatus modus incipiendi secundum actum, ut quia sit aliquid iam generatum: aut secundum potentiam, ut quia aptum natum sit generari. Et si quis recte consideret modos, quos posuit circa genitum, differunt a modis, quos posuit circa ingenitum dupliciter. Vno modo secundum distinctionem quidem, quia in distinctione modorum ingeniti sub alio modo comprehendebatur negatio determinati modi incipiendi secundum potentiam, & in alio secundum actum. Nam in primo modo dicebatur ingenitum, quod non poterat incipere per generationem, sed nondum erat generatum: sed quantum ad negationem inceptions in communi, sub eodem modo comprehendebatur negationem potentiae & actus, dicebatur enim tertio ingenitum, quod nec incipit esse, nec potest incipere. Sed circa modos geniti, e conuerso: ex parte inceptions in communi distinguit modos secundum potentiam, & actum. Nam primus modus est quod actu incipit esse quocunque modo. Secundus est quod potest incipere quocunque modo, licet nondum inciperit. Sed ex parte determinati modi incipiendi sub vno modo comprehendit potentiam, & actum. dicitur enim tertio modo genitum, quod vel est genitum, uel potest generatum esse, vel poterit generari. Et sic patet, quod isti tres modi non directe opponuntur tribus primis: quia quod ibi distinguebatur, hic remanet indistinctum, & e conuerso. Secundum ordinem autem differunt isti modi. nam in modis ingeniti praemittitur id quod pertinet ad determinatum modum inceptions ei, quod pertinet ad inceptions in communi. Sed circa modos geniti praemittitur id quod est ex parte inceptions in communi, & hoc subtili

ratione Arist. fecit. voluit enim primo ponere modos imperfectos, & ultimo modos perfectos. differenter autem se habent negatio & affirmatio circa proprium & commune. Nam negatio quae negat proprium, est imperfecta: negatio autem quae negat commune, est perfecta, quia negatio communi negatur propriū. & ideo vltimum modum ingeniti, quasi perfectū posuit, quo negatur inceptio in communi. Et quia negatio particularis modi incipiendi est imperfecta, ideo ex hac parte posuit partiales modos distinctos secundum potentiam, & actum. sed affirmatio proprii est perfecta, quia posito proprio ponitur commune. affirmatio autem communis est imperfecta: & ideo vltimum modum geniti posuit tanquam perfectum, quod inceptio esse per generationem. Et comprehendit sub hoc modo, tanquam sub perfecto, & potentiam, & actum. Modos autem pertinentes ad inceptions in communi, praemittit tanquam imperfectos: nō enim perfecte dicitur aliquid genitum ex hoc solo, quod incipit esse, & ideo expresse distinguit hos modos tanquam partiales secundum potentiam, & actum. Deinde cum dicit,

T.c. 113.

T.c. 114.

d Et corruptibile autem, & incorruptibile similiter. Siue enim prius aliquid ens, posterius autem non est, aut non esse contingit, corruptibile esse dicitur siue corruptum aliquando & transmutatum, siue non. Est autem quādo & quod per corrupti contingit non esse, corruptibile esse dicitur. Et adhuc aliter quod facile corripitur: quod dicit utique aliquis euphtharion.

e Et de incorruptibili eadem ratio. Aut enim quod sine corruptione quandoque quidē ens, quandoque autem non ens: puta tactus, quia sine corrumpti prius existentes postremo non sunt. Aut ens quidem impossibile aut non fore, aut non futurum aliquando, nunc autem ens. Tu enim es, & tactus nunc, sed tamen corruptibiles: quia erit aliquando tempus, quando non verum te dicere, quia es, neque hoc tangi. Maxime autem proprie incorruptibile ens quidem, impossibile autē corrumpti sic vt & nunc ens postremo non sit, aut contingat non esse. Et si nondum corruptum, contingens autem postremo non esse. dicitur autem incorruptibile, & quod non facile corripitur.

q. Distinguit modos corruptibilis, & incorruptibilis: primo corruptibilis, secundum incorruptibilis, ibi: De incorruptibili, &c. dicit ergo primo, quod corruptibile, similiter, & incorruptibile dicuntur multiplicitate: & ponit tres modos corruptibilis. Vbi considerandum est, quod sicut generatio importat deficiētionem cū determinato modo, ita corruptio importat deficiētionem cum determinato modo, scilicet transmutationis. Primus ergo modus corruptionis ponit deficiētionem in communi absque distinctione potentiae & actus. & est eadem ratio ordinis, quae est supra de genito. Sicut enim non dicitur aliquid perfecte genitum, ex hoc quod incipit esse, ita non dicitur aliquid perfecte corruptum, ex hoc quod definit esse: nec perfecte corruptibile, ex hoc quod potest desinere esse. Est ergo primus modus, secundum quem dicitur aliquid corruptibile, quod cum prius sit aliquid, posterius autem vel non est, vel contingit non esse: siue hoc contingat per corruptionem, & transmutationem, sicut homo est corruptibilis: siue non per corruptionem, & transmutationem desinat esse, sicut tactus, & motus. Secundo modo dicitur aliquid esse corruptibile, quod contingit non esse, id est, quandoque potest desinere esse per specialem modum corruptionis. Tertio modo dicitur aliquid corruptibile, quod de facili corripitur: quod potest dici euphtharion, id est bene corruptibile. Est autem considerandum, quod licet modi corruptibilis cum modis geniti conveniant quantum ad ordinem, quia sicut ibi praemittitur generalis inceptio, ita hic praemittitur generalis definitio: est tamen differentia quantum ad distinctionem, nam ibi distinguebatur modi secundum actum & potentiam: hic autem distinguntur modi secundum potentiam absolutam & perfectam, quae est vltimi

A mus modus tanquam perfectissimus. Perfectissime enim est corruptibile, quod de facili potest corrumpti: & huius ratio est, quia genitum dicitur secundum actum, corruptibile autem dicitur secundum potentiam. vnde genitum potest intelligi secundum actum & potentiam. Sed corruptibile non potest intelligi nisi secundum potentiam. ideo autem positum nunc secundum actum, & corruptibile secundum potentiam: quia cum generatio sit de non esse in esse, corruptio de esse in non esse, id quod est generabile, nondum est ens, sed solum id quod iam est genitum, e conuerso, id quod est corruptibile, est ens, nō autem id quod iam est corruptum. Intendit autem Philosophus facere quaestioem de entibus, non autem de non entibus. & ideo vtrique nomine geniti, & corruptibilis. Deinde cum dicit,

De incorruptibili eadem est etiā ratio. Aut enim id quod sine corruptione interdum est, interdum non est, incorruptibile dicitur, quo pacto tactus incorruptibilis esse dicitur propterea quod prius erant, & postea non sunt sine corruptione. Aut id quod quidem est, non esse autem potest, aut non est futurum inquam, nunc autem est. In enim es nunc, & tactus est etiam nunc, corruptibilis tamen estis: quia erit aliquando tempus, quando nec te esse, nec hoc tangere uere dicetur. Id uero maxime proprie incorruptibile dicitur, quod quidem est, non potest autem sic corrumptum esse, ut nunc quidem sit, postea uero non sit, aut non esse possit. Dicitur etiam incorruptibile, & id quod non facile corripitur.

qa eorū nō est corruptio, sicut nec gñatio. Vnde hic modus respondet primo modo ingeniti. Secundo modo dicitur aliquid incorruptibile secundum negationem inceptions in communi: & sic dicit quod illud quod nunc est ens, & est impossibile, quod postea non sit, vel quandoque non sit futurum, dicitur incorruptibile: & hic modus incorruptibilitatis non competit alicui rei, quae possit desinere esse per corruptionem, in enim qui potes desinere esse per corruptionem, es nunc in praesenti: & similiter tactus, qui potest desinere esse, sed non per corruptionem, est nunc: sed tamen vtrunque horum dicitur aliquo modo corruptibile, scilicet secundum modum primum corruptibilis: quia scilicet erit aliquando quando non erit verum dicere, quod tu sis: nec erit verum dicere, quod hoc tangas. Ideo id maxime dicitur proprie incorruptibile, quod quidem est ens, sed impossibile est illud corrumpti hoc modo, vt cum modo sit ens, posterius non sit ens, aut contingat non esse: & quāuis nondum sit corruptum, contingat postremo id non esse. id enim quod non hoc modo se habet, dicitur proprie incorruptibile. Tertio modo dicitur aliquid incorruptibile, quod nō de facili corripitur, quod etiam respondet tertio modo corruptibilis, & secundus secundum & primus primo.

Theo. de Caelo. D. 2. LECTIO

Ostendam Philosophus ostendit quot modis dicitur genitum & ingenitum, corruptibile & incorruptibile, hic exponit significationem huius quod dicitur possibile & impossibile. Et primo dicit de quo est intentio; secundo exequitur propositum, ibi si itaque; aliquid potest &c. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & dicit quod cum ita se habeat ea que dicta sunt circa significationem geniti & ingeniti, corruptibilis & incorruptibilis, oportet considerare quomodo dicitur aliquid possibile, & impossibile. Secundo ibi.

Tex.c.115.

T.c.116.

T.c.117.

Itaque hæc sic se habent, considerandum quomodo dicimur possibile, & impossibile.

Propriissime n. dicitur incorruptibile, eo quod non potest corrumpi, neque aliquando quid esse, aliquid autem non. Dicitur autem & ingenitum, quod impossibile, & quod non potens fieri sic, ut & si stadia centum sit, posterius autem sit, puta diametrum symmetrum.

Si itaque aliquid potest moveri per stadia centum, aut levare pondus, semper ad plurimum dicimus, puta talenta levare centum, aut stadia ire centum, quamvis & partes potest que intus, siquidem & superabundantiam, ut nominetur ad finem & excellentiam virtutem. Neesse quidem igitur potens secundum excellentiam tanta, & que infra possit: puta, si talenta centum tollere, & duo: & si stadia centum, & duo posse ire. Virtus autem excellentiam est semper.

Et utique si quid impossibile tantum secundum excellentiam dicentibus, & plura impossibile: puta, non potens mille ire stadia, & manifestum quia & mille, & unum.

Nihil autem nos turberet Determinandum enim finem excellentiam terminum dicitur quid proprie possibile. Forfitan enim instabit quis utique, quasi

tale, quod possit esse verum, vel non possit esse verum propter habitudinem terminorum ad invicem. Alio modo dicitur possibile & impossibile alicui, quod scilicet potest esse, vel non esse verum vel secundum potentiam activam, vel passivam: & sic accipiat hic possibile & impossibile, secundum quod aliquid quod agens, aut patiens potest, aut non potest. hæc enim significatio maxime congruit rebus naturalibus. primo ergo ostendit quomodo dicatur aliquid esse possibile, vel impossibile: secundo excludit obiectionem, ibi Nihil autem nos &c. Circa primum duo facit. Primo manifestat quomodo dicatur aliquid esse possibile: secundo ostendit, quomodo dicatur aliquid esse impossibile ibi. Et utique siquidem, &c. Ad primi manifestationem dicit, quod, si contingat aliquem rem posse in aliquid magnum, puta, quod si aliquis ambulet per centum stadia, aut possit levare aliquod magnum pondus, semper determinamus, siue denominamus eius potentiam per respectum ad plurimum id quod potest: sicut dicimus potentiam huius hominis esse, quod potest levare pondera ducentorum talentorum, aut quod potest ire per spatium cen-

tum stadium, quamvis possit omnes partes infra istam quantitatem contentas, siquidem potest in id quod superabundant: nec tamen denominatur ab illis partibus, puta, quod de terminetur eius potentia, quod potest ferre. 50. talenta, aut ire. 50. stadia: sed per id quod est maximum, ita scilicet quod potentia vniuscuiusque denominatur per respectum ad finem, id est, per vicinum, & per maximum ad quod potest, & per virtutem suam excellentiam: sicut etiam & magnitudo cuiuslibet rei determinatur per id quod est maximum: sicut quantitatem tributi notitiam, non dicimus quod sit bicubicum, similiter rationem hominis assignamus per rationale, & non per sensibile: quia semper per illud quod est vicinum, & maximum, & completivum, & dans speciem rei. Sic igitur patet, quod ille qui potest in ea, que excellunt, neesse est quod possit etiam que sunt infra, puta si aliquis potest portare centum talenta, poterit etiam portare duo: & si potest ire per centum stadia, potest ire per duo: sed tamen virtus rei non attribuitur nisi excellentiam, id est, secundum id at tenditur virtus rei, quod est excellentissimum omnium rerum in quod potest, & hoc est quod dicitur in alia translatione, Virtus est vicinissimi potentiam, quasi scilicet, virtus rei determinatur secundum vicinimum in quod potest: & hoc etiam habet locum in virtutibus animæ. Dicitur enim virtus humana per quam homo potest in id quod est excellentissimum in operibus humanis, scilicet, in opere quod est

LECTIO XXV.

Igitur hæc ita sunt, considerandum est quomodo possibile, & impossibile dicimus.

Nam quod propriissime incorruptibile dicitur, ex eo dicitur sanè, quia corrumpi non potest, neque quandoque esse, quandoque non esse. Et ingenerabile id propriissime dicitur, quod sic generari non potest, ut prius quidem non sit, postea vero sit, qualis est diameter com mensurabilis lateri.

Si igitur quippiam per decem milia passuum moveri potest, aut pondus levare, id quod maximum potest dicere semper solemus, veluti centum levare libras, aut per decem milia passuum ambulare, quanquam & partes que circa sunt potest, si excessum potest. Quo patet ad finem at que excessum definiiri potestiam oportere. Id igitur, quod potest tot per excessum, & ea que sunt circa neesse est: ut si centum libras levare potest, & duas posse, & si per decem milia passuum ambulare potest, & per duo ambulare posse. Potentia vero ipsius excessione est.

Et si quippiam tantum non potest eo per exuperationem dicto, & plura non potest. Qui namque centum passus transire non potest, & centum, & unum non potest.

Nihil autem nos conturbet: id enim quod proprie potest per finem excessionis sit definitum. Forfitan enim quispiam dicet id quod dictum est, non necessario ita esse. Qui nanque magni-

secundum rationem. Deinde cum dicit, Ostendit quomodo dicatur aliquid alicui esse impossibile: & dicit, quod si aliquid tantum est impossibile alicui, si aliquis accipiat ea que excellunt, manifestum est, quod impossibile erit ei portare, vel facere plura: sicut ille qui non potest ire per mille stadia, manifestum est, quod non potest ire per mille, & unum. Unde patet, quod sicut determinatur possibile, id quod est possibile alicui, per maximum in quo potest, in quo attenditur virtus eius: ita id quod est impossibile alicui determinatur per minimum eorum, in quo non potest: in quo consistit eius debilitas, puta si maximum in quod potest aliquid, est ire. 20. stadia, minimum eorum in quo non potest, est 20. & unum. & ad hoc oportet determinare eius debilitatem, non autem ex eo, quod non potest ire per centum, vel mille.

Deinde cum dicit, Excludit quandam obiectionem. Et primo movet eam; secundo solvit ibi. Sed nihil differt, &c. Dicit ergo primo, quod nihil debet nos turbare, quin id quod proprie dicitur possibile, sit determinandum secundum,

terminum excellentiam. Postea n. aliquis instat, quia non fit necessarium in omnibus id quod dictum est, videtur enim habere instatiam in visu, & alijs sensibus. Ille enim qui videt aliquam magnam in quantitate, puta, vnius stadij, non potest propter hoc videre magnitudines minoris quantitatatis, que infra quantitatem illam continentur, sed magis accedit contrarium: quia iste qui potest videre punctum, aliquid minimum est sensu percipibile: aut etiam qui potest audire parvum sonum, potest & maiora sentire. Deinde cum dicit, Solvit prædictam obiectionem. Et dicit, quod hoc quod dictum est, nihil differt ad rationem, quod determinatur quod possibile determinatur secundum excellentiam: quia huiusmodi excellentiam, secundum quam attenditur virtus rei, potest determinari virtutem, vel secundum rem, secundum rem quidem, quando in ipsa re est excellentia, sicut dictum est de centum stadijs, vel centum talentis: & secundum hanc excellentiam oportet determinari virtutem actiuam: quia quod potest agere in rem maiorem, potest et in rem minorem. Secundum virtutem autem attenditur excellentiam, quando aliquid quod non excellit in quantitate, requirit excellentiam virtutis: & hoc maxime videtur accidere circa potentias passivas. Quanto enim aliquid est passivius, tanto a minori potest moveri: & quia potentie sensitivæ sunt potentie passivæ, ita in sensibus accidit, ut qui potest sentire minus, potest sentire maius. Illud autem quod dictum est, hoc modo manifestat: quia visus qui est sensitivus minoris corporis, excedit in virtute: & attenditur hic excellentiam in virtute, non in re: sed velocitas est excellentior, quæ est maioris magnitudinis. Illud enim est velocius, quod in eodem tempore per maius spatium movetur: & talis excellentiam non solum est in virtute, sed etiam in re.

LECTIO XXVI.

Terminatis autem his, dicendum quod deinceps. Si itaque sunt quedam possibilia, & esse & non, neesse aliquid tempus determinatum esse plurius, & eius quod esse, & eius quod non. Dico autem possibile rem esse, & possibile non esse secundum quantumque prædicationem: puta hominem, aut albu, aut tricubitu, aut aliud quodcunque talium. Si enim non erit quantum aliquid, sed semper plus proposito, & non est cuius minus, in infinito erit tempore idem possibile esse, & non esse alio infinito: sed hoc impossibile.

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

T.c.118.

T.c.119.

T.c.120.

Terminatis autem his, dicendum quod deinceps. Si itaque sunt quedam possibilia, & esse & non, neesse aliquid tempus determinatum esse plurius, & eius quod esse, & eius quod non. Dico autem possibile rem esse, & possibile non esse secundum quantumque prædicationem: puta hominem, aut albu, aut tricubitu, aut aliud quodcunque talium. Si enim non erit quantum aliquid, sed semper plus proposito, & non est cuius minus, in infinito erit tempore idem possibile esse, & non esse alio infinito: sed hoc impossibile.

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & verum, hoc

animalibus in sumptione alimenti . Sed id quod est sursum ...

Tex. cō. 9.

Tex. c. 10.

Tex. c. 11.

Tex. c. 32.

corpore naturali ad suum locum, & non ex alio . Deinde ...

Sed in his superum, & inferum, dextrum & laevumque dicimus ad nos ...

Quapropter, & Pythagoricos quispiam mirabitur sola hæc duo principia dixisse ...

Non enim minorem ad infera, supera: & ad ea, quæ sunt retro, ea quæ sunt ante ...

h Ostendit Pythagoricos male attribuisse celo huius differentias ...

i Non enim videmus in quibuscūq; animalibus, quod minorem differentiam habeat pars, quæ est sursum, ad eam, quæ est deorsum ...

Tex. cō. 12.

Tex. cō. 13.

Tex. cō. 13.

dexter est fortior, & sinister ad motum, quamvis sinister sit fortior ...

Adhuc autem, ut longitudo, latitudine prior, si sursum longitudo principium: dextrum autem latitudinis, prioris autem principium, prius utique erit sursum dextro secundum generationem ...

Adhuc autem si sursum quidem est unde motus: dextrum autem a quo: anterius autem ad quod, saltem, sic utique habebit quandam virtutem principij, quæ sursum ad alias species. Ideoque quia relinquunt principia priora, iustum est ipsos increpare, & quia hæc in omnibus similiter putabant existere.

LECTIO III.

Obis ut quoniam determinatum est prius, quod in habetibus principij motus tales virtutes existunt: est autem celum animatum, & habet motus principium, manifestum quoniam habet sursum & deorsum, & dextrum & sinistrum.

Et dicit, quod sursum est, unde est motus: quod potest intelligi de motu augmenti. dextrum autem est, a quo est motus localis. anterius autem est, ad quod procedit animal, quasi oppositum suo sensui: & sic patet, quod sursum habet quandam principalem respectu aliarum specierum positionis: sicut motus augmenti est magis essentialis, & magis intrinsecus animali, quam motus localis. Potest autem melius totum quod hic dicitur, ad motum localem referri, ut dicatur, quod sursum in animali quod movetur secundum locum, est principium unde motus: quia scilicet in capite quod est sursum, viget sensus, qui est movens in animalibus, ut dicitur in tertio de Anima. dextrum est autem a quo incipit motus localis: quia pars dextra primo movetur, ut dictum est: sed anterius est, versus quod movetur animal: principium autem movens est principissimum in motu animalis: secundum hoc patet, quod sursum habet principalem inter alias species positionis. Sic igitur ex his quatuor rationibus concludit Philosophus secundum modum improbandi dictum Pythagoricorum concludens, quod iustum est eos vituperare, quia relinquunt principia priora, non attribuentes ea celo. Tertium modum ponit, ibi: Et quia hic & c. Dicens, quod etiam sunt increpandi, quia ponebant similiter dextrum, & sinistrum existere in omnibus: cum tamen non sint nisi in animalibus perfectis, ut supra dictum est. Sciendum tamen, quod de intentione Pythagoricorum erat, omnia reducere ad bonum, & malum, sicut ad duo principia, ut quia credebant omnem numerum sub denario deprehendi.

LECTIO III.

di, posuerunt decem ex parte boni, & decem opposita ex parte mali, ut patet in proemio Metaph. per unumquodque autem aliorum, quæ ponebant in ista enumeratione, intelligebant omnia quæ sunt sui generis. unde per dextrum, & sinistrum intelligebant omnes alias positiones, & intelligentes quod sicut dextrum ita sursum, & anterius referuntur ad bonum: sinistrum autem & posterius, & deorsum ad malum. Ideo autem potius ponebat dextrum & sinistrum, quam alias positiones: quia manifestius dextrum consuevit referri ad bonum, & sinistrum ad malum. Consequens enim bonam fortunam pro care dextram, malam autem sinistram: & ideo attribuebant dextrum & sinistrum, quibus attribuebant bonum & malum. vel ideo nominabit tantum dextrum & sinistrum, in his alia comprehendentes: quia videbant, quod in quibuscunque invenitur dextrum & sinistrum, inveniuntur & alia: sed non conuertitur. Fortis autem specialiter ergo attribuerunt dextrum & sinistrum potius quam alia, quia in celo est motus localis, ad quem pertinet dextrum & sinistrum: non autem augmentum, ad quod pertinet sursum & deorsum. neque etiam alterationis sensus, ad quam pertinet ante & retro: vel quia sursum & deorsum, ante & retro, diversificantur secundum figuram, non autem dextrum & sinistrum. partes enim celi sunt circulares, & non diversificantur secundum figuram.

Præterea ut longitudo latitudinem antecedit, sic prius erit generatione superum dextro, cum multipliciter prius dicatur. Si longitudinis quidem superum, latitudinis vero, dextrum principium est, atque prioris principium antecedit.

Insuper si superum quidem est id unde est motio: dextrum autem a quo: & ante ad quod, hoc quoque modum quandam principij superum ad ceteras species habet. increpandi sunt igitur Pythagorici, & quia maxime propria principia omiserunt, & quia in uniuersis hæc similiter inesse putabant.

LECTIO III.

Im autem a n bis sit antea definitum, tales potestas his inesse quæ principium motum habent: & celum sit animatum, atque principium habeat motus, patet ipsi superum inferumque, & dextrum atque laevum inesse.

LECTIO III.

Quoniam determinavit Philosophus de partibus localibus calis secundum opinionem aliorum, hic determinat de his secundum opinionem suam, & circa hoc tria facit. Primo ostendit, quod huius differentias oportet esse in celo: secundo ostendit, quod quam dimensionem celi accipiarur sursum & deorsum in ipso, ibi: Dico autem longitudo & c. Tertio ostendit, quæ pars in celo sit sursum, & quæ deorsum, ibi: Polorum autem quidem super nos & c. Circa primum duo facit. Primo ostendit propositionem, secundo excludit quasdam obiectiones, ibi: Non oportet. n. d. arbitare & c. Circa primum ponit talem rationem. Determinatum est prius, quod in habetibus principium motus, scilicet in corporibus animalis, quæ habent in se principium movens, existunt tales virtutes, id est positionum differentiarum secundum determinatas virtutes partium, & non solum secundum habitudinem ad nos: sicut est in corporibus inanimatis, quæ non habent in se principium actuum motus, sed solum passivum, ut dicitur in 8. Phisic. quod omnia mobilia necesse est reducere in unum primum, quod est movens seipsum, & habet in se principium motus actuum, & non solum principium passivum, sicut quidam posuerunt, ut Simplicius refert. qui posuerunt Aristotelem dicere celum animatum, non quia haberet animam, Tho. de Celo. E 3 rationem,

Tex. c. 36.

rationalem, sed ita quod haberet quandam vitam complantam corporis...

b Non oportet enim dubitare, propterea quod vniuersi figura spherica est...

c Sed intelligere oportet vtique sicut si quis in quibus habet dextrum ad sinistram...

d Eodem autem modo & de principio eius, quod est moueri. Etenim si nequaquam inceptum...

e Dico autem longitudinem quidem ipsius, quae secundum polos distantia. Et posorum hunc quidem sursum...

Tex. c. 14.

ita nobilior est substantia spiritualis, quae est omnino a corpore separata. vnde & Plato posuit bonum animae rationalis esse...

lum motum localem, sicut perfectissimo. Deinde cum dicitur...

b ¶ Excludit duas obiectiones, & primo ponit eas: secundo soluit eas...

Non enim dubitare oportet ob vniuersi rotundam figuram, quoniam pacto aliud ipsius dextrum, aliud laeuum erit...

Sed intelligere perinde oportet, atque si quis in hisce quae dextrum ad laeuum figuris quoque differentiam habent...

Eodem modo de principio quoque motus intelligamus oportet. Etenim si nunquam moueri caelum inceptum...

Dico autem longitudinem ipsius quidem eam esse, quae est inter polos distantia. Et posorum alterum superam, alterum inferam partem.

beat differentiam dextri & sinistri, & secundum figuras partium, & postea circumponat aliquis ei spheram...

¶ Ostendit secundum quam dimensionem caeli attendatur sursum & deorsum. & primo proponit quod intendit, & dicit, quod...

quod longitudo caeli est distantia, quae est inter polos ipsius polo arctici...

¶ Probat propositum dupliciter. Primo quidem per rationem: manifestum est enim quod in quolibet corpore longitudo attenditur...

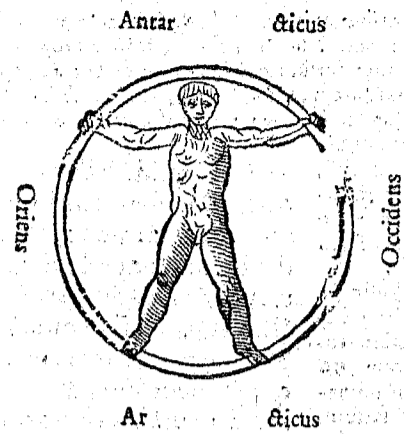
f Differentiam enim in his solum videmus hemispheriorum per non moueri polos. Simul autem & consueuimus dicere...

g Polorum autem qui quidem super nos apparentes quae deorsum pars est: qui autem nobis immanifestus, quae sursum.

h Dextrum enim vnum quodque dicimus, vnde principium eius qui secundum locum motus. Caeli autem principium circulationis...

i Manifestum igitur quia immanifestus polus est, quod sursum.

h ¶ Probat quod dixerat: manifestum est enim quod in vnoquoque animali dextrum dicimus...

¶ Et hoc sic apparet. Imaginemur enim hominem cuius caput sit in polo arctico, & pedes in polo antarctico...

Differentiam enim in solis his hemispheriorum ceruimus, ex quo poli non mouentur: & insuper in mundo non ipsum superum atque inferum...

Polorum autem is quidem qui apud nos uidetur, pars infera est: is autem qui nobis manifestus non est, partis rationem superae subit.

Dextrum enim uniuscuiusque id esse dicimus; unde principium ad locum accomodata motionis emerget, Conversionis vero caeli principium id est...

Patet igitur cum polum, qui non uidetur a nobis, caeli partem superam esse.

pars sinistra, hoc in caelo obseruari non videntur eadem pars caeli, quae prius est in oriente, posterius autem est in occidente...

Tex. c. 6. 5.

fit in corporibus animatis, sed relatione ad nos...

Et ibi quidem habitantes in eo quod sursum sunt hemispherio...

Sed secundae quidem circulationis, puta eius quae planetarum...

LECTIO IIII.

Tex. c. 17.

Vniam autem non est contrarius motus...

Et quidem a longe tepestantibus...

quod dicitur in octavo Physicorum...

Ostendit quomodo istae positiones distinguantur...

Et eos quidem qui illic habitant in hemispherio...

Verum secundae conversionis, uelut uagarum stellarum...

De partibus igitur per dimensiones locorum...

LECTIO IIII.

Un autem conuersio conuersioni non fit...

Quamquam eminens facere inquisitionem...

si contingeret motus circulares esse contrarios...

Ostendit difficultatem soluendae questionis...

Ostendit quomodo istae positiones distinguantur...

caeleste ad distantiam, qua distat a nobis...

Unumquodque est, quorum est opus, gratia operis...

Propter quid igitur non totius caeli corpus tale...

Tex. c. 18.

Causam omnium rerum, sed more Platonicorum...

Eorum quodque, quorum est opus, operis ipsius...

Cur igitur totum corpus caeli tale non est...

le, quod secundum antiquos Deus dicebatur...

ostensum est enim in octavo Physicorum...

ostendit secundam conditionalem, scilicet quod si...

Tex. c. 37.

Tex. c. 37.

Tex. c. 37.

Tex. c. 16.

Tex. c. 7.

Tex. c. 16.

Tex. c. 66.

Tex. c. 19.

Tex. c. 20.

T. c. 17.

magnitudinis, super quam transit motus, sicut supponitur in 6. Physicorum. ubi dicitur, quod velocius est quod pertranfrit in minori tempore aequale spatium, vel etiam maius. Vnde hic subdit, quod uelocissimus motus attenditur secundum minimam magnitudinem. Intra omnes autem lineas, quae ab eodem in idem redeunt, minima est circularis: quia in figuris rectilineis sunt anguli, ad quos linea protrahit a medio, sunt maiores, & sic anguli illarum figurarum excedunt lineam circulem. Et ideo oportet, quod caelum quod mouetur circulariter quasi ab eodem in idem, & uelocissimo motu, quod motus eius sit super lineam circulem. Et ideo oportet, quod ipsum sit sphaericum. Deinde cum dicitur.

Text. 30.

Ostendit quod caelum sit sphaericum ratione sumpta ex corporibus inferioribus. & primo ponit rationem: secundo probat quod supponerat, ibi. Sed & quod aquae superficies loci. Dicit ergo quod aliquis potest sumere fidem ad ostendendum caelum esse sphaericum ex corporibus inferioribus, quae sunt collocata circa medium mundi. Aqua enim est circa terram, licet non ex omni parte coopeat terram, quod est propter necessitate generationis, & conseruationis vitae, maxime animalium & plantarum: aer autem circumdat aquam, ignis autem circumdat aera. Et secundum eandem rationem superiora corpora circumdat interiora usque ad supremum caeli.

T. c. 31.

Ostendit quod caelum sit sphaericum ratione sumpta ex corporibus inferioribus, quae sunt collocata circa medium mundi. Aqua enim est circa terram, licet non ex omni parte coopeat terram, quod est propter necessitate generationis, & conseruationis vitae, maxime animalium & plantarum: aer autem circumdat aquam, ignis autem circumdat aera. Et secundum eandem rationem superiora corpora circumdat interiora usque ad supremum caeli.

Quare si caelum circumferretur & uelocissime mouetur, sphaericum ipsum necesse est esse.

Sumet autem utique quis ex his quae circa medium collocatis corporibus, hanc fidem. Si enim aqua quidem est circa terram, aer autem circa aquam, ignis autem circa aerem. & superiora corpora secundum eandem rationem. Continua quidem enim non sunt, tangunt autem haec, superficies autem aquae sphaerica est. Quod autem sphaerico continuum, aut motum circa sphaericum, & ipsum tale necessarium est esse. Quare & propter hoc manifestum sit quoniam sphaericum est caelum.

Sed & quod aquae superficies talis, manifestum suppositione fumentibus, quia nata est semper fluere aqua in magis concauam: concavum autem quod est centro propinquius. Ducantur igitur ex centro, quae AB & quae AG, & adiungatur in qua B G. ducta igitur ad basem A D, minor est earum, quae ex centro profundior igitur locus. Quare circumfluat aqua, donec utique aequetur: equalis autem huius quae ex centro quae A E. Itaque necesse apud eas, quae ex centro esse aquam, tunc enim quiescet. Tangens autem eas, quae ex centro circulari. Sphaerica igitur aquae superficies, in qua B E G.

Strationem sufficienter probatur corpora mundi esse sphaerica non solum quantum ad concavum, sed etiam quantum ad conuexum. Quod enim superficies concava aeris sit sphaerica, patet ex hoc, quod superficies concava aquae est sphaerica. Quod autem superficies aeris conuexa sit sphaerica, patet eodem modo sicut de aqua, quia scilicet omnes partes eius aequaliter concurrunt ad suum locum, & sic patet quod etiam superficies concava ignis sit sphaerica. Quod autem superficies ignis conuexa sit sphaerica, patet eodem modo quod concuiatur cum sphaera Lunae: unde & simul resoluitur cum ea, ut manifeste patet ex motu stellae cometae, quae mouetur ab oriente in occidentem secundum motum caeli. Tunc etiam ex hoc patet ignis mouetur undique aequaliter ad suum ubi. Deinde cum dicitur.

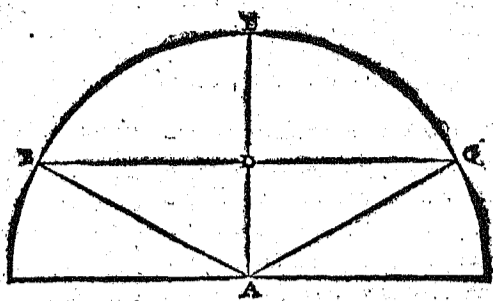
Quare si caelum conuertitur uelocissime mouetur, rotundum ipsum esse necesse est.

Sumere etiam quisquam ex hisce corporibus, quae circa medium collocantur, hanc fidem potest. Si enim aqua quidem est circa terram, aer autem circa aquam, & ignis circa aerem collocatur, & superiora corpora per rationem eandem ita se habent. Etenim continua quidem non sunt, tangunt autem haec: aquae uero superficies rotunda est sane, atque quod rotundum tangit, circueque rotundum est situm, & ipsum tale esse necesse est. Patet haec etiam ratione caeli rotundum esse.

At uero superficiem aquae talem esse putabit, si suppositionem sumpturimus, aquam suprae naturae semper ad magis concavum locum confluere, & eum locum magis concavum esse, qui est propinquior centro. Ducantur igitur ex A centro rectae lineae A B, & A C, & ex B in C linea producta B C, ad quam ab A perpendicularis ducatur A D, & protrahatur in E: patet itaque lineam A D minorem esse lineis A B, & A C. Ergo hic locus magis concavum est: quare affluet, aqua quousque fuerit in aequalitatem redacta. At A E aequalis est hisce, quae a centro sunt ductae. Quare aqua ipsam in hisce esse, quae sunt ex centro ductae necesse est. Tunc enim quiescit. At ea quae tangit eas, quae sunt ex centro ductae, circulerentia est. Rotunda est ergo superficies aquae, quae quidem est B E C.

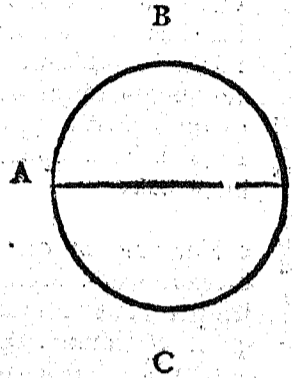
Et, si suprema superficies aquae sit plana. Signetur igitur in linea B G, quae est basis trianguli puncti D, & ducatur a centro linea, quae est A D, hanc lineam necesse est esse minorem utraque duarum linearum a centro procedentium. Si enim esset equalis, tunc omnes tres lineae essent ab eodem puncto procedentes, & ita linea B D G, transiens per summitates earum esset circularis, ut ex 3. Euclidis patet, quod est contra positum, quo posuimus lineam B G, esse lineam rectam, supposito ergo quod linea A D sit minor, sequetur quod punctum D minus distabit a centro, & ita locus ille erit profundior, vel magis infimus. Vnde sequitur, secundum suppositionem praemissam, quod aqua, quae est in puncto G & in puncto B, circumfluat ad punctum D, donec adaequetur locus medius aliis duobus extremis, & sit linea tota adaequata duobus extremis ex concursu aquae, linea A B. Oportet igitur quod aqua sit apud omnes lineas egredientes a centro aequales. Tunc enim solum aqua quiescit, quando omnes lineae sunt aequales: sed linea quae tangit tres lineas egredientes a centro aequales, est circularis, ut probatur in 3. Euclidis. Sequitur ergo quod superficies aquae, in qua describitur linea B E G, sit superficies sphaerica, & hoc est quod demonstrare intendit. Deinde cum dicitur.

Concludit

Concludit ex praemissis manifestum esse, quod mundus sit sphaericus, cum propter corpus primum quod continet totum mundum, tum etiam propter alia corpora ab eo contenta. Sunt autem apud nos quaedam corpora sphaerica, quae tamen non perfecte habent sphaericam figuram, sicut ipsum corpus terrae, dicitur esse sphaericum, cum tamen habeat magnas eleuationes montium, & concauitates uallium, in corporibus etiam artificialibus, quae sunt apud nos sphaerica, inueniuntur aliquae tumorositates, vel depresso, quibus non obstantibus huiusmodi artificialia dicitur esse sphaerica figura: quia huiusmodi additiones vel subtractiones secundum sursum quasi non apparent. Sic igitur creditur hoc esse accideret in corpore caelesti. Addit quod est etiam secundum diligentiam tornatus sic, id est, carens omni tumorositate & concauitate, sicut corpora quae diligenter tornantur, in tantum, quod nihil neque thyrosinton, i. manu elaboratum, se habet si militer ad corpus caeleste, quantum ad hoc quod dicitur esse: meque etiam quodcunque corpus aliud naturale, quod nostris oculis apparet, quia illa ex quibus huiusmodi corpora constituuntur, non possunt illam regularitatem, id est, uniformitatem suscipere per actionem artificialis naturae inferioris, & illam diligentiam, quantum ad perfectionem sphaericae figurae, quam habet corpus caeleste, quod est naturaliter sphaerica figura. Et hoc probat per proportionem partium mundi adinuenit. Manifestum est enim quod secundum eandem proportionem, quae aqua excedit terram, semper elementa continentia distant a corporibus contentis, & adhuc plus. Aqua autem quae continet terram, non habet huiusmodi tumorositates, & concauitates in superficie, quae habet terra, sed magis est regularis, quam superficies terrae, similiter oportet, quod superficies aeris sit magis regularis quam superficies aquae, unde sequitur, quod superficies superioris corporis caelestis sit maxime regularis, ita quod in eo omnino nihil sit, nec minimum superadditum, vel subtractum.

Atria facit. Primo proponit questionem: secundo ostendit difficultatem questionis, ibi. Forte quidem igitur. Tertio proponit solutionem, ibi. Nunc autem quod videtur &c. Circa primum tria facit. Primo proponit quaedam, ex quibus oritur dubitatio, quorum vnum est, quod dupliciter contingit per aliquem circulo aliquid moueri. Signetur enim punctus A in liquo circulo, & ab eo ducatur diametri: & in superiori semicirculo signetur punctus B, in inferiori autem signetur punctus C. dupliciter ergo potest aliquid moueri per hunc circulo. Vno modo quod mouetur ab A uersus B, alio modo quod mouetur ab A uersus C. Aliud autem quod proponitur est, quod isti duo motus non sunt contrarii. Ostensum est enim in primo, quod duo motus circulares non sunt contrarii, si enim isti motus essent contrarii, oporteret quod competere naturis contrariorum mobilitatis, ita quod vnus eorum attribueretur vni mobili, & alius contrarius: quia sicut supra dictum est, si vnum contrariorum est in natura, necesse est alterum esse. Secundo ibi.

Mouer dubitationem. Manifestum est enim ex praemissis, quod in sempiternis nihil accidit contrarium, aut casualiter, quia ea quae sunt a casu, non sunt sempiternae, neque etiam frequenter dicitur esse aut supra, quod eelum sempiternum est, & etiam circularis motus eius. Vnde ratio ualidius queritur, propter quod causam caelum mouetur uersus vnam partem, & non uersus aliam, puta, ab oriente uersus superius hemicirculum, & non uersus inferius. Tertio ibi. Ostendit qualiter sit huiusmodi causa assignanda. In praecedentibus enim dupliciter assignauit causam caelestem accidentum. Primo ostendit, quod oportet esse duos motus in caelo ad hoc, quod sit principium generationis, & corruptionis. Secundo ostendit, quod oportet figuram caeli esse rotundam, ex aliquo principio priori supposito, quia scilicet corpori primo debetur figura prima, & sic primitas corporis est principium primae figurae. Et ideo hodie, quod si debeat assignari ratio quare caelum se moueat, & non aliter, necesse est huiusmodi rationem assignari aut secundum hoc, quod talis modus motionis sit primum.

LECTIO VII.

Voniam autem est dupliciter in circulo moueri, puta ab A hunc, quidem ad B, hunc autem ad C. Quod quidem igitur non sunt contrarii isti, prius dictum est.

Sed etsi nihil ut contingit, neque a casu euenit in sempiternis esse potest: caelum uero perpetuum est, atque ipsa conuersio: quam ob causam ad altera fertur, sed non alteram.

Necesse enim & hoc aut principium esse, aut esse ipsis principium.

LECTIO VII.

Vm autem in circulo duo motus fieri possint, ut ab A vnus ad B, alter ad C. Non esse quidem hos contrarios prius est dictum.

Sed si nihil in aeternis esse fortuito, aut a casu potest: caelum uero perpetuum est, atque ipsa conuersio: quam ob causam ad altera fertur, sed non alteram.

Nam & hoc principium esse, aut ipsius principium esse necesse est.

principium alicuius effectus, aut potius quod iste modus motio...

Nunc autem quod videtur dicendum est. Si enim natura semper facit contingentium...

ex distinctione partium celi: & ita videtur processus eius esse circularis...

nifestum est in homine, nam caput quod est sursum, est nobilius...

De nonnullis igitur atque de omnibus entibus quippiam dicere, nibitque pratermittere...

Nunc autem id quod videtur dicendum est. Natura semper id facit, quod est optimum eorum...

ex distinctione partium celi: & ita videtur processus eius esse circularis...

LECTIO VIII

Quodam Philosophus assignavit causam, quare cælum mouetur...

Si n. irregulariter mouebit &c. Circa primū duo facit. Primo, proponit quod intendit...

LECTIO VIII.

E motu autem ipsius, quia regularis est & non irregularis...

Lec. 3.

Dico autem hoc de primo cælo, & de prima latione. In his enim...

Si enim irregulariter mouebitur manifestum, quod intentio erit...

plures motus conueniunt ad mouendum unum corpus: vel secundum diuersas sphaeras...

LECTIO VIII.

Est hęc, motum ipsius uniformem, & non difformem esse demonstrandum oportet.

Atque hoc dico de primo cælo, de lationeque prima. In his enim...

Nam si difformiter mouebitur, patet intensionem lationis statim, remissionemque fore.

tus, id est maxima eius velocitas, est aut vnde fertur, id est versus terminum...

Lec. 6.

habitu est. In his autem quæ mouentur contra naturam, inuenitur maxima velocitas...

Lec. 7.

Lec. 22.

Lec. 85.

sum est autem, quod in motibus animalium, maxima velocitas non inuenitur...

Lec. 8. et 15

Lec. 7. Lec. 9.

T.c. 13. Com. 8.

quens neque irregularitas, quae sit propter intentionem, & remissionem. Secundam rationem ponit ibi.

Quae ratio accipitur simul ex parte mouentis, & mobilis. ostensum est enim in 7. & 8. Physicorum, quod omne quod mouetur, ab aliquo mouente mouetur. Unde necesse est si in aliquo motu sit irregularitas, aut hoc fiat propter id quod mouetur, aut propter utrumque. Si enim mouens non semper, & aequali virtute moueat, sed quandoque maiori, quandoque minori, fiet motus quadoque quidem velocior, quandoque qui dem tardior, quia ve locitas motus con tingit ex hoc, quod virtus mouentis pro pter suam magnitu dinem multum do minatur mobili. Et similiter si corp' qd mouetur per aliqua alterationem non per maneat in eadem di spositione, non erit aequaliter subiectum virtuti mouentis, & ita non erit aequa ve locitas motus. Et simi liter si fiat transmuta tio circa utrumque scilicet mouentem, & mobile, poterit esse motus irregularis. Sed nihil horum po test accidere circa caelum. De ipso enim corpore mobili ostendit sum est supra, quod est primum & simplex, quia mouetur primo & simplici mo tu, & quod est ingeni tum, & incorruptibile, & totaliter intrans mutabile, transmuta tione, scilicet varian te substantiam, & vir tutem eius. Motor autem eius multo magis rationale est, quod sit talis condi tionis. Cum enim mo ues sit potius moto, si corpus quod mouetur, est primum & simplex, & ingenuum & incorruptibile, mul to magis motum ei erit tale. Ostensum est etiam in 8. Physicorum, quod motor caeli est incorporeus nullam habens magnitudi nem. Si igitur ipsum caelum, quod est corpus, non immutetur a dispositione suae sub stantiae, & virtutis, multo magis non trans mutabitur motor eius, qui est incorpo reus. Ex quo patet, quod impossibile est motum caeli esse irregularem.

LECTIO IX.

Tenim si fiat irregulariter, aut tota transmutatur, & quandoque quidem sit velocior, & quadoque autem tardior iterum, aut partes ipsius. Partes quidem ipsius, quod non sunt irregulares manifestum. Iam enim utique facta fuisset distantia aliter se se habere videtur. At neque tota mutari potest. remissio namque cuiusque ob imbecillitatem fieri solet: imbecillitas uero res est profecto praeter naturam. Etenim omnes imbecillitates, quae in animalibus inveniuntur, praeter naturam esse videntur, ut senectus & decrementum. Tota namque fortasse constitutio animalium ex talibus constat, quae propriis differunt locis. Nulla enim partium est suo in loco. Si igitur in hisce, quae prima sunt, non est id quod praeter naturam inest, sim-

Le. 10. 32.

Te proponit tertiam rationem, quae sumitur solum ex parte mobilis, & dicit, quod si motus caeli irregu-

lariter peragatur, aut hoc erit ita, quod tota caeli mutatio transmutetur, ita quod quandoque sit velocior, quandoque tardior, aut partes eius. Et intelligitur tota mutatio, motus totius sphaerae superae, partes autem mutationis intelliguntur motus partium caeli. Quod autem partes superae sphaerae non moueantur irregulariter, ita scilicet, quod una pars caeli, quandoque citius, quandoque tardius moueatur ostendit supponendo, quod sphaera stellarum fixarum sit suprema sphaera, nondum in suo tempore deprehensum erat, quod stellae fixae haberent proprium motum praeter motum diurnum & ideo attribuit primum motum, scilicet diurnum, sphaerae stellarum fixarum, quas proprium ei, ut tamen posteriores Astrologi dicant, quod sphaera stellarum fixarum habeat quendam proprium motum, supra quem ponunt aliam sphaeram, cui attribuant primum motum. Supposito ergo quod sphaera stellarum fixarum sit superma sphaera, probat, quod partes eius non moueantur irregulariter: quia si singulae partes eius quadoque citius, quandoque tardius mouerentur, iam a longinquo tempore stellae fixae in alia distantia se haberent ad inuicem, quam prius vna earum velocius, & alia tardius mota. sed huius contrarium apparet, quia inueniuntur eandem figuram conseruare, & eodem modo ab inuicem elongari in hoc tempore sicut etiam inueniuntur antiquissimi obseruatores, non ergo est irregularitas in motu primi caeli quatum ad partes eius. Sed neque etiam tota transmutatio primi caeli transmutat de velocitate in remissionem velocitatis. Manifestum est autem, quod remissio velocitatis motus cuiuscunque mobilis sit propter impotentiam: sicut videmus quando corpora animalium lassantur, & remittitur eorum motus. Omnis autem impotentia, & defectus est praeter naturam, sicut patet in animalibus, in quibus senectus, & decrementum, & alia huiusmodi sunt praeter naturam, quod est intelligendum quantum ad naturam particularem, quae est conseruatiua vniuscuiusque indiuidui quantum

Præterea, Si omne quod mouetur, ab aliquo moueatur, & diffinitas motionis aut ob id quod mouetur, aut ob id quod mouetur, aut ob utrumque fiat necesse est. Nam si id quod mouet non eisdem viribus moueat: & si id quod mouetur, aliteretur, nec idem permaneat, & si utrumque mutetur, nihil prohibet id quod mouetur, difformi motu cieri. Nihil autem horum circa caelum euenire potest. Id enim quod mouetur, & primum, & simplex, & ingenerabile atque incorruptibile, & omnino immutabile demonstratum est esse. Id etiam quod mouet, longe magis tale esse consentaneum est rationi. Primi namque primi, & simplicis simplex, & incorruptibilis ingenerabilis incorruptibile ingenerabile motuum est. Cum igitur id quod mouetur non mutatur, & si est corpus, nec id quod mouet mutari potest corpore uacans. Quare impossibile est latonem esse difformem.

LECTIO IX.

Tenim si sit difformis, aut ipsa tota mutatur, & interdum velocior, interdum tardior sit, aut ipsius partes. Patet igitur partes difformes non esse. Iam enim distantia stellarum in tempore infinito suisset, si alia tardius, alia celerius mouetur. at nullam distantiam aliter se se habere videtur. At neque tota mutari potest. remissio namque cuiusque ob imbecillitatem fieri solet: imbecillitas uero res est profecto praeter naturam. Etenim omnes imbecillitates, quae in animalibus inveniuntur, praeter naturam esse videntur, ut senectus & decrementum. Tota namque fortasse constitutio animalium ex talibus constat, quae propriis differunt locis. Nulla enim partium est suo in loco. Si igitur in hisce, quae prima sunt, non est id quod praeter naturam inest, sim-

praeter naturam, sicut patet in animalibus, in quibus senectus, & decrementum, & alia huiusmodi sunt praeter naturam, quod est intelligendum quantum ad naturam particularem, quae est conseruatiua vniuscuiusque indiuidui quantum

Le. 13.

Vnde praeter naturam eius est, quod deficiat in conseruando: non autem est praeter naturam vniuersalem, ex qua causatur non solum generatio, sed etiam corruptio, & per consequens alii defectus ad corruptionem tendentes in his inferioribus. Dicitur autem natura vniuersalis virtus actiua in causa vniuersali, puta, in corpore caelesti.

T.c. 38.

Ideo autem defectus praeter naturam particularem in anima libus accidere possunt: quia tota substantia animalis consistit ex talibus corporibus, quae distant a propriis locis. Conponitur enim corpus animalis ex quatuor elementis, quorum nullum tenet proprium locum. Et quia ea quae sunt praeter naturam, non possunt esse sempiterna, ut patet ex his quae supra dicta sunt, necesse est, quod quandoque animalibus accidat corruptio, & defectus: sed in primis corporibus, scilicet caelestibus, nihil potest accidere praeter naturam, quia sunt simplicia, non autem mixta ex diuersis, & in proprio loco existunt, & nihil est contrarium eis, ut patet ex his quae in primo libro dicta sunt: & ita in eis non potest esse aliqua impotentia. Et ideo in eis non potest esse aliqua remissio, id est, diminutio velocitatis: & per consequens neque intentio, id est, velocitatis augmentum: quia ista duo se semper sequuntur. Sicut enim quando intenditur motus, proceditur a remissio ad intentionem, ita cum remittitur, proceditur ab intentione ad remissionem. Quartam rationem ponit ibi.

Le. 4.

Le. 7.

Le. 6.

Quae ratio sumitur ex parte mouentis, & proceditur ex quadam diuisione. Si enim in motu caeli sit intentio, & remissio, hoc autem non potest esse nisi tribus modis, vno modo ut semper intendatur, vel semper remittatur: alio modo, ut quandoque intendatur, & quadoque remittatur. & hoc dupliciter, vno modo, ut tota intentio & tota remissio sit simul, quod quidem supposito, quod caelum moueatur tempore infinito secundum opinionem, sequitur quod infinito tempore prius intendatur motus eius, & postea remittatur, & conuerso. Alio modo, ut vicissim quandoque remittatur, quadoque intendatur: sed quodlibet istorum est impossibile, ergo impossibile est, quod in motu sit remissio, & intentio. Primo ergo ostendit impossibile esse, quod infinito tempore intendatur prius, & postea infinito tempore remittatur, vel conuerso. Secundo ostendit impossibile esse, quod semper intendatur, vel semper remittatur, ibi. Sed adhuc neque &c. Tertio ostendit impossibile esse, quod vicissim intendatur & remittatur, ibi. Relinquitur autem &c. Dicit ergo primo, quod irrationabile est, quod motor caeli infinito tempore sit potens, & velociter moueat, & rursus alio infinito tempore sit impotens, & tarde moueat. Nam remissio motus causatur ex impotentia, intentio autem ex potentia. Et hoc idem irrationabile ostendit duobus modis. Primo quidem, quia nihil praeter naturam videtur existere tempore infinito. Ea enim quae

sunt secundum naturam, sunt semper, vel in maiori parte impotentia autem est praeter naturam, ut habitus est, ergo impossibile est, quod aliquid infinito tempore sit impotens. Secundo, quia non est aequale tempus eius quod est in natura, & eius quod est praeter naturam: quia id quod est praeter naturam, est in paucioribus: id autem quod est secundum naturam est in pluribus, vel semper: sed potentia rei est in natura, impotentia autem est praeter naturam, ergo impossibile est, quod aliquid tempore totali, scilicet tempore infinito, sit potens, & impotens: & per consequens impossibile est, quod infinito tempore intendatur motus, & iterum infinito tempore remittatur. Sed si remittitur motus caeli in modum qui dicitur esse, necesse est quod infinito tempore remittatur. Quidam tamen non intelligentes intentionem Aristotelis, accipiunt hoc quasi simpliciter, & absolute dictum, eo quod non est ratio, quare magis vno tempore remittatur quam alio: sed hoc est praeter intentionem Philosophi. Deinde cum dicit,

Præterea cancellos etiam egredietur rationis, id quod mouet viribus caere tempore infinito, & rursus alio tempore infinito vires habere. Nihil enim tempore infinito praeter naturam esse videtur: & imbecillitas res est, ut patet, praeter naturam, nec aequali in tempore praeter naturam & secundum naturam est, nec omnino potens ac imbecille. Si uero motus remittatur infinito in tempore remittatur necesse est.

At uero neque fieri potest ut semper intendatur, aut rursus remittatur. Erit enim infinitus indeterminatusque motus. Omne autem ex quoquam esse dicimus, definitum esse.

Præterea, hoc idem emergit, si quis spiritus sumperit tempus quoddam minimum esse in minoribus, quo caelum moueri non potest. Ut enim neque ambulare quisquam, neque pulsare citharam quouis in tempore, sed vniuscuiusque actionis definitum est minimum tempus in non exuperando, sic neque caelum moueri quouis in tempore potest. Si igitur hoc uerum est, non erit sane latonem semper intentio, quod si non erit intentio, neque remissio erit. Similiter

eius caeli nunquam terminetur, sed in infinito procedat, sequitur quod motus caeli sit in finitum, & indeterminatus: quod patet esse falsum. Probatur est. in 6. Physicorum, quod quia omnis motus est ex aliquo in aliquid, necesse est quod sit determinatus. Vnde etiam una circulatio caelestis est determinata: sed motus caeli dicitur infinitus, secundum diuersas circulationes sibi succedentes.

Le. 13.

Secundam rationem ponit ibi. Et dicit, quod hoc etiam esse impossibile, est manifestum, si quis concedat esse aliquod tempus minimum, ita quod in minori non contingat moueri caelum. Quilibet enim motus, vel actus habet determinatum tempus, quod non transcendit. Quotiens enim tempus sit diuisibile in infinitum, non tamen est possibile citharizare, vel ambulare in quocunque tempore: sed quilibet actus habet determinatum minimum tempus, quod non excedit velocitate, ut si in minori tempore perficiatur. vnde nec caelum possibile est moueri in quocunque tempore, sed habet aliquod minimum tempus determinatum. Ex quo patet, quod non semper intenditur velocitas motus eius, quia sic velocitas eius excederet quodlibet minimum tempus. Si uero non semper potest intendi motus caeli, pari ratione neque semper potest remitti, quia eadem ratio est de uno, & de altero. Sicut enim est minimum tempus alicuius actionis, ita & maximum in quo peragitur. Posset autem aliquis praedictae rationi obuiare dicendo, quod

Tho. de Caelo. F semper

semper intenditur velocitas motus caeli, & tamen nunquam tran-

l.c. 9. T.c. 65.

T.c. 40.

T.c. 41.

nis, si autem non intensio, neque remissio similiter enim am-

e Relinquitur itaque dicere, uicissim esse motum ad uelocius,

f Vnicum igitur caelum esse, & hoc ingenerabile ac sempiternum,

LECTIO X.

E vocatis autem astris consequens, utique erit dicere ex quibus const-

b Rationabilissimum autem, & dictis consequens, nobis unum quodque astrorum facere ex eodem corpore,

e ¶ Ostendit impossibile esse, quod uicissim intendatur, & remittatur motus caeli. Et hoc dupliciter. Primo quidem, quia hoc uideatur penitus irrationabile esse, & simile fictioni.

LECTIO X.

¶ Quodam Philosophus determinauit de caelo, hic de terminat de stellis, & primo determinat ueritatem: secundo mouet quasdam dubitationes, & soluit, ibi ¶ Duabus autem dubitationibus &c.

dit obiectionem. ibi. ¶ Calor autem ab ipsis &c. ¶ Dicit ergo, quod postquam determinatum est de toto caelo, consequens est ut dicamus de his quae uocantur astra, ex quibus consistit, id est, ex qua natura sint: & quam figuram habeant & quales sint motus eorum.

enim ambo erunt ac alterum, si eadem celeritate, aut maiore intenduntur, atque tempore infinito.

Restat igitur dicere motui celeritatem uicissim ac tarditatem inesse. Hoc autem ratione penitus uacat, & figmento est simile. Insuper & rationi magis consentaneum est, nos id ipsum, si ita sit, non latere.

Vnicum igitur caelum esse, & hoc ingenerabile ac sempiternum, & uniformi semper motu ceteri per ea satis, quae iam diximus, patuit.

LECTIO X.

E his autem quae stella uocantur, deinceps dicendum esse uideatur, ex quibus constent, quaeque figuras habent, & quae sunt motiones ipsarum.

Consonum est itaque maxime rationi, & ea quae dicta sunt conueniunt, ut inquamque stellarum ex hoc asserere esse corpore, in quo latet habet. Cum quippiam esse dicamus, quod aptum est suapte naturae ferri conuersione.

tas autem, cum sit causa corruptionis, uidetur quod corpora caelestia sint corruptibilia secundum naturam: quod est contra ea, quae in primo libro determinata sunt. Et ad hoc dicendum est, quod non omnia diuersitas proprie loquendo, habet rationem contrarietatis: sed ad hoc, quod aliqua diuersa sint contraria, duo requiruntur, quorum unum est, quod sint nata aequaliter esse in eodem subiecto vel proximo, vel saltem remoto. Calor, n. contrariatur frigori, quod tamen non est natum esse in igne: sed est natum esse in materia ignis, quae est primum subiectum. Secundo, requiritur, quod diuersa quae sunt contraria, non possint esse simul, sed mutuo se expellant. Unde album & nigrum, & m. qd sunt in materia, sunt contraria mutuo se expellunt: & m. qd sunt in intellectu, non habent contrarietatem, sed sunt simul: quoniam unum eorum cognoscitur per aliud. Formae autem, vel qualitates diuersae, quae uidentur esse in corporibus caelestibus, nullo modo sunt natae esse in eodem, nec sicut in proximo, nec sicut in primo subiecto. Non enim corpus stella est natum reduci ad dispositionem ceterarum partium sphaerae caelestis: sed nec e conuerso. Similiter autem oportet dicere formas, seu qualitates contrarias, quae sunt in inferioribus, esse aliquantulum in corporibus caelestibus non quidem uinuoce, sed sicut in causis uniuersalibus per quamdam similitudinem, ad modum quo formae, quae sunt particulariter in materia sensibili, sunt uniuersaliter in intellectu. Et ideo sicut

sicut non in intellectu, ita nec in corporibus caelestibus sunt sub ratione contrarietatis. unde & Plato dixit quod in corporibus caelestibus sunt excellentiae, seu sublimitates elementorum quae si primordially eorum actus principia. Comparantur enim corpora caelestia ad elementaria, sicut actiua ad passiuia. Et ideo e contrario accidit in corporibus caelestibus, & elementariis.

l.c. 42.

l.c. 42.

c Calor autem ab ipsis & lumen generatur attrito aere ab illorum latione. Natus est enim motus ignis & ligna, & lapides, & ferrum. Rationabilius igitur propinquius igni, propinquius autem aer, uelut & in latis sagittis, haec uidem ipsae enim igniuntur sic, ut liquefcat plumbea: Et quoniam igniuntur ista, necesse est, & cum qui in circuitu ipsarum aerem, hoc ipsum pati.

d Haec quidem ipsae incalescunt ob id, quod iam referuntur, qui propter plagam motus sit, ignis. Eorum autem quae sursum, unumquodque in sphaera fertur, ut ipsa quidem non igniuntur, aerem autem sub circularis corporis sphaera existentem, necesse est lata illa incalescere.

e Ex hac maxime, cui Sol extat infixus, propter quod approximate ipso & oriente, & super

corpo caelesti appareat diuersitas inter stellas, & reliquas partes sphaerarum, uidetur quod non sint simplicia corpora. Sed dicendum est, quod intrinsecus dicuntur corpora simplicia, in quantum non sunt composita ex contrariis naturis. Est tamen in eis aliqua diuersitas secundum naturam speciei, licet, conueniant in natura generis, sicut conueniunt in communi ratione motus, quia circulariter mouentur. Secunda, ibi ¶ Sicut enim ignea &c. ¶ Ostendit hoc etiam esse consonum aliquantulum dictis aliorum. Dicimus enim quod sicut illi qui dicunt stellas esse igneas, propterea hoc dicunt, quia caeleste corpus existimant ignem esse, quasi irrationabile sit, quod unumquodque astrum consistat ex natura illarum sphaerarum in quibus est, ita etiam & nos dicimus, quod stellas sunt de natura alia a natura quatuor elementorum, propter hoc quod supra probauimus caelos tales esse. Deinde cum dicit.

c ¶ Excludit obiectionem, quia quidam opinabantur stellas esse de natura ignis, argumentantes. Esse calidum, & luminosum uidetur esse proprium ignis: sed stellas calefaciunt & illuminant ergo uidetur quod sint de natura ignis. Et circa hoc tria facit. primo soluit hanc obiectionem per quoddam exemplum: secundo ostendit differentiam exempli ad propositum, ibi ¶ Haec quidem ipsae &c. ¶ Tertio respondet tacite quaestioni, ibi ¶ In hac maxime &c. ¶ Dicit ergo, quod calor & lumen generatur a stellis per quandam conuersionem, siue conuersione aeris ex motu eorum, non propter hoc quod sint ignea. Videmus enim, quod motus uisus est ignis & ligna, & lapides, & ferrum. unde multo magis rationabile est, quod per motum possit igni corpus quod est propinquius igni, quam praedicta corpora, quia eorum quae sunt sibi propinquiora, facilius est transmutatio inuicem: aer autem propinquius se habet ad ignem, quam corpora praedicta: unde aer magis potest igni ex motu quam praedicta corpora. Et ponit exemplum de sagittis, quae cum sint plumbeae quantum ad aliquam sui partem, ex uehementia motus sic calefiunt, ut quandoque liquefcat plumbum. Et quia iste sagittae igniuntur ex motu, necesse est quod multo magis aer qui est in circuitu sagittarum igniuntur. Nec hoc est intelligendum in causa calefactionis sagittarum sic causa calefactionis aeris, sicut Simplicius intellexit, sed magis est intelligendum, quod calefactio aeris per motum, sit causa calefactionis sagittarum, ut

expōsit Alexander. Aristor. enim uult probare per locum a minori, quod si sagittae calefiunt, necesse est quod aer circumstantis calefiat, qui est propinquior naturae ignis, ut supra dixit, non autem per locum a causa, ut intellexit Simplicius. Deinde cum dicit.

Caliditas autem ab ipsis lumen quoque ideo fit, quia aer ab illarum motione fricatur. Motus enim & ligna, & lapides, & ferrum igne solent. Magis igitur consentaneum est rationi id, quod est propinquius igni, propinquius uero est aer, quale sit, & in hisce sagittis quae feruntur. haec namque adeo igniuntur, ut ipsum plumbum quod est in ipsis, liquefcat. Atque cum in ipsis hoc fiat, circundans etiam ipsas aer hoc idem patitur necesse est.

Haec igitur ideo calefiunt, quia in aere feruntur, qui quidem obiectum motionis sit ignis. Superiorum autem corporum unumquodque fertur in sphaera, ut ipsa quidem non igniuntur, sed aer cum subuenit corporis sphaera sit, ob illius motum, necesse est caliditate calefit.

Et maxime hac, in qua Sol est infixus. Quae uocatur cum proprius accendit, ac oritur, & super nos est, sit & ea

tae obiectioni. Si enim per motum sphaerae caelestis aer inferiori ignitur, cum sphaera caelestis continue moueatur, uidetur esse consequens, quod semper debeat esse equalis calor in aere, caelestis, & hyeme, nocte, & die, cuius contrarium uidemus. Sed ad hoc ipse respondet, quod maxime calor ignitur per motum illius sphaerae, cui Sol est infixus, & ideo generatur calor propter propinquitatem Solis ad nos. Et hoc dupliciter, uno modo secundum quod per suum ortum ascendit ad nostrum hemisphaerium superius: alio modo in quantum accedit ad summam partem caputem nostrorum. sicut enim est maior calor in die, quam in nocte, ita etiam est maior calor in meridie, quam in mane. Ultimo autem concludit epilogando tantum dictum esse de stellis, quod neque ipsae sunt igneae naturae, neque etiam feruntur in corpore igneo, sed supra sphaeram ignis in sphaera caelestibus. Est autem hic primo dubium, cum Arist. proponat, quod ex motu stellarum generetur calor & lumen, uidetur hoc insufficienter manifestare, cum non manifestet de lumine, sed solum de calore. Et ad hoc responderet Alexander, quod id quod pertinet ad lumen, reseruat ad determinandum ad librum de anima, in cuius Secundo dicit, Lumen non est proprium ignis, sed est aliquid commune sibi & supremo corpori. Sed, cum Arist. hic dicat, quod utrunque eorum generatur ex conuersione aeris, melius est ut dicamus, quod utrunque Arist. hic manifestat per hoc, quod ostendit ex motu superiorum ignitur inferiora corpora, in igne autem inuenitur calor & lumen. Sed adhuc dubium est, ex qua natura contingat, quod motus habeat uirtutem ignendi, siue calefaciendi. Ad quod responderet Averroes in suo commento, quod proprium est calidi esse mobile, & ideo cum aliquid actu mouetur, sit etiam actu calidum. Sed hoc non uidetur uerum, primo quidem, quia moueri non est proprium calidi, sed cuiuslibet corporis naturalis. Nam ea quae mouentur motu recto, in suis locis quiescunt, mouentur autem existunt extra sua loca: corpora autem caelestia mouentur circulariter in suis locis, quae neque sunt calida, neque frigida. Secundo quia posterius non est causa prioris. si ergo moueri sit proprium calidi, magis erit calor causa motus, quam e conuerso. Et ideo dicendum est, quod sicut probatur in 3. Physico. Motus localis est primus motuum, in quolibet autem genere, id quod est primum, est causa eorum quae sunt post in eodem genere: unde motus localis est causa alterationis, quae est prima inter alios motus, & praecipue est causa prima alterationis, Tho. de Caelo. F 2 quae

l.c. 14. Tex. cō. 57.

quæ est calefactio. Alteratio autem secundum omnes alias qualitates...

nos existente generatur calor. Quod quidem igitur neque ignea sunt...

D. 839.

neque ignem, quomodo ex motu solis causatur calor in aere, & igne. Non enim media corpora celestia...

le magis appropinquante generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

lor Hæc igitur a nobis sint dicta de ipsis, quibus patet neque igneas ipsas esse...

Aristo. in secundo de Anima, quod radius, neque est corpus, neque defluxus corporis alicuius...

Lec. 14. T. c. 69.

Lectio. 44.

& videtur sequi, quod sint calida, & frigida: hæc enim sunt primæ tangibiles qualitates...

Lec. 2. T. c. 6. Lec. 19. T. c. 43.

LECTIO. XI.

Voniam autem videtur & astra translata, & totum cælum, necessarium aut quiescentibus...

Lec. 14. T. c. 69.

Vtraque quidem igitur quiescere impossibile quiescente & terra. Neque enim utique fierent...

Siquidem igitur ambo movebuntur, irrationabile easdem velocitates astrorum esse, & circulum...

T. c. 45.

Non est autem rationabile, eandem ratione habere velocitates astrorum, & magnitudines circulorum...

LECTIO. XI

Vm autem & stella transferrî videantur, & totum cælum aut utriusque quiescentibus...

Ambo igitur quiescere, terra quiescente impossibile est. Non enim fierent, quæ videntur...

Si igitur ambo movebuntur, ratione profecto uacat, easdem stellarum, aut circulorum esse celeritates...

Lec. 13. T. c. 13.

Non est autem consentaneum rationi celeritates stellarum, & magnitudines circulorum eandem rationem habere...

Et primo quidem proponit, quod non est rationabile, quod sit eadem velocitas astrorum, & magnitudinis circulorum...

niens hoc dicere circa ipsos circulos: immo magis videtur necessarium, quod eorum velocitates analogice, id est, proportio nabiliter se habeant ad eorum magnitudines: quia ita videmus in omnibus corporibus naturalibus, quod quanto aliquid fuerit maius, tanto velocius mouetur motu proprio. Et sic, si non est rationale, quod velocitas stellarum proportionetur magnitudini circulo, est autem rationale, quod velocitas circulo proportionetur proprie, consequens est, irrationabile esse aequales velocitates altiorum, & circulo rum. Quod autem non sit rationale, quod motus cuiuslibet stelle proportionetur in velocitate magnitudini sui circuli, sic ostendit. Quia aut hoc contingeret, ex necessitate naturali, aut a casu. si autem contingat ex naturali necessitate, quod stella sit velocior, quod mouetur in maiori circulo, sequitur, quod si transponatur stella in alios circulos, ut scilicet stella, quae prius erat in maiori circulo, postea ponatur in minori, sequetur quod stella quae prius erat tardior, sit velocior, & e converso, & ita videbitur, quod stella non habebunt proprium motum, sed mouebuntur a circulis, & ex quo stella non conferuar velocitate aliquam propria in suo motu, sed velocitas eius, consequitur solum magnitudinem circuli. Si autem dicatur, quod hoc contingat a casu, quod stella quae est in maiori circulo velocius mouetur, hoc improbat dupliciter. Primo quidem, quia si hoc esset a casu, non esset rationale in omnibus circulis & stellis hoc inueniri, simul esse maiorem circuli magnitudinem, & maiorem velocitatem motus stelle. Quod non contingeret in vno, vel in duobus, non videretur esse in conueniens, sed quod hoc contingat in omnibus, & a casu, videtur esse quoddam fictitium. Ea enim quae sunt a casu, non eodem modo se habent in omnibus aut in pluribus, sed in paucioribus. Secundo ostendit, quod hoc non possit esse a casu per hoc, quod casus non contingit in his quae sunt a natura, sed ea quae casualiter sunt, sunt praeter naturam ordinem. Vnde ea, quae a casu, vel fortuna sunt, non similiter se habent in omnibus, sicut ea quae sunt a natura. Cum igitur in motibus caelestium corporum nihil sit praeter naturam, ut supra habitum est, non potest esse, quod hoc quod dictum est, a casu accidat, & ita patet non esse verum, quod simul circulus, & stella moueantur, & aequali velocitate. Potest etiam ad hoc improbandum alia ratio induci: quia ut Alexander dicit, sequeretur, quod alter motuum esset superfluous, quod non contingit in his quae sunt a natura. Deinde cum dicit,

T.com.46.

circulos, hoc quidem erit velocius, hoc autem tardius. Sic autem non utique habebunt proprium motum, sed ferentur utique a circulis, siue a casu contingit. Neque sic rationale, ut in omnibus simul, ut circulus quidem sit maior, & latior velocior eius quod in ipso astra. Vnum quidem enim, aut duo hunc modum habere nihil inconueniens: omnia autem similiter, si rationi assimilatur. Simul autem & non est in his quae natura, quod ut contingit, neque & ubique quod in omnibus existens, a fortuna.

Sed adhuc iterum, si quidem circuli manent, astra autem mouentur, eadem & similiter erit irrationabile. accidit enim velocius moueri quae extra, & velocitates esse secundum magnitudines circulo rum. Quoniam quidem igitur neque utraque moueri rationabile, neque astrum solum, relinquatur circulos quidem moueri, astra autem quiescere, & infixas in ipsis orbibus ferri: hoc enim modo dumtaxat nihil accidit, quod rationis fines egrediat. Et velocitatem enim orbis maioris celeritatem esse consentaneum est rationi circa idem centrum in orbibus stellis infixis. Ut enim in ceteris maius corpus celerius latrone propria fertur, sic & orbibus ipsis. Pars enim orbis maioris, maior est hisce partibus, quae auferuntur ab eo plano, quod per centrum extenditur. Quare congrue aequali tempore maior orbis circumferetur, & caelum accidit non diuelli, & propter hoc ipsum, & quia demonstratum est totum ipsum continuum esse.

T.c.47.

tem modo motionem propriam non habere, sed ab ipsis orbibus ferri uidentur, sin casu accidit. Neque hoc pacto consonum est rationi, ut in omnibus simul & circulus sit maior, & latior stella, quae est in ipso celerior, unam enim, vel duas hoc modo sese habere non est absurdum. Vniuersas uero simili modo sese habere, figmento est simile. Et insuper in hisce, quae sunt natura, non est id quod sit casu, neque id quod ubique, & in omnibus est, proficiscitur a fortuna.

At uero si orbis quiescant, stella autem moueantur, eadem absurdum, & similiter erunt. eueniet enim celerius eas moueri, quae sunt extra, & celeritates per orbium magnitudines esse.

Cum igitur neque utraque, neque stellam solum moueri consentaneum sit rationi, restat orbis quidem moueri, stellam uero quiescere, & infixas in ipsis orbibus ferri: hoc enim modo dumtaxat nihil accidit, quod rationis fines egrediat. Et velocitatem enim orbis maioris celeritatem esse consentaneum est rationi circa idem centrum in orbibus stellis infixis. Ut enim in ceteris maius corpus celerius latrone propria fertur, sic & orbibus ipsis. Pars enim orbis maioris, maior est hisce partibus, quae auferuntur ab eo plano, quod per centrum extenditur. Quare congrue aequali tempore maior orbis circumferetur, & caelum accidit non diuelli, & propter hoc ipsum, & quia demonstratum est totum ipsum continuum esse.

rum, qui secundum intentionem Arist. omnes sunt circa idem centrum, quod est terra. Non enim Astrologi sui temporis ponebant centros, neque epiciclos. Non autem poterit hoc referri ad diuersos motus, quos describunt stellae fixae in suo motu. Non enim omnium eorum circulo est idem centrum. Sed si ad stellae fixae referre uelimus, oportet quod hic nomine centri, polus significet, eo quod sicut se habet centrum ad circulum in superficie plana, ita se habet aliquantulum polus ad circulum in superficie sphaerica. Cum autem in eadem sphaera designantur diuersi circuli circa eorum polos, tanto aliquis circulus est minor, & tardior motus, quanto est polo propinquior: sicut & inter circulos adiuuicem positos, tanto aliquis circulus est minor, & tardior, quanto est propinquior centro. Vnde centrum, & polus, sunt indiuisibilia, & penitus immobilia, immo autem hoc dixit esse rationale, quia, & in aliis corporibus, quae mouentur motu recto, quanto aliquod corpus est maius, tanto velocius mouetur deorsum: Econtrario autem sic habet in motu vio-

T.c.42.

Loc. 3. T.c.13.

tu uiolento, in quo corpus quanto est maius, tanto tardius mouetur. vnde & in corporibus, quae mouentur motu circulari, cum motus eorum sit regularis, rationale est, quod quanto circulus fuerit maior, tanto velocius mouetur. Et quod motus maioris circuli sit velocior, patet ex hoc, quod si a centro ducatur duae lineae rectae per omnes circulos usque ad supremum, portio illa, quae abscinditur ab his duabus lineis, erit maior in circulo maiori, & minor in minori. & eadem ratio est si ducantur duae lineae circulares a polo per omnes circulos usque ad maximum eorum. Cum ergo vna distans duarum linearum circulo rum eorum coram stant perueniat ad locum in quo erat alia manifestum est, quod in maiori circulo pertransibit maiorem portionem in eodem tempore: & hoc est velocius moueri, sicut dicitur in 6. Physico: pertransire maius spatium in equali tempore. Sic ergo rationale erit, quod maior circulus pertransit maius spatium in equali tempore, & ita motus erit velocior. Secundo autem non accidit hoc inconueniens, quod caelum diuelli dicitur, quod oportet dicere, si stella mouentur, & orbis quiescant: & praecipue quia ostensum est, quod totum caelum est continuum, ita quod inferior sphaera tangit superioris secundum totum. Si igitur orbis quiescerent, & stellae mouerentur, si quidem stellae essent profundae in corporibus sphaeris, sequeretur, quod suo motu diuellerent, siue dirumperent ipsam sphaeram substantiam. Si autem mouerentur in superficie sphaera superioris, oportet quod vel inferior sphaera cinderetur a motu stellae, vel quod esset aliquod spatium medium inter duas sphaeras secundum quantitatem stellae, & hoc spatium oportet, vel esse vacuum, vel esse plenum aliquo corpore passibili, quod distemperetur ad modum aeris, vel aquae per motum corporis transeuntis. Vtrunque autem horum est impossibile. Sed haec omnia inconuenientia euitantur, si ponamus stellae non moueri per se, sed solum per motum orbium. Haec autem expositio, quae dicta est conuenit tam quantum ad stellae fixae, quam etiam quantum ad planetas. Potest autem aliter exponi, secundum quod refertur solum ad stellae fixae, quia enim probauerat, quod motus maioris circuli est velocior per quantitatem portionum intersectarum a duabus lineis procedentibus a centro, vel a polo, probat hoc iterum alia ratione: quia nisi maior circulus in sphaera stellarum fixarum velocius moueretur, sequeretur, quod sphaera stellarum tota non esse continua, sed diuelleretur per partes cum stella, quae est in minori circulo, & haberet motum aequale uelocitatem, oportet quod in minori tempore suum circulum perageret: hoc enim est de ratione aequae uelocis, quod in minori tempore minus spatium pertransit.

LECTIO. XII.

Dhuc autem, quoniam sphaerica sunt astra, quemadmodum & alii dicunt, & nobis concessum dicere ex illo corpore generantibus, sphaerici autem duo sunt per se, uolutatio & circungiratio. si moti quidem igitur mouentur astra per se ipsa, altero utique mouebuntur horum, sed neutro uidentur. circungirata quidem enim utique manerent in eodem, & non transferrentur: quod, & uideretur, & omnes dicunt. Adhuc autem omnia quidem rationale eodem motu moueri: solus autem uidetur astrarum Sol hoc operari oriens, & occidens, & iste non propter ipsum, sed propter elongationem

LECTIO. XII.

Remissa prima ratione ad ostendendum, quod astra mouentur per motum circulo rum, quae sumebatur ex comparatione stellarum ad circulos seu orbis, hic ponit rationem secundam, quae sumitur ex figura stellarum, quae talis est. Stellae sunt sphaericae figurae: vnde si mouerentur, oportet eas moueri motu, qui est proprius corpori sphaerico, qui est duplex, scilicet uolutatio, & circungiratio: neutro autem istorum duorum motuum stellae mouentur: ergo non mouentur secundum se ipsas, sed hoc quod apparet de motu earum, est, quia mouentur secundum motum circulo rum. Primo ergo proponit stellae esse sphaerice figurae: quod quidem manifestat dupliciter. Vno modo, quia omnes alii ita dicunt, & quae stellae esse sphaericae, & ita hoc est tanquam probabile accipit.

LECTIO. XII.

Reterea, cum stellae sint rotunda, quemadmodum & ceteri dicunt, & nos etiam, & nostris consoni sententis dicimus, ex illo corpore ipsas generantes, rotundaque ipsas duas sint per se motiones uolutio, & circungiratio. si stellae per se mouentur, haec altera motione mouentur, at neutra moueri uidentur. Si uerfarentur enim, eodem in loco sane manerent, locumue non mutarent. Videntur autem locum mutare ac omnes dicunt. Praterea omnes quidem consentaneum est rationi eodem motu cieri. Sol autem stellarum solus hoc facere uidetur, cum oriatur atque occidat, & hic non per se, sed ob nostri sensus remotionem. Vnus n. longe sese extendens uersatur, ob imbecillitatem: qui quidem fortas-

stella mouetur motu circungirationis, & ita motus erit velocior. Secundo autem non accidit hoc inconueniens, quod caelum diuelli dicitur, quod oportet dicere, si stella mouentur, & orbis quiescant: & praecipue quia ostensum est, quod totum caelum est continuum, ita quod inferior sphaera tangit superioris secundum totum. Si igitur orbis quiescerent, & stellae mouerentur, si quidem stellae essent profundae in corporibus sphaeris, sequeretur, quod suo motu diuellerent, siue dirumperent ipsam sphaeram substantiam. Si autem mouerentur in superficie sphaera superioris, oportet quod vel inferior sphaera cinderetur a motu stellae, vel quod esset aliquod spatium medium inter duas sphaeras secundum quantitatem stellae, & hoc spatium oportet, vel esse vacuum, vel esse plenum aliquo corpore passibili, quod distemperetur ad modum aeris, vel aquae per motum corporis transeuntis. Vtrunque autem horum est impossibile. Sed haec omnia inconuenientia euitantur, si ponamus stellae non moueri per se, sed solum per motum orbium. Haec autem expositio, quae dicta est conuenit tam quantum ad stellae fixae, quam etiam quantum ad planetas. Potest autem aliter exponi, secundum quod refertur solum ad stellae fixae, quia enim probauerat, quod motus maioris circuli est velocior per quantitatem portionum intersectarum a duabus lineis procedentibus a centro, vel a polo, probat hoc iterum alia ratione: quia nisi maior circulus in sphaera stellarum fixarum velocius moueretur, sequeretur, quod sphaera stellarum tota non esse continua, sed diuelleretur per partes cum stella, quae est in minori circulo, & haberet motum aequale uelocitatem, oportet quod in minori tempore suum circulum perageret: hoc enim est de ratione aequae uelocis, quod in minori tempore minus spatium pertransit.

Loc. 1. T.c.85.

F 4 circa

circa littora: quod quia ipsi sunt in motu, videtur eis quod montes, & terra moueantur. Et si autem circa ea que hic dicuntur...

T. c. 35.

deprehenditur in istis inferioribus: nec secundum hunc motum, stelle appropinquant, vel elongantur a nobis. Et ideo Aristoteles non curauit hunc motum attribueri stellis...

hanc positionem, non in tendit nisi improbare. Non enim ostendit: quod stelle nullo modo, circumgrentur, sed quod iste motus, qui sensibilibus apparet in stellis, non est circumgiratio...

Lecc

deprehenditur in istis inferioribus: nec secundum hunc motum, stelle appropinquant, vel elongantur a nobis. Et ideo Aristoteles non curauit hunc motum attribueri stellis...

T. c. 85.

Tex. c. 50.

Lecc

Tex. c. 58.

Tex. c. 58.

non valeret: quia posset dici, quod semper talis diuersitas apparet nobis in Luna, non quia semper eadem eius superficies sit ad nos conuersa...

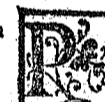
LECTIO XIII.

Dhuc autem irrationabile, nullum organum ipsis dedisse naturam ad motum. Nihil enim, ut contingit, facit natura: neque de animalibus, quae sunt pretiosa despersisse: sed videtur quemadmodum studiose factum auferre omnia...

inter corpora caelestia infimum est Luna, & ideo in Luna, simi- liorem superficiem eius, continetur quasi exemplaris diuersitas corporum generabilium: & ista fuit sententia Lamblici. Alij vero dicunt, quod licet corpora caelestia sint alterius naturae...

LECTIO XIII.

Remissis duabus rationibus ad ostendum, quod corpora stellarum non mouentur secundum seipsas, sed feruntur per motum circulum suae sphaerae, hic ponit ad idem tertiam rationem, quae sumitur ex figura stellarum, & dicit, quod si stella moueretur motu progressiuo, quasi circulos suos perambularet, irrationabile videretur, quod natura non dedisset eis instrumenta conuenientia ad motum localem...

LECTIO XIII.

Ns vper nullum ipsis instrumentum ad motum tribuisse naturam, metas egredietur rationis. Nihil enim casu natura facit, neque animalia quidem ipsi cura suere, adeo nec praestabiles res despersit: sed vniuersa videtur tanquam de industria abstulisse, quibus per se procedere ipsa possent, atque ab hisce, quae instrumenta ad motum habent, quam plurimum semouisse. Quapropter & totum caelum rotundum cum ratione, & vnaqueque stellarum esse videtur. Sphaera enim figurarum maxime uti-

tebat, quod totum caelum & ipsa sphaera moueretur motu circulari, & quod stelle non mouerentur motu progressiuo, rationabiliter factum fuit, quod vnumque esset sphaericum, & stella: quia propter hoc, quod caelum est sphaericum, est aptum ad motum circulare: propter hoc autem, quod stelle sunt sphaericae, sunt inepta ad motum progressiuum: vnde non mouentur in circulis, sed manent delatae per motum circulum. Potest autem hic esse dubitatio, cum corpora sphaerica non percipiuntur visu, eo quod sunt diaphana, & posset dici, quod stelle mouentur quasi in aere, quare hoc Aristoteles pretermisit inquirere. Sed dicitur, quod multipliciter apparet ex his, quae Aristoteles docet esse in caelo, non solum corpora stellarum distincta, sed etiam sphaerica. Primo quidem ex hoc ipso, quod ostendit stelle non per se moueri hoc motu, qui in eis apparet. Secundo ex ratione quam supra praemisit, quia nulla esset ratio, quare stella quae peragrat maiorem circumulum, velocius moueretur: quod tamen haberet rationem, supposito motu circulo, quia maior circumulus realiter proprio motu velocius mouetur. Tertio, quia Aristoteles in principio huius libri, probauit esse aliquod corpus, quod circulariter moueretur: motus autem stellae, si per se moueretur absque orbe, esset processiuus, & non circularis, quia non moueretur in eodem loco. Quarto apparet, quia illud spatium, in quo stelle mouentur, non potest esse vacuum, eo quod impossibile est esse vacuum in natura, ut in 4. Physic. probatum est. Si vero sit plenum aliquo alio corpore, quod non pertineat ad naturam stellarum, puta, igne vel aere, hoc manifeste est inconueniens duplici ratione. Primo quidem, quia non est conueniens, ut idem esset locus corporum generabilium & corruptibilium, sicut ignis & aeris, & corporum incorruptibilium, scilicet stellarum, cum diuersa corpora habeant diuersa loca naturae eorum proportionata. Secundo, quia non est rationabile, quod corpora inferiora sint continua, & corpora caelestia sint adinuicem discontinua. relinquitur ergo, quod totum illud spatium, in quo stelle videntur moueri, est plenum caelesti corpore, quod pertinet ad ipsam substantiam sphaericae. Quinto etiam apparet ex hoc, quod Sol, & Luna mouentur super circulos seinuicem intersecantes, quod apparet ex hoc, quod Luna quandoque est australior, quandoque borealis respectu circuli, in quo Sol mouetur. Manifestum est autem, quod intersecationes duorum circulo- rum, qui dicuntur nodi, sicut caput, & cauda, non semper sunt idem punctus, alioquin semper in eisdem punctis fieret eclipsis Solis, & Lunae, quae non possunt contingere, nisi Luna in coniunctione, vel oppositione existente circa aliquem nodorum praedictorum. Si autem haec diuersitas accideret solummodo per motum Lunae, sequeretur, quod Luna non moueretur circulariter, sed secundum eam figuram, quod est contra naturam caelestium corporum. sic ergo patet, quod iste circumulus Lunae habet suum motum, & eadem ratione circumulus Solis, & aliarum stellarum. Est autem considerandum, quod cum Aristoteles dicit non esse rationabile, quod natura curauerit de animalibus, & quod corpora sic pretiosa reliquerit, stellam vocat animalia: quia, ut Alexander dicit, sensitiuum constituit animalin

Lecc. 4. primi libri.

Tex. c. 57. v. c. 57. d. 8.

Anima. Cum igitur corpora caelestia, quae mouentur, sint tam maxime quantitas, & sonus eorum, si sit, oportet qd transcedat in excessum sonum tonitruum, & quemlibet alium sonum sui proportionem magnitudinis corporum caelestium, multo magis necessarium est, quod sonus caelestium corporum usque peringeret, & quod esset intolerabilis fortitudo violentiae illius, quam inferret in inferioribus corporibus. Etiam alio modo apparet, quod eorum solutio non est sufficiens, quia co fuerudo audiendi magnos sonos non solum auferat distinctionem illorum sonorum, sed etiam aliorum, sicut malleatores aeris non potest percipere alios sonos minimos. unde si propter confusum ruidinem non possumus audire sonos caelestium corporum, pari ratione nec alios sonos audire possumus. Videatur autem, ut Simplicius dicit in commento, sustineri posse Pythagore positio contra ea, quae hic Arist. dicit. Primo quidem, quia potest dici, quod sonus caelestium corporum non sunt corruptiui, sed magis conseruatiui, & viuificatiui, sicut & motus caeli est vt vita quaedam omnibus existentibus, vt dicitur in 8. Physic. Similiter autem, quod nos non audimus sonos caelestium corporum, hoc non contingit propter consuetudinem, sicut hic dicitur: quia Pythagorici dicunt Pythagoram talem harmoniam quadoque audisse, qui consuetus fuit eam audire, sicut & alij. sed hoc dicunt accidere, quia non omnia sensibilia sunt proportionata omnibus sensibus, vt ab eis percipi possint: sicut multos odores percipiunt canes, quos homines percipere non possunt. Et similiter potest dici, quod soni illi non sunt perceptibiles humano auditui, nisi aliquis habeat sensum eleuatum, & depuratum, sicut habuit Pythagoras. Quamuis dici possit, quod Pythagoras non audiuit huiusmodi sonum per species auditus, cognoscendo proportiones, ex quibus illa harmonia constituitur. Sed non videntur haec veritatem habere. Primo quidem, quia videmus, quod licet corpora caelestia sint caelestis vitae, & precipue Sol, tamen fulgor eius corrumpit visum nostrum, propter hoc quod eius proportionem excedit: & eadem ratione sonus, qui ex motu illorum corporum proueniret, propter sui excessum, nostrum auditum corrumpere. Secundo, quia sicut intellectus est perceptiuus omnium intelligibilium, ita sensus est perceptiuus omnium sensibilibus, visus. n. omnium visibilibus, & auditus omnium audibilium. Vnde dicitur in 3. de Anima, quod anima quodammodo est omnia secundum sensum, & secundum intellectum. Vnde, si esset aliquis auditus, qui non esset perceptiuus cuiuslibet soni, aut oporteret illum sonum aequiuoce dici, aut etiam talem auditum. Potest. n. contingere, quod aliquod animal delectetur in aliqua specie sensibili secundum aliquem sensum, secundum quem non delectatur in ipso aliud animal, sicut homo delectatur in olfactu in odoribus rosarum, & liliorum, non autem alia animalia: & huiusmodi odores sunt conuenientes hominibus secundum seipsos, alijs autem animalibus non conueniunt. nec odores delectant canes nisi causa alimenti, sicut nec colores. Potest etiam contingere, quod aliquod animal non cognoscat secundum aliquem sensum differentiam alicuius sensibilibus propter sensus debilitatem, & sensibilibus paritatem: sicut homo, qui est debilis olfactus, non potest cognoscere differentiam aliquorum odoris, puta, animalium transeuntium, quos cognoscunt canes si tamen odores fuerint vehementes, etiam homines eos discernunt. Similiter etiam quaedam animalia secundum visum, Solis claritatem inspicunt, quam oculi nocturnarum ferre non possunt, propter excellentiam eius, sed vitant eam, sicut visus excellens co-

Tex. c6. 53.

Tex. c6. 54.

Lex. 7. Tex. c6. 1.

Lex. 13. Tex. c6. 37.

loratum tanquam visus corruptiuum. Vnde impossibile esset ex motibus caelestium corporum prouenire sonos tam vehementes, & tamen non perciperentur ab hominibus, vel corrumpere eorum auditum: nisi forte dicatur, quod soni illi aequiuoce dicerentur. Quod videtur consonare positioni Simplicij, qui videt arguere Alexandrum dicentem, quod colores, & si qua existit caelestibus corporibus tanquam accidentia, & extrinsecus aduenientia eis insunt. Contra quod ipse dicit, quod accidentia, & extrinsecus assequentia in corporibus caelestibus dicere inconuenientissimum existimat, cum habeant substantialem, & specificam virtutem. Vi debatur enim, quod quia corpora caelestia sunt causa formarum substantiarum in his inferioribus, nullum accidens in eis esse possit, & seorsum non sit cognoscitius nisi accidentium, sequitur quod nihil illorum corporum sentire possimus. Vnde ipse dicit, quod neque alia ipsa videmus, neque magnitudines ipsorum, aut figuras, neque excellentes pulchritudines, sed neque motum, propter quae est sonus: sed velut illustrationem quandam ipsorum videmus tale, velut etiam Solis circa terram lumen, non ipse Sol videtur. Sed hoc est expressissime falsum. primo quidem, quia Arist. dicit in 2. de Anima, quod non fecidum, quod aqua, & neque secundum quod aer dyaphanum est: sed quoniam est natura eadem in his virtuosus, & in natura superioris corporis. Et eadem ratione lumen, quod est actus dyaphani, est eiusdem naturae in inferioribus corporibus, & in caelestibus. Ergo in huiusmodi inferioribus corporibus sunt accidentia sensu perceptibilia: pari ratione in corporibus caelestibus sunt accidentia perceptibilia sensu. Adhuc, figura & magnitudo sunt entia mathematica, quorum rationes sunt indifferenter in quocumque existant. Sicut igitur figura, & magnitudo inferiorum corporum sunt accidentia sensibilia, ita etiam in caelestibus corporibus. Item, si hoc esset, periret omnis certitudo astrologiae sciencie, quae procedit ex apparentibus secundum sensum circa corpora caelestia. Quomodo etiam esset possibile, quod motus caelestium corporum esset eorum substantia, cum sit quid imperfectissimum? Dequeretur etiam quod idem esset in Sole figura, lumen, & motus, cum vnus rei non sit nisi vna substantia. Vnde patet omnino impossibile esse quod dicit. Nihil autem prohibet corpora caelestia specificam virtutem habere, & tamen quaedam accidentia in eis esse. Nam in inferioribus corporibus sunt quaedam accidentia, licet in eis sit virtus ad generandum sibi simile in specie. Deinde cum dicit.

Tex. c6. 55.

Tex. c6. 56.

Lex. 14. Tex. c6. 38.

Tex. c6. 57.

nihil, inquam, nos audire, quod quidem soluere aggredientes dictam causam asserunt, sed etiam illud sine sensu nihil omnino pati, Exuperantes. n. soni, & inanimatorum corporum moles offendunt. Tonitruum nanque sonus lapides, & robustissima corpora scindit. Quod si tot feruntur corpora, atque ad eam magnitudinem, quae fertur, multiplicem sonitus magnitudinem transiit, huc profecto perueniat ipse sonus, ac ipsius violentia magna sint admodum vires necesse est.

Sed non sine ratione, neque nos audimus, neque corpora pati quicquam violentum videntur, propterea quod nullum stella motione sonum efficiunt, atque simul istorum causa patet, & testis est huius, quae a nobis sunt dicta, reraque esse declarat. Ad enim quod dubitatum est, Pythagoricose compulit hanc sententiam ferre, stellarum inquam lationem concentum fieri, inditium efficitur nobis.

lentes pulchritudines, sed neque motum, propter quae est sonus: sed velut illustrationem quandam ipsorum videmus tale, velut etiam Solis circa terram lumen, non ipse Sol videtur. Sed hoc est expressissime falsum. primo quidem, quia Arist. dicit in 2. de Anima, quod non fecidum, quod aqua, & neque secundum quod aer dyaphanum est: sed quoniam est natura eadem in his virtuosus, & in natura superioris corporis. Et eadem ratione lumen, quod est actus dyaphani, est eiusdem naturae in inferioribus corporibus, & in caelestibus. Ergo in huiusmodi inferioribus corporibus sunt accidentia sensu perceptibilia: pari ratione in corporibus caelestibus sunt accidentia perceptibilia sensu. Adhuc, figura & magnitudo sunt entia mathematica, quorum rationes sunt indifferenter in quocumque existant. Sicut igitur figura, & magnitudo inferiorum corporum sunt accidentia sensibilia, ita etiam in caelestibus corporibus. Item, si hoc esset, periret omnis certitudo astrologiae sciencie, quae procedit ex apparentibus secundum sensum circa corpora caelestia. Quomodo etiam esset possibile, quod motus caelestium corporum esset eorum substantia, cum sit quid imperfectissimum? Dequeretur etiam quod idem esset in Sole figura, lumen, & motus, cum vnus rei non sit nisi vna substantia. Vnde patet omnino impossibile esse quod dicit. Nihil autem prohibet corpora caelestia specificam virtutem habere, & tamen quaedam accidentia in eis esse. Nam in inferioribus corporibus sunt quaedam accidentia, licet in eis sit virtus ad generandum sibi simile in specie. Deinde cum dicit.

Determinat veritatem, & primo proponit quod intendit: secundo manifestat propositum, ibi. Quaecumque quidem &c. Dicit ergo primo, quod rationale est, quod non audiamus sonum caelestium corporum, & quod inferiora corpora nullam molestant passionem ab eis patiuntur propter hoc, quod nullum sonum faciunt. Similiter autem & perfecte manifestabitur causa horum, si quod non audimus sonos caelestium corporum, neque ab eis violentiam patimur, si testimonium acceperimus secundum veritatem primorum sermonum, quod stellae non mouentur per seipsas. Illud enim quod erat dubium circa sermones Pythagoricorum dicentium symphoniam, id est, consonantiam musicalem ex motu caelestium corporum fieri, erit nobis argumentum, quod stellae non per se mouentur. Deinde cum dicit.

h Manifestat

Manifestat propositum, & primo ex ratione sumpta ex causa effectiua soni: secundo ex causa finali, ibi. Velut futurum. Dicit ergo primo, quod quaecumque corpora in his inferioribus secundum seipsa localiter mouentur, faciunt sonum, in quantum faciunt plagam, id est, aeris percussuram. Sed quaecumque corpora non mouentur secundum seipsa, sed sunt infixae, aut qualitercumque existunt in corpore, quod localiter fertur, talia non est possibile sonare. Sicut homines qui sedent in naui, non sonant naui mota: neque partes naui, quae sunt naui fixatae, aut infixae sonant ad motum naui, nisi propter debilitatem coitionis, & cum naui conuassatur. Neque etiam videmus, quod naui sonum faciat, si fertur in fluuio curreti, ita tamen quod motus naui non sit per se ipsum, sed solum per motum aquae. si vero sit velocior motus naui, quam motus aquae, tunc in quantum diuidit aquam, sonabit. Et tamen secundum eandem rationem, quibus Pythagorici asserunt caelestia corpora sonum facere, poterit aliquis dicere inconueniens esse, si malus, id est, arbor naui, & puppis, cum habeat tantam magnitudinem, non faciant sonum, vel etiam ipsa naui, cum mouetur in fluuio moto. Intelligendum tamen est, quod hic excluditur sonus, qui contingit ex diuisione aquae, non autem sonus, si quis sit ex diuisione aeris, quantum ad partem naui quae aquae superuenit, quod precipue apparet, quando aer contra resistit per impulsu ventri. Sed illud quod mouetur localiter per seipsam, non in aliquo corpore soni fertur, ita quod non faciat aliquam percussuram, impossibile est sonare. Dicendum est ergo, quod si corpora stellarum per se mouentur, siue in aeris multitudinem, siue intelligamus aerem per totum mundum diffusum, siue etiam in locitudine ignis, sicut omnes dicunt assignantes super premium multum inter corpora igni, necesse est, quod faciant stelle suo motu sonum super omnem magnitudinem naturalis soni. Quod quidem si fieret, sequeretur quod sonus ille usque huc peringeret, & non solum audiretur nobis, sed etiam corrumpere corpora, quae sunt hic. Sed quia hoc non videmus contingere, consequens est, quod nulla stellarum moueatur per seipsam, neque motu violento, neque motu qui sit ab anima. Non enim possent moueri stelle per seipsas, nisi facerent diuisionem vel ipsarum sphaerarum caelestium, vel aliquorum corporum caelestium intermediorum. Ipsae autem

sphaerae mouentur per seipsas, nec tamen aliquod corpus diuidunt. unde etiam ex eorum motu nullus prouenit sonus. Patet etiam quod per hoc, quod Philosophus hic dicit, excludit imaginationem quorundam existimantium, quod stelle non mouentur in sphaeris, sed in quibusdam corporibus medijs, puta, aere, vel igne, aut aliquo huiusmodi. Deinde cum dicit. Ostendit idem ex causa finali. Ideo enim natura non dedit stellis motum per se, & per consequens nec sonos, ac si prouideret, quod nisi ita se haberet motus stellarum, non mouerentur per se, sed solum per motum sphaerarum, & queretur hoc inconueniens, quod nihil in his inferioribus esset similiter se habens, quasi per aliquod tempus in suo esse conseruatum. Datur autem per hoc intelligi, sicut Alexander notat, quod Aristotele hic sentit, quod Deus habet prouidentiam de his quae sunt hic inferioribus. Non enim potest naturae attribui prouidentia secundum quod est quaedam virtus in corporibus, sed solum per comparationem ad intellectum instrumentem naturam.

Quae namque per se feruntur, ea sonum icumue faciunt. Quae uero in eo quod fertur infixae sunt, aut insunt, ut in nauigio partes, ea sonum elicere nequeunt, neque ipsam nauigium, si in fluuio feratur. Et tamen eadem dicere licet absurdum esse, si tanta nauis malus motione, puppisue, aut ipsum nauigium uehementem non faciat sonum. Quod uero fertur, in eo quod non fertur, id facit sonum, si quod est in eo quod fertur icumue non facit, id efficere sonum impossibile est. Quare dicendum est hic, si per stellarum corpora per aerem suum per uniuersum, aut ignem, cur omnes aiunt, cum feratur necessario uehementem fieri sonum, atque huc peruenire, & haec offendere corpora. Sed cum fieri non videatur neque animantis motu, neque uio lento ulla stellarum ferri.

Quasi futuris ipsa prouidente natura. Quod si hoc modo non sese haberet motus stellarum, nihil prorsus eorum esset quae hoc in loco sunt.

Stellas igitur esse rotundas, & per seipsas non moueri, satis iam diximus.

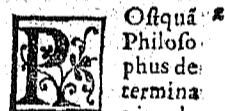
L E C. X V.

L E C T I O X V.

L E C T I O X V.

De ordine autem ipsorum quo quidem modo singularia ponunt, & haec quidem esse priora, haec autem posteriora: & quomodo se habent adinuicem elongationibus, ex his quae circa Astrologiam, consideretur: dicitur enim ibi sufficienter.

De ordine uero ipsarum quomodo quaeque disposita est, ut quaedam sint priores, quaedam posteriores: & quomodo sese habent in interuallis, ex his quae in Astrologia dicuntur, contemplantur oportet: dicitur enim ibi sufficienter.

Ostendit quid circa hoc Naturalis a Mathematico supponere debeat: secundo ostendit quid circa hoc proprie ad considerationem Naturalis ostendat, ibi. Accidit autem &c. Ostendit ergo primo, quod de ordine stellarum, quomodo singulae sint dispositae, ita quod quaedam sint priores, & quaedam posteriores, id est, superiores, & inferiores: & quomodo se habeant adinuicem secundum elongationes, id est, quantum vna distat ab alia, considerandum est ex his, quae dicuntur in Astrologia, ubi de his sufficienter determinatur. Haec enim non possunt cognosci per principia naturalis philosophiae, sed per principia mathematicae, id est, per proportiones magnitudinum. Dicitur autem Anaximander primo inuenisse rationem in magnitudinibus stellarum, & distantijs earum abinuicem, & a terra. Ordinem autem planetarum dicuntur primo Pythagorici deprehendisse.

ostendit quid circa hoc Naturalis a Mathematico supponere debeat: secundo ostendit quid circa hoc proprie ad considerationem Naturalis ostendat, ibi. Accidit autem &c. Ostendit ergo primo, quod de ordine stellarum, quomodo singulae sint dispositae, ita quod quaedam sint priores, & quaedam posteriores, id est, superiores, & inferiores: & quomodo se habeant adinuicem secundum elongationes, id est, quantum vna distat ab alia, considerandum est ex his, quae dicuntur in Astrologia, ubi de his sufficienter determinatur. Haec enim non possunt cognosci per principia naturalis philosophiae, sed per principia mathematicae, id est, per proportiones magnitudinum. Dicitur autem Anaximander primo inuenisse rationem in magnitudinibus stellarum, & distantijs earum abinuicem, & a terra. Ordinem autem planetarum dicuntur primo Pythagorici deprehendisse.

T.c6. 18.

prehendisse. quàmvis cum maiori diligentia, & perfectiori sit. Considerata per Hyparchum, & Ptolemaum. Deinde cum dicitur. **b** ¶ Ostendit, quid circa hoc pertineat ad considerationem naturalis, scilicet velocitas, & tarditas in motibus eorum. Dicit ergo, quod rationabiliter accidit, quod motus quarumlibet stellarum secundum proportionem elongationis earum a prima sphaera, & a terra sunt velociores, & tardiores. Supponimus enim tanquam sensu apparet, quod suprema caeli circulatio sit simplex, id est, non composita pluribus motibus, quia in ea nulla irregularitas apparet & est velocissima, utpote, quod in brevissimo tempore, scilicet spatio vni diei circuit maximum circumferentiam totum. Circulationes autem planetarum sunt tardiores & plures, non solum quia diversorum planetarum diversis sunt motus, sed etiam, quia motus vniuscuiusque planetarum ex diversis motibus constituit. Vniuscuiusque enim planetarum secundum proprium motum in suo circulo fertur in contrarium motus primi caeli, large accipiendo contrarietatem. Non enim in motibus circularibus est proprie contrarietas, sicut in primo habitu est. Quando enim motus primi caeli sit ab oriente in occidentem, motus planetarum in propriis circulis sunt ab occidente in orientem. Unde rationale est, quod planeta, qui est propinquissimus simplici & primae circulationi, contra quem fertur in suo circulo, in plurimo tempore pertranseat proprium circumferentiam, sicut Saturnus in 30. annis suum circumferentiam peragat. Planeta autem maxime distans a suprema sphaera, scilicet Luna, in minori tempore peragat circumferentiam suam, scilicet in spatio vni mensis, vel minori. Inter alios autem planetas propinquior supremae sphaerae semper in maiori tempore circumferentiam suam pertranseat, sicut Iuppiter in 12. annis, Mars in duobus, Venus, Mercurius, & Sol fere in anno. Et sic id quod magis distat a suprema sphaera, in minori tempore pertranseat suum circumferentiam, quia prima sphaera maxime praevalet planetis sibi propinquissimis: & ex hoc motus contrarius sit tardior. Planetae autem maxime distanti minime praevalet propter eius distantiam, & ideo motus contrarius in eo est velocior, scilicet in Luna. Intermediis autem planetis, se habent secundum rationem distantiae, sicut Mathematici ostendunt, ita scilicet quod superiores planetas tardius mouentur in suis propriis motibus: sed quantum ad motum, quo mouentur motu primi mobilis, quanto sunt superiores, tanto velociores sunt, ut supra habitum est. Videtur autem ex hoc, quod Aristoteles dicit, quod in corporibus caelestibus sit aliquid violentum, si motus planetarum propinquiorum supremae sphaerae efficitur tardior ex hoc, quod praevalet magis super ipsum motus primae sphaerae propter propinquitatem. si autem est ibi aliquid violentum, sequitur, quod motus illi non sint sempiternae durationis sic se habentes, ut Aristoteles vult. Nihil enim violentum potest esse sempiternum, ut supra habitum est. Respondet igitur ad hoc Alexander, quod praevaletia supremae sphaerae facit quidem in propinquiori planeta necessitatem tarditatis, non tamen violentiam. Motus enim illi caelestes sunt secundum intellectum, & voluntatem: in motibus autem voluntariis, non est violentum secundum voluntatem, etiam si sint cum necessitate quadam. Est autem voluntas mouentis super primum planetam ad hoc, quod moueat suum mobile secundum convenientiam ad motum superioris mobilis, cui desiderat similari: unde non sequitur tarditatem, illam motus primi planetae esse violentam. Sed hoc totaliter non soluit dubitationem, ita ut saluentur principia ab Aristotele supposita, qui posuit, quod corpus maius velocius moueatur proprio motu, & naturali: unde si ille motus, quo pla-

Le. 15.

Le. 4.

netas mouetur in proprio circulo, est proprius & naturalis, consequens est, quod sphaera superioris planetarum, cum sit maior, velocius moueatur proprio motu. Similiter etiam non videtur ordinis convenientia feruari, si corpus quod est remotius a terra immobili, propinquius autem velocissimo motui primi mobilis, tardius in suo proprio motu moueatur. Unde & alij dixerunt quod in caelo non est nisi vnus motus, scilicet quo totum caelum renouatur per motum primi mobilis, ab oriente in occidentem. quantum ad hunc motum superioris corpus est velocius motus non solum quantum ad magnitudinem circuli, sed etiam quantum ad temporis breuitatem, ita scilicet quod superior sphaera in minori tempore percurrat maiorem circumferentiam, & inde est, quod inferior stella deficit a regrediendo ad idem punctum secundum tempus, non quod in contrarium primi motus moueatur. Quod secundum hoc saluatur, quod ex hoc ipso quod superior planeta parum deficit ab attingente primum motum, inferior autem plus, superior planeta est velocior, & inferior tardior. Et hoc quidem Ptolemaeus ostendit, si motus planetarum contingat fieri super circulos eque distantes ab aequinoctiali, & super eosdem polos, cuius contrarium apparet planetis declinantibus: quandoque ad Septentrionem, quandoque ad Meridiem. Unde magis videtur, quod planetae derelinquantur a primo motu, si sit secundum alium motum planetarum, quo mouentur ab occidente in orientem, quam secundum solam deficientiam a primo motu, secundum quam videtur superior planeta tardius moueri. Huius autem causam assignat Alexander aliam praeter eam quam hic assignat Aristoteles ex praevaletia primi motus. Dicit enim quod ideo planeta superior in maiori tempore peragat circumferentiam suam, non propter tarditatem motus, sed propter magnitudinem circuli, potest enim id quod in minori tempore mouetur, esse velocius, vel aequae velox, si maior sit excessus magnitudinis, quam pertranseat, vel equalis quam excessus temporis. Sed istud non apparet in planetis. cum enim Saturnus peragat circumferentiam suam in 30. annis, Luna vero quasi in mense, oportet quod proportio magnitudinis sphaerae Saturni, ad sphaeram Lunae esset secundum proportionem praedictorum temporum, vel etiam maior, quod nec hic videtur, nec in aliis planetis. Unde dicendum videtur, quod in vniuerso est duplicem naturam considerare, scilicet naturam sempiternae permanentis, quae est maxime in substantiis separatis, & naturam generabilem & corruptibilem, quae est in inferioribus corporibus. Corpora autem caelestia, cum sint media, vtroque aequaliter participant. secundum duos motus. nam primus motus, qui est diurnus, est causa sempiternae durationis in rebus: secundus autem motus, qui est in circulo obliquo ab occidente in orientem, est causa generationis, & corruptionis, & aliarum transmutationum, ut patet per Philosophum in secundo de Generatione. Primum igitur mobile, tanquam propinquissimum & nobilissimum naturae in substantiis separatis, habet solum primum motum, qui pertinet ad naturam vniuersitatis. Alia vero corpora caelestia, in quantum magis recedunt a substantiis immobilibus, appropinquando substantiis generabilibus & corruptibilibus, aliquid participant de motu illo, qui pertinet ad naturam non vniuersitatis, & tanto minus quanto corpus est superius & nobilius. Sic igitur superior planeta, scilicet Saturnus minime habet de secundo motu propter nobilitatem suae naturae: unde hic motus in eo est tardior. Luna autem propter propinquitatem suae naturae ad corpora generabilia & corruptibilia plurimum participat de secundo motu, qui est in ea velocissimus. medijs au-

tem planetarum medio modo se habent. Nam Iuppiter, qui est immediate sub Saturno, peragat circumferentiam suam proprio motu circa duodecim annos. Mars vero circa duos. Sol, Venus, & Mercurius fere vniuersimotus, scilicet per annum. Nec tamen oportet quod sit proportio velocitatis secundum proportionem distantiarum: quia motus caelestes non solum sunt naturales, sed voluntarij, & propter finem desideratum. Et ideo in quantum motus illi sunt naturales, hoc communiter in eis inuenitur, quod superiores planetarum sunt tardiores motus: in quantum vero motus eorum sunt voluntarij, variatur proportio velocitatis eorum in speciali, non secundum proportionem distantiae, sed secundum id, quod melius est. unde, quia motus Veneris, & Mercurij, quasi colliguntur motui Solis, utpote ei deferentes ad productionem sui effectus, quasi vniformiter cum ipso mouentur. Sic igitur quod Aristoteles dicit, quod superma sphaera plus praevalet in supremae planetam, & minus in remotum, non est secundum aliquam coactionem, sed secundum naturalem impressionem, in quantum, si naturam superioris magis participat id quod est ei propinquius, quam quod est ei remotius. scilicet salutem principia Aristoteles. Nam licet planetarum sit verus motus, naturalis, & diurnus, & qui est in proprio circulo, tamen motus diurnus est ei naturalis secundum id quod est dignus in sua natura. & ideo solum secundum istum modum saluatur principium Aristotelis, quod corpus maius velocius mouetur: sicut & in homine, in quo est natura sensitiua, & intellectiua, dicimus, quod quanto homo est dignior, tanto magis habet de motu dignioris naturae, scilicet intellectiuae, minus autem de motu indignioris, scilicet sensitiuae.

LECTIO. XVI.

¶ Quam Philosophus determinauit de natura motus, & positione stellarum, hic determinat de figura earum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit stellas esse figure sphaerice per rationem: secundo per ea quae sensibilibus apparent, ibi ¶ Adhuc autem similiter quidem &c. ¶ Dicit ergo primo, quod aliquis potest rationabiliter existimare figuram vniuscuiusque stelle esse sphaericam, non solum propter hoc, quod sunt de natura caeli, ut supra probauit, sed etiam quia supra ostensum est, quod stellae non sunt natae moueri per seipsas, sed mouentur motibus circulatorum, siue sphaerarum. Natura autem nihil facit irrationabiliter, neque frustra: quia rota naturae operatio est ordinata ab aliquo intellectu propter finem operante. Unde manifestum est, quod stellis immobilibus, id est, quae per se non mouentur, dedit ealem figuram, quae minime est apta ad motum progressiuum. talis autem, ut supra dixit, est figura sphaerica propter hoc, quod nullum habet organum deferens ad motum progressiuum: licet talis figura sit maxime apta ad motum circulatorum, quo aliquid secundum totum non mutat locum. Unde manifestum est, quod stellae secundum molem suae magnitudinis sunt sphaerice figure. Videtur autem haec probatio non esse conueniens, nam supra probauit Aristoteles stellas non moueri per seipsas ex eo, quod sunt sphaerice figure, unde cum hic probet contra, quod sunt sphaerice figure: per hoc, quod sunt immobiles secundum seipsas, videtur quod sit probatio circularis. Respondet autem ad hoc Alexander, quod ex hoc nullum sequitur inconueniens: quia Aristoteles probauit stellas non

Tex. c. 56.

T.c. 56.

LECTIO. XVI.

¶ Figuram autem vniuscuiusque astrorum sphaericam maxime utique quis rationabiliter existimabit. Quoniam enim ostensum est, quia non nata sunt moueri per se ipsa, natura autem nihil irrationabiliter, neque frustra facit: palam, quia & figuram talem dedit immobilibus, quae minime est motiua. Minime autem est motiua sphaera, propterea quod nullum habet organum ad motum. Quare palam, quia sphaerica utique erunt mole.

Adhuc autem similiter quidem omnia, & vnum. Luna autem ostenditur per ea, quae circa visum, quoniam sphaerica. Non enim utique fieret crescens, & deficiens plurimum quidem lunaris aut amphitritos simul, aut dicothomus. Et iterum per Astrologica: quia non utique es-

LECTIO. XVI.

¶ Tqui figuram vniuscuiusque stellarum rotundam maxime, non absque ratione quisquam esse existimabit. Nam cum demonstratum sit, stellas haud aptas esse per se moueri: naturaque nihil absque ratione frustra faciat: patet eam figuram ipsam immobilibus tribuisse, quae minime est motiua. Talis autem est rotunda, propterea quod instrumentum nullum habet ad motum. Quare patet stellarum molem rotundam esse.

Præterea similiter sese habent omnes ac una. at Luna per ea, quae circa visum accidunt, rotunda esse ostenditur. nam per accrescens atque decrescens, pluries quidem altera ex parte curva: altera concava non fieret, aut utraque ex parte curva: semel autem duas in partes aequales bipartita diuideretur: et rursus per Astrologia. Non enim Sol cum deficit, concavus ea ex parte qua

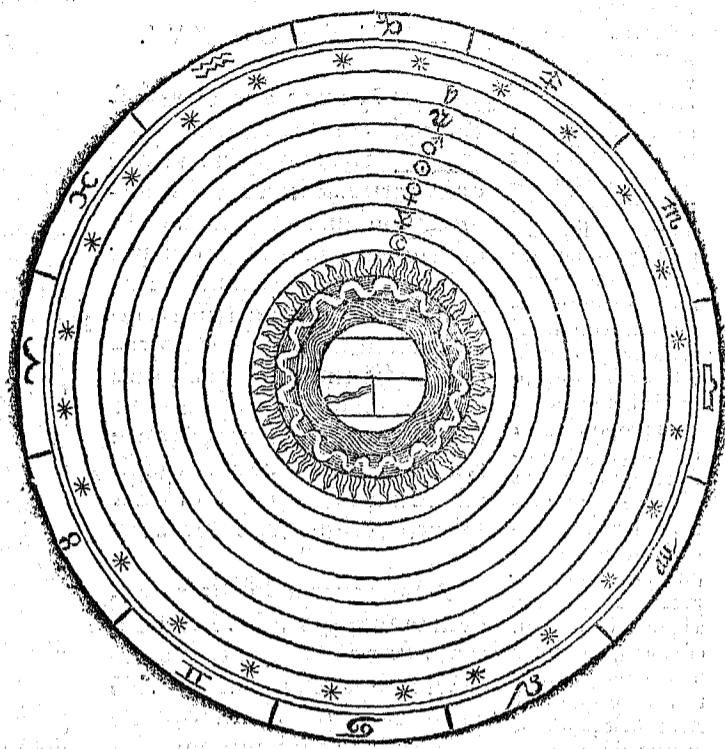
hoc quidem ostendit dupliciter. primo quidem per ea, quae communiter ab omnibus considerantur, id est, ex figuris, quas Luna mutat ex augmento, & decremento, secundum plurimum quidem anularis, vel nouaculæ habens figuram. Dicitur autem Luna dicothoma secundum quosdam, quando est plena, quia tunc mensis diuidit in duo media: dicothomus dicitur a diuisione in duo. Sed hoc repugnat ei quod infra dicitur, quod Lunam vidimus dicothomam existentem subintrantem Martem, & occultantem secundum nigrum ipsius, exeuntem autem secundum clarum & lucidum. Et ex hoc patet, quod dicothoma dicitur Luna, quando superficies eius, quae est versus nos, in duas partes diuiditur, ita quod media pars eius est obscura, media clara: & sic etiam accipitur hoc nomen in libro syntheos Ptolemaei translato de graeco. Est ergo considerandum, quod Aristoteles non facit hic mentionem de figura Lunae: quam habet in principio, aut termino augmenti seu decrementi, sed solum de ea, quam habet cum crescit, aut diminuitur. Semper enim cum Luna sit sphaerica figure, vnum hemisphaerium illuminatur a Sole, & aliud remanet obumbratum. Quando ergo Luna est in coniunctione ad Solem, totum superius hemisphaerium, quod directe a Sole respicitur, illuminatur a Sole, ita quod inferius hemisphaerium remanet occultatum, & tunc videtur Luna nobis obumbrata, & obscurata. paulatim autem Luna recedente a Sole, superius hemisphaerium ab una parte sua, qua magis distat a Sole, definit illustrari, & secundum eandem quantitatem incipit illustrari hemisphaerium inferius, & tunc videtur Luna figurae anularis, id est, arcuosa. & hoc procedit quousque distat a Sole secundum quadraturam circuli, id est, secundum quartam partem circuli, & tunc videtur superficies eius, quae est versus nos ex media parte obscurata, & ex media parte clara, quod est causa esse dicothomam: postmodum autem accedens ad Solis oppositionem in opposito, maior pars inferioris hemisphaerii eius incipit illustrari a Sole, & tunc dicitur amphitritos, quousque sit in oppositione ad Solem: tunc enim totum hemisphaerium eius inferius illustratur a Sole, & dicitur plena: postmodum vero paulatim in oppositum incipit deficere, & sic amphitritos, quousque distat secundum quadraturam partem, & tunc dicitur dicothoma, quasi ex media parte clara: cuius claritas postmodum durat vsque ad coniunctionem. Sic igitur patet, quod in augmento secundum plurimum, Luna est arcualis seu anularis, aut amphitritos: sed solum in augmento est dicothoma, & solum in decremento

cremento, quando scilicet distat à Sole secundum quartam partem circuli: hoc autem non contingeret, si Luna non esset sphaerica figura. Manifestum est enim, quod si superficies eius, quae est versus nos, esset rota plena, simul inciperet illustrari à Sole, & non successively etiam obscurari per continuum augmentum, & decrementum. Ex quo manifestum est, quod

habet sphaericam tumorescentiam, per quam contingit, quod paulatim augetur eius claritas, vel obscuritas: quod non contingeret circa eam, si esset alterius figurae quam sphaerica. Secundo ostendit idem per astrologicas observationes, ex quibus manifestatur, quod eclipses Solis sunt lunares, id est, arcuales. Incipit enim Sol obscurari secundum arcualem figuram per interpositionem Lunae inter nos & Solem: quod non contingeret, nisi Luna esset sphaerica figura. Corpora enim sphaerica se invicem secant secundum arcuales sectiones, ut a Mathematico probatur. Sic igitur, si unum astrum est tale, scilicet Luna, consequens est quod omnia etiam alia astra sint sphaericae figurae. Quod quidem fundatur super hoc, quod omnes stellae sunt eiusdem naturae. Dicit autem Averrois in suo commento, quod sunt eiusdem naturae in specie, ita quod omnes stellae sunt sicut individua eiusdem speciei: Quod quidem manifeste est falsum. primo quidem, quia si essent eiusdem speciei, haberet eandem speciem operationes, & eosdem effectus, sicut patet in omnibus rebus naturalibus eiusdem speciei. Secundo, quia cum motus celestium corporum sint naturales, sequitur quod omnia corpora caelestia haberent uniformes motus: quod patet esse falsum, tum de planetis per comparationem ad invicem, tum per comparationem ad stellas fixas. Tertio, quia hoc repugnat perfectioni caelestium corporum. probavit enim in primo Aristoteles, quod univrsum est perfectum, eo quod est unum. unum enim est in una specie. Ex hoc enim apparet, quod constat ex tota materia sua speciei: unde & hoc ad perfectionem caelestium corporum pertinet, quod sit unum solum in una specie.

Videmus enim in inferioribus corporibus multa individua esse unius speciei propter aliquam imperfectionem, vel quia unum individuum non potest semper durare. Unde oportet, quod species conserventur per successum individuum in eadem specie: tunc etiam, quia unum non suscipit perfectam operationem speciei: sicut maxime patet in hominibus, quorum unus innatur ab alio in sua operatione. Pertinet etiam magis ad perfectionem univrsi, utque multiplicatio specierum, cum sit formalis, quam multiplicatio individuum, cum sit materialis. Patet etiam rationem, quam inducit, esse ridiculosam. Dicit enim, quod si essent diversa corpora caelestia diversae speciei unius generis, sequeretur quod corpora caelestia essent materialia. Hoc enim multo magis sequitur, si ponamus, sicut ipse vult, diversa corpora caelestia esse sicut diversa individua unius speciei: quia multiplicatio individuum in una specie fit per divisionem materiae: quamvis non oporteat à corporibus caelestibus totaliter materiam excludere. Non sequitur etiam, si corpora caelestia habeant ma-

teriam, quod sint generabilia & corruptibilia, ut in primo habitum est. Sic igitur dicendum est, quod corpora caelestia sunt unius naturae secundum genus: diversarum autem naturarum secundum speciem. figura autem sphaerica sequitur in eis naturam generis, sicut & motus circularis.

LECTIO XVII.

OSTQVAM determinavit Philosophus de stellis ostendens earum naturam, motum, ordinem, & figuram, hic soluit quasdam dubitationes circa praedicta. Et circa hoc duo facit. Primo ponit quaestiones: secundo soluit eas. ibi { Sed nos. ut de corporibus &c. } Circa primum tria facit. Primo, excusat se a praesumptione, pertractandis has difficiles quaestiones: secundo movet eas, ibi { Adhuc autem &c. } tertio ostendit quaestionum difficultatem. ibi { De his quidem &c. } Dicit ergo primo, cum circa stellas sint dubitationes, id quod nobis videtur, ita, si quod nos digni iudicemus esse omne quod praesertim de hominis considerantis huiusmodi quaestiones magis debeat imputari verecundiae, i. honestati vel modestiae, quam audaciae. quam audaciae debet ille, qui huiusmodi dubitationes considerat, diligere parvas sufficientias, i. parvas sufficientes rationes ad inveniendum de illis rebus, de quibus habemus maximas dubitationes: & hoc propter desiderium quod quis habet ad philosophiam, ut scilicet principia stent, i. sic permanent. Deinde cum dicit b. { Movet dubitationes duas, quarum secunda incipit. ibi { Et hoc itaque &c. } Circa primum duo facit, primo movet quaestionem: secundo probat quod supponerat, ibi { Palam autem de quibusdam &c. } Circa primum tria praecogitanda sunt

deficit videretur. Quare si stella vna est talis, patet & ceteras omnes rotundas esse.

LECTIO XVI.

Vm autem duae sint dubitationes, de quibus quis non immerito dubitaverit, enitatur id dicere quod nobis videtur. Atque hunc omnium veneratione potius dignum, quam temerarium arbitriari oportet: si quisquam ob philosophiam situm exigua etiam in hisce rebus facultates amet, de quibus maximas dubitationes habemus.

Est autem talibus, quae nulla sunt non minus admirabile, quam ob causam non semper haec stellae, quae plus a prima latitudine distat, a pluribus motibus. Sed mediae pluribus moventur. Consistentem enim rationem videbitur primo corpore unam latitudinem subeunte moveri, seu duobus; Id autem quod haeret illi, tribus, aut aliquo alio ordine

hoc propter desiderium quod quis habet ad philosophiam, ut scilicet principia stent, i. sic permanent. Deinde cum dicit b. { Movet dubitationes duas, quarum secunda incipit. ibi { Et hoc itaque &c. } Circa primum duo facit, primo movet quaestionem: secundo probat quod supponerat, ibi { Palam autem de quibusdam &c. } Circa primum tria praecogitanda sunt

ad intellectum huius dubitationis, quarum primum est, quod Arist. alium ordinem videtur assignare planetarum, quam Astrologi nostri temporis. Nostri enim Astrologi supremum planetarum dicunt esse Saturnum, post quem posuerunt Iovem, tertio loco Martem, quarto Solem, quinto Venerem, sexto Mercurium, septimo Lunam. Astrologi autem, qui fuerunt tempore Platonis, & Arist. mutaverunt hunc ordinem quantum ad Solem, ponentes eum immediatum supra Lunam sub Venerem, & Mercurio: quam positionem hic Arist. sequitur, sed Ptolemaeus postea hunc ordinem correxit, ostendens verius esse quod Anaxagoras inducit, quem etiam moderni Astrologi sequuntur.

Secundo considerandum est, quod circa motus planetarum quaedam anormalia, id est irregularitates apparent, prout scilicet planetae, quandoque velociore, quandoque tardiores, quandoque stationarij, quandoque retrogradi videntur. Quod quidem non videtur esse conveniens caelestibus motibus, ut in supra dictis patet, & ideo prius Plato hanc dubitationem Eudoxo sui temporis Astrologo proposuit, qui huiusmodi irregularitates conatus est ad rectum ordinem inducere ad signandos diversos motus planetarum, quod etiam Postremi Astrologi diversimode facere conati sunt. Illorum autem suppositiones, quas adinvenierunt, non est necessarium esse veras: licet enim talibus suppositionibus factis appareant solvere, non tamen oportet dicere has suppositiones esse veras, quia forte secundum aliquem alium modum, nondum ab hominibus comprehensum, apparentia circa stellas saluatur. Aristoteles tamen videtur huiusmodi suppositionibus ad qualitatem motuum tantam veris. Tertio considerandum est, quod circa Solem & Lunam non apparent tot irregularitatum genera, sicut circa alios planetas. Nam in Sole & Luna, nunquam apparet statio, seu retrogradatio, sicut in aliis planetis, sed solum velocitas, & tarditas. & etiam Eudoxus, qui primo conatus est has irregularitates dirigere ad instantiam Platonis, pauciores motus assignavit Soli & Lunae, quos dicit esse infimos planetas, quam superioribus planetis: quorum unicuique assignabat quatuor motus, scilicet secundum sphaeram reuolventes corpus stellae in fine earum, ita scilicet, quod prima sphaera mouet corpus stellae ab oriente in occidentem secundum motum diurnum: secunda mouet corpus stellae de conuerso ab occidente in orientem in zodiaco, qui dicitur motus longitudinalis: tertia autem sphaera mouet corpus stellae motu latitudinis, secundum quod contingit, quod stella quandoque est australior, quandoque borealior in zodiaco. Proponebat autem polos huius tertiae sphaerae esse in zodiaco: vnde sequebatur, quod circulus maiorae quae distans ab vtroque polo, transiret per polos zodiaci ex quo ita videbatur, quod planetae, secundum latitudinis motum, quandoque peruenirent vsque ad polos zodiaci: quod tamen nunquam apparet. vnde ponebat quartam sphaeram, quae moueret stellam in huiusmodi motu, ita quod nunquam perueniret ad polos zodiaci. Soli autem & Lunae non attribuit motum huius quartae sphaerae, sed apparentiam eorum conatus est saluare, solum ponendo tres sphaeras proportionales primi quibuslibet sphaerae planetarum: ita tamen, quod Luna haberet maiorem motum latitudinis, quam Sol, sicut expositum est in duodecimo Metaphysicorum. Secundum hanc quidem rationem hic Arist. quaestionem format, & dicit, quod cum multa sint talia dubitabilia circa stellas, minime videtur mirabile, propter quam causam non semper astra, quae plus distant a motu primae sphaerae, mouentur pluribus motibus, sed intermedia mouentur plurimis, scilicet quinque planetae, qui secundum positionem Eudoxi mouentur quatuor motibus. rationale utique est esse videtur, quod prima sphaera moueatur vno solo motu, quod astrum ei propinquissimum moueatur paucissimis motibus, puta, duobus: habitum autem, id est, consequenter se habens, moueatur tribus, vel quocumque tali ordine progrediatur. Sed nunc accidit contrarium secundum positionem Eudoxi, secundum quem Sol & Luna mouentur paucioribus motibus, id est, solis tribus, quam quidam stellarum errantium, quas ponebat habere quatuor motus, quamuis quinque planetae longius distent a medio mundi, id est terrae, & appropinquantes sunt

primo corpori, id est summae sphaerae ipsius, id est Soli & Luna, secundum opinionem quae habebatur tempore Aristotelis & Platonis. Est autem vterius sciendum, quod secundum suppositiones Eudoxi, non poterat omnis apparentia circa stellas saluari. quidam autem astrologus Calippus nomine, ad instantiam Aristotelis correxit Eudoxi suppositiones, addens quidem Marti & Mercurio unicuique vna sphaeram, & unum motum, Soli autem & Lunae unicuique duos, & sic Saturno & Ioui assignauit quatuor motus, unicuique autem in feriorum planeta-

rum quinque: & sic non haberet locum dubitatio, quam hic mouet Aristoteles, quia superiores planetae, secundum hunc modum, paucioribus motibus mouentur, quam inferiores. Ponebat autem unicuique planetarum quasdam alias sphaeras reuolventes, vtexpositum est in duodecimo Metaphysicorum. secundum hanc positionem ponebat omnia apparentia de stellis saluari, praecipue quantum ad propinquitatem, & repositionem stellarum a nobis deprehenditur ex hoc, quod planetae eadem dispositione aeris existente, quandoque minores videntur. Simile etiam inconueniens videbatur, quod tanta multitudo sphaerarum ad motum planetarum concurreret. & praecipue videbatur superfluum, quod cuiuslibet planetae attribueretur vna sphaera, quae ipsum reuolueret ab oriente in occidentem motu diurno: cum hoc casu possit superflua sphaera totum caelum hoc motu reuolueret. Nunc vnde, & Ptolemaeus posuerunt unicuique planetae solum sphaeram, quam posuerunt etiam esse supremam sphaeram eccentricam, & habere aliud centrum, praeter terram, ita quod, cum planeta est in ipsa sphaera magis distans a nobis, corpus planetae minus videtur, & tardioris motus: cum autem est in opposita parte, videtur magis & velocioris motus. propter hoc posuerunt quosdam paruos circulos, quos epicyclos dicunt, qui mouentur super huiusmodi sphaeris, ita quod corpora planetarum in huiusmodi epicyclis mouentur non tanquam fixa in huiusmodi circulis, sed quasi motu propinquissimo eos regulans. Sic igitur praeter motum diurnum, quem in caelo attribuunt ex motu primae sphaerae quatuor planetis, scilicet Saturno, Ioui, Marti, & Veneri, attribuunt tres motus, quorum vnus est, secundum quem corpus stellae circuit epicyclum: secundum est, secundum quem centrum epicycli circuit sphaeram. Tertium autem est, secundum quem ipsa sphaera mouetur ab occidente in orientem, quibuslibet centum annis gradu vno secundum motum stellarum fixarum: qui quidem dicitur motus in gradu vno secundum motum stellarum fixarum: qui quidem dicitur motus augis, vel appagiri, id est maximae distantiae in circulo eccentrico. super autem tres motus addunt quatuor motum Mercurio, quo dicunt centrum sphaerae ipsius moueri in quodam circulo paruo circa centrum mundi: quos etiam quatuor motus attribuunt Lunae superaddentes ei quintum. Cum enim circulus sphaerae lunaris, super quem intelligitur moueri centrum epicycli, cum declinet a zodiaco ad meridiem, & septentrionem, necesse est, quod huiusmodi circulus fecerit zodiacum in duobus punctis, quia dicuntur nodi, sive caput, & cauda, in quibus tantum locis Luna existente possunt contingere eclipses lunares, & solares: quae non semper contingant in eadem parte circuli. & ideo ex hoc quintum motum in Luna secundum quem praedicti nodi mouentur, qui dicitur motus capitis, & caudae: corpus autem Solis non dicunt moueri in aliquo epicyclo, sed in suo eccentrico. vnde non attribuunt Soli nisi duos motus, vnum scilicet, quo corpus Solis mouetur, in eccentrico, & alius est motus augis, quem attribuunt sphaerae Solis, sicut attribuunt sphaeris aliorum planetarum. & sic patet, quod vere secundum hanc positionem procedit dubitatio, quam hic Aristoteles mouet. Nam secundum hanc positionem Mercurius, & Luna, qui sunt infimi planetarum, habent plures motus: Sol autem, quem ponunt medium, habet paucissimos: alij vero planetae medio modo se habent. Deinde cum dicit.

Manifestum autem hoc de non-

Manifestum autem hoc de non-

Probat quoddam quod supponerat, id est ordinem planetarum esse qualem dixerat, & primo quidem probat hoc quum

lec. 7.

lec. 7.

rum ad aliquid per id quod ipse viderat, & dicit, quod ordo quo...

c. ¶ Manifestat ordinem planetarum quantum ad alia, per ea quae alii videntur, & dicit, quod similiter de ordine planetarum aliorum dicunt...

T.c. 61.

d. Et hoc itaque merito dubitauerit utique aliquis, & propter quam causam in prima quidem latatione tanta est astrorum multitudo...

e. De his quidem igitur quare bene se habet, & ad eam, quae ad plus intelligentiam, & quidem modicas habentes causas, & tanta elongatione distantes ab his, quae circa ipsa accidentibus, tamen ex his cōtemplantibus, nihil irrationabile utique videbitur esse, quod nunc dubitatur.

LECTIO XVIII.

¶ Ed nos ut de corporibus ipsis Solis, & solitariis, ordinem quidem habentibus inanimatis autem omnino perquirimus. Oportet autem tanquam participantia existimare actione, & vita: sic enim nihil videtur praeter rationem accidere.

d. ¶ Ostendit difficultatem harum questionum, & dicit, bonum esse inquirere de his dubitationibus. subdit autem: Et ad eam, quae ad plus intelligentiam &c. ¶ Quam quidem literam Alexander dicit esse defectivam: & est subintelligendum, quod ea, quae circa hoc excedunt nostram intelligentiam, oportet magis suscipere, quam amplius quaerere per nos ipsos. Non autem est consuetudo Aristotelis, quamvis sit breuiloquus, defectibus locutionibus uti, ut Simplicius dicit. Et ideo

ipse sic exponit, quod de his bene se habet quare ere: sed hoc non ad quoslibet pertinet, sed solum ad eos, qui plus intellegunt. Aueroys autem in suo commento exponit, Sed hoc, ut intelligamus, quod inquirere de his questionibus, & in se bonum est, & etiam ad hoc esse utile, quod homo magis ac magis intelligat, qui enim se exercitat circa intellectum, magis potest intelligere alia, ut dicitur in tertio de Anima. Ita autem quae inquirenda sunt difficultatem habent: quia modicum de causis eorum percipere possumus, & accidentia eorum magis sunt remota a cognitione nostra, quam etiam ipsa corpora elongentur a nobis secundum corporalem situm. Et tamen si ex his quae dicuntur contempleremur harum dubitationum veritatem, apparebit non esse irrationabile id, quod inquirendo dubitabile videbatur.

Similiter et de ceteris stellis Egyptij, & Babylonij dicunt, qui plurimis iam annis ante haec observauerunt: & a quibus multa fide digna de singulis stellis accipimus.

Hoc etiam non iniuria quispiam dubitauerit, quam ob causam etiam in prima quidem conversione tanta est multitudo stellarum, ut inuersus ordo subire non possit: merum videatur: in ceteris autem una seorsum est stella: duae vero, aut plures eodem in orbe non videntur esse infixae.

De his igitur bene sese habet, & maiorem quaerere cognitionem, & si paruae occasiones habentur, tantaque sit eorum remotio quae accidit circa ipsa, si tamen ex talibus contempleremur, non egredi metas rationis in debetur id quod nunc dubitatur.

LECTIO XVIII.

¶ Ed nos de ipsis, ut de corporibus, ac unitatibus ordinem quidem habentibus, inanimatis autem penitus cogitamus. Oportet autem ipsa uiuentia esse existimare, atque actionem habere. Sic enim id quod accidit, non uidebitur a ratione exorbicare.

in eis esse ordo motuum secundum ordinem numerorum, & secundum situm corporum. Sed ad hoc, quod praedicta soluantur dubitatio, oportet opinionem habere de eis, quod participent non solum vitam quamcumque, sed etiam actionem: quod est proprium habentibus animam rationalem, quae agunt propter finem, tanquam habentia dominium sui actus, & non agunt ex solo naturae impetu, sicut omnia irrationalia. Hoc autem suppositum videtur accidere, si multitudo motuum non procedat secundum corporum situm: quia magis est accipienda diuersitas motuum, & multitudo eorum secundum habitudinem ad bonum finale, quod est principium in omnibus agibilibus, ut patet per Philosophum in septimo Ethicorum, & secundo Physicorum. Et est attendendum, quod quantum ad hoc non refert, utrum ponamus corpora caelestia moueri a substantiis intellectualibus coniunctis per modum animae, vel etiam separatis. Non autem esset via soluedi, si mouerentur per solum naturae imperium, sicut corpora graui, & leuia. Deinde cum dicit.

Ponit

LECTIO XVIII.

Remissis duabus dubitationibus, hic ad earum solutiones accedit, & primo soluit primam questionem secundo secundam, ibi: De dubitatione autem &c. ¶ Circa primum duo facit. primo ostendit quid oportet supponere ad hoc, ut de facili soluantur quae sunt praeter metra: secundo ponit solutionem, ibi: Videtur autem &c. ¶ Dicit ergo primo, quod ideo prima questio difficilis videtur, quia nos inquirimus de corporibus caelestibus, ac si essent sola corpora habentia quandam ordinem absque hoc, quod sint animata, & sic videtur nobis, quod debeat

T.c. 63.

¶ Ponit solutionem, & duo facit: quia primo praemittit principia, quibus manifestatur solutio: secundo principia applicat ad propositum, ibi: Hoc quidem igitur habent &c. ¶ Circa primum duo facit. primo proponit principia, ex quibus assignatur ratio, quare superiores planetarum mouentur pluribus motibus, primum autem mobile uno solo motu, secundo ponit principia ex quibus assignatur ratio, quare superiores planetarum mouentur pluribus motibus, inferiores autem paucioribus secundum suppositionem Eudoxi, ibi: Iterum autem alteri &c. ¶ Circa primum duo facit. primo ponit principia, secundo manifestat per exemplum, ibi: Quemadmodum in corpore &c. ¶ Dicit ergo primo, quod in corporibus videtur illud corpus optime esse dispositum, quod non indiget aliqua exercitatione ad bonam habitudinem, quae dicitur eucharis in secundo autem gradu est corpus, quod per modicum deambulationem consequitur bonam habitudinem. in tertio autem gradu est corpus quod ab bonam habitudinem consequendam indiget multis exercitiis, puta, cursu, lucta, & pugna. Deinde cum dicit.

¶ Videtur autem optime quidem habenti existere, quod bene sine actione, propinquissimo autem per paucam, & vnam: his autem qui longius per plures, quemadmodum in corpore. hoc quidem neque exercitatum bene habere: hoc autem modicum deambulans: hoc autem & cursu indiget, & lucta, & pugna.

¶ Iterum autem aliquando neque quantumcumque laboranti hoc utique adhuc existet bonum, sed alterum aliquid.

¶ Est autem dirigere difficile, aut multa, aut multotiens, puta, myrias astragalos, chios iacere difficile, sed vnum, aut duo facile.

¶ Et iterum, quoniam hoc quidem indiget huius gratia operari, hoc autem alterius, & hoc alterius quo quidem, aut duobus facile adipisci, quanto autem utique per plura, difficilius.

¶ Propter quod oportet putare astrorum actionem esse tale, qualis quidem animalium, & plantarum. Etenim hic omnium plurimae operationes, multorum enim eorum, quae bene possunt adipisci, ut & multa operetur, & aliorum gratia. Quod autem est ut optime habens, nihil indiget actione, etenim ipsi sum quod cuius gratia. Actio autem semper est in duobus, cum & cuius gratia sit, & quod huius gratia. Aliorum autem animi dicitis, & dicit, quod inuenitur in quarto gradu aliquid, quod quibuscumque laboribus non potest pertinere ad hoc, quod adipiscatur bonum perfectum, sed potest consequi quoddam aliquid bonum minus perfecto bono, puta, si aliquod corpus per nullum exercitium possit consequi perfecte bonam habitudinem, sed per aliqua exercitia consequitur aliquantulum meliorem dispositionem, quam prius habebat. Secundo ibi.

¶ Id est certificare aut multa, aut multotiens, difficilius, non est rectum se habere in multis quam in paucis. Multitudo accipi potest vel secundum diuersitatem agentium, vel secundum diuersitatem actionum ordinarum ad aliquid vnum, ad quorum primum pertinet quod dicit multa: ad secundum pertinet quod dicit multotiens: maxime si actiones non sic fuerint. Ex quo apparet, quod maioris virtutis est quod per multa potest, & ita non sequitur illud bonum. Tertio cum dicit. ¶ Puta myrias. ¶ ponit exemplum de eo quod nunc dicitur est. & primo quantum ad hoc quod dicit multa, dicens, quod difficile est iacere, id est proicere myrias astragalos, id est, decem milia astragalorum, quae sunt quaedam genera instrumentorum. Alia littera habet chios, quae est aliqua insula Graeciae, in qua similitur sunt magni astragali, facile est autem, quod aliquis iaciat

¶ vnum ex his, vel duo. Tertio ibi. ¶ Exemplificat quantum ad id, quod dixerat multotiens, & dicit, quod quandoque oportet operari aliquid huius gratia, & hoc alterius gratia, & illud adhuc alterius gratia, scilicet quod ad vnum finem oportet peruenire per multas actiones ordinatas adiuuicem, facilius est hunc finem adipisci, quando per vnam vel duas actiones potest aliquis consequi finem, puta, si aliquis emit equum ad hoc quod equiter, & aquitando perueniat ad locum aliquem. Sed quando oportet ad finem peruenire per plures actiones, tunc hoc est difficilius, puta, si non habeat pecuniam in promptu: unde emat equum. unde oportet eam acquirere per operationem alicuius artificii. Manifestum est igitur, quod maior virtus requiritur, & ex parte intellectus ordinantis, & ex parte potentiae exequentis per plures actiones peruenire in finem, quam per vnam, vel pauciores actiones. Deinde cum dicit.

¶ Nam et quidem, quod optime sese habet, inesse ipsum bonum sine actione videtur: ei vero, quod illi est propinquissimum, per paucam actionem. at hisce quae sunt remotissimae per plures, quemadmodum & in corporibus fieri solet. aliud enim bene sese habet nullum exercitium suum: aliud leui de ambulatione facta: aliud & cursu indiget, & luctatione, ac puluere.

¶ Alii rursus neque quouis exercendi modo hoc nunquam inuenit bonum, sed aliud quippiam consequuntur.

¶ Recte autem agere, aut multa, aut saepe difficile est, ueluti talos enses mille percussere impossibile est, sed vnum, uel duos facilius est.

¶ Et rursus cum hoc quidem illius gratia, illud autem ob aliud, & illud utem ob aliud est faciendum, in uno quidem duobus facilius quispiam finem attinget. Ac quo per plura procedat, eo illud difficilius asequetur.

¶ Quapropter & stellarum actionem talem existimare oportet, qualis animalium est ac plantarum. Etenim haec hominis actiones plurimae sunt. multa enim bona consequi potest. quare multa agit, et aliorum nimirum gratia. Et vero, quod quam optime sese habet, non est opus actione: est enim id gratia cuius cetera agunt. Actio uero semper in duobus consistit, quado, & id gratia cuius agitur, & id quod huius gratia agitur. At ceterorum animalium pauciores sunt, & plantarum parua quaedam est ac una for-

finem. Nec tamen propter hoc, homo est optimum in vniuerso, scilicet quia id quod est optimum in vniuerso, scilicet Deus, nulla indiget actione, quo ad adipiscendum proprium bonum. Non enim habet aliquem finem extra se, quem oportet adipisci per aliquam actionem, sed ipse est finis suus ipse, & omnium aliorum. Actio autem, quae est propter finem, semper in duobus consistit, cum oportet tibi considerari & finem, cuius gratia aliquid agitur, & id quod est ad finem, quod agit gratia huius finis: sed animalium praeter hominem, sunt pauciores actiones praeter actiones intellectus partem, ut quia in actionibus exterioribus hunc determinatum modum praefixum sibi a natura, sicut hyrudo semper eodem modo facit nidum: sed planetae hinc forte vna operatione tantum nutritiua, & haec parua. Imperfecta, respectu operationis sensitiuae, & intellectiuae. Et huius diuersitatis ratio est, quia finis ad quem peruenit, vel est vnum aliquod summum perfectum, puta, ad quem peruenit homo. Chaeitudo, quae homo consequitur per multas operationes: aut sunt multa quae exiguntur ad perfectum bonum, ad quorum aliquod pertingunt plantae, & animalia, per vnam, vel paucas operationes, puta, ad beatitudinem praerogitur quaedam conseruatio vitae, cognitio sensibilibus, & vltimo apprehensio veritatis, in qua consistit finalis beatitudo.

Tho. de Caelo. G 1 tudo:

tudo, & hanc solus homo consequitur. Conseruationem...

T.c.67.

malum pauciores: plantarum autem parua quedam, & vna forte...

optimum, puta, quod pertingit ad extenuationem, que est...

Aliud igitur habet optimum ipsum, & particeps est ipsius, aliud per pauca...

tria expressit, scilicet primum quod habet, & participat optimo...

lcc. 8. T.c.49.

sunt magis causa permanentie & durationis, quam inferiores...

non, semper melius erit, quanto utique propinquius sit optimo...

LECTIO XIX.

T.c.67.

T.c.68.

lcc. 7.

Dubitatio autem, quare in primis quidem vna existens...

esse in corporibus celestibus secundum ordinem sicut secundum...

lium, qui cultum diuinitatis terre attribuebat: quod Aristoteles...

Quod si hoc non fiat, semper melius est quanto optimo propinquius est...

LECTIO XIX.

Illud autem in prima quidem latrone magnam copiam esse stellarum...

netæ sunt animata, quæ tamen non mouentur secundum locum...

LECTIO XIX.

Ræmissa solutione primæ dubitationis, hic soluit dubitationem secundam...

esse, primo quidem propter hoc vnum, quod oportet intelligere, quod prima sphaera habeat magnam excellentiam in comparatione ad alias sphaeras, tum quantum ad vitam, quia scilicet habet meliorem vitam, utpote habens meliorem animam: tum quantum ad hoc, quod est esse principium vniuersi, quia scilicet vniuersalis causalitas magis competit primae sphaerae quam alicui aliarum. Quae quidem excellentia considerari potest ex tribus. primo quidem, quia immediatius ordinatur ad primum motorem: secundo, quia continet, & reuoluit omnes alias sphaeras: tertio autem, quia habet motum simplicissimum, & velocissimum. Manifestum est autem, quod id quod est nobilissimum, & magis actiuum in corporibus caelestibus, est stella, quod ostendit luminositatis ipsius. Et ideo conueniens est, quod prima sphaera abundet in multitudine stellarum per comparationem ad alias sphaeras. Si vero supponamus, quod sphaera stellarum fixarum non sit suprema sphaera, sed sit alia sphaera ea superior, in qua nulla est stella: nec differt ad propositum, quia motus sphaerae non est nisi propter motum stellae, ut dicitur in 12. Metaphysicorum. vnde ille motus supremae sphaerae quae caret stellis, ordinatur ad motum stellarum fixarum. Sicut secundum antiquos Astrologos vniuersi quaeque planetae habet multas sphaeras carentes stellis, ordinatas ad motum stellae infixae in vltima earum: & secundum hoc quantum ad ordinem motus illa sphaera prima cadit in eundem ordinem cum stellarum fixarum sphaera. Propter quod etiam Aristoteli signanter dicit esse multas sphaeras secundum primam lationem: non autem secundum primam sphaeram: quia lationes determinantur secundum stellas, propter quas deferendas mouentur sphaerae: non autem secundum sphaeras. hoc autem solum ingerit, quod motus stellarum fixarum non est omnino simplex, ut dicit Aristoteles, & supponit, sed compositus ex quobus motibus. Secundam rationem ponit ibi.

T.c. 69.

T.c. 70.

Lec. 7. T.c. 48.

telligere enim oportet, vitae, & principii vniuersi, quae multam excellentiam esse primam ad alias.

b Erit autem utique accidens secundum rationem. Prima quidem enim vna existens, multa mouet corporum diuinorum. Multae autem existentes vnum solum vnaqueque. Errantium enim vnumquodque pluribus fertur lationibus. Sic quidem igitur adaequat natura & facit ordinem, vni quidem rationi multa tribuens corpora vni autem corpori multas lationes.

c Et adhuc propter hoc quidem vnum habent corpus aliationes, quia multa corpora mouent, & quae sunt ante vltimum, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera infixa fertur, vna quaeque autem sphaera corpus existit ens. Illi quidem igitur commune erit opus. Hec quidem enim singularis propria per naturam latio: haec autem velut apponitur. Omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est.

motum. Principale autem agens agit secundum formam, & virtutem propriam. & ideo conueniens est, quod suprema sphaera abundet in multitudine stellarum, in quibus radicantur diuersae virtutes actiuae: planetae autem abundant in multitudine motuum. Saluatur autem haec ratio etiam secundum positionem modernorum Philosophorum. Nam & si sphaera stellarum fixarum habeat duos motus, minimum tamen de secundo eorum participat qui tardissimus est in ea. Tertiam rationem ponit ibi.

ne esse putabit. Primae namque vltimae principij cuiusque primi magnam ad cetera intelligere excellentionem esse oportet.

Hoc autem accidere per rationem videtur. Prima namque una quidem est, multa autem diuinorum corporum mouet: cetera uero multa quidem sunt, vnum tamen quaeque tantummodo mouet. uagarum stellarum enim quaeque pluribus lationibus fertur. Hoc igitur pacto natura ipsa in aequalitatem hanc redigit, atque ordinem quandam facit, vni quidem lationi multa corpora: vni corpori lationes complures reddens.

Et insuper ob hoc vnum cetera sphaera vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera infixa fertur, vna quaeque autem sphaera corpus existit ens. Illi quidem igitur commune erit opus. Hec quidem enim singularis propria per naturam latio: haec autem velut apponitur. Omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est.

rioribus sphaeris, & secundum earum motum mouetur: manifestum est autem, quod vnaqueque harum sphaerarum est corpus quoddam. sic igitur est opus commune omnium sphaerarum reuoluentium planetam, id est est illius sphaerae superioris in illo ordine, quae reuoluit omnes inferiores: quia motus inferioris sphaerae, in qua est planeta, est proprius motus, & naturalis ipsius planetae. motus autem superiorum sphaerarum, qui apponuntur ad dirigendum irregularitatem quae videtur in motu planetae, scilicet secundum velocitatem, & tarditatem, retrogradationem, directionem, & stationem. Et sic patet, quod cum sphaera superior moueat omnes inferiores ordinatas ad motum eiusdem planetae, si cum hoc haberet mouere plures stellas, esset ei laboriosum: quia cuiuslibet corporis est virtus finita per comparationem ad aliud corpus. Ostensum est enim in 8. Physicorum, quod in magnitudine finita non est virtus infinita. Non autem est intelligendum, quod ista difficultas accideret ex eo, quod in stellis sit ponderositas, aut aliquid resistens motui, sed oportet esse excessum mouentis ad mobile non autem posset esse excessus superioris sphaerae secundum virtutem, si in inferioribus simul cum multitudine sphaerarum esset multitudo stellarum, cum in corporibus stellarum abundet virtus caelestium corporum. Est autem diligenter attendendum, quod finitam proportionem ponit sphaera mouentis ad corpora mota, ex eo quod sphaera mouens est corpus. Ex quo patet, quod motor separatus, qui est substantia incorporea, & immaterialis, non habet secundum intentionem Aristotelis finitum excessum supra corpus, quod ab eo mouetur, sed infinitum, utpote extra totum corpus magnitudinis existens, & per materiam non determinatum. Ex quo patet falsum esse quod Aueroeris dicit in suo commento, quod additio primi motoris supra potentiam

Lec. 11. T.c. 79.

iam moti, non est infinita nisi in tempore infinito. Qualiter autem si potentia motoris separati est infinita, non moueat velocitate infinita, scilicet in instanti: & qualiter, si potentia corporis est finita, corpus possit durare tempore infinito, manifestum est in 8. Physicorum. Sciendum vero est, quod tertia ratio non habet locum secundum moderatos Astrologos, qui non ponunt planetis multas sphaeras, quarum vna mouet omnes, sicut ponebant antiqui Astrologi, qui tamen ponebant multas stellas fixas non moueri, nisi ab vna sphaera.

Lec. 11. T.c. 79.

T.c. 72.

d Sed de circulari quidem motu latis astris dictum est, qualia quidem secundum substantiam sunt, & secundum figuram, & de latione, & ordine ipsorum.

¶ Vltimo autem epilogat dicens, quod dictum est de stellis, quae mouentur motu circulari, qualia sunt secundum substantiam suae naturae, & secundum figuram, dictum est etiam de motu, & ordine ipsarum.

LECTIO XX.

¶ Quam Philosophus determinat de corpore caelesti, quod mouetur circulariter, hic determinat de terra, non secundum quod est vnum quatuor elementorum, sed secundum quod est centrum caelestis motus, sicut de caetera tractant Astrologi. Primo ergo dicit de quo est intentio, secundum quod sequitur propositum, ibi. De positione quidem &c. Dicit ergo primo, quod cum dictum sit de caelo, relinquitur dicere de terra, de qua dicit se determinaturum, primo de situ eius, vbi scilicet sit posita: secundo de quiete eius, scilicet si sit de numero eorum, quae quiescunt, vel quae mouentur: tertio de figura eius, vtrum sit sphaerica figura, vel cuiuscunque alterius. Deinde cum dicit, b ¶ Exequitur propositum, & primo exequitur praedicta tria secundum opinionem aliorum: secundo secundum veritatem, ibi. Nos autem dicamus. ¶ Circa primum duo facit, primo ponit falsas rationes quorundam circa terram: secundo assignat falsas rationes illorum circa veram positionem de quiete terrae, ibi. ¶ Hecitare, & dubitare enim &c. ¶ Circa primum tria facit, primo ponit opiniones aliorum circa situm terrae: secundo circa quietem, & motum, ibi. ¶ Similiter autem, & de mansione. ¶ tertio quantum ad figuram, ibi. ¶ Et de figura autem. ¶ Circa primum tria facit, primo ponit opiniones aliorum circa situm terrae: secundo ponit rationes eorum, ibi. ¶ Non ad apparentiam &c. ¶ tertio soluit, ibi. ¶ Tanquam medium. ¶ Dicit ergo primo, quod de situ terrae non omnes Philosophi habent eandem opinionem. Quicunque enim posuerunt totum vniuersum esse infinitum, non poterunt assignare terrae determinatum situm, eo quod in infinito non est accipere medium, & extrema: sed plures eorum, qui posuerunt totum mundum esse finitum, dixerunt terram esse positam in medio mundi, sicut A-

T.c. 73.

LECTIO XX.

¶ Eliquum autem de terra dicere, vbi existat posita, & vtrum quiescentium, aut motorum, & de figura ipsius.

b De positione quidem igitur non eandem omnes habent opinionem, sed pluribus in medio poni dicentibus, quicunque totum calum finitum esse aiunt, contrarie autem, qui circa Italiam vocati Pythagorici dicunt, in medio quidem ignem esse inquit, terram autem vnum astrorum existetem circulariter circa medium, noctem & diem facere. Adhuc autem oppositam aliam huic astruunt terram, quam antichthona nomine vocant.

c Non ad apparentia rationes & causas querentes, sed ad quaedam rationes, & opinionem ipsorum apparentia attrahentes & tentantes adornare.

d Multis autem utique, & aliis simul videbitur non oportere terrae medii regionem assignare, credibile, non ex apparentibus considerantibus, sed magis ex rationibus.

maximander, Anaxagoras, Democritus, Empedocles, & Plato. Sed quidam philosophi, qui dicuntur Pythagorici, in partibus Italiae commorantes, e contra dixerunt, quod ignis sit in medio mundi, terra autem ad modum vniuersi stellarum moueatur circulariter circa medium mundi. Similiter ponentibus aliam terram oppositam isti terrae, quam ponebant moueri sicut istam, quam vocabant antichthona, eo quod est contraria huic terrae, quae tamen a nobis videri non potest propter hoc, quod sequitur in suo motu remanere istam, in qua nos habitamus, ita quod per totum corpus terrae interponitur inter visus nostros, & alteram terram. Et licet Pythagorici dixerunt secundum apparensum suorum sermonum, intelligebant tamen metaphorice loquentes, ignem esse in medio, quia calor naturalis ex Sole, & aliis stellis procreatus videtur ad medium mundi pertingit, omnia quodammodo conuoluit, & conseruat. Terram autem dicebat esse stellam, quia est causa diei & noctis per suam latitudinem ad Solem: terram autem aliam vocabant Lunam, vel quia obstitit Solarium lumini, sicut & terra, ut in eclipsibus patet, vel quia est terminus caelestium corporum versus nos, sicut & terra est terminus elementorum. Deinde cum dicit, c ¶ Ponit rationem eorum. Et circa hoc duo facit, primo ponit qualitatem positionis eorum: secundo ponit ipsas rationes, ibi. ¶ Honorabilissimi

LECTIO XX.

¶ Est autem de terra dicere, vbi nam iaceat, & vtrum ex hisce sit, quae quiescunt, an ex his quae mouentur, & de ipsius quoque figura.

De situ quoque ipsius non eandem omnes opinionem habent, sed plurimi quidem in medio iacere dicunt, qui totum calum infinitum inquit esse. Hi vero, qui Italiae partem habitant, Pythagorice uocantur, contrarium asserunt. nam in medio quidem ignem esse aiunt, terram autem vnam esse stellarum, feruntque circa medium, atque hoc pacto noctem ac diem efficiere. Aliam autem huic contrariam terram conficiunt, quam terram aduersam uocant.

Non ad ea quae videntur, rationes causasque querentes, sed ad quaedam suas rationes opinionisque ea, quae videntur, irabentes, atque ordinare conantes.

Complurimis etiam alijs, non ex his quae apparent, sed ex rationibus potius sumentibus fidem, locum reddere terrae medium non oportere uideri potest.

¶ Circa primum duo facit, primo ponit qualibus rationibus Pythagorici utebantur, & dicit quod Pythagorici non quaerebant solummodo rationes & causas, ut applicarent eas ad ea quae sensu apparent, sed e conuerso, ea quae sensu apparent, conabantur reducere, & per quandam violentiam attrahere ad quaedam rationes & opiniones inestimabiles, quas ipsi praecogitabant: quod quidem conueniens est in his, quae ab homine sunt, quorum principium est intellectus humanus. In his autem quae aeterna diuina sunt facta oportet e conuerso, quod ipsi ex operationibus quae videntur, considerent operum rationes: sicut artifex ex rationibus praecogitatis assimilat domum quam facit, sed quicunque alius videret domum iam factam, ex ipso opere viso consideraret operis rationes. Secundo ibi, d ¶ Ostendit, quod eisdem rationibus Pythagoricorum multo minus alios possibile est moueri, & dicit quod multis alijs, praeter Pythagoricos, videri poterit, quod non oportet credere non ex his quae apparent, sed magis ex intelligibilibus rationibus. Quod quidem non dicit, quod aliqui, praeter Pythagoricos, hoc posuerunt ante Aristotelem, sed quia possibile erat alios ex his rationibus moueri. vnde dicitur post Aristotelem Ardicemius fuisse. Deinde cum dicit, Tho. de Caelo. G 4 Poni

e ¶ Ponit duas rationes, quarum prima est, quod putabat ho- norabilissimam honorabilissimam regionem competere, id est, lo- cum, eo quod loca proportionantur corporibus secundum eo- rum naturam. Manifestum est autem, quod ignis est honorabi- lior quam terra tum propter claritatem, tum propter virtutem actiuam, tum etiam propter subtilitatem ipsius. Manifestum est autem, quod termini sunt nobilior- res his, quae sunt in- termedia inter termi- nos, sicut terminus terminato, & conti- nens contento. id au- tē quod est extremū, id est, supremum in mundo, & medium mundi, ponebant ef- se quasi terminos, quae propter hoc po- nebant nobilissima loca. Et ideo ista co- gicantes, nō ponebāt terrā in medio sphæ- rae mundialis, sed ma- gis ignem, qui tenet secundum locum no- bilitatis post celestia corpora, quae sunt in extremo. Secundam rationem ponit ibi. f ¶ Dicit quod Py- thagorici ponebant ignē in termino mi- di propter hoc, quod cum sit principalissi- mum inter elemen- ta, maxime debet cō- seruari, sicut res pre- ciosas diligentius cu- stodimus: medius au- tem locus videtur ha- bere talem conserva- di dispositionem, qua si vallatus, & firma- tus ex omnibus, quae circumstant medium. Et inde est, quod Py- thagorici metaphori- ce loquentes, nomi- nabant hanc regio- nem, quae habet ignē, esse carcerem, vel cu- stodiā Iouis. & hoc si intelligamus ignem esse custoditum, si au- tē intelligamus ignē esse custodientem, oportet e cōuerso in- telligere, quod ignis, qui habet hanc regio- nem, i. qui tenet me- diū locū, dicat carcer- Iouis, quasi habens virtutē custodiendi. Deinde cum dicit.

T.c.74.

e Honorabilissimo enim putat conuenire honorabilissimā ha- bere regionē, esse autem ignem terra quidem honorabiliorē, terminum autem intermediis, extremum autē & medium ter- minos. Quare ex his recogitan- tes, nō putant in medio sphærae poni ipsam, sed magis ignem. f Adhuc autē Pythagorici qui- dem, propterea quod maxime seruari principalissimū toti, medium autem esse tale, Iouis carcerem nominant hanc ha- bentem regionem ignem. g Tanquam medium simplici- ter sit dictum, & quod magnitu- dinis mediū, & rei existens me- diū & naturē. Quamuis quēad- modum in animalibus non idē animalis, & corporis medium, sic existimandū magis & circa totum calū. propter hanc quī- dē igitur causam, nihil eos rē- timere circa totum, neque ad- ducere carcerem ad centrum, sed illud querere mediū quale quid, & ubi aptum natum est. il- lud quidem. n. principiū, quod medium, & honorabile. Loci autem medium assimilatur vl- timo magis quam principio, quod quidem enim determina- tum, medium: quod autē deter- minans, finis. honorabilius au- tem continens & finis, quam fi- nitum: hęc quidem. n. materia, hęc autem substantia consisten- tię est. De loco quidem igitur terrae hęc habent quidam opi- nionem.

LECTIO XXI.

Imiliter autem & de mansione & motu. nō in eodem modo om- nes suspicantur, sed quicumque

¶ Soluti prædictam rationem, & dicit, quod Pythagorici in prædicta ratione vtebantur nomine mediū, ac si simpliciter, id- est, uniuoce diceretur medium magnitudinis, & id quod est me- dium rei. f. secundum naturam, per quod, f. natura rei conserva- tur. Sicut videmus in animalibus, quod non est idem medium, a quo natura animalis conseruatur, quod est cor: & quod est me- dium quantum ad corporis magnitudinem, quod est magis vm- bilicus. & ita est etiam estimandum in toto celo. in toto vn- uerso. Et propter hoc, nō oportet eos dubitare circa totum un- uersum, quasi indigeat custodia, ita quod oporteat carcerē, siue custodiā vniuersi attribueri centro, quod est medium magni- tudinis, sicut oportet querere de eo, quod est mediū nature in uniuerso, sicut in animal, quale sit secundum naturam, & quis locus ei naturaliter competat. Et hęc duo manifestat. Primo ostēdens quale sit medium vniuersi, quod proportionatur cor-

di animalis, & dicit quod est principium aliorum corporum, & maxime honorabile inter alia corpora, & hęc est sphæra stella- rum fixarum. Nō autem competit ei locus medius, sed magis lo- cus extremi continentis quia id, quod est medium magnitudi- nis inter loca vniuersi, magis assimilatur vl- timo quam princi- pio, & hoc ideo, q̄a medium est conten- tum & determinatū omnibus aliis id au- tem, quod est finis. i. extremum inter cor- pora secundum ordi- nem locorum, ha- bet rationem deter- minantis quod con- tinētis. Manifestum est autem & conti- nens est honorabi- lius contēto, & finis quam finitum: quia contentum & finitū pertinent ad rationē materię, esse autem continens & finiens, ad rationem formę, quae est substantia to- tius continentię re- rum. Et ita corpora continentia sunt ma- gis formalia, corpo- ra autem conten- ta, sunt magis mate- rialia. Et ideo in to- to vnuiuerso, sicut ter- ra, quae ab omnibus continetur, in medio localiter existens, est maxime materialis, & ignobilissima cor- porum: ita etiam su- prema sphæra est ma- xime formalis & no- bilissima, & inter ele- menta ignis est ma- xime continens & ma- xime formalis. vl- timo autem epilogan- do concludit, quod de loco terrae quid- dam habent talem opinionem &c.

Præstabilissimum enim corpus, lo- cum occupare præstabilissimum opor- tere putant, atque ignem quidem præ- stabiliorem terra, finem autem medijs ipsi præstabilissimum esse. Quare ex his ratiocinantes non ipsam in medio sphærae, sed potius ignem putant.

Quasi medium simpliciter dicere- tur, & medium magnitudinis, & rei medium esset, atque natura. Enimvero, ut in animalibus non idem est animalis, atque corporis me- dium, sic est magis, & circa ip- sum totum calum existimandum.

Igitur propter hanc causam, non o- portet ipsos circa uniuersum tur- bari: neque custodiā ad centrum adducere, sed illud querere medium ipsum, quale quid est, & ubi est ap- tum esse: illud enim medium prin- cipium est ac pretiosum. Medium uero loci simile est magis extremo, quam principio, medium enim ter- minatur. Terminus autem est ipse finis: pretiosus autem est id quod continet, & finis, quam id quod fi- nitur. Hoc enim materies, illud substantia constitutionis est. De lo- co igitur terrae hanc habent quidam opinionem.

LECTIO XXI.

Imiliter & de quiete motu- ne. non enim eodem modo omnes existimant, sed qui in medio ipsam non esse putant, circa

¶ Secundum inducit quandā probationem ipsorum, ibi ¶ Pro- pter quod & Lunę &c. ¶ tertio, ostēdit quomō obuiabāt ratio- nis bus in cōtrarium inductis, ibi ¶ Quoniā. n. nō est terra. ¶ Di- cit ergo, primo, quod sicut de loco terrae diuersimode loquan- tur Philosophi, ita etiā & de motu, & quiete ipsius: sed quicun- que non dicunt ipsam esse positam in medio mūdi, sicut Pytha- gorici, attribuant ei motum circularem, quo mouetur circa medium, nec dicunt hanc solam terram moueri, in qua nos ha- bitamus, sed etiam quandam aliam, quam vocant antichthonā id est, contra positā huius terrae, sicut supra dictum est. Et hoc po- nebant propter perfectionem denarii numeri, ut sint octo cor- pora caelestia circulariter mota, scilicet sphæra stellarum fixarum, & septē planetarum, & sic impletur denarius numerus positus duabus terris circulariter motis. Quidam autem Pythagorico- rum sunt, qui non solum ponunt quōd sit duae terrae circula- riter

riter mota, sed quōd sunt plura alia corpora terrea circa me- dium mota: quae quidem sunt nobis immanifesta propter hoc quod hęc terra, in qua habitamus, superponitur aliis, i. quod aliae sequuntur motū ipsius: & iō interpositio huius terrae inter visus nostros, & illos, occultat eas nobis. Deinde cum dicit.

¶ Inducit etiam quod vicino dictum est probationem se- cundum eos. Manifestum est enim quod sicut eclipsis Solis cō- tingit propter inter- positionem Lunę in- ter nos & Solem: ita eclipsis Lunę contin- git propter interposi- tionē terrę inter So- lem, & Lunam. Plu- ries autem eclipsi- tur Luna quam Sol: quod quidem dice- bāt accidere propter hoc, quod vna sola Luna est quae ecli- psat Solem interposi- ta inter nos, & ipsū. Lunam autem non solum eclipsat ista terra in qua nos ha- bitamus, sed plures aliae. Sed hęc ratio eorum nulla est: quā nunquam inuenitur Luna eclipsari, nisi per interpositionem huius terrę inter Lu- nam, & Solem, quan- do. Luna subintrat vimbram huius terrae. Accidit autem pluri- es eclipsari Lunam a Solem, quia e- clipsis Solis impedi- tur propter diuersi- tatem aspectus. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quomodo obuiabant rationibus contra se in- ductis, quarum tamen precipua est, quod nisi terra esset in me- dio mundi, orizon, qui est superficies transiens per visum no- strum, non secaretur semper totam sphæram, & maximos circulos eius in duo media, ita scilicet, quod semper apparerent nobis sex signa super terram, & sex signa sub terra. Sed ad hoc ipsi re- spondebant, quod tota terra non est centrum, quia centrum est indiuisibile, & punctuale: terra autem est corpus magnitudi- nem habens, vnde circulus videtur, qui est in superficie terrę a centro, tamen hoc non impedit, quin alia accidant nobis appa- rere, sicut, si visus noster esset in centro: & hoc est propter par- uitatem terrę, quae quasi nullius est quantitas in comparatio- ne ad totum caelum. Et similiter existimabant, quod si terra in qua nos habitamus, non sit in medio, quod omnia apparentia accidant, sicut si terra esset in medio mundi: quia etiā nunc nō manifestatur distantia a medio quantum ad apparentiam, quā visus noster distat a medio mūdi per totam medietatē diametri terrae. Sed hoc intelligi potest, si terra per modicū spatium distet a medio, non autem si distaret per multum spatium. Sunt au- tem quaedam alia apparentia, quae non saluentur si terra non esset in medio, quae accidunt, puta eclipsim Lunę per directam oppositionem Lunę ad Solem. Nisi enim terra semper esset in me- dio, non semper sequeretur eclipsis Lunę, quando est in ioppo- sitione existens in capite, vel in cauda: & tamen in eclipsi Lu- nę nihil operatur aspectus noster. Deinde cum dicit.

¶ Ponit secundam opinionem, & dicit, quod licet quidam di- cant terram in centro positam, dicunt tamen ipsam moueri, & reuolui circa polum semper statutum, i. circa axem mundi. Nam polum quandoque dicitur caelum, quandoque autem dicitur axis, quandoque vero dicitur extrema pars axis, sicut dicitur polum arcticus, & antarcticus. & hoc dicit scriptum esse in Timæo. Est autem notandum, quod illud quod hic dicitur: re- uolui, vel conuertere, sumpsit Aristoteles ex eo, quod Plato in Ti- mæo secundum linguam Graecam dixit, illomenam esse eum, & per omnem ordinatum polum: hoc autem quod dicitur illome- num, si in graeco scribatur per iota, significat alligationem, si vero scribatur per diphthongum, significat prohibitionem. Vi-

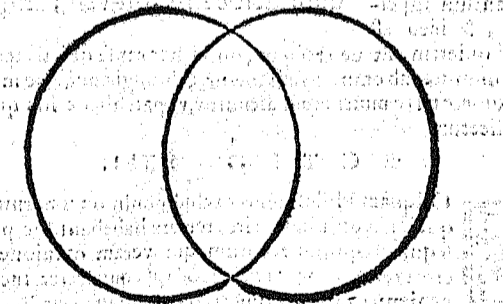
detur autē a Platone sumptū istud vocabulū, s̄m quod significat alligationem, ve patet per ea quae ipse dicit de terra in libro Phedonis, ubi asserit in medio quiescentem, & quasi ligatam, & sic videtur contra intētionē Platonis Aristoteles verba eius assumpsisse. Dicit igitur Alexan. Aristot. excusans, quod hoc quod dicitur illome- num, significat prop- rie prohibitionem, vel violentiam: sed quia ista significatio non competit secun- dum ea, quae ibi Plato intendit, Aristot. intellexit quod illo- menum translatiue acciperetur a Plato- ne, prout consuevit translatiue significa- re conuersionē, quae designat motū. Nec pertinet aliquid ad rem, praeterquam si Plato alibi asserit dixit ab his quae dixerat in Phedone, mo- tus ex aliqua alia ra- tione. nam Aristot. hic ponit id qd in Timæo scribitur, si- ue hoc sit inductum tanquā Platoni pla- cēs, siue eaq̄a Timę opinio, quam Plato non approbat. vnde non dicit, quem ad- modum Plato dicit, sed quemadmodum in Timæo scriptū ē. Sed cōtra hoc multi- pliciter obijcit Sim- plicius. Primo qui- dem, quia Timæo ibi probat terram in me- dio esse locatam, & firmatam. Secundo, quia illomenam scribitur per vnum iota, put significat alligationem. Tertio, quia conuersione non significat semper motum: dicuntur enim circulares figure conuerti, i. ad omnem partem versae, etiam si sint quiescentes. Quarto, quia cum dictio multa significet, non oportuit significationem Platonis. Sed contra hanc iterum dicit Simplicius: quia non est probabi- le, quod Aristot. ignoraret aut significationem vocabulū, aut in- tentionem. Et ideo potest dici, quod quia possibile erat aliquos false intelligere verba Platonis, Aristoteles remouit falsum in- tellectum, qui ex his verbis haberi posset, sicut frequenter con- suevit facere circa verba Platonis. Vel potest dici, qd hoc, quod dicitur moueri, est ab aliquo alio appositum. In greco autem dicitur illecto, pro quo hic est translatum moueri, potest au- tem significari quod in greco positum est, & alligationem, & motum: ita quod intelligamus, quod postquam Aristot. posuit opinionem Pythagoricorum de motu terrę circa medium, hic ponit opinionem Platonis de quiete terrę in medio. Possumus autem & breuius dicere, quod quidam Eraclitus ponticus pos- suit terram in medio moueri, & caelum quiescere, cuius opinio- nem hic Aristoteles ponit. Quod autem addit, quemadmodum in Timæo scriptum est, referendum est non ad id quod dictum est, reuolui, & remoueri, sed ad id quod sequitur, quod semper statutum polum. Deinde cum dicit.

¶ Quocirca, & Lunę defectiones plures, quam Solis fieri dicunt. Vnum quodque eorum enim qua feruntur, obijcere sese Lunę inquirunt, & non so- lum terram.

¶ Nam cum terra centrum non sit, sed per ipsam totum hemisphaerium di- stet, nihil prohibere putat ea a: cidere quae uidentur: similiter non habitantibus nobis in centro, sicut si in medio etiam esset terra, nihil enim, neque nūc ostendit per dimidiam diametrum di- stantibus nobis.

¶ Quidam autem in centro ipsam ia- centem uolunt, & circa ipsum polum per uniuersum extensum moueri dicunt ut in Timæo est scriptum.

¶ Put significat alligationem. Tertio, quia conuersione non significat semper motum: dicuntur enim circulares figure conuerti, i. ad omnem partem versae, etiam si sint quiescentes. Quarto, quia cum dictio multa significet, non oportuit significationem Platonis. Sed contra hanc iterum dicit Simplicius: quia non est probabi- le, quod Aristot. ignoraret aut significationem vocabulū, aut in- tentionem. Et ideo potest dici, quod quia possibile erat aliquos false intelligere verba Platonis, Aristoteles remouit falsum in- tellectum, qui ex his verbis haberi posset, sicut frequenter con- suevit facere circa verba Platonis. Vel potest dici, qd hoc, quod dicitur moueri, est ab aliquo alio appositum. In greco autem dicitur illecto, pro quo hic est translatum moueri, potest au- tem significari quod in greco positum est, & alligationem, & motum: ita quod intelligamus, quod postquam Aristot. posuit opinionem Pythagoricorum de motu terrę circa medium, hic ponit opinionem Platonis de quiete terrę in medio. Possumus autem & breuius dicere, quod quidam Eraclitus ponticus pos- suit terram in medio moueri, & caelum quiescere, cuius opinio- nem hic Aristoteles ponit. Quod autem addit, quemadmodum in Timæo scriptum est, referendum est non ad id quod dictum est, reuolui, & remoueri, sed ad id quod sequitur, quod semper statutum polum. Deinde cum dicit.

c ¶ Ponit

¶ Ponit opiniones de figura terre, & primo ponit opiniones...

T.c.76.

¶ Similiter autem & de figura dubitatur. his quidem enim videtur esse spherica...

¶ Faciunt autem argumentum, quia occidens, & oriens Sol, rectam, & non circulem occulratione videtur faciens a terra...

¶ Non attendentes elongationem Solis ad terram, & rotunditatem magnitudinis quomodo iam apparentibus paruis circulis...

¶ Sed adhuc apponunt, & dicunt propter quietem necessarium figuram hanc habere ipsam...

LECTIO XXII.

T.c.77.

¶ AEsitare quidem igitur omnibus necessarium est superuenire. forsitan enim irrationabili...

Lec. 17.

¶ Operam autem eos non dedisse, ut solutiones non magis absurde quam dubitatio videantur...

T.c.78.

¶ Quam Philosophus excludit opiniones eorum, qui falsas opiniones circa terram habebant...

Lec. 23, 24, & 25.

LECTIO XXII.

¶ Operam autem eos non dedisse, ut solutiones non magis absurde quam dubitatio videantur...

¶ mo mouet dubitationem: secundo proponit solutionum insufficientiam...

¶ Simili modo de figura quoque ipsius contenditur. Quibusdam enim rotunda esse videtur...

¶ Cui hoc indicium faciunt. Cum occidit enim atque oritur Sol per rectam lineam...

¶ Non animaduertentes distantiam Solis ad terram, & circumferentiam magnitudinem...

¶ Addum insuper, atque inquirunt figuram hanc necessario ipsam propter quietem habere...

LECTIO XXII.

¶ Mnes igitur de hoc dubitare necessarium est. Forsitan enim membris est uacantis non ad mirari...

¶ Operam autem eos non dedisse, ut solutiones non magis absurde quam dubitatio videantur...

¶ Si enim aliquis lapidem sursum projiciat, & antequam cadat...

¶ Proponit insufficientiam rationum a Philosophis circa hoc assignatarum...

Lec. 3. in prooemio.

de hoc, quod sic accidit circa terram, sed etiam aliquis potest admirari...

T.c.79.

¶ Hi quidem enim propter hoc infinitum quod deorsum terrae esse aiunt...

¶ Hi autem in aqua ponunt hanc. n. antiquissimum suscepimus fermonem...

¶ Tanquam non eadem ratione existente de terra, & aqua sustinente terram...

¶ Adhuc autem quemadmodum aer aqua leuior, & terra aqua...

¶ Adhuc autem si quidem tota nata est manere in aqua, palam quia...

¶ Sed videntur vsque ad aliquid querere, sed non vsque quidem quo possibile dubitare...

T.c. 80.

¶ Quae ratio talis est. Sicut in primo habitum est, idem est motus naturalis...

¶ Assignat causam defectus dictarum solutionum, & dicit hoc accidisse...

¶ tio assignat rationem defectus huiusmodi solutionis, ibi Sed videtur...

¶ Quidam enim ob hoc infinitam in se partem inquirunt esse in infinitum ipsam radicatum esse...

¶ Quo circa & Empedocles sic increpauit. Si rotunda est profunditas terrae...

¶ Quidam super aquam iacere dicunt. Hanc enim sententiam uetustissimam accepimus...

¶ Quasi non eadem sit de terra ratio atque aqua, quae terra uehit...

¶ Praterca ut aer leuior est aqua, sic & aqua leuior est terra...

¶ Praterca, si tota est apta super aquam manere, patet, & quamque partem ipsius identidem aptam esse...

¶ At enim usque ad quandam terminum querere uidetur, sed non quo usque dubitationis inquisitio fieri potest...

¶ or secundum naturam: nisi forte aqua grauior dicatur, quod est inconueniens...

¶ Assignat causam defectus dictarum solutionum, & dicit hoc accidisse...

Capite secundo prooemio.

Tertiaratio Lec. 15.

assignat connumerans se alijs causa vitandae iactantiae, dicens, quod omnibus nobis dubitationes soluentibus, hoc videtur esse confuetum, vt inquisitio fiat non ad rem, sed ad contraria dicentem. I. non quosque natura rei requirit, sed quosque aduersarius non habeat vterius contradictionem. quia etiam hoc quilibet obseruat ad se ipsum, vt cum ipse dubitat de aliquo, quaerit in seipso, quousque ipse non habeat in promptu, vnde si bi contradicat. Sed illud non sufficit: quia cum aliquis vult veram solutionem inuenire, oportet quod non sit contentus objectionibus, quas habet in promptu, sed diligenter inquirat causas. & propter hoc sicut ipse subdit, oportet eum, qui vult bene inquirere veritatem, esse promptum ad hoc, quod instet & sibi ipsi, & alijs, non per instantias philosophicas, sed per instantias reales, & rationabiles proprias, i. conuenientes generi de quo inquitur. Et hoc quidem contingit ex hoc, quod homo considerat omnes differentias rerum, ex quarum similitudine quaestio soluitur, sicut Thales soluit quaestionem praesentem ex similitudine ligni ad terram, fuisse autem ei consideranda differentia vtriusque: nam lignum, quia multum habet de aere, superat aquam, quod terra non congruit.

LECTIO XXIII.

Naximenes autem, & Anaxagoras, & Democritus latitudinem causam esse dicunt manendi ipsam. Non enim diuidere, sed superequitare aerem, qui de subtrus, quod videntur latitudinem habentia corpora facere. Hec enim & ad ventos habet difficile moueri propter resistentiam. Hoc ipsum vti que facere in latitudine terram ad suppositum aerem, non habentem autem quo transferatur locum, sufficiens multo eo quod deorsum quiescere, quoadmodum in clepsydris aqua. Quod autem possit multa grauitate ferre comprehensus, & manes aer, argumeta multa dicunt.

Primum quidem, si non lata figura terrae est, propter hoc quod non vti que quiescet.

Quamuis mansionis non latitudo est causa, ex quibus dicitur, sed magnitudo magis: propter coartationem enim non habens transitum aer, manet propter multitudinem. Multus autem est aer propter magnitudinem multam terrae, a qua comprehenditur. Quare hoc quidem existit: & si spherica quidem sit terra, tanta autem secundum magnitudinem manet, nisi secundum illorum rationem.

Totaliter autem ad sic dicentes de motu, non de parte est dubitatio, sed de toto quodam &

sufficiens est quiescere terram propter multitudinem aeris deorsum existens, & compressi: sicut patet de aqua in clepsydris. Si enim sit aliquod vas habens in summitate paruum foramen obturatum, & in lateribus aliud non obturatum, & subito submergetur in aquam, aer interior conclusus, quia non habet quo diffugiat, prohibebit aquam intrare: & similiter aer subsistens terrae compressus ab ea, & non potens diffugere, non permittit eam descendere. Inducunt autem multa argumeta sensibilia signa ad ostendendum, quod aer conclusus quiescens, id est, qui non potest ex aliqua parte effugere, sustinet magnam grauitatem. & hoc maxime fit evidens ex vrbibus in flatis, qui possunt magnum pondus sustinere. Deinde cadit.

LECTIO XXIII.

Naximenes autem, & Anaxagoras, & Democritus latitudinem causam manendi ipsam inquitur esse. Non enim diuidere, sed operire aerem dicunt inferum, quod quidem latitudinem habentia corpora facere videtur. Hec enim & a ventis cum difficultate moueri possunt, propter adhesionem. Hoc idem igitur latitudinem terram inquit aerem facere, hunc autem non habentem locum ad quem migrabit sufficientem simul infra quiescere, perinde atque aquam in hisce uasis, quae surripuntur aquam, posse uero aerem pondus magnum, si comprehendatur, inferre, cum pluribus signis ostendunt.

Primum igitur si non lata figura sit terra, propter hoc non quiescet.

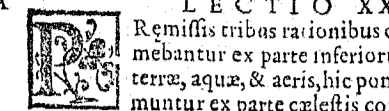
Quicquid tamen non latitudo sola est causa ex hisce, quae dicunt, sed magnitudo magis, propter enim angustiam aere transitum non habentem, manet ob multitudinem. Aer autem est copiosus, ex eo, quia a magnitudine comprehenditur magna terra, quare hoc ipsum est, & si rotunda quidem est terra, tanta autem mole: sententia enim illorum manebit.

Omnino autem ad eos, qui dicunt de motu, non de partibus est contentio, sed de aliquo toto, ac uniuerso.

Tantum de aere coartare: quia sic etiam manebit, & aer, & terra secundum rationem quam assignant. Tertiam rationem ponit ibi.

Et dicit, quod contra eos, qui sic loquuntur de motu, & quiete corporum naturalium, confurgit dubitatio non de parte, non de particulari corpore, puta terra, vel aqua, sed de toto uniuerso, & de omni corpore naturali, hoc enim videtur in principio in talibus dubitationibus esse determinatum, vtrum corpora habeant aliquem motum, naturalem, vel nullum, & vtrum, si non haberent motum naturalem, possint habere motum violentum. Et quia de his determinatum est prius, in primo libro, oportet, vt nunc vtamur, tanquam existentibus, in vrbibus omnibus

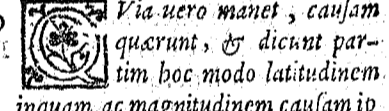
LECTIO XXIII.

Remissis tribus rationibus de quiete terrae, quae sumebantur ex parte inferiorum corporum, scilicet ipsius terrae, aquae, & aeris, hic ponit alias rationes, quae sumuntur ex parte caelestis corporis. & primo ponit quartam rationem quietis, quam ponit Empedocles: scilicet do improbat eam, ibi: Quamuis neque gyratione &c. Dicit ergo primo, quod omnes Philosophi, qui ponunt mundum generatum esse, assignant causam motus terrae ad medium, violentiam circumgyrationis caeli. Quare, vt quare eam huius quare terra quiescit in medio. Sic quidam dicunt, quod causa huius est latitudo, & magnitudo terrae, sicut supra dixerunt: quidam autem, sicut Empedocles, dicunt quod motus caeli propter sui velocitatem prohibet terram moueri. Et ponunt exemplum de aqua contenta in cyathis, i. in quibusdam uasis aereis. si enim vas illud in circuitu velocius moueatur, & sic aliquid quo foramen in aliqua parte aeri uasis, multoties uase circulariter moto, aqua descendet ad inferiorem partem aeri, ubi est foramen, & inde non cadit extra uas secundum quod habet aperturam naturalem propter eandem causam: quia, scilicet, prohibetur ex velocitate motus ipsius uasis, ita quod aqua ante rapitur a motu uasis, & possit cadere. Et similiter ratione dicunt, quod terram impeditur a velocitate motus caeli, ne deorsum cadere possit. Deinde cum dicit:

Quare, si terra nunc uis quiescit, violenta quoque latitudo ob conuersionem ad medium ipsum accessit, omnes enim hanc causam dicunt ex hisce, quae in humidis feruntur, & circa aeres accidunt: in his enim maiora semper grauioraque ad ipsum conuersionis medium pergit. Idcirco & terram omnes, qui caelum ortum asserunt esse, ad ipsum accessisse medium aiunt.

LECTIO XXIII.

Via uero manet, causam quaerunt, & dicunt partim hoc modo latitudinem inquam, ac magnitudinem causam ipsius esse, partim ut Empedocles censet, caelum conuersione sua celuiore quam est terra motio, latitudinem ipsius prohibere, ut sit in aqua, quae in cyathis est. Hec enim cum cyathis orbefertur, & si sepe cyathus adeo uertitur supra fundam ut infra labra fiant, non fertur tamen deorsum apta deorsum ferri, propter eandem causam sane.

At si neque conuersione, neque latitudo prohibeat, quorsum unde, quoso, aere cedente, ac abeunte feretur: ad medium enim uis lata est, uique est in ipso manet, latitudinem uero ipsius eandem secundum naturam necesse est: haec igitur est ne ea qua sursum itur an ea qua uis deorsum, an alia quaedam: aliquam enim esse necesse est. Quod si non magis est ea, qua supera

Dicit

omnibus his uis, quae supra probauimus secundum virtutem quae tunc aderat nostro ingenio. Supra enim ostensum est, quod si nullus est motus naturalis corporum, neque etiam erit aliquis motus violentus eorum: quia violentum est quasi excisio quaedam eius, quod est secundum naturam, ut supra habitum est. si autem non est aliquis motus corporum neque per naturam, neque per violentiam, sequitur quod totaliter nihil moueatur. Et quod hoc necessarium sit accipere, supra dicitur determinatum est. Et ad hoc etiam addendum est secundum prius determinatum, quod pari ratione non contingit aliquid quiescere. sius enim aliquis motus est naturalis, & violentus, ita est etiam aliqua quies naturalis, non erit sola motus violentus, neque sola quies violenta: quia in loco ad quem aliquid mouetur naturaliter, etiam quiescit naturaliter. His ergo praemissis, quae si principis, argumentatur ad propositum, concludens, ex praemissis, quod si quies terrae in medio non est naturalis, sed violenta, sequitur quod motus eius ad medium non sit naturalis, sed propter violentiam circumgyrationis caeli: omnes enim qui terram dicunt per violentiam quiescere in medio, assignant hanc causam motus terrae ad medium, scilicet, circumgyrationem caeli, considerantes ex his quae accidunt in liquidis & etiam in aere, in quibus propter gyrationem, ea quae sunt maiora, & grauiora congregantur ad medium, quasi uolentius repulsa ex violentia gyrationis. Vnde de omnes qui ponunt mundum per generationem incipisse, dicunt quod terra uenit ad medium propter praedictam causam, i. propter violentiam circumgyrationis caeli: & sic auferunt terram quietem naturalem, & motum naturalem: quod est inconueniens, quae sequitur secundum praedicta, quod totaliter corpora naturalia nec moueantur, nec quiescant.

A principio enim determinatum, vtrum est aliquis corporibus natura motus, aut nullus: & vtrum natura quidem non est, violentia autem est. Quoniam autem de his determinatum est prius, quocumque secundum eam, quae aderat virtutem, his est utendum, vt existens motus est ipsorum, neque violentum erit. Si autem non est neque natura, neque violentum, nihil mouebitur. De his enim quae necessarium est accipere, determinatum est prius. Et ad hoc quia neque quiescere contingit. Sicut quidem enim motus existit, aut uolentia, aut natura, sic & quies: Sed adhuc si quidem est motus secundum naturam, non vti que violenta erit latitudo solum, nec quies.

Quare, si violentia nunc terra manet, & uenit ad medium lata propter circumgyrationem, omnes enim causam hanc dicunt ex his, quae in liquidis, & circa aere accidentibus. In his enim semper feruntur maiora, & grauiora ad medium gyrationis: propter quod vti que & terram omnes quotquot caelum generant, ad medium uenire dicunt.

LECTIO XXIII.

Quoniam autem manet querrunt causam, & dicunt hi quidem hoc modo, quoniam latitudo, & magnitudo ipsius causa, hi autem, quae admodum Empedocles, caeli latitudinem circumpositam, & uolentius latam terrae latitudinem prohibere, quemadmodum aqua in cyathis. etenim haec in circuitu cyatho lato multoties, ad inferius erit facta, tamen non ferri deorsum nata ferri deorsum propter eandem causam.

Quare, si neque gyratione prohibent neque latitudine, sed superueniente aere, ubi feretur? ad medium quidem enim si uolentia fertur, & manet violentia: secundum naturam autem necessarium est esse aliquam ipsi latitudinem, hoc igitur vtrum sursum, aut deorsum, aut alicubi

T.c. 81.

T.c. 82.

T.c. 83.

T.c. 84.

T.c. 85.

L.c. 17

Dicit ergo primo, quod ex quo praedicti Philosophi causam quietis terrae ponunt motum caeli, vel latitudinem terrae, quae coartat inferiorem aerem, ut non possit diffugere, necessarium videtur, quod si giratio caeli non prohiberet motum terrae, neque etiam prohiberet ipsum latitudinem terrae, coartans aerem, si libere veniret, & recederet, quod terra alicubi ferretur: quia tunc remotis causis quietis oporteret eam moveri. Non autem videtur secundum eorum positionem, quod ferretur ad medium secundum suam naturam: si enim, sicut ipsi ponunt, terram ferri ad medium per violentiam, & necesse esse quod per violentiam quietem in medio, quod etiam ipsi ponunt, sed tamen necesse est quod terra habeat aliquem motum naturalem cessante omni violentia: oportet enim corporibus naturalem motum assignare, sicut supra dictum est. Restat igitur querendum, versus quam partem naturaliter moueretur violentia cessante, scilicet utrum sursum, vel deorsum, vel versus aliquam differentiam, puta ad dextrum, vel sinistrum: quia omnino oportet, quod habeat aliquem motum naturalem, nec est dare quod ad aliquam partem naturaliter mouetur nisi deorsum, & ad medium, ut patet ex motu terrae, quae ad nullam partem naturaliter mouetur, sicut male assignant causam quietis terrae in medio ex aliqua violentia. Si vero dicant, quod terra secundum motum suum naturalem, non magis habet, quod moueatur deorsum quam sursum, videtur sequi, quod sicut aer, qui est supra terram, non prohibet eam moveri sursum, ita etiam nec aer, qui est sub terra prohibet eam moveri deorsum, vel propter compositionem eius, latitudinem terrae, vel propter reuolutionem eius ex motu caeli: quia in eisdem rebus quantum ad eosdem effectus, necesse est ponere eadem causas. Deinde cum dicitur, quod Improbatur specialiter solutionem Empedoclis. Considerandum est autem, quod Empedocles ponebat quatuor elementa principia materialia, & ideo mouentia, scilicet litem, & amicitiam: quae congregatione elementorum sunt causa generationis, & corruptionis mundi, & omnium quae in mundo sunt. Dicit ergo, quod aliquis potest questionem mouere contra Empedoclem. Quando elementa erant ab iniuicem separata propter litem, oportebat terram quietescere, non enim coniungebat se aliis elementis dominio litem durante est ergo querendum quod fuit tunc causa quod terra quietesceret. Non potest dici, quod causa est gyratio caeli: quia caelum nondum erat generatum. videtur ergo, quod nullo modo oporteat dicere gyrationem caeli causam quietis terrae: Sed de hac ratione, videtur esse dubium. Videtur enim litem esse causa generationis mundi distinguendo elementa ab iniuicem, amicitia autem esse causam corruptionis eiusdem, congregando elementa in unum chaos: unde nunc videtur esse

T.c. 87.

Lec. 13.

litem dominium, propter quod elementa sunt ab iniuicem distincta. ideo Alexander exposuit haec verba sic, quando elementa distincta ab iniuicem, nunquid ab iniuicem, sed aliter, scilicet quando litem ab elementis haberet, tempore, scilicet quo amicitia dominabatur. Sed haec explicatio est extorta. ideo exponenda est, sicut Simplicius dicit, quod elementa distabant seorsum, scilicet ab iniuicem, & hoc a litem, scilicet propter litem. Est enim considerandum, quod Empedocles ponebat mundum generari non ex sola litem, sed etiam cum admistione amicitiae. & sic ipse per verba Empedoclis probat, quod ex dominio amicitiae provenit circum gyratio caeli: quia motus caeli quasi omni conuoluit in unum, & ideo conuenienter Aristoteles querit antequam gyratio caeli per amicitiam talem secundum ipsum esset, quae erat causa quietis terrae. Deinde cum dicitur, quod Improbatur rationem quam assignant communiter de motu terrae tribus rationibus. Circa quarum primam dicitur, quod in conueniens est non considerare, quare, si priusquam generabatur mundus, partes terrae ferebantur ad medium propter gyrationem caeli, nunc non est talem causam assignare, quare, sicut videmus, omnia grauiora ferantur ad medium. Gyratio enim caeli simul circumgyrat, & superior partem aeris, non autem hanc inferioris aeris partem: & ita illa gyratio non attingit usque ad nos. Videtur enim, quod grauiora ferantur ad medium, & in hoc aere propinquo gyrationi. non ergo gyratio caeli debet poni causa motus grauiorum ad medium: quia remota causa remouetur effectus. Secundam rationem ponit ibi.

G Praeterea illud etiam ad Empedoclem quispiam dixerit. Quando elementa discordia expertia erant, quanam causa terrae quietis erat? Non enim tunc conuersionem causam esse dicit.

Absurdum est etiam non intelligere prius quidem terrae partes ob conuersionem ad medium esse laticas: nunc autem quam ob causam uniuersa quae pondus habent ad ipsam feruntur. Non enim conuersione nobis propinqua est.

H Praeterea quam ob causam ignis etiam sursum fertur: non enim ob conuersionem. Quod si hic aptus est aliquem ad locum ferri, patet putandum esse terram etiam identidem aptam esse definitam quendam petere locum.

I At uero, neque conuersione graue leueque est definitum. Sed eorum quae prius erant grauiora leuiora alia in ipsum medium ueniunt, alia super caetera collocantur ob motum: erat ergo, & antequam conuersio fieret, aliud graue, & aliud leue. Quae quidem quoniam erant distincta, & quomodo aut quorsum apta erant ferri?

I tioni. non ergo gyratio caeli debet poni causa motus grauiorum ad medium: quia remota causa remouetur effectus. Secundam rationem ponit ibi.

K Er dicit, quod considerare oportet, propter quam causam ignis feratur sursum, non enim potest dici, quod hoc fit propter gyrationem caeli, non enim ad hoc se extendit exemplum ab eis inductum. Si vero ignis feratur ad aliquem locum propter suam aptitudinem naturalem, manifestum est, quod est idem existimare de terra, quae habet contrarietatem ad ignem, ut supra dictum est: contrarietatem enim sunt contrarii motus, & si unum contrarium est naturale, & aliud naturale esse oportet, ut supra dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

L Er dicit, quod si quis eorum verba, & exempla consideret, non videtur dicendum, quod graue distingatur a leui in corporibus propter ipsam gyrationem caeli: sed praesupposita distinctione grauium, & leuium, quaedam ueniunt ad medium, & grauiora, quaedam autem, si leuia conantur sursum ferri propter motum, in quantum repelluntur a loco medio a corporibus grauius in ipsum locum: & sic solum per accidens gyratio caeli causat motum ignis sursum. Quod autem gyratio non distinguat graue, & leue, sed eorum distinctionem praesupponat, potest uideri ex exemplo quod inducit. In gyratione enim aeris, & liquidorum ea, quae prius erant grauiora feruntur ad medium sic

Tex. c. 91.

Tex. c. 93.

sic igitur ante quam esset gyratio calidior graue, & leue: quae secundum aliquod distinguebantur secundum aptitudinem ad hoc, quod aliquo modo, & ad aliquem locum moueantur. Nam graue dicitur aliquid, vel leue, per inclinationem ad aliquem motum localem. Et ita gyratio non est causa, quare leuia mouentur sursum, vel grauiora deorsum. Poterant autem hi distinguere graue, & leue, & loca eorum quae sunt sursum, & deorsum, quia non ponebant uniuersum esse infinitum. Non enim impossibile est distinguere sursum, vel deorsum, si apud istos distinguitur graue, & leue, sicut dictum est. Et quia aliqui ponebant uniuersum infinitum, scilicet Anaximenes, & Xenophanes, ideo signanter dicit, quod plurimi, non autem omnes, sunt discreti, per seipsum, & exercitati circa istas causas motus, & quietis grauium, & leuium.

LECTIO XXV. Vnt autem quidam, qui propter similitudinem dicunt ipsam manere, sicut antiquorum Anaximander. Magis quidem nihil sursum, aut deorsum, aut in plagas ferri conuenit, quod in medio est collocatum, & similitur ad extrema se habens: similitur autem impossibile ad contrarium facere motum. Quare ex necessitate manere.

Remissa quarta solutione, qua sumebatur ratio quietis terrae ex violentia gyrationis caeli, hic ponitur quintam solutionem, secundum quam assignatur rationem quietis terrae ex similitudine caeli ad terram ex omni parte. Et primo assignatur hanc rationem: secundo im probatur eam, ibi. Hoc autem dicitur &c. Dicit ergo primo, quod quidam dixerunt terram quietescere in medio propter similitudinem eius similem eius habitudinem ad omnem partem caeli, & hoc inter antiquos dixit Anaximander. Per quod dicitur intelligere quod etiam aliquibus sui temporis hoc videbatur, dicitur. Plato hoc potuisse, sed tamen Aristoteles hoc imponit: quia supra ei imposuerat, quod moueretur in medio axe mundi. Ideo autem dicebant terram propter similitudinem manere, quia nulla est ratio, quare id quod est in medio collocatum, magis moueatur sursum, vel deorsum, atque ad illas plagas caeli, cum similitur se habeat undique ad extrema: impossibile est autem quod simul moueatur ad contrarias partes, ergo relinquitur, quod ex necessitate quietescat in medio. Deinde cum dicitur, quod Improbatur praedictam rationem, & primo ex hoc quod ratio non est necessaria: secundo ex hoc quod supponit falsum

LECTIO XXV. Vnt autem qui manere ipsam ob similitudinem dicunt, ut ex ueteribus Anaximander dicebat. Id enim inquit, quod est in medio collocatum, & aequae ad extrema se habet, non ad supra magis quam ad infera, aut uersus latera ferri oportere, & simul ad contraria moueri non posse: quare necesse illud manere dicunt.

Hoc autem eleganter quidem, non uere tamen est dictum. Hac enim sententia, omne quod in medio ponitur, maneat in ipso necesse est, quare ignis quietescat. Id enim quod dictum est, proprium terrae non est.

At uero neque necessarium est, non enim solum in medio manere videtur, sed ad medium etiam ferri. Quo enim quaeuis ipsius pars fertur, eo totam etiam ferri necesse est. quoniam uero fertur secundum naturam, ibi secunda natura etiam manet. Non ergo similitur quia se habet ad extrema, ideo manet: hoc est enim uniuersum commune, ferri autem ad medium proprium terrae.

In conueniens autem & hoc quidem querere, propter quid maneat terra in medio: ignis autem non querere propter quod in extremo. Si quidem enim, & illi natura locus extremus, palam, quia necessarium est esse quendam & terrae naturam locum. Si autem non huic iste lo

Sed, & non necessarium. Non enim solum uidetur manens, sed & lata ad medium. Quo enim quaeuis ipsius pars fertur, eo totam etiam ferri necesse est. quoniam uero fertur secundum naturam, ibi secunda natura etiam manet. Non ergo similitur quia se habet ad extrema, ideo manet: hoc est enim uniuersum commune, ferri autem ad medium proprium terrae.

ibi. Sed adhuc neque verum quod dicitur &c. Primo dicitur quod id quod dictum est, persuasibiliter dicitur, non tamen est verum. Et hoc probatur quatuor rationibus, quarum prima est: quia secundum praedictam rationem necessarium esset quietescere omne quod ponitur in medio: & sic sequeretur, quod etiam ignis, si ponere retur in medio, quietesceret, quod patet esse falsum, quia id quod assignatur pro causa quietis, scilicet esse in medio, non accipitur ut proprium terrae, cum tamen effectus, scilicet quietescere in medio, sit proprium terrae. Secundam rationem ponit ibi.

Nam si infinitum est, superius locus inferiusque esse non potest: graue autem atque leue hisce sunt definita. Plurimi igitur circa causas hasce uerantur.

LECTIO XXV. Vnt autem qui manere ipsam ob similitudinem dicunt, ut ex ueteribus Anaximander dicebat. Id enim inquit, quod est in medio collocatum, & aequae ad extrema se habet, non ad supra magis quam ad infera, aut uersus latera ferri oportere, & simul ad contraria moueri non posse: quare necesse illud manere dicunt.

Hoc autem eleganter quidem, non uere tamen est dictum. Hac enim sententia, omne quod in medio ponitur, maneat in ipso necesse est, quare ignis quietescat. Id enim quod dictum est, proprium terrae non est.

At uero neque necessarium est, non enim solum in medio manere videtur, sed ad medium etiam ferri. Quo enim quaeuis ipsius pars fertur, eo totam etiam ferri necesse est. quoniam uero fertur secundum naturam, ibi secunda natura etiam manet. Non ergo similitur quia se habet ad extrema, ideo manet: hoc est enim uniuersum commune, ferri autem ad medium proprium terrae.

In conueniens autem & hoc quidem querere, propter quid maneat terra in medio: ignis autem non querere propter quod in extremo. Si quidem enim, & illi natura locus extremus, palam, quia necessarium est esse quendam & terrae naturam locum. Si autem non huic iste lo

Sed, & non necessarium. Non enim solum uidetur manens, sed & lata ad medium. Quo enim quaeuis ipsius pars fertur, eo totam etiam ferri necesse est. quoniam uero fertur secundum naturam, ibi secunda natura etiam manet. Non ergo similitur quia se habet ad extrema, ideo manet: hoc est enim uniuersum commune, ferri autem ad medium proprium terrae.

namus, quod terra prius erat in potentia, sicut antiqui posuerunt, consequens erit quod partes eius disperſe, & diſgregatae prius, quando fuerunt in actu graues, ferentur simili modo ex omni parte ad medium, & ex hoc conſtituetur terra ſphaerica figura. Deinde cum dicitur.

Excludit tres obiectiones contra praemissam rationem, quarum prima est, quod potest aliquis dicere, quod praedicta ratio non cogit si guram terrae esse sphaericam, nisi supposito quod in prima generatione terrae vndique partes terrae similiter & aequaliter concurrant ad medium: sed poruit cogitare, quod in illa diſgregatione partium terrae, plures partes terrae inuenta fuerint ad vnam partem superioris loci quam ad aliam: & sic plures partes terrae aggregatae sunt ad vnam partem eius, quam ad aliam, quod est contra rationem sphaericae figurae. Sed ipse dicit, quod idem cogit circa figuram terrae, siue partes terrae, quae prius erant diſgregatae, similiter conueniant ab extremis terrae versus medium, siue aliter se habeant. Est autem manifestum, quod si partes terrae similiter & aequaliter vndique ab extremis ferantur ad medium, necesse est, quod moles terrae vndique distet aequiliter a medio, & in hoc saluatur ratio sphaerica: quia sphaera nihil aliud est, quam corpus, a cuius medio omnes lineae ductae ad extrema sunt aequales.

Tex. c. 105.

Tex. c. 106.

Tex. c. 107.

ponunt eius, quae deorsum latioris. Melius autem ponere verum, & dicere hoc accidere propter secundum naturam habere, ferri grauitatem habens ad medium. In potentia igitur existente graui diſgregata ferebantur similiter ex omni parte ad medium.

Sive igitur similiter ab extremis diuisae partes conueniant ad medium, siue aliter se habeant, facient idem. Quod quidem igitur similiter vnumquodque ab extremis latum ad medium, necesse est similem fieri vndique mole manifestum. Aequali nam vndique appposito aequiliter necesse est distare a medio extremum: haec autem figura sphaerica est. Nihil autem differt ad rationem, neque si non ex omni parte similiter conueniant ad medium partes ipsius. Plus nam semper quam ipso minus propellere necessarium usque ad medium inclinationem habentibus ambobus, & grauiori propellente usque ad hoc minus graue.

Quod enim utique quis dubitabit, eandem habet his solutionem. Si enim existit in medio & sphaerica terra multo maior grauitas apponatur ad alterum hemisphaerium, non idem erit medium totius, & terrae. Quare aut non manet in medio, aut si quidem quiescet non etiam medium habens, aut nata est moueri nunc. Quod quidem igitur dubitatur, hoc est.

Videre autem non est difficile, si parum considerauerimus, ac distinxerimus, quomodo censemus quantam magnitudinem pondus habentem ad ipsum medium ferri. Patet enim non quousque extremum tangat ipsum centrum, sed maior pars vincat oportet, quousque suo medio ipsum medium comprehendat: quousque enim habet

pus grauius ad hoc quod ipsum magis appropinquat medio repellit per violentiam corpus minus graue a medio: sicut patet de lapide proiecto in aquam, qui repellit aquam a contactu terrae, secundum hoc procedit ratio Aristotelis: nam si versus vnam partem terra sit maior quantitas, ad hoc quod ipsa magis appropinet medio, depellit minorem partem per violentiam a medio, quousque aequale pondus ex omni parte inueniatur. Secundum obiectionem excludit ibi.

Præstat autem veritatem ponere, atque hoc ideo accidere dicitur, quia natura habet id quod pondus habet ad ipsum medium ferri. Cum igitur in potentia congeries esset earum se gregabantur vndique similiter ad ipsum medium ferebantur.

Id enim quod quispiam dubitauerit, eandem habet solutionem. Si enim multiplex pondus additum alteri hemisphaerio fuerit, terra medium occupatis, atque rotundam habentis figura: non idem ipsius totius terrae medium erit. Quare aut non manebit in medio, aut si manebit, quiescet: & non habens medium, quo & nunc moueri est apta. Quod igitur dubitatur, id est.

Videre autem non est difficile, si parum considerauerimus, ac distinxerimus, quomodo censemus quantam magnitudinem pondus habentem ad ipsum medium ferri. Patet enim non quousque extremum tangat ipsum centrum, sed maior pars vincat oportet, quousque suo medio ipsum medium comprehendat: quousque enim habet

endo grauitatem habens feratur ad medium mundi. Manifestum est igitur, quod feratur ad medium mundi, non usque solum ad hoc, quod in summa extremitas tangat centrum mundi, sed nisi aliud impediatur, oportet quod praualente maiori parte super minorem usque ad hoc feratur, quod corpus motum a medio sui tangat medium mundi, ad quod habent inclinationem omnia corpora grauia, pura, si non esset in medio aliud corpus graue nisi vnus lapis, qui demitteretur ab alio, oporteret ipsum tandem descendere, quousque medium lapidis tangeret medium

G

H

I

K

L

magna quantitas, non in tam parua distantia feret ita cito diuersitas circa apparentiam stellarum. Et ideo non videntur valde incredibilia opinari, qui volunt coaptare secundum similitudinem, & propinquitatem locum in extremo occidentis situm, qui dicitur esse circa herculeas columnas: quas scilicet Hercules statuit in signum suae victoriae in loco qui est circa mare indicum in extremo occidentis: & dicit esse vnum mare oceanum, quod continuat vtraque loca, & similitudinem vtrorumque locorum conueniunt ex elephatibus, qui circa vtraque locum oriuntur, non autem in mediis regionibus: quod quidem est signum conuenientiae, & similitudinis locorum, non autem propinquitatis. Tertiam probationem inducit ibi.

Tex. 12

Et Mathematicorum quicquid que magnitudinem ratiocinari attentat rotunditatis, ad quadraginta dicunt esse myriades stadiorum: ex quibus argumentationibus non solum sphaericam molem necessarium esse terrae, sed & non magnam ad aliorum astrorum magnitudinem.

Quae quidem sumitur ex mensura terrae, & dicitur quicunque Mathematici attentauerunt ratiocinari de magnitudine rotunditatis terrae, contingit usque ad quadraginta myriades stadiorum, id est, quadraginta decem milia: quod est quadringentes milia stadiorum, est autem stadium octaua pars miliaris, secundum hoc rotunditas terrae erit quinquaginta milia miliariorum. Secundum autem diligentiorum considerationem Modernorum Astrologorum, est rotunditas terrae multo minor, id est, vigintimilia miliaria, & quadraginta, ut Alfraganus dicit, vel decem, & octo miriadum stadiorum, id est, centum octo-

ginta milia stadiorum, ut Simplicius dicit: quod quasi in idem redit. Nam viginti milia est octaua pars centum sexaginta miliarum. Hoc autem Astrologi comprehendere potuerunt considerantes quantum spatium in terra facit diuersitate vnus gradus in caelo, & inueniunt quod quinquaginta stadia secundum Simplicium, vel quinquaginta sex miliaria, & duas tertias miliarum secundum Alfraganum. Vnde, si multiplices hunc numerum per trecentum sexaginta, qui est numerus graduum caeli, comprehendentes rotunditatem terrae esse praedictae quantitates, & sic ex his possumus argumentari quantitatem terrae non solum esse sphaericam, sed etiam non magnam, in comparatione ad magnitudines aliorum astrorum. Nam Solem probant Astrologi esse centies septuagesies maiorem terrae: cum tamen propter distantiam videatur nobis pedalis. Dicit autem aliorum Astrorum propter opinionem Pythagorae, qui posuit terram vnani de stellis. Et in hoc terminatur Sententia. Secundum di Libri.

Mathematicorum etiam, qui magnitudinem orbis terra metiri conantur, quadringentes terram cingit stadiorum millibus dicunt. Ex quibus, si coniectura sumatur, molem ipsius terrae non solum rotundam esse, sed etiam ad caeterarum stellarum magnitudinem magnam non esse necesse est.

FINIS SECVNDI LIBRI. DE COELO ET MUNDO.

T.c.14.

bonit tertiam rationem, qua talis est. Cum ex superficie...

T.c.15.

Adhuc autem & si tempus firmiter se habeat aufertur utique...

T.c.16.

Idem autem accidit & ex numeris constituentibus calum.

T.c.17.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

T.c.18.

Quod autem necessarium existere motum simplicibus corporibus...

Lec. 3.

Tex. c.4.

quis velit argumentari, quod potest contingere nulla corpora...

Assimilari praedictam positionem positioni Pythagorae...

Omnino autem accidit aut nullam inquam magnitudinem esse...

Insuper si tempus etiam similiter sese habeat, tollitur aliquando...

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

Idem est de his accidit, qui ex numeris calum componunt.

LECTIO V.

ostendam quod omnia corpora generari ex superficiebus...

LECTIO V.

sic autem necessarium corporibus simplicibus naturam...

Probatur propositum duabus rationibus. Quarum prima sumitur ex parte motus...

Capite. 2.

Lec. 1. & 2.

Quoniam n. mota videntur vi, nimirum necessarium, si non proprium habent motum...

T.c.19.

Adhuc autem & ex quiete manifestum est. Etenim quiete cessare necessarium, aut vi, aut secundum naturam...

Lec. 1.

Propter quod & Leucippo, & Democrito dicentibus semper moueri prima corpora...

Improbatur quorundam Philosophorum opiniones circa praedicta...

Mouetur secundum naturam. Ex his autem argumentatur sic. Videmus ad sensum aliquid corpus quiescere...

Præterea ex quiete hoc idem patet. Etenim aut vi, aut secundum naturam quiescant...

Quapropter et Leucippus dicit oportet, atque Democritus, qui prima corpora semper in vacuo infinito...

f ¶ Ostendit quomodo aer deseruit vtrique motui. Et primo, quomodo deseruit motui violento: secundo, quomodo deseruit motui naturali, ibi ¶ Et eum autem qui secundum naturam &c. ¶ Dicit ergo primo, quod virtus motoris violenti vtrique aere tanquam quodam instrumento ad ambo, id est, ad motum sursum, & ad motum deorsum: aer autem natus est esse leuis, & grauis. Sicut enim supra dictum est, & infra in quarto plenius dicitur, ignis est simpliciter leuis: terra autem simpliciter grauis: aer autem & aqua medio modo se habent inter vtrunque. Nam aer ad ignem quidem est grauis, ad aquam autem & terram est leuis: aqua autem ad terram quidem est leuis, ad ignem autem & aerem est grauis. Sic igitur aer secundum quod est leuis, perficit motum violentum qui est sursum: ita tamen prout mouetur, & fuerit principium talis motionis potentia violenti motoris: motum autem qui est deorsum perficit secundum quod est grauis. Virtus enim violenti motoris per modum cuiusdam impressionis tradit motum vtrique, id est, vel aeri sursum motu, & deorsum motu: vel etiam aeri & corpori graui, puta, lapidi. Non est autem intelligendum, quod virtus violenti motoris imprimat lapidi, qui per violentiam mouetur, aliquam virtutem per quam mouetur: sicut virtus generantis imprimat genito formam, quam consequitur motus naturalis. Nam sic motus violentus est a principio intrinseco, quod est contra rationem motus violenti. Sequeretur etiam quod lapis ex hoc ipso quod mouetur localiter per violentiam alteretur, quod est contra sensum. Imprimat ergo motor violentus lapidi solum motum, quod quidem fit, dum tangit ipsum: sed quia aer est susceptibilior talis impressionis tum quia est subtilior, tum quia est quodammodo leuis, velocius mouetur per impressionem violenti motoris, quam lapis, & sic desinente violento motore, aer ab eo motus ulterius propellit lapidem, & etiam aerem coniungit, qui etiam mouet lapidem ulterius, & hoc fit quosque durat impressio primi motoris violenti, vt in octauo Physico. Et inde est, quod quamuis motor violentus non sequatur ipsum mobile, quod per violentiam fertur, puta, lapidem, vt praesentialiter ipsum moueat, tamen mouet per impressionem aeris, si enim non esset tale corpus, quale est aer, non esset motus violentus. Ex quo patet, quod aer est instrumentum motus violenti necessarium, & non solum propter bene esse. Deinde cum dicit.

g ¶ Ostendit quomodo aer deseruiat motui naturali, & dicit quod aer eodem modo promouet motum naturalem vniuersi cuiusque corporum, sicut & motum violentum, in quantum scilicet per suam leuitatem coadiuuat ad motum qui est sursum: per suam autem grauitatem ad motum, qui est deorsum. Potest autem esse dubium vtrum aer deseruiat motui naturali corporum grauium & leuium, ex necessitate vel solum propter bene esse. Determinat autem Auerrois, quod etiam motui naturali deseruiat, ex necessitate: & hoc duplici ratione. Primo quidem, quia sicut ipse dicit in commento suo in hoc loco, motor grauium & leuium est generans, qui dum dat formam, ex consequenti dat motum naturalem: sicut & omnia accidentia naturalia, quae consequuntur formam, & sic generans causat motum naturalem mediante forma. Motus autem

Lec. 17. Tex. 3.

Tex. c. 29.

Lec. 22. T. c. 82.

LECTIO VIII.

¶ Quod autem neque omnium est generatio, neque simpliciter nulli, palam ex dictis. Impossibile

naturalis debet immediate sequi a suo motore, cum motus naturalis non immediate sequatur a generante, sed forma sit proprius motor in motu naturali. Vnde videtur quod corpora graui & leuia quodammodo moueant se ipsa, non autem per se: quia mouens seipsum diuiditur in mouens & motum, vt probatur in octauo Physico, quod non inuenitur in corporibus grauiibus & leuiibus, quae diuiduntur in formam & materiam, cuius non est moueri, vt probatur in quinto Physico. Vnde relinquitur, quod corpus graue, vel leue moueat se ipsum per accidens, sicut naua qui mouet nauem, ad cuius motum ipse mouetur. Et similiter corpus graue & leue per suam formam mouet aerem, ad cuius motum ipsum corpus graue & leue mouetur. Et sic concludit, quod aer de necessitate deseruiat motui naturali. Secundo, quia vt ipse dicit in commento quarto Physico, oportet esse aliquam resistantiam inter mouens & mobile: nulla autem est resistantia materiae corporis grauis, vel leuis ad eius formam, quae est principium motus. Et ideo necesse est, quod sit aliqua resistantia ex parte medij, quod est aer, vel aqua, & sic aer est de necessitate motus naturalis. Vtrunque autem ex eadem radice erroris procedit. Existimauit enim quod forma corporis grauis & leuis, sit principium actuum per modum mouentis, & sic oportet esse aliquam resistantiam ad inclinationem formae, & quod motus non procedat immediate a generante qui dat formam: sed hoc est omnino falsum. Nam forma grauis & leuis non est principium motus, sicut agens motum, sed sicut quo mouens mouet: sicut color est principium visionis, quo aliquid videtur. Vnde & Aristoteles dicit in octauo Physico, post ea quae dixerat de motu grauium & leuium, quod quidem nihil horum mouet se ipsum manifestum est, sed motus habet principium non mouendi, neque faciendi, sed patendi. Sic igitur motus grauium & leuium procedit a generante immediate, neque etiam oportet alteram resistantiam querere in hoc motu, quam illa, quae est inter generans, & genitum. Et sic relinquitur, quod aer non requiratur ad motum naturalem ex necessitate, sicut in motu violento: quia id quod mouetur naturaliter, habet sibi inditam virtutem, quae est principium motus. Vnde non oportet quod ab alio impellente moueatur, sicut id quod per violentiam mouetur: quia nullam virtutem inditam habet, ad quam sequatur talis motus. Et hanc etiam differentiam designant verba Aristotelis. Nam de motu violento loquens dicit, quod nisi esset aliquod tale corpus, non esset qui vi motus. De motu autem naturali dicit, quod aer primo mouet eum qui secundum naturam vniuersi cuiusque motum.

h ¶ Ultimo autem epilogando concludit, manifestum esse ex praedictis, quod omne corpus aut est leue, aut graue, & qualiter se habeant motus qui sunt praeter naturam.

LECTIO VIII.

¶ St autem manifestum ex dictis neque omnium, neque nullius simpliciter generationem corporis esse. Impossibile est

LECTIO VIII.

¶ OSTQVAM Philosophus inquisiuit de generatione & motu, verum inquit corporibus naturalibus, vel non, supposito ex praemissis, quod sit in corporibus generatio & motus, hic incipit inquirere quomodo hoc sit. Et circa hoc duo facit. Primo resumit

Lec. 10. Tex. 431.

Lec. 3. T. c. 4.

Lec. 11. com. 71.

T. c. 30.

T. c. 31.

Lec. 10. T. c. 5.

resumit quoddam improbatum, quod supra improbaerat, sed imperfecte: secundo prosequitur propositum, ibi ¶ Reliquum autem dicere &c. ¶ Circa primum tria facit. Primo, proponit id quod supra probatum est: secundo perficit probationem, ibi ¶ Impossibile enim &c. ¶ tertio, excludit quandam obiectionem, ibi ¶ Aliud quidem enim &c. ¶ Dicit ergo primo, manifestum esse ex supra dictis, quod neque generatio est omnium, sicut ponebat illi, qui dicebat corpora componi ex superficiebus, neque enim generatio est nullius. hoc enim supra probauit ostendendo, quod corpora non componuntur ex superficiebus. Posset autem aliquis dicere omnium corporum esse generationem multis aliis modis, & ideo Philosophus inducit hanc probationem vniuersaliorum, & dicit, quod ex hoc potest confirmari, quod non est omnium generatio, quia impossibile est, quod sit generatio omnis corporis, nisi ponatur aliquod vacuum separatum a corporibus. Quod quidem dicit, quia quidam Philosophi ponebant vacuum corporibus imbibitum, sicut Democritus, & Leucippus: vacuum autem separatum dicitur locus, qui non est repletus aliquo corpore, possibile repleti, vt habetur in quarto Physico. Ideo autem sequitur vacuum esse separatum, si omne corpus generat: quia in loco, in quo est corpus quod modo generatur, si locus ille fuisset prius isto corpore, necessarium erat, quod ibi esset vacuum, cum nullum corpus esset ibi. Nullum autem corpus esset ibi prius, si omne corpus generatur: vnde ex hoc quod ponitur omne corpus generari, sequitur vacuum separatum esse. Deinde cum dicit.

b ¶ Excludit quandam obiectionem. Posset enim aliquis dicere, quia videmus vnumquodque corporum generari nullo vacuo existente. sed ad hoc ipse respondet, quod cum quoddam corpus particulare generatur ex alio corpore, puta, ignis ex aere: ita ante generationem ignis, aer erat in eodem loco, & sic non est vacuum. Sed si omne corpus generaretur, non potest poni aliud corpus, quod prius repleuerit locum: quia praeter omne corpus, non est aliud corpus, & ita oportebit, quod corpus fieret ex non corpore. Impossibile est autem quod corpus fiat totaliter ex nulla praesistente magnitudine corporali. maxime enim fieret corpus in actu, ex eo quod est in potentia corpus: & si quidem ita sit in potentia huiusmodi corpus, quod sit in actu aliud corpus, non sequitur inconueniens. sic enim ponimus fieri ignem ex materia, quae est potentia ignis, actu autem aer. Sed si esset ita in potentia corpus, quod non esset aliquod aliud corpus, sicut oporteret ponere eos, qui ponunt omne corpus generari, sequeretur quod ante generationem omnis corporis esset vacuum separatum. Est autem attendendum, quod Aristoteles intendit hic probare non esse generationem omnis corporis, ita scilicet quod rota vniuersas corporum simul generaretur: non autem intendit probare, quod aliquod particulare corpus non generetur ex non corpore, sic enim contra probationem Aristotelis

c Reliquum autem dicere quorum est generatio corporum, & propter quid est. Quoniam igitur in omnibus cognitio per prima, prima autem existentium elementa, considerandum quae corporum sunt elementa, & propter quid sunt: deinde post haec quot, & qualia quaedam. Hoc autem erit manifestum supponetibus, quod est elementum natura.

d Sit itaque elementum corporum ad quod alia corpora diuiduntur, intus existens potentia, aut actu. Hoc enim vtrou-

haberet locum obiectio, quam ponit Simplicius in commento suo, scilicet quod non esset necesse esse vacuum vel propter rarefactionem, & condensationem, vel propter hoc, quod hoc corpore generato aliud corrumpitur. Vnde etiam non esset haec sufficiens probatio, quam ipse estimat, scilicet quod communium non est generatio, sed particularium. Non enim est generatio communis, quia rota vniuersitas corporis est sicut vnum corpus completum in vna specie existens, sicut in Primo habitum est. Nihil autem prohibet individuum, quod est vnum tantum in vna specie, generari & corrumpi, sicut de phoenice dicitur: vni & per hoc non excluderetur generatio omnis corporis, quam Philosophus remouere intendit. Nec etiam probatio Philosophi est contra sententiam Fidei nostrae, quae ponit motum vniuersitatis sitatem corporum de nouo incepisse: quia non ponimus praesistere locum, quod hic Philosophus supponit, neque ponimus generationem corporum ex eo quod est in potentia, sed per creationem. Deinde cum dicit.

¶ Aliud enim ex alio corpus fieri potest, velut ex aere ignis: sed omnino ex nulla alia antecedente magnitudine fieri impossibile est. Maxime enim ex potentia corpore, corpus actu fieri potest. Sed si id quod est potentia corpus non est prius aliud corpus actu, separatum vacuum erit.

¶ Restat autem dicere quorum est corporum generatio, & quam ob causam est. Cum igitur in omnibus cognitio sit per prima, prima vero eorum quae sunt, sint elementa: prius quoniam, & cur sunt talium corporum elementa, deinde quot & qualia sunt, considerandum esse videtur. Hoc autem dilucidum fuerit, si supposuerimus, quoniam sit ipsius elementum natura.

¶ Sit igitur id corporum elementum, in quod caetera corpora diuiduntur, in quibus inest potentia, aut actu. Hoc enim vtrou-

quitur propositum, ibi ¶ Sit itaque elementum &c. ¶ Dicit ergo primo, quod cum non sint omnia corpora generabilia, neque nulla, vt supra dictum est, reliquum est manifestare quorum corporum est generatio, & propter quid est, id est, quae est causa generationis. Quae quidem consideratio inchoatur in hoc libro, sed perficitur in libro de Generatione. Sed quia omnis cognitio est per aliqua prima, ex quibus definitiones, & demonstrationes procedunt, & manifestum sit, quod elementa quarumlibet rerum sint prima inter ea, quae insunt rebus (licet aliqua extrinseca principia possint esse priora, puta, agens & finis) oportet quod ad cognoscendum generationem corporum, prius cognoscatur, quae sunt elementa corporum generabilia & corruptibilia, & qua ratione sunt elementa, & vterius quae sunt elementa, & qualia corpora. Ad hoc autem manifestandum oportet accipere quasi suppositionem, & principium, quae sit natura elementum, quod manifestatur per eius definitionem. Deinde cum dicit.

¶ Exequitur propositum ordine praedicto. Primo enim ostendit quae sit elementum natura, quam significat definitio: secundo quae, & qualia sint corporum elementa, ibi ¶ Sit itaque quod dictum &c. ¶ tertio, inquit quomodo sit corporum generatio, ibi ¶ Quoniam autem neque infinita &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo ponit partes definitionis elementum: secundo probat hanc elementum definitionem, ibi ¶ Tale autem est. ¶ Circa primum ponit tres partes definitionis elementum, quarum prima est, quod elementum aliorum corporum est, in quod alia corpora diuiduntur, seu resoluntur. Non enim qualibet causa potest dici elementum, sed solum quae intrat rei compositionem. Vnde vniuersalia elementa sunt

Lec. 13. Tex. c. 66.

sunt materia, & forma, ut patet in Primo Physicorum, quae tam...

que modo adhuc dubitabile: ipsum autem est indivisibile in altera specie.

e Tale. n. est elementum omne, & vnum in omnibus volunt dicere.

f Si itaque quod dictum est, elementum, necesse esse quaedam talia corporum. In carne quidem. n. & ligno, & vnoquoque...

g Anaxagoras autem Empedocli contraria dicit de elementis. Hic enim quidem ignem & terram & coelementa his, elementa inquit esse corporum, & componi omnia ex his.

f ¶ Ostendit quae & quor sint elementa. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit, quod necesse est quaedam esse elementa corporum: secundo inquit vtrum sint finita, vel infinita, ibi ¶ Vtrum autem finita, vel infinita &c. ¶ Tertio inquit vtrum sit vnum tantum, ibi ¶ Quoniam autem necesse finita &c. ¶

Circa primum duo facit. Primo concludit ex praemissa definitione elementi, quod necesse est ponere quaedam elementa corporum: secundo ostendit quomodo haec diuersimode ponebat Anaxagoras, & Empedocles, ibi ¶ Anaxagoras autem &c. ¶ Dicit ergo primo, quod si praedicta est definitio elementi, necesse est dicere, quod sint quaedam elementa corporum. Inueniuntur enim quaedam corpora, quibus praedictae conditiones conueniunt. In carne enim & ligno, & in quolibet talium corporum, scilicet mistorum, ignis & terra sunt in potentia, quia scilicet per quandam alterationem ex igne & terra, & aliis huiusmodi praedicta corpora componuntur. Et hoc manifestum est ex ipsa segregatione, qua corpora mista in huiusmodi simplicia resoluuntur: sicut patet in resolutione corporis anima-

lis quod in puluerem, & quandam humorositatem, & quosdam vapores resoluitur, & ita etiam de alijs corporibus mistis. Vtitur autem hic large segregationem, quae proprie fit in ea quae insunt actu. Quod autem sint huiusmodi corpora, in quae alia resoluuntur, ipsa vero non resoluuntur in alia, quod etiam pertinet ad definitionem elementi, ostendit subdicens, quod in igne neque caro, neque lignum inest suae secundum potentiam, suae secundum actum. Cuius signum assumit ad hoc, quod si caro & lignum essent in igne, ignis resoluere in ista: quod nullo modo apparet. Generatur enim ex igne caro, aut lignum, non per resolutionem, sed per adiunctionem aliorum corporum simplicium simul admittione coalternatorum. Quia vero aliqui posuerunt vnum tantum elementum, sicut Tales Milesius aquam, subiungit quod similis ratio est, si ponatur vnum tantum elementum, aut plura quod in elemento vno non inueniuntur alia corpora. Licet enim inueniuntur alia corpora praeter illud elementum, puta caro, aut os, aut aliquod aliud huiusmodi: non tamen est dicendum, quod aliquod horum insit potentia, vel actu in corpore, quod ponitur elementum. Et cum ita sit, quod quaedam sint elementa corporum, considerandum est quis modus generationis est, quo vel alia corpora generantur ex elementis, scilicet per mixtionem: vel elementa ex alijs corporibus per resolutionem. & hoc secundum veritatem determinabit in libro de Generatione. Deinde cum dicitur.

ambigitur. Ipsum autem est in forma diuersa indivisibile. Tale quid enim omnes ipsum elementum, & in omnibus dicere volunt.

¶ Quod si id quod est dictum, est elementum, talia quaedam corporum esse necesse est. In carne enim ac ligno, & similibus inest ignis potentia atque terra. Manifeste enim ex illis haec segregantur. In igne autem caro, aut lignum non inest neque potentia, neque actu: si enim esset, segregaretur. Similiter neque si vnum quid solum sit tale, in illo est: neque enim si caro, aut os, aut quoduis ceterorum erit inesse potentia continuo est dicendum: sed antea quis nam sit generationis modus est contemplandum.

Anaxagoras autem de elementis contrario modo atque Empedocles dicit. hic enim ignem, & terram ceteraque eiusdem seriei corpora, elementa corporum esse, ac omnia ex hisce constare dicit. Anaxagoras vero contrarium asserit. ea enim quae sunt similibus partium, ligna, inquam, carnem & os, & quaeque talium elementa esse dicit: aerem autem & ignem, horum ac ceterorum omnium seminum mistum esse. Vtrumque enim ipsorum ex vniuersis indivisibilibus similibus partium congregatis esse dicit: quapropter & omnia ex his esse censet. Ignem enim & aetherem idem appellat.

¶ Ostendit diuersitatem Anaxagorae & Empedoclis circa corporalia elementa. Et primo ponit opinionem vtriusque: secundo ostendit quae earum sit preferenda, ibi ¶ Quoniam autem est omnis &c. ¶ Dicit ergo primo, quod de elementis corporum contrarie locuti sunt Anaxagoras & Empedocles. Empedocles enim posuit quod ignis & terra, & alia media, quae sunt simul elementa cum istis, sunt corpora elementaria corporum, ex quibus omnia alia corpora componuntur. Sed Anaxagoras dicit contrarium, scilicet quod alia corpora homiomeria, vel homogenea. i. similibus partium, puta, caro & os, & alia huiusmodi, sunt elementa corporum. Aer vero & ignis, & terra, & aqua dicebat esse commista ex praemissis, scilicet carne & osse, & ex omnibus alijs seminibus corporum naturalium. Ponebat enim Anaxagoras, quod partes corporum similibus infinitae & indivisibiles, erant semina omnium, quae apparent in natura, scilicet ita quod per extractionem eorum ab aliquo misto, generantur omnia corpora naturalia sensibilia. Quia igitur ex igne & terra, & alijs huiusmodi videntur omnia alia corpora generari, estimauit quod tam ignis quam terra, & alia intermedia essent constituta ex omnibus indivisibilibus partibus similibus simul congregatis: & secundum hoc partes consimiles ponebat esse elementa horum quatuor corporum, ex quibus tamen dicebat

Tex. c. 33.

Tex. c. 34.

Lec. 35.

cebat omnia fieri propter semina existentia. Et quia de igne mentionem non faciebat, ne ex hoc aliquod dubium oriretur, subdit quod ipse appellabat ignem aetherem. Deinde cum dicit. ¶ Ostendit quod opinio Empedoclis est preferenda. sicut enim patet ex his quae in primo habita sunt, omnis corporis naturalis est aliquid proprius motus, & cum sint quaedam motus simplices, quidam misti, misti motus sunt mistorum corporum, & sim-

h Quonia autem est omnis naturalis corporis motus proprius. Motu autem hi quidem simplices, hi autem misti: & misti quidem mistorum, simplices autem & simplicium sunt: manifestum quod erunt quidem corpora simplicia: sunt enim & motus simplices. Itaque palam & quod sunt elementa, & propter quid sunt.

Cum autem omnis naturalis corporis sit proprius motus. Motus autem partim simplices sunt, partim misti: & mistorum sunt misti, simplicium simplices, patet corpora simplicia quaedam esse: sunt enim & simplices motus. Quare & elementa esse, & cur elementa sunt constat.

plices simplicium. Et ex hoc manifestum est, quod sunt quaedam corpora simplicia, cum sint quidam motus simplices. Et quia motus simplices, qui sunt a medio & ad medium, magis appropriatur elementis, quae ponit Empedocles, manifestum est eius opinionem esse preferendam: quamvis posset dici hanc esse secundam rationem ad principalem conclusionem, quoniam epilogando inferit dicens, manifestum esse quod sint elementa, & pp. qd. sint &c.

COMMENTARIORVM

S. Thomae super Tertium librum de Caelo & Mundo Aristotelis finis. Quae morte praeventus absolueri non potuit.

SERIES CARTARVM

A B C D E F G H I.

Omnes sunt Quaterniones, praeter I qui est Duernus.

ROMAE,

Apud haeredes Antonii Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios.

M D L X X

1

D I V I
T H O M A E A Q V I N A T I S
D O C T O R I S A N G E L I C I

I N L I B R O S D E G E N E R A T I O N E E T
C O R R U P T I O N E A R I S T O T E L I S .
E X P O S I T I O .

P R O O E M I V M .

Tex. cō. 38.

QUICV tradit Philofophus in Tertio de Anima, ſcientiæ ſecūtur quemadmodū & res . Nam & omnes habitus diſtinguuntur per obiecta , ex quibus ſpeciē habent . Res autem , quas conſyderat Naturalis , ſunt motus & mobile , Dicit enim Philoſophus in Secundo Phyi-

Tex. cō. 71.

quod quæcunq; mota mouent, ſunt Philoſophicę ſpeculationis : & ideo oportet, quod ſecundum differentiam motuū & mobilium diſtinguantur & ordinentur partes ſcientiæ Naturalis . Primus autem motuum eſt ipſe motus localis, quod eſt perfectior & cō-

T. c. primi.

Tex. cō. 55.

munitur omnib⁹ motib⁹ naturalibus, vt probatur in Octauo Phyiſicę . Et ideo poſt conſyderationē motuū & mobilium in communi: quæ fuit tradita i Libro Phyiſico, primo oportuit, qd tractaretur de corporibus, ſecundum quod mouentur motu locali i Libro de Cælo: quæ eſt ſecunda pars ſcientiæ naturalis. Reſtat igitur conſyderatio de motibus alijs conſequentibus: qd nō ſunt cōeſ omnibus corporib⁹, ſed inueniuntur in Solis inferioribus, inter quos principatum obtinet generatio & corruptio .

Tex. cō. 12.

Alteratio enim ordinatur ad generationem, ſicut ad finem : qui eſt perfectior naturaliter hiſ quæ ſunt ad finem . Augmentum etiam conſequenter ſe habet ad generationem , nam augmentum non fit ſine quadam particulari generatione: quæ ſcilicet nutrimentum conuertitur in nutrimentum, ſicut etiam Philoſophus dicit in Secundo de Anima, quod cibus nutrit in quantum eſt potentia caro , augmentat autem, in quantum eſt potentia quanta caro . Et ideo neceſſarium eſt, vt quia hi motus conſequenter ſe habent ad generationem, ſimul cum eis de generatione & corruptione tractetur . Eſt autem conſyderandum, quod de vno quoque, quod in pluribus inuenitur, prius eſt conſyderandum in communi quā ad ſpecies deſcendere , alioquin oporteret idem dicere multociens : ita ſcilicet quod in ſingulis id quod eſt commune repeteretur : ſicut probat Philoſophus in Primo de Partibus animalium : & ideo prius oportuit de generatione & corruptione in communi determinare , quā ad partes eius deſcendere . Similiter etiam conſyderare oportet, quod ſi in aliquo genere aliquod primum inuenitur, quod fit cauſa aliorum, eiusdem conſyderationis eſt commune genus, & id quod eſt commune in genere illo : quia illud primum eſt cauſa totius generis . Oportet autem eum, qui conſyderat genus aliquod, cauſas totius generis conſyderare, & inde eſt, quod Philoſophus in ſua Metaphyſica, ſimul determinat de ente in-

T. cō. 37.

Idē habes i prologo Phyiſicorum.

Ca. primo.

comuni, & de primo ente, quod eſt a materia ſeparatum . Sunt autē in genere generabiliū & corruptibiliū, quæ dā prima principia. ſ. elementa, quæ ſunt cauſa generationis, corruptionis, & alterationis in omnibus alijs corporibus. Et inde eſt, qd Ariſt. in hoc Libro, qui eſt tertia pars ſcientiæ naturalis, determinat nō ſolum de generatione & corruptione in cōi, & alijs morib⁹ conſequentibus, ſed etiā de generatione corruptione elementorum. Hiſ ergo prælibatis ad demonſtrandū intentionē Ariſt. in hoc Libro, accedendum eſt ad expoſitionem eius .

ARISTOTELIS STAGIRITAE
PERIPATETICORVM PRINCIPIS,
DE GENERAT. ET CORRVP.
LIBER PRIMVS.

ANTIQUA TRANSLATIO. FRANCISCI VATABLI TRANSLATIO.

DE Generatione autem & Corruptione : & de natura generatorum & corruptorum, & vniuerſaliter de omnibus, & cauſas diuidendum, & rationes eorum determinandum eſt, Amplius de augmentatione, & alteratione quid vtrunq; ſit & vtrum exiſtimandum ſit eandem eſſe naturam alterationis & generationis : aut ſemotam, vt determinata ſunt ex nominibus.

DE ortu autem ac interitu eorum, quæ natura gignuntur, intereuntque, vniuerſim de omnibus tum cauſas, tum rationes eorum diſtinguendo, dicamus oportet, præterea, quid accretio, quidque alteratio ſit, & eandem alterationis atque generationis eſſe naturam exiſtimare liceat, an diuerſam, perinde ut ipſis quoque nominibus diſcretæ ſunt.

N hoc igitur Libro Philoſophus primo ponit proemium demonſtrans ſuam intentionem, ſecundo proſequitur propoſitum, ibi ¶ Antiquorum quidem igitur. ¶ Circa primum tria facit . Primo enim ponit id quod principaliter intendit, & continuatur ad finē Libri de Cælo, vbi dictum eſt, de graui quidem igitur & le-

Priſcorum igitur, quidam generationē ſimplicem abſolutamque alterationē determinatam ſit hoc modo, & ſubditur . De generatione autem & corruptione, & natura generatorum & corruptorum, & eorū quæ generantur & corrumpuntur, vtr de oibus & cauſas diuidendū eſt, vt. ſ. aſſignemus alias cauſas generationis, & alias corruptionis, vel etiā vt cōeſ cauſas diſtinguamus applicando ſingulis ſpeciēbus generatorū & corruptorū naturaliter . Et cauſas & rationes eorum determinandum eſt, vel generationis & corruptionis, vel etiā eorū quæ naturaliter generantur & corrumpuntur: vtrorūq; n. definitiones ſcire oportet. Naturalis. n. non ſolū conſyderat motum, ſed etiam mobilia. Dicit autem naturam generatorum & corruptorum: quia conſyderare generationem & corruptionem artificialium non pertinet ad Naturalem. Secundo cum dicit. ¶ Amplius. ¶ Promittit ſe dicturum de alijs moribus conſequentibus. ſ. de alteratione, augmentatione quid ſit vtrunq; . Tertio ibi ¶ Et vtrum. ¶ Promittit ſe dicturum de comparatione prædictorum adinuicem : vtrum, ſcilicet ſit exiſtimandum vel recipiendum, quod eandem ſit natura & ratio alterationis & generationis : aut ſemota, diſtincta, ſcilicet differant ratione & natura : ſicut determinata, id eſt diſtincta ſunt nominibus . Deinde cum dicit.

b ¶ Proſequitur ſuum propoſitum, & primo determinat de generatione & corruptione in communi, & etiam de conſequentibus: ſecundo determinat de generatione & corruptione elementorum, & hoc in Secundo Libro, qui incipit, ibi ¶ De miſtione quidē igitur. ¶ Prima pars diuiditur in duas . In prima determinat

Tho. de Gen. A determinat

aliud conuertitur, resolui in aliquod subiectum primum: impossibile est autem propria accidentia inueniri nisi in propriis subiectis: unde, si calidum est proprium accidens ignis, frigidum aquae, impossibile est calidum esse nisi in igne, frigidum nisi in aqua, & sic de aliis. Si ergo ex aqua non potest fieri ignis, neq; ex vno elementorum aliud, conueniens est, qd nec possit fieri aliquid ex albo fieri nigrum, vel ex molli duru, & eade ratio est de huiusmodi aliis qualitatibus. Cum ergo alteratio non contingat nisi secundum variationem diuersarum qualitatum circa idem subiectum, conueniens est qd nulla erit alteratio, & ita nihil est qd ponitur diuersim in alterationem & generationem. Secunda ratio ponit, qd ibi Amplus autem manifestum. Et dicitur qd necesse est supponere vnam naturam contrariis, que sunt termini motus: in quolibet, scilicet siue transmutetur aliquid secundum locum, siue secundum augmentum & diminutionem, & similiter necesse est, hoc esse in alteratio, vt si alteratio est, sit vni subiectu, & vna materia omnium habentiu hmoi transmutatio adinuicem, & si vni subiectu eoru, secundum que attenditur alteratio, sequitur etiam qd sit alteratio. Quia igitur p dicitur Philosophi non ponitur vnum subiectu omnium qualitatium, sed in quas actetur alteratio sed plura, non possunt ponere alterationes & generationes. Differt autem haec ratio a prior, nam ista assignat vniuersalem causam medii, quod assumebatur in prima ratione. Deinde cum dicitur qd Disputat contra Emp. specialiter duas rationibus. Circa quartam primam dicit qd Emp. vt contraria dicere non solent his, que apparent secundum sensum, in quibus videtur ex aqua fieri aerem, & ex aere ignem: sed etiam videtur contraria dicere sibi ipsi, ex vna enim parte dicit, qd nulli elementoru generat ex altero, sed alia oia elementata corpora componuntur ex eis, ex alia vero

Tex. c6. 2.

Tex. c6. 3.

dicunt, qd antequam mundus hic generet, contingit oem naturam reru congregari in vno p amicitiam, praeter litem: & qd rursum vni quodque elementoru, & et vni quodque alioru corporu segregabitur p licet segregantem res, unde manifestu est, qd per quendam diuisam & passionem auerforu elementoru factu est per litem, qd ex illo vno primo hoc est aqua, & aliud est ignis. Et explicat de differentia & passionibus, sicut ipse dicit, qd Sol, i. ignis est albus, & calidus, & leuis; Terra autem grauis & dura, & sic patet qd ista differentia de nouo superueniunt elementis: omne autem quod de nouo aduenit potest auferri. Quia igitur differentia sunt auferribiles, vt pote de nouo genita, manifestum est ablati hmoi differentia, est necesse fieri & aquam ex terra, & terram ex aqua: & si militer vni quodque elementoru ex alio. Et hoc non tunc solum, sed in principio, sed etiam nunc, & hoc per transmutationem passionu. Et qd talis transmutatio passio nisi fieri possit, pbat dupliciter. primo ex natura ipsaru passionu: quia ex his qd dicit Emp. sequitur, qd possit de nouo aduenire: puta p litem segregantem, & rursum separari ab elementis, puta p amicitiam vniuentem. Aliter ex cillarum passionu, nam quae nunc contrariantur, & amicitia, sicut in principio: ergo etiam nunc elementa possunt transmutari in diuersas & passiones: & ideo tunc, sicut in principio mutati, ex vna generata sunt elementa superuenientibus his diuisis. Non potest dici quod ignis, terra, & aqua existit actus, essent vni totu. Secundam rationem postea ponit, qd Incertu autem. Et dicit qd incertum est, vtrum Emp. debuerit vni principiu ponere, vel multa, quauis ipse multa posuerit, scilicet ignem, terram, & aquam, & alia que coexistunt eis. Id autem dicit esse incertum, quia ex quo vni ponebat, ex quo sicut ex materia sunt ignis, terra, & aqua per aliquam transmutationem a lite segregantem, videtur quod sit vnum elementum: inquam illud vnum sit ex compositione elementorum

Tex. c6. 4.

Tex. c6. 5.

elementorum in vnum conuenientium per amicitiam. Illa autem scilicet 4. elementa, in quantum sunt ex illo vno per quandam dissolutionem per operationem litem, videtur magis quod illa quatuor sint elementa, & principia, & prius natura, & hoc magis attendebat Emp. ponens res fieri per congregationem & segregationem. Arist. tamen in praecedenti ratione probat, qd necesse est elementa fieri non per solam congregationem, sed per quandam transmutationem superuenientem differentia elementoru: ex quo sequitur contrarium eius. qd intendebat Emp. scilicet qd illud vnum sit magis principiu. Deinde cum dicitur

LECTIO III.

ostquam Philosophus profertur opinione antiquoru circa differentias generationis & alterationis, hic incipit determinare de generatione, & alteratione, & de aliis modis. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio: secundo incipit profertur suam intentionem, ibi dicitur Emp. sequitur, qd possit de nouo aduenire: puta p litem segregantem, & rursum separari ab elementis, puta p amicitiam vniuentem. Aliter ex cillarum passionu, nam quae nunc contrariantur, & amicitia, sicut in principio: ergo etiam nunc elementa possunt transmutari in diuersas & passiones: & ideo tunc, sicut in principio mutati, ex vna generata sunt elementa superuenientibus his diuisis. Non potest dici quod ignis, terra, & aqua existit actus, essent vni totu. Secundam rationem postea ponit, qd Incertu autem. Et dicit qd incertum est, vtrum Emp. debuerit vni principiu ponere, vel multa, quauis ipse multa posuerit, scilicet ignem, terram, & aquam, & alia que coexistunt eis. Id autem dicit esse incertum, quia ex quo vni ponebat, ex quo sicut ex materia sunt ignis, terra, & aqua per aliquam transmutationem a lite segregantem, videtur quod sit vnum elementum: inquam illud vnum sit ex compositione elementorum

Uniuersaliter itaque de Generatione & Corruptione simplici dicendum, vtrum est, aut non est, & quomodo est, & de aliis simplicibus modis, puta de Augmentatione & Alteratione.

Plato igitur solum de generatione scrutatus est & corruptione, quo existit in rebus: & de generatione non omni, sed de ea que elementorum, quo autem carnes sunt, aut ossa aut alioru qd aliud talium, nihil. Amplius neq; de alteratione neq; de augmentatione quo existit in rebus. Uniuersaliter autem extra ea que sunt in rebus, hic autem videtur de oibus cura habere. Ita autem in qualitate & quo, differt. De augmentatione n. nullus aliquis determinauit vt dicimus, nisi quod & quibus diceret: quoniam adueniente simili augmentatur, quo autem hoc fiat non amplius, neq; de mitione, neq; de alioru confimili, vt ita dicam, vltimo, vt puta de facere & pati, quo hoc quidem facit, hoc autem patitur secundum naturales operationes.

Democritus autem & Leucippus facientes figuras, alterationem & generationem ex his faciunt. Segregatione quidem & congregatione generationem, & corruptionem, ordine autem & positione alterationem.

Quoniam autem existimabant verum in apparendo: contraria autem sunt & infinita quae in sensu apparent, figuras infinitas faciunt. Quapropter transmutatione compositi idem contrarium videtur alij & alij, & transmutata paruo aduenire: & vni

Assignat rationem suae intentionis ex eo qd alij Philosophi de his in sufficienter tractauerunt. Et dicit qd Plato inquisiuit de generatione & corruptione tantu quo sunt in rebus, non tñ de o generatione, sed solu de generatione elementoru: non autem quo-

modo generetur carnes & ossa, aut aliquid alioru mitoru corporu, neq; et tractauit de alteratione & augmentatione quo sunt in rebus. Et vlt, nullus alioru Philosophoru dixit determinate aliquid praeter ea que superficiei tenus apparent, nisi solus Democritus: qui videtur cura habuisse de oibus diligenter inquirere: sed iam differt quomodo inquisierint: nullus enim nec ipse, nec alius determinauit de augmentatione, vt ita sit dicere: vt non quicquam idiota dicere possit, vt scilicet augmentatio fiat adueniente aliquo similis: sed quomodo per aduentu similis aliquid augetur hoc non dixerunt: neq; etiam aliquid dixerunt de mitione, vel de aliquo alio confimili, vt ita dicam: puta de facere & pati, scilicet quo hoc agat & hoc patiatur secundum operationes naturales. Deinde cum dicitur, qd Incipit profertur suam proposiui: & primo determinat de generatione & alteratione, eo qd eorum connexa est coadyutoratio, secundo determinat de augmentatione, ibi dicitur De augmentatione autem. Circa primum duo facit. Primo, ponit opinionem alioru de generatione & alteratione, secundo de terminat de his secundum propriam opinionem, ibi dicitur Determinatis autem his. Circa primum duo facit. Primo recitat opinionem Democriti, qui de oibus curam habuit, vt dicitur est: secundo inquirat de veritate ipsius, ibi dicitur Quonia autem videtur omnibus. Circa ca primum duo facit. Primo ponit opinionem Democriti. Secundo ponit rationem ipsius, ibi dicitur Quonia autem exi stimabat. Dicit ergo primo, qd Democritus & Leucippus faciebatur principia reru corpora in diuisibilia infinita figuraru, ex his causabat generationem & corruptionem, & alterationem. Dicebat n. qd p congregationem & segregationem ditoru corporu figuratoru causabatur generatio & corruptio: ex pmutatione autem ordinis & positionis ditorum corporum causabatur alteratio. Deinde cum dicitur, qd Assignat rationem dicitur positionis. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod sicut dicit Philosophus in Quarto Metaphisicoru, quidam Philosophi posuerunt veru esse in apparendo, Th. de Gen. A 3 ita

composiione sit, coeuntibus inquam illis, illa vero ex dissolutione, hoc elementum appellacione digniora sunt, naturaque priora.

LECTIO III.

Minimo itaque de Generatione & Corruptione simplici absolute, vtrum sit necne, & quo pacto sit, & de ceteris absolute motibus, verbi causa de Accretione & alteratione, dicendum est.

Plato igitur de generatione, ac corruptione quomodo rebus ipsis competant, considerauit solum, nec id quidem de omni, sed elementorum, quomodo vero carnes, aut ossa, aut quippiam aliud tale gignatur, nequaquam. Insuper nec de alteratione, nec de accretione, quoniam pacto rebus ipsis contingant. Ad summam, de nulla mutatione, nisi superficiei tenus quicquam vllus definit, praeterquam Democritus, cui omnia fuisse cura videtur, sed in hoc nempe quia accretione fiant, iam discrepat, nam nec de accretione quicquam quicquam definit, sicuti diximus, quod non vel quibus dicat. Dixerunt enim, res ipsas accessuri similes augetur, id autem quoniam pacto fiat, nihil praeterea dixerunt. Nec de mitione, nec de aliorum prope dixerunt illo, verbi causa de actione & passione, quoniam modo aliud agat, aliud patiatur in actione naturali.

Democritus autem & Leucippus facientes figuras, alterationem & generationem ex his faciunt. Segregatione quidem & congregatione generationem, & corruptionem, ordine autem & positione alterationem.

Ceterum quoniam quae apparent ea uera esse putabant, contraria autem & infinita sunt quae apparent, infinitas fecere figuras, ita ut per compositionem transmutationem idem contrarium uideatur alij atq; alij, transmuteturque inserta re pusilla, & omnino pmutato uno quopiam diuersum quid appareat.

Assignat rationem dicitur positionis. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod sicut dicit Philosophus in Quarto Metaphisicoru, quidam Philosophi posuerunt veru esse in apparendo, Th. de Gen. A 3 ita

Tex. c6. 25.

Tex. c6. 11.

Tex. c6. 6.

ita scilicet, quod quicquid videtur alicui, est verum: adeo quod etiam ponebant contradictoria simul esse vera, si diuersis ita videretur, hoc est ergo quod dicitur, quod, quia Democritus & Leucippus existimabant, quod verum erat in apparendo, & diuersis hominibus contraria apparent & infinita, vt ostendit multipliciter opinionum, quae est inter homines, ideo induxerunt infinitas figuras in primis rerum principijs, vt ex his ratio accipi possit infinita rerum opinionum. Et inde est, quod per transmutationem aliquam eius, quod venit in compositionem alicuius totius, contingit quod idem alio modo videtur alij, & alij se habere, sicut propter diuersum situm, collum colubae videtur esse alacritus, & alterius coloris. Et huiusmodi transmutatio situm sit per aliquod modicum quod superuenit, & vt vniuersaliter sit dicere, transmutato vno indiuisibilium corporu, videtur aliud & aliud. Et ponit exemplum in sermonibus, quorum prima principia indiuisibilia sunt literae, ex eisdem autem literis transmutatis secundum ordinem, aut positionem sunt diuersi sermones, puta comedia, quae est sermo de rebus iocosis: & tragedia, quae est sermo de bellicis rebus. Igitur sic apparet ratio, quare per variationem ordinis & positionis dicebat Democritus alterationem causari. Deinde cum dicitur.

T.c.6.

uerfaliter aliud apparet vno transmutato, ex eisdem enim Tragedia & Comedia fit literis.

e Quonia aut videtur omnibus pene esse aliud generationem & alterationem. (Generari quidem, & corrupti congregata & disgregata: alterari autem translati passionibus.) de his scientibus considerandum. Quastiones autem habet haec & multas, & rationabiles. Siquidem igitur generatio est congregatio: multa impossibilia contingunt. Sunt autem rursus rationes aliae cogentes, & non habiles solui, quod non contingit aliter se habere. Et si non est generatio congregatio, aut vniuersaliter non est generatio, aut si est, alteratio est. Aut si hoc difficile, dissoluere tentandum est.

Tex.c.7.

f Principium autem horum omnium, vtrum sit & generantur, & alterantur, augmentantur entia, & contraria his patiuntur primis magnitudinibus existibus indiuisibilibus, aut nulla est indiuisibilis magnitudo, differt enim hoc multum. Et rursus, si magnitudines impartibiles sunt, vtrum, vt Democritus, & Leucippus, haec corpore sunt: vel, vt in Timaeo, plantities.

Tertio de Caelo. c.6.

g Hoc quidem igitur ipsum, vt in alijs diximus, inconueniens vsque ad plana dissoluere. Ideo magis rationabile corpora indiuisibilia esse, sed haec quidem multam habent irrationabilitatem, sed tamen & his alterationem & generationem contingit facere, vt dictum est, conuersione, & contactu transmutante idoli, & figurarum differentis: quod fecit Democritus. Ideo & colorem non inquit esse, conuersione enim colorari. His autem, qui in plana formas diuidunt non adhuc, nihil enim fit praeter solida ex compositis, passionem enim non suscipiunt generari aliquam ex ipsis.

hoc quod aliqua congregantur, & disgregantur: alteratio vero per hoc quod per aliquorum transmutationem diuersae sunt passionis: necesse est considerare, vt de his sciatur veritas. Habent enim haec quastiones multas, & rationabiles: quia, si generatio nihil est aliud quam congregatio, multa impossibilia contingunt, vt infra patebit. Ex opposito autem multae inueniuntur rationes, qui videntur cogentes, & non de facili solubiles: quibus conuen-

ditur, quod non contingit aliter se habere, quam per congregatio sit generatio, vel oino no generatio: vel si est, quae sit idem quod alteratio. Et quantum hoc sit difficile soluere, debemus tamen tentare soluere hanc difficultatem. Deinde cum dicitur.

f Procedit ad soluendum praedicta difficultate: & primo praemittit duas quastiones, quae necessariae sunt ad soluendum praedictam difficultatem, Secundo eas prosequitur, bi hoc quidem igitur. Dicit ergo primo, quod principium ad soluendum omnia praedicta, oportet accipere ad hoc quod inquiratur primo, vtrum entia naturalia sic generentur, & alterentur, & augmētentur, & contrarijs motibus moueantur, quae sint aliqua prima magnitudines indiuisibiles, vel nulla indiuisibilis: hoc enim multum confert ad propositum. Secundo autem oportet inquirere, si sunt aliqua magnitudines indiuisibiles, vtrum illae magnitudines sint corporeae, sicut dixerunt Democritus & Leucippus, vel sicut plantities, id est superficies, sicut Plato scripsit in Timaeo. Deinde cum dicitur.

At cum generatio, & corruptio diuersum quid esse omnibus se videantur, & ea quae sunt congregatione, atque segregatione oriri ac occidere, & de mutatione affectuum alterari, de his contemplantur qui hoc institui habent oportet. Haec autem, & multas, & quae rationis fines non egrediuntur, dubitationes habent. Nam si generatio congregatio sit, multa ex eorum numero quae fieri nequeunt, euenire solent. Sunt autem rursus aliae rationes quae urget, quaeque haud facile solui possunt, quod fieri non potest, vt quicquam aliter se habeat, si generatio congregatio non sit, aut quod omnino generatio non est, aut eadem alteratio est. Atque id quantum difficile emittendum est soluere.

Principium autem horum omnium est, vtrum ea quae sunt generantur hoc pacto, accrescant, alterentur, & hisce contrarias subeant mutationes, magnitudinibus primis nullam diuisionem admittentibus, an nulla sit magnitudo indiuisibilis: hoc enim interest, quam plurimum. Et rursus, si magnitudines sunt impartibiles, vtrum haec corpora sint, vt Democritus placet, atque Leucippo, an plana, vt in Timaeo scribitur?

Hoc igitur ipsum, fieri, inquam, dissolutionem ad plana usque, cancellos egreditur rationis, id quod, alio quoque loco iam diximus. Idcirco magis eodem sententiam rationi fuerit, corpora non posse diuidi. Verum & haec quoque, per absurdum sunt, sed tamen hisce alterationem generationemque, uti dictum est, facere, conuersione & tactu, atque figurarum varietate permutando idem, contingit: quod sane Democritus facit. Quocirca, non esse colorem asserit, nam res ipsas per conuersionem colore tingi censet. At illis, qui in plana diuisionem faciunt, minime. Nihil enim, planis compositis, praeterquam solida sit, quando nulla ex eis qualitas affectusue gigni potest.

tem habeat, scilicet quod sunt aliqua corpora indiuisibilia, ex quibus corpora naturalia componuntur, sicut partim ostensum est in Libro de Caelo. Sed tamen ideo est magis rationabile potest corpora indiuisibilia quam superficies: quia his, qui ponunt corpora indiuisibilia esse principia corporum naturalium, conuenit assignare causam generationis & alterationis: quae quidem alteratio, sicut dictum est, transmutat vnum

T.c.6. & 7.

T.c.7.

vnum & aliud per quandam conuersionem corporum indiuisibilium, & per alium modum contactus secundum diuersum firum & ordinem, & etiam secundum differentiam figurarum, sicut ponebat Democritus, assignans causam alterationis. Vnde Democritus ponebat quod color, & alij huiusmodi qualitates naturales, non sint alij

Tex. c. 8.

i Causa autem, quare non potuerunt confessa videre, inexpectantia fuit. Ideo quicumque magis infudauerunt naturalibus, magis possunt supponere talia principia, quibus multa possunt complicare. Qui autem ex multis sermonibus indocti existentium intuentes, ad pauca respicientes, facile enunciant. Vnde debet autem aliquis ex his quantum differit qui Physice, & qui Logice intendunt. Qui enim adiunt, quod indiuisibiles sint magnitudines, hi quidem inquirunt, quia autorigonum multa erit. Democritus autem videtur propriis & Physicis sermonibus persuadere Manifestum autem erit quod dicimus procedentibus.

LECTIO III.

Abet autem quastione, si quis ponat corpus aliquod esse, magnitudinem omnino diuisibilem, & hoc possibile, quod diuisionem effugit? Si enim omnino diuisibile, & possibile hoc passim, & simul erit hoc omnino diuisum (& si non simul diuidatur.) & si hoc fiat, nihil erit impossibile.

b Quapropter & scdm medium similiter, & vniuersaliter si oino

bet diuidi potest. Secundo ostendit hoc esse impossibile, ibi { Quid ergo erit. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad hoc impossibile ducere: secundo manifestat necessitatem dicitur rationis, ibi { Quapropter & scdm medium. } Circa primum considerandum, quod oportet ponere corpus, vel componi ex indiuisibilibus, vel esse diuisibile oino. i. totaliter scdm quod est signu, Et ideo Democritus ad ostendendum, quod corpus sit compositum ex indiuisibilibus corporibus, conat ostendere impossibile esse, diuisibile esse corpus sensibile, puta quod lignu, aut lapis sint diuisibilia oino. i. scdm quod est signu datu in corpore. Et ideo dicit, quod si quis ponat corpus aliquod, puta sensibile, & magnitudinem quacumque, puta superficiem, vel lineam, diuisibile oino. i. scdm quod est signu datu, & si ponatur hoc esse possibile, remanet questio, quid erit id, quod effugit diuisionem, id est remanet post diuisionem. Necesse est enim, quod diuisio quocumque, diuisibilibus, remaneat aliqua partes diuisibiles, in quas sit diuisio. Ideo autem dicit Democritus hoc habere quastionem: quia si corpus sit oino, id est secundum totu diuisibile, & hoc sit possibile, consequens erit, quod nihil prohibeat corpus esse simul diuisum quantumcumque; diuidi potest, & si diuisio non fiat simul, sed successiue, sicut, si possibile est aliquem hominem peruenire ad aliquem locum, nihil prohibet eum peruenisse illuc, licet non simul, sed successiue perueniat, & si hoc ponatur, nullum impossibile debet sequi: quia possibile positum non sequitur aliquod impossibile secundum Philosopherum Primo Priorum cap. Secundo, & Septimo Physicorum. Deinde cum dicit.

b Manifestat necessitatem praedictae rationis: si enim ponatur aliquod corpus diuisibile per medium, & ponatur

minis: & equi & similia: quas vocabat per se hominem, & per se equum: quia scilicet logice loquendo, homo, secundum quod est species, est praeter materialia & indiuiduantia principia, ita quod idea nihil habet nisi quod pertinet ad rationem speciei, & eadem ratione haec ponebant in figuris, vnde ponebant ideam triangulorum sensibilibus, quae dicitur autorigonum, esse indiuisibile, alioquin sequeretur, quod diuidere tur in multa, quod est contra rationem ideae, ad quam pertinet quod sit vnum praeter materialia, & ita non est inconueniens quod sint multae superficies triangulares indiuisibiles conformes ideae, & eadem ratio est de alijs superficiebus. Sed Democritus videtur suadere quod sint magnitudines indiuisibiles per rationes, & prias & naturales, vt manifestum erit in sequentibus.

Sed cur parum valeant quae consentanea sunt perspicere, causam habet ipsa experientia vacuitas. Quam obrem quotquot diuini circa reru naturalium speculationem uersati sunt, eiusdem principia, quae inter se cohaerent consentiant, quam plurimum, supponere magis possunt. At quod multis rationibus quoniam vera sunt haud quaquam expendere consueuerunt, paucis inspectis facile pronunciant. Porro ex hisce expendere etiam quis potest, quam inter eos interfit, qui naturaliter, quique uia rationali quam praeter exercet considerationem. Nam de eo quod est magnitudines esse indiuisibiles, nonnulli quod inquirunt, quod ipse, idealique triangulus, plures erit. At Democritus, vnde proprijs, naturaeque accommodatis psuasus esse profecto uidebitur. Quod autem dicimus, in progressu euadet apertum.

LECTIO III.

Am res ipsa dubitatione habet, si quis corpus aliquod, magnitudinemque oino, atque omnino ex parte diuisibile esse statuat, atque fieri posse, vt penitus diuidatur, quid enim erit, quod effugiat diuisionem? Nam, si omni ex parte, atque omnino sit diuisibile, & ita diuidi queat, siue simul erit hoc omni ex parte diuisum (& si non simul diuidatur,) siue id fiat, nihil accidit impossibile.

Igitur & secundum medium, haud secus. Et in summa, si omni ex parte,

bet diuidi potest. Secundo ostendit hoc esse impossibile, ibi { Quid ergo erit. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad hoc impossibile ducere: secundo manifestat necessitatem dicitur rationis, ibi { Quapropter & scdm medium. } Circa primum considerandum, quod oportet ponere corpus, vel componi ex indiuisibilibus, vel esse diuisibile oino. i. totaliter scdm quod est signu, Et ideo Democritus ad ostendendum, quod corpus sit compositum ex indiuisibilibus corporibus, conat ostendere impossibile esse, diuisibile esse corpus sensibile, puta quod lignu, aut lapis sint diuisibilia oino. i. scdm quod est signu datu in corpore. Et ideo dicit, quod si quis ponat corpus aliquod, puta sensibile, & magnitudinem quacumque, puta superficiem, vel lineam, diuisibile oino. i. scdm quod est signu datu, & si ponatur hoc esse possibile, remanet questio, quid erit id, quod effugit diuisionem, id est remanet post diuisionem. Necesse est enim, quod diuisio quocumque, diuisibilibus, remaneat aliqua partes diuisibiles, in quas sit diuisio. Ideo autem dicit Democritus hoc habere quastionem: quia si corpus sit oino, id est secundum totu diuisibile, & hoc sit possibile, consequens erit, quod nihil prohibeat corpus esse simul diuisum quantumcumque; diuidi potest, & si diuisio non fiat simul, sed successiue, sicut, si possibile est aliquem hominem peruenire ad aliquem locum, nihil prohibet eum peruenisse illuc, licet non simul, sed successiue perueniat, & si hoc ponatur, nullum impossibile debet sequi: quia possibile positum non sequitur aliquod impossibile secundum Philosopherum Primo Priorum cap. Secundo, & Septimo Physicorum. Deinde cum dicit.

b Manifestat necessitatem praedictae rationis: si enim ponatur aliquod corpus diuisibile per medium, & ponatur

LECTIO III.

Ofquam Philosopho ostendit, quod circa propositu opinio Democriti potior erat, quam opinio Platonis, & ratio Democriti erat magis propria, ad hoc manifestandum inducit rationem Democriti. Et primo ponit eam: secundo soluit, ibi { Sed & hoc tenendum est soluere. } Circa primum duo facit. Primo, ponit rationem Democriti ad hoc impossibile ducentem, scilicet quod corpus sit omnino diuisum. i. quantum-

Tex. c. 9.

Tex. c. 9.

esse diuisam per medium, nullum sequitur inconueniens. Et hoc est quod dicitur. Quapropter, quia posito possibili nullum sequitur impossibile, similiter erit si aliquid ponatur esse diuisibile, & diuisum secundum medium, & vniuersaliter, si corpus est natum esse diuisibile omnino, id est secundum quocumque signum, si diuidatur, id est ponatur esse diuisum, nullum erit impossibile nascens, id est ex hoc non debet impossibile nasci, quia neque si aliquid est diuisibile in mille milia partium, & ponatur esse diuisum, nullum sequitur impossibile, & si nullo modo diuidatur actu. Et ita videtur quod aliquid corpus sit diuisibile in paucas partes, siue in multas, siue totales, & tamen non videatur sequi aliquid impossibile, si ponatur aliquid esse diuisum, in quantum est diuisibile. Quia igitur secundum ponentes corpus naturale non componi ex indiuisibilibus corporibus, & esse diuisibile etiam secundum totum, ponatur esse diuisum, sed hoc est impossibile, ergo & primum, scilicet quod sit diuisibile secundum totum, est ergo compositum ex indiuisibilibus. Deinde cum dicitur.

c Quid ergo erit reliquum? magnitudo? non enim est possibile, & si nullo modo diuidatur actu. Et ita videtur quod aliquid corpus sit diuisibile in paucas partes, siue in multas, siue totales, & tamen non videatur sequi aliquid impossibile, si ponatur aliquid esse diuisum, in quantum est diuisibile. Quia igitur secundum ponentes corpus naturale non componi ex indiuisibilibus corporibus, & esse diuisibile etiam secundum totum, ponatur esse diuisum, sed hoc est impossibile, ergo & primum, scilicet quod sit diuisibile secundum totum, est ergo compositum ex indiuisibilibus. Deinde cum dicitur.

d Sed & si qua diuisio corpore, quasi rasura ferre fiat ex corpore, & sic magnitudinem quidem corpus egrediatur, idem sermo, illud autem quomodo diuisibile? **e** Si autem non est corpus, sed species aliqua segregabilis, aut passio quidem quae secessit, & est magnitudo puncti, vel tactus, hoc patietes inconueniens, ex non magnitudinibus magnitudinem esse. Amplius autem ubi erunt immobiles, aut mutati puncti? tactus. n. semper vnus duorum quorum dicitur: quasi existente altero praeter

remanere in omni diuisione ea, in qua diuisum resoluitur. Et primo ostendit, quod non remaneat magnitudo, hoc enim est impossibile, si queretur enim, quod adhuc remaneret diuisibile non diuisum, dicitur autem, vel quod magnitudo esset aliquid non diuisibile, vel corpus non omnino erat diuisibile, & ita oportet quod id, quod remanet post diuisionem, nullo modo sit diuisibile, cum tamen supponatur ab aduersario, quod magnitudo sit omnino diuisibilis. Secundo concludit, quod illud, quod remanet post diuisionem, neque sit corpus, neque magnitudo, & tamen sit facta diuisio secundum totum, sicut dictum est, relinquatur autem, quod diuisio erit, aut ex punctis, ita quod corpus finaliter resoluitur in puncta, & per consequens ea ex quibus componitur erunt sine magnitudine, aut sequitur quod id quod est residuum post diuisionem sit omnino nihil. Tercio, ostendit hoc secundum esse impossibile, quia, cum vnum quodque generetur ex his in quae

resoluitur, si ergo resoluitur in nihil, sequetur etiam, quod generetur ex nihilo, quod autem componitur ex nihilo, nihil est, sequetur ergo, quod corpus de quo agitur sit nihil, & etiam totum vniuersum eadem ratione, sed quicquid erit in rerum natura erit secundum apparentiam tantum, & non secundum existentiam. Quarto, probatur primum per se, scilicet quod non fiat resolutio in puncta, quia similiter sequeretur, quod sit corpus compositum ex punctis, & ita vltimum sequeretur, quod non sit quantum ipsius corpus. Aut, si esset quantum, quia corpus diuideretur, aut quia puncta tanquam partes, prout duo extrema duarum linearum sunt simul, non secundo modo, quia ex hoc erat vna magnitudo continua, & licet simul erant omnia puncta & nondum distincta erant adiuuicem, & non faciebant totum maius. Punctum enim nihil est aliud, quam quaedam diuisio partium linearum, nec primo modo, quia ex hoc, quod aliquid diuisum in duo vel in plura, non efficitur totum, nec maius, nec minus quam partibus. Ita enim corpus magnum sicut paruum potest diuidi in duo vel plura, & sic patet quod puncta nihil sunt aliud quam diuisiones, & quod non faciunt aliquid maius, unde relinquitur, quod, si puncta componantur adiuuicem, non faciunt aliquid maius. Sic igitur videtur esse impossibile, quod corpus sit omnino diuisum, quia non potest assignari quid sit residuum diuisionis, tanquam principalis pars corporis diuisi. Deinde cum dicitur.

G Quid ergo erit reliquum? magnitudo? non enim est possibile, & si nullo modo diuidatur actu. Et ita videtur quod aliquid corpus sit diuisibile in paucas partes, siue in multas, siue totales, & tamen non videatur sequi aliquid impossibile, si ponatur aliquid esse diuisum, in quantum est diuisibile. Quia igitur secundum ponentes corpus naturale non componi ex indiuisibilibus corporibus, & esse diuisibile etiam secundum totum, ponatur esse diuisum, sed hoc est impossibile, ergo & primum, scilicet quod sit diuisibile secundum totum, est ergo compositum ex indiuisibilibus. Deinde cum dicitur.

d Sed & si qua diuisio corpore, quasi rasura ferre fiat ex corpore, & sic magnitudinem quidem corpus egrediatur, idem sermo, illud autem quomodo diuisibile? **e** Si autem non est corpus, sed species aliqua segregabilis, aut passio quidem quae secessit, & est magnitudo puncti, vel tactus, hoc patietes inconueniens, ex non magnitudinibus magnitudinem esse. Amplius autem ubi erunt immobiles, aut mutati puncti? tactus. n. semper vnus duorum quorum dicitur: quasi existente altero praeter

remanere in omni diuisione ea, in qua diuisum resoluitur. Et primo ostendit, quod non remaneat magnitudo, hoc enim est impossibile, si queretur enim, quod adhuc remaneret diuisibile non diuisum, dicitur autem, vel quod magnitudo esset aliquid non diuisibile, vel corpus non omnino erat diuisibile, & ita oportet quod id, quod remanet post diuisionem, nullo modo sit diuisibile, cum tamen supponatur ab aduersario, quod magnitudo sit omnino diuisibilis. Secundo concludit, quod illud, quod remanet post diuisionem, neque sit corpus, neque magnitudo, & tamen sit facta diuisio secundum totum, sicut dictum est, relinquatur autem, quod diuisio erit, aut ex punctis, ita quod corpus finaliter resoluitur in puncta, & per consequens ea ex quibus componitur erunt sine magnitudine, aut sequitur quod id quod est residuum post diuisionem sit omnino nihil. Tercio, ostendit hoc secundum esse impossibile, quia, cum vnum quodque generetur ex his in quae

species id est forma segregabilis, id est separabilis a subiecto, aut a diuisa aliqua passio, sicut ponit Anaxagoras, passiones & habitus separari & misceri: & se habet huiusmodi passio secedens a magnitudine per modum puncti, vel tactus: illi qui hoc ponunt, patiuntur primo quidem hoc inconueniens, quod magnitudo componatur ex non magnitudinibus: quod videtur inconueniens. Nam vnum quodque compositum ex rebus sui generis. Non enim colores componuntur ex figuris, nec econuerso. Secundam rationem ponit ibi Aristoteles. Circa quam considerandum est, quod linea componi ex punctis potest exponi dupliciter. Primo modo ex punctis motis, sicut quidam dixerunt quod punctus motus facit lineam, & linea motu constituit superficies, & superficies motu corpus. Alio modo potest exponi quod ex punctis etiam non motis constituitur magnitudo sicut ex partibus: vtrolibet autem modo magnitudo componatur ex punctis, oportet assignare ubi sint puncta, id est quem situm habeant in magnitudine: est enim assignare de singulis partibus ex quibus componitur magnitudo: sed hoc non potest assignari, quia punctus non potest assignari in magnitudine, nisi per quidam tactus partium continui, vel diuisio partium linearum iam diuisa: tactus autem semper est vnus quorum dicitur duorum: quae scilicet sunt partes magnitudinis habentes determinatum situm in magnitudine quasi illud quod est pars magnitudinis habens determinatum situm inter partes eius praeter punctum: non ergo videtur esse possibile, quod magnitudo diuidatur in puncta, vel tactus, aut diuisiones: si ergo aliquid ponatur quodcunque corpus, aut quantacunque quantitas, esse omnino diuisibile, contingit hoc inconueniens, quod tunc dictum est. Terciam ponit ibi Aristoteles. Amplius si cum diuidatur, & iterum ex eisdem partibus componi illud, fiet aequale & vnum corpus: quia scilicet ex sunt in qua diuidatur, & ex quibus componitur: unde videtur similiter se habere si diuidatur secundum quodcunque signum, quod supra dixit, omnino vt scilicet ex his in quae diuidatur possit componi. Sit ergo lignum omnino diuisum potestatem, id est omnia in quae potest diuidi: quid igitur erit praeter diuisionem? quia oportet omnem diuisionem ad aliquid terminari: si enim dicatur quod id quod est residuum diuisionis sit aliqua passio: sequeretur quod corpus diuideretur in passiones: & ex consequenti generaretur ex eis, quod est impossibile: quia neque substantia neque quantitas generatur ex passionibus: aut etiam quomodo est possibile quod passiones sint separatae? Vltimus autem concludit principale propositum dicens, quod si est impossibile quod magnitudo componatur ex tactibus aut punctis, sicut praedictae rationes conclu-

dunt, necesse est ponere quod sint quaedam corpora indiuisibilia, & quod sint quaedam magnitudines indiuisibiles: quia, si corpus sit omnino diuisibile, sequeretur quod componatur ex tactibus, vel ex punctis, vt ex dictis patet. Vltimus autem post rationem Democriti subiungit Aristoteles. quod hoc ponentibus scilicet esse corpora indiuisibilia non minus accidit impossibile: & hoc perscrutatum est in aliis, sicut licet in Tertio libro de Caelo.

LECTIO V.

Quoniam Philosophus plus posuit rationem Democriti procedit ad eius solutionem. Et primo patet de quo est intentio dicens, quod tentandum est solvere praedictam dubitationem: & ideo vt melius soluantur, oportet a principio repetere quaestiones. Ostendit enim breuiter in quo virtus quaestionis consistat, facilius apparebit ubi debeat adhiberi solutio. Secundo ibi. Omne quod dicitur, & sequitur intentum. Et primo ponit veritatem. Secundo ponit obiectiones Democriti contra veritatem. ibi. Est autem potestatem simul. Tertio soluit. Quoniam autem later. Dicit ergo primo, quod non est inconueniens dicere vtrumque horum, scilicet quod corpus sit diuisibile secundum quodcunque signum: alterum enim horum in potentia est verum, scilicet quod corpus sit diuisibile secundum quodcunque signum: alterum vero horum est verum secundum delectiam, id est secundum actum, scilicet quod corpus sit diuisibile non sit diuisibile secundum quodcunque signum in actu. Deinde cum dicitur.

LECTIO V.

Amen ea ipsa solvere enim oportet, quam ob rem iterum ab initio dicenda dubitatio est. Igitur omne corpus sensibile, quoniam in puncto esse diuisibile, atque indiuisibile; nihil est absurdum, potentia siquidem diuisibile existit, actu indiuisibile.

At, ut simul sit omni ex parte potentia diuisibile, fieri non posse videtur. Nam si fieri possit, & fiat, hanc quaquam adhuc fiet modum, ut simul ambo sit actu, indiuisibile inquam atque diuisum, sed quolibet in puncto

que signum: alterum vero horum est verum secundum delectiam, id est secundum actum, scilicet quod corpus sit diuisibile non sit diuisibile secundum quodcunque signum in actu. Deinde cum dicitur.

Sed & haec tantandum est solueri: ideo rursus a principio quaestionem dicere oportet. Omne quidem igitur corpus sensibile diuisibile esse secundum quodcunque signum, & indiuisibile non est inconueniens: hoc enim potestatem, hoc autem delectia existit.

Esset autem potestatem simul omnino diuisibile impossibile videtur esse vtrique. Si enim possibile, & fieret vtrique, non vt sint simul actu ambo indiuisibile & diuisum, sed diuisum secundum

Tex. c. 9.

Tex. c. 37.

gnitudo semper diuiditur in minores magnitudines, & totum coniunctum diuiditur in aliqua segregata & separata: manifestum est hoc ita se habere. Non ergo est possibile, neque quod fiat diuisio in infinitum secundum partem, ita quod pars possit partem a toto sensibili corpore separari: neque est possibile quod corpus sensibile diuidatur simul secundum quocumque signum, neutrum enim horum est positum: quia vtrobiusque videtur ferri praedictum incoueniens. Sed videtur quod diuisio corporis possit procedere vsque ad aliquem terminum: vnde sequitur, quod necesse sit aliquas magnitudines esse indiuisibiles & aliqua corpora in diuisibilia secundum Demo. Secundam rationem ponit. ibi: Er dicitur sic erit. Er dicitur quod aliter etiam videtur esse necessarium esse corpora in diuisibilia, positum, scilicet quod generatio sit per congregationem, & corruptio sit per segregationem, & hoc quidem necessarium erat ponere Demo. quia ponebat formas, & naturas rerum determinari secundum positionem, & ordinem: videmus autem, quod totum, cuius forma consistit in positione & ordine, sicut domus, non generatur nisi congregatione, neque corrumpitur nisi segregatione: & ideo, cum non sit possibile in principijs generationis & corruptionis procedere in infinitum: ponebat quod aliqua principia prima, ex quibus corpora congregabantur, & in quae segregabantur, & huiusmodi dicebat esse corpora indiuisibilia. Deinde cum dicitur:

quodcumque signum: nullum igitur erit reliquum & in incorporeum erit corpus corruptum, & generabitur vtrique quidem rursus aut ex punctis, aut omnino ex nihilo: & hoc quomodo possibile? Sed quoniam diuiditur in semper diuisibilia & semper in minores magnitudines, & in semotas & segregatas, manifestum. Neque itaque secundum partem diuidetis erit infinita fractura neque possibile est simul diuisum esse secundum omne signum: (non enim possibile omnino) sed vsque ad quid. Necessarium est igitur indiuisibiles existere magnitudines, & in diuisibilia corpora, praesertim si & erit generatio & corruptio haec quidem segregatione, haec autem congregatione. Cogens igitur sermo est magnitudines indiuisibiles, hic est.

Quoniam autem latet paralogizans, & quomodo latet dicamus. Quoniam enim non est punctus puncto vndique contiguus, omnino est diuisibile in est quidam aliquo modo magnitudinibus, aliquo autem modo non inest. Videtur autem quando hoc ponitur & vndique & vbi que esse punctus: quapropter necesse diuidi magnitudinem in puncta: vbi que enim est punctum: quapropter aut ex tactibus, aut ex punctis esse. Hoc autem est quod existit vbi que, quoniam vna vtrique & omnis, & vnusquisque: plures autem vna non sunt, consequenter non sunt: quapropter

diuidatur in nihil, quia nihil erit residuum praeter diuisiorem, si vbi que sit punctum: quod est diuisio. Et ideo sequitur quod magnitudo vel sit ex punctis, vel ex tactibus partium linearum, & siue diuisiorem lineae: quod in idem redit. Ponitur enim secundum praedicta, quod hoc, quod existit in linea, sit punctum, vel tactus; aut diuisio, si linea sit omnino simul diuisa: sed hoc non potest esse: quia sequeretur quod solum vnus punctum esset vbi que, id est in qualibet parte linearum, & quod omnes partes linearum non plus contingerent de situ quam vnusquisque eorum: immo quod non essent plures quam vnus, vel plures diuisioremes quam vna. Non enim possunt se habere consequenter, ita quod vnus punctum sit post aliud: neque quod de se ranganter secundum vltima tantum, & secundum alia fecerantur: quia cum sint indiuisibiles, secundum totum coniunguntur: & omnino omnes puncti coniuncti, non sunt nisi vnus: & ideo non est possibile, quod sit vbi que per lineam: quia si linea esset diuisibilis secundum totum sui, & punctus esset contiguus puncto, postea etiam diuisi secundum contiguum punctum: si esset omnino diuisibilis: sed hoc est impossibile, quia non est contiguum vel habitum, id est consequenter se habens punctum puncto: vel quodeunque signum signo, hoc autem punctum in actu nihil aliud est quam actualis diuisio linearum, aut compositio, siue tactus partium

nam diuisio linearum in actu nihil aliud est quam punctum in actu esse: si ergo esset simul omnino in actu diuisa, oporteret quod punctum esset vbi que in actu in linea, & ita oporteret quod puncta essent contigua, vel consequenter se habentia in linea: hoc autem non potest esse: quia cum puncta sint indiuisibilia, multorum punctorum contiguum vnus non excederet aliud: quia vnus tangeret aliud secundum se totum, & ita omnes puncti non essent nisi vnus punctus. Non ergo potest esse quod puncti sint vbi que in actu per lineam, & ita contra rationem lineae est, quod sit simul tota diuisa in actu. Et ita non sequitur, quod si sit simul diuisibilis omnino in potentia, quod possit poni omnino esse diuisa in actu. Dicit ergo primo Philosophus, quod Demo. lateat paralogizans, id est, facit paralogismum latentem, & dicit quomodo lateat eius defectus. Quia enim punctum puncto non potest esse contiguum, & per consequens non potest esse quod linea sit omnino diuisa in actu; & ita esse diuisibile vbi que, licet aliquo modo conueniat magnitudinibus, scilicet in potentia: tamen quodammodo non conuenit eis, scilicet in actu: quia quando ponitur vbi que, dicitur vnus in actu, videtur poni ex consequenti quod vbi que sit punctum: cum punctus in actu nihil aliud est quam diuisio linearum. Si autem punctus est vbi que in linea, necesse est quod magnitudo diuidatur in puncta, cum nihil aliud in magnitudine inueniatur: vel etiam (secundum aliam litteram) quod

diuisum: nihil igitur erit reliquum, atque corpus ipsum corruptione abibit in incorporeum: & rursus, aut ex punctis, aut prorsus ex nihilo fiet. At id, qui fieri potest? At vero quod inseparabiles & subinde minores atque inter se distantes separataeque magnitudines diuidatur corpus, certum est. Itaque nec per partes diuidenti sectio qua in mutua sit, infinita occurreret: nec insuper continget, ut omni in signo: (non enim est possibile) sed quadam tenuis diuidatur. Indiuisas igitur inesse magnitudines, quae oculi aciem fugiant, necesse est, & praesertim, si generatio congregatione, & corruptio segregatione, fieri debeat. Quae igitur ratio, magnitudines esse indiuisibiles necessario colligere videbatur, haec est.

Sed quod clanculo peruersa rationatione utatur & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam quia punctum puncto non haeret, magnitudines partium sunt & partium non sunt omni ex parte diuisibiles. Sed cum hoc positum assertumque est, punctum vbi que ac omni in parte videtur esse: ita ut in puncta diuisi magnitudinem sit necesse, quippe cum omni in parte punctum sit: quo sit, ut ea vel tactibus vel punctis constet. At omni in parte diuisibilis est, quia vbi que vnus est, & omnia in singulum quodque. Vno autem plura non sunt: non enim sunt deinceps. Quare, non omni in parte diuisibilis est: nam, si per me-

diuidatur in nihil, quia nihil erit residuum praeter diuisiorem, si vbi que sit punctum: quod est diuisio. Et ideo sequitur quod magnitudo vel sit ex punctis, vel ex tactibus partium linearum, & siue diuisiorem lineae: quod in idem redit. Ponitur enim secundum praedicta, quod hoc, quod existit in linea, sit punctum, vel tactus; aut diuisio, si linea sit omnino simul diuisa: sed hoc non potest esse: quia sequeretur quod solum vnus punctum esset vbi que, id est in qualibet parte linearum, & quod omnes partes linearum non plus contingerent de situ quam vnusquisque eorum: immo quod non essent plures quam vnus, vel plures diuisioremes quam vna. Non enim possunt se habere consequenter, ita quod vnus punctum sit post aliud: neque quod de se ranganter secundum vltima tantum, & secundum alia fecerantur: quia cum sint indiuisibiles, secundum totum coniunguntur: & omnino omnes puncti coniuncti, non sunt nisi vnus: & ideo non est possibile, quod sit vbi que per lineam: quia si linea esset diuisibilis secundum totum sui, & punctus esset contiguus puncto, postea etiam diuisi secundum contiguum punctum: si esset omnino diuisibilis: sed hoc est impossibile, quia non est contiguum vel habitum, id est consequenter se habens punctum puncto: vel quodeunque signum signo, hoc autem punctum in actu nihil aliud est quam actualis diuisio linearum, aut compositio, siue tactus partium

Text. c. 7. & 8.

partium linearum: vnde concedendum est, quod in corporibus sensibilibus inuenitur congregatio & segregatio: non tamen in diuisibilibus corporum, aut ex indiuisibilibus: multa enim impossibilia sequerentur, vt in Tertio de Caelo dictum est Neque ita quod diuisio actualis linearum fiat vbi que: hoc enim contingeret si punctus esset contiguus puncto: quod est impossibile, vt ex dictis patet: sed segregatio corporum est in aliqua parua & minora, congregatio vero est ex minimis: paruis & minoribus, non autem ex minimis: quae oportet esse indiuisibilia. Deinde cum dicitur: Soluit secundam rationem Demo. per interemptionem. Et primo interimit generationem simplicem & corruptionem esse congregationem, & segregationem, vt Demo. exiistimabat. Secundo ostendit consequenter ad quid potest verificari dictum Demo. ibi: Segregata autem. Dicit ergo primo: quod non est ita dicendum, sicut quidam dixerunt, quod simpliciter, & perfecta generatio fiat per congregationem, corruptio autem per segregationem: & quod omnis transmutatio que fit in aliquo per manentem, scilicet non congregatio nec segregatio, sit alteratio. Credebatur enim hoc accidere in rebus naturalibus, sicut accidit in domo, vel nauis, & in huiusmodi: quorum forma consistit in compositione vel ordine: non enim funt nisi per congregationem partium, neque corrumpuntur nisi per segregationem: quaeunque autem alia transmutatio accidit praeter solutionem continentis, alteratio est. Hoc ergo est ex quo procedit tota fallacia. Est enim generatio, & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma non est positio, & ordo, non quidem per congregationem & segregationem, sed quia sit transmutatio ex hoc toto, id est non dissoluitur in partes, in hoc totum, quatenus non congregatur ab aliquibus partibus. Sed antiqui Philosophi parabant omnem talem transmutationem, quae sit aliquo toto integro manente, esse alterationem: quod quidem non est verum: quandoque non potest esse simplex generatio, & quandoque alteratio: sed in hoc differunt: quia in subiecto aliquo est hoc quidem secundum

Text. c. 10.

partium linearum: vnde concedendum est, quod in corporibus sensibilibus inuenitur congregatio & segregatio: non tamen in diuisibilibus corporum, aut ex indiuisibilibus: multa enim impossibilia sequerentur, vt in Tertio de Caelo dictum est Neque ita quod diuisio actualis linearum fiat vbi que: hoc enim contingeret si punctus esset contiguus puncto: quod est impossibile, vt ex dictis patet: sed segregatio corporum est in aliqua parua & minora, congregatio vero est ex minimis: paruis & minoribus, non autem ex minimis: quae oportet esse indiuisibilia. Deinde cum dicitur: Soluit secundam rationem Demo. per interemptionem. Et primo interimit generationem simplicem & corruptionem esse congregationem, & segregationem, vt Demo. exiistimabat. Secundo ostendit consequenter ad quid potest verificari dictum Demo. ibi: Segregata autem. Dicit ergo primo: quod non est ita dicendum, sicut quidam dixerunt, quod simpliciter, & perfecta generatio fiat per congregationem, corruptio autem per segregationem: & quod omnis transmutatio que fit in aliquo per manentem, scilicet non congregatio nec segregatio, sit alteratio. Credebatur enim hoc accidere in rebus naturalibus, sicut accidit in domo, vel nauis, & in huiusmodi: quorum forma consistit in compositione vel ordine: non enim funt nisi per congregationem partium, neque corrumpuntur nisi per segregationem: quaeunque autem alia transmutatio accidit praeter solutionem continentis, alteratio est. Hoc ergo est ex quo procedit tota fallacia. Est enim generatio, & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma non est positio, & ordo, non quidem per congregationem & segregationem, sed quia sit transmutatio ex hoc toto, id est non dissoluitur in partes, in hoc totum, quatenus non congregatur ab aliquibus partibus. Sed antiqui Philosophi parabant omnem talem transmutationem, quae sit aliquo toto integro manente, esse alterationem: quod quidem non est verum: quandoque non potest esse simplex generatio, & quandoque alteratio: sed in hoc differunt: quia in subiecto aliquo est hoc quidem secundum

Text. c. 11.

partium linearum: vnde concedendum est, quod in corporibus sensibilibus inuenitur congregatio & segregatio: non tamen in diuisibilibus corporum, aut ex indiuisibilibus: multa enim impossibilia sequerentur, vt in Tertio de Caelo dictum est Neque ita quod diuisio actualis linearum fiat vbi que: hoc enim contingeret si punctus esset contiguus puncto: quod est impossibile, vt ex dictis patet: sed segregatio corporum est in aliqua parua & minora, congregatio vero est ex minimis: paruis & minoribus, non autem ex minimis: quae oportet esse indiuisibilia. Deinde cum dicitur: Soluit secundam rationem Demo. per interemptionem. Et primo interimit generationem simplicem & corruptionem esse congregationem, & segregationem, vt Demo. exiistimabat. Secundo ostendit consequenter ad quid potest verificari dictum Demo. ibi: Segregata autem. Dicit ergo primo: quod non est ita dicendum, sicut quidam dixerunt, quod simpliciter, & perfecta generatio fiat per congregationem, corruptio autem per segregationem: & quod omnis transmutatio que fit in aliquo per manentem, scilicet non congregatio nec segregatio, sit alteratio. Credebatur enim hoc accidere in rebus naturalibus, sicut accidit in domo, vel nauis, & in huiusmodi: quorum forma consistit in compositione vel ordine: non enim funt nisi per congregationem partium, neque corrumpuntur nisi per segregationem: quaeunque autem alia transmutatio accidit praeter solutionem continentis, alteratio est. Hoc ergo est ex quo procedit tota fallacia. Est enim generatio, & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma non est positio, & ordo, non quidem per congregationem & segregationem, sed quia sit transmutatio ex hoc toto, id est non dissoluitur in partes, in hoc totum, quatenus non congregatur ab aliquibus partibus. Sed antiqui Philosophi parabant omnem talem transmutationem, quae sit aliquo toto integro manente, esse alterationem: quod quidem non est verum: quandoque non potest esse simplex generatio, & quandoque alteratio: sed in hoc differunt: quia in subiecto aliquo est hoc quidem secundum

partium linearum: vnde concedendum est, quod in corporibus sensibilibus inuenitur congregatio & segregatio: non tamen in diuisibilibus corporum, aut ex indiuisibilibus: multa enim impossibilia sequerentur, vt in Tertio de Caelo dictum est Neque ita quod diuisio actualis linearum fiat vbi que: hoc enim contingeret si punctus esset contiguus puncto: quod est impossibile, vt ex dictis patet: sed segregatio corporum est in aliqua parua & minora, congregatio vero est ex minimis: paruis & minoribus, non autem ex minimis: quae oportet esse indiuisibilia. Deinde cum dicitur: Soluit secundam rationem Demo. per interemptionem. Et primo interimit generationem simplicem & corruptionem esse congregationem, & segregationem, vt Demo. exiistimabat. Secundo ostendit consequenter ad quid potest verificari dictum Demo. ibi: Segregata autem. Dicit ergo primo: quod non est ita dicendum, sicut quidam dixerunt, quod simpliciter, & perfecta generatio fiat per congregationem, corruptio autem per segregationem: & quod omnis transmutatio que fit in aliquo per manentem, scilicet non congregatio nec segregatio, sit alteratio. Credebatur enim hoc accidere in rebus naturalibus, sicut accidit in domo, vel nauis, & in huiusmodi: quorum forma consistit in compositione vel ordine: non enim funt nisi per congregationem partium, neque corrumpuntur nisi per segregationem: quaeunque autem alia transmutatio accidit praeter solutionem continentis, alteratio est. Hoc ergo est ex quo procedit tota fallacia. Est enim generatio, & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma non est positio, & ordo, non quidem per congregationem & segregationem, sed quia sit transmutatio ex hoc toto, id est non dissoluitur in partes, in hoc totum, quatenus non congregatur ab aliquibus partibus. Sed antiqui Philosophi parabant omnem talem transmutationem, quae sit aliquo toto integro manente, esse alterationem: quod quidem non est verum: quandoque non potest esse simplex generatio, & quandoque alteratio: sed in hoc differunt: quia in subiecto aliquo est hoc quidem secundum

tionem, id est secundum formam, hoc autem secundum materiam: nam corpus naturale actu existens, compositum est ex materia & forma: quando igitur est transmutatum secundum materiam & formam, ita scilicet quod materia accipiat aliam formam substantialem, erit simplex generatio & corruptio: quando autem est transmutatio secundum accidentia, & passionem, erit alteratio. Deinde cum dicitur: Ostendit quantum ad quid verificetur dictum Democ. Manifestum est enim quod aliqua ex hoc sunt congregata, vel segregata, redduntur leuius vel difficilius corruptibilia vel mutabilia: si in aqua diuidatur in paruissimas partes, minus poterit resistere actioni contrarij agentis, & ita citius ex aqua generabitur aer: si vero congregabitur multum de aqua, magis resistet agenti: & sic tardius corrumpetur, vt exinde possit generari aer: hoc manifestum erit in sequentibus. Vltimo autem epilogando dicitur, in tantum esse determinatum quod impossibile est generationem esse congregationem, & corruptionem esse segregationem, quale quidem inquitur, scilicet ex corporibus in diuisibilibus.

At simplex perfectaque generatio, congregatione, & segregatione definita non est, quemadmodum nonnullis placet: qui, & eam quae in continuo fit mutationem, alterationem esse afferunt. Verum id ipsum est, in quo prorsus errant, non enim generatio simplex atque corruptio, congregatione segregatione fit, sed cum ex hoc in hoc mutatio sit. Alij uero, omnem eiusmodi mutationem, alterationem esse putant. At in hoc, discrimen subit, nam haec ratio, illa materia, in subiecto existit. Igitur cum in hisce fuerit mutatio, generatio erit uel corruptio: cum in affectibus, & his, quae per accidens alicui competunt, alteratio.

Sed quae congregantur, aere, quae uero segregantur facile corruptioni redduntur obnoxia. Nam, si aqua in minores aquae particulas sit descripta in aerem ocyus mutari solet: si uero collecta sit, segnius, quod in hisce quae potius dicuntur, apertius fiet. Nunc uero sit haec ratio definitum, fieri non posse, ut generatio sit eiusmodi congregatio, qualem nonnulli esse asserunt.

Is autem determinatus per se, & utriusque, primo contemplantur oportet, utrum simpliciter quippiam, an proprie nihil generetur, corrumpaturue, semper autem ex quodam quiddam sit, ut ex grossanum, & ex sano agrum, aut purum simpliciter vel proprie. Proprie quidem & simpliciter, siue principaliter nihil generatur vel corrumpitur, sed semper generatur aliquid ex aliquo & in aliquid: quod videtur pertinere ad generationem vel corruptionem secundum quiddam, & inducit exemplum.

LECTIO VI.

Ostendam quomodo Philosophus determinat de generatione, & alteratione secundum opinionem aliorum, hic incipit inquirere de eis secundum opinionem propriam. Et primo inquit, utrum sit aliqua simplex generatio, secundum quam aliquid dicitur simpliciter generari. Secundo, de differentia alterationis ad simplicem generationem. ibi: De generatione autem & alteratione. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, dicens quod post determinationem praedictorum in considerationem veritatis, primo occurrit videndum, utrum aliquid generetur vel corrumpatur simpliciter vel proprie. Proprie quidem & simpliciter, siue principaliter nihil generatur vel corrumpitur, sed semper generatur aliquid ex aliquo & in aliquid: quod videtur pertinere ad generationem vel corruptionem secundum quiddam, & inducit exemplum.

LECTIO VI.

Is autem determinatus per se, & utriusque, primo contemplantur oportet, utrum simpliciter quippiam, an proprie nihil generetur, corrumpaturue, semper autem ex quodam quiddam sit, ut ex grossanum, & ex sano agrum, aut purum simpliciter vel proprie. Proprie quidem & simpliciter, siue principaliter nihil generatur vel corrumpitur, sed semper generatur aliquid ex aliquo & in aliquid: quod videtur pertinere ad generationem vel corruptionem secundum quiddam, & inducit exemplum.

lect. 23.

causam propter quam generatio & corruptio in sempiternum non desinat naturam rerum...

Tex. c. 16.

forfitan fiet & hoc manifestum & de nunc quaesito, quomodo oporteat dicere, & quomodo de simplici generatione & corruptione.

Tex. c. 17.

Non enim utique propter infinitum esse ex quo generatur non deficit: hoc enim impossibile est: non enim est actu infinitum, potestate autem est, ut in diuisione.

Tex. c. 37.

Tex. c. 33.

Quocirca, propter huius corruptionem alterius generationem esse, & huiusmodi generationem alterius esse corruptionem, inquietam esse necesse est transmutationem.

nem, quod cedit in non ens, nunquam tamen totaliter consumitur. Sed hoc excluditur: quia si a continuo finito: ut dicitur in Tertio Physicorum...

Tex. c. 18.

forfitan & hoc emerget, & id quo de nuper dubitauimus, quoniam, inquam, pacto de generatione & corruptione simplici dicere conueniat.

Inuenit autem & id quod magni abide dubitauerunt: quanta causa sit ut generatio generationi se cohæreat, & altera altera subide sequatur, si quidem quæ corruptione subit ad id proficiscitur...

Non enim propterea quod ex quo quid sit infinitum sit, non deficit, id esse nequit: nihil enim actu infinitum est, sed potentia tantum, nempe diuisione ipsa.

Ergo propterea quod interitus huius alterius est ortus, & contra, ortus huius alterius interitus, necesseario accidit, ut mutatio irreuerfita sit, & subsistere nequeat.

Tex. c. 66.

se esse generationis transmutationem, & corruptionis indeficientem vel inquietam, id est non cessantem: quia corruptio huius est generatio alterius, & e converso. Nam generatio per se quidem est ex ente in potentia, id est ex materia, quæ est sicut subiectum rerum naturalium...

LECTIO

LECTIO VIII.

Quia dubitatione quam introduxerat de continuitate generationis, hic accedit ad solvendum questionem principaliter intentam.

Tex. c. 18.

Propter quid autem nunc hec quidem simpliciter dicuntur generari & corrumpi: hæc autem non simpliciter, rursus scrutandum: si idem est generatio quidem huius, corruptio autem huius, & corruptio huius, generatio autem huius: querit autem hoc aliquam rationem.

De hoc fu. 4. Phy. Tex. c. 49.

Quemadmodum enim determinauimus multotiens dicentes, quoniam hoc quidem significat hoc aliquid, hoc autem nou propter hoc contingit quæritur. Differt enim in quod transmutatur transmutans: puta forte quæ igne iam generatio simpliciter, corruptio autem alicuius est, puta terra: terra autem generatio aliqua generatio: generatio autem non simplex.

Tex. c. 20.

Tex. c. 20.

Soluti præmissam questionem: & primo in his quæ generantur adiuicem, secundo in his quæ non generantur adiuicem. ibi: Dicuntur autem hæc quidem: Circa primum duo facta. Primo soluit questionem, secundo epilogat. ibi: Esse quidem igitur: Circa primum ponit modos, secundum quos contingit adiuicem generari: quomodo, scilicet: vnius generatio sit alterius corruptio simpliciter, & alterius secundum quid.

tis, sed est corruptio simplex: quia est corruptio entis, scilicet ignis. Sic enim Parmenides dixit duo esse principia rerum, scilicet ens & non ens: appellans ens ignem, & non ens terram: forte propter hoc, quod ignis inter alia elementa habet plus de forma, terra autem minus.

Octavo Phy. 1. c. 4. & infra.

LECTIO VII.

Ed quam ob rem alia simpliciter, alia non simpliciter oriri ac interire dicantur, rursus consideremus oportet: si quidem idem est generatio huius et illius corruptio, atque huius corruptio & illius generatio: id enim quandam potestatem rationem.

Quia igitur quedam (id quod definiendo sepe diximus) hoc aliquid significam, quedam non, hæc sane de causa quod in questione uersatur euenit. Refert enim hand parum, in quod mutetur id quod mutationem subit: uerbi causa, quæ ad ignem fit transmutatio, ea forsitan generatio simplex est & alicuius, eum terra corruptio.

est omnino nihil: quia omnis naturalis corruptio fit per resolutionem in aliquam materiam. Similiter etiam non potest in religi non ens simpliciter, quod sit priuatio pura sine forma: quia materia nunquam denudatur ab omni forma, ita quod sit sola sub priuatione: ergo oportet quod per non ens, in quod tendit corruptio simplex, intelligatur priuatio, quæ est adiuncta alicui formæ: cuiuslibet autem formæ naturalis in generabilibus & corruptibilibus adiungitur priuatio: non ergo dicitur magis vnum generari & corrumpi simpliciter, in his quæ adiuicem generantur & corrumpuntur, quam aliud.

Sufficientiamque necessario terminantur ad aliquas formas: quae nullam facit ens completum secundum speciem, sed ens incompletum, quod est via ad speciem aliquam.

7. Phyt.c. 38.

Tex.cō 19.

Tex.cō 17.

pliciter. Quibus igitur determinatum est, siue igni, siue terra, siue alicuius alii, erit hoc quidem ens, hoc autem non ens.

c Alio autem modo, materia differunt, qualiscunque ea sit. Cuius enim magis differentia hoc aliquid significant, magis substantia: cuius autem priuationem, non ens.

d Videtur autem magis multis sensibili & non sensibili differre: quando enim in sensibile transmutatur, & in materiam, generari inquit: quando autem in non materiam, corrumpti.

e Quemadmodum igitur illi in sentire & posse sentire viuunt

& frigidum in elementis sint formae substantiales. Secundo, quia nulla forma substantialis est sensu perceptibilis, sed solum intellectu, cuius obiectum est quod quid est, ut dicitur in Tercio de Anima: formae autem, quae sunt sensu perceptibiles, sunt qualitates speciei: quae ob id dicuntur passibiles, quia sensibus inferuntur passionibus.

Alio, materia qualitate conditione. Cuius enim differentia potius hoc aliquid significant, ea magis substantia est, contra, cuius differentia priuationem magis significant, ea magis non est.

At plerisque videtur, illa potius sensibili & insensibili differre: nam cum ad sensibilem materiam transmutatur, tum gigni quippe aiant, cum ad eam, quae sub sensum non cadit, corrumpti. Quando quidem, ens, & non ens sentiendo & non sentiendo definitur: quemadmodum quod scibile est, ens esse asserunt: quod sciri non solet, non ens: quippe cum sensus ipse scientiam non obtineat.

Igitur hi ut res ipsas viuere quia sentiant aut sentire possint, ita easdem

terrae: omnes enim formae substantiales differunt secundum magis & minus perfectum: unde in Octavo Metaphysic. dicitur: quod species rerum sunt sicut numeri: quorum species variantur secundum additionem & subtractionem. Potest etiam dubitari de hoc quod dicitur, quod cuius definitio magis significat hoc aliquid, magis est substantia: cum tamen dicatur in Praedicamentis, quod substantia non suscipit magis & minus: sed dicendum quod per hoc non intenditur significare intentionem & remissionem substantiae in Praedicamento substantiae, sed maiore & minore perfectione in speciebus substantiae secundum dicta formarum differentia.

Tex.cō. 6.

Capite de qualitate.

Tex.cō. 6.

Tex.cō. 10.

Tex.cō. 10.

sunt vel possunt sentire, ita existimabant res esse, in hoc quod sentiuntur vel possunt sentiri: ac si sensus esset perfectio rei sensibiles, sicut est perfectio sentientis, & in hoc quodammodo prosequerantur & destruebant veritatem rerum. Nam, cum verum dicitur aliquid ex eo quod est: si esse rerum consideret solum

re & esse existimant, ita & res. In quo modo quodam prosequetur veritatem. Id autem dicentes, non verum.

f Contingit itaque secundum opinionem & secundum veritatem aliter & generari simpliciter & corrumpti. Spiritus quidem enim & aer secundum quidem sensum minus sunt: ideo & quaecunque corrumptur simpliciter in huius transmutatione haec corrumpti dicuntur, generari autem, quum in aliquid tangibile, ut in terram mutatur, sua veritatem autem magis hoc ali-

LECTIO VIII.

Incuntur autem haec quidem simpliciter generari: haec autem aliquid solum non ex abiniuem generatione, sed secundum quem diximus nunc modum. Nunc quidem enim tantum determinatione existente corruptione alterius, & omni corruptione existente generatione alterius, non simpliciter attribui generari & corrumpti in adinuicem transmutabilibus. Quod autem postea dicitur, non hoc queret sed quare dices quidem non dicitur simpliciter generari, sed generari scilicet: quod autem nascitur generari.

b Haec autem distincta sunt predicamentis. Nam hoc quidem hoc aliquid significat, hoc autem quale, hoc autem quantum. Quaecunque igitur non substantiam significant, non

Ostendit, quare quaedam generantur simpliciter, & quaedam secundum quid eorum quae adinuicem generantur. Hic ostendit causam differentiae generationis simpliciter & secundum quid in his quae non adinuicem generantur. Et primo determinat quaestio-

Itaque generari quippe simpliciter atque corrumpti iuxta opinionem, alio atque veritatem accidit modo. Nam spiritus & aer, sensu quidem minus sunt: & proinde illa, quae simpliciter corrumptur, mutatione ad illa tendente corrumpti dicuntur, atque generari, cum in rem tangibilem, terramque mutantur. Reuera uero, hoc aliquid & species magis sunt, quam ipsa terra.

Cur igitur sit aut non sit simplex generatio, quae eadem alicuius corruptio est, & corruptio simplex, quae iudem generatio alicuius est, causam diximus. Nam id, ob materiae discrimen evenit, nempe, aut quod ea substantia sit uel non sit, aut quod haec magis illa minus, & non, quia materia ex qua mutatio uenit, & ad quam proficitur, alia magis, alia minus sensu percipi queat.

LECTIO VIII.

Incuntur autem quaedam simpliciter, quaedam solum aliquid fieri, non ob mutuam generationem, sed iuxta eum quem nuper diximus modum. Nam hoc tantum nuper definitum determinatum fuit, cur nam, cum omnis generatio sit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuspiam, alius generatio, tam oriri quam interire non similiter tribuamus hisce, quae in sese vicissim mutari solent. At quod postremo loco fuit dictum, hoc idem minime in quaestione reuocatur, sed quam ob rem quod dicitur, non simpliciter fieri, sed fieri scilicet, quod uero nascitur fieri dicatur.

Haec autem, predicamentis distincta sunt. Nam alia substantiam, alia qualitatem, alia quantitatem significant. Quaecunque igitur substantiam non significant, ea non sim-

tur generari simpliciter, quaedam secundum quid, sunt distincta secundum praedicamenta, ita quod vnum eorum significat hoc aliquid, id est substantiam: aliud autem quantitate, aliud qualitate, & sic de alijs praedicamentis. Illa ergo, quae non significant substantiam, non generantur simpliciter, sed secundum quid, sicut quantitate, aut qualitate, aut aliquid aliorum.

Tho. de Gen.

Qua

¶ Concludit epilogo summa solutionis, scilicet quod quodammodo quilibet pars carnis est actus, scilicet accipiendo carnem, secundum speciem: & quodammodo non, scilicet accipiendo carnem, secundum materiam.

LECTIO XVI.

¶ Quapropter est quidem sic quantum cuiusque carnis actum, est autem ut non. Secundum speciem enim cuiusque aduenit, secundum materiam autem non.

LECTIO XVI.

¶ Aius autem totum generatum est adueniente aliquo, quod vocatur cibus, & contrarium transmutato in eandem speciem. v.g. si sicco aduenit humidum, cum enim aduenit transmutatur humidum & generatur siccum. Est enim ut partim simile a simili augmentetur, est autem partim a dissimili.

¶ Quare autem aliquis, quale oportet esse id, ex quo augetur. Manifestum utique, quoniam potentia est illud. v.g. si caro potentia carnem actu aut aliud. Corrupto utique hoc, caro generatum est.

¶ Non igitur hoc ipsum secundum se. Generatio enim esset non augmentatio, sed quod augetur hoc. Quod igitur & ab hoc esse patiens actum est, aut minus, quemadmodum si quis vino superfundat aquam, hoc autem potest vinum facere quod minus est. Et quoadmodum ignis facit, cum ea quae videntur, contigerit, ita in eo quod auget, & est actu caro, quod inest augmentatum, adueniente id, quod est potentia caro, facit actu carnem. Igitur simul existit, si non seorsum, generatio est. Est enim ita igne facere ad existit adiungentes ligna, sed sic quidem est augmentatio: quando aut ipsa ligna per se incenduntur, generatio est.

LECTIO XVII.

¶ Vantum autem vniuersale quidem non generatur: quemadmodum

¶ Quare partim augetur carnis quae libet particula, partim non augetur. Nam secundum formam quidem, cuius parti quippiam adiungitur, secundum materiam vero, haudquaquam.

LECTIO XVI.

¶ Otam tamen maius euadit accedente quopiam, quod nutrimentum, atque contrarium nominatur, & in eadem formam transmutatur, ut si humidum sicco accedat, & cum iam accesserit, mutationem subeat, fiatque siccum. Nam partim simile simili, partim dissimile dissimili accrescit.

¶ Dubitauerit autem quispiam, quale id esse oporteat quod augetur. Palam itaque est hoc, potentia illud quod augetur esse oportere, ut si caro accretionem subeat, id quo illa accrescit potentia carnem esse, actu aut aliud, quod sane ubi corrumpitur, caro fieri solet.

¶ Non igitur ipsum per se, solumque est, nam alioqui generatio esset, non accretio, sed id quod augetur cum eo est. Qualiter igitur hoc affecto, illud augetur solet? An mixto, haud secus atque si quis vino aquam infundat, & idem id quod ammixtum est efficere vinum possit. An sicut ignis tactum cremabile adurit, sic & id cuius generatio delegata est in eo existit quod accrescit, quodque actu caro est, quod accessit e potentia carne, actu carnem ita confuevit? Illo igitur simul existente, id ipsum accidit, quoniam si seorsum esse, generatio sane foret, nam ignem ad hunc facere modum contingit, videlicet in eis in eum, qui iam est, lignis, uerum ita quidem, accretio est: at cum ligna ipsa incenduntur, generatio.

LECTIO XVII.

¶ Vanitas autem vniuersalis nulla fit, sicut nec animal, quod nec homo fit, nec singula

quando vero ipsa ligna incenduntur seorsum, ad adiuncta aliis lignis adustis, tunc est generatio.

LECTIO XVII.

¶ Ostendam Philosophus comparauit augmentum generationi, hic comparat augmentum alimentum, & primo ostendit quomodo se habet id quod auget ad id quod nutrit: secundo quomodo se habet augmentum ad nu-

Tex. c. 38.

Tex. c. 41.

Tex. c. 39.

Tex. c. 39.

Tex. c. 34.

& 50.

Tex. c. 40.

Tex. c. 40.

Tex. c. 41.

ad nutrimentum, ubi est nutrimentum. Circa primum tria faciunt. Primo ostendit, quid sit id quod augetur, id est quod sic quantum, & dicit, quod quantum vniuersale non generatur nec fit, sicut animal vniuersale, nec homo vniuersalis, nec singularium, id est nec aliqua specierum: puta nec leo vniuersalis, nec bos vniuersalis.

Tex. c. 41.

Sed sicut in illis generatur vniuersale, scilicet in aliquo particulari, puta cum generatur hoc animal, aut hichomo, & illic, scilicet in augmento generatur quantum, non quidem in vniuersali, sed in aliquo determinato, sicut cum fit quara caro, aut os, aut manus & his similia. Secundo, ubi est adueniente, ubi est ostendit quid sit id quod auget, sic enim augmentum adueniente aliquo, ut dictum est: sed, si per augmentum fieret quantum in vniuersali, oporteret id quod aduenit esse quantum in potentia, & nullo modo in actu, sed quia non generatur quantum in vniuersali, sed hoc quantum, puta caro: oportet id quod aduenit esse quidem aliquid in actu quantum, non autem carnem quantum, sed solum in potentia. Tertio ubi est.

Tex. c. 42.

¶ Concludit differentiam eius quod auget, & eius quod nutrit, & primo ponit differentiam dicens, quod id, in quantum id quod aduenit, est in potentia ad utrumque: puta ad hoc quod sit quanta caro, ut scilicet non solum sit apta recipere speciem carnis, sed etiam in maiorem quantitatem produci: per hoc enim auget. Ad hoc enim quod sic augmentum oportet fieri & quantum, ut scilicet fiat maior quantitas: & carnem, quia oportet id quod aduenit in fine assimilari, ut dictum est. In quantum vero id quod aduenit est in potentia ad hoc quod sit caro, secundum hoc nutrit, sic enim differunt secundum rationem cibis & augmentatio, nam cibus nutritus est in potentia in quantum conuertitur in carnem, in quantum autem suscipit maiorem quantitatem est augens. Deinde cum dicit.

¶ Infert quoddam corollarium ex eo quod dictum est, videlicet, quod aliquis nutritur quousque saluatur, id est quamdiu conseruatur in vita: quia semper oportet restitui per nutrimentum id quod continet soluitur, id est id quod diminuitur oportet nutrir. Non autem semper animal augetur, sed quamdiu cibus conuersus in carnem potest extendi in maiorem quantitatem. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit differentiam inter ipsum augmentum & nutrimentum: & dicit quod nutrimentum est idem quod ipsum augmentum, esse autem cum eis aliud: quia si dicat, sunt idem subiecto, sed differunt ratione, in quantum enim id quod aduenit est in potentia ad utrumque, id est ad hoc quod sit quanta caro, secundum hoc est augmentum carnis: in quantum vero est in potentia ad hoc solum quod sit caro, secundum hoc est nutrimentum, aut cibus, ut supra expositum est. Deinde cum dicit.

¶ Et nutrimentum augmentationi idem est quidem, esse autem aliud, nam quatenus id quod aduenit potentia quanta caro, augmentatio carnis est: quatenus autem quod solum potentia caro, nutrimentum. Hec autem species sine materia, ut immaterialis potentia aliqua, in materia est. Similiter autem & aliud quodcunque organum & aliud quodcunque organum. Si autem aduenit aliqua materia, quae sit potentia immaterialis, habens, & quantum potentia, haec erunt immateriales maiores. Si autem amplius facere non potest: sed ut aqua vino semper amplius mixta sine aquatica facit, & aqua, tunc diminutionem faciet quanti: species autem manet.

¶ Ostendit quomodo fiat diminutio rem horum, quae hic dicuntur, considerandum est, quod virtus speciei alter se habet in rebus vniuersalibus, quae proprie nutriuntur & augetur, & in rebus particularibus vita, quae neque nutriuntur, neque augetur. Corpora enim vniuersalia mouentur seipsa non solum secundum motum localem, sed etiam secundum motum alterationis, puta cum animal nati rursus sanatur, & secundum motum augmentationis aut generationis, praeterquam secundum quod nutrimentum est generatio quaedam, ut dictum est: in quantum scilicet & si non generetur caro secundum se, aggeratur tamen carni praexistenti. Omne autem mouens seipsum, ut probatum est in octavo Physicorum, diuiditur in duo, quorum vnum est mouens, aliud vero mouens. Unde oportet quod in rei veritate sit aliquid mouens, quod conuertitur in naturam speciei, & aliquid mouens scilicet ipsa virtus speciei conuertens. Et inde est, quod virtus speciei in rebus vniuersalibus non determinat sibi aliquam materiam signatam, cum vna pars effluat, & alia adueniat, ut dictum est. Non potest tamen virtus speciei esse absque omni materia, sed in hac vel illa determinate, ut probatur in Septimo Metaphysicorum. In rebus tamen inanimatis, nihil tale inuenitur: nisi forte, in quantum est in eis aliqua similitudo augmenti & nutrimenti: puta in igne & vino per efficaciam virtutis actiuae in eis, speciei carnis vel cuiuscunque huiusmodi, in quantumque. Sic igitur virtus non determinat sibi aliquam materiam signatam, sed nunc saluatur in hac, nunc in illa, & est sicut species immaterialis potentia, quantum ad hoc, quod non determinat sibi materiam signatam, est tamen in materia semper aliqua. Et eadem ratio est de quocunque alio organo, puta de osse, aut de neruo, aut quocunque huiusmodi. Si ergo aduenit aliqua materia, quae sit in potentia, non solum ad hanc speciem, quae quodammodo est immaterialis, sed etiam est in potentia ad maiorem quantitatem, haec etiam erunt maiores & immateriales, id est, ipsae virtutes speciei, quae sunt in carne, & osse & huiusmodi, extenduntur in maiorem quantitatem. Sed hoc non semper potest fieri: quia virtus speciei debilitatur, cum sit in materia contrarietati subiecta: per continuam actionem & passionem, & per adiunctionem materiae extraneae, quae non ita recipit virtutem speciei, sicut prius erat. Quando ergo non hoc amplius virtus speciei facere potest, ut scilicet tantum conseruetur de nutrimento, quod sit in potentia non solum ad speciem, & ad maiorem quantitatem, sed nec etiam ad aequalem, tunc fit diminutio quantitatis: & tamen cum separatur species in quantitate minori, & finaliter etiam species cessat: sicut, si aqua magis & magis vino misceatur, fiet vinum aquatum, & finaliter corrumpetur vinum, & fiet totaliter aqua.

¶ Quocirca quantum saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, alium, sed non semper accrescit.

¶ Quocirca quantum saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, alium, sed non semper accrescit.

¶ Quocirca quantum saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, alium, sed non semper accrescit.

¶ Quocirca quantum saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, alium, sed non semper accrescit.

¶ Quocirca quantum saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, alium, sed non semper accrescit.

Tex. c. 41.

Tex. c. 18.

lectio.

ostquam Philosophus determinauit de generatione & corruptione in communi, & de alijs sequentibus, scilicet de augmentatione & alteratione, incipit de terminare de quibusdam, quae ad huc re- quiruntur. Et primo dat intentionem suam. Secundo, prosequitur intentionem, ibi: Fere quidem. Circa primum, duo facit. Primo determinat intentionem suam. Secundo, ostendit necessitatem, siue intentionis, ibi: Omnes enim, qui aliquid...

Tex. cō. 43. Tex. cō. 44.

Tex. cō. 1.

LECTIO XVIII.

Voniam autē oportet primum de materia & de vocatis elementis dicere, siue sint, siue non: & vtrum sempiternum vnumquodq; an vero, aliquid modo generetur, & si generatur, vtrum ex inuicē generentur omnia eodem modo, an eorum vnum primum sit. Necessē est itaq; prius de his dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc.

Omnes enim qui & elementa generant, & quae ex elementis segregatione vtuntur, & congregatione: & facere & pati. Est autem congregatio mixtura. Quomodo autem misceri dicimus, nondum determinatum est manifeste. Sed nec alterari possibile, nec segregari & congregari, nullo faciente aut patiente. Etenim plura elementa facientes generant ea, mutua illorum inter se actione & passio- ne. & his quidem ex vno necesse est dicere factionem, & hoc recte dicit Diogenes: quoniam si non essent ex vno omnia, nec etiam faceret & paterentur ad inuicem. v.g. calidum infrigidari, & hoc caleferi rursus, non enim caliditas & frigiditas tra- smutantur ad inuicem, sed ip- sum subiectum, vti manifestum est. Quapropter in quibus face- re est & pati, necesse est vnam horum subiectam esse naturā. Omnia igitur, talia esse dicere non verum: sed ea demum, in quibus est mutua actio & passio. Sed, si de facere & pati, & mixtu- ra videndum, necesse est & de tactu. Non enim facere hęc & pati possunt proprie, quae non possunt ad inuicē tangere, nec non tangentia ad inuicem qualiter- cunq; contingit misceri pri- mum. Quapropter, de tribus his est determinandum quid tactus, quid mixtura, & quid factio. Principium autem accipiamus hoc. Necessē enim est vt quibus- cunq; reb' inest mistio, sese mu- tuo tangerē possint, & si aliquid facit, hoc autem patitur prin- cipaliter, & his similiter: idēq; primo dicendum est de tactu.

LECTIO XVIII.

Vm autē de materia & hisce, quae nuncupantur elementa, primo dicere oportet an sint necne: & vtrum vnumquodq; eorum sempiternum sit, an ortum subeat aliquid pacto, & si generentur, vtrum ex sese mutuo generentur eodem modo omnia, an inter ipsa vnum aliquod primum sit, prius vtiq; de hisce dicitur: necesse est, de quibus nunc dicitur indeterminate.

Omnes enim, tam qui elementa ipsa, quam qui ea quae constant ex elementis generant, segregatione & congregatione, atque actione & passione vtuntur. Est autem congregatio mixtura. Sed quoniam pacto quippiam misceri dicitur, plane ac dilucide haud quaquam est definitum. At vero nec alterari quicquam, nec segregari con- gregari, nullo patiente aut agente potest. Etenim qui plura faciunt ele- menta, actione & passione mutua ge- nerationem fieri censent, quanquam ex vno facta omnia dicat necesse est. Atque hoc recte quidem dicit Dioge- nes, nisi ex vno essent omnia, non pos- se vnicuique agere & pati, & calidum frigidari, & idem rursus caleferi, non enim calor & frigus, in sese mu- tuo transeunt, sed ipsum, ut patet, subiectum mutationem suscipit. Quare, horum quibus actio competit verum esse subiectam materiam necesse est. Dicere igitur vniuersa esse eiusmodi, non est verum: sed ea quibus mutuo a- gere & pati, & agere inest est. At v- nero si de actione passionē, & de ta- ctu speculemur est necesse. Nam ne- que agere & pati, ea possunt proprie, quae se mutuo tangere nequeunt, neq; fieri potest, vt miscantur quae non qua- dam modo sese tangunt prius. Quare de hisce tribus, videlicet quid tactus, quid mistio, & denique quid actio, determinandum videtur. Hinc au- tem sumatur initium. Nam ex enti- bus ea quibus mistio competit esse apta, vt sese mutuo tangant, est necesse, atque si quid agit & aliud pa- tiatur proprie, simili modo, at- que illa afficiuntur. Quō circa, de ta- ctu prius dicendum est.

Com. 44.

agit & patitur ab eo, necesse est etiam quod illa se tangant, sed a- gendum abstractionem ab esse: quia talis consideratio non est naturalis, sed mathematica, & ideo locus & tactus conuenit eis secundum quoddam talia per posterius. Secundo ibi: Si igitur est vt determinatum. Ponit secundam conditionem di- cens, quod si ita est, vt dicitur in Quinto Physicorū, quod tangerē est habere vltima simul: illa se tā- gunt, quae habent de- terminatas magnitudi- nes & positionē, & quorum vltima sunt simul: & inest secunda conditio, scilicet habere vltima simul. Tertio ibi: Quoniam autē positi- o. Inuestigat tertiam conditionē, scilicet quod tactus est in motibus & moris, dicens, quod positio est in habentibus locum: & quia prima differentia lo- ci sit sursum & deorsum, vt dicitur in Secundo de Caelo, necesse est vt quae se tangunt, sint sursum aut deorsum. Ideo, quae se tangunt, sunt graua aut leuia, aut ambo: sicut elemen- ta media, quae sunt graua & leuia secun- dum diuersos respec- tus, vt dicitur in Quarto de caelo: aut alterum eorum, si- cut extrema: quorū alterum est simpliciter graue, & alterum simpliciter leue: om- nia autem talia dum tangunt, se agunt & patiuntur ad inuicē. Quapropter conclu- dit manifestum esse, quod illa proprie se tangunt, quorum diuersae sunt magnitudines, & simul ha- bent vltima, quae mo- uent & mouentur ad inuicem per virtu- tem illorum vltimo- rum. Quarto ibi: Quoniam autem mouens. Inuesti- gat quartam condi- tionem quae est, quod tactus est in actiuis & passiuis, & dicit, quia non omne mo- uens mouetur, sed quoddam est mouēs motum, quoddam au- tem mouens immo- bile: & hoc duplici- ter, aliquid enim sim- pliciter nullo modo mouetur, sicut mouens primum, aliquod autem mouens non mouetur a moto, licet moueatur ab alio- quo, secundum quorundam estimationem, agens etiam inue- nitur in istis duobus modis: quia quidam dicunt quod actus mouens est quoddam facere, & conuerso, quod actus faciens est quoddam mouere: quod tamen falsum est. Differentia enim mouens & faciens, quorum differentiam oportet nos de- terminare. Si enim nos dicimus quod faciens opponitur se- cundum suam speciem patienti, quae cum contraria natura sit

Tex. cō. 22.

Tex. cō. 3.

Tex. cō. 34.

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 81.

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 45.

c Fere quidem igitur, vt & alio- rum nominum vnum quodque dicitur multifariam, & hęc qui- dem equiuoce, hęc autem alte- ra ab alteris, & prioribus, Sic habet & de tactu.

d Sed tamen principaliter di- ctum existit in habentibus posi- tionem: positio autem quibus & locus. Etenim in mathema- tics similiter assignandus est tactus & locus, siue est separa- tum vnum quodque eorum, siue alio modo. Si igitur est, vt de- terminatum est prius, tangere vltima habere simul, hęc vtique se tangunt ad inuicem quae- cun- que determinatas magnitudi- nes & positionem habentia, si- mul habent vltima. Quoniam autem positio ipsam quidem iū quibus & locus existit: loci au- tem differentia sursum & deor- sum prima, & talia oppositorū: omnia ad se inuicem tangentia grauitatem vtique habent aut le- uitate, aut ambo, aut alteri, ta- lia autē passiuā & actiuā. Qua- propter manifestum est, quoniam hęc tangere nata sunt ad inuicē, quorum diuisis magnitudinib', simul vltima sunt, existentibus motis & mobilibus ad inuicem. Quoniam autē mouens non si- militer mouet quod mouetur, sed hoc quidem necesse est mo- tū, & ipsum mouere, hoc autem immobile ens, manifestū quā- de faciente dicemus similiter. Etenim mouēs facere aliqd in- quunt, & facies mouere, sed tñ differunt & oportet determi- nare. Non enim possibile est & mo- uens omne agere & facere, si fa- ciens opponitur patienti, hoc autē i oibus in quibus est motus passio, passio autem est, secūdu- quā alteratur solū, v.g. calidū & albū, sed mouere ampli' q̄ age- re est. Illud igit manifestū est quod motiuā partim immobilia tan- gūt, partim vero non tangunt.

Fere igitur, ut & cetera quaeque alia nomina, pluribus dieuntur modis, & partim uniuoce, partim altera ab alteris prioribusque, sic & de tactu quoque res sese habet.

Sed tamen quod proprie dicitur, ad ea accommodari solet quae sunt habet. Situs autem hisce quibus & locus com- petit, etenim, perinde ut Mathematici, de tactu & loco reddamus oportet, siue eorum quodque separatim sit, siue alio modo habeat. Si ergo tangere sit, quemadmodum antea est definitum, extrema simul esse, ea profecto se mutuo tangunt, quae cum discretas magnitudines simque habeant, ex- trema simul habent. Porro cum situs omnibus quibus & locus competat, atque supra & infra & id genus oppo- sita, prima loci differentia sint: omnia sane, quae sese mutuo tangunt, pon- dus, leuitatem, aut utraque, aut al- terum habebunt: quae autem talia sunt, actiuā sunt & passiuā. Vnde constat ea suapte natura mutuo sese tangere, quorum, cum vnicuique mobilia sint at- que motiuā, discretis se paratimque ma- gnitudinibus, extrema simul. Caterum, cum id quod mouet nequa- quam similiter id moueat, quod motum subdit, sed necesse sit id idem, aliud moueat motum & ipsum, aliud immo- bile persistens, haud aliter de ipso quoque agente dicendum esse in aper- to est. Nam id, quod mouet, agere quippiam, & contra quod agit, mo- uere dicunt, verum differentiam su- bebunt, & proinde ea distinguamus oportet. Non enim fieri potest, ut quoduis mouens agat, si patienti agens opponamus, patientem autem, sit cui mo- tus secundum affectum competit, affe- ctus uero, secundum quem solum al- teratio fit, ut albedo & calor, sed mo- uere, latius esse quam agere patet. Illud igitur palam est, ea, inquam, quae mouent partim mobilia tangere, partim minime.

pliciter nullo modo mouetur, sicut mouens primum, aliquod autem mouens non mouetur a moto, licet moueatur ab alio- quo, secundum quorundam estimationem, agens etiam inue- nitur in istis duobus modis: quia quidam dicunt quod actus mouens est quoddam facere, & conuerso, quod actus faciens est quoddam mouere: quod tamen falsum est. Differentia enim mouens & faciens, quorum differentiam oportet nos de- terminare. Si enim nos dicimus quod faciens opponitur se- cundum suam speciem patienti, quae cum contraria natura sit

Et circa idem oportet quod faciens pariat, cum tangatur ipsum: hanc autem sunt, quibus motus est passio, id est quibus mouendo patiuntur secundum alterationem aliquam: alteratio autem sola est secundum passiones, id est passibiles qualitates, vt secundum calidum vel frigidum. Cum ergo calidum contrarietur frigidum, & album nigro, & sic in aliis, duo possunt concludi, primum scilicet quod agens & patiens habent contrarias qualitates, secundum est, quod cum non omne mouens sit tale, non omne mouens est agens. In plus ergo erit mouere quam agere. Ex his ergo quae dicta sunt concluditur corollarium quoddam, dicens, quod mouentia immobilia tangunt ipsa mobilia, est autem vt sic, est autem vt non sic, quia tangunt per virtutem virtutis egredientis ab esse eorum: sed non tangunt per virtutem suam quantitatis tantum: quia si sunt immobilia simpliciter, vt substantiae se parate, non habent virtutem, si vero sint ab his, quae mouentur in mobilia, sicut astra, non mouentur a terra, quam mouent: & tunc non habent vltima simul cum vltimis illorum quae mouentur. Ad eundem illorum, quae hic dicuntur, considerandum est, quod agens siue faciens potest sumi dupliciter. Vno modo communitur, prout scilicet virtus alicuius procedit quocunque modo in id quod subicitur sibi, & hoc modo superius est ad mouens: alio modo potest sumi naturaliter, sive physice, & hoc modo in minor est quam mouens, & opponitur secundum suam speciem patienti. Deinde cum dicitur

e Sed determinato tangere vniuersaliter quidem, quod est positionem habentium, & hoc quidem motiuo, hoc mobili, adinueniem autem motiuo & mobili: in quibus existit agere & pati. Est quidem igitur, vt in multum tactu quod tangit tangens: etenim mouent mota omnia ferre, quae in conspectu nostro, quibus necesse est, & videtur tactu tangere quod tangit.

e Est autem, vt aliquando inquitur, mouens tangere solum id quod mouetur, quod tangit autem non tangere id quod tangit. Sed quae mouent mota, quia homogenea, necesse videtur esse quod tangit tangere. Quapropter, si quid mouet immobile ens, illud quidem tangit quod mouetur, illud autem non, inquitur enim aliquando tristat tangere nos, sed nos non eum. De tactu quidem igitur in naturalibus determinatum sit hoc modo.

LECTIO XIX.

DE facere & pati dicendum deinceps. Suscepimus enim a prioribus subcontrarios inter se sermones. Multi quidem enim dicunt concorditer, quod simile quidem a simili omne impassibile est: propterea quod non magis actiuum aut passiuum est alterum altero, omnia enim eadem, similiter insunt similibus. Dissimilia autem, & differentia, & facere, & pati adinuenit sunt innata. Etenim quoniam minor ignis a maiori corrumpitur: propter contrarietatem, hoc, inquit, patiens contrarium, n. esse multum paucum.

e Concludit inuestigatam definitionem tactus dicens, quod determinatur vel definitur ipsum tangere vniuersaliter, quod est in habentibus positionem, mouentibus & motis, a se inuenit actiuus & passiuus. Et ex hoc concludit vltimus quoddam corollarium, quod frequentius & fortius dicitur esse tactum omne agens naturale quod tangendo tangitur: quia fere omnia, quae sunt in conspectu nostro circa locum actiuorum & passiuorum, mouent mota, in quibus necessario videtur esse tactus. Deinde cum dicitur

f Determinat de tactu improprie dicto dicens, quod sicut inquitur, id est dicimus quoddam esse mouens quod solum tangit id quod mouetur, sed id quod tangitur, scilicet ipsum motum, non tangit tangens, id est mouens: & in talibus est tactus improprie sumptus: & ista sunt, quae non sunt vnius generis Physici. Sed illa, quae sunt homogenea, id est vnius generis naturalis, mota mouent: & in talibus necesse est quod tactum tangens tangens: & si est aliquid mouens immobile tangit id quod mouetur, sed non tangitur ab eo. & est simile sicut inquitur, id est dicimus aliquando, quod contrarietas tangit nos, & nos non tangimus contrarietatem, vt quando aliquis dicit verbum iniuriolosum, vnde contrarietatem, sed nos non tangimus contrarietatem. Vltimus epilogat dicens, quod de tactu in naturalibus dictum est hoc modo.

Verum ea tangere vniuersaliter de finuntur, quae solum habent, & quorum alterum motiuum est, alterum mobile, idque vicissim, quibus agere atque pati competit. Magna igitur ex parte, id quod tangitur, id tangit a quo tangi solet. Etenim omnia fere quae apud nos sunt cum mouentur, mouent, vt per quae esse necesse videtur, ut id quod tangitur, id tangat a quo tangi solet.

Interdum autem dicimus mouens, solum tangere id quod motu cietur: & contra quod tangitur, id non tangere, a quo tangitur. Verum, quia quae eiusdem sum generis, cum motu subeunt, mouent: vt quod tangitur tangat necessarium esse videtur. Quare si quid motus expers moueat, id profecto tangit mobile, nihil autem illud. Interdum enim dicimus eum, qui nos mouet, hanc afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium, hoc pacto determinatum sit.

LECTIO XIX.

Inceptus de actione et passione dicendum est, cum de his sententias inter se subcontrarias a maioribus nostris accepimus. Plurimi enim vno ore hoc astruunt, a simili, inquam, simile nullum pati, quia neutrum altero potius actiuum sit, aut passiuum: quippe cum eadem omnia, similibus similiter insunt. At quae dissimilia differentiaque sunt, vt mutuo agant patienturque: aptissima esse asserunt. Nam cum minor ignis a maiori corrumpitur, ob contrarietatem illum id ipsum pati inquitur: dicunt enim multum paucum esse contrarium.

Tertio ponit opinionem suam, ibi Sed quoniam non quodcunque innatum est. Circa primum ponit vnam opinionem dicens, quod, postquam determinatum est de tactu, dicendum est de facere & pati: prius tamen videndum est quid de ipso dixere priores Philosophi. Videntur enim eorum opiniones de facere & pati esse contrariae, nam multi concordauerunt in hoc, quod ea quae agunt & patiuntur adinuenit, necesse est penitus esse dissimilia. Cuius rationem assignabant dicentes quod inter similia, vnum non habet magis rationem agentis quam aliud, nec e conuerso, vnde non habet magis rationem patientis quam aliud. omnia enim haec, scilicet agere & pati, similiter eodem modo insunt his quae sunt similia, sed illa quae sunt dissimilia, & differunt in formis & qualitatibus, nata sunt agere & pati adinuenit. Siquis autem obijceret contra eos dicens, quod similia & agunt & patiuntur adinuenit, sicut molus sine magnus ignis corrumpit paruum ignem, quia sunt similes & vnius

Tex. c6. 46.

Tex. c6. 49.

Tex. c6. 49.

Tex. c6. 50.

Tex. c6. 51.

Tex. c6. 51.

Tex. c6. 48.

Tex. c6. 50.

vnius naturae. Respondetur, quod hoc non est propter similitudinem quam habet, sed est propter contrarietatem in quantitate ipsorum: magis enim contrarietur paruo. Secundo cum dicitur

b ¶ Ponit alia opinionem quae primus videtur esse contraria: & est opinio Demo. qui in hac opinioe fuit singularis & solus. Dixit enim, quod agens & patiens est oino idem & similia: quae sunt diuersa & dissimilia, nec agunt, nec patiuntur adinuenit. Sed si contrarietas aliqua diuersa & dissimilia agat & patiat adinuenit, hoc non est inquantum diuersa, sed inquantum aliquid motu sit idem & similia. Haec ergo sicut quae accipiuntur ab antiquis de ipso facere & pati. Deinde cum dicitur

c ¶ Manifestat primas opiniones ostendendo causam contrarietatis in ipso, dicens, quod antiqui Philosophi videntur dicere subcontrarios sermones, qui ideo dicitur subcontrarij, quia quodammodo sunt veri, & quodammodo falsi: vnde aliquando copatitur se adinuenit, sicut subcontrariae propones. Causa autem diuersitatis istarum opinionum est: quia, cum oporteat considerare naturam actiuorum & passiuorum ex vtraque parte, scilicet tam ex parte terminorum, quam ex parte subiecti: siue tam ex parte materiae, quam ex parte formae, quae idem est, considerauerunt tantum vnam partem, & ideo in parte verum dixerunt, & in parte falsum. Primi enim qui dixerunt actiuum, & passiuum omnino dissimilia, considerauerunt ea tantum ex parte terminorum sive formarum. Et in hoc bene dixerunt: quia non est conueniens quod omnino simile in materia & in forma patiatur ab omnino sibi simili in materia & in forma, quoniam sicut antiqui dicebant, nullum corpus est dignum agere i alterum, & alterum a altero. Alia etiam ratione iudicabant ad hoc ponendum: quod si sit agere i simile, vbi maior est similitudo, magis ibi est ratio actiois & passiois: sed cum nihil sit similitudinis alteri quod idem sibi ipsi, idem

Tex. c6. 48.

Tex. c6. 49.

Tex. c6. 50.

Tex. c6. 51.

a seipso patietur, & seipsum corrumpet. nihil ergo incorruptibile, nihil immobile erit. Qui vero dixerunt actiuum & passiuum esse similia, considerauerunt ea solum secundum materiam, & quantum ad hoc bene dixerunt: quia id quod est omnino alterum, & nullatenus idem, non ager in alterum nec patietur ab eo. Impossibile est enim quod ea, quae non communicant in materia, agat & patiantur mutuo. Et ponit exemplum de linea & albedine, quae cum non communicant in materia impassibilia sunt adinuenit: nisi forte per accidens adinuenit patientur: sicut quando linea sic alba vel nigra. Et quod talia non sint adinuenit actiuum & passiuum, patet ex hoc, quod illa quae non sunt contraria, nec ex contrariis, non faciunt se ipsa adinuenit extrinseca natura, id est non transmutant se adinuenit vel corrumpuntur. Cum enim illud quod corrumpitur vel generatur induat aliam formam, dicitur fieri extrinseca natura, id est a forma, quam prius habebat, quae dicitur natura, vt dicitur in Secundo Physicorum. Deinde cum dicitur

d ¶ Ponit opinionem propriam, & circa hoc duo facit, quia primo ponit eam: secundo reddit iterum super opiniones antiquorum, ostendendo quod in parte bene dixerunt, & in parte errauerunt, & causam erroris ipsorum ibi. Secundum rationem autem non eadem dicentes. Dicit ergo, quod quia non quocunque apta sunt agere & pati adinuenit: sed solum illa, quae sunt contraria vel habent contrarietatem necesse est quod agens & patiens in genere sint idem & similia, & diuersa specie & contraria. Quare & agens & patiens partim eadem similia, partim diuersa, atque inter se dissimilia, necesse est. Cum autem agens & patiens genere quidam eadem similiaque sint, specie autem dissimilia: contraria vero sint, eiusmodi, tum contraria, tum quae inter ea media sunt, inter se mutuo actiuum & passiuum esse constat. Etenim omnino generatio atque corruptio, in hisce consistunt. Quamobrem & igne calefacere

Qui autem hoc pacto dicit, subcontraria dicere videtur. Contradictio vero causa est hanc. Nam cum totum quippiam contemplari oporteat, de parte quadam loquuntur vtrique. Nam quod simile est, & omni ex parte nullam prorsus habet differentiam, nihil a simili pati, rationi consentaneum est. Cur. n. potius alterum altero erit passiuum? Vnde si fieri queat vt quippiam patiatur a simili, illud quoque a seipso pati poterit. Atqui his ad hunc modum se habentibus nihil aut incorruptibile aut mutationis expers fuerit, si quidem simile quatenus simile existit, actiuum sit. Nam corpus o se ipso pro priore motu mouebit. Et quod prorsus diuersum & nullatenus idem est, similiter. Nam neque albedo a linea, neque linea ab albedine quocunque patietur, nisi forte per accidens, seu si lineam esse albam, aut nigram acciderit. Non enim ea quae neque contraria sunt, neque contrariis constant, se se extrudunt propelluntque a natura.

At, cum non quoduis agere ac pati natum sit, sed quae aut contraria sunt, aut habent contrarietatem, tam agens quam patiens genere quidem simile actiuum, sed specie dissimile atque contrarium esse est necesse. Nam corpus a corpore, & sapor a sapore, & color a colore, & in summa quod eiusdem est generis ab eo quod eiusdem inuenit generis est, patiens aptum est. Cuius causa est quod contraria in eodem genere sunt omnia. Contraria vero inter se vicissim agunt patienturque. Quare & agens & patiens partim eadem similia, partim diuersa, atque inter se dissimilia, necesse est. Cum autem agens & patiens genere quidam eadem similiaque sint, specie autem dissimilia: contraria vero sint, eiusmodi, tum contraria, tum quae inter ea media sunt, inter se mutuo actiuum & passiuum esse constat. Etenim omnino generatio atque corruptio, in hisce consistunt. Quamobrem & igne calefacere

Supra tex. c6. 43.

Tex. c6. 11.

Tex. c6. 52.

C inductio.

Inductionem, dicens, quod agens & patiens esse eiusdem generis...

Tex. c6. 14.

Tex. c6. 52.

Tex. c6. 53.

generatio & corruptio in his & ex his. Er ideo rationale iam igne calefacere, & frigidu infri...

e Secundum rationem autem non eadem sunt dicentes, ambo tamen est tangere naturam. Dicimus, n. pati quod...

LECTIO XX.

Modo suscipiendum est de facere & pati, quo & de moueri & de mouere. Dupliciter, n. dicitur &...

Redit ad predictas antiquorum opiniones, ostendendo causam contrarietatis ipsorum: quod quidem supra licet idem fecerit...

solum respiciens ad subiectum, dixit actiua & passiuu esse similia, & in hoc bene dixit, dicimus etiam aliquando & contrarium pati...

LECTIO XX.

Quam Philosophus determinauit naturam actiuorum & passiuorum ostendendo quia & qualia sunt...

Itaque tamen si uerbotenus eadem non dicunt, utrosque tamen naturam ipsam attingere contingit. Dicimus enim interdum, subiectum ipsum pati...

LECTIO XX.

Aetherum haud aliam esse rationem de ipso agere ac pati, quam de ipso mouere ac moueri existimandum est. Etenim ipsum quoque mouens bisariam dicitur...

dam tamen necesse est primum mouens esse omnino immobile, sicut in his, quae sunt oino separata a materia...

b q Assignat

b q Assignat causam diuersitatis ipsorum dicens, quod causa, a quare quoddam agens est quod agendo patitur...

Tex. c6. 54.

Tex. c6. 55.

Tex. c6. 56.

gens, & ad quam patiens, dicens, quod agens est unum primum principium motus & est diuersum a causa formali & finali...

Quae enim eandem materiam non habent, ea circa passionem agunt. Cuiusmodi ars, haec enim sanantem efficit...

Quaecunq; autem non habent eandem materiam, faciunt impasibilia existetia. v.g. medicatiua. Ipsa n. faciens sanitatem nihil patitur a sanato...

c Est enim factiuum causa, vt unde principium motus existit, actiuu est.

Nam causa vt unde principium motus existit, actiuu est. Cuius autem gratia caetera sunt, actiuu non est.

Quid igitur sit agere ac pati, & quibus competat, & qua de causa, & quemadmodum, hoc pacto sit definitum.

LECTIO XXI.

Vo autem pacto id conuenire qat dicamus rursum. Quibusdam igitur pati quod uidetur, vltimo principium agere p quosdam materiales...

Tex. c6. 77.

Tex. c6. 64.

Quam Philosophus determinauit naturam actiuorum & passiuorum ostendendo quia & qualia sunt...

C 2 Primo

Tex. c6. 60.

Primo ponit opiniones aliorum. Secundo comparat eas ad inuicem, ibi { Leucippus autem estimatus. } Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum in generali. Secundo in speciali, ibi { Hi igitur in quibusdam. } Dicit ergo primo, quod dicendum est rursus, quo contingat agere & pati. Dicit autem

& secundum omnes alios sensus sentire. Amplius videri per aerem & aquam, & per trauparentia: quia poros habent, inuisibiles, propter paruitatem, spissos autem & secundum ordinem: & magis habent trauparentia magis.

Tex. c6. 57.

b Hi igitur in quibusdam determinauerunt ita, quemadmodum & Empedocles, non solum in facientibus & patientibus: sed & misceri inquirunt ea, quorum pori ad inuicem sunt commensurabiles.

Tex. c6. 58.

c Compendiose autem maxime & de omnibus vno sermone determinauerunt Leucippus, & Democritus principium facientes secundum naturam.

Tex. c6. 59.

d Quidam n. Antiquorum opinati sunt ex necessitate esse vnum omne & immobile: vacuum qui de n. non ens, moueri aut non posse si non vacuū separatum. Neque rursus multa esse si non sit segregata. Hoc enim nihil differt, vt si quæ existimet non continuū esse omne: sed res diuisas se inuicem tangere & fore multa & non vnū esse, & vacuū. Si n. vbiq; diuisibile, nihil esse vnū, quapropter, neque multa, sed vacuū omne. Si autem tum diuisibile quidem, tum autem non; scititium aliqd hoc vtique videri. Vsq; quantum n. & propter quid hoc quidē se habet ita esse totale, & plenum est, hoc autē diuisum? Amplius autem, & sic fore necessarium non esse motionē. Ex his igitur vtique sermonibus transcendentem sensum, & despicientes eū enunciat, ac si conueniens sit rationem sequi, vnum & immobile omne esse dicunt, & infinitum quoddam, finem n. finire vtique ad vacuum. Hi igitur propter causas has enunciat ita de veritate. Amplius autem in sermone videtur hoc quidē contingere: in rebus autem ita opinari dementiæ est simile, nullas enim dementiū egreditur intatū, vt ignē & glaciem vnū esse existimat: sed solum bona & apparentia propter asserudine, hæc quibusdam nihil videtur differre propter dementiā.

F dicit quod quidam magis ad speciem descendentes, dicunt ipsos poros non solum in actibus & passibus, sed etiam illa dicunt adiuicem bene admisceri, quorum pori sunt commensurabiles, vt vnum in aliud ingredi possit: ita quod plurimum vnus sit in plurimo alterius, & conuerso. Deinde cum dicit.

aquam, & ea quæ perspecta atque translucida sunt res ipsas videri: propterea quod meatus habeant, inuisibiles quidem ob paruitatem, sed tamen frequentes, & serie quadam ac ordine dispositos: & magis, quæ magis perspicua dilucidaque sunt.

G

Quidam igitur, quemadmodum & Empedocles, hoc pacto in nonnullis desinerunt, non solum in agentibus patientibusque, sed & ea misceri aiunt, quorum pori atque meatus commensurabiles inter sese sunt.

Vna autem ratione, ac via maxime de omnibus desinere Leucippus, & Democritus, principium facientes quæ quidem secundum naturam est.

H

Nonnullis enim ex Veteribus, id quod est, necessario esse vnum, atq; immobile, visum est, vacuum enim ipsum non esse: nihil autem moueri posse, si vacuum se paratum in ratione reuerentem sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit, quod ea distinguit. Ceterum putare uniuersum ipsum non esse continuum, sed ea quibus constat diuisum sese tangere, idem profecto esse, atque ipsum multa & non vnum esse & vacuum dicere. Nam, si omni ex parte diuisibile sit, nullum vnum esse, quare nec multa, sed vacuum uniuersum. Si uero parum diuisibile sit, parum non diuisibile, hoc figmento cuiusdam esse per simile. Nam quatenus, quamque ob causam pars alia uniuersi hoc pacto sese haberet, pleneque esset, alia diuisa? praterca, sic esse necessarium motum non esse.

Ob hæc igitur rationes nonnulli sensum pratercuntes despicientesque, quæ sit rationem sequi dicunt oportere, uniuersum ipsum, vnum & immobile & infinitum esse asserunt. Nam alioquin (inquitur) finis ad vacuum finiret. Quidam igitur ad hunc modum, & ob causas hæc, de ipsa veritate dixerunt. Sed cum in rationibus hæc uideantur euenire, in ipsis uero rebus minime: hoc pacto sentire, insaniam per simile existit, nemo n. ex hisce, quos insaniam male habet, a mente eo usq; distat, ut ignē & glaciem vnū esse putet: sed solū q. bona honestaq; ipsi, & q. p. cōsue tudine talia esse apparent, ea quibus ob insaniam nihil differre uidentur.

Tex. c6. 60.

Tex. c6. 57.

Tex. c6. 61.

Tex. c6. 62.

Tex. c6. 61.

T. c. 62. f.

atur, quod ens vbiq; idest in omni puncto, sit diuisibile: tunc potest dici, quod nihil sit vnum: sed multitudo componitur ex multis vnīs. ergo nec multitudo erit, ergo totum erit vacuum. Si autem dicatur totum esse esse continuum, tum quidem idest secundum aliquod esse diuisibile, tum autem non, idest secundum aliquod esse indiuisibile, hoc vtique videtur esse scititium, cum non sit magis ratio, quare in vno puncto diuidatur q. in alio: vsq; ad quærum enim erit diuisibile, ita quod ibi ferretur diuisio? & quare aliud de vnuerso, ita se habet quod diuidatur & separatur p. vacuum, aliud autē se habet qd est plenum, & non diuidatur, ita quod vnum ab alio separatur p. vacuum, non videtur horum posse ratio assignari. Amplius autem sequitur ex necessitate, q. nihil mouebitur p. istas rationes. ergo transcendit & dimiserunt sensum, & ea quæ per sensum apparent, oppinantes quod magis debemus sequi rationem quam sensum. Quod autem totū ens sit infinitum sic probabant. Si ens finitur, aut finitur ad plenum, aut ad vacuum: sed ad plenum non potest finire, quia plenum est ens, idem enim finitur ad seipsum: vel eadem ratione illud plenum finiretur ad aliud plenum, & sic esset abro in infinitum. ergo oportet quod finitur ad vacuum: sed vacuum non est. ergo ad nihil finitur, ergo oportet quod ens sit infinitum. Isti ergo propter tales causas sic enunciauerunt de veritate. Adhuc in sermone per ipsorum rationem sophisticam videtur hoc sequi quod dictum est, non tamen in rei veritate contingit. Si autem res ipsæ inspiciantur, demencia videtur esse simile dictum eorum: nullus enim demens intantum egreditur a iudicio veritatis, quod dicat ignem & glaciem esse vnum: quod illi dicebant ponentes omnia esse vnum. Licet aliquis propter consuetudinem, vel propter apparentiam putet mala in sensibus esse bona, hoc enim quibusdam propter dementiā accidit, vnde aliquando inter bona & mala nullam differentiam esse putant. Deinde cum dicit.

Tex. c6. 60.

Tex. c6. 57.

Tex. c6. 61.

Tex. c6. 62.

Tex. c6. 61.

T. c. 62. f.

e Leucippus autē existimauit habere sermones, qui ad sensum confessa dicentes, non destruebat generationē, neq; corruptionē, neq; motum, neq; multitudinē entium. Consensit autē his partim quæ apparent, partim vero ijs, quæ vnum astruunt: quare neque esse motum sine vacuo. Vacuumq; non esse ens: & entis nihil non ens inquit esse: principia liter enim ens, plenum est ens.

f Sed omne quod tale non vnū, sed infinita multitudine, & inuisibilia propter paruitatem tum moris, hæc autem in vacuo ferri: vacuum enim esse. Et coagmentata quidē generationem facere, dissoluta autem corruptionem: facere autem & pati quatenus se contingunt, secundum enim id non vnum esse & composita & complicare generare. Ex eo quod vere vnum est, non generari multitudinem, neque ex vere multis vnum: sed esse hoc impossibile.

g Sed vt Empedocles, & aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationē & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autē, & augmentationem subintrantibus alijs. Pere autē & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim qe quadā solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autē impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangencia quidē esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

trant in alterum, sit augmentum: cum permittatur ordinem & situm, tunc fit alteratio. Secundum enim quod dicit & confiteretur, necesse est ponere non esse vnum solum, ex quo generatur ista composita & complicata: quia ex eo quod est vere vnum, impossibile est fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino est indiuisibile actū & potentia: vere autem multa, quæ omnino distincta sunt, nec actū, nec potentia coniunguntur sicut indiuisibilia. Deinde cum dicit.

f ¶ Comparat opinionē Leucippi ad opinionē Emp. & primo penes conuenientiam, dicens, q. Demo. & Leucippus dicunt, q. res patitur per poros, sicut dixit Empe. & quidam alij de antiquis Philosophis, & dicunt, q. omne pati & omne alterari hoc modo generatur, & sic quod sit, ita q. sit rei dissolutio per interpositionem vacui: quia vacuū interponitur ipsis rebus, ita q. pars huc, pars illuc feratur. Similiter augmentationem fieri per subintrationem ipsorum solidorum atomorum adiuicem. Empe. autem fere necesse est dicere, sicut Leucippus dixit: esse scilicet

generationem, neque corruptionem, neque motum, neque multitudinem rerum: sed constitetur ea quæ sunt omnibus manifesta ad sensum. In hoc tamen dixit eadem cum Parme. & Melisso: constituentibus, idest dicentibus, quod omne quod est, est tantum vnum, & immobile: quia dicit quod bene sequitur, q. non erit motus nisi sit vacuū, sed in hoc differt ab eis: quia illi destruxerunt consequens, idest vacuū esse: & concluderunt oppositum antecedeētis. motum non esse. Sed Leucippus ponit antecedens, & infert consequens. motū: & ex hoc concludit vacuum esse, vacuū autem dicit esse sicut priuationem: & id eo simpliciter non ens, quia non est aliquid entium, sicut nec priuatio: tamen est ens, quia est entis, sicut priuatio habitus, vnde plenum dicebat principaliter ens. Deinde cum dicit.

Leucippus uero rationes habere arbitratu est, quæ sensui consentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluralitatem e medio tollant. Consentaneæ autem hisce quæ apparent, hæc quidem locutus. Illis uero qui ipsum vnum conficiunt, quia sine vacuo non sit motus: & vacuum esse non ens, & eius quod est nihil non ens esse aut, quod enim proprie est, plenum esse.

Sed quod est eiusmodi, non vnum esse, sed numero infinita, & inuisibilia ob molis paruitatem. Atque hæc, in vacuo ferri, vacuum enim esse. Item cum coalescunt coeuntque, generationem: cum dissoluantur, corruptionem efficiere. Atque agere & pati, quatenus sese tangunt, nam eatenus, non vnum esse. Et generare, cum componuntur complicanturque. Et ex eo quod verum vnum est, non gigni multitudinem, nec ex hisce, quæ vere multa sunt, unum: sed hoc esse impossibile.

Sed quemadmodum Empedocles & quidam alij aiunt permeatus pati sic omnem alterationem passionemque hoc fieri modo, cum per vacuum fiat dissolutio & corruptio, similiter autem & accretio, in vno subeuntibus solidis. Fere autem perinde dicit Empedocles atque Leucippus ait, necesse est esse, inquam, solida quadam, ceterum indiuisibilia, nisi meatus omni ex parte continui, quod sane fieri nequit. Nam solidum, nihil aliud præter poros, sed totum vacuum esset. Quæ igitur sese tangunt indiuisibilia esse, & quæ inter hæc media sunt vacua, quos ille poros meatusque appellat, est necesse, ad hunc modum,

trant in alterum, sit augmentum: cum permittatur ordinem & situm, tunc fit alteratio. Secundum enim quod dicit & confiteretur, necesse est ponere non esse vnum solum, ex quo generatur ista composita & complicata: quia ex eo quod est vere vnum, impossibile est fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino est indiuisibile actū & potentia: vere autem multa, quæ omnino distincta sunt, nec actū, nec potentia coniunguntur sicut indiuisibilia. Deinde cum dicit.

f ¶ Comparat opinionē Leucippi ad opinionē Emp. & primo penes conuenientiam, dicens, q. Demo. & Leucippus dicunt, q. res patitur per poros, sicut dixit Empe. & quidam alij de antiquis Philosophis, & dicunt, q. omne pati & omne alterari hoc modo generatur, & sic quod sit, ita q. sit rei dissolutio per interpositionem vacui: quia vacuū interponitur ipsis rebus, ita q. pars huc, pars illuc feratur. Similiter augmentationem fieri per subintrationem ipsorum solidorum atomorum adiuicem. Empe. autem fere necesse est dicere, sicut Leucippus dixit: esse scilicet

indivisibilia corpora. Dicitur autem fere: quia Empe. non con-

Comē. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 64.

Lea. 6.

poros, ita autē & Leucippus dicit facere & pati. Modi igitur, secundū quos hæc quidē faciūt, hæc autem patiuntur, fere hi di-

h Similiter autē aliorū oīum, vt in Timæo scripsit Plato. Intātū differt, n. vt nō eodē modo cum Leucippo dicat. Qm̄ hic quidē diuisibilia. Et hic quidem infini-

LECTIO XXII.

T aut parū digredientes dicam: necessarium & impasibile vnūq̄-

rationis & corruptionis, non solum mistorum, sed etiam quatuor elementorum, ex corporibus indivisibilibus: quia secundum istos diuersitas istorum corporum tam simplicium, quā mistorum causatur ex diuersitate corporum atomorum, quæ differunt positione, ordine, & forma, & figura, sicut dicitur in Primo Metaphysicorum. Empedocles vero ex sui positione non potest dare causam generationis & corruptionis nisi solum istorum mistorum vsque ad elementa, ponit enim alia sic-

ri ex quatuor elementis: sed in elementis non potest dare causam generationis & corruptionis, non enim potest alia elementa priora illis quatuor elementis, vnde non potest dicere propter quid, vel quomodo generentur ex alijs, aut corrumpantur in alia. Deinde cum dicit.

Leucippus de actione & passione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi fere dicuntur, & de hisce quidem, & quo pacto dicant, perspicuum est. Et ad positiones, quibus ipsi videntur, fere consentaneæ accidere videntur, cæteris autem minus. v.g. Empedocli qualiter generatio, corruptio, & alteratio fieri, nequaquam liquet. Nam bis prima corpora indivisibilia sunt, figura tantum inter se discrepantia: ex quibus primis entia componuntur, & in quæ vltima dissolui solent. Empedocli vero, cætera quidem ut patet vsque ad elementa ipsa, generationem habent atque corruptionem. At horum ipsorum acervata congestaque magnitudo quo pacto oriantur ac intereat, neque perspicuum est, neque fieri potest vt ipse dicat, nisi & ipsius ignis elementum esse dixerit.

Similiter & aliorum omnium, uti Plato in Timæo scripsit. Tantum enim abest, ut eo quo Leucippus modo dicat, quod hic solida, ille plana esse indivisibilia; & hic infinitis figuris, ille finitis, indivisibile: quodque definiti afferit, quando quidem indivisibilia utriusque & figuris definita dicunt. Ex his itaque generationes, & segregationes fiunt. Nam Leucippo quidem duo modi esse possunt, & per vacuum, & per tactum. hæc enim ratione, diuisibile quodque existit. Platoni uero dumtaxat per tactum, nam vacuum non esse inquit. Et de planis quidem indivisibilibus, in hisce quæ prius dicta sum diximus, de solidis uero itidem indivisibilibus, quod præter ea considerari potest, in presentia omittatur.

LECTIO XXII.

T autem paululum digredientes dicamus: quodque eorum, & indivisibilia sunt, impasibile

LECTIO XXII.

Quæquam Philosophus posuit opinionem aliorum de principijs rerū naturalium, & de modis quibus agūt & patiuntur adinuicem, nunc in parte ista reprobat eas. & primo reprobat opiniones eorum, quantum ad positionem atomorum, quæ dicebant esse principia, secundo quantum ad modos agendi, quos ponebant, ibi & Quicumque quidem

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 71.

Tex. cō. 72. Tex. cō. 81.

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 65.

Tex. cō. 66.

Tex. cō. 67.

Tex. cō. 68.

Tex. cō. 69.

Tex. cō. 18.

quidem igitur per pororum. } Circa primum duo facit. Primo ostendit indivisibilia corpora non esse principia. Secundo, quod non mouentur a vacuo, ibi & Amplius quidem quid est quod mouet. } Circa primum ponit duas rationes, secunda ibi & Amplius autem vtrum. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationem. Secundo remouet quandā instantiam, quam ad opinionē Platonis, & primo penes conuenientiam, dicens, quod sicut Leuci. potest dare causam generationis omnium ex sua positione, ita & Plato. secundum quod scripsit in Timæo. Secundo cum dicit. } Instantū differt enim. } Ponit differentiam dicens: quod quæuis Leuci. & Plato conueniāt in hoc quod vterque posuit indivisibilia principia, tamen in tribus differunt. Primo, quia Leuci. dixit illa indivisibilia esse corpora solida, Plato autē ea dixit esse superficies. Secundo, quia figura indivisibilem corporis, quibus figuratur & terminatur vnumquodque compositorum, sunt infinitæ apud Leuci. sed secundum Platonem sunt finitæ. Po-

Quamuis hoc inconueniens sit, solum dare circulari figuræ calidum, necesse est enim & contrarium frigidum alicui alij conuenire figuræ. Inconueniens autem si hæc quidem insint: dico autem caliditas, & frigiditas, grauitas autem, & leuitas, durities, & mollities non insint. Sed tamen grauius secundum excēditiam, inquit esse Democritus quodque: indivisibilem, quapropter & calidius: talia autem entia non pati adinuicem impossibile, v. g. a multum excedente calido leuiter calidum. Sed tamen si durum est, & molle. Molle autem in patiēdo aliquid dicitur, subactiuum. n. & molle. Sed tamen inconueniens, & si nihil insint, nisi solum figura: & si insint, vnum autē solum. v. g. hoc quidem frigidum, hoc autē calidū, neque, n. vna aliqua esset natura eorum, similiter autē impossibile si multa vni. Indivisibile, n. cū sit in eodem, habebit passiones. Quapropter & si patiatur (siquidē infrigidatur) sic & aliquid aliud faciat, aut etiā patietur, eodem autem modo & de passionibus alijs.

Hoc enim & solida, & planitiem dicentibus indivisibilia, contingit eodem modo, neque enim rariora neque densiora est possibile generari vacuo non existente in indivisibilibus,

ergo contraria sunt in eodem indivisibilibus: sequitur etiam quod sint in eodem secundum idem, quod est impossibile: sequitur etiam, quod si atomus infrigidatur, quod secundum hoc calefiat, quod falsum est, & eodem modo est de alijs qualitatibus actiuis & passiuis, quæ sunt durum, & molle. Deinde cum dicit. } Reprobat opinionem Platonis dicens, quod etiam Democritus, & huiusmodi istud inconueniens sequitur: & ad opinionem Platonis dicentis superficies indivisibiles esse principia. Dicit enim Plato, quod in illis superficiebus non est vacuum: quia secundum eos impossibile est fieri rarum, nisi per interpositionem vacui in partibus corporis. Sequitur quod non existente vacuo, non generatur aliquid rariius vel densius, cum autem rarum & densum sint primæ contrariæ qualitates ex parte materie, istis non existentibus aliæ consequentes non erunt: quia ablato priori auferuntur & posterius. Sic ergo in corpore nulla sunt qualitates actiue & passiue, ergo nec agit, nec patitur aliquid indivisibilem non existente vacuo ipso. Deinde cum dicit.

humido sit subactiuum. Dicitur autem molle subactiuum, quia agit per humidum, quod non est simpliciter actiuum, sicut calidum, vel frigidum: & per hoc dicitur sequitur iterum atomos esse actiuis & passiuis. Si ergo secundum quod deducit Commentator, quocumque componant ea, contingit eis impossibile: quoniam, si ponunt ea non esse receptiua passionum, sequitur quod non sit aliqua causa actionis & passionis: & si ponunt ea receptiua, contingit vt non sint receptiua: sic ergo ex illorum positione contingit vt sint aliorum receptiua. Et sicut diximus, licet hoc sequatur ex dictis Democriti, & Leuci, tamen hoc est impossibile: & inconueniens: ita: atomis enim, aut est figura sola, aut cum figura qualitas actiua & passiua, si ponatur in eis sola figura, tunc non erunt actiua, nec passiua: quia figura, nec est actiua, nec passiua: auer enim mathematica agerent & paterentur, si autem cum figura in atomis ponatur qualitas, quæ doque: autem vna erit in qualibet atomo aut plures, si autem vna, nec propria insint, nam, cum sit indivisibile, in eodem affectus habebit. Quare, si patiatur quatenus frigescit, eatenus mirum & aliud quippiam ager, aut etiam patietur. Ad hunc autem modum de cæteris quoque passionibus est dicendum.

Atqui hoc absurdum est, solum, inquam, rotunda figura calorem tribuere, necesse enim est, & contrarium, frigus scilicet, alicui alij competere figuræ. Absurdum etiam est, si hæc quidem caliditas, inquam, & frigiditas insint, pondus autem, ac leuitas, & durities, mollitiesque non insint. Atqui Democritus, indivisibilem quodque per excēssionem grauius esse asserit: quare, ut patet, & calidius, at fieri non potest, vt quæ talia sunt, mutuo a sese non patiuntur, cæui a calore admodum exuperante, id quod lente calidum est. At uero si durum, & molle. Molle autem dicitur, quia pati quippiam solet, quod enim cedit, molle est. At uero & absurdum quoque fuerit, si nihil nisi figura solum insint, item, si quid insint, sed unum solum, ut si hoc durum sit, illud calidum, neque enim eorum natura, vna aliqua esse potest. Pari modo impossibile fuerit, & si plura vni insint, nam, cum sit indivisibile, in eodem affectus habebit. Quare, si patiatur quatenus frigescit, eatenus mirum & aliud quippiam ager, aut etiam patietur. Ad hunc autem modum de cæteris quoque passionibus est dicendum.

Siquidem hoc ipsum eodem modo accidit, tam ijs qui solida, quā qui plana esse indivisibilia dicunt, nam si vacuum in hisce, quæ indivisibilia sunt, non insint, neque rariora, neque densiora fieri possunt.

ergo contraria sunt in eodem indivisibilibus: sequitur etiam quod sint in eodem secundum idem, quod est impossibile: sequitur etiam, quod si atomus infrigidatur, quod secundum hoc calefiat, quod falsum est, & eodem modo est de alijs qualitatibus actiuis & passiuis, quæ sunt durum, & molle. Deinde cum dicit. } Reprobat opinionem Platonis dicens, quod etiam Democritus, & huiusmodi istud inconueniens sequitur: & ad opinionem Platonis dicentis superficies indivisibiles esse principia. Dicit enim Plato, quod in illis superficiebus non est vacuum: quia secundum eos impossibile est fieri rarum, nisi per interpositionem vacui in partibus corporis. Sequitur quod non existente vacuo, non generatur aliquid rariius vel densius, cum autem rarum & densum sint primæ contrariæ qualitates ex parte materie, istis non existentibus aliæ consequentes non erunt: quia ablato priori auferuntur & posterius. Sic ergo in corpore nulla sunt qualitates actiue & passiue, ergo nec agit, nec patitur aliquid indivisibilem non existente vacuo ipso. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 50.

d. ¶ Remouet quandam instantiam siue fallam responsonem, que possit dari ad rationes suas, possit enim aliquis dicere, quod atomi parui sunt indiuisibiles, magni autem diuisibiles, unde remouet dicens, quod hoc est inconueniens. Verum enim est, quod rationabilis & facilius magna diuiduntur quam parua: quia magna facilius dissoluitur.

Tex. c6.70.

¶ Amplius autem inconueniens est parua quidem indiuisibilia esse, magna autem non. Nunc enim magis rationabiliter maiora constringuntur quam parua: hæc quidem omnia dissoluitur facilius paruis. v.g. magna quidem procedunt ex multis, indiuisibilia autem vniuersaliter, quare magis quam magnis inexistunt paruis.

Tex. c6.71.

¶ Amplius autem vtrum omnium vna natura illorum solidorum, aut differt alterum ab alteris, quemadmodum, si hæc mole essent ignea, hæc autem terra. Si enim vna natura est omnia, quid diuidens? aut quare cum se tangunt non sunt vnum? quemadmodum aqua, quando aquam tangit: nihil enim differt posterior aqua a priori. Si autem alia, qualia hæc & manifestum est quod hæc ponenda sunt principia & causas contingentium magis, quam figurarum. Amplius autem differentia in natura vti que faciunt & patientur approximantia adinuicem.

Tex. c6.72.

¶ Amplius, quid est quod mouet? si enim aliud, passiuum est: si autem ipsam seipsum, vnum quodque aut diuisibile erit, secundum aliud quidem mouens, secundum aliud autem motum, aut secundum idem contraria inerunt. Et non solum materia erit vna numero, sed & potentia.

Tex. c6.73.

¶ Amplius, quid est id quod mouet? si aliud sit, affectioni erunt obnoxia: si vero quodque sese moueat, aut erit diuisibile, ut altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria: & materies non modo numero vna, sed & potentia erit.

Tex. c6.74.

¶ Qui igitur ob meatum motionem passionem accideret inquit, si oppletis quoque meatibus id euenire dicant, meatus superuacanei sunt. Nam si passio ad hunc fiat modum, vniuersum ipsum etiam si foramina non habeat, sed continuum sit, eodem pati modo potest. Insuper, qui fieri potest in transpiciatur vni animi? nam neque secundum tactum per perspicua transitio fieri potest, neque permeatus si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere annon, referri? totum enim similiter erit plenum.

Tex. c6.76.

¶ Præterea, quæ differunt in natura & forma agunt & patientur adinuicem, cum approximantur, illa vero, quæ sunt diuersa in figura, non sic agunt & patientur adinuicem, ergo magis alie diuersæ nature debent poni principia actionis & passionis, quam diuersæ figuræ. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quod corpora indiuisibilia non mouentur in vacuo, sicut dicebat Demo. tali ratione, Si ista indiuisibilia mouentur in vacuo, querendum est quid mouer ea: aut enim mouentur a se, aut ab alio: si ab alio, tunc ipsum indiuisibile est passiuum. ergo non est primum principium actionis, sed potius ipsum mouens.

¶ Ad hæc illud quoque præter rationem existit: parua inquam, esse indiuisibilia, magna vero minime. Nunc enim haud sine ratione, quæ manifestata sunt facilius quam quæ parua, frangi solent, hæc enim, magna scilicet, facile dissoluntur, quippe quæ in multa inpingunt. Sed quæ profus indiuisibilia existunt, cur paruis potius quam magnis competunt?

¶ Insuper vtrum illorum omnium solidorum vna sit natura, an inter se differat perinde atque si mole alia ignea, alia terra essent? Nam si vna sit omnium natura, quidnam id est, quod ea distinxit se parauit? Aut cur cum se se tangunt, non in vnum coalescunt, haud secus quam aqua, cum aquam tangit? nihil enim differt posterior aqua a priori. Si vero diuersa, qualianam hæc sunt? Atque perspicuum est, ea potius quam figurarum ipsas poni oportere principia, cuiusque eorum, quæ eueniunt. Præterea si natura differant, & agent, & patientur, cum mutuo sese tangunt.

¶ Præterea, quid nam est id quod mouet? si aliud sit, affectioni erunt obnoxia: si vero quodque sese moueat, aut erit diuisibile, ut altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria: & materies non modo numero vna, sed & potentia erit.

¶ Qui igitur ob meatum motionem passionem accideret inquit, si oppletis quoque meatibus id euenire dicant, meatus superuacanei sunt. Nam si passio ad hunc fiat modum, vniuersum ipsum etiam si foramina non habeat, sed continuum sit, eodem pati modo potest. Insuper, qui fieri potest in transpiciatur vni animi? nam neque secundum tactum per perspicua transitio fieri potest, neque permeatus si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere annon, referri? totum enim similiter erit plenum.

¶ Præterea, quæ differunt in natura & forma agunt & patientur adinuicem, cum approximantur, illa vero, quæ sunt diuersa in figura, non sic agunt & patientur adinuicem, ergo magis alie diuersæ nature debent poni principia actionis & passionis, quam diuersæ figuræ. Deinde cum dicit.

¶ Et cum actiuus, & non per poros, etiam si non haberet poros, sed sit totum continuum patientur eodem modo propter tactum actiuus: superflui ergo sunt pori. Secundo rationem ponit ibi. Amplius autem quomodo contingit? Dicens, quod isti non possunt dicere, quomodo videre & inspicere fiat, quando ille sensus sit per transparentiam, sicut per vitrum vel cristallum. Manifestum enim est, quod sentiens secundum tactum non transit per transparentiam, ut ad rem factam perueniat, quia illi sensus sunt per distantiam. Nec iterum possunt dicere quod sensus fiat per poros si plenus est vnusquisque pororum, sicut ipsi dicunt: nihil enim differet habere poros plenos, & non habere poros: quia totum corpus est transparentes sicut erit plenum.

Tex. c6.77.

¶ Sed & si vacua quidē hæc sint necesse autem corpora in seipsis habere, idem contingit rursum. Si autem talia sint secundum magnitudinē suam, vt nō suscipiant corpus aliquod, ridiculum, paruum quidem existimare vacuum, magnum autem non esse vacuum. Qualecunque autem vacuum aliquod existimare dicere nisi regionem corporis. Quapropter manifestum, quonia omni corpori, scilicet secundum tumore æquale erit vacuum, vniuersaliter autē poros facere superfluum, si enim nihil facit secundum tactum neque per poros transiens faciet. Si autem in tangendo & poris non existentibus, hæc quidem patietur, hæc autem facient ad se inuicē hoc modo innatorū. Quod ergo ita dicere poros, vt quidā existimat, aut medaciū, aut inane est, manifestū ex his.

LECTIO XXIII.

¶ Vo autē modo existat generare in rebus, & facere & pati dicam, accipientes principium dictum multotiens.

¶ Si enim est hoc potestate, hoc autem actu talē ac suapte natura aptum natum est non tum quidem pati, tum autem nō pati, sed omnino secundum quod est tale: magis autem & minus secundum quod tale magis & minus. Et has res vti que aliquis dicit magis inesse, vt in metallicis: extendunt enim se passiuē venæ continē.

¶ Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati, sed vniuersim quatenus est tale, magis autem & minus quatenus magis & minus tale est: sic profecto melius quispiam meatus inesse dicit, sicuti in metallicis uenæ quadam rei affectui obnoxie porrigi solent.

¶ Ostendit quod pori non sunt necessarii ad corporis diuisionem dicens, quod cum omne corpus sit diuisibile, tam physicum quam mathematicum, ridiculum est, ponere poros causa diuisionis: quia corpora possunt separari secundum id quod diuisibilia sunt: in talibus autem non est vacuum in poris: pori ergo non sunt causa diuisionis: quia aliter mathematica nō essent diuisibilia.

¶ At vero si hæc quidem uacua sint, sed corpora in se necessario habeant, idem rursum accidit. Quod si magnitudine tantilla sint, ut nullum corpus admittere queant, putare quod paruum est uacuum esse, quod magnum non uacuum, nec quantulumcunque quidem, aut dicere sese putare uacuum esse quippiam aliud præter corporis locum, ridiculum est. Quare, ut patet, uacuum omni corpori, mole æquabile erit. In summa, meatus facere, superuacaneum, nam si per tactum agat nihil, neque per meatus sese insinuando agat. Sin uero quippiam ex eo agat quia, tangit: etiam si meatus nulli sint, eorum quæ inter se agere ac pati nata sunt alia agant, alia patientur. Perinde igitur meatus astruere ut quidam existimant: aut falsum esse, aut certe uacuum, ex hisce constat.

¶ Porro cum corpora omni ex parte diuisibilia sint, meatus facere ridiculum existit. nam quo diuisibilia sunt, hoc separari queunt.

LECTIO XXIII.

¶ Vnam autem modo ea quæ sunt generent agantque ac patientur, sumpto initio sepe iam dicto, declaremus oportet.

¶ Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati, sed vniuersim quatenus est tale, magis autem & minus quatenus magis & minus tale est: sic profecto melius quispiam meatus inesse dicit, sicuti in metallicis uenæ quadam rei affectui obnoxie porrigi solent.

¶ Et cum ita sit, non est alia causa passionis, nisi quia receptiuum alicuius formæ, recipit illam ab aliquo agente: impossibile est ergo, quod illud tale corpus, quod est in potentia, sit receptiuum aliquid cuius formæ: tum quidem, id est secundum aliquas partes, tum autem non, id est secundum quoddam non, sed oportet quod sit omnino passibile, id est in omni parte: in quantum est in potentia. Potest tamen secundum aliquas partes magis recipere passionem ab agente: virtute causatam, & secundum quoddam in parte: quia forte passiuum magis est dispositum in vna parte, in alia ad recipiendum formam, quam agens intendit inducere. Si autem aliquis dicat quod magis passiuæ sunt magis porosa, sicut,

¶ Ostendam Philo- plus posit opinonem aliorum de agere & pati, siue de modis agendi vel patiendi, & reprobatio nes earum, in parte ista ponit opinioe propriam & veram. Et circa hoc duo facit. Primo dat intentionem suam, secundum do proficitur inter tum ibi. Si enim e. Dicit ergo primo, quod postquam posita & reprobata sunt opinioes aliorum de actione & passione, dicendum secundum rei veritatem quomodo existat vel fiat generatio: & quomodo existat agere & pati in his quæ agunt & patientur. Ad hoc autem perfecte videndum, accipiendum est pro principio actionis & passionis illud quod multotiens dictum est. Deinde cum dicit.

Tex. c6.79.

sicut videmus in venis metallorum, quod quae sunt rariores, magis sunt dispositae ad recipiendum formam metalli: & sic videtur, quod pori sunt causa passionis. Dico quod hoc non est verum, quod foramina non sunt causa passionis, sed potius dispositionis materis, quae a tali actu passibilis est, & non ab alio. Secundo cum dicitur.

Tex. c6. 78.

c ¶ Ponit secundam conditionem & est, quod agens & patiens debent esse diuisa & non continua: quia id, quod est continuum non est passibile. Veritas autem huius propositionis ex hoc est, quia nihil patitur a seipso: quia non est magis ratio, quare una pars eius agat & alia patitur quam alia, cum partes continui sint similes naturae. Ita autem agentia & patientia, licet sint diuisa, oportet quod sint in debita propinquitate. Omnia enim agentia naturalia habent determinatam virtutem, quae si ultra suae virtutis proportionem elongentur a patientibus, nullum effectum causare poterunt, sed cum sunt propinqua in se vel in aliis, tunc agens agat, & patiens patitur. Dico autem appropinquare sibiipsis, quando primum agens, & vltimum patiens sunt immediata: appropinquare vero in aliis est, quando inter primum agens & vltimum patiens est aliquid quod agit & patitur. Agit autem in virtute primi, verbi gratia, ignis non solum calefacit nos, quando tangit, sed etiam quando est longe: calefacit enim aerem, qui natus est a caliditate ignis, aer autem calefactus, calefacit corpus nostrum. Deinde cum dicitur.

Tex. c6. 79.

d ¶ Tum quidem existimare autem pati, tum autem non determinantes quod in principio hoc dicendum. Siquidem enim non ubique diuisibilis sit magnitudo, sed est corpus indiuisibile, aut latitudo, non ubique esse ubique passibile, sed neque continui vllum. Si autem hoc mendacium, & omne corpus diuisibile, nihil differt dicere diuisum esse quidem tangere: aut utique diuisibile esse. Si enim segregari potest secundum tactum, ut aiunt quidam: & si non dum est diuisum erit diuisum. possibile enim diuisum esse. sit enim nullum impossibile.

Primo Ca. li. t. c. 2.

Tex. c6. 80.

e ¶ Vniuersaliter autem generari, hoc modo scissis corporibus est inconueniens: destruit enim hic sermo alterationem. Videmus enim idem corpus continuum cum sit, quandoque quidem humidum, quandoque autem coagulatum, non autem diuisione & compositione hoc patiens. neque conuersione, & contactu, sicut ait Democri. neque enim transductum neque transpositum secundum materiam, neque transmissum coagulatum ex humido, generatum est. Neque autem nunc insunt dura & coagulata indiuisibilia tumoribus, sed similiter omne nunc humidum, quandoque autem durum, & coagulatum est.

d ¶ Probat tertiam conditionem dicens, quod existimare sicut quidam existimant, quod res quae patitur, tum, id est secundum aliquam partem patitur: & tum non, id est secundum aliquam non patitur, hic determinandum est, & dicendum, quod hoc falsum est. Si enim concederetur quod corpus & magnitudo non ubique esset diuisibilis, sed diuisibile in indiuisibilia corpora, sicut dixit Democri. vel in indiuisibiles superficies: sicut dixit Plato, tunc verum esset quod corpus non ubique, id est in omni parte sua esset passibile. Sic etiam esset verum, quod nihil esset continuum, licet continetur ad indiuisibile, non tamen componitur ex indiuisibilibus. Si autem est mendacium hoc quod dicunt, immo, quia mendacium est: quia omne corpus est diuisibile, nihil differt dicere, quod diuidatur, vel quod sit diuisibile, vel quod tangatur, vel quod sit tangibile. Licet enim in poros diuida-

tur secundum Democri. tamen etiam est diuisibile in partibus, quae poris interponuntur: quia ista non sunt indiuisibiles: quae tamen partes ponebantur indiuisibiles ab eis: & similiter est tangibile in illis: & ita secundum totum est tangibile, & diuisibile, & passibile. Si enim potest segregare secundum tactum, id est secundum superficies in quibus est tactus: ut dicunt quidam Platonici, & si nondum est diuisum, est tamen diuisibile. Postea ergo esse possibile, non accidit impossibile. Similiter etiam, si diuisibile sit in partes, posita diuisione in actu, non sequitur impossibile. Secundo ergo totum, & quamlibet sui partem, id est diuisibile & passibile. Deinde cum dicitur.

Continuum igitur quodque, & unum existens, effectus experit. Similiter, & ea quae tamen si agere & pati nata sunt, tamen neque sese tangunt, neque alia. Intelligi nolo, ut ignis non modo cum tangit, sed etiam si procul sit, calefacit. Nam ignis aerem, aer corpus excalefacit cui, ut agat, patiturque, est insutum.

At fieri non posse ut quicquam parte altera patitur, altera non patitur: qui id ipsum initio definire, dicant oportet. Si enim magnitudo non omnino omnique ex parte sit diuisibilis, sed corpus aut latitudo indiuisibilis sit, non erit profecto quicquam omni ex parte patibile, sed ne continuum quidem. Quod si hoc falsum est, & omne corpus est diuisibile: diuisum ne sit, sed tangatur, an diuisibile, nihil refert. Nam si per tactum segregari possit, perinde ut quidam affirmant: etiam si nondum sit diuisum, poterit tamen esse diuisum. nullum enim emergit impossibile.

Omni autem generationem ad hunc fieri modum, nempe scissis corporibus, cancellis egreduntur rationis. Etenim sermo iste alterationem e medio tollit. At idem corpus, quanquam continuum, aliis liquidum, aliis concretum videmus, non diuisione aut compositione hoc passum, neque conuersione aut contactu, sicut Democrius asserit. Nam neque transpositione, neque naturae demutatione, ex liquido concretum enadere solet. Neque nunc dura concretaque indiuisibilia mole sunt: sed ex aequo quoduis, nunc liquidum, interdum uero durum, & concretum existit.

gulgatur, non transducitur extra naturam suam, ita quod mutet substantiam: nec transponuntur partes mutando ordinem vel situm: neque transmittitur per liquefactionem: neque etiam nunc, quando scilicet humidum coagulatur, oportet quod in aqua corpora indiuisibilia tumoribus, id est secundum quantitatem, subirent ad causandam coagulationem, sed ipsum humidum quod coagulatur, & econuerso, semper similiter se habet quantum ad hoc, quod neque componuntur partes, neque adduntur vel diuiduntur, neque mutant ordinem vel situm. Patet ergo, quod praedicta opinio destruit alterationem. Deinde cum dicitur.

f ¶ Ostendit

f ¶ Ostendit & quod destruit augmentum. In augmentatio ne enim oportet quod augeatur quaelibet pars eius, quod augeatur, ut supra dictum est. Sed si augmentum fiat per additionem atomorum, ut ipsi dicunt, non erit augmentatio, sed quaedam appositio corporis ad corpus, non ex hoc quod quaelibet pars illius compositi augmentatur. Item, augmentatio oportet quod augumentans siue adueniens augmentato transmutetur in naturam eius, & quod ipsum totum quod augetur, transmutetur ab eo, quod sibi aduenit de minori quantitate in maiorem quantitatem. Sed per additionem corporum atomorum ipsum totum non erit transmutatus, id est non transmutabitur alio modo: id est aliquo corpore indiuisibili sibi addito, non transmutate ipsum de minori quantitate in maiorem. Et ipsum totum non erit secundum se transmutans, id est non transmutabit corpora indiuisibilia, quae sibi adueniunt, & remanent incorrupta. Vnde signanter dixit alio modo: quia talia corpora non miscentur adinueniunt, sicut grana frumenti in modio. Vltimo epiloga: & patet in litera.

Tex. c6. 81.

Tex. c6. 81.

Tex. c6. 82.

¶ Aliquod autem videndum de missione secundum eundem modum methodi. Hoc enim erat tertium propositum a principio. Scrutandum autem est, quid miscibile, & quibus existit entium, & quomodo. Amplius autem, vtrum ne est missio, an hoc mendacium.

LECT. XXIII.

¶ Ostendit

Tex. c6. 83.

Tex. c6. 85.

duo facit. Primo ponit rationes ostendentes missionem non esse, secundo soluit eas. ibi. ¶ Hic quidem videtur sermo. ¶ Dicit ergo primo, quod sunt quidam dicentes non esse possibile missionem fieri: & ad hoc probandum, vtebantur tali ratione. Quando miscibilia veniunt ad missionem, aut manent, sicut prius in forma & specie, aut non manent, sed corrumpuntur ambo, vel alterum: si ambo manent in forma & specie, sicut prius & non alteratur, tunc non sunt magis mixta quam prius, sed consimiliter se habent: si autem alterum corrumpatur, nec etiam tunc erit missio, sed corruptio vnius, & conseruatio alterius non corrupti: si autem ambo inueniuntur corrumpuntur, tunc etiam non erit missio: quia non possunt esse mixta, quae nullo modo sunt entia. Deinde cum dicitur.

Præterea, fieri non potest ut accretio decretionis sit, non enim quoduis fiet maius: si accretio adiectio sit, & non totum mutetur vel admixto alio quo vel ipso per se mutato. Quod igitur generare ac agere, & generari, ac pati inter sese mutuo sit, & quoniam pacto id fieri queat, hoc quoniam quidam fieri dicant, non tamen fieri possit, hoc modo sit definitum.

LECTIO XXIII.

¶ Est ut de missione contemplerur iuxta eundem doctrinam modum: nam ex hisce, quae initio proposuimus, hoc erat tertium. Considerandum autem est, quid missio, quid miscibile, quibus existit entium, & quomodo. Amplius autem, vtrum sit missio, an id falsum sit?

Nam fieri non potest, ut quid alterum alteri misceatur, sicut quidam aiunt. Etenim cum ea quae mixta sunt, adhuc sint, nec alterationem subeunt, non magis nunc quam prius esse mixta, sed similiter sese habere dicunt. Porro si alterum sit corruptum, non esse missio, sed alterum esse, alterum non esse: missionem autem eorum esse, quae similiter sese habent. Eodem autem modo, & si postea quam in unum ambo uenerint, utrumque eorum quae misceantur, corruptum sit: non enim ea esse mixta, quae omnino in ratione rerum non sunt.

Hæc igitur ratio postulare videtur, ut quo missio a generatione & corruptione, & quo miscibile a generabili & corruptibili differat, definiamus. Perspicuum enim est, missionem, si quidem sit, ab illis differre oportere. Quo fit ut hisce cognitis, quae addu-

generatione, quae sunt mutationes ad formam: & quando ista differentia erit manifesta, tunc soluetur questio. Ponit ergo differentiam missionis & generationis, cum dicit. ¶ At vero neque materia dicens, quod materia non dicitur misceri generabili, sed potius effici actu per formam: nihil enim aliud ad generationem requiritur secundum Aristo. in quinto Metaphysici, nisi agens reducens materiam præexistentem in potentia ad actum. Unde in octauo Metaphysici dicit, quod non est alia causa, quare partes definitionis sunt vere vnum, nisi agens, quod reducit ad actum, quod prius erat in potentia: materia enim, in qua generatur ignis, non dicitur misceri igni, nec etiam forme ipsius: similiter non dicimus ignem misceri lignis cum ardet ea: nec etiam dicimus, quod materia ignis misceatur particulis ignis, neque ipsi igni, sicut dicimus quod vnum miscibile misceatur particulis alterius miscibilis, & ipsi miscibili. Sed dicimus materiam

Tex. c6. 83.

Tex. c6. 84.

Tex. c6. 15.

Tex. c6. 15.

teriam ignis, sicut ligna vel aliud corrumpi, ignem autem gene...

tibus manifestis, quæ sita soluetur utique. At vero neque materiam igni misceri dicimus...

d Secundum autem modum eundem neque corpori cibum, neque figuram cereæ mistam, neque figuram tumori, neque corpus & album, neque totaliter passiones & habitus posse esse mista...

e Quoniam autem sunt hæc quidem potentia, hæc autem actuum, contingit mista esse aliquid, & non esse, actu quidem ente aliquo generato ex ipsis...

contiguat superioribus motibus, v'omnis ipsius virtus gubernatur inde: quia illud oportet putare primam causam, quod omnibus est principium motus...

Vnde in eodem dicitur quod sphaera ignis mouetur circulariter & etiam sphaera aeris, licet non tota, per raptum firmamenti.

Eodem autem modo, neque corpori alimentum, neque figuram, quæ cereæ molè afformat, cereæ misceri dicimus. nec corpori albedinem, nec omnino affectus habitusque rebus ipsis misceri possibile est...

Cum autem eorum, quæ sunt, alia actum sunt, alia potentia, quæ mista sunt esse quodammodo & non esse contingit, actu quidem aliud, existente eo quod ex eis factum est, potentia vero elementa leuia non descendunt ex se...

quo componitur aliquid, & est in eo ut dicitur Quinto Metaphy. Sed ista opinio est impossibilis.

Ex materia autem sub quantitate existente, & forma substantiali adueniente, corpus Phycicum constituitur.

Continuam autem huius questionem dicendum, utrum ne mistio ad sensum sit, ut quando ita in parua diuiduntur quæ miscentur, & ponuntur adinuicem hoc modo...

LECTIO XXV.

LECTIO XXV.

Vibrationem autem huius continuam, edisseramus oportet, utrum mistio quippiam ad sensum sit uerbi gratia, cum ea quæ miscentur ita in parua diuisa fuerint...

sicut qualitas simplex ad formam simplicem, sicut igitur extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam utriusque...

LECTIO XXV.

Quam Philosophus determinauit missionem esse, hic determinat quomodo fiat mistio. Et circa hoc duo facit. Primo ponit opiniones aliorum de modo missionis...

Tex. c. 84.

Tex. c. 32.

33.

T. c. 12. 17.

T. c. primi.

Tex. c. 37.

Cap. 4.

Ani. 3. c. 67.

Cap. de substantia.

Ani. 3. Cæli. com. 67.

Cap. de substantia.

Tex. c. 22.

Tex. c. 87.

quod est mistio, & quid est, & quare est: quia propter passio-

Tex.c6.84. in digr.

mitione eorum, neq; ad sensum. Sed e miscibile quide quodcu- que bne determinabile ens pas-

sensum, vt dicebat aristotelia enim minima non sunt miscibilia.

facile desiniri queat passuum est & actuum, & at quod est eiusmodi, mistile: nam mistile, ad cognomi-

miscibilium alterato rum vnio. Quae qui-

Primi libri de Generatione Finis.

ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis preclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

ostquam Philosophus in Primo libro determina- uit de generatione & corruptione in communi, & de motibus consequentibus, scilicet de alteratione & augmento, nunc in secundo libro determinat

differentie sue principia, quae sunt quatuor qualitates, scilicet calidum, frigidum, humidum & siccum, sunt cause omnium aliarum qualitarum tangibilium.

LECTIO I.

Tex.c6.1.

Emissione quidem igitur & tactu, & facere & pati dictum est quo existant his quae transmutantur, secundum naturam. Amplius aut de generatione & corruptione simpliciter, & quomodo est, & propter quam causam. Similiter aut & de alteratione dictu est, quid est alterari, & quam habeat differentiam eorum unumquodq;.

LECTIO I.

Tex.c6.24

Emissione igitur & tactu, & actione & passione, quo pacto huius competat, qua natura mutationem subeunt: & insuper de ortu & occasu simplici ab solutoque qualiter fiat, cuius sit, & quam ob causam: tum etiam de alteratione quid sit alterari, & quam quodque eorum habeat differentiam, dictu est.

Tex.c6.16

Tex.c6.6. fin.

Tex.c6.4.

Tex.c6.2.

Horum autem subiecta materiam, hi quidem esse inquit vnam, vtpote aerem ponentes, aut ignem, aut aliquod horum medium, quod & corpus est, & separabile. Hi aut plures, numero, quae vna: quidam .n. ignem

Quorum subiectam materiam quidam unam esse aiunt, eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter haec medium, quod & corpus sit & separabile ponentes. Quidam, numero plures una: alii enim ignem & terram alii & haec, & tertium, aerem, alii

esse corpus separabile actu, & per se existens. Alij vero fuerunt, qui dicebant materiam elementorum esse pluralitatem per numerum, & isti etiam diuersificati sunt: quia quidam dixerunt ipsam esse ignem, & terram, quidam vero addunt tertium, scilicet aerem, quidam addunt quartum, scilicet aquam, sicut Em-

& terram, hi autem & haec, & aerem tertium, hi autem & hoc & aquam quartum, vt Empedocles: ex quibus congregatis & segregatis, & alteratis, aut contingere generationem, & corruptionem rebus.

Quoniam igitur prima principia, & elementa bene se habent dicere, quod sit confessum ex quibus transmutatis aut secundum congregationem, aut segregationem, vel secundum aliam transmutationem contingit generationem esse & corruptionem. Sed facientes quod vna materia extra predicta, hac aut corporea, & separabile, peccat. Impossibile .n. sine contrarietate esse corpus hoc sensibile: aut .n. leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum, necesse infinitum hoc: quod quidam dicunt esse principium.

Tex.c6.4.

Tex.c6.5.

Tex.c6.5.

Vt autem in Timaeo scriptum est, nullam habet determinationem. Non enim dixit manifeste pandexes si separatur ab elementis. Neque videtur villo, cui dixit, esse subiectum aliquod vocatis elementis prius, vt aurum operibus aureis certe, quamquam & hoc non bene dicitur hoc modo dictum. Sed quorum quid est alteratio, ita est. Quorum aut est generatio & corruptio, impossibile illud enunciari, ex quo generatur est. Sed in quo loque verius est esse aurum, dicere vnuquodque esse. Sed elementis entibus solidis vsque ad planiciem facit dissolutionem. Impossibile autem matrem: & materiam primam planam esse.

Tex.c6.6.

Nos autem dicimus esse aliquam materiam vnam corporum sensibilem, sed hanc non separabilem, sed semper cum contrarietate, ex qua generantur, vocata elementa: determinatum est aut de his certius: & in aliis. Sed tamen quae & hoc modo sunt ex materia prima corpora,

Reprobat opinionem Platonis de principio elementorum, dicens. Quod illud, quod dixit Plato in Timaeo, nullam habet determinationem: quia nihil dixit determinate & manifeste. Non enim dixit manifeste & determinate, si illud principium, quod vocauit pandexes, id est receptaculum omnium, separatur ab elementis: ita

quod sit aliquando actu existens sub forma elementis, val non. Neque etiam dixit, quod esset aliquod materiale principium ipsorum elementorum: sed dixit quod subiectum elementorum se haberet elementa, sicut aurum se haberet ad opera operata ex auro. Sed certe hoc non bene dicitur: quia impossibile est, quod

aquam inter haec quartam, vt Empedocles: ex quibus concretionem segregationem; aut alterationem subeuntibus, ortum atque occasum rebus ipsi contingere dicunt.

Quod igitur prima ipsa principia elementa; probe dicitur in confesso, quibus si aut congregatione segregatione, aut alia mutatione transmutentur, generationem fieri contingat atque corruptionem. Sed qui unam illam ea que sunt dicta, materiam faciunt, eamque corpoream atque separabilem; errant. Nam fieri non potest, ut corpus hoc, cum sensibile sit, sine contrarietate existat. Elementum infinitum hoc, quod nonnulli principium esse dicunt, aut leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum sit necesse est.

Quod autem in Timaeo est scriptum, nihil habet certi definitum. Nam nec ille plane dixit, an id quod omnia subieci ab ipsis separaretur elementis, nec ullo uti solet, cum tamen prius dixit illud uocatis elementis, vt aurum aurois operibus, esse subiectum quamquam id non recte dicitur, si hoc dicitur modo. Sed quorum est alteratio, ea ita se habent: quorum vero generatio atque corruptio ea, ex nomine eorum ex quibus sunt, appellari impossibile est. At qui loque verissimum esse inquit, dicere quodque aurum esse, Verum cum solida ipsa elementa sint, ad plana usque resolutionem facit. Ad primam materiam esse plana ipsa, de numero eorum est, qua fieri nequeunt.

Nos autem sensibilem corporum quandam esse materiam dicimus, sed ea separari non posse, sed semper esse cum contrarietate, ex qua elementa uocata sunt, de quibus alibi exactius est definitum, atque pertractatum. Verum enim vero, cum ad hunc modum ex materia corpora prima constent, de his quoque determinemus

Generatio & corruptio corporum specialium: sicut lapidum, & metallorum, & plantarum, & animalium: & hoc ideo, quia omnes substantiae quae generantur & corrumpuntur, non sunt sine istis sensibilibus corporibus, scilicet quatuor elementis. Dicuntur autem elementa autonoma esse sensibilia: quia eorum

Tex.c6.3.

Tex.c6.53.

est necesse transmutari nisi tantum alteram qualitatem: quod vero ea quae transmutatur adiuuicem in nulla qualitate conueniunt, vtramque qualitate necesse est transmutari...

Tex. c6. 26.

Tex. c6. 27.

si dominabitur siccu ab humido, aer erit. Rursus aut ex aere aqua erit. Si dominabitur calidu a frigido: hoc quidem n. fuerat calidu, & humidu, hoc aut frigidu & humidu: quapropter transmutato calido, aqua erit.

Ex igne aut aqua, & ex aere terram, & rursus ex aqua & terra, aere & ignem contingit quidem generari, difficilius aut, quod plurimum est transmutatio.

Si autem vnusquisque alterum corrumpetur, facilius quidem, non adiuuicem aut erit transmutatio. Sed ex igne quidem & ex aqua erit terra & aer: & ex aere & terra, ignis & aqua.

Ex duobus elementis summe contrariis tertium generari potest.

Table with 2 columns: Element and Result. Rows: Ex aere & ignis (Humido Corrupto), Ex terra & ignis (Frigido Corrupto), Ex aqua & ignis (Frigido Corrupto), Ex igne & aqua (Siccو Corrupto), Ex aere & aqua (Calido Corrupto), Ex terra & aqua (Siccو Corrupto), Ex aqua & terra (Humido Corrupto), Ex igne & terra (Calido Corrupto).

oriatur aer. Rursus ex aere aqua fiet si calorem frigus euincat: siquidem aer humidus calidusque est, aqua vero frigida & humida: quare mutato calore, fiet aqua.

Aqua autem ex igni, & terra ex aere, & rursus ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem possunt, sed difficius, quod plurimum mutatio fit.

Si vero utriusque altera qualitatu intereat, horum migratio facilius quidem, sed non in sese mutuo fiet: sed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere vero & terra, ignis & aqua ortum subibunt.

¶ Ostendit quomodo vnum elementum generetur ex duobus dicentibus, quod si altera qualitas vnuscuque elementorum habentium symbolum corrumpatur, non est adiuuicem transmutatio...

Tex. c6. 29.

Tex. c6. 16.

Tex. c6. 30.

Tex. c6. 31.

tione notandum est, quod semper necesse est vincere alteram adiuuicem qualitarum, & alteram passiuam: quia aliter non esset coniunctio possibilis.

In his autem, quae per conuenientiam, non contingit, corruptio in vtroque; altero, elementum fieri transmutationem in vnum corpus: quia relinquantur in amobus aut eadem, aut contraria: ex neutro autem contingit generari corpus.

Ed tamen adhuc, & sic de his aspiciemus, si non est naturalium corporu materia, vt videtur quibusdam, aqua, & aer, & quae ralia, necesse est haec aut vnus esse, aut duo, aut plura.

Ostendam quomodo Philosophus de generatione elementoru determinauit, hic ostendit quod subiectum istius transmutationis non est aliquod corpus actu existens, & per consequens, quod illud, subiectum est materia communis existens in potentia.

Porro in hisce, quae sunt deinceps, si in vtroque qualitas altera corrupta sit, haudquaquam elementorum migratio in vnum corpus fieri potest, eo quod in vtroque aut eadem, aut contraria relinquantur.

Tex. c6. 32.

Tamen adhuc, & hic quoque de his contemplemur. Si enim aqua & aer, & id genus naturalium corporum materies sint, sicuti nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura esse, haec necesse est.

ditur nisi manifestatio, non verificatio. Ex omnibus istis verbis...

Et hoc est contra opinionem dicentium, quaedam, sed non omnia adinvicem transmutari...

ostendit quod transmutatio elementorum non procedit in infinitum...

Tex. cō. 36.

Quoniam autem non infinitum possibile est ire, quod ostenditur ad hoc...

Tex. cō. 37.

Admiratur autem aliquis aliquos dicentes plura esse corporum elementa...

eadem ratione. Et sic illa quatuor elementa priora habebunt...

Rursum si in L, & A mutatur, erit altera, non enim L, & I idem sunt...

gram necesse est. Si primum, pari ergo ratione, si inveniatur...

Tex. cō. 75.

Sed quod fieri nequeat in infinitum ab initio...

quod profecto necesse est accidere in infinitum...

Admiratur autem aliquis aliquos dicentes plura esse corporum elementa...

Dicit ergo primo, quod Empedocles posuit elementa esse plura...

Tex. cō. 2.

Reprobat opinionem predictam: & primo per Empedoclem...

Tex. cō. 38.

Quomodo contingit eis dicere comparabilia esse elementa...

Si autem non sint secundum quantitatem comparabilia...

Tex. cō. 75.

Secundo ibi. Si ergo secundum quantum...

Probat primam propositionem, scilicet quod si sunt comparabilia...

Probat eam, dabo quod elementa compararentur adinvicem...

comparatio potest fieri dupliciter, scilicet secundum similitudinem...

ut in se non transmutentur, sicut Empedocles inquit...

Quo pacto ipsi elementa esse comparabilia dicere queant...

Sin vero non hoc pacto secundum quantitatem...

lem, sicut comparabile in quanto, quae est ratio vniuersae...

denfum non addunt super partes materiz qualitate...

Tex. c6. 38.

lis autem non est virtus calefactiva Solis & ignis...

Tex. c6. 39.

inconuenientia, & sunt duo. Primum est, quod hac opinio tollit augmentum...

Tex. c6. 40.

oportet quod id, per quod augmentum sit, tranfmuetur in augmentatum...

Tex. c6. 41.

augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vni quodque quod augetur...

Tex. c6. 39.

gri, vt supra in primo ostensum est. Secundum inconueniens ponit, ibi: Multum autem difficultus...

Deus. i. c6. 1. Id. S. T. 2. cali sup. tex. 2.

dicens, quod multum est difficultus tradere aliquid de generatione secundum naturam...

Tex. c6. 42.

amplius autem de motu dicit simpliciter, non enim sufficit dicere, quoniam amicitia, & lis mouent...

Tex. c6. 43.

semper ex homine generetur homo, & quare semper ex frumento generetur frumentum...

d Sed neque argumentatio vti que erit secundum Empedocle nisi secundum adiectionem...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

Autem autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus...

accumulationem elementorum conuenientiam, sicut ille dicit, tunc nihil generatur...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praterquam que additione fit...

determinaret, aut certitudinaliter per causam propriam, aut molliter, sicut per causam non conuertibilem...

Tex. c6. 44.

autem quoniam videntur & vi & prater naturam moueri corpora...

Tex. c6. 45.

Inconueniens autem est, si & anima ex elementis, aut vnum aliquod eorum...

que a fortuna: quia sic casus constituit tunc cursum ignis siue ætheris, æthera enim dicebat Empedocles esse ex igne...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non uis, sed ad inferum uis fertur...

Tex. c6. 8

Quam Philosophus determinavit de generatio- ne elementorum, hic determinat de generatione compositorum ex elementis. Et circa hoc duo facit.

Primo, determinat de generatione compositorum ex elementis. Secundo, ostendit, quod ad generationem multorum elementa concurrunt in omnia mixta corpora, ibi: Omnia n. mixta. Circa primum duo facit. Primo arguit ad ostendendum, quod non possit esse verus modus generationis multorum. Secundo determinat veritatem, ibi: Quapropter quando. Circa primum con- siderandum est, quod sicut supra patuit, duplex est opinio de elementis, quoad est vera, scilicet quod elementa, ex quibus sunt corpora consti- tuta, habent aliquod commune, quod est vna materia, simili- ter necesse est dicere, quod si elementa transmutantur adin- uicem, necesse est quod habeant vnam commu- nem materiam, quae dicitur vna ab- vinitate potetiae quae est in ea, & est po- tentia ad formam, cum semper habeat potetiam ad omnes formas elementorum, & necesse est ipsam compleri per successione motus in om- nes formas; & sic necesse est quod de vna forma ad aliam tran- sinitur, & hanc opinionem primo po- nit. Secunda opi- nio fuit Empedoclis qui dixit elementa esse intransmutabi- lia, & hac innuit ibi: Quicunque enim. Et dividitur in qua- tuor partes. In pri- ma ostendit, quod secundum opinionem Empedoclis non po- test dari verus mo- dus generationis mi- storum. Dicit enim quod quidam sunt, qui dicunt elemen- ta non adinueniri ge- nerari, illi etiam no- dicunt quod vnum- quodque elementum fiat ex qualibet par- te corporis mixti, sed dicunt, quod ele- menta sunt ex corpore, sicut lapides & lateres ex pariete, sed hoc est inconueniens, non enim possunt dicere quomodo ex elementis sic compositis non vere mixtis, sint carnes & ossa, & vnumquodque aliorum corporum mixtorum, si enim com-

Tex. c. 46.

Tex. c. 49.

Tex. c. 48.

Tex. c. 47.

Tex. c. 48.

Elementis autem, ex quibus corpora consti- tuta sunt, quibuscunq; quidem videtur esse aliquid com- mune, aut transmutari inuicem necesse sit alterum horum contin- gere, & alterum contingere. Qui cumque enim non faciunt ex in- uicem generationem, neque ex vnoquoque, nisi sicut ex pariete lateres inconueniens, quomo- do enim ex illis erunt carnes & ossa, & aliorum vnumquodque. Habet autem quod dicitur quae- stionem, & ex alterutris gene- rantibus, quomodo generatur ex eis aliud aliquid praeter hoc. Dico autem, v. g. ex igne est aqua, & ex hac generari igne est. n. ali- quod commune subiectum, atq; & caro ex eis generatur & medulla, verum hoc quomodo generatur? Illis quod dicitur, ut Empedocles dicitur, quomodo erit modus? necesse est copo- sitionem esse, sicut ex lapidibus & lateribus paries. Mistura uti- que haec saluatis, utique erit ele- mentis, secundum parua aut adin- uicem compositis, ita utique; caro & aliorum vnumquodque. Contingit itaq; non ex quacunq; parte carnis generari ignem & aqua (quemadmodum ex cera gene- ratur utique; ex hac quidem par- te sphaera, pyramis autem ex ali- qua alia) sed contingebat ex al- terutro alterutrum generari. Hec quidem igitur hoc generatur modo ex carne, ex qualibet ambo. Eis autem qui illo modo dicunt, non contingit, sed ut ex pariete lapis & lateres, vtrumque ex alio loco & parte. Similiter autem & facientibus vnam eorum materiam habet aliquam questionem, quomo- do erit aliquid ex ambobus, ver- bi gratia, ex calido & frigido, aut ex igne & aqua. Si enim est caro ex ambobus, & neutrum eorum, neque rursus compositio saluatorum, quid relinquitur, nisi materiam esse quod ex illis: alterius enim corruptio, aut alterum facit, aut materia.

Ex ipsius autem elementis, ex quibus corpora constant, quidem qui commune quid esse, aut ea inter se transmutari potest ex hisce alterum, & alterum quomodo contingat, est necesse. Qui vero generationem mutam non faciunt, nec e singulis singula, sed velut e muro lateres gigni volunt, absurdum quid dicunt. Nam qui carnes & ossa, & ceterorum quomodo ex illis erunt. Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutam astruunt, quoniam pacto ex ipsi diuersum quid ab eis oritur. Verbi causa, ex igni aqua fit, & ex aqua ignis, nam subiectum commune quid existit: sed & caro atque medulla ex eis sunt: at haec quomodo? Etenim illi qui perinde, ut Empedocles dicunt, quomodo erit modus? nam compositio nem esse, quomodo e lateribus atque lapidibus fit murus, necesse est haec mixtura ac congeries, ex conseruatis quidem, sed secundum exiguas por- tiones iuxta se compositis erit elemē- tis: ad hunc itaque modum, caro & ceterorum quodque fiet. Accidit autem, ut non ex qualibet carnis par- te, ignis & aqua gignantur. (Sicut ex cara, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest.) sed ex vtraque v- trumque fieri queat. Haec itaque hoc gignantur modo ex carne, ex quavis parte vtrumque. At hisce, qui illo modo dicunt, ex quavis vtrumque gigni non potest, sed perinde fit ut e muro lapis & later, ex alio loco ac parte vtrumque. Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam vnam faciunt, du- bitatio quaedam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigi- do, aut igni & terra, quippiam erit. Nam si caro ex ambobus fit, & neu- trum illorum, nec rursus seruatorum compositio, quid restat id esse praeterquam materiam, quod ex illis constat? nam corrup- tio alterius, aut al- terum facit, aut materiam.

ponantur & congregentur elementa in vnum remanentibus for- mis & operibus suis, sic ignis in vna parte compositi erit adu- rens, & aqua fluens, terra incontinua, aer exspirans, similiter ignis non ligatus euolabit sursum, terra autem descendet (deor- sum, & sic nunquam constabit ut fiat ossa & carnes, & huius- modi. Secundo ibi.

Habet autem quod dicitur quomodo. Ostendit, quod est secundum ipsam opi- nionem est dubium, quomodo ex elemē- tis generentur com- posita, dicens quod li- cet prima opinio sit vera, quae dicit ele- menta in alterutrum transmutari: tamen secundum ipsam est dubium, quomodo ex elementis potest generari aliquid praeter ipsa elementa em admixtionem generan- tur, sicut aqua ex i- gne, & ex aqua ignis, & similiter e de aliis, & hoc ideo, quia ha- bent vnam commu- ne subiectum, ut di- ctum est: sed etiam ex eis generatur ca- ro, & medulla; & alia mixta corpora: sed quomodo fiat horum generatio adhuc est dubium. Tertium ibi. Illis quidem enim. Redir iterum super secundam quaestionem, ut me- lius ostendat, quomo- do ex ipsa non po- test dari verus mo- dus generationis, di- cens quod illi, qui di- cunt, scilicet elemē- ta esse intransmuta- bilia, sicut Empe- docles, non possunt assi- gnare modum quo- modo corpora mixta componantur ex ele- mentis. Necesse est enim secundum eos, quod compositio ele- mentorum sit quae- dam mixtura talis, qualis est mixtura la- pidis in pariete. Di- cunt enim quod elemē- ta saluantur in mix- to, secundum for- mas substantiales, & actus suos, & talis compositio est secun- dum partes minimas: quod est inconueniens, quia; quod vni est mixtum, puta male videnti, qui non de- scernit inter partem & partem, alteri scilicet bene videnti vi- debitur non esse mi- xtum, & sic idem ef- fer mistum & non mi- xum. Adhuc etiam sequitur aliud inconueniens: quia secundum istos non ex qua- cunq; parte carnis generabitur quodlibet elementum, sed ex vna parte vnum, & ex alia parte aliud: sicut si ex vna parte cer- ra fiat sphaera, ex alia parte fiat figura pyramidalis, hoc autem

Ex lib. pri. mo. t. c. 88.

In pri. lib. t. c. 28.

patet esse falsum per ea quae dicta sunt supra, capitulo de mistio- ne. Sed sicut in vnaquaque parte cerea potest quilibet figura formari, ita ex qualibet parte mixti per resolutionem potest quodlibet elementum generari. Haec ergo ambo elementa, scilicet ignis, & terra, & cetera alia generantur ex qualibet carne. Secundo ibi.

Quapropter & quomodo est & magis & minus calidum & frigidum, quomodo fuerit simpliciter alteru- rum actu, potetia alteru- rum: aut non omnino, sed ut quod eius calidum frigidum, ut autem frigidum calidum, quae quae miscetur corrumpit intentiones adinuenit, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrum- que, sed intermedium actu simpliciter erit. Porro quo potetia magis calidum est quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id gen- modo magis calidum potentia quam frigidum existit. Alia itaque mixta ex contrariis erunt, aut elemē- tis, & elementa, ex illis quodammo- do potentia existentibus, non tamen sic ut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio, illo vero materia, id quod gignitur, existit.

Quapropter & quomodo est & magis & minus calidum & frigidum, quomodo fuerit simpliciter alteru- rum actu, potetia alteru- rum: aut non omnino, sed ut quod eius calidum frigidum, ut autem frigidum calidum, quae quae miscetur corrumpit intentiones adinuenit, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrum- que, sed intermedium actu simpliciter erit. Porro quo potetia magis calidum est quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id gen- modo magis calidum potentia quam frigidum existit. Alia itaque mixta ex contrariis erunt, aut elemē- tis, & elementa, ex illis quodammo- do potentia existentibus, non tamen sic ut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio, illo vero materia, id quod gignitur, existit.

Quoniam autem patiuntur contraria secundum in primis determinationem. Est. n. actu calidum, potentia frigidum, & actu frigidum, potentia calidum, quapropter, si non coequantur, transmutantur inuicem. Similiter autem & in alijs con- trariis. Et primo ita elementa transmutantur, ex his autem carnes & ossa & quae talia, calido quidem generato frigido, frigidum autem calido, quando ad medium veniunt. hic enim neutrum, medium autem multa & non indiuisibile. Similiter autem & siccum & humidum, & alia talia, secundum medie- tate faciunt carnem, & os, & alia.

iusmodi talia. Calido autem secundum aliquid infrigidato, & frigido secundum aliquid calefacto, quia in mixto materia vniuersaque contrarij partem capit alterius, quando veniunt ad medium, medium enim est contrarij: medium autem illud non est vnius proportionis tantum, scilicet quod semper sit per aequalem contrariorum participationem: neque est indiuisibile, id est, non est vno modo tantum, sed diuersis modis secundum diuersitatem proportionis contrariorum, & sic est medium inter calidum & frigidum, secundum multiplicem proportionem ipsorum, ita etiam intelligendum inter humi- dum & siccum, quae secundum maiorem diuersitatem, qua- dam aliqua proportione conuenientia faciunt carnem, & in alia proportione faciunt os, & in alia faciunt alia, quorum complexiones variantur, sicut est homo, cuius complexio maxime vicina est temperamento; & leo, qui est calidae complexions; & asinus, qui est frigidae complexions. Deinde cum dicit.

generatum non est sic in potentia, sicut materia, nec simi- liter alterum elementorum, sed medium inter ea, quod quidem medium diuersificatur, secundum quod diuersificatur vis- cutes miscibilium, si enim potetia ignis excedat virtutem aquae, medium generatum est magis calidum, quam frigidum, & sic

Igitur, postquam calidum & frigi- dum intentionem remissionemque iu- scipiunt, cum simpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit poten- tia: cum vero non prorsus, sed frigi- dum, ut calidum, & calidum, ut frigidum fuerit, propterea quod quae miscetur suas exuperantis vicissim corrumpunt, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrum- que, sed intermedium actu simpliciter erit. Porro quo potetia magis ca- lidum est quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id gen- modo magis calidum potentia quam frigidum existit. Alia itaque mixta ex contrariis erunt, aut elemē- tis, & elementa, ex illis quodammo- do potentia existentibus, non tamen sic ut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio, illo vero materia, id quod gignitur, existit.

Præterea, & ipsa contraria pati- solem, quemadmodum ante præfati- tum est, etenim actu calidum, poten- tia frigidum est, & actu frigidum, potentia calidum. Quare, nisi ad aequa- litatem redacta sint, in se mutuo trans- mutantur simili modo, & in ceteris contrariis. Atque primo quidem ele- menta ipsa ita transmutantur, deinde ex hisce carnes, & ossa, & eiusmodi sunt, cui illa calido quidem in frigidum, & frigi- do in calidum transiente, ad medio- critatem uenerint, hic enim neutrum est, mediocritas autem multiplex est, & nequaquam indiuisibilis. Similiter humidum & siccum & talia, carnem ossaque & cetera id genus mediocri- tate efficiunt.

iusmodi talia. Calido autem secundum aliquid infrigidato, & frigido secundum aliquid calefacto, quia in mixto materia vniuersaque contrarij partem capit alterius, quando veniunt ad medium, medium enim est contrarij: medium autem illud non est vnius proportionis tantum, scilicet quod semper sit per aequalem contrariorum participationem: neque est indiuisibile, id est, non est vno modo tantum, sed diuersis modis secundum diuersitatem proportionis contrariorum, & sic est medium inter calidum & frigidum, secundum multiplicem proportionem ipsorum, ita etiam intelligendum inter humi- dum & siccum, quae secundum maiorem diuersitatem, qua- dam aliqua proportione conuenientia faciunt carnem, & in alia proportione faciunt os, & in alia faciunt alia, quorum complexiones variantur, sicut est homo, cuius complexio maxime vicina est temperamento; & leo, qui est calidae complexions; & asinus, qui est frigidae complexions. Deinde cum dicit.

Libro pri- mo. t. c. 50. et 51.

quia, si posterius est generatum, necesse est generari prius, & eod...

LECTIO XII.

Quidem enim in infinitum tendit, & ad inferius, non erit necesse...

Semper enim alterum anteriore necesse esse, ideo & necesse illud generari...

At vero neq; in finem habentibus hoc est dicere vere, qd necesse est simpliciter generari...

Sed oportet semper generatione esse, si ex necessitate e ei generatio...

LECTIO XII.

In isto loco Philosophus ostendit ex p'dictis quo generatio sit infinita...

vero neque in fine habentibus. Circa primu duo facit. Primo proponit...

LECTIO XII.

Uod si deorsum uersus, in infinitum abeant, haud quamquam ex posterioribus...

Nam semper aliud ante necessarium erit: quo circa & illud fore necessarium erit...

At uero nec in hisce quidem, quae finem habent atque terminum: hoc uere dici continget...

At generatione semper si est necesse, si ipsius generatio necessario sit, nam necessarium est semper...

Et est intelligendum, quod si non fiat reiteratio: quia si in tali bus generatio reiteretur...

Ponit Minorem, & probat ea, quia manifesta est per praedicta...

Concludit

Concludit qd alicuius generatio est ex necessitate simpliciter, & no...

Tex. 65. 17. Tex. 66. 56. vly: ad 59.

Tex. 65. 69.

Tex. 66. 70.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Tex. 66. 69.

Si igitur alicuius ex necessitate generatio simpliciter, uel cesset...

Necesse igitur aut sine habere generatione, aut no, & si non, aut in rectu, aut in circuitu...

Et aliter apparuit i circuitu mori & qd coeli: qm ex necessitate hac generant & erunt...

Quare ergo hac quidem ita videtur. v.g. aer & aqua in circuitu generantur...

In rectum itaque videtur hec generatio esse.

Principiu aut intentionis rursum hoc: vtriuq; similiter oia reiterantur...

Quia n. probat qd generatio sit per petua per reiteratione, postea aliquis credere, qd omnia eade reiterantur...

motu soli, sicut per causam efficientem, qd etia illa sint. Si n. qd...

Si igitur generatio cuiuspiam necessario simpliciter sit, in orbem eodemoq; reuertatur necesse est.

Nam generationem, aut terminu habere, aut no habere, necesse est. Et si non habeat, aut in rectu, aut in circuitu...

Nam hac necessario finit & erit quacumque huiusce motiones sunt: & quacumque propter hunc finit motum...

Cum nam igitur quaedam ita fieri videtur, nempe circulariter oriri ut pluvia & aer...

Hac autem generatio in rectum proficisci videtur.

Rursum autem hoc considerationis initium sumatur: simili modo uincula redeant, an non, sed quaedam numeru, quaedam specie solum.

Quoru quidem igitur. Quia n. probat qd generatio sit per petua per reiteratione...

Quia uero hoc, i. Sol mouet in circuitu, necesse est etia qd motus horu, quae sunt passiones eius...

Debitur hoc textu iste. Debitur hoc textu iste. Debitur hoc textu iste.

DE GENERAT. ET CORRVP.

parte, est querere, vtrū omnia similiter reiterantur aut non, sed hęc quide reiterantur eadē numero, alia vero solū eadē specie. Ex quo. n. omnium est generatio sū materia, videtur q̄ omnia eadem secundum numerū debeant iterari. Deinde cum dicit. l. q̄. Solut hanc quæstionē, dicens. Quōd ea, quorū substantia non corrumpitur in mutatione, manifestum est q̄ iterantur eadem numero, sicut Sol reiteratur i obliquo circulo: quia motus sequitur id quod mouetur: quia non ē motus, nisi existētis in actu, vt ostensum est in quinto Physiologicorū. Ea vero, quorum substantia non est incorruptibilis, sed est corruptibilis, necesse est iterari eadem specie, & non eadem numero, & ideo aqua, quæ est ex aere, & aer ex aqua, sunt specie eadem, non eadem numero: corrumpitur. n. eorum substantia in tali transmutatione. Sed tamen, cum aer sit tota materia aqua, & econuerso, talia reiterata magis accedunt ad identitatem materialem q̄ animalia & homines reiterati. Vnum. n. animal generans, puta

bos, non est tota materia generati alterius bouis: & ideo minus accedunt ad identitatem numeralem, q̄ elementa circulari generatione elementorum: vnde & si propter hoc concedatur, q̄ elementa aliquo modo reiterentur eadem numero, non tamen conceditur, q̄ propter hoc simpliciter reiterentur eadē numero: quia eorum substantia est talis corruptibilis, qualem non contingit eē eadē i generato, & in eo, ex quo generatur. Sed videtur i solutionib⁹ istarum duarū quæstionū esse cōtradictio: nam in prima dicit Philosophus, q̄ animalia non reiterant, in secūda vero dicit, q̄ reiterantur eadem specie. Sed dicendū, q̄ prima dicit, q̄ animalia non reiterant eadem numero, & sic concordat cū secūda. Vel q̄ non ex necessitate est in eis reiteratio in generatione, siue sū numerum, siue sū speciem. Et ideo patre tuo generato, nō est necesse te generari, sed te gnrato, necesse est patre tuū generatū fuisse. Et i hoc nō cōtradicit secūda solutio: q̄ dicit, q̄ si iteratū, iterat eadē specie, nō eadē numero.

Commentariorum Diui Thomæ Aquinatis super duos Libros Aristotelis de Generatione & Corruptione, finis.

REGISTRVM.

A. B. C. D. E. Omnes sunt Quaterniones, præter E, qui est Ternio.

ROMAE

Apud hæredes Antonij Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios

M D LXX